
ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO

PHAROS MEDICORUM

HOC EST

CAUTIONES,
ANIMADVERSIONES, ET OBSERVATIONES PRACTICÆ

ex operibus.

GULIELMI BALLONII,

Medici Parisiensis Celeberrimi erutæ, ordini Practico traditæ & libris decem comprehensæ.

Opera & Sumptibus

THEOPHILI BONETI,

D. M.

B

GENEVÆ,

Apud Franciscum Miege.

M. DC. LXVIII.

CLARISSIMO AC NOBILISSIMO

Viro D. Domino

GEORGIO DE MONTMOLIN

SERENISSIMO AC CELSISSIMO

PRINCIPI LONGAVILLANO

A CONSILIIS

CANCELLARIO AMPLISSIMO

In Principatu Neocomensi.

THEOPHILVS BONETVS, D. M.

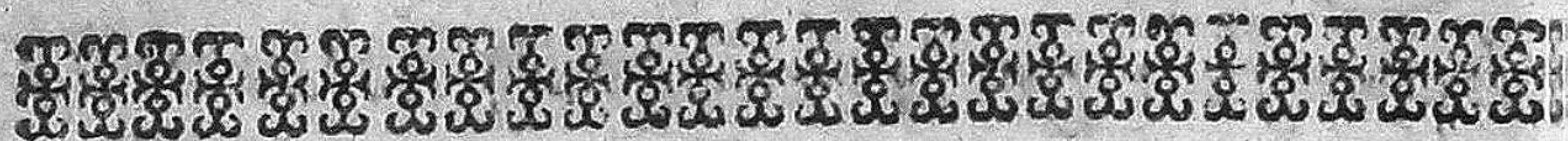
S. P. D.

EDIT *ad te iure merito, qui tuus est, laborum meorum foetus, in ædibus quippe tuis, quarum inquilinus totum triennium fui, natales habuit, ut id tibi iuris in eum maneat quod dominis in vernas; nedum in parentem multifariâ beneficiorum serie tibi obstrictum, quem*

& patrocinio munire, vbi necessitas impulit, & amicitiæ necessitudine devincire voluisti: Iucundum mihi sit eius memoriam cum animo meo recensere, quam Præsenti familiaribus colloquiis testatam facere voluisti, deambulationibúsque vnà institutis vbi à gravi munere negotiorúmque incumbentium mole respirare licuit, Absenti literis confirmare perrexisti: Expertus singularem propensionem & benevolentiam, non tui modò, sed & totius Nobilissimæ familiæ Serenissimo Principi, ob devota obsequia eximiasqúe animi dotes, charissimæ: Iubet verò ratio & æquitas vt, quam nullo hactenus officio compensare potui, observantiæ saltem & gratitudinis hoc munere excolam: quod eodem animo excipe quo regendæ valetudinis, à te mihi omnino creditæ, Consilia exhibita, quæ & legere & perlegere atque ad amussim exequi impulit fiducia peritiæ de me tibi impres-

impressa : genij & ingenij notas nullas exhibet, animi tantùm Artem castè & purè exercendi : Mansit illud Dictatoris alta mente repostum, Iudicium Difficile ; in id totis viribus intentus vt salebras & impedimenta, quæ in facienda Medicina occurrunt, declinarem, erroresque caverem in quos præcipites feruntur ij quos sola ambitio, animúsque lucro inhians, ad Sacræ Artis ministerium impellit : Cautiones ergo curandi hinc inde dum eruo, eximius inter cæteros occurrit Ballonius, Hippocratis sedulus & perpetuus assecla, è cujus operibus fasciculum hunc collegi, quem sub Clarissimo tuo nomine prodire patere, nuncupationemque hanc perpetuum esse memoris gratique erga te animi apud omnes monumentum, Vale. Genevæ XVI. Iunij M. DC. LXVIII.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

HVic libro ab indice exordium: Excellentiſſimi Ballonij opera perlegenda cùm ſuſcepiſſem, totum in eo eſſe animadverti vt Medicum ab Hippocrate devium ad hujus doctrinam revocaret, atque errores notaret in quos paſſim feruntur qui ab hac cynoſurâ deflectunt: eos dum per capita annoto atque in indicem cogo, vix vllum morbi genus ab eo intactum video; multa præterea de Medici officio, ægrorum Diætâ, Sanguinis miſſione ac Pharmacorum exhibitione habere Scho-

laſtico

lastico pulvere involuta: hæc multo labore eruo, serieique à Practicis observari solitæ reddo, unde justi voluminis exurgit liber, quem tunc privatis usibus destinatum, publici jam juris facio: Hunc splendido titulo ornare libuit, tum ut ne idem veniat cum eo quem, sub nomine Cautionum & Animadversionum Medicinalium, emisit Excellentissimus Septalius (cujus methodo institi,) tum ut Typographi voto satisfieret, venalisque faciliùs evaderet: Neque tamen is est qui emptorem deludat hiantem, cùm non minùs illi sit in recessu quàm in fronte: Revera prælucet Medico mare Medicum in tenebris sulcanti, quod nisi illustre fiat Phari beneficio, i. e. Medicorum Rationis & Experientiæ luce clarorum, ægro naufragum fiet & cymba salutis

cymba Charontis evadet : caligi-
nem ſcilicet menti offundentibus,
aliàs morborum cauſis latebris de-
merſis : vnde abdita earum ſedes,
nonniſi admota propiùs face , in
conſpectum ſe dat : parte primò af-
fecta læſionis propriæ ſigna nulla
prodente, ſed alienæ , ut idiopathia
aciem effugiat , ſympathia tantùm
eluceſcat : aliàs fraudibus morbo-
rum , qui vni parti inſidiantur alte-
ram opprimunt : aut fictis induciis,
cùm ex improviſo, incautis Medicis,
ægros iterũ adoriuntur; aut ſubdolâ
ſpecie, quâ perſonati incedunt, alte-
riuſqúe idæam gerunt : aut εὐήθειαν
circa initia aſſumentes, malignæ in-
dolis in progreſſu , depoſitâ larvâ,
notas exerunt: aliàs complicatorum
affectuum catervâ qui, velut agmine
facto, ægrum invadunt, quíque im-
periti naviculatoris navem variè

per-

percellunt, ut animi pendens consiliíque inops, portum non pervideat & incertus nesciat sibi quà sit eundum: Medicum enim navis gubernatori, duce Hippocrate, ritè similem fecerim, is enim lib. de Prisca Medicina, *Medicorum plerique*, ait, *malorum navium gubernatorum mihi simillimi videntur, qui si tranquillo mari navem regunt, nemo eos peccare deprehendat: quod si eos vehemens ventus aut tempestas oppresserit, jam omnibus manifestè constat eorum imperitiâ & culpa navem fuisse perditam:* Ballonij autem peritiæ, in naui Medica gubernanda, astipulabitur quisquis in eius scriptis non fuerit hospes: Veteranus ille Nauclerus Medico, mare Medicum nauiganti, prælucet ab Hippocrate mutuatus facem: Instituti non est in eius laudes excurrere, encomia vide lib. de medi-

cis Parisiensibus edito à Præclarissimo Renato Moreau, atque scripta testantur quantùm in re medica sit clarus : Vindicias verò debeo aduersus eos apud quos parùm Practicus audit ; Si Hippocratem Artis coryphæum non agnoscunt, cum illis non pugno, nec litem meam facio : sin sub eius signis militant, pace illorum dixerim, vel ignotus Ballonius, atque ex præiudicio loquuntur, vel ipse invisus Hippocrates, aut de limine tantùm notus : Qui enim parùm Practicus qui ab Hipp. doctrina ne latum quidem discedit vnguem ? An ipse forsan Hippocr. parùm Practicus, qui teste Macrobio, nec fallere nec falli vnquam potuit? hos medendi canones, experientiæ tibicine suffultos, si legerint, aliâ forte erunt in opinione, ejeratâ priore : Emissa autem, anno nouissimo,

ſimo, excerptorum horum parte priore, altera iam exit: Quo citò fidem liberaremus, impulit Clariſſimorum Medicorum inſtantia, quibus labor hic Reipubl. medicæ utilis exiſtimatus eſt: Alterum verò, ſed operoſiorem, opperitur, Clariſs. ſcilicet Ioh. Schenckij ſeriem, de Obſeruationibus medicis rarioribus; cuius pars prima de Capitis affectibus, propediem proditura eſt: reliquis ex ordine ſubſequuturis, Vale.

INDEX LIBRORUM.

Primus Est de Medici Officio.

Secundus De morborum, præsertim acutorum, diæta: vbi synopsis diætæ benevalentium.

Tertius Pharmacorum, maximè purgantium, exhibitionem spectat.

Quartus Cautiones habet circa Sanguinis Missionem.

Quintus Versatur circa curationem febrium.

Sextus Circa Capitis affectus.

Septimus Circa affectus Thoracis.

Octavus Est de affectibus partium Naturalium.

Nonus Ad muliebres & pueriles affectus pertinet.

Decimus & vltimus, Cautiones circa curationem affectuum Artuum & Habitus complectitur.

CAVTIONVM, ANIMADVERSIONVM & Obseruationum Practicarum.

LIBER I.

Continens eas quæ Medici, quà Medici, officij sunt.

I. IN morbis medicum nec præcipitanter timidum, nec temere securum esse oportet, hinc enim & illinc non nisi, aut præ timore morborum derelictio, aut præ confidentiæ securitate temeraria remediorum vsurpatio & prognosis parum tuta. Ideo rem attollere malum, peius verò extenuare si quid est quod sit alicuius momenti: Rem attollere, vel quò plus profecisse videaris, vel quò ignaris & idiotis

Non sit timidus nec temerarius vel ostentator.

excellentior medicus existimeris, non vacat vel suspicione inanis gloriolæ, vel fortassis ignorantiæ aut auaritiæ. *Consil.* 20. *lib.* 3.

Caueatne similitudines imponant.

2. Verum quod scribit Hippocrates, Similitudines bonis & eruditis fraudem facere, quod artem medicam coniecturalem admodum facit, etsi enim in pletisque Ratiocinationi locus est, Demonstrationisque leges sunt certissimæ, in aliis multis ita ambigit ac fluctuat Ratio ipsa ob signorum complicationem & verisimilitudinem, vt quid tenendum vix explicatum exploratumque sit: *Consil.* 43. *lib.* 1. Eiusdem quippe morbi varia atque varia in aliis atque aliis corporibus signa apparent, quod efficit vt Ars nostra planè sit στοχαστική non autem ἀποδεικτική; oportet enim multa συμπεραίνεσθαι, id est, probabilibus quibusdam rationibus atque apparentibus signis colligere, non autem ἀποδεικτικῶς & συλλογιστικῶς concludere, ac si aliter contingere non posset in Socrate atque Sophronisco, variæ enim sunt humorum Idææ, variæ Spirituum, variæ corporum, variæ morborum. Quæ omnia imprimis Artem nostram difficissimam reddunt & immensam planè, *Cons.* 46. *lib.* 1.

Sit audax cum Ratio-

3. Sæpe multa audenda sunt cum Ratione, quia sedes & Idæa morborum sensum fugit, & nosse oportet illud verum esse quod scribit

scribit Hippoc. lib. de Lege, Timiditas in medendo impotentiam; Audacia, ignorantiam Artis significat: *Cons. 34. lib. 1.*

Ad Experimenta quandoque confugiar etiam repugnanto Ratione.

4. Intelligant qui Artem medicam (Chirurgiam ei administram subandio exercent, multa sæpe fortuitò experiunda esse & contra quam Ratio ipsa nobis dictare soleat. Etsi enim magna consilij iudiciique vis est apprimè ad feliciter medendum conferens & ad gloriam consequendam plurimum compendii afferens, tamen experientia quædam fortunáque quædam cæca ac bruta aliquando pluris facienda: Sæpe enim Axiomatum nostrorum prætextus speciosus ac mordicus facta obseruatio, in præcipitia quædam pericula ægros magno damno coniicit *Obser. 30. lib. 1.* Sæpe enim præceptionum ac Theorimatum Artis nostræ nemis religiosa obseruatio magnis nos afficit incommodis quod multa audere & tentare sit religio quæ alioqui essent profutura: *cons. 50. lib. 1.*

In morbo incognito ægrum ne deserat.

5. Cum morbus est incognitus, etiamnum remedia sunt tentanda: hæc si minus iuvent, modò alleuetur æger, sæpius repetantur, communibus autem vtendum remediis donec res patuerit: id maximè in longis, quia res vrget in acutis. Hipp. libro de locis in hom. In deliberando aliquid ponere quod non est, magni refert; Exactè etiam nimis quærere, nec aliquid statuere donec ἀποδεικτικῶς res innotescat,

non vacat periculo, id etiam affectatum nimis. *Conf. 55. lib. 3. lib. de Arthr. pag. 2.*

Morbum incognitum Naturæ committat.

6. Si Morbi ſpecies non ſtatim ſe prodat, maior pars negotij Naturæ committatur: illa enim legitima vitæ ratione adhibita, patefaciet id de quo dubitatur, cùm incerta medicatio nonniſi diſpendio decernatur: hoc autem maximè in inconſtantibus temporibus fit. *Conſ. 64. lib. 1.*

Analogiſmo & Epilogiſmo vtatur.

7. Morborum quidam cogniti ſunt, incogniti alij: Ad incognitos multa remedia adhibentur Analogiſmo quodam & Epilogiſmo quæſita periculi faciundi cauſa, & ita infra modum confidetur, vt ſi non aliquod commemorabile auxilium, afferimus ſaltem non obſimus: Et interea ſi ſecundum rationem omnia fiant, nec tamen pro agentium voto res procedant, perſeuerandum in remediis quoad aut certum magis ſit de morbo ac conſtituatur, aut noua occaſio, novumque conſilium quæratur: *Conſ. 53. lib. 1.*

Attendat ad morbos complicatos.

8. In morbis medico multum eſt negotij ſæpe in redadenda ratione τῆς συμπλοκῆς καὶ μίξεως τῶν νοσημάτων: Nec enim ſolum ei cura eſt habenda meſenterij, ſed Pulmonum, capitis, etenim quod aluo contingit, idem & cæteris partibus: Aluus ſæpe quia commune eſt receptaculum potulentorum & eſculentorum, habet & euacuationes κατεῤῥήξεις, idem aliis partibus euenit; poſtquam enim diu congeſſerunt excrementa, tandem

tandem minima occasione externa laxatis veluti fibris, exonerare se volunt, hinc tussiendi diuturnæ molestiæ, defluxiones, diarrhoeæ & in febribus longis ῥευματισμοί, vt Author. lib. de Typis annotauit. *Epid. lib.* 2. *pag.* 175.

Morbos familiæ ægrotantiũ proprios noscat.

9. Plurimi est in Arte medica ponderis scire qua quis sit familia: vt proprij & vernaculi cognoscantur: alioqui lapsuri medici qui aliter fecerint. *Epid. lib.* 2. *pag.* 172.

Omnia ad Praxim referat.

10. Operæ pretium est multorum audire magnifica verba περὶ εἴδη καὶ ἰδέας quò se explicent & culpa vacent dum superba nomina pronuntiantes, in remediis ieiuni & steriles frigent: Id quod Hipp in Gnidiis medendi magistris reprehendit, vt sæpe vnius homunculi periclitatoris opera temeraria plus ægro prosit quàm medici ampullosa & ad pompam spectans disputatio: Admirari morbos non autem curare hominis est sua Arte & Ingenio abutentis: Dumque Diuina Animi vis voluptuaria illecebrisque plena admiratione retinetur, melior pars Artis medicæ inculta iacet, hinc pro vbere fructu, nil inde redit nisi cassum quiddam & inani vocis sono decoratum, *lib. de Arte. pag.* 2.

Aegro nemmis credat sed morbi Idæam.

11. Caueat ne nimium credat ægro & non interim diligenter animi neruos intendat ad inuestigationem morbi, & non cesset quandiu certis notis morbum deprehendat: Sunt enim plerique qui malum le-

propiis notis investiget.

nientes quibusdam remediis, satis ægro factum credunt, atque interea miserrimè ægri opprimuntur mortéque rapiuntur: & hoc nonsatis, ac hac vna re multi sunt decepti qui applicito vno remedio videntes dolorem leniri, ab investigatione morborum Idææ desistunt: quod multos in vitæ discrimen adduxit. *Cors. 107. lib. 1.*

Morborum Autumnalium Naturam perpendat.

12. Nullus credat quæ sit foetura Symptomatum morbos Autumnales comitantium, vt medici circa ea debeant potius esse Spectatores quam Actores: & nisi experientia docuisset, nunquam id credidissem: Ac quod maximum est, sæpe in morbis Autumni medentium oleum & opera perditur: Et vt ingenue dicam, idem ingenium videntur habere morbi autumnales quod & carcinomata: Ac non mirum si ægrescant medendo: Hæc annotata volui, vt certiores facti de more & indole istorum morborum, & in Diætetice & in Pharmaceutice aliter nos geramus quàm in aliis morbis: *Æpid. lib. 2. pag* 182.

Cautus sit in affectibus partium principum etiam inchoantibus.

13. (Non negligendus affectus nascens qui membrum Nobile aggreditur) nam vt notauit Hippocr. lib. de præcept. Parua etiannum causa in parte principe magnum quid affert, magnas enim trageodias ciet: malum initio non tam aliquando formidandum quam consecutione maiorum metuendum, ex metu securitas, nec aliquis celerius opprimitur quam qui nihil timet:

Apud

Apud Comicos timido celeritas tribuitur ad quærendum, percontandum; securo tarditas: Timens paucis verbis & vtitur & alium audit, securus pluribus: summum indicium securitatis superbia est: nimia sesecuritas frequens est initium calamitatis. *Cons. 24. lib. 3.* In morbis omnia pene timenda sunt, & non oportet nos securos esse de morbis, præsertim si pars aliqua primaria laborat, donec ægros nostros conualuisse viderimus, nam timendæ sunt morborum successiones: *Epid. p. 205.*

Morborum causas accuratè rimetur.

14. In morbis multa contingunt quorum obscura ac implicita est adeo cognitio vt acutissimorum medicorum aciem eludat: quod non modò in Acutis conuenit, in quibus exiguis interuallis magnæ mutationes incidunt, sed & in longis: imò in longis tantæ sæpe difficultates & latebræ occurrunt, vt licèt eorum, authoritate Galeni, causa sit fixa stabilísque, sub obtutum tamen oculorum non cadant nec mente comprehendantur, in eiusmodi autem, meo quidem iudicio plus Natura quam Ars potest, vt non sit mirum si olim Chirurgiam, licèt Artem mechanicã, præclaræ Arti medicæ prætulerint, imò hanc præ illa nihili duxerint, Quin etiam Chirurgiæ euidentem profectum esse volunt, quòd ea quæ manu administrantur sese offerant ac promittant: In medendi Arte, quæ ratione & agitatione assidua mentis nititur, fortunam dominari

contenderunt, quod in longis morbis, si quid voto respondeat, id Naturæ, quæ temporis flexu cursúque morbi victrix est, attribuendum sit, Nam quod Ars vno velut impetu agit, id Natura cunctando ac tardando fœlici successu consequitur: Tamen vt Arti nimis multum tribuere, cùm in multis manca sit ac deficiat, vitio non caret, ita tantùm ei detrahere vt nihil possit ipsa per se, errore non vocat, *Cons.34.lib.*1

A morborum insidiis caueat.

15. Medici prudentis est & cati videre ac prouidere ne quid insidiarum struat morbus latens: sæpe vidimus ægros insultu grauissimo morbi quam primum territos, deinde morbum desæviisse, & cùm omnia secura esse viderentur, repente morte præreptos esse adeo humores præsentissimo cuique veneno adæquandi in corpore latent: Ad hunc locum pertinent duæ trésve historiæ à Galeno citatæ de quibusdam qui minime opinantibus medicis cùm morbus mitis & homini necando non satis videretur, sublati sunt è medio, *Epid.lib.*2 *p.*114.

Cõm. in partem 17. Sect. 2 lib. 1. prorr.

16. Quicunque Rufi sunt, morbis vix liberantur, humor enim qui in iis abundat habet aliquid virulenti: Et morbi magis formidolosi sunt, quicunque eos adoriuntur, & Medici prudentiores cautiorésque esse debent, 2. *Epid. p* 205.

Prognosim ne temerè instituat,

17. In Prognosi instituenda præcipitem nimium esse non oportet, nec in eadem securum & tardum. E medio enim quempiam

piam tolli non prædicto morbi exitu, cùm præsertim historia morbi integra cognita est; medico dedecori vitióque verti debet, vt & calumnia non vacat metu ægros terrere & omnia periculi plena asseuerare: Quanquam propter ægrorum nostrorum intemperantiam vereri potiùs debemus quàm imprudenter esse securi: *cons. 34. lib. 1.*

Cautus sit in ea instituẽda.

18. Non temerè negligendi relinquendíque morbi qui primo quidem obtutu tanquam immedicabiles sese nobis offerunt: nec præterea de morbis præcipitanter est pronuntiandum: suspendi enim oportet judicium in prognosi præstituenda, nisi certò constet, præsertim cùm hoc tempore propter ingluuiem morbi pullulent & veteribus nunquam cogniti, & contra quam factitatum sit à veteribus, nulla Criticorum dierum habita ratione, subinde ac identidem, variis remediis ægros oneremus, vt omne Naturæ studium ac ordo peruertatur ac pereat; & magna cum nominis sui calumnia, multi etiam ex primariis medicis, aut eos morituros falsò præsenserunt ac prædixerunt, qui tamen non ita longè post à mala sententia tanquam prouocarent, superfuerunt, & contra multos victuros pronuntiarunt, quos non ita longè post mors sequuta est: *Cons. 48. lib. 1.*

Ne vatem ex vrinis agat.

19. Nil æque vsu tritum est ac vrinas medico inspiciendas proponere, atque huic profano muneriariobolare pretium statutum

est & iuniorum medicorum ædes ægrotantium lotiis, veluti inaugurantur; Nec enim ex vrinis inspectis minorem solertiam sese posse consequi credunt, quàm si exta ipsa inspicerent. Relinquendus hic fucus seplasiariis ac periclitantibus, nec sacrum Artis ministerium dolo malo contaminandum Id ipsum est teruncio æternam infamiam mercari, est & animas negotiari famam novitate aucupando: meliùs verò esset nonnulla apud vulgus ignorantiæ suspicione, si eius expectationi non fiat satis, expressam veritatis imaginem prosequi, quàm tantùm dedecoris pretio exiguo pacisci: Non hæc scribuntur, vt vrinarum inspectionem negligendam putemus, nemo enim sanæ mentis id faciat, sed vt eos accusem qui fucum faciunt & nil non ex inspectis vrinis scire profitentur: maiorem fortè horum opinione ad cognoscendos morbos opportunitatem vrinarum inspectio affert, nec non etiam minorem quàm quis putet: multa ei tribuo, multa quoque detraho: hic maximè prudentiam ac interiorem quandam iudicandi legem nobis insitam desidero: Et vt omnium morborum cognitionem ab iis peti posse, summæ est arrogantiæ profiteri, ita nullorum summæ ignorantiæ est. *præfat. in lib. de vrinar. hypost.*

Culpa vacat si deplora-

20. An Artis defectus est aliquis quod deploratis morbis nil opis adhiberi possit? Respondet Hippocr. lib. de Arte, Qui ideo Artem

Artem medicam rejiciunt quod ea victis morbo suppetias non ferat, si medicis indignarétur quod ipsorum talia dicentium vt delirantium curam non habeant, magis hercle meritò succensere debeant quàm justam Artis reprehendendæ occasionem habeant; Si quis enim ab Arte potentiam in ea quæ non profitetur requirat, aut a Natura facultatem in ea ad quæ nata non est exigat, is ignorat insaniam potiùs dementiæ quàm ignorantiæ conuenire: Quare Artis vim magis ex merito admiremur, si quem ex clandestino morbo ægrum restituat, quàm si impossibilibus & desperatis opem aliquam ferre studeat; *cons.106.lib.1.*

à tis non subveniat.

21. An Ars nostra tantùm potest vt qui morbus tum ratione sui tum ex eventu fortè protractus est, is brevior artificio nostro reddatur? Nam sæpe videmus in tacitis eorum qui ægro adsunt, aut amicitiæ gratia eum invisunt, animis, vt frequentiore & crebriore medicorum & coitione & consilio promptius aliquod diuturni languoris præsidium exposcant; quasi factum sit, aut incuria medici qui quotidianam diligentiam præstitit, aut Artis defectu ac impotentia, vt qui morbus specie & natura longus futurus erat, talis fortasse redderetur; ac primum & veterum authoritas & ratio ipsa & medendi vsus jam confirmavit necessariò morbos existere, chronicos: Cùm Hippocrates sexto Epidem.

morbum propria natura longum, brevē efficere non tenetur.

part. 1. sect. 5. scribit, Naturæ morborum medicæ, duo maximè proponit, & in morbis plerisque naturam cum Arte concurrere ad oppugnationem morbi, & etiam sine Arte, id est, sine artis manifesto ministerio naturam morbos tandem evincere ac superare Non quod hoc de natura elogio Hippocrates Artis Medicæ dignitatem offendat aut tollat, sed vt & Naturæ & Arti, duobus morborum oppugnatoribus, quæ debetur in evictione morborum, gratia referatur: Cùm itaque morbi aut breves, aut longi sint, cur Ars ipsa non potest cursum diuturni morbi intercipere, quin aliquando annui, aliquando septennes morbi reperiantur Hippocr. passim duos humores constituit Bilem & Pituitam & eos τὰ συγγεγονότα vocat: Non quod adeo jejunus fuerit Hippoc. vt præter duos illos nullum alium subesse docuerit, verùm, vt Experientia manifestum facit, omnis mos, indoles & ingenium morborum, aut pituitam aut Bilem facilè resipit: Nam sanguis facilè in bilem degenerat, succus autem melancholicus & pituita aliquid habent πυλχῶς: itaque qui duos humores constituit, aliorum vim quodammodo adumbrat, & satis indicat duo summa morborum genera, vnum Acutorum, alterum longorum, atque illorum κρίσις est, horum verò, λύσις: Itaque ex humorum naturâ, qui interna sunt insitáque nostræ generationis principia, necessario

rio statuere oportet morbos longos alios Breues : vt omnem vim Naturæ generationisque primordia adimere conentur, qui omnes longos morbos, aut breues omnes posse esse credant : sic humorum vis ipsa & Natura pro morborum varietate pugnat : Atque Galen. & Hippocr ex humorum varietate duo ista summa morborum genera duxerunt : Morbi Acuti sunt, ait, quorum " natura in humoribus calidis consistit, qui " vel æqualiter per omnes partes animalis " fusi sunt, vel aliquam partem obsederunt : " morbi verò longi ob lentos, crassos ac fri- " gidos humores fiunt, qui non facilè conco- " qui possunt & in partibus patientibus impa- " cti sunt : ita vt eorum dispositiones magis " præduris tumoribus quàm inflammationi- " bus similes existant : Deinde subdit, Mor- " bos istos longos, aut atræ bilis, aut pituitæ " naturam habere : Porró illud verum quod " scribit Gal. omnes morbos diuturnos frigidos esse : Sed præter humores qui causæ sunt aut breuitatis aut diuturnitatis morborum, est & alia causa potentissima, nempe διάθεσις quædam in partibus impressa, quam efficere vult potissimum Galenus relapsum & circuitionem morborum : vnde tametsi omni arte curáque effeceris vt humores pellantur, nihil tamen præstiteris nisi dispositio ipsa penitus sublata fuerit : vt mirum sit cur post diuturnum profluuium quo omnis corporis sentina extracta est, febres

Com. in aph. 14 lib. 2.

Aph. 39. lib. 2.

etiamnum maneant æque pertinaces ac ante : adeo magna vis διαθέσεως ad alendum fouendumque morborum semen : Sic cum visceris alicuius temperies est mutata, citra inflammationem aut schirrum aut obstructionem (quod de Hepatis κακοπραγίᾳ docet Gal.) mirùm quam protrahantur affectus ipsi : Sic Quartanatum diuturnitatis causa non aliunde petenda quam ex Cancrosa dispositione in corpore Lienis : *Ibid. & lib. de virg. & mul. morb. cap. 7. annot. 13.*

cap. 8. 5 loc. aff.

Pulsus diligenter examinet.

22. Circa Pulsus diligentem & sedulum esse oportet ; magnum enim habet momentum ad Therapiam & ad reliquas Medicinæ partes; Sed & ad Diagnosim Prognosimque maximè : At qualis in sanitate Pulsus sit, diligenter scire oportet, alioqui falli necesse est : Ac primùm vtriusque manus Pulsum continges, diuersus enim sæpe est : Et in multos incides, quibus aliàs dextræ Arteriæ corpus profundius, aliàs Sinistræ, & ita facilè Tactus iudicium fallit; vnde in febribus continuis vidimus aliquando dextrę Arteriæ pulsum frequentem & humilem, sinistræ frequentem, magnum & elatum in omnem dimensionem : vnus à remediis tentandis paulùm reuocat : alter validissimum remedium clamat, & id magni ponderis est : Nam si vitium conformationis ipsius Arteriæ causa est, cur aut plenior maiorue Pulsus appareat, aut minor & vacuus;

cuus, quid hic agas? quid consilii capias? &c. *Epid. lib.2. pag.* 194. Difficile est circa Pulsus iudicium & magno ægrotantium incommodo in ista hæretur difficultate, prout enim quisque variam habet de Pulsu opinionem, ita variè corpus ægrotum exercet: Si validum Pulsum & altum existimat, aliam indicationem inde sumit, aliam si aliter affectus sit: Et fortè huic validus Pulsus videtur quod satis fortiter pulset Arteria cùm tamen talis non sit, prout enim affectum est Instrumentum ita aliud iudicium esse solet, Item cùm applicatio manus sit diuersa, aut comprimens, aut suspensa, aut mediocris, ita varia de Pulsu est opinio, hic medicus comprimit & Arteria compressa aliam Pulsus Idæam refert, ille medicus suspendet manum eandem arteriam contingens & arteria alium Pulsum habet; itaque non temerè in ea Pulsuum materiâ versandum est *Epid. lib.* 2. *pag.* 200. & *pag.* 233.

In Senib. Pulsu sit Cautus.

23 In Senibus Pulsus mutationes non ita citò nos terrere debent. Mater Domini Hellain aliquando in febrem incidit, fuit in ea Intercisus Pulsus, quasi tendens ad caprizantem, inæqualis, inordinatus, aliquantùm intermittens: talis perseuerauit per quinque aut sex dies: Et cùm id ab humoris melancholici tetro vapore contingere videretur, non desitum est eam purgare: purgata est: Pulsus ad suam Naturam & Symmetriam rediit; *Ibid. pag.* 217.

Grauidarum Pulsui attẽdat.

24. Ex Galeni ſententia in Gravidis Pulſus eſt paruus & oppreſſus, vnde ſæpe Grauidas febre non laborare exiſtimamus cùm tamen revera laborent. *Conſ.* 15. *lib.* 1.

Videat ne obſit.

25. Hoc medicum ſollicitare debet, non tam vt proſit, quam vt non obſit: Non quin in vtroque enitendum ſit, Sed turpius eſt videri nocuiſſe quàm non profuiſſe, *lib. de Arthritide pag.* 2.

Empiricorum aliquãdo ſit imitator.

26. Empirici aliquando mirificum quendam effectum præſtant dum ſuis vtuntur metallicis: imo vincuntur morbi qui ordinariis euacuationibus vinci non poterant: An quoniam per iſtas ὑπερκαθάρσεις ſoluitur veluti tenor & vis Naturæ, & fit colliquatio quædam ſuccorum tam laudabilium quàm illaudabilium, vt idem contingat quod in litu hydrargiri? Soluitur enim compages & ῥώμη & vis partium omnium & humiditas etiam ipſis inſita partibus illiqueſit, vnde non modò ordinarij humores ſed διαθέσεις ipſæ ſolvuntur & euaneſcunt. *Epid. lib.* 20. *pag.* 270.

In generalibus ne ſubſiſtat, ſed ad Tecmarſin deſcendat.

27. Non ſufficit Medicorum Theorematum vim omnem tenere, niſi ad inferiorate dimittas, quod Hippocrates τεκμαρτὴν vocat, ideo Hippocr. Gnidios medendi magiſtros ſugillat qui ſpecioſis remediorum nominibus & titulis cùm in populo iam iactationem habere ſe iam perſpicerent, inde in magnos Medicos euadere ſe arbitrarentur:

rentur: Cur eos erroris insimulat? Quia rati erant satis esse ad faciendam medicinam in generali rerum contemplatione versari, nec infra descendentes quid in quaqve re proprium sit considerant: Quomodo magna ægrotantium clade plerique qui se Physicos profitentur, ex eo iam magnos medendi artifices & principes existere se falsò sibi persuadent, quod in naturali rerum speculatione [illegible] magnos progressus fecisse se opinantur. *Cons.58. lib.1.* [illegible] est Ratio cuique conuenienter medendi: Nec enim satis esse putat Hippoc. confusam animo tenere medendi effigiem, nisi qua ratione huic aut illi Medicina sit facienda intelligatur. Itaque cùm veteres [illegible] conse[illegible]ati essent, quæ Artis scopus est ad quem collimare oporteat, necesse quoque fuit eos τὴν διάγνωσιν in numerato habere & πρόγνωσιν: Quæ tria veteres attigisse credibile est: Quid ergo illud est in quo errauerint & erroris ab Hippocr. conuincantur? Quoniam [illegible] negligerent, puta se Medicos palam profitentes, quod generales animo de Arte medica Notiones retinerent, nec infra sese dimittentes, rationem cuique faciundæ Medicinæ, adhibendæque singulis operæ, consectarentur: In hoc [illegible] ratio omnis vertitur, cùm non homini, sed Calliæ & Socrati medicina fieri debeat: *[illegible]. D fin. Med. voce* [illegible].

28. In arte Medica licet sit perpetuum Non est

vt faustũ eventũ semper præstet.

quod fieri debet, non est perpetuum quod sequi conuenit, Nec si quis artem Medicus, is & artis euentum præstare semper debet & potest, *Consil.79. lib.3.*

Nõ reddat rationem Oeconomiæ circa eum.

29. Non est Artificis rationem semper reddere cur id vel illud Ægro præscripseris cùm & Artis & vsus fiducia pronuntiet; edicat vt Artifex hoc vel illud faciendum, denique αὐτὸς ἔφα: Nec si rationem reddat hæsitanti ægro & omnia secura metuenti, maiorem hæsitandi occasionem prætexat ac insinuet: Medicorum & aliorum in Arte magistrorum decreta tanquam Senatusconsulta esse debent, quorum ratio, vt omnia arcana pectore conclusa, nonnisi loco & tempore ab eo tanquam ab oraculo elicienda est: *consil.64. lib.3.*

Imò Artis Magistris.

30. Tamen apud magistros Artis succinctè & præcisè, non ad pompam & fastum dictorum factorúmque rationem reddere Medicus consortione officij, vt frater non erubescit, nec eum quantum id fiat pœnitet modò ad ægrotantis salutem id referatur. Ibidem.

Medico domestico æger cõmittendus.

31. Αὐτοψία Medicum assidentem aut docet aut confirmat: consules Medicos absentia ipsa dubios & ancipites reddit: æqua lanx ad Medicum domesticum; desiderium & incertum consilium ad absentes Medicos pertinet: Non potest Medicus per Epistolas cibi aut Balnei tempus eligere, vena tangenda est: vetus Prouerbium est,

Gladia-

Gladiatorem in arena consilium capere: aliquid aduersarij vultus, aliquid manus mota, aliquid inclinatio ipsa corporis intuentem monet: Quid fieri soleat, in vniuersum mandari non potest & scribi: Tale consilium non tantum absentibus, sed etiam posteris datur: illud autem quando fieri debeat aut quemadmodum ex longinquo, nemo suadebit, cùm rebus ipsis deliberandum est: Non tantum præsentis sed vigilantis est occasionem obseruare properantem: *Ex Senec. Ep. lib. 2. Cons. 29. l. 3.* Iudicium Medico domestico relinquendum: plus pedes multi faciunt quàm vnus; addat, detrahat pro ratione loci, temporis ægroti & ingenii morbi, *cons. 24. lib. 3.*

32. Multorum conuentus rectiùs decernit quàm vir vnus: plus pedes multi faciunt quàm vnus, conuiuium à pluribus collatum melius est ac lautius quàm vnum atque simplex, *cons. 24. l. b. 3.*

Consultationes sectetur.

33. Vt in iure omnis definitio periculosa, ita generales propositiones in Arte Medica sunt periculosæ, Nam distinctione & Diorismo indigent qui est velut Anima earum propositionum Generalium, alioquin in magnos errores promptus est lapsus; hæc hæc est doctrina Hippoc. qui expendens has propositiones, Omnis caseus bonus, omnis malus; omne vinum meracum bonum, malúmve: docet quantis subjiceant erroribus qui indefinitè eas pronunciant *cons. 4. lib. 3.*

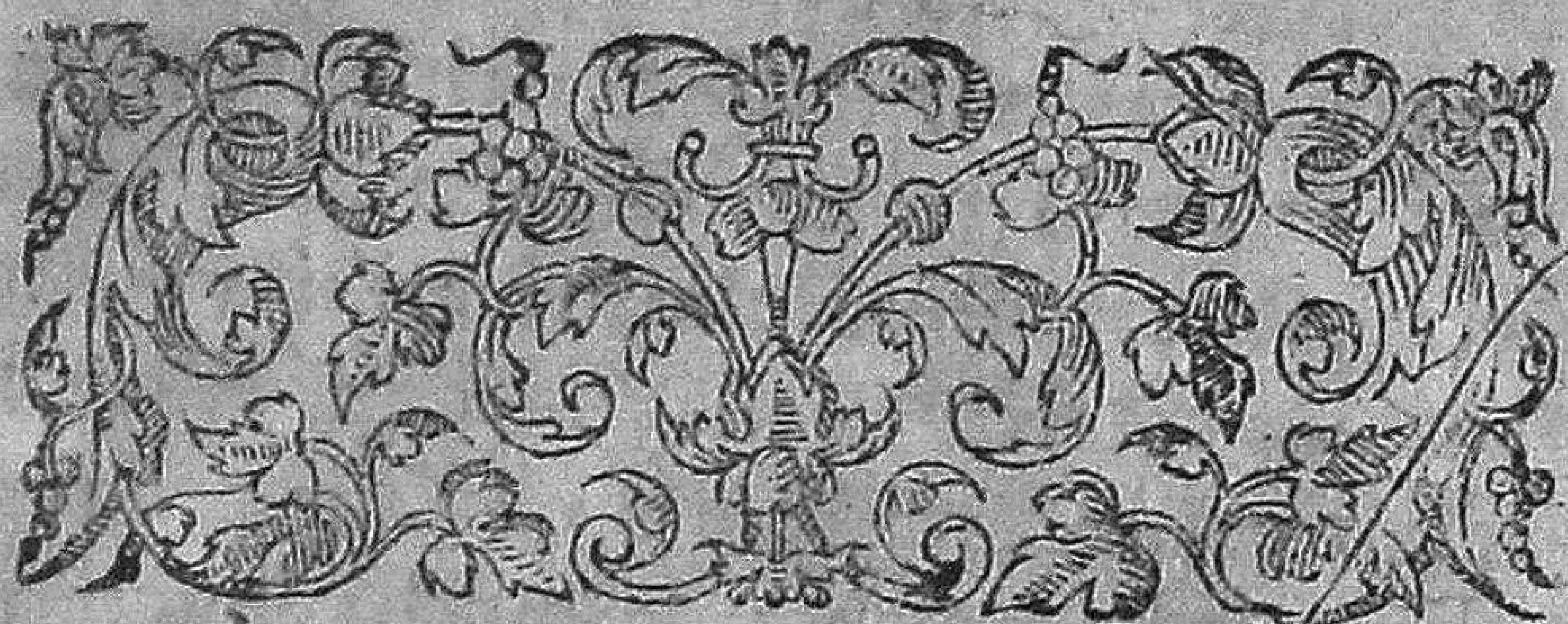
Generalium propositionum ne nimium sit tenax.

Sæpe enim præceptionum ac Theorematum Artis nostræ nimis religiosa obseruatio magnis nos afficit incommodis, quod multa audere & tentare sit religio quæ alioqui essent profutura: in quo sæpe circumforaneis & humanæ vitæ periclitatoribus victoriæ palma deciditur, nobis verò eripitur, *cons.50. lib.1.*

Astrologia sit peritus.

34. Magna vis Astrorum in hæc inferiora corpora: Et maximè eorum vis patet, cùm morbo affecta magnam virium iacturam fecerunt: ideo Hippocr. magnas temporum mutationes diligenter obseruandas putauit, libr. de Aere Aq. & loc. Imò ne medicamentis tum agitanda esse corpora iudicauit: obseruatum quoque est non satis feliciter mitti sanguinem silente desicientéque Luna: quod Medicos latere non debet, ne plus apud nos valeat trita vulgarísque factitandæ medicinæ via, quàm ratio & medendi cautio, legitimis fundata argumentis: Narratum est à fide dignis Medicis contigisse aliquando vt in defectione Solis curandam Dominam Illustrem de Varades haberent, eam in ipso defectionis momento Animam ferè egisse, sed Sole suum primarium cursum repetente, & prout vires acquirebat, ægram vires resumpsisse *Ep.id.lib.1. pag.48.*

CAV-

CAUTIONUM, ANIMADVERSIONUM & Obseruationum Practicarum.

LIBER II.

Complectens ea quæ circa rectam victus Rationem occurrunt, præsertim in morbis Acutis.

I. N Acutis morbis Hippocr. aliàs pleniorem Diætam præscribit, aliàs tenuiorem, pro robore, Natura, Temperamento, morbi temporibus in eodem morbo circunstantiis & occasionibus, morbi natura, consuetudine ægrotantium: Etiam eodem tempore morbi aliquando accuratus victus consulitur, aliquando plenior paulò; imò in vno loco adiectionem in morbis

Acutorũ morborum victum accuratè instituat.

commendat, alias eandem reiicit, habetque rationem vniuersalis & particularis naturæ: Atque id tantæ difficultatis in vnius Diætæ præscriptione oboriri mihi videtur duabus de causis vna est, quod difficilis admodum coniectura quam quisque prudens Medicus habere debet de morbi ingenio, vigore vel statim futuro, vel longè post; item difficilis cognito Naturæ vniuersalis & particularis cuiusque, consuetudinis ante actæque vitæ, ne temerè ab otio ad negotium aut contra, conuersio fiat: Altera ratio tantæ difficultatis est propter veterum in ea re ancipites ambiguasque controuersias: nam nullo ferè adhibito iudicio, nulloque diorismo, modò absolutam tridui quatriduiúe inediam præscribebant, & sic fame ægros miserè necabant & sub vigoris tempus cibum offerre cogebantur: aut cum intelligerent inchoantibus morbis adiectioni potiùs attendi debere, ægros saturabant pleniusque cibabant, vnde incommoda sequerentur quæ nulla fere ars corrigeret ac emendaret: At Hippocr. singulari iudicio præditus, neutris calculum additurus, exquirit diligentissimè & maximè artificiosè Diætam in Acutis ex ratione temporum morbi, consuetudine ægri, morbi indole, priuatâ vniuersâque cuiusque Natura, cuius maximum est in medendo momentum: Itaque sententiam suam ita protulit. Non intempestiuè oportet fortes vasorum inani-

2. de Diæt. Acut. parte 32. 33

inanitiones moliri, nec cùm morbi vrgent " feruéntque cibum offerre, nec repente in " hanc illamúe partem mutare licet. *Consil.* " 42. *lib.* 1. "

2. Nec sine distinctione & temerè exquisitissima Diæta retinenda: Sed primùm hoc censeri debet, ineunte morbo aut in principiis morborum Acutorum, dum sicci manent, potiùs in eorum curam incumbi debere quàm paulò pleniore victu consulere: An propterea inedia præscribenda vt quidam volunt? Nequaquam, nam cùm dicimus potius aut magis, non excluditur omnis cibi adiectio, primùm enim in Aphorismo quinto. In tenui victu ægri delin- " quunt, ait, & error qui committitur magnus, " maior fit in tenui victu, quàm in pleniore: " duabus de causis, ait Galenus, Quia Natura à tali victu debilitatur plurimùm & quia ad insuetam Diætam tenuem conuersio fit: Nam cum ita tenuis Diæta præscribitur non perspecta morbi naturâ & viribus ægri, contingit nos vires eas tridui inedia frangere, & cibi accessionem adiungere affecto iam morbo cùm minimè sit opus ac deceat, cùm enim grauiores sint mutationes quæ fiunt ab otio ad negotium quàm contrariæ, sic grauiùs in se peccat qui defraudato genio repente ciborum pleniore manu indulget, quam qui à saturitate ad cibi abstinentiam sese conuertit: præterea Hipp. 1. de Diæta Acut. satis aperte docet non ita

Exquisitissimã Diætam ne temerè præscribat.

amplecti se ineuntibus morbis exquisitam
,, Diætam, Qui in morbis Ptisana vtetur, ne
,, vno die vasa inaniri permittat, nec ab vsu
,, desistat, nisi propter Medicamentum, aut
,, Clysterem, aut sectam venam. Tunc loquitur de morbis nondum validis; nam si dolor vrget, vt locus sit medicamento aut Sectioni venæ, non ita plena manu cibandus æger, Sed dandum vult consuetudini, vt si bis cibum capere consueuerit, bis detur Ptisana, vt duabus vicibus, propter consuetudinem tantùm expleatur, quod semel, si morbus non adesset, expleri deberet: paulò post subiicit, Initio non multam & crassam Ptisanam dari oportere sed videndum qualis consuetudo, tum ne magna vasorum inanitio fiat, An illud est tam accuratum esse in Diæta præscribenda? nam dum de morbi siccitate loquitur, quæ videatur alioqui abstinentiam suadere, quoniam cruditatem significat scribit, Si morbus siccior sit, non multùm dari alimenti oportet, At aliud est dicere in morborum cruditate non multum dari alimenti oportere, aliud est, dicere omnimodam abstinentiam à cibo præscribi vt Prodicus & Diatritarii medici factitabunt Hippocr. enim illa superiore ratione qua vtitur in hoc morbo (Pleuritide, de cæteris idem iudicetur) alimento medicamentoso nec tenuiùs nec pleniùs, alit, sed mediam quandam formam & æqualitem retinet; Est enim in morbis Thoraci-

cis

tis cibo consulendum viribus & ad eductionem & Actionem; est & naturæ consulendum, subducta alimenti portione ad mitificationem materiæque præparationem, *ibidem.*

3. Cautiones autem istæ, cibare oportet in morbis, nisi vel clysteri vel medicamento, vel venæ sectioni locus sit, indicant aperte detrahendum quippiam de cibo, si dolor adsit, vt eius occasione aliquod illorum præsidiorum vsurpandum sit: Nam ita occurrimus obiectionibus quas educat quis ex duobus Hippocr. locis. Si cibo incluso, id est, stercore diu retento, vt ait Gal. sorbitionem quis det. statim dolorem augebit si adest, si non adsit, inferet: Nec enim hoc impedit quominus adiiciamus aliquid alimenti: sed cùm aluus adstricta est, quoniam assumptæ Prissanæ exhibitæ distributio prohiberetur, vult præmitti clysterem aut secari venam priusquam de nutritione cogitetur: Si enim in sanis aluo minimè libera, ingestio esculentorum sæpe tormina ac contorsiones afferat, multò magis dum aut morbus adest aut imminet: Alter autem locus videtur vrgere paulò amplius, Si lateris dolor assiduus est, calidis fomentis non cedens, Si sputum non procedit, nisi quis vel subductione alui, vel medicamento dolorem laxaverit, Prissanam autem dederit, in perniciem præcipitat ægrum: Itaque dicet aliquis, in Peripneumonia, in Pleu-

Cibus subtrahendus ob dolorem.

part. 1. c. 32. comm. 1 d. Diæt. Acut.

ritide, cum dolores adſunt, cibum dare nocentiſſimum, ſed omnino inedia præſcribenda eſt? Non hic eſt animus Hippocratis, atque eum locum bifariam intelligimus obiectionémque diluimus: Prior quidem ratio, illic de vigore morbi agit Hippocr. ac plus minuſúe Ptiſſanæ exhibuit ineunte morbo, docens non multùm dari oportere ſi ſiccus manet morbus; nunc autem omnium dolorum & Symptomatum vehementiam proponit & vigorem morbi deſignat: Quis adeo hebes ſit qui cùm dolores vrgeant ad nutriendum ſe conuertat, cùm præmonuerit alendum ægrum plus minuſúe pro re nata? Altera ratio, Scribit, Niſi quis dolorem vel medicamento vel phlebotomia ſoluerit, hoc ſatis indicat vrgentibus doloribus vigentibuſque ſuccurrendum eſſe præſidiis Artis; cum illis Symptomatis vires deterantur, priuſquam Ptiſanam exhibeamus, præſertim Iulepum, id eſt, priuſquam plenius cibemus: præmiſſo autem Clyſtere & ſecta vena, tum de cibando conſuletur: Ex quibus manifeſtò patet, eam nunquam fuiſſe Hippocr. mentem, vt velit, (etiam in Pleuriticis) exactam admodum Diætam obſeruari, præſertim initio morbi, cùm dubium eſſe non debeat, in omnium morborum vigore ac ſtatu cum dolorum ſumma ſunt omnia, tutius eſſe morbi depellendi prouinciam naturæ committere, quàm adiectis cibis eandem ab inſtituto avocare. *Conſil* 42. *lib*. I.

4. Con-

4 Conciliandi duo Hippocr. loci qui planè dissentire videntur: prior est Aphor. 5. lib. 1. vbi in morbis adiectioni ciborum attendendum esse vult, ac in tenui victu delinquere ægros potiùs scribit, quam in paulò pleniore: alter ei planè contrariùs est in lib. Acut. Ciborum adiectioni attendendum multò minus, nam subtrahere omnino sæpe expedit, cum æger sufficere possit, donec vigor morbi maturescat. Huic & similis est apud Galenum. In quibus morbis vigor primo quaternario adesse debet, modò natura fortior sit, integram inediam servare debemus, in quibus non vltra primam septimanam, forti natura existente, solo vtendum melicrato: si naturæ robori non fidimus, Ptissanæ vtemur succo: Quasi verò succus Ptissanæ multùm ad robur Naturæ addendum sit collaturus? Sed si mens Hippocratis intelligatur, satis abundè omnibus factum putabimus: Aliàs paulò pleniorem ciborum adiectionem concedit, alias eandem planè dissuadet, ob grauia quæ inde sequerentur incommoda, atque id duabus de causis, priore quidem, quod ex veteribus medendi magistris quidam absolutè plenam Diætam instituerent, alii vero omnino cibum subtraherent: quos vtrosque vt errare ostenderet, est vbi paulò plenius & vberius in morbis cibet, est vbi tenuissimè; sic modò vnum consulit modò alterum; non immemor ac dissimilis sui,

Cibi adiectio quando facieda.

part. 37. c. ment. de D. Auctor.

Sed vt ostendat quam erroneum sit aliquid ea in re statum ratúmque statuere: posteriore autem quòd cum cognosceret præsidiorum singulorum quantitatem artificiosâ egere coniectura, hanc autem assequi coniiciendi vim, difficillimum esse, & ad eum pertinere qui omnium quæ in Arte sunt vires norit, maluit in ea re ancipitem dubiámque sententiam suam proponere quam hoc aut illud certò definiendo, multis errandi occasionem porrexisse. Itaque dum 1. Aphor. paulò pleniorem victum laudat, vniuersalem planè non proponit regulam, vt hæc est quam in lib. Acut. scripsit, cùm ciborum adiectioni in morbis multò minùs attendi debere dixit; Nemo enim dubitat corpus ægrum non tam indicare refectionem sui quàm ablationem morbi quo occupatur: vt enim cibus sano corpori præsidio est & robori, ita ægrum morbosúmque corpus offendit ac lædit, sed offensio est maior minorúe, prout plus minusúe cibi offertur: Itaque 1. Aph. vult euertere dogma eorum qui magnis mutationibus magnas mutationes opponere in animo habentes, Initiis morborum sine vllo delectu inediam absolutam præscribebant, &, quod citra damnum fieri non poterat, temporevigoris cibum adiicere cogebantur: Satiùs autem vult esse Hippocr. initio morborum alimento vires recreare vt cùm ad vigorem ventum sit, absoluta inedia minus æger offendatur,

ita

tamen vt si breui vigor futurus sit, tantum demamus de cibi adiectione quanto propinquior is videatur: At lib. Acut. præceptum generale ponit in morbis, dum multo minus adiectioni attendi debere opinatur: quod adhuc per comparationem dicitur, vt nil temerè & absque ratione dicere consueuit, quoniam vt dictum est ante ex comm. Gal. in hanc particulam, artificiosa coniectura quam consequi debet quisquis quantitatis remediorum rationem ad vnguem tenere velit, difficillime omnium attingitur: accedit quod scribit Galenus ibidem, Quod plus est, ait, & exuperat, noxas immendabiles facit: quod verò minus est, facilè emendatur, nempe si virtus labascere videatur, cibi exiguum ministrare debemus: Quod in ventrem iniectum est, tollere est difficillimum: *Ibidem*

5. Hippocrates in libris de Diæta Acutor. eam præscribere volens, Pleuritidem in exemplum subiicit: Et quoniam Inflammatio Pulmonis ex acutissimorum morborum numero censeri debet, quæstione digna res proponenda. An ea lex quam Hippocr. in Pleuritidis cura sanciuit, tenenda confirmandáque in Inflammatione Pulmonis: duabus enim de causis idem iuris esse videtur, prior est, quoniam Peripneumonia acutissimus morbus est, citòque litis controuersiam dirimens: posterior, quoniam ex sententia omnium veterum & recentiorum ea,

Victus in Pulmonis Inflammatione plenior sit quam in Pleuritide.

idem Diætæ ratio & Therapiæ seruatur in curanda Peripneumonia & Pleuritide, imò eorum plerique leuiter tantum attigerunt de Peripneumonia & peculiare caput non descripserunt, volentes Peripneumoniæ curandæ rationem ex capite de Pleuritide depromi: Atque hoc non ita relinquendum est intactum: Galeni locus obseruatione dignus est. In Pulmone, ait, Spiritus tenuis est & leuis & quem coërceri oportet, sanguis verò crassus & quem in singulas Pulmonis particulas dimitti opus sit; Nam Pulmo copiosiori alimento eget quam partes cæteræ, tribus aut quatuor de causis; prima est motus perpetuus, Secunda caliditatis copia; caliditas autem & propter cordis viciniam & propter motus assiduitatem & constantiam, addo & natiuam vernaculamque caliditatem, cum & spirituosa sit pars & rara: Et paulò post, Tria adinuenta ad affluentiam alimenti ad Pulmonem ipsum, idque necessariò. Primum copia vernaculæ caliditatis, quæ efficit vt alimentum omne in partes minimas comminuatur, diffundatur, ac citius euaporetur; alterum Pulmonis dilatatio est in inspirationibus, quæ efficiat vt ex densissimis instrumentis, cuiusmodi est vena Arteriosa, violenter quippiam arripiatur; tertium ac omnium maximum ab eo sanguine qui soli Pulmoni à Corde mittitur prius in illo planè confecto ac attenuato: Itaque si sanus Pulmo copiosio

piosiore cibo dum sanus est, eget, (etenim Diætæ instituendæ ratio reuocari debet ad naturalem Symmetriam partium) quam partes cæteræ, vt Hepar & ventriculus dum inflammatione tentatus est, minus exquisita Diæta definiri describíque debet inflammato Pulmoni quàm aut Hepati aut ventriculo: cuius rei confirmatio & fides desumi potest ex Galeni authoritate, Non sicut in "Iecinore & ventriculo, ita in Pulmonibus "tenuissimo victu vtendum est, in ventriculo "enim & Iecore alimentum coquitur, me- "túsque est ne ipsis phlegmone laborantibus "nutrimentum ritè non concoquatur & phle- "gmone augeatur: in Pectus vero tantum "alimenti iam cocti peruenit quantum vni "particulæ nutriendæ conueniat: Sed cum Galenus non vult tenuissimo victu vtendum in Pulmonis inflammatione, notari debet quod tantum per comparationem loquatur, Ait enim, non est tenuissimo victu vtendum in Pulmonis inflammatione vt & in Iecoris & ventriculi phlegmone quæ partes sunt officiales in quas alimentum integris viribus iniicitur, Pulmo autem pars naturalis non est, Officialis saltem & ad eum, authore Galeno, tantum alimenti aduehitur quantum vni parti alendæ sufficit, quocirca non ita incommodum sequeretur ex pleniore cibo: Dicendum ergo aliud esse considerare Pulmonem inflammatione laborantem tanquam morbo Acuto, tunc non est

dubium quin quandiu morbus siccus erit, Diæta reuocari debeat ad eam quam de Pleuritide Hipp. explicauit, Aliud esse eundem laborantem conferre cum ventriculo & Iecore, nam reuera accuratior victus esse debet in vèntriculo inflammato ac Iecore quàm in Pulmonis inflammatione: Quanquam sit dubium, An nulla facta comparatione cum inflammato ventriculo, locus sit tenuissimo victui? videtur ita, quia in iis morbis qui extremos statim labores habent, extremè tenuis Diæta conferat: Item, quia exhibita etiam Ptissana homines fiant πνευματίαι præterea cùm à corde nutriatur Pulmo, si multum ingeritur cibi, plurimùm ad eos sanguinis deferetur & ita ad Pulmones attrahentes adinuicem, sic inflammatio augebitur, in omni autem inflammatione iis abstinendum quæ multum sanguinis generant: Videtur quod non, Dum sanus Pulmo multo copiosóque alimento eget, comparatione cum partibus aliis facta, ex mente Galeni, Ergo consentaneum erit vt non ita parcè ac duriter Peripneumonicos nutriamus: præterea calefactus Pulmo multùm consumit, multum etiam attrahit ratione caloris & motus aucti; Si desit ob inediam alimentum Pulmoni, vndelibet rapiet, imò potius ichorosos humores ex qualibet parte, sic augebitur Peripneumonia præsertim biliosa, venæ enim calefactæ biliosos & ichorosos humores ad se ex aliis partibus attrahunt

liunt, sic & Pulmo: præterea arefiet cor raptis & sanguine & spiritu ob incendium Pulmonis, vnde Peripneumonicos animo deficere videmus: Et si, authore Mesueo Peripneumonia fit aut à pituitoso aut à bilioso humore, Si à pituitoso, tanquam ab excremento; si à bilioso, tanquam à nutrimento; in biliosa Peripneumonia pleniùs cibare oportebit, & quod nutrimentum parti adesse oporteat, non tantum quantum quidem si sana esset, sed vt in sanis robur alimento augeamus saltem in ægris seruare quoad possumus debemus: Item quod biliosi Ichores ferociunt magis proteruiuntque detractò alimento, nutrimentum enim temperat eos, humefacit & expectorationem promouet humectando. *Cons.* 41. *l.* 1.

6. In Inflammatione Hepatis & ventriculi tenuissimè alendum, quod morbi omnium sint acutissimi, proptereáque extremos habent labores: Vigor enim in propinquo est: Et hic plus occupatos nos esse oportet in oppugnatione morbi, qui plurimi est momenti, quàm naturæ corroborationi, tametsi magna virium iactura sequatur: præterea ex euentu tenuissima Diætæ ratio sese profert, cùm enim partes illæ extremè laborent, dubium non est quin in eis alimentum corrumpatur, corruptio autem illa ægris damnum est magis auctura, quàm si in totum alimento abstineatur: *Cons.* 42. *lib.* 1.

In inflãmatione Hepatis & ventriculi tenuissimus sit

In accessionibus qui cibandi.

7. In Accessionibus contra præceptum Hippocratis dare cibum oportet biliosis, quibus os ventriculi biliosis humoribus tenratur facilè & exquisitioris sensus est, febribus syncopalibus laborantibus, morbo extenuatis & famelicis melancholicis, alioqui facilè eis linqueretur deficitétque animus, *Epid. lib.* 1. *pag.* 62. Iohannes Pongeret Tertiana febre detentus symplomata formidinis plena sustinuit, nam ineunte Paroxysmo ita agitabatur vt animam agere videretur, inquietudo erat, partium extimarum refrigeratio maxima, vomendi desiderium sed inane, oppressio summa, pulsus languidissimus non poterat incalescere: habebat temperamentum biliosum sed atrabilarium factum per adustionem; ante febre quartana crudelissima laborauerat, & à vetere fermento ea etiam symptomata manauisse credidimus: Si vomuisset nec humor tam rebellis fuisset, non ea effloruissent tam vehementia symptomata: coacti fuimus ante augmentum febris subluere aluum clystere & iuscula exhibere ad eluendum & mitigandum humorem: principium febris erat ferè quatuor horarum: *Gal. cap* 4. *lib.* 10. *Meth.* annotauit ex vsu esse vt etiam cibentur, aut saltem recreentur cibo ægri nonnulli, etiam dum horrent, & se vsu panis in vino macerati, ineunte horrore dati, febrem prohibuisse: Quibus verò corporibus & Quando eo loco docet, *Epid. lib.* 19. *p.* 161.

8. Plerique febres habent Lentas Symptomaticas, quas vulgus febres non putat esse: Nam cum sensui addictum sit, non putat verè febricitare nisi aut Rigor, frigus, horror, aut aliqua φρίκη adsit, vnde sine distinctione, sine iudicio cibant ægros nec vllius accessionis & ἐπισημασίας latentis rationem habent: Nam cùm lateat putredo & humor conclusus sit non disseminatus per partes sensiles (vnde rigoris sensus adest) latens est & obscura ἐπισημασία: vnde in talibus ἐπισημασίαις ægri pereunt incautis medicis: maximè verò id contingit si febri lentæ coniuncta sit periodica: id quod euenit sæpe & maximo ægrotantium incommodo: Porrò animaduertendum illud quod cap. 9. de diff. feb. 1. obseruat Galenus quomodo ἐπισημασία ἄφρικτος (id est, initium cuiusdam acessionis febrilis sine angustia & molestia quæ in aliis febribus adesse solet in quibus Rigor aut frigus manifestum est) non modò in Hecticis cernatur sed & in Putridis febribus; Nam in febribus continuis sunt quidam Paroxismi excitati à motu nouæ materiei non traductæ per partes (quanquam non existimo istam materiam dimoueri & transferri, sed tenuiorem quandam partem aut serum potius) & tales Paroxysmi latent sæpe nos. Et intempestiua cibatione morbi imprudenter porriguntur. *Ep. lib. 2. pag.* 195.

Lentarũ febrium Diæta.

Vinum vix febricitantibus concedendum.

9. Vinum febris planè dehortatur, etsi propter cruditatem medici interdici nolunt; incredibile enim dictu quantopere febrem augeat: Nam dum valemus ac calor naturalis intra suos limites consistit, magna etiam generosi vini copia, nihilo penè auctiorem calorem reddit; Sed dum è gradu discessit & iam febricula corpus occupauit, etiam tenue vinum propinatum statim symptomata excitat, quod qualitas caloris præter naturam facilè adiecto stimulo appareat. *Cons.* 24. *lib.* 1

Non intempestiuè cibandus æger.

10. Vxor Adriani Vallæi tota febriculosa cùm peperisset ægrè, in morbum incidit valde grauem: magna & aquarum & sanguinis fuit effusio: Clinica mulier alimenti copia volens istam euacuationem compensare, febrem auxit, cruditates attulit, hincque speciem aliquam corruptionis: Tandem post phlebotomiam vnam atque alteram & purgationes satis frequentes restituta. *Epid. lib.* 2. *pag.* 231.

In victu instituendo idiosyncrasiæ attēdat.

11. Admirabilis morbus in Damisella de Louans: collecta erat incredibilis copia humoris fere purulenti in Pulmonibus, calor erat intolerabilis, Animam videbatur efflare & penè deficiebat animo; Increscente febre iuuabatur plurimum ingesto cibo & data vini portiuncula in febris æstu: propterea Hippocr. respiciendam consuetudinem admonuit: Nec tam seueris medicorum legibus insistendum, maximè iis quibus corpus

pus est λεπτομερὲς, delicatum, diffluens, καταῤῥωστὲς; iis pleniùs alimentum dandum. *Epid.lib.2.p.205.*

Autumnalium morborũ Diæta.

12. In morbis Autumnalibus non est exactè cibandum & obseruanda ea lex & ratio victus quæ in aliorum temporum morbis tenetur, Eorum enim κακόηθεια adiectione succi alibilis tollitur, Et cùm humorum & spirituum sit quædam exustio & squalor, id mitigandum est ac contemperandum bonitate alimenti. Id ipsum Hippocr. & post eum Gal. animaduertit: ita enim hic: Morbis qui ex corruptione fiunt Autumnus assimilatur: ideo qui eo febricitant tempore, continua optimi alimenti indigent adiectione, Et si vires validæ fuerint, sæpe & multa: si imbecilles, pauca & sæpiùs offeremus. Et paulò ante dixerat defectum per se exigere adiectionem alimenti, corruptionem autem ἰὼ ἐπίκρασιν *Epid. lib. 2. pag. 181.*

Iusculorum frequens vsus quibus noxius.

13. Insufflatis, Turgidulis vt iis qui à morbis conualescunt & iis quibus flatibus Hypochondria distenduntur missum facere oportet frequentem iusculorum vsum, ἰφθότητα enim quandam & dissolutionem afferunt. *Epid. lib. 1. pag. 22.*

Sãguine detracto largior cibus nõ est exhibendus.

14. Hoc quotidie factitari solet à plerisque qui postquam sanguinem abundè detraxerunt, tũ expressum capi aut aliquid simile multi alimenti offerunt vt vires detracto sanguine imminutas instaurent: Sed quid

magis ridiculum quam non relinquere sanguinem Naturæ iam factum & asseruatum, & necessitate cogi ad nutriendos ægrotos? at satius est aliguid sanguinis, quod proprium est partium nutrimentum, relinquere, vt paucas exhibeamus sortitiones, quibus tanquam medicamentis potiùs quàm tanquam alimentis vtimur, *Cons. 32. lib. 2.*

Nō quēvis potū ægro gratum, sed ex Arte exhibeat.

15. Ne temerè iis assentiamur qui quoniam hoc vel illo potu ægri delectantur, promiscuè omnibus illud propinandum putant quod in deliciis est: Ac vt concedam vinum, aquam, hydromeli, oenomeli & sexcenta alia magnas habere opportunitates, habent quoque & sua incommoda: Sic in vsu in artéque medendi alium cibum poculúmque pro alio substituere ignorantiæ & inscitiæ plenum est, vt & indistinctè hunc ea re interdicere, alium verò ad eandem inuitare temeritatem redolet: Vt non abs re quosdam ætatis suæ Medicos redargueRit Hippocr. qui absolutè pronuntiabant vinum bonum esse, caseum malum & id genus alia, quorum aliquis vsus foret & incommoditas quædam, prout vel loco vel iure vel tempore in vsum aptarentur. *Cons. 110. lib. 1.*

lib. de Vet. Med.

partic. 15. sect. 4 6. Epid. Locus somni inennei in febribus.

16. De somno in febribus notandus Hippocr. Aphor. Natura calido refrigeratio, potus aqua, quiescere, somnus in frigore vestibus contecto: Et ex comment. Gal. sensum istum elicuimus, Inter dormiendum calor intus augetur, maximéque iis qui calore

lore acri ac febrili abundant: propterea̍que in loco frigido dormire debent & veſtibus cooperiri: Dormire quidem in loco frigido, vt aërem frigidum inſpiratu attrahant; veſtibus verò & ſtragulis cooperiri vt caliditas quę ſe intro intulit ad habitum reuocetur: Sic corpus inſpiratu aëris frigidi dum in loco frigido dormit & recalefactione ſuperficiei veſtimentorum vi ad temperaturæ quandam mediocritatem redigetur: mens quidem Hippocr. illo loco de Naturis calidis id audire, ſed meo iudicio bellè aptéque ad febricitantes aptari poteſt: *conſ. 31. lib. 2.*

Appendix de Diata Sanorum.

An frequens vſus iuſculorū conducat.

17. Quæſtio non contemnenda eſt de Iuſculorum vſu ad Analepſim & impinguationem: ſunt qui iis frequentibus vtuntur tum vt habitiores fiant, tum vt alvus non ita adſtricta ſit: Aliis id non placet: nam inteſtinorum corruptionem ex frequenti iuſculorū & rerum liquidarum vſu conſequi poſſe putant, nam & fæces liquidiores & aqua dilutæ fætentiores ſunt; Item, cum ſerum maximè morborum ſit parens, ſi inteſtina multo humore madeant, ſi hepar multum aquæ attrahat, ſanguis fit ſeroſior & hepatis, imo ipſius maſſæ ſanguinis σύστασις quodammodo diſſoluitur ac elangueſcit: at εὐτονία καὶ συντονία & firmitas par-

tium actionis melioris causa existit, Aquâ autem & aquea dissoluunt, nec enim τὸ περίγλιχρον habent, id est, glutinositatem quæ partium robur conciliet, *Ep.lib.2.pag.*184. Si sanum sano est propinquius in vulneribus & vlceribus; Si prouocatio sudorum tam prodest, si Diæta & desiccatio tantùm proficit, cur tam multi sumus in vsu iusculorum? Et vnum maximè obseruandum est vsu rerum liquidarum ventriculi vires dissoluuntur & facultas retentrix ipsius exsoluitur: Sic & ad facultatem retentricem & attractricem moderata desiderari debet siccitas, *ibidem pag.* 187. Videmus eos qui fucculenti sunt & multis iusculis cibísque humidis vtuntur, in ingentem molem excrescere, & hi sunt morbis obnoxij: Porro videtur magis è re sanitatis esse si corpus potiùs siccetur quàm si humectetur: Quoniam plurimi in hoc sunt vt consulant potiùs humectationi, Balneis, crebro iusculorum vsu & aliis humectantibus, sic multùm seri succrescit & dum putrescit, morbos & virus parit: reuera corpora sicca & diutiùs durant & minùs sunt morbis obnoxia & sunt expeditiora καὶ προθυμότερα, vnde illud vulgare. *Il est dispos comme vn Bearnois*, & tamen isti homines sunt ferè omnes squalidi, *ib.pag.*223.

Vinum ieiunis non porrigēdū,

17. Etsi vini sua sunt commoda præsertim si præsumptis cibis hauriatur, ita maximum sequitur detrimentum si jejuno vacuóque

que ventriculo & nullo proiecto alimento bibatur: præclarum est ea dere Gal. edictum, Qui vel inedia vel alui pro fluuio aut fluxu sanguinis aut tali vacuatione famem habēt, non capiunt ex vini vsu vtilitatem, imò offenduntur, quoniam & conuulsionibus & deliriis confestim corripiuntur si antequam cibum sumpserint vinum bibant. Item dum loquitur de iis qui sunt oportuni podagricis insultibus, Nocent ait, & potus multi & generosi vini, præcipuè cum aliquis ieiunus potarit, *cons.80.lib.3.*

19. Quibus vini vsus non conferti, tamen circumcisus stomacho imbecillitatem parit, aqua primo haustu in pastu sumetur, vt viscera superiore abstinentia paululum resiccata, rapto ad sese primo haustu humescant nec incalescant, *cons.2.lib.1.*

Vini noxa emendanda in stomacho debilibus.

20. Galenus notat quibusdam ex diuturno lactis vsu lapides in Renibus concrecreuisse: aliis dentes eodem vsu excidisse: Quidam agricola centum annos vixerat in vsu frequenti lac habens aliàs solum, aliàs cum cacuminibus thymi: alius spe longioris vitæ idem factitare voluit: incredibile quot symtpomata inde contigerint; Hinc patet vnum & idem non easdem habere in multis vires: *Paradigm.182.*

Lactis vsus non omnibus æquè confert.

21. Acetariorum vsus & horariorum fructuum magnam seri ferè indomiti copiam generat, vnde acris in eo calor succenditur, & si facies rubore suffundi solet, magis

Acetariorum, fructuū horæorum creber vsus noxius.

ac magis rubescit: hoc non obseruatum est, imò putant corpus refrigerari,& sic occasionem huius suffusi ruboris tolli, *Epid. lib.2. pag.125.*

Aqua quæ coctione emendanda.

22. De aquis in arte medica hoc sancitum esse debet ex Vitruuio probato authore: Cùm laudabiles erunt & iis dotibus prææditæ quibus debent, breuem coctionem quærunt: contra, cùm illaudabiles erunt, multa coctione opus habent, nam bonæ coctione amarescunt deterioresque fiunt: malæ verò coctione dum malitiam exuunt, adscititiam naturæ indolem induunt, *Et. lib.1. pag.94.*

Consuetudo nō immutanda in numero cibationum.

23. Admirabile illud est quod scripsit Hippocrates lib.de Diæta Acut. Quibus in more positum est bis die cibum capere, si fortè illi non pranderint, infirmi fiunt, iacent & ad omne opus timidi, stomachi morsu
"tentantur, κρεμᾶσθαι δοκεῖ τὰ σπλάγχνα αὐτέοισι,
"id est viscera suspendi videntur, meiunt vri-
"nam calidam & flauam & stercus peruritur:
"Iste κρεμασμὸς non aliunde est quàm ob collapsum stomachi habitum, qui cùm intumuit, visceribus est cuiusdam fulcri loco; Viscerum enim repletio, viscerum est rectitudo quædam: vnde fit vt quidam squalido habitu & melancholico, cùm tulerunt abstinentiam vnius diei aut plurium dierum, existiment sua veluti viscera pendere,& mali Medici frustra eos medicamentis sollicitant; potiùs verò adiectioni studendum est quàm detractioni: *cons.16.lib.2.*

24. Ma-

24. Maximè vero peccant Medici si corporibus biliosis abstinentiam præscribunt, nam efferatur magis bilis in illis, vrinæ redduntur magis tinctæ, augetur intemperies: dejectio exuritur, habitus corporis & præsertim extimæ partes refrigerantur; nam in picrocholis vernaculus calor, ait Galenus, in id quod igneum est digreditur, propterea & temporum pulsus est manifestus & extimæ partes refrigerantur quod venter humoribus, græcè ἰχῶρες, biliosis repleatur, quorum morsu atque contristatione affectus, virtutem dissoluit, corporísque extrema refrigerat: Et cùm solum Eneorema sufficiat in corporibus valde biliosis ad Crisim, hoc docet quod tales morbi non tam in materia multâ, quàm in pauca eáque qualitate nescio qua affecta consistat. *Ibid.*

Biliosis inedia noxia.

part. 24. lib. 2. Acut.

25 Iuveni annos vnde viginti nato præter modum pinguescenti, quod in cute curanda plus æquo operetur & soleat.

Pinguescat vt macrescant.

In medios dormire dies &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam

Consultum est illud quod scribit Hippocr. vt maza & lucta vteretur, id est, laboraret plurimùm & non cibis satiaretur: Volebat omnino abstinere à ientaculo, aliàs à cœnâ: hoc non probatum est, imò consultùm vt levi ientaculo sublevaret illam famem insatiabilem quam in pastibus habet: accedit quod iis qui breuiore collo sunt & aqualiculo obesiore, ad os ventriculi solet quæ-

6. Epid.

dam coarctatio contingere ab abdominis pressum pinguioris, ac ferè idem contingit quod & mulieribus præter naturã crassis quę non concipiunt quoniam omenti pinguedo os vteri coarctat ac comprimit, Nunquid idem ad regionem oris ventriculi contingere potest? Hoc notandum est: consultum præterea est vt aliquando vteretur decocto absynthii pontici, item vt manderet sæpe coriandrum: etsi enim calidum, non transmittit gibbas hepatis: potiùs vesceretur assis: hyeme pane, vt vocant, biscocto, non solenni. *Epid lib. 1. pag. 92.*

Alvi tardæ causa frequẽs.

26. De tardioris Alvi Causis vide lib. 8: artic. 55

Noxa venti per rimã cubiculum subeuntis.

27. Qui fit vt ventus qui per rimulam aut angustiore locum aspirat (vent Coulis) deterius partes afficiat quàm qui per ampliorem locum irrepit, imò quendam veluti στραγγαλισμοῦ & venenatam vim infert? Epid. l. 2 p. 186.

Lunæ irradiatio noxia.

28. Mulier nunquam articularem morbum passa, sanis parentibus orta, sub dio in multam noctem sermonem producit: ab influxu Lunæ crudore quodam cerebrum percellitur, dolores capitis ingentes, hinc omnis generis arthritis eam adoritur, Paradigmate 140.

Somnũ qualiter [illegible]nire debet natura calidus.

29. Modum Somnum capiendi naturæ calidæ congruum vide supra artic. 16.

30. Somnus multus sive per se, sive de industria inductus, torporem, segnitiem, languorem, gravitatem capitis & ἐφθότητα affert, vt dicit Hippocr. Nomine τῆς ἐφθότητος accommodatè & significanter Galenus vult intelligi τῦ τόνυ ἔκλυσιν, id est, roboris ac virium exolutionem: latinè autem redditur ἐφθότης, Excoctio, & homines qui incommodice dormiunt ἑψήμενοι, dicuntur, latinè Recocti Excoctíque quod eorum caro sit humidior reddita, habitúsque corporis albicantior & tumidior, idque fit ob suppressionem fuliginosi excrementi halituosique quod per vigilios deberet exhalare: Et hæc præsertim in sanis intelliguntur quibus arctior profundiorque somnus placet & longior. *Consil.* 65. lib. 1.

Somnus in multam lucē productus, iniuriosus.

31. Ex Hippocrate, 2. Excandescentia valet ad bonos succos generandos & bonum habitum comparandum, Galen. comm. in part. 2. sect. 3. lib. 2. Epid. notat quod illud dicitur de obesis, pituitosis, segnibus & ignavis, non de biliosis quibus quies & tranquillitas potiùs confert: aliis verò stupidis cogitatio valet, vnde ilud τό τῆς ψυχῆς πείνατος φροντὶς ἀνθρώποις: Et 2. sect. 4. δεῖ ἐμποιεῖν ὀξυθυμίην χρώματος ἀναλήψεως ἕνεκα καὶ ἐγχυμώσεως: Id quod docet lib. de Ossium Nat. Colorum mutationes fiunt corde laxante, vnde florentes & pellucidi; aut constringente, vnde subvirides aut pravi alius coloris: *Annot.* 9. *in cons.* 1. *lib.* 3. Qui-

Excandescētia frigidis & pituitōsis cōfert.

dam enim sunt plumbei, defoedati, pallidi, pituitosi, in quibus velut restagnat in venis sanguis, qui quia non excitatur nec effluit vi ex venis & suffunditur in superficiem per quandam ἐπίλαμψιν, decoloratio & ἄχροια manet: Si autem ira inducitur aut aliquid simile quod spiritus & sanguinem ignavos exsuscitet, attenuet & suffundat, tum demum coloratio corporis apparet. *Epid. lib. 1. pag. 104. Et lib. 2. pag. 191.*

Synopsis Diaetae Benevalentium.

Vitae lex in cibo, potu, corporis exercitatione, Animi studio ac Instituto vitae considerator: in horum mediocritate & morum & humorum ratio ac moderatio consistito.

Medicae leges ad sanitatis custodiam prandium liberalius, frugaliorem coenam indicunt.

Simplicior & melior cibus, saepe non gratior, vsu venito, & tantum capiatur quantum sustentandis viribus non obruendis videatur.

Vini & aquae aequalis mixtio: album in vsu aliquando esto: Si gravitatem capiti afferat, interdicitor.

Aquae vsus liberalior & obstructionis & corruptionis viscerum parens devitator.

Nec delitiarum suarum patrocinium, tan-

tanquam ipsius necessitatis, afferre oportet.

Si molestior sitis, non tam illius sedandæ quam leniendæ aut fallendæ cura esto.

Corporis Exercitatio, frictio deorsum, agitatio, cursus lucta, ludus pilæ conferre creduntor.

Sed hæc statim à cibo, aut pertinaciore studio interdicuntor.

Qui crudus ludit aut exercetur, cruditati fomitem suggerere creditor.

Vt Cruditas, ita & inedia vitanda: illa obruit spiritus, hæc exhaurit, consumit & impense calefacit.

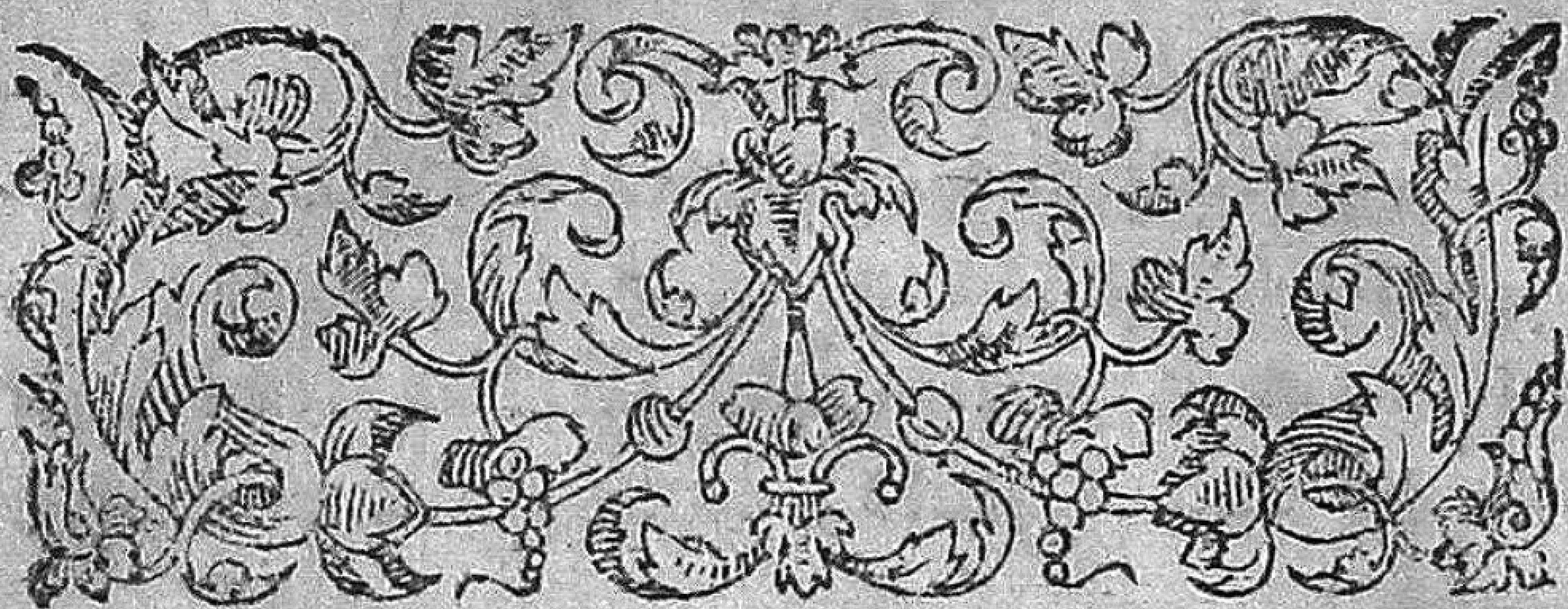
Ita ludere oportet vt ludus nos non ludat.

Vt in cibo & potu moderatos esse oportet, ita in excolendo animo & studiis prosequendis moderatio adhibetor.

Animi relaxatio & remissio non languor & exolutio consuli putator: illis invalescit & roboratur, his emoritur ac elanguescit.

Dare se vitæ iocunditati pars sanitatis iudicator.

Omnia denique quoad licet & fieri potest mediocria adhibentor. *Cons.* 45. *lib.* 2.

CAUTIONUM, ANIMADVERSIONUM & Observationum Practicarum.

LIBER III.

In iis quæ rem Pharmaceuticam Spectant.

Præparationis humorum ante Purgationem necessitas.

I. VI extenuat atque incidit crassos humores, meatúsque per quos educi debent humores aperit, rectè facit: qui verò hoc negligentes Vomitus Purgationesque tentant, iis corpora purgantur non sine torminibus vertigine, malo pulsu, dissolutione atque difficultate: itaque maturè incidere oportet, meatuum libertatem comparare & Naturæ vim Excitare: *lib. de virg. & mul. morb. cap.* 7. Sequendum est Hipp. & Gal. consilium, Illius quidem, Cocta non

cruda movere oportet Hujus verò, Cùm Natura causis morbificis obruitur, estque humorum cruditas, non potis est quicquam salutariter excerni: Quod vtrumque consilium hodie nihili penditur, quia ne nihil agere videamus, remediorum inutilium, id præsertim temporis, copia miserè ægros torquemus: *Cons.* 34 *lib.*1. Mirum est quod hodie in duobus graviter peccatur, in quibus tamen veteres admodum accurati fuerunt, nam & sine ordine & assiduè purgamus, cocta, incocta aut qualitercunque affecta: item & diebus Criticis purgamus & secamus venam, vt mirum non sit si ægros sæpe in vitæ discrimen adducamus: *Annot. 4. in id Consil.*

Cruditatis differentiæ.

2. Incoctum, Græcis ἄπεπτον, non omni ex parte coctum, veteribus ἄοπτον dicebatur: cùm humores mitificati non sunt ἄπεπτοι dicuntur: cum in ventriculo Chylus, aut in Hepate Sanguis nondum est satis coctus, ἄπεπτος dicitur, Sed diversa ratione, Omne pituitæ genus ἄπεπτον dicitur quia infra sanguinem est, & qui morbi inde surgunt, ex incocto humore proveniunt; Tamen vt rerum distinctiones verè assignentur, dicemus τὰ ὠμὰ, id est Cruda τῇ πέψει opponi & τὰ ἄπεπτα πεπασμῷ; id est, cum absoluta nondum coctio est, cruditas existit coctioni propriè dictæ opposita, Cùm humores mitificati non sunt, mitificationis existit vacuitas, Pepasmo objecta atque adver-

ſa, Sic biliosi humores etiam aduſti recoctique dicuntur ἄπεπτοι crudique ſumpto nomine τῦ ὠμῦ largiùs; Hipp. *part.* 44. *lib.* 2. *de D. Acutor.* ait, Attrahuntur à Thorace & Pulmone biliosa cruda, græcè ὠμά, Galen. ἄπεπτα proprié vocat; Ait vocari multa ab Hippocr. & medicis Cocta quæ tamen in Naturam noſtram non poſſunt faceſſere, minimeque ſunt alibilia: eatenus autem Cocta dicuntur quod vi Naturæ cocta, edomita ſuperatáque ſint antequam excludantur, vt Bilis vtraque & Ichores, id eſt, ſerum non facilè mitificationem admittens; Et Ariſt. *l.* 2. *c.* 2. *met.* idem docuit dum explicat quomodo vrinæ & corporis excrementa generaliùs Cocta dicuntur: itaque non abs re diſtinximus Crudos humores à vitiosis & Incoctis, vt Crudi dicantur infra ſanguinem ſubſiſtentes, vitioſi & Incocti, qui vix Naturæ gratiam recipiunt: Sic evacuatio ſuppreſſa & crudos & vitioſos humores poteſt inducere; crudos quidem, dum refluxu humoris evacuandi, calorem natiuum aut minuit aut ſtrangulat, quod in mulieribus quibus menſes non reſpondent, videre eſt, nam pingueſcunt & craſſiores redduntur, copia crudorum humorum præ caloris paupertate in corpore ſuccreſcentium: Item & Vitioſos inducit humores, dum qui ſanguis humorúe ſupprimitur, inficit reliquum corpus atque contaminat: Itaque hic aliter atque aliter ſe gerere oportet, Nam

ſi Crudi-

si Cruditas humorum propriè dicta adsit ob caloris inopiam, in coquendo & mitificando incumbere oportet: sin vitiosi succì sint ac contaminati, aliqua oneris parte levari potest Natura ad reliquum evincendum. *De virg. & mul. m. cap. 7. pag. 92.* Aliud est Incoctum aliud Crudum, Illud ab externo vitio alimenti pendere potest: hoc autem ab impedita læsáque actione partis: *Ibidem pag. 113. in margine*: Aliud est Coctum & mitificatum aliud Crudum & Incoctum, nam τὰ ὠμὰ coctionem admittunt in familiaremque Naturæ succum convertuntur: τὰ ἄπεπτα non item sed tantùm mitificantur *Annot. 1. cons. 65.*

3. Humor vt coquatur requirit mixtionem, temperationem quæ facit vt humor non sit ἄκρατος, & Concoctionem quandam: Initio morborum ῥευματικῶν frequentiùs sternutatur & inutiliùs & nil nisi ichor deurens excernitur, id quod Symptomaticum est: In fine morboram materia fit crassa, temperata, retusa, mansueta, miniùs tunc sternutarur, Nam coquendo Natura intendit humorem reddere crassiorem, æqualiorem, mitiorem: sic Coctio fit incrassando vt constans est omnium assertio, tamen Hippocr. *lib. de Carnibus* ait per putredinem omnia crassescere, imò aquam ipsam: Magna hic quæstio est Dicunt Avicennam statuere Coctionem nec inerassando nec attenuando fieri, sed ad æqualita-

Coctio omnis incrassat.

tem quandam vt ad justitiam reducendo seductis rebus alterius generis: modo autem generaliore Coctio dicitur esse in humoribus dum crassa tenuantur, tenuia incrassantur, lenta inciduntur, putria in Pus vertuntur & Natura victrix dicitur, significante Coctione reductionem ad mediocre temperamentum, &c. Quod ad Coctionem & attenuationem pertinet, dicimus aliud ὠμὸν crudum, aliud ἄπεπτον: Coctum debere esse crassius: Incoctum vero, tenuius: Crudum Crassum attenuatur Coctione, quia τὰ ἑτερογενῆ excernitur, & dum ad æqualitatem reducitur, tenuius redditur ad sensum, sed æqualiùs est in se, propterea crassius est vnitis similibus partibus & dissimilibus excretis, quod opus est caloris segregantis & vnientis, Sic aliud est crassum per Coctionem, aliud crassum per Cruditatem, &c. Temperatio humoris acris, species Coctionis est: Attenuatio crassioris materiæ & ad æqualitatem reductio, & incrassatio vera semotis iis quæ sunt ἑτερογενῆ Coctio quoque est, *lib. de vertigine.*

Coctio non est sola putredinis repressio.

4. Falsum quod vult Fernelius Coctionem esse putredinis repressionem in morbis: idem enim est ac si dicat in Phlegmone, quia post vigorem febris concessit & Symptomata mitiora sunt, solùm esse cohibitionem putredinis: Dum pus fit febris maior est & dolor, quia Coctio fit & pugna est inter calorem naturalem & contra Naturam

in

in humore jam à Natura alieno, non tamen priùs dicetur Phlegmone curata quam pus evacuatum fuerit, id autem Criticum est quid, Crisis autem non solùm in mitificatione humoris consistit, sed post Coctionem in vacuatione quomodocunque ea fiat, &c. *Galenus* 11. *meth.* roborandas perpetuò vires esse consulit quò Natura putredinem superet, vt ita superata cõcoquat, nec enim prius coctionem perficiet quàm putredinem represserit, Itaque in morbis Repressio putredinis veluti coctio est quædam κατὰ χρηστικῶς sumpta aut potius ad coctionem προπαρασκευὴ: Galenus plenius id explicat dum ait omnem Coctionem morborum in Alteratione humorum esse, Ea autem Alteratio & Coctio à solis partibus fit solidis: revera magna est Analogia inter Phlegmonem externosq; abscessus aut internos & inter febres à materiâ aliquâ natas, nam cùm in Pleuritide factus est abscessus & materia purulenta adhuc conclusa est, tusses mitiores sunt, febris remissior, alacritas ægri (nisi forte laterum summa sit infirmitas, vt ea expectorando non sint, sed hoc nil ad morbum) An id tantum evenit quia putredó cohibita est? Nequaquam, Sed quia materia cruda partes habens ἑτερογενεῖς mitificata est & ad æqualitatem adducta; hoc quidem scio non fieri nisi cohibitione putredinis, sed tamen tota hæc actio à Natura intenta & à vi solidarum partium perfecta,

non est simplex putredinis repressio, sed coctio, maturatio & ad æqualitatem reductio, & si materia pateretur in alimentum cederet; sic idem est agens, eadem actio, vis eadem in Pepasmo & Coctione, sed finis est diversus & à materia pendet; Cùm Erysipelas fit, cum bilis furibunda involat & adurit partes, cum serum acre molestias infert, applicatio τῶν ἀνωδύνων καὶ ἐπικεραστικῶν reprimit ac cohibet vim ac malitiem humoris, incrassat quadamtenus, id Repressio, id Cohibitio putredinis & malignitatis, sed Coctio non est nec Maturatio, quanquam incrassatio serosorum humorum & acrium Repressióque Coctio quædam est, sed id κατὰχρηστικόν, & in ferinis destillationibus vsu papaverum humoris pruritum facientis & indomiti incrassatio, quædam Coctio est, vnde postea Natura promovet expectoratum, sed id suflavum est sæpe ac viride ob qualitatem humoris illapsi in Pulmones; contra albicans ac purulentum quodammodo si pituita dulcis fuerit: Repressio quidem maximè fit humoris turgentis, turget Bilis & Serum inter cæteros humores & orgasmus maximè in biliosis morbis & acutis cernitur: accedit & calor febrilis qui in spiritu & sero concipitur, cuius temperatio atque refrenatio Coctionis legitimæ æmula est, &c. Et Hippoc. *lib. de vetere medic.* in curandis morbis non vult rationem haberi calidi, frigidi, humidi & sicci, sed acris, sal-

si, nitrosi, Quorsum hoc? Quia si intemperies sola morborum causa foret, sola temperatione ac repressione quadam opus esset & solus refrigerantium humectantiumque vsus conferret: sic neglecta succorum substantia, aut in eorum qualitates solas reprimendas incumberetur, At contra humor est acer aut salsus qui lædit, nec eius sola qualitas sed & substantia spectanda: argumento est humor Vitreus implacabilem Coli dolorem inferens, & vt Hipp. *lib. de vet. med.* monet, Cùm crassiores maturiorésque factæ fuerint fluxiones & ab omni acrimonia liberatæ, tunc & febres, & quæ hominem lædunt, tolluntur, Sic desiderat maturitatem & crassitiem, hoc autem nil aliud est quam Coctio: Idem iudicium de iis succis qui febres putridas accersunt, nec enim in iis refrigerandi consilium tantum esse debet: Si intemperies spectetur, verum id quidem, sin succus, nequaquam, &c. *Libro de vrinarum hypostasi.*

5. Quorsum tam reverenter quidam dant medicamenta & nonnisi πέπονα φαρμακεύειν volunt? Quasi verò tam sanctè audiendus ille Aphor. Hippocr. Nam cum quis diu sanus vixit & repente incidit in morbum (nisi forte is adeo sit levis vt nullius egeat cura & procuratione) nunquid humores aut quantitate aut qualitate peccantes, & præ copia putrefacti & naturam obruentes, sui evacuationem postulant? Si fluores alui

Coctio nō semper expectanda.

copiosos Natura molitur, idque legitimè & ægrorum commodo, cur non & idem ars efficiat? Si initiis morborum, cùm tamen, si quando aliàs, omnia cruda sunt, laxamus alvum, cur non audaciùs aliis temporibus, nisi cum natura est proximè morbum aggressura? At fateor in inflammationibus medicamenta non conferre præsertim validiora: sed si mesenterium obstructum & humoribus plenum, cur non pharmaca præscribes? *Epid. lib. 2. pag. 142.*

Præparatio locum habet etiam in vacuationibus particularibus.

6. Quod summus vir scripsit Corpora cum purgare volueris fluida facito, id non solum in solennibus Purgationibus tenendum sanciendúmque est, verum in quotidianis & à natura institutis excrementorum evacuationibus: E Cerebro mucus plerisque non exit quotidie manè, nisi aut præsumpto cibo aut potu aut aëre præhumectante, aut narium aquæ affusione, humectatione: Pituita non facilè extunditur priusquam arteriam re aliqua liquida præhumectaris: vnde plebeii & proletarii homines, quibus non tam curæ est quomodo vitam in posterum sustentent in diesque vivant, quàm vt quotidie manè lagenam aut suum poculum vitreum vino impleant, in diemque vivant, vini dragmis aliquot ebibitis, (verbum enim eorum politicum est) multam pituitam è pectore extussiunt, adeo facile, vt id eis sit magnum ad fugandos morbos remedium: ita enim se facile putant

adver-

adversus omnia incommoda aëris θωρηστύνθαι *Epid. lib. 2. pag.* 225.

7. Qui optimo habitu præditi sunt & integra sanitate non lubrica (vt plerique biliosi tenues) fruuntur, dum de sanitatis statione depelluntur, crudos admodum morbos experiuntur, & horum vires sustentari debent donec morbus mitificetur: Itaq; hic magna cautio adhibenda, ne si valida initio medicamenta data fuerint, agitemus materiam quam educere nequeamus, intereáque nihil aliud agamus quàm vt Naturam infirmemus minúsque idoneam reddamus ad sustinendam tantam morbi contumaciam & longitudinem. *Cons.* 85. *lib.* 1.

Accurata præparatio debetur bono habitu præditis cū in morbum incidunt.

8. Miror veteres in vsu oxymelitis tam liberales fuisse, cum tamen plane Hip. repugnet 3. Acut. postquam eius vsum in morbis thoracis & ventris docuit, quod & provocandi Sputi facultatem habeat & flatus in hypochondriis contentos discutiendi: non quidem per se, quia calorem non habet materiæ potentem, sed tantùm ex eventu, nimirum dum vias parat exclusioni & incidit tenuatque humores crassos & glutinosos: vnam tantùm noxam affert, quod aceti vim maximè retinens, alvum efficiat πλαδαρωτέραν (nomen enim τȣ̃ πλάδȣ immodicum humiditatis excessum designat) dum nimirum incisum tenuatumque crassum humorem ad excretionem parat & subducit, qui diutius morans abradit exasperat'que inte-

Oxymelitis vsus nimius noxius.

ſtinum, vnde dyſentericum πάθος: maximè verò in acutis morbis iſta noxa patet dum vſu oxymelitis læſum eſt inteſtinum: nam ita offenſum non patitur celerem fieri excretionem materiei bilioſæ quam natura expellit, & ſic impediuntur exitu flatus & ſurſum recurrunt humores fœculenti, læditurque inteſtinorum motus περισταλτικός, quem verto, Conſtringendo exprimentem, Sed præterea oxymel hyſtericis mulieribus officit, id eſt, quæ hyſtera præditæ ſunt delicatiore: lædit omnes partes nervoſas acetum. *l. de virg. & mul. morb. cap. 7.*

In Crudorum ſuccorū copia quid agendum

9. Galenus quodam loco loquens de tollenda obſtructione putredinis parente. Si, ait, auxiliis quæ obſtructiones eximunt vti velimus non vacuata prius redundantia, non modò nil proficiemus, ſed maiorem reddemus affectum: ſin vacuata multitudine ad obſtructionem accedimus, medicamentis vtemur quæ citra calfactionem expedient: & alibi: *cap. 7. de ſang. miſsione*: In crudorum ſuccorum abundantia vult vt in frictionibus conſiſtamus & in vnctionibus mediocriter calefacientibus & potibus craſſitudinem humorum incidentibus: In quibus Galenus, *cap. 4. lib. 4. de ſan. tuenda* ſecum maximè diſſentit: Nam aliàs in cruditate vſum incidentium reformidat metu maioris mali; aliàs paulò poſt vſum Diatrion pipereon in copia ſuccorum crudorum vſurpat: Præterea in aphoriſmis. In

humorum

humorum tenacitate vtitur origano, calaminth. pulegio, thymo, oxymel. quæ omnia videbuntur infarcire humores nisi corpus repurgatum fuerit. Et lib. 8. met. cauet ne Iride Panacéque vtamur aliísque detegentibus: contra in libris de Simpl. *cap.* 12. *lib.* 5. non reformidat in plenitudine Ecphractica, quoniam ait, etsi adstringant aliquatenus, non nocent tamen quandoquidem meatus interni sunt patentes: & cùm vult cocta non cruda medicanda, hoc intelligi volunt de vacuante, non autem de alterante medicamento, proptereáque nil impedire quo minus incidentibus detergentibúsque vtamur: Sed & maior longè difficultas: corpus plenum succis crudis, cuiusmodi fœdatarum virginum, nec purgandum nec ad phlebotomiam adducendum sed ad frictiones & olea chalastica: Item vt clarius docet Gal. *Aph.* 24. *lib.* 1. Quibus cruditates multæ tenacésque ac crudi sunt succi, nec non hypochondria contenta, aut supra modum calida, maximè si qua inflammatio, hi omnes ad purgationes inepti sunt: sic ea corpora præparanda sunt attenuantibus, incidentibus, frictionibus chalasticis, & vt absolutè dicam, ὀῤῥόα facienda sunt: tamen in methodo disertis verbis vetat Galenus ne quis corpus rarefaciat priusquam purgatum euacuatúmque fuerit: qui locus superiùs adductus de frictionibus, de vsu oleorum & Ecphracticorum in cruditatibus planè pugnat, necnon

iis quæ Hippocr. *Aph.*13. *lib.*2. de Elleborismo scribit, Nam hominem helleboro purgandum præhumectari vult cibo, quiete, balneo, At id corpus rarefacere est: Quis enim dubitat quin si corpori obstructo constipatóque præscribamus τὰ ἀραιωτικὰ, ἢ χαλαστικὰ, ἢ ἐκφρακτικὰ, ἢ διουρητικὰ, ἢ ὀξύπωτα, & ea quæ detergunt, non aucturus sis obstructiones & in inanes capacitates humores impacturus, nisi accuratè prima corporis regio sit repurgata? Nunquid etiam si exercitationibus frictionibúsque vtaris incommoda sis allaturus? Cur enim impuro plenóque corpore vetant præcepta Therapeutica ne frictiones parti vni adhibeantur metu tumoris: quin etiam si pleno impuróue corpore existente exercitatio iniungitur, & ruptionis vasorum & Epilepsiæ & Apoplexiæ aut Tumorum Vlcerúmque metus adest, vt in Aphor. explicat Gal. Vnde à vetere magistro dictum, si impurus laboret, vlcera erumpunt. Quibus omnibus quis eliciat facilè in cruditate humorum, in cacochymiâ magnâ formidabilem esse vsum & purgationis & sectionis & medicamentorum aperientium, incidentium, extergentiúmque; ob eas quæ explicatæ sunt, incommoditates: Tamen vt non omnia ad vnguem accipienda sunt, nocétque plurimùm in Arte medica exactam nimis methodum sequi, quod agendorum cognitio valde sit difficilis; Ita est vbi purgandum, est est vbi negotium

rium Naturæ tradendum, & est sæpe locus medicamentis aperientibus, detergentibus rarefacientibúsque, idque pro re nata. Sed authorum sæpe in remediorum vsu exquirendo diligens sedatúmque examen est vt ad errorem committendum simus tardiores: *De virgin. & mulier. morbis cap.* 7.

Non semper initio morborum movendum.

10. In quibusdam febribus Medici præpropere vulgatam nimium medendi viam sequentes & sectionem & Purgationem adhibent, decepti & illa vulgatâ nimium viâ & malè in vsum convertentes illos Hippocr. Aphor. 22. aph. 1. In principiis morborum si quid movendum videtur, move, Item, In Acutis passionibus rarò & id initio &c. Item, In his tardare malum: Nam alius Aphorismus Concocta medicari ac movere, non cruda, modò non turgeant, nec in principiis, &c. hic inquam Aphor. est multo generalior eo quo nituntur, In principiis, &c. etenim per comparationem tantum loquitur, conferens principium & augmentum cum aliis temporibus in quibus ab opere desistendum suadet: Sed cùm vetat movere ea quæ cruda sunt, cavet ne remediis agitemus frustra ægros quod ludatur opera, Et cum vult non morandum esse sed statim aliquid moliendum, de Acutis morbis agit: dicimus autem in Acutis revera non esse procrastinandum: sed statim moliendum aliquid: non idem iudicium est de iis qui parem acutiem non habent, Et reve-

ra in vtrisque Eccoprotica dare sufficit, non scammoniata, eradicantia medicamenta, in quo graviter peccatur ; & revera quibus blando medicamento initio consultum est, ii melius habuerunt : progressòque morbo sine strophis plus vno medicamentulo excreverunt quàm valido medicamento initio : Et ausim hoc affirmare plerosque in vsu eiusmodi medicamentorum, dum frustra conamur initio materiam evellere, excrevisse tantùm multam serositatem quæ morbum contumaciorem reddidit & nil profuit : Et maximè in eo errant Medici quod apho. istum Si quid movendum videtur, &c. & Tardare malum, æquè & æstate & hyeme & autumno vsurpant : potiùs audire debent illud, Plurima non turgent, vt non ita ad medicationes festinent & sectionem venæ, Sic meliùs esset leniens medicamentum bis exhibere & sectionem differre : Sed hæc satis per se manifesta sunt & tamen plerosque latent veteri medendi methodo addictos : Etenim nemo dubitat hyeme & antumno contumaciores esse humores & minùs fluxiles quàm æstate aut verno tempore, præsertim sub finem, & ita frustra temeréque fortibus medicationibus divexantur ægri : *Cons. 65. lib. 1.*

In orgasmo Humorum non cõvenit Purgatio.

II. Efferos & tumultuariè agitatos humores non ita citò compescet Purgatio ac Phlebotomia, Imò Purgatio sæpe turbat humores & motu ipso deteriores reddit, Omnis enim

enim humor prauus motus, deterior seipso fit dum quiescit,& rursum agitati à medicamento efferantur magis & naturę vis infertur vt quæ lædatur valde ob dolores varios quos modò in hac parte, in quam repit humor, persentit, modò in illa in quam suam tyrannidem humor illabens exercet: imò fatiscit sæpe natura in eiusmodi purgationibus repente factis dum humor ὀργᾷ nisi expectes sedationem aliquam & quietem ipsius humoris: quod si tibi certò constaret medicamenti vsu, humorem vagantem variasque in partes deductum, in ventrem liberumque spatium impulsum iri, quò natura facile sese illo expediat, tunc tutò purgabis: Sæpe dum tu intendis avocare humorem in alvum intestináque tanquam idonea & conferentia ad evacuandum loca, intruditur humor in partes inanes & membranarum interstitia, vnde crudelissimi oboriuntur dolores, præclarè consulunt vt coquatur humor, id est, mitigetur, reprimatur, modificetur (nam Coctio proprie dicta est humorum crassorum, non autem tenuium & efferorum) ne impellatur quò non oportet & maiores in ea parte excitet turbas quàm ante & vis Naturæ inferatur: propterea ita audire oportet sententiam istam, alioqui facile quis persuaderi possit tum maxime purgationi locum esse cum turbatur & vagabunde incitatur humor: *Cons.* 107. *lib.* 1.

In cruditate morbi quando purgandum.

12. Cùm morbus ſiccus & crudus dicitur, id fit, non quod nō ſit materia ad excretionem ſequax, ſed quia ratione febris ſuperficies interna ventris ardet, & materia ipſa: Sic non eſt à Purgatione abſtinendum, præſertim per lenitiua medicamenta; lenitivũ & refrigerans catharticũ præparat, (quod coquere eſt quodãmodo) & euacuat, *Ep. l.* 2. *p.* 147.

purgãdi indicatio ex vrinis.

13. Purgandi indicationem Hippocr. & Galenus, *part.* 43. *lib.* 4. *Acut.* Sumunt ex vrinis, „ Quibus initio vrinæ craſſæ ac nebu„ loſæ fuerint, hos annuentibus cæteris pur" gare convenit: Nomine craſſarum Vrinarum Gal. Coctionem & mitificationem quandam materiei audit: contra tenuium nomine, Cruditatem: Et hæc verba Hippocrat. magni ſunt ad medendum momenti: Nam cùm incidimus in morbos, ſæpe ſunt vrinæ tenues, aliquando ſunt grumoſæ & craſſæ: priores à medicamento eradicante dehortantur: poſteriores nonnunquam ſuadent; at cum perturbatæ ſunt & craſſæ cum aliqua æqualitate, tunc audaciùs purgandi occaſio capiatur, Et quò propiùs ad ſanitatem accedimus, eo ſuam quandam tenuitatem cum bonitate coloris repetunt ac recipiunt. *Conſ.* 115. *lib.* 1. Si confuſæ ac turbatæ & humorales, vt ita dicam, audaciùs purgabis, *Annot.* 2 *in hiſtor.* 7. *lib.* 2. *Conſil.* Cùm hypoſtaſis adeſt, eáque laudabilis & multa, nullum eſt vel exiguum medicamentum quod non admirabiles effectus habeat

habeat, imò cum hypostasis apparet, eáque notas habet suas & perseverat, plus vno medicamentulo proficitur quàm duodecim etiam validis, tunc cum omnia cruda existunt; *lib. de vrinar. hypost.*

14. Lingua Lotium indicat, id est quis humor in corpore redundet, vt lotium serum cuiusque humoris refert, Et Hippocr. *parte* 14. *sect.* 5. *lib.* 6. *Epid.* varias species colorum in lingua describit, Sed omnino duo summa genera colligemus, aut lingua affecta est per modum vaporis, aut per modum fuliginis & exhalationis; vna species est humoralis, altera non tam est materialis quàm immaterialis per æstum tantum & effervescentiam, ita vt vel nulla sit materia, vel si sit, ea pauca est, aut iam exusta, vt vapor nullus excitetur: priùs purgationem vacuationemque postulat, posteriùs omnimodam alterationem: Quæ omnia Hippocr. explicavit sed obscurè, Dum enim ait, Linguæ virides, biliosæ, materiam significat: cum ait Aridæ à fuliginosa exustione, posterius Linguarum alteratarum genus graphicè describit: maximè verò materies aliqua in Linguâ & dentibus apparet, cum à calore extraneo excitatur vapor, quod & Hippocr. scribit, dum ait, Quibus in febribus circa Dentes lentores quidam sunt, iis fortes febres fiunt: declaratur enim & caloris multitudo & pituitosioris humo-

Purgãdi indicatio ex linguâ.

ris copia à qua craſſus humor excitatur, qui reſiccatus febrili calore circa dentes τὰ πελιγλιχεὰ facit, &c. *Epid. lib. 2. p. 116.*

die critico, aut eo inſtāte nō eſt Purgandum.

15. Mirum eſt quod hodie graviter peccatur in re in qua veteres admodum accurati fuerunt, nam Diebus Criticis purgamus, vt mirum non ſit ſi ægros ſæpe in vitæ diſcrimen adducamus: quod diligenter annotavit Hippocr. 4. de morbis, Quod humor, inquit, diebus imparibus moveatur, certa ſunt indicia, quod iiſdem diebus dolor maxime affligat & vlcera inflammentur & quod quicunque à febre continua correpti pharmaco purgatorio in diebus paribus vſi ſunt, hi nimium purgati ſunt nunquam: qui verò diebus imparibus medicamento forti vſi ſunt, nimium ſunt purgati & multi periere, *Annot. 4 in cap. 34. lib. 1. Conſ.* In exhibitione Catharticorum obſervandi ſunt maxime dies Critici, in eis motus quidam fiunt Naturæ, quos vel impedire vel reprimere non parum eſt *Annot. in cap. 50. lib. 3. Conſ.* Periculoſa omnis evacuatio aut die critico præſente aut inſtante, præſertim ſi morbi hiſtoria ſit bene ordinata; imò & ſæpe vidimus, experientiáque didicimus, dato medicamento non valido ſexto die, jam ſeptimo appetente, graves & periculoſas ὑπερκαθάρσεις attuliſſe, nam tanta commotio affertur, vt ſymptomatica inde conſequatur evacuatio, nam mixtim, confuſe & promiſcuè omnia evacuat Natura. *Epid. lib.*

lib. 1. *pag.* 77. *Consil.* 83. *lib.* 1. Nonnisi magna cum religione agitandi sunt ægri circa dies criticos, nam hinc hypercatharses consequuntur: sæpe enim emovemus materiam residem & quæ non furit, & si eam agitamus, & tunc forte tum irritatione materiei, tum medicamento Natura ad Crisin incitetur, eveniet mors aut grave aliquid; Sed, dices, eò levius habebit Natura? imò graviùs, nam sæpe in Crisi Natura contenta est quodam sudore, & tametsi omnino non cesset morbus, pote eius causa omnino non sublata, saltem diminuta est & morbus. Et satiùs est Naturam Crisim aliquam non omnino perfectam, cum relapsus aliqua opinione, moliri, quàm conando cum Natura coeffundere, eius institutum impedire & mortem intentare. *Epid. lib* 2. *p.* 110. Medicamentis præscriptis diebus instantibus Criticis aut Secta vena, hypercatharses sunt faciles, quod nos in plerisque observavimus, nam sequuntur sæpe sudores Diaphoretici, Si natura valeat aut arte erecta fuerit, liberantur quidem, sed diu imbecilli manent & vix à morbis relelevantur; sin imbecilla fuerit Natura, eodem die quo vel medicamentum datum, vel vena secta moriuntur, quod calamitatis & infamiæ est plenissimum; *Consil* 84. *lib.* 1. Etsi per hypercatharsim istam educuntur putria corruptáque, tamen meliùs fuerat ea non agitavisse; multa enim sunt in corpore

corrupta quæ ſuo gremio adhuc natura continet ac regit, Etſi facultatem eius retentricem forti medicamento & attrahente concutias, non mirum ſi laxatis fibris omnia effluant maximo virium diſpendio. *Ann. 5. in id Couſ.* Eſt valde periculoſum circa dies Criticos & in illis diebus aliquid moliri, nam minima occaſione Natura perturbatur & criſin molitur, & ſi debilior ſit, neceſſariò eſt illi occumbendum; imò dum Hipp. de vulneribus loquitur 3° quoque die mitius agendum eſſe vult & conquieſcendum: quod ſi id fit in vulneribus & affectibus externis, cur non magis in internis? *Epid lib. 2. p. 174.* Dom. Duretus febre aſſidua laborabat, Sputa erant prava, noluit corpus medicamentis agitare & Naturæ maximam negotii partem commiſit: Sed ecce, dum Natura non revocatur ab inſtituto die 7. 11. 14. & 17. ſudor apparuit iuvans plurimum: Agant quicquid velint Practici, ſed reuera dierum obſervatio magnifacienda eſt: Et credo Naturam plus ſecernendo & ſudorem vnum excitando prodeſſe quàm medicos ſuos medicamentis; imò Naturæ officium perturbatur. *Ep. lib. 2. pag. 114.* Carpentarius ventrem doluit & febricitavit: ad mulieres itum eſt, hæ hominem vt ab vtero laborantem curant, irrita opera; augetur febris & continua fit, Quarto die vocatus medicus, venam ſecare, purgare cœpit, ſeptimo quievit, Eodem die factus

ἀφιονος per ſex horas: Pulſus valebat, Id erat κρίσιμον οὐ κρινόν: inanis quippe Naturæ Conatus: nam nondum ſigna coctionis patefiebant; Vndecimo ferè ſic habuit: Et cum data opera diebus Criticis nil moliremur, motum neſcio quem Naturæ obſervabamus: Ad triginta pene dies provectus: morbus, convaluit: Religioſe ſunt obſervandi dies *κρίσιμοι. Epid. lib. 1. pag. 262.*

Medicamenta purgantia accommodanda corporibus nō contra.

16. Maxima ratio habenda eorum qui purgari debent, ne videamur coppora accommodare medicamentis, non medicamenta corporibus, per obſervationem peculiaris Naturæ: In hoc plurimum aberratur: pleroſque vidimus quibus medicamenta ſtatim ab aluo præcipitantur & nonnulla ſecum educunt, ſed non talia qualia purgari oporteat: hoc autem fit in iis quibus ventriculus eſt admodum delicatus & exquiſiti ſenſus, quod diſcernes ex eo, nam ſunt vt plurimùm decolores, vix ſuſtinent inediam, aut ſi ſuſtinent, magna virium infirmitas eſt: Acetariorum vſu, aquæ frigidæ & rerum humidiuſcularum ac frigidiuſcularum facile offenduntur, lævorem habent alui facilem, torminibus Coeliacis facile tenentur, non valde ſitiunt, ſaliva in iis ob os recurrit, vſu rerum calidarum & admotarum & aſſumptarum facile iuvantur: his nec Caſſia, quia lubricat nimium & ſuo virore alvum iſtam ſubvertit, nec Catholici confectio, nec Scammoniata proſunt: Nam quæ Scam-

monium receperunt, dum citò ad actum reducuntur & citò pylorum aluíque fundum irritant ac pungunt, vna post medicamentum hora alvum solicitant perturbate & ταραχὴν non κάθαρσιν faciunt; cum vera κάθαρσις electiva esse debeat; Itaque cum ob effoeminationem & mollitiem & humectationem ventriculi facultas retinens non sit valida, & pars exquisito sit prædita sensu, non mirum est si moram in ventriculo medicamentum non facit: Præterea quibus in ventriculum ipsum perenniter allabitur Catharrus, vt multa humiditate alvus natet, eadem medicamenta non ferunt, Et cassia in talibus ventriculis inflatur & dolores infert magnos & λειποψυχίας, Nec hic nec illis tutus Pilularum vsus, quia ab alvo statim, nullo effectu præstito, devolvuntur. Si itaque velis quippiam effatu dignum facere, corpus aut præexsiccandum est, aut danda medicamenta quæ vim habeant purgandi & vnà fibras ventriculi roborandi: alioqui ludes operam. *Epid. lib* I. *pag*. 42.

ἰδιοσυγκρασία tenenda in præscriptione purgantiũ.

17. Illustris est Lutetiæ familia in qua multi sunt liberi, quorum alii aliquid retinent nativum à patre, alii à matre: Pater minimo medicamentulo repurgatur, idem liberis paternum quid habentibus contingit: Matrem nonnisi valida medicamenta commovent: Qui maternum quid habent, nonnisi validis medicamentis commoventur: adeo magni refert ad prudenter medendum

non

non Civitatis tantùm, non vrbis, non domus, peculiarem habere notitiam, ſed cuiuſque ἰδιοτυγκρασίην ſanimo impreſſam tenere *Epid. lib.* 1 *pag.* 38.

18. Cur multi diu integra ſanitate fruuntur quibus nec ſecta vena, nec datum medicamentum? Aliis & ſæpe ſecatur vena & datur medicamentum, & valde lubricæ ſunt ſanitatis? Credo quod corpus in malam conſuetudinem adducitur, & quod dum ſæpe purgatur, deſinit ali, id quod Celſus animadvertit: At dices, nulla forte neceſſitas fuit? Imò pleroſque vidimus, qui obſtinato quodam animo medicorum remedia averſantes, licet profluviis Dyſentericis, Tertianis febribus aut Quartanis detenti fuerint, ſine vlla noxa ab iis morbis evaſerint: ſic inutilis fuiſſet Pharmacia & Phlebotomia: Nam credo Pharmaca Naturæ vim inferre & humorem in meſenterio latitantem movere, qui dum cietur, deterior fit quàm ſi quieſcat; & revera ἡ φύσις τῶν νούσων ἰητρός. *Epid. lib.* 2. *pag.* 74. Non videberis operæ multum pretii facturus ſi medicamentis Purgantibus corpus aſſueſcat; nam cùm illis nulla amicitiæ cum corpore intercedat neceſſitudo, ab iis corpora alterantur ac deteruntur: deinde in pravam conſuetudinem adducuntur, deſueſcere autem non facilè eſt aut non commode id fit, humores enim qui deſides in corpore diu reſtiterunt, & qui de ſanitatis gradu non-

Conſuetudo Purgantia aſſumendi mala.

dum dejecerunt, ſemel moti ac concitati, deteriores redduntur quàm ipſi fuerunt dum quieſcerent. *Conſil. 1. lib.*

Solẽnes vacuationes non intermittendæ.

19 Sangermanus annos 10. natus, dum ſolennes Purgationes neglexit, ita congeſti ſunt pravi humores, ita ſanguinis maſſa infecta, vt adoriente gravi morbo ei neceſſariò fuerit intereundum; quotidianus illi erat hydromelit s vſus, quod obfuit per ſe & ex eventu; ex eventu quidem, quoniam cùm alvum ſolvat bifariam, aut generando bilem (quia mel bileſcit) aut acquirendo acrimoniam, quia in bilioſis æſtuoſiſqúe alvis, mel facile acrimoniam acquirit, propteteaqúe alvum ſollicitat, contigit vt iſte æger alvi libertate donatus neglexerit ea ſolennia remedia quibus propter Plethoram & Cacochymiam ſæpius in anno vtebatur; Satis enim ſibi ſuæqúe plethoræ factum putabat quod liquidiuſculè alvus ferretur, Imò initio paſtuum, cum primum hauſiſſet iuſculum, ad deſidendum deſurgebat, & in lucro deponebat in boniſque ducebat, at iſta alvi ſubductio non erat naturalis, ſed potiùs erat veluti quædam *ασαπίαν* i e. humida quædam excretio, &c. *Conſ.* 110. *lib.* 1.

Sudorũ eruptio non ſem per interdicit Purgatione.

20. An præſentibus ſudoribus initio morborum ceſſandum & non aut vena aperienda aut corpus purgandum? omnes enim ab opere ceſſant; Ego verò exiſtimo etiam moliendum aliquid, quod inanis ſit Naturæ conatus cauſam morbi per cutim emoliri volen-

volentis, *Consil.* 12. *lib.* 2. *Vide lib. seq. numero* 37

21. Sudor tempore erumpens maximè facit ad morbos iudicandos & dolores sedandos: circa id peccari solet plurimum, Nam cum & Apozematis & medicamentis purgantibus alvum sollicitamus & vrinas provocamus, sudandi occasionem demimus quibus enim alvus humida est, humorqúe ad vesicam affluit, sudant minimè; ideo Natura revocatur ab excretione per sudores, *Annot. tertia in id caput.*

Purgantia temerè præscripta criticũ & salutarẽ sudorẽ sæpe inhibent.

22. Vbi cruditas est multa, sæpe sudores multi sunt, nam in morbos casuri, longè ante sudant, & is sudor est prænuntius morbi, quemadmodum & κόπος αὐτόματος: An non potiùs à crudite est, & si est, num potius coquendum quàm vacuandum? *Ib.*

Sudor morbi prænũtius Purgationẽ nõillico innuit.

23. Si à viribus sumitur indicatio Purgandi, forte id fallax est, Nam videmus sæpe in principiis morborum & Pulsus intermissionem & inæqualitatem summam, & tamen audacter Purgatio instituitur & venæ sectio: An hoc tutò fit? Ab oppressione potius est ea infirmitas, proinde Natura deoneranda est vt recreari possit: *Epid. lib.*2. *p.* 114. In matre Domini Hellain morbi initio, insignis pulsus mutatio, eáque terrifica; sæpius purgata est, Pulsus ad suam Naturam & Symmetriam rediit: *Epid. lib.* 2 *p. g.* 7.

Pulsus inter. missio & inæqualitas Purgationem non semper impedit.

Virium infirmitas à Cacochymia non impedit purgationem.

24. Non oportet terreri metu infirmitatis cum ea potius à copia aut Cacochymia humoris pendet quàm ab inanitione: D. Delaulbe dies aliquot impurgatus ægrotabat; febris assidua, delirabat perperuò, sed eius desipientia intra verba erat; videbatur animam agere, tamen multum purgavimus illum & Cacochymiam exegimus, liberatus est: *Epid. lib. 2. pag. 145.*

Tum cautè agendum

25. Vbi virium infirmitas, licet argumenta sint Cacochymiæ multæ, nisi ea valde obsequatur blando etiam medicamento, cavendum ne vehementer corpus conturbemus: vnde plerosqúe vidimus eodem die sublatos quo datum medicamentum, falsa quadam opinione multi & pravi humoris existentis: Damisella Malon, vxor Gulielmi Guinet, Servus D. Poille, I. le Myre mercator ita dato medicamento non multò post interiere. At turpis Calamitas est dato medicamento ægrum interire ait Hip. *Epid. lib. 2. pag. 213*

Cacochymi medicationes ægrè ferunt, & qui pravo nutricatu vtuntur

26. Ex Hippocrate, Qui pravo vtuntur cibo, per medicamenta evacuati citò exolvuntur: i e. qui pravis abundant humoribus; sive nomine alimenti pravi id quod externum est audiatur, sive humores humorumqúe ichores in corpore contenti, authore Galeno; Maximè autem Cacochymi medicationes ægre ferunt, quod paucos bonos habeant spiritus & calorem imbecillum: præterea vix robur virium in Caco-

chy-

chymia, præsertim si magna sit, constare potest: deinde dum pravi humores exagitantur tetros efferunt ex se fumos à quibus leipopsychiæ inducuntur: Tertiò dum humores vitiosi per partes sensibiles deferuntur pungunt feriuntqúe, vnde verenda sequuntur symptomata: vnde cautio adhiberi debet in Purgatione corporum malis humoribus præditorum, *lib. de Virg. & mul. morbis cap. 7.*

27. Minus vero extenuatum emaciatumque corpus Pharmacis vexandum, impensè enim corpora eiusmodi à medicamentis calidis divexantur, & maior marcor inducitur & tabes, vt gravissimus error eorum existat, qui dum corporibus tabefactis aridisque opem afferre volunt, experti semel quod eorum corporum alvus non facilè laxetur, ad Scammoniata valentiáque medicamenta confugiunt, quibus tantam vim corpori afferunt vt plerisque pernitiem hinc contractam noverimus; At non noverunt Proceres isti (si Diis placet) Medici difficultatem subducendæ alui ideo evenire quod alvus sit exucca aridáque vt colliquationem afferas potiùs quàm aliquid educas. *Ibidem.* Cùm vna ex causis adstrictionis Alui causa sit Retentricis firmitas præcordiorúmque καῦσος, videmus frustra eiusmodi naturas validioribus medicamentis vexare, aut quod eorum querelis obtemperemus qui operam nostram ludant, pote quibus medi-

Corporibus extenuatis alui durioris nocent valentia purgantia.

camento nostro alvus non sit soluta, aut
quod malè credamus quod alvus ægriùs &
magis πρὸς ἀνάγκην egerit redditqúe, eo vali-
dioribus medicamentis esse agitandum at
longè fallimur: Eiusmodi ventres siccos,
arentes, ex Hippocr. *lib. de Aq. & locis*,
vocare possumus Ambustos Exustosve vt
duobus in locis, priore, cum loquitur de La-
pidis generatione ob æstum ventris, Qui-
bus, ait, alvus ardens, ac feruida fuerit, his
vesica coardescit: posteriore autem, dum
loquitur de Aquarum delectu, Quorum
ventres duri sunt & ad hoc idonei vt ambu-
rantur, his dulcissimæ, levissimæ ac splendi-
dissimæ aquæ ex vsu sunt; Non duras aquas
præscribit, non aluminosas, non nitrosas,
quæ tamen viderentur alvum sollicitare,
contra dulcia, mollia, liquidáque præscri-
bit: Eadem & medicamentorum ratio esse
debet, Nam vt ad ventres ardentes aquæ
molles & dulces, ad ventres inquam ciendos
conferunt, sic & medicamenta Eccoproti-
ca, lenientia, mitigantia, leniendo soluen-
tia: contra verò obsunt plurimum ea quæ
astringando purgant, aut quæ impense cal-
faciunt, vt omnia quæ Scammonium reci-
piunt: nam cum siccitas ex iis sit quæ facul-
tatem retentricem roborant firmantque, ex
quo alui pigrities consequatur, nemo dubi-
tat plurimum incommodi allatum iri si im-
pense siccantia & calfacientia medicamen-
ta corpori facultatem retentricem præ sic-
citate

citate robustam habenti exhibeantur: Sic pueriliter errant medici id genus medicamentorum consulentes: itaque cum corpora gracilia, sicca, duritie alui prædita ad medicamentorum vsum adducimus, lenientia potius quam valde attrahentia vsurpare debemus; imò ea corpora præhumectare oportet eo modo quo & consulit Hipp. in Aphor. loquens de vsu Ellebori: ideo, quidam ex nostratibus medicis sic illa corpora purgabat vt per dies tres continuos & bolis Cassiæ tanquam alimento sumptis & iusculis vitulinis præhumectaret ac præpararet: *Cons. 65. lib. 1* Avocare à medicatione debet marcor, squallor, & quoties tale quid contingit præparcos in medicamentis nos esse oportet: afferimus enim tantum colliquationem partibus, illudqúe contingit quod scribit Hippocr. Si quis inflammationem amovere nititur medicamento, non proficit quicquam & συντηξιν partibus affert: *Cons. 34. lib. 1* Qui corpuscula sicca & emaciata graviter medicamentis fatigant, nesciunt siccitatem corporis retentricem confirmare admodum, & deiectiones non posse fieri faciles & liberas nisi humiditas quædam radicalis sit quæ actionem adiuvet, sic enim magna illa siccitas omnem actionem impedit ac intervertit: interea affatim sæpéque medicamenta valida damus & dum maiorem siccitatem afferimus, nihilominus nostro voto satisfit, *Cons. 15. lib. 1.*

Graciles vt purgand.

28. Hippocr. Aphor. 6. *lib.* 4. non vult Graciles deiectoriis medicamentis vacuandos ſed vomitoriis, contra mediocriter Carnoſos ſubductoriis excercendos: videt inclinationem & ῥοπὴν humorum in gracilibus & præſens periculum ſi ſubductoriis agitentur: Ac de Gracilibus natura & temperamento Hippocr. intelligit: dicat quiſpiam, non de iis qui propter morbum aut humorum Cacochymiam tales euaſere, quibus magna ex parte imbecillus ſtomachus ac propterea ad vomitum ineptus, quod & Celſi *cap.* 3. *lib.* 1. opinione ſunt confirmaturi, Vomitus, ait, inutilis eſt gracilibus & imbecillum ventriculum habentibus: imò Galen Aph. 36. *lib.* 2. abdominis tabem ad vomitiones nocere contendit: quæ Celſi authoritas nos valde pungit in eamqúe opinionem adducit vt credamus nil pro nobis facere aphor: illum Hippocr. quo docere voluimus corpora gracilia & emaciata medicamentis non eſſe tentanda: imò contra ſtat ſententia Hippocr. *lib. de loc. in hom.* qui nos hortatur ad Purgationem corporum tabefactorum; medicamentum, ait, donec corpus floret, non propinetur, non enim evacuatio fit niſi exiguâ: cùm autem Gracilis ac macilentus fuerit, tunc bibendum exhibe & evacuabitur: Itaque convincet audentiùs minùſque cunctanter extenuata corpora eſſe medicanda quàm bene habita & εὔσαρκα; Sed Hip-

Hippocr. Aph. 36. & 37. *lib.* 2. nomine florentis corporis ſanos intelligit, quibus medicationes ſunt inutiles ex ſententia illius, imò ſi qua illis à ſanitatis gradu deceſſio videatur, ad prophylacticam potius recurrendum conſilio Gal. *lib. quos & quando*, Nomine Gracilium Cacochymos intelligit, vt pote quibus propter ſuccorum latens vitium corpus nihilum quidem proficit aut parùm admodum; ſic emaciantur & tabeſcunt. Quod autem ea mens ſit Hippoc. ita ex iis quæ ſequuntur audiendum, Medicamenta Cholagoga (ſupple in Ictero) ne exhibeantur, quia corpus conturbatur; vbi autem ſiccum fuerit corpus quod conturbatum eſt, corpus nutrito, nec medicamine deiice alvum, Sin homo viridis & luteus ſit, purgato, neqnaquam ſiccato, vt is color ſtabilis non ſit: In quibus verbis rerum ad hunc ſcopum ſpectantium diorіſmi continentur: nam monet Ictericum humectandum deinde purgandum; & cum corpus reſiccatum fuerit, non eſſe pharmaco turbandum; Sin ſit luteus & viridis (χλωρὸς) audacter purgandum, i. e. ſi ſuperſtes ſit Cacochymia cuius ſoboles ſit coloris defœdatio, à purgatione temperare nefas eſt: ſic Graciles, i. e. Cacochymos, à ſigno & communi ſymptomate nomenclaturam deſumens, libentiùs ad medicationem adegit: itaque ex iis legitima ratio medendi deſumenda eſt ne temerè parcamus medicamen-

tis cùm opus non est, aut eadem vsurpemus Et si turgidulum corpus sit & pravis turgens succis, Purgatio quidem tentanda est, sed per Epicrasin ratione virium imbecillarum: sin extenuatum aridumque, sequendum Hippocratis consilium, vt corpus præhumectetur, deinde si locus sit medicamento, id præstabitur, *lib. de virg. & mul. morb. cap. 7.*

Ἄχροοι nō sunt purgandi sed κακόχροοι.

29. *Gal. comm. in cap. lib. 4. acut.* Ἄχροοι καὶ λείφαιμοι, id est, exangues, non sunt purgandi: Sed qui ita decolores sunt paucique sanguinis, exercitatione potiùs sunt calefaciendi, item vsu vini generosioris & cibo: sed notandum aliud esse κακοχρόοι, aliud verò ἄχροοι καὶ λείφαιμοι: nam illud κακοχρόον vitium in colore notat vt vel plumbeus, vel liuidus, vel niger vel auriginosus, vel cum virore pallidus sit, ac necessariò visceris vitium & peculiarem affectionem insequitur: sed ἄχροοι καὶ λείφαιμοι coloris defœdationem impropriè dictam, penuriam & defectum caloris & Spirituum, qui partes illustrantes colorem nitidum splendentémque præstant. Sic Pallentes & ἄχροοι propriè dicemus si color non sit alienus vt viridis, plumbeus, liuens nigricánsve: κακοχρόοι autem si aut superstitis aut succrescentis Cacochymiæ ratione mala coloratio adsit, vt in Ictericis suffusísque cernitur. *Ibid. pag. 83.*

30. Pueris

30. Pueris vt & cæteris alius ætatis, non-nisi prudenter medicatio decerni debet. Sed maior in illis cautio est adhibenda, Novimus plerisque data medicamenta, qui eo ipso die, medio Purgationis tempore, interiere: id quod non sine calumnia & Artis dedecore contigisse visum est: maximé verò id attendendum cùm iam corpus eorum puerorum squalet arétque & aut vi morbi aut diuturnitate fractum debilitatúmque est: Hippocr. enim obseruauit siccos, id est, jam morbo afflictos & extenuatos non facilè medicamentum tolerare: At cum iam corpora elanguere, potiùs in refectionem incumbendum est quàm in euacuationem: tametsi fortasse objiciat quis subesse tetrum humorem qui malum foueat; sed sæpe etiam cum eo humore anima effunditur, & potiùs emendandus est bonitate succi alibilis quàm agitandus: est autem vbi Natura seu potiùs corpus languet quàm ægrotat, tunc roborandum est potiùs quàm vacuandum; vnde enim Natura magis est opis indigens, inde magis est illi occurrendum: *Epid. lib.2. pag.265.*

Pueris cautè decernēda præsertim si extenuati.

31. Qui fit vt Corpora seruorum & seruarum dura, compacta, solida, non lubricæ sanitatis vt corpora liberorum sæpe in morbis, purgationibus & venæ sectionibus faciliùs obruantur, premantur, deficiántque, quàm corpora quæ sunt apertiora molliora, subtiliora? imò testamur obseruasse nos sæ-

Corpora seruorum, dura & compacta vix fernnt.

pe eiusmodi corpora faciliùs λειποθυμεῖ, ϗ ἐκλύεσθαι in purgando & venam secando quàm alia: Tres causæ esse videntur, Primùm, cùm hæc corpora aratro apta, dura & compacta, sana degant nec facilè morbis implicentur & nonnisi magnis & grauibus à causis percussa in morbum cadāt, sic causarū magnitudine territa, imbecilliora redduntur: Secunda, cùm in his humores crudi sint, nec tam putres & ad putredinem apti quàm sunt corporum delicatiorum & delicatioribus Diætis vtentium, non facilè ferunt Pharmaciam: imò in censu corporum sanorum ferè habentur, etiam cùm ægra sunt, vnde etiam eorum morbi longi sunt, & ante corpora imbecilliora morbo prædita àut sanitati restituta sunt, aut morbi vi percussa & abrepta, quàm duriorum corporum morbus ad incrementum processerit: Sic cùm Medici in vilibus istis mancipiis audaciús vacuationes instituant ac periclitentur, non mirum si valde perturbant: nam & sana corpora & crudissimis humoridus scatentia, medicamentis agitata exoluuntur: Tertia ratio: In corporibus densis, obstructis, magnis & densis visceribus præditis, ob compactionem non facilis est & excitus cursus ac impetus inclinatióque spirituum qui sursum ac deorsum ferri debent ad corporis illustrationem, vt mirum non sit si eiusmodi corpora facilè obruuntur & morbo implicita, ignaua redduntur: Quæ enim ratio est

corporum

corporum densorum ab Hippocr. assignata, ea potest esse corporum seruilium, ferè enim densiora & compactiora sunt: at is libro de morb. mulier. docet corpora mulierum densa non abundare lacte, quia à ventre ad mammas lac facile non penetret, cùm via sit densa, &c. *Epid. lib.* 1. *pag.* 96.

Corpora sana minus quàm Valetudinaria ferunt.

32. Mirum illud, videas quosdam qui indulgent genio & sine ordine & tempore modò cibos capiunt, modò bibunt, cùm ad actiones omnes sint alacres & expediti & validi videntur, tamen purgati exoluuntur & vix ferunt phlebotomias: quod in quodam Chirurgo obseruatum & innumeris ancillis, quæ securè dormiunt & indulgent genio: At dices, id fit quia corpora sana non facilè ferunt Purgationes, hæc autem corpora sana esse dicuntur & nonnisi ægrè in febres incidunt: contra videas pleró sque valde Cacochymos qui facilè purgantur & phlebotomiam sustinent: tamen Hippocrates ait, eos qui prauo vtuntur cibo ægrè ferre Purgationes: Galen. in comm. nomine praui alimenti & illud quod vitiosum est, & extrinsecus assumptum intelligit, item & alimentum internum, id est sanguinem prauum audit: dicam quod sentio, Qui praua diæta vtuntur, tum in ordine, tempore, tum in rerum assumptarum qualitate, ij quia congerunt multa cruda, ratione istius cruditatis non facilè ferunt Purgationes: sæpe qui Diæta sú sque déque habita vtuntur, ij

natura sunt firmi & sani & bonitate Naturæ fisi multa faciunt quorum sera tandem pœnitentia est, & tales homines non facilè ferunt Purgationes, tum quia cruditatem habent, tum quia sanas habent partes; deiectiones in his sæpe sunt tantùm cuiusdam chylosæ substantiæ, crudæ: sed sunt alij magis valetudinarii qui cùm partes internas malè constitutas habeant, imò & calore acri & malo abundent, non capiunt plenum fructum ex alimento, quin & magna pars alimenti corrumpitur, præsertim si mesenterij venæ sint exiles: tales non ægrè ferunt Purgationes, præsertim cùm collectio est colluuiei in ventre, imò à Purgatione bene habent: sed si sanguinis massa infecta sit, non tam alacriter eas Purgationes ferunt; quibusdam enim prauum colorem habentibus sæpe ad-mitur sanguis floridulus & laudabilis, & tales quater purgari possunt sine vllo deliquio: non facilè facilè ferunt phlebotomiam, quia Natura saltem sanguinis massam sartam tectam retinet; Sçire autem oportet multos homines existere quibus media tantum pars alimenti proficit & multum excrementi mali congerunt & deiectiones valde fœtent, alij tantùm sunt stercorosi: illos priores sæpe purgare conuenit, alios cruditate plenos inediam ferre, *Epid. lib. 2. pag.* 160.

Valida medicamenta non vsurpāda hyeme.

33. Quòd vulgò dicitur verum non videtur, vt hyeme validissime medicamenta

præ-

præscribantur, nam si multùm calida sint adaugebunt intestinum illud incendium, imò & lientericum quid efficient non sine ægrorum damno, sic expectanda ibi, si quando aliàs, concoctio est: si habeatur humorum quidem ratio, validis vtique medicamentis locus esse debet: at quia superficies intestinorum æstuat ob reuocatum intro calorem, verendum ne adaugeatur incendium calore medicamenti: & si quando valet illud πέπονα φαρμακεύειν, illud ad hyemales morbos referendum: dum enim rationem reddit Galenus cur morbi hyemales sint longi, ad contumaciam humorum id refert, & quia nil in corpore foras ptotruditur, sed abstrusum reconditúmque intus est: *Epid. lib. 1. pag. 54.*

34. Cùm coniecturis assequere aut fluxum alui adventaturum aut vomitionem, aut vtrumque potius in morem Choleræ morbi, cave ne Purgans agitansve des medicamentum: nam periculum inde sæpe evenit, nam agitati humores validè multos & graves excitant tumultus imò & syncopas & alia eiusmodi quæ solent innocenti per se medicamento attribui, idque immeritò, *Epid. lib. 1. pag. 77.*

Diarrhoea aut vomitione imminente nō danda.

34. In iis qui diu morbo ab humore putrenti nato fatigati sunt & obstinato quodā animo medicamentis abstinuerunt, tota massa sanguinis exalbescit & proximè ad pus accedit, imò in Leucophegmatias incidunt

Purgationis neglectæ noxa.

defectu Purgationis, quia communicatione putredinis, cuius humor subiectus non est eductus, carnes colliquantur & contabescunt, sanguis multus veluti purulentus in venis adest & quicunque detrahitur, saniosus est; maxime vero eam labem contraxit is sanguis qui circum gibbas Iecoris & simas stabulatur & in partibus vicinis, facilè enim corrumpitur. *lib de vrinar. hypost.*

purgans movens non excludens noxium.

36. In vxore Domini Rose mirum fuit quod pilularum vterinarum & blandarum vsus dolores excitavit in vtero, inguinibus, suris tibiarum; adeo partium istarum maximus est consensus: Et cavendum ne pigra & inefficacia sint medicamenta, alioqui frustra dolores excitantur. *Epid. lib. 2. pag.* 21.

Ventriculus si purgantia non continet quid agendum

37. Mulier multis scatens excrementis propinata medicamenta quinque evomit: concinnant illi syrup. solut. de eo vno die cochlear vnum dant, sequenti duo, deinde tria; tandem natura retinet medicamenta: Nunquid hoc tenendum est? *Epid. lib.* 1. *pag.* 17.

Cassiæ noxa.

37. Cassia suo virore ventriculum subvertit ac mollit; quod ne cui mirum videatur, audemus asserere multis & leipothimias & torsiones alui vsu Cassiæ excitatas, imò & quasdam stomachi subversiones; flatuosum enim quid habet & virosum quod ventriculo molestum est: Imò doctissimus Rondeletius observavit quasdam affectio-

nes

nes catalepticas contigisse vsu Cassiæ & eorum quæ illam recipiunt, quoniam caput facilè fumis replet & ventriculum subvertit. *lib. de virg. morbis cap* 7.

Senna quomodo infundenda.

39. Qui fit, inquirunt multi, vt sesquidrachma foliorum Sennæ à mulierculis poculo data plus efficiat quàm duplum à Pharmacopæo præscriptum? Respondent fieri, quia ius maiore multò quantitate à mulieribus præscribitur ac propinatur vt ad vncias octo: pharmacopęi minore dant vt ad vncias tres: At dices virtus contracta maior est seipse diffusa? *Epid. lib.* 1. *pag.* 28.

Syrup. rosa. vis

40. Vsus sympi rosarum pallidarum plurimus est ad serosos & acres ichores deturbandos qui sunt omnis venenosæ qualitatis maxime subiecta materies, *lib. de Virg. & mul. morbis cap.* 10.

Aloë quando exhibenda iis quibus Iecur æstuat.

41. An tutus Aloës vsus in iis quibus hepar calidum est? Hepar ipsa Aloë non transcendit ac superat, nisi in maiore sit quantitate ait Galenus; itaque vix vllum incommodum sequitur in talibus ab Aloë: At eodem in loco ait Galenus, nisi multæ obstructiones sint præviæ in quas Aloë agat, si hepar calidius sicciusqúe fuerit, magna inde clades sequitur. *Epid. lib.* 1. *pag.* 59.

Aloës vera præparatio.

4 . Vera Aloës præparatio fit hac ratione, eius certa quantitas in pulverem redacta in phialam vitream immittitur; affunditur aqua cichorii, endiviæ aut acetosæ in

Balneo mariæ maceratio fit per tres vel quatuor dies, demum aqua rubicundissima, Aloes essentia tincta, extrahitur & à fæcibus per inclinationem separatur destillaturque per alembicum, donec mellis consistentiam acquisiverit. *Cons. 51. lib. 3.*

Rhabarbarum initio morbi ab obstructione pendentis noxium.

43. Rheum Barbarum aut similia præscribunt plerique initio morborum, etiam cum summa obstructio est. An hoc commodè fit? Nequaquam, nam malum exaugetur: tamen quidam ex nostratibus aliam rationem vtendi Rheo barbaro innocuè & citra obstructionis augmentum excogitaverant: macerari iubent eius taleolas in libra vna aquæ additis Cinnamomo & passulis: de ea aqua vncias vi. aut viii. præbent: tale decoctum vias & meatus anfractusque mesenterii facile penetrat, nec eo modo obstruit, quo cum eius expressum parua quantitate exhibetur: Et tale decoctum proficit plurimum in iis quibus mesenterium obstructum est & vligine plenum. *Epid. lib. 1. pag. 60.*

Syr. violat. vis post purgantia.

44. Solebat Fernelius post vsum medicamentorum Purgantium, præsertim Rhabarbari & eorum quæ residuam aliquam siccitatem faciunt, dare magna satis copia syrupum violatum aqua dissolutum, & hæc agendi ratio probatur valde: *Epid. lib. 1. pag. 59.*

45. An recte semina frigida maiora, radix oxylapathi, acerosæ, cithorii, scariolæ, decoctum Purgans ingrediuntur in quo aut folia Sennæ aut Rhabarbarum debent macerari? Non, nam vim medicamenti retundunt, calorem enim eius temperant & acutiem, quæcunque inest, hebetant: ideo minus commode isto decocto Rhabarbarum & alia consimilia medicamenta macerantur, nisi forte sint validiora vt sunt colocynthis & scammonium, nam vt amygdala & dactyli Dactydii vim retundunt, ita ista decocta macerata medicamenta refringunt: Galenus comment. ad partic. 12. lib. 2. de Acut. vult quidem admisceri quæ medicamenti malignitatem corrigunt, sed quæ operationem impediant non vult admitti, *Epid. lib 2 pag. 213.*

Scammoniatis non admiscenda adstringentia.

4·. Sunt qui dum Scammoniata præscribere volunt, ipsi Scammonio admiscent ea quæ vim habent adstringendi: An hoc est ὀρμαιτεγμο? non, nam vnius vis alterius actionem interturbat: imò observatum est ab istis Dysenterias facillime inferri; nam quæ adstringunt, dum in spiraculis fibrisque Scammonium retardant, Dysenteriæ quoque occasionem dant, siquidem non potest Scammonium non erodere si moram tradat: At dicent; Quæ adstringunt, impediunt quominùs tam citò Scammonium suam vim exerat? Imò sistunt potiùs ipsius Scammonii corpus quàm actiones: Sed vt actiones

actionisque vim temperes, adhibenda sunt quæ vim Scammonii hebetent, vt Dactyli retundunt in confectione Diaphoeniconis: sed quibus adstringendi vis concessa est eaque primaria, ea non possunt legitime admisceri, *Epid. lib. 1. par. 43.*

Elleborum periculosum.

4?. Antiquitus Ellebori plurimus vsus fuit ad levanda mentis & capitis vitia: Dioscoridi lib. 4. duo genera, Albo vomitiones cientur, Nigro alvus inferior diluitur, vtriusque periculosa sumptio: Ita tamen olim in vsu frequenti fuit vt nil ad pervidenda acriùs quæ commentabantur studiorum gratia, sæpius sumpserint, sic Carneades Academicus scripturus adversus Zenonem superiora corporis Elleboro purgavit ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia vsque Animi redundaret: Constat tamen Purgationem ex eo difficilem esse terrorisque plenam, nec adhibendam nisi cum pervicacioris morbi necessitas expostulat, bilem enim atram, deinde flavam atque crassam pituitam detrahit in alvum, non è visceribus modò sed & è venis è quibus sanguinem rapit & è partibus extremis, maximeque Cerebro; ideo confert Elephantiasi, Melancholiæ, Furori, Epilepsiæ &c. In quibus affectibus tutò dari potest legitima quantitate & præparatus vt decet: Infunduntur radices certâ quantitate contusæ in iure carnium pingui aut in hydromelite, aut in aqua hordei, expressumque

Gell. cap. 15. lib. 17.

que

que datur; Alii ex fibris extractum parant, radices & fibras macerant per diem integrum in aceto rosac. effuso aceto radices exsiccatas contundunt, in matratium capax recondunt, superaffundunt succi limonum partem vnam & succi pomorum redolentium partes duas, in B. M. digerunt, colant exprimunt, purumque sic ab impuro separant. *Annot. 2. in Consi. 45. lib. 3.*

48. Empirici aliquando mirificum quendam effectum præstant dum suis vtuntur metallicis: imo vincuntur morbi qui ordinariis evacuationibus vinci non poterant: *vide lib. 1. Artic. 26.*

Metallica remedia desperatos morbos profligant.

49. In medicamentorum Serum & aquas educentium vsu moderatiores nos esse oportet: ea enim facile exolvunt corpus humiditate educta qua partes erant quodammodo delibutæ, *Consil. 2. lib. 2.*

Hydragogorum noxa.

50. Eques Torquatus ob imbecillitatem stomachi quotidie pilulam ex Aloë ante Pastum deglutiebat: à dolore stomachi interiit: ferunt repertam in alvo integram massam pilularum, nam & frequentiam medicamenti natura elusit, & forte cum Pilulam caperet genio indulsit, vt medicamentulum impotens fuerit, *Paradigm. 110.*

Pilul. ex aloë nimis familiaris vsus cuidam fatalis.

51. Verum illud Hippocratis deiectiones numero non esse æstimandas, medicamentaque agere debere καλῶς ἀκινδύνως, alioqui frustra ea dantur & medicamentis accom-

Medicamentum blandum leniens plus aliquando proficit quàm Scammoniatum.

modantur Corpora non corporibus medicamenta, Hoc vnum dicam, Electuarium Diacarth. de succo magni scutiferi quod ad insigne mortarii aurei venale est, aut nil agere aut perturbatè agere; Nam dum aquosas quasdam superfluitates educunt, perturbant solum, non evacuant ea quæ evacuari oportet, unde alios videmus in profluvia illaudabilia alui incidisse, alios nil aut parum purgatos: vnde ægri sæpe fassi sunt valde se pœnitere quod ea sumpserint, cùm nullus inde profectus secutus fuerit, sed aut inanis aquarum eductio aut siccitas quædam corporis contigerit; imò medicamentulum blandum & leniens vidimus plus leniendo profecisse quàm ista valida inaniter agitando, *Epid. lib. 1. pag.* 84.

De Ptisanæ sorbitione post purgans.

52 Hippocr. in lib. Acut. *part.* 12. *lib.* 2. scripsit, Cùm quis medicamentum bibit Ptissanam protinus sorbendam dato. Galen. id fieri ait vt detergeat, deorsum trahat medicamentum quod viis adhæreat & qualitatem medicamenti temperet & permutet: Sed illo loco de vehementioribus agit: Quanquam de omni medicamentorum genere audisse videatur Gal vt qui omnis medicamenti naturam corporibus nostris adversam & deleteriam esse asseveret. *lib. de virg. & mul. morb. cap.* 7.

Vinum ad decocta & Infusiones.

53. Absurdum est quod quidam censuetunt non posse fieri ex vino, aut saltem ex decocta ones parandas idoneum.

vino

vino solo, sed infusionem fieri debere ex aqua, mox hanc diutiùs excoquendam esse addendumque in fine vinum, quod hoc censeant ineptam esse materiam infusioni, quodque tandiu excoqui nequeat quandiu oporteret ad eliciendam vim medicamenti; Certum enim vinum esse optimum medicamenti cuiusuis vehiculum & in Chymicis Extractis experientia comprobatur nihil esse aptius ad extrahendas medicamentorum facultates ipso vino, aqua vini & aceto; quod igneis & calidis subtilibusque partibus penitiora quæque permeans, intimam quanque facultatem eliciat & in se concipiat: Verùm quidem est non longam pati coctionem, sed aut longa infusione in eo facta id compensari solet aut in Diplomate coctione: adde ad has vini dotes & hanc quod bonos succos ingeneret. *Annot. 3. in Cons. 2. lib. 2.*

Vomitus vtilior purgatione in primæ regionis vitiis.

54. Cum ventriculus afficitur & materia tenet obsessas modo indicibili partes vicinas Ventriculo & Lieni, non est dubium quin vomitus multum conferat, & sensim atque sensim parandus est humor vt excludatur vomitione: vt non sit mirum si veteres sæpe vomitiones præscripserunt ad primæ regionis evacuationem, cum illarum magna sit opportunitas, ne tam commode materia angustiis viarum conclusa per intestina non referatur; Nec ad vnguem capienda Hip. verba, Qui dolores supra Diaphragma, &c.

Nam & ventriculus infra Diaphragma est & Gibbæ Hepatis, & tamen sæpe magno profectu vomitione iuvantur exclusa materia quæ in illis partibus continebatur; Sed accuratiùs aliquo loco mihi visus est Galen. philosophari qui totum corpus in duas partes partivit, vt, vna dicatur superior cuius maior est dignitas: alia inferior cuius minor excellentia: inter partes superas censet gibbas hepatis ob excellentiam: inter infernas, eiusdem hepatis sinus: vt ab authoritate & decretis Galeni non discedamus si dixerimus per partes Diaphragmate superiores (vt vocat Hippocrat.) paulò latius intelligere nos posse eas partes quæ à Galeno dicuntur Superiores, inter quas & ventriculus totus & gibbæ hepatis censebuntur: Itaque illæ partes vomitione exonerabuntur, Etsi enim Hippocrates dicat Diaphragmate superiores per superiora purgandas, quis dubitat tamen Ophthalmiam fluore alui non iuuari, & nos ad imitationem Naturæ alvum sollicitare posse: Item licet melancholici propter inclinationem humoris per inferiora purgandi sint, quis dubitat & Fanaticos & Quartanarios & Elephanticos non & curari & iuuari plurimum vomitione? Quod & Paulus & Galenus, & Aëtius asseverarunt. Itaque non ad vnguem exquirenda dicta Hippocr. quanquam non ab eodem temerè dictum scriptumúe sit: Sed in plerisque communis sensus versatur,

tamen

tamen & ratio & experientia aliud fieri docent. *Conſ.* 34. *lib.* 1.

Oxymel quando vſurpādum ad vomitū ciendū.

55. Sunt qui ad provocandum vomitum oxymeli imperant, valet quidem ad attenuandum incidendúmque, ſed non ad ciendum; reformidandum eſt Acetum ſtillatilium, nam periculum creat: valet potiùs decoctum Raphani cum mulſa, aut ſemen eius, aut viticæ, vel aſarum, quod Fernelius innocuum cenſet; folia minùs mala, radix cum cautione potius vſurpanda: maxime probat catulos nucis iuglandis qui florem antecedunt & frondeſcente arbore decidunt: Contra quem obiiciat quis Hippocr. in 3. Acut. ὄξυς δὲ ἀναγωγὸν μᾶλλον. i. e. ſurſum dicit. *Annot.* 19. *in cap.* 7. *l. de virg. & mul. morb.*

Vomitus quādo conducit ventriculo exonerando.

56. Si Pituitoſi aut alii id genus humores in alvo collecti fuerint, conferet vomitus ieiuno ſtomacho, Gal. conſilio quarto ſanitatis tuendæ cap. 4. Tamen eodem in loco negat vomitui locum eſſe cum ventriculus ita ſcatet colluvie humorum: Sed duabus de cauſis vomitum non conſulit tametſi ventriculus offarctus eſſe videatur, primo quidem ſi in aliis venis à ventriculo longè diſſitis acres humores contineantur, quod ex vlceroſa quadam laſſitudine & obſervatione tum excrementorum corporis tum coloris eiuſdem colliges; quo tempore ſi vomitus incitatur, metus magnæ agitationis raptúſque humorum in partes nobiles, interea

dum per os evocare eos frustra conaris: secundo vomitus quidem confert si materia in alvo ipsa continetur, non autem si in habitu corporis, nam authore Gal. aph. 12. *lib.* 4. Sola ea vomitu secundum Naturam excluduntur, quæ in alvo ipsa includuntur, cùm nihil eorum quæ in Intestinis aut fluitant aut inhærescunt per vomitum exigi excludique possit, *lib. de Virg. mul. morb. cap.* 7. *pag.* 123.

Distētis hypochōdriis Clysteres noxii.

57. Insufflatis, turgidulis, vt iis qui à morbis convalescunt, & iis quibus flatibus hypochondria distenduntur, missos oporret facere Clysteres, videntur enim nocere plurimum, quia intrudunt flatus. *Epid. lib.* 1. *pag.* 22.

Pinguia ne admittant si ea æstuētāaut si intesti na cacochymia scateāt.

58. Si alvus adstricta sit admodum ob Cauma i. e. æstum in hypochondriis contentorum, nec butyrum nec oleum clysteribus indatur, nam oleā inflammantur facilè si alvus calidior fuerit: Præterea in eo sæpe graviter peccatur quod intestinis admodum cacochymis oleum sæpe infunditur, hoc enim malum est: Galen. 2. de simp. med. fac. 12. multis demonstrat & acria salsuginosaque aliquando demorsis ab humorum acrimonia intestinis conferre, & dulcia, vt oleum, acrimoniam inducere, priora quidem dum adimunt humores qui sua qualitate molestiam inferrent, butyrum autem & oleum & omne genus τῶν ἐπικεραστικῶν dum suam εὐήθειαν facilè deponunt & alienam naturam

turam facilè induunt, si in ventrem Cacochymum incidunt, conversa immutatáque in alienam naturam, cacochymiam ex eventu augent, *lib. de Virg. & mulier. morb. cap. 7. Consil. 59. lib. 1.*

59. Id medico maximè cavendum ne quid obsit dum prodesse elaborat: quod cum alias prospiciendum est, tum maxime cum cogitamus περὶ τῶν παρηγορικῶν καὶ ἀνωδύνων, sunt enim plerique qui quoties de sedando dolore agunt, primo quoque tempore ad Narcotica confugiunt, rati sedandi dolores rationem omnem in stupefacientibus collocari: At Narcotica καταχρηστικῶς tantùm Anodyna dicuntur: Sedant quidem dolores, sed magno partium incommodo. *lib. de Virg. & mul. morbis cap. 10.*

Narcotica ad dolores temerè ne vsurpentur.

60. Lac in magnis doloribus, idque recens mulctum, dolorem mitigat, ardorem temperat, vlcera abluit, deterget, illinit intestina, solidat, roborat, vim acrium humorum obtundit, eorumque malignitatem reprimit; Nec terreri oportet initio si obsit, perseverandum experientia docet: fit enim vt tempore lac restænet & contemperet cacoethiam & pravitatem humorum in corpore turgentium: Sic Hippocrat. 2. de morbis

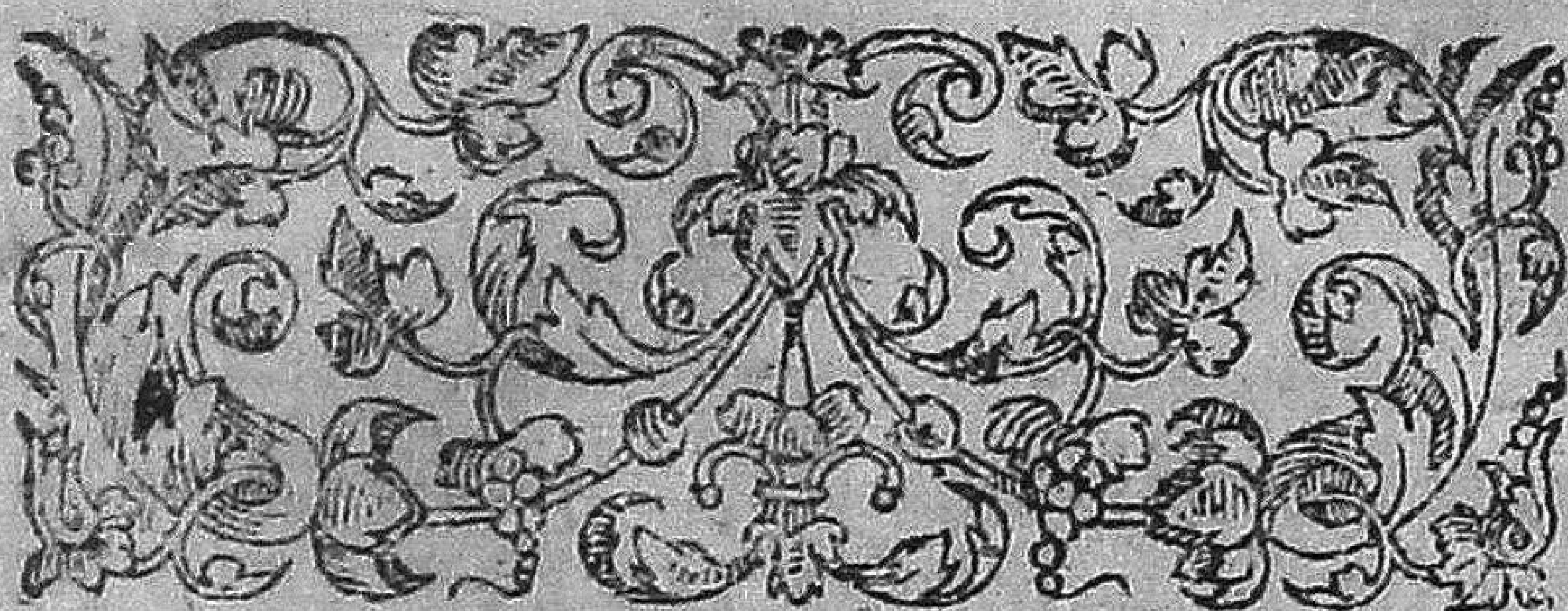
Nō statim ab vsu lactis desistendū etsi initio noceat.

muliebribus, exhibet in fluxu muliebri biliosо lac asininum aut serum, ea tamen cautione vt lienosa non sit mulier aut flatuosa, exanguis. *Aunot. in consil. 82. lib. 3.*

Emulsionũ refrigerãtiũ frequens vsus noxius.

61. Audio cuidam datas esse Emulsiones quæ quatuor semina frigida continerent, paulò frequentius iis vsus fuerat; ad coitum impotens factus est. *Epid. lib. 2. pag. 6.*

CAVTIO-

CAVTIONVM ANIMADVERSIONVM & Observationum Practicarum.

LIBER IV.

Circa Sanguinis missionem.

I.

Vidam fiunt ἐξέρυθροι, i. e. saturato rubróque colore præditi ob refluxum sanguinis à partibus inferis ad partes superiores: à Græcis εὔχροια dicitur, maléque & καταχρηστικῶς vsurpatur cum in bonis ducenda non sit; Nam in Purulentis & Peripneumonicis istam εὐχροιαν Hippoc. *in Coacis. & in part. 60. lib. 2. prognost.* obseruat, an ea laudanda? nequaquam: In prorrhetico autem cùm vituperat istam coloris suauitatem quæ vulgo placet, adiungit vocem σκληρωπὸν, vt bonitas coloris cum rigiditate, quæ Græ-

Ευχροια nō semper nota plēthoræ.

eis σωφρωνήτης dicitur, in malis ponenda fit, cum corpus ita affectum proximè ad melancholicam naturam accedat. *lib. de virg. morb. cap. 7. in Defin. med. voce* Εὐχροια. Τῶν ἐξερύθρων duo sunt genera, alii calidi & humidi sunt, hepaticiqúe dicuntur & multum sanguinis generant, pulsus habent plenos, elatos, magnos, multum sumunt alimenti, febribus continuis, synochis putridisqúe sunt obnoxii, & cum perspirarione carent fiunt melancholici (non atrabilarii) à fæce sanguinis & crassitie, De quibus Hippocrates, Prærubri melancholici fiunt: Alii colorem habent rubeum & hepar. præcalidum habent, sed calor in humiditate positus non est, at in nescio quo squalore, siccitate, humiditatis inopia, Et hi tametsi rubore alias fugaci, alias non fugaci perfundantur suffundanturqúe, tamen hoc non est indicium abundantis sanguinis sed calidioris hepatis Sanguinem acrem, subtilem serosumqúe generantis, sic sunt pauci sanguinis, pulsu satis celeri, non elato, non pleno, valetudinarii vivunt, serosis humoribus abundant, febribus longis, hecticis, hemitritæis detinentur, fluoribus hepaticis &c. priores facilè ferunt Venæ sectiones & ab iis non læduntur, posteriores nonnisi cum summa difficultate, vix enim sese recipiunt, recolligunt ac recuperant & hypochondriacis morbis laborant, &c *Cons. 64. lib. I. pag. 361.* Omnis Εὐεξία & εὐχροια quæ

præter

præter rationem advenit, quæque Naturæ legibus consuetis non continetur, imò potiùs est ob veteris & solennis evacuationis suppressionem quam ob partium solidarum repletionem & instaurationem, mala est vt signum & vt causa; vt Signum quia cum extenuationis sint argumenta in aliis partibus, repletionis autem in aliis, inæqualitas illa nutritionis declarat solum abdomen plenum esse, mesenterium plenum, vnde vetus stercus retentum illam εὐχροιαν, secundum quid non absolutè bonam, inducit: vt causa autem mala est, quoniam morbos à Cacochymia & à plenitudine indicat, à Plenitudine quidem non sanguinis sed humorum in Abdomine contentorum, quæ plenitudo cum cacochymia confunditur: hinc quibus mulieribus menses aut viris hæmorrhoides subsistunt, eæ impinguantur, an propterea bene habent? Non, imò est instar evexiæ Athletarũ: Et Hip. l. 2. morb. dum de Suffusione pituitæ à capite loquitur, ait carnes rarefactas & excalefactas diffusam illam pituitam facilè in se recipere & postea εὐεξίαν inferre, sed illa lubrica est & periculi plena, Item lib. Coacar. Coloris bonitas & Sudores sine febre, aut inordinatam Diætam docent aut vetus stercus subesse: veteris stercoris nomine potest audire evacuationem aliquam solennem subsistentem: An hæc bonitas coloris bona est? Nequaquam, imò prodromus & antesignanus mor-

borum, vt nec ea bonitas coloris quæ in Peripneumonicis apparet: decipiebantur veteres qui minimè contenti bona valetudine & bonitate actionum, sanguinem & lacertos quærebant, ex eóque metiebantur sanitatem cum quis succulentus & plenus & bene habitus foret: sed eos Galenus reprehendit; Sic non quoties quis saturato rubore est, dicere oportet eum valde esse sanum; nec item quoties quis ita affectus est, dicere oportet eum esse temperamento sanguineo; nam esse tales certum est colores quale alimentum, non propterea tamen sanguinis dominatum declarat rubens gena: nam bifariam rubent genæ, aut propter sanguinis abundantiam, & túnc eos sanguineos esse dices & ii quadrati esse solent, rùbicundi, parum de rebus sollicìti, (nisi inclinante ætate corpus minime perspiret) & liberaliores esse oportet in sanguine mittendo: aut ob caloris excessum cum humorum ichorosorum copia & dominatu, præsertim si in iis potiùs sit ἀναῤῥοπὴν quàm καταῤῥοπὴν, *Ibid pag. 362.*

In impura Phlethora cautè vena secãda.

2. Vt pura Plethora tutò sectione tollitur, ita in impura cunctantiùs agendum, parcius vero atque restrictius quo impurior fuerit: Nam Galen. *cap. 4. lib. 4. de Sanit. tuend.* de lassitudine vlcerosa disputans, rem definivit, Videndum, ait, an Lassitudo cum sanguinis copia sit, an cum crudis humoribus, an per se solus consistat vitiosus

sus humor lassitudinis author: nam si est cum sanguinis copia, aut secanda vena, aut aliquid suppar agendum, vt provocanda hæmorrhois aut sanguinis fluor: quod si vitiosi tantum succi, hiq́ue citra sanguinis copiam, Purgatio tentanda est, idque pro dominatu humoris agendum: sin crudi humores, mitificatione domabuntur: *lib. de Virg. & mul. morb. cap. 7.*

Biliosæ plenitudinis quomodo confert venæ sectio.

3. Calida Biliosáque Plenitudo est tutò sectione venæ minuenda, propter eam maximè, quæ inde sequitur refrigerationem.

In melãcholica parcè sanguis vacuandus.

4. Melancholica parcius, quod verum quidem si refrigerationem spectes, quæ tanta non requiritur quanta in Biliosa; sed ratione aut humoris fæculenti multi calorem obruentis, aut adustionis modo generati succi melancholici, vt in iis contingit qui olim fuerint [Greek illegible], i. e. floridi & prærubri, sanguine dominante, temporis autem successu, corporis prohibita difflatione melancholici redduntur & cum frontis rigiditate, [Greek illegible] nomine Hip. appositè expressa pleniᵃ largiusq; sanguinem deminus.

Et Pituitosæ.

5. In Pituitosa restrictiores esse oportet, cum enim humor sit frigidus, sectione duplicatur frigiditas, hinc difficultas coctionis consequetur: accedit quod huic maxima ex parte comes sit virium imbecillitas quæ evacuationem istam dissuadet, *Ibid. pag.* 88.

Venæ sectio quando convenit vbi sãguis in alienam Naturã degenerauit.

6. Si vbi paucus sanguis bonus, & reliquus succus multus à Phlebotomia temperandum, cur in summa extenuatione & sanguine iam in alienam naturam conuerso & pici simillimo, mulieri sanguinem largiùs detraxit Galenus? Vbi paucus quidem sanguis bonus, multus verò alius est, vel est crudus, vel vitiosus, vel vtriusque naturæ particeps; Si crudus sit vel vitiosus, constat quidem vires hic stare non posse, itaque secundum canones à Galeno propositos in lib. de venæ sect in neutro secanda est: tamen hic consideratos esse oportet, nam cum vitiosus sanguis ac veluti coinquinatus, fiat vel ratione suppressæ solennis vacuationis, vel propter dominatum caloris æstuosi qui κακοήθειαν quandam inducit omniáque inficit, vel ob pravam partis dispositionem, vnde κακοχυμία & prava hæmatosis in hepate, unde & colorum contra naturam apparitio Gal opinione, hepate labem quæ minimè elui potest concipiente, quæque proximè accedit ad lanas arte infectoria intinctas, item & in Pulmonicis vulgò dictis, præsertim qui Phthoë laborant, ob peculiare vitium eo malignitatis humores deveniunt, vt labes immedicabilis corpori contrahatur; videndum quid facto opus sit: *comm. in part. pen. Sect.* 1 *lib.* 1. *prorrhet.* In solenni suppressione si contracta labes, vel quæ in marcorem iam corpus coniecerit, veteres minus sectioni venę pepercerunt, si alia arte

procura-

procurari evacuatio solita non posset; Quanquam etiam in suppressione mensium sola malleolorum scarificatione contentus est Galenus, *cap.* 11. *lib. de Sang. miss.* ac si dicat, In solennis evacuationis suppressione satis superque esse si Naturam invitemus ad cursum solitum repetendum, nec ad evacuationem arte nostra progrediundum, atque ea causa Galenum invitavit ad celebrem profusamque phlebotomiam in muliere extenuata. Et in Epid. in affectu quem ἀυαιτα vocat, etiam venam secat. Sin autem calor acer sit, vt in θερμοκοιλίοις qui extima carne frigent alvo æstuante, satis est temperare sanguinem, & si quando phlebotomiæ locus est, præparcè id faciendum refrigerationis moderationisque ergo: At si in parte totius substantiæ vitium sit, corruptionis author, aliò fortè quàm ad venæ Sectionem recurrendum. *lib. de Virg. & mul. morb. cap.* 7.

Quæna sanguinis cruditas venæ sectionem respuit.

7. An si crudus sanguis vena secanda? Quænam in libr de Sanit cap. 4. lib. 4. cùm lividi coloris plumbeique causas inquirit, eum à crudis succis originem ducere scribit: Et tamen id genus colores non modò ab iis humoribus qui infra sanguinem sunt (quo genere omnes pituitæ differentiæ continentur) ducuntur, sed ab iis etiam qui supra sanguinem sunt, vt sunt atrabilarii & pituitosi; inter vtrosque enim sanguis ambigit, vt apertè demonstrat Galeaus: Sed aliud est

ὠμὸν aliud ἄπεπτον: cum humores mitificati non sunt, ἄπεπτοι dicuntur: cum in ventriculo Chylus aut in hepate sanguis nondum est satis coctus ἄπεπτος dicitur: omne pituitæ genus ἄπεπτος dicitur quia infra sanguinem est, & qui morbi inde surgunt ex incocto humore proveniunt: & biliosi humores etiam adusti recoctíque dicuntur ἄπεπτοι crudíque sumpto nomine τοῦ ὠμοῦ largius. Itaque aliter atque aliter se gerere oportet, Nam si cruditas humorum propriè dicta adsit ob caloris inopiam, in coquendo & mitificando incumbere oportet, imò si illam suppressa evacuatio induxerit, initio vt tuta est sectio venæ, ita calore iam obruto strangulatóque, cautiores esse oportet: sin vitiosi sucei sint ac contaminati, aliqua oneris parte levari potest natura ad reliquuum evincendum, Nec abs re in muliere emaciata largius sanguinem detraxit Gal. ratus è re futurum si detracta pessimi succi maxima parte, natura in reliquum sese accingeret, quod Galenum fecisse intrepide credibile est, viribus aliqua ex parte firmis: nec enim debilitatis viribus tantam evacuationem molitus fuisset is qui tanti vires in phlebotomiæ controversia facit, vt ab iis ferè solis indicationem secandi desumat: quanquam vix ac ne vix quidem fieri potest vt vel vitiosis succis redundantibus, vel crudis cum paucitate sanguinis laudabilis virium aliqua sit firmitas: sic facti quam iuris controversia

difficilior

difficilior est: *Ibid pag.* 82. pleniorem τοῦ ὠμοῦ καὶ ἁπλοῦ distinctionem vide lib. 3. art. 1.

Mutatio sanguinis in alienam omnino naturā, non avocat semper.

8. An mutatio sanguinis in naturam alienam, etiam insignis, à secanda vena avocat? Contra enim videmus fœliciter detrahi sanguinem bis terve, dum etiamnum insigniter mutatus, vt dum cum virore pallet aut ὤχρος est, aut viridis aut lividus, aut puri varii coloris finitimus: præterea dum Galenus *comm. in partem* 10. 2. *de Diæta Acut.* interpretatur quid vocet Hippocr. In Pleuritide ad coloris mutationem sanguinem detrahere, ait, Si sanguis pituitosior sit qui in toto corpore ægroti sparsus est, ille qui in obsessa à phlegmone parte continetur rubicundior apparebit: Sin rubet vniversus sanguis, niger ab affecta parte vacuabitur; Sin lividus est, talis existit dum à rubro in nigrum proceditur: itaque si commodè rubeus pro pituitoso, niger aut lividus pro rubro & florente educitur, cum in aliam naturam mutatio insignis facta sit, cur non ex vniverso corpore convenienter & lividus & viridis tunsa apertáque vena eximetur? Eadem & partis & totius ratio videtur; Sed aliud est peculiaris sectionis venæ rationem habere, aliud totius corporis: Nam dum à parte inflammata aut vicina sanguis deducitur, necesse est ratione phlegmones primo quoque tempore sanguinem mutari etiam insigniter, quod si in ea insignis muta-

tio totam sanguinis massam attingeret, cautiores esse oporteret in phlebotomia. *Ibid. pag. 90. & 93.* Mirum quod scribit Galen. comm. in aph. 43. 2. de Diæt Acut. Quibus sanguis copiosus & nondum insigniter immutatus in naturam alterius humoris, iis detrahendus etiam audacter: quibus verò iam mutatus est, non detrahendus: Tamen contra factitamus, liberiùs vacuamus & audacius cum videmus alteratum quàm cum parum: imò Galenus in melancholia audacter sanguinem mittit cum videt sanguinem in habitu esse melancholicum: Et nisi ille locus de Pleuritide & inflammatione partis intelligatur, non potest tolerari: *Annot. 2. in Consil. 44. libr. 1.*

Vbi cruditas & plenitudo cum febre nō statim vena secanda.

9. An si cruditati plenitudinique ad vires febris iungitur, huius ratione Phlebotomia suscipienda? Nam hoc hodie factitari videmus, vt audito nomine febris ad sectionem statim accurramus: imò in crudorum humorum proventu febris quædam analoga commoditatem aliquam afferre videbitur, etenim iuuat humores frigidos mitificando, vt in Prorrhet (explicat *Galen. part. 45. lib.* 2. de Apoplexia loquens) frigiditatem humorum temperat, imò coquit; vt in Epidemiis *part.* 10. *sect* 6. exemplo gravedinum cum febribus iunctarum explicat, Et quattanarum febrium calor morborum frigidorum vindex est, authore Hippocrate

Epid.

Epid. 6. Itaque in ista cruditate excitanda potiùs febris esset, nedum cùm orta est reprimenda: de ea re Galen. audiamus *lib. de sang. miss. c.* 10. dum de cruditatibus loquitur & plenitudine ad vires; Crudis humoribus, ait, abundantibus, antequam ægrotent, cautè evacuandum, vbi febricitant, nequaquam: Quod vt intelligatur, repetenda quæ sunt priùs dicta: *cap.* 6. Vbi plenitudo ad vires gravat, non semper sanguis trahendus, nam fieri potest vt per corpus vniversum humor sit sparsus, in quo attendas quantum valeat virtus, quantumque sit humoris: nam à crudis succis virtus exoluta in extremum malum per venæ sectionem incidet, à quo nunquam emerget; quod si factum fuerit, aut leve sequetur periculum, præsertim si æstiva constitutione, stomacho malè habente, febris accesserit, aut si corpus vniversum molle & humidum sit, Hi enim facilè digeruntur & leipothymiis prehenduntur etiamsi mediocris febris accedat; His & consentanea in methodo *cap.* 3. *lib.* 10. scribit: Febricitare incipiunt quidam vbi maximam crudorum humorum copiam cum oris ventriculi offensâ vel ex cruditatibus, vel alia occasione collegerunt; his & præcordia inflata & corpus tumet, tum color aliis ad albidius quàm pro naturali habitu & ferè qualis in hydropicis, aliis ad nigrius ac lividius, omnibus pulsus minores quàm pro caloris ratione, præterea obscuri

& inæquales ; nulli talium ſanguis mitti ſine maximo periculo poteſt , cum tamen vacuationem exoptent ; imò nec Purgationem nec ſanguinis miſſionem ferre poſſunt , pote quos ex facili ſyncope adoriatur ; Atque ita ex vtroque loco patet in eiuſmodi cruditatibus neutri remedio locum dari , atque multò magis ſi febris adſit : An vero per ſe ipſa febris diſſuadet ? Sed aliæ conditiones ad hanc adiungi debent , alioquin erronea hæc erunt , cùm febrilis calor ex ſe ſectionem venæ aut ſaltem refrigerium poſtulet ; primùm jam conſtat copiam eſſe crudorum ſuccorum à quâ vires obruuntur, ſi febris auctariò accedat , adhuc magis metuitur viribus , omnes enim norunt à febre & vires labefactari & actiones lædi : maximè verò & cruditas & febris , per ſe lædentes, venæ ſectionem dehortantur , ſi & æſtiua ſit conſtitutio & ſi delicatius os ſit ventriculi : cùm itaque Galen. ſupra dixit , cautè vacuandum eſt cùm ſucci crudi ſunt antequam quis ægrotet ; cum vero febris adeſt nequaquam , ita intelligi debet hæc periodus de febre , vt diſcamus à febre indicationem non peti diſſuadendæ ſectionis venæ, ſed id fieri tantum per accidens ; aut ſi febris diſſuadeat , debent quoque alia accedere , nempe ſi æſtiva ſit conſtitutio & ſi exquiſitius ſit oſculum alvi ipſius. Tamen hoc addemus ad τηκμηριν pertinens & vſu probatum : Si quæ ſuccedit febris humorum crudi-

cruditati à putredine, eáque vt solet, maiorem inducat in humores corruptelam, sitim adaugeat, ἀνορεξίαν maiorem pariat, denique ad se curantis consilium revocet, ratione ipsius febris nonnulla tentari per phlebotomiam potest evacuatio. *lib. de Virg. & mul. morbis cap. 7. pag. 54.*

10. Qui fit vt multis quibus putrefacta penè viscera reperta sunt, laudabilis sanguis detractus fuerit, item & viris & mulieribus multis ὑποχλώροις pallidis ac ferè virentibus, cum alioqui iudicasses sanguinem non absimilem colori (cùm quale alimentum, i. e. succus in venis, talis color efflorescat) tamen florentissimus sanguis detractus fuerit, non serosus nimium, non subviridis aut cum virore pal idus: quare si tale alimentum, i. e. succus in venis consistens qualis est color, sanguis iste omne culpa vacat? Tribus rationibus id fieri putamus, prima est, quod Hepar bene ac probè suum facit officium quo ad fieri potest & sæpe in habitu corporis & in capillaribus venis per facultatis assimilatricis vitium, & peculiare vitium in cute, quod à diathesi interna contractum magna ex parte est, non ob vitium vllum in massa sanguinis sed in parenchymate alicuius partis alimentum vltimum corrumpatur: Sic tametsi laudabilis suppeditetur succus ab Hepate & vasis maioribus, tamen vitium in habitu accersit; & sic cutis defædatur; vt multos videmus scabie infectos aut simili

Non quò sanguis laudabilior eò liberalior debet esse.

vitio, quibus certò affirmabamus nos impurum ſectione venæ ſanguinem detracturos, & tamen in iſta defædatione cutis, illibatus & incorruptus ſanguis eſt: Nos Elephanticis ſæpe laudabilem ſanguinem detraximus: quanquam fieri poteſt vt ſpecie laudabilis ſanguis appareat, cum inteſtinum aliquod vitium in eo deliteſcat quod quidem in habitu corporis & præſertim in partibus delicatioribus, vt in facie cum vltimò elaboratur & in rorem convertitur, tum demum ſeſe profert ac exhibet. Secunda cauſa: Si quis Splenicus eſt aut Empyicus, manente in venis ſanguine puro, non deſinit eſſe pallidus, emaciatus, ſub viridis aut nigricans, quia non in maſſa ſanguinis vitium & labis cauſa eſt, ſed in alia parte, vnde ſpiritus inficiuntur non ſanguis ipſe, ob quorum infectionem, aut aliam atque aliam affectionem, iſte quoque talis aut talis in corpore color apparet: declarant ii qui animo deficiunt, aut facilè expalleſcunt aut erubeſcunt, magna enim eſt vis ſpiritum: Tertia, vidimus ſæpe impuris corporibus & languentibus, cum corruptæ maiori ex parte ſanguinis maſſæ maxima forent vndique argumenta, fluxiſſe laudabilem, quod fatiſcerent ac vacillarent vires, quibus paulò poſt reſurgentibus, detractio impuri ſanguinis facta fuit: ſic fieri poteſt vt in decoloribus, pallentibus & defœdatis, cum in imo corpore impuritas ſanguinis multa reſtagnet ac

reſes

reses maneat, effluat patente vena laudabilis sanguis; impurus autem non expellitur, quia vires non constant; certum autem est in impuritate sanguinis & viscerum robur virium & nervorum non posse stare: ne mirum itaque sit si impuritatem natura infirma non expellat; præterea in multis expallescentibus sæpe sanguis crudus est & pituitosus & infra coctionem positus: mutatio autem sanguinis pituitosi est, vt ab vno puncto ad aliud moveatur per coctionem, ex pituitescente & quasi albescente sanguine fit floridiusculus ait Galenus: contra cum jam rubet & mutatio contingit, ad nigredinem tendit, & sic in aliis: Itaque mirum ne sit in iis qui quadam specie hyposarcidii laborant, dum aperitur vena, floridulus & rubens visitur: Sed præcipua causa ob quam in Cacochymis pertusa vena sanguinem inculpatum eructat, ea esse statuenda est, quod color non efflorescit talis aut talis (vt quidam malè credunt) pro ratione & natura humorum in venis contentorum & qui suo amplexu quatuor humores comprehendunt: Et cum moderati sunt humores, tum qui in venis sunt & vere faciunt plethoram ad vasa, & ad vires cum exuberant: tum qui extra vasa sunt & cacochymiam facere dicuntur, cum naturę gremio non continentur, tum viriditas & nitor apparet in toto corpore: cùm contra vtrique vitium contraxere, decutitur ac deperit flos

& nitor faciei & totius corporis; Et licet massa sanguinis aliquando laudabilis sit, defœdatio cutis contingit ob diffusionem quandam ichoris manantis à colluvie humorum, qui dum spiritus illustres inficit, pallorem quoque inducit. Et in recursu sanguinis & spiritus ad interiora videmus decolorationem aut plumbiformem faciem contingere: & quibus internum aliquod vitium est, in iis decoloratio est aliqua, & tamen in vasis sanguis non peccat, quia revera si omnino & plane sanguinis massa talis esset in substantiâ & colore, qualis habitus apparet, vix ac ne vix subsisteret animans; Itaque cum etiamnum apparente superficie sanguinis florida, aut manifestum aut occultum est in reliqua massæ sanguinis parte vitium, non mirum si cutis per diffusionem illius partis vitiosæ inficiatur: erat enim in suo vase ruber sanguis, sed cùm egressus est & in morem roris effunditur vt tertiò fiat alimentum, tum partes verè sentiunt qualis naturâ erat sanguis ille: Sic decipi non oportet ista coloris & ruboris in sanguine apparentia & prætextu *Epid. lib.* 1. *pag.* 100. Quis dubitat quin si in mesenterio, in simis & gibbis hepatis, in Lienis penu, colluvies scatet pravorum humorum & iam à natura egressorum in spiritu & vapore illinc elato, non afficiatur massa sanguinis, deinde coloris corporis amissio fiat, vt pote habitu fœditatem ipsius vaporis persen-

sentiscente? Sin moderati sint humores excrementitii, aut qui extra vasa in vsum naturæ asservantur, vt τὸ φλέγμα, quis dubitat quin benignitas illius vaporis, iuncta benignitati vaporum eius succi qui in venis est & qui proximè alit, corpori nitorem sit conciliatura? Videmus mulieres ῥῷ laborantes dum fluor perseverat, etiam boni coloris esse, si supprimitur, faciei splendor obscuratur. *Ibid. pag.* 95. Horum omnium demonstratio manifesta & ampla peti potest ex eo Hippocr. loco 6. *Epid. sect.* 4. *part.* 28. Qui ventre calido sunt, &c. vbi in commentario Gal. docet à calore acri coctionem corrumpi & vix esse possibile vt laudabilis sanguis in Iecore generetur: tamen potest esse floridus color & in se esse acrior & biliosior: vnde quædam mulier εὐόχρωος & eiusmodi prædita temperamento mihi affirmavit, si quando vel ex dentibus sanguis effluat vel è capite, eum sibi gustu sentiri salsum & molestum, vt mirum non sit si id alimentum salsum partes respuunt & malus color apparet: An non revera malè consulunt ægris medici qui inspectis quibusdam rebus & affectionibus contra naturam in habitu corporis, ad internorum curam se convertunt? vnde observatum de quibusdam quibus facies primum nitorem exuerat, imò aut virore aut flavitie aut pallore erat deturpata, in quorum prima regione viridantium omnisque generis humorum erat cumulus,

copiosa sursum deorsúmque facta excretione primo nitori splendorique faciei sunt restituti. 1. *Epid. p.* 111. *annot* 17. Plerique valde κακόχροοι laudabilem tamen habent sanguinem & nonnisi in magnis morbis & præsente putredine in genere venoso alteratur sanguis. I. Perierius id testatur, Non facilè fert phlebotomiam, abundat pravis humoribus, sæpe illi eveniunt excretiones in modum choleræ morbi, & tamen sanguis est laudabilis: credibile id evenire ob venarum parvitatem, Et revera hepar satis bene suum officium facit quoad hæmatosin, & quoniam venæ non sunt magnæ, non facile remiscetur cum sanguine serum quod ab humoribus in mesenterio contentis refunditur & quod venæ siccæ attrahunt: testatur id experientia, nam partium venulæ sunt refertæ bono sanguine, tum quia elaboratus valde, tum quia ob angustiam non facilè admittunt alienam materiam quæ sanguinem immutat: vnde sexcentis vena secta est quibus febricula erat & color plumbeus & fœdus vt talis in venis subesse sanguis crederetur, & tamen laudabilis detractus est: Quia etsi vitium est in aliis partibus, imò in cute, & pravi quidam sunt humores in corpore; natura saltem retinet fartam tectam massam sanguinis, quia si hæc vitiata esset, actum esset: at quibus venæ amplæ facile admisceri alienam materiam sinunt, & prioribus, i. e. angustas venas haben-

tibus cum faciei fœdo colore phlebotomia non competit. Posterioribus competit. *Epid. lib.* 2. *pag.* 163. In talibus κακοχεόσι sanguis laudabilis ipsa sectione apparet, at qualitatibus alienis præditus est, est enim acriusculus & biliosus nimis, his contra putredinem se tuetur: at quibus dulciusculus sanguis, is facilè alteratur & corrumpitur, & qui abundant eo sanguine, facilè in febres putridas cadunt, vnde Hippocr. *lib.* 6. *Epid.* Candidos valde fortassis febriculosos dicit: quia in iis sanguis faciliùs corrumpitur, nisi pituitosi sint valde: aliis nigrioribus & biliosis, præsertim si non sint πλατύφλεβοι, non ita corrumpitur sanguis nec in febres facilè putredinales incidunt, in tabificas & nescio quas febres facilè; Et vt tandem aliquid definiatur, observatur experientia, sanguinem biliosum raro corruptum apparere, nam cum in biliosis corporibus abundet bilis, ea facit qnominus putrescat sanguis: quanquam non desinit esse vitiosus & morbosus sanguis aliis intrinsecis qualitatibus; sed primis qualitatibus non ita ægrotat iste sanguis. *Ibid. pag.* 167. *annot.* 17.

Impurissimus sanguis quibus viscera integra detractus.

11. Plurimis contra impurissimus sanguis detractus est, imò nunquam ferè purus, quibus tamen mortuis & sectis, partes omnes satis integræ sunt deprehensæ, aliis ferè semper purus; quibus tamen viscera & Pulmones maximè putres sunt inventi: Quid hoc

rei? Si multis semper detractus est impurus sanguis, an quia impurus occasionem subinde capis secandæ sæpius venæ? Vires enim destruis, & fortè in habitu tantùm talis sanguis succrescit, & formosissimis mulieribus & albissimis impurus sæpe detrahetur, Quid hoc rei? Multi meo iudicio tali sanguine bene nutriuntur; & vt sues luto, ita tali sanguine corpora sustinentur: imò æquè longævi sunt quibus impuritas est sanguinis ac ii quibus perpetuò purus demptus est; Sæpe ad speciem & visum purus est, qui alioqui τῇ ὅλῃ ὀσίᾳ malus est: vt contra impurus cernitur specie, qui non ita τῇ ὅλῃ ὀσίᾳ malus: & cùm malus & impurus ita sæpe cernitur, tantum ob naturam corporis delicatam & admistionem seri talis fit: argumento est, quod fere cacochymi sunt κάτω & talibus potiùs purgatio quadraret quam identidem repetita phlebotomia: item id valde notandum quod plurimi quibus facies nitet & decora est floridulusque vultus, sæpe magis valetudinarii vivunt quàm quibus impurior est sanguis & facies pallidula: quæ omnia ad vnquem tenenda ne crudelitate potiùs quàm humanitate nostrum expleatur officium. *Epid. lib. 2. pag. 151.*

formosis mulieribus impurus sæpe sanguis demitur

12. Si sanguis è brachio dematur & is exalbescat in superficie, an ideo corruptus videtur? Quod tamen video placere multis qui vt iustæ phlebotomiæ occasionem prætexant, dicunt sanguinem albescere, non autem

Sanguis in superficie albicans corruptionē nō indicat, hinc S. M.

floridum & rubentem esse,& propterea suam temeritatem in secanda vena ignorantiæ columine fulciunt : nam si homo sit pituitosus aut si mulier, eaque desidem vitam degat, fit vt sanguis in vasis restagnans exalbescat, idque duabus de causis, prior est quia est pituitosus, ideo, si cum iam elaborato sanguine comparetur, albidior est ; posterior, quia ignavus est & reses in venis : at Galenus docet mora sanguinem etiam in venis albescére in quacunque corporis parte : itaque hæc ad vnguem tenenda sunt vt simus in secanda vena trahendoque sanguine restrictiores : *Epid. lib.* 2. *pag.*159. Observatione dignum est Fernelium existimare sanguinis albedinem esse testem redundantis pituitæ : nos initium putredinis putamus; per moram enim sanguis corrumpitur & exalbescit, præsertim cum sanguis crassior & copiosior & quem natura respuit, reses in vasis manet : Alii non omnino contra naturam esse dicunt albedinem hanc sanguinis & fieri aiunt vi & robore partium Spermaticarum sanguinem dealbare conantium. E*pid. lib.* 1. *pag.* 15.

Reiterãdæ S.M. vana est indicatio quæ sumitur à sanguinis impuritate

13. Cùm hodie demitur sanguis & vltimum vas corruptissimo sanguine plenum est, tum incitantur Medici ad iteratam imò tertiam & quartam V. S & quò maioris corruptionis particeps sanguis est, eò de secanda venâ audaciùs cogitant, & sic misere in humani generis sanguinem contenditur

ac ſtatuitur? Quid reſpondebunt authori ſuo Galeno quem ducem ſequuntur? hic enim eò magis à S. M. avocatur quò cortuptionis maioris ſanguinis argumenta maiora apparebunt: ita ſcribit. c. 4. l. 4. San. tuend. Vbi vel citra ſanguinem reſtitutum eſt, vel ſupra proceſſum, nullomodo ſanguis mittendus eſt: Cum bilioſus humor redundat & tota maſſa ſanguinis bilioſior eſt, ſupra ſanguinem proceſſum eſt, an non conveniet venam ſecare? Quid ergo vult Galenus: Idem p. 43. ſect. 3. l. 6. Epid. Si copioſus ſanguis & nondum inſigniter mutatus in alterius naturam fuerit, audacter detrahe, contra agendum ſi iam mutatus eſt: Vide ergo in quo conveniat poſteritas cum antiquitate: & tamen idem Galenus mulieri extenuatæ, cui pici ſimilis ſanguis erat plurimus, large ſanguinem detraxit; Ego verò vt conciliem Galenum ſecum & cum poſterirate, puto illum tam religioſè interdicere V. S. Vbi vel ſupra ſanguinem proceditur vel infra reſtitutum eſt, i. e. vel cum plane crudus eſt & pituitoſus ſanguis (ὠμὰ· ἷμα) vel cum ita proceſſum eſt vt iam aduſtus ſit: vel hoc intelligi debet, vt non ſolum qui ſanguis ruber eſſe debet colorem mutaverit (nam omnium faciſſimè ſanguis floridus colorem mutat) ſed & alii ſanguinis maſſam humores conſtituentes parem quoque mutationem acceperint, alioqui decipi fas eſt; & plerique turpiter hallu-

hallucinantur, nam in nostris sectionibus venæ putamus sanguinem valde malum esse quia superficies mala & alieni coloris apparet: error est, nam si vel in vase stanneo, vt in scutella, coniiciatur: vel si vas totum plenum non est, vel si dimoveas sanguinem ipsum, tunc superficies florida apparebit: Sed quod magis vrgebit, duæ sunt rationes quibus fortè revocari possis à frequenti sanguinis detractione, prius est hoc; pauca quantitas croci multum aquæ tingit, ita pauca bilis sanguini confusa alterat sanguinem & mutat: si ergo per confusionem aut admistionem bilis in sanguine mutatio appareat, non propterea statim ad vnam at atque alteram V. S. deveniendum, quod forte multis fraudi fuit: Posterius argumentum hoc est: cùm Socrates febricitat, sanguinis massa confunditur & turbatur, resident verò humores febre cessante: Si sanguinem detrahis dum æstus est in venis, confusum semper elicies & sic ægrum eiusque vires diminues, itaque non oportet adduci ad audacter sanguinem detrahendum ex eo quod sanguis confusus & alteratus apparet aliquando: *Epid. lib.* 1. *pag* 88. An æquum est audacter sanguinem mittere quia putris apparet? nam perturbatio id facit, & quamdiu manet perturbatio, tamdiu manet & malus iste sanguinis color: itaque errant fortè qui inde occasionem sæpius detrahendi captant: confusio enim & perturbatio in febri-

bus ſanguinem malum repræſentat: vnde ſudoris eruptione defœcatur ſanguis, & ſublata iſta perturbatione, purus ſi detrahatur apparet; in quo plerique aberrare videntur dum falſa opinione impuritatis ſanguinis largiùs detrahitur, ſpirituum fit diſſipatio, natura ab inſtituto revocatur & ſecretricis facultatis vires effœminantur: nam etiam impurus ſanguis ſpiritu vivifico abundat: quid ſi etiam partes eo nutriantur? vnde videmus multis, etiam ſanis, ſemper impurum ſanguinem detrahi, & tamen vivunt ſani, niſi quod in morbos celeriùs incidunt, imò cum aliquando animi gratia & metu alicuius morbi, ſi ſanguinem detrahi voluerunt, is etiamnum vitioſus eſt, & tamen ſani vivunt, nomine ſanitatis largius ſumpto: *Epid. lib. 2. pag. 235.* Cùm Medici vident ſanguinem mutatum & corruptum, audaciùs repetunt V. S. contra evenire debet ſi vera ſunt ea quæ à Galeno dicuntur; ait enim cunctantiùs detrahendum ſi planè mutatus eſt: & hæc mutatio non debet intelligi de ſanguine quarto humore, qui facile corrumpitur, ſed de aliis ſanguinis maſſam conſtituentibus: *Annot. 12. in cap. 7 lib. de Virg. & mul. morb.* Galenus in muliere illa extenuata largius ſanguinem detraxit, in qua credibile eſt potiùs τῷ συναθροισμῷ peccaviſſe ſanguinem, quamvis qualitatem vulgo terrificam acquiſiverat, quam τῷ χείρονι. Sed obſcurum eſt quid in mutatione ſanguinis

nis sequendum, nam si ex Galeno sectio venæ omittenda est cum insigniter sanguis mutatus est, multis perperam celebratur sectio in sanguinis corruptione, tamen felici successu id fit; quod obiicitur de Pleuritide, in qua lividus, vermiculans, nigerque sanguis detrahitur, aliud est peculiaris sectionis venæ rationem habere, aliud totius corporis: nam dum à parte inflammata aut vicina sanguis deducitur, necesse est ratione phlegmones primo quoque tempore sanguinem mutari etiam insigniter: quod si ea insignis mutatio totam sanguinis massam attingeret, cautiores oporteret esse in V. S. *libr. de Virg. & mulier. morbis, cap.* 7.

Ad coloris vsq; mutationē quādo fieri debet S. M.

14. Supponit Galenus ad part. 10. l. 2. de d. acutor. aliàs sanguinem esse pituitosiorem, aliàs rubicundum & propterea naturalem, aliàs melancholicum: Supponatur item Pleuritis aut alia dispositio inflammatoria in parte aliqua: qui in parte ipsa sanguis est & proxime adest, vi inflammationis mutatur; qui in remotioribus partibus, immutatus est: nunc res revocetur ad examen; Si talis aut talis fuerit sanguis, qualis circum partem inflammatam mutatio eveniet? Si, inquit, pituitosior fuerit sanguis naturâ, ille qui è parte inflammata proximè educitur, rubicundior erit, quod est notandum; qui rubentior est & floridulus, vi inflammationis in nigrum mutabitur, & sic de cæteris,

ſic nec propterea quia rubens apparet, continuo putare oportet nondum evacuari illum ſanguinem qui ferè in parte continebatur, quia enim pituitoſior erat, prima mutatione ob caloris acceſſum, erubuit magis, facta veluti coctione ob calorem extraneum: item homo ſi ſanguineus eſt & qui ſanguinem habet facilè mutationem ſuſcipientem, quod à rubedine inſigni facilis in nigrorem ſit mutatio, an propterea quia pravum colorem habet qui per venam fluit ſanguis, audaciùs eſt iterum atque iterum mittendus ſanguis? Sic pleriquе harum rerum ignorantes falluntur, ideo ſi ſanguineus eſt homo & laudabili floriduléque ſanguine abundat, præſente inflammatione expectanda eſt in nigrorem mutatio: Si pituitoſus, carnifex erit qui talem mutationem expectabit, imò videmus ſanguineos facile in febrem incidere & maximè Synochon, & qui demitur ſanguis, is fere corruptus eſt, quanquam in facie & toto corpore nitor appareat, quoniam minima occaſione ſuſcipit mutationem & præſertim liveſcit: at qui pituitoſi ſunt & ægrè in febrem incidunt, in ijs ſanguis non ita facilè corrumpitur, niſi communicetur aliunde putredo, ſed cùm intemperies eſt calida, tantùm abeſt vt fiat virulentus aut niger aut lividus, vt ratione caloris & febris rubentior evadat: vnde multis Pulmonicis & catharroſis pituitoſis demptus eſt ſanguis laudabilis. *Edid. lib.* 2. *pag.* 159.

15. Vri-

15. Vrinas cùm quidam vident κατακορεῖς i. e. biliosas & præ bile saturatas, tum ad secandam venam audacter veniunt, cum præsente febre insigni tales vrinas non vident, imo vulgo bonæ dicuntur, quia nec caloris nec suffusionis bilis indices sunt, à S. M. abstinent: Vtrique graviter peccant & artem ignorant, nam, est vbi apparentibus vrinis non biliosis & non coloratis secare venam oportet, est quoque vbi biliosis & ardentibus à S. M. abstinendum est: cùm inflammatio interna est & bilis conclusa, vrinæ coloratæ non sunt, & tamen tunc, tum ratione obstructionis & suppressionis, differre S. M. nefas est: item cum per vias vrinarum natura molitur excretionem vt & per alvum (vnde alvi deiectiones biliosæ sunt) tunc vrinæ sunt tincturæ valde participes, atque tunc quoque phlebotomare malum est: itaque nec ex vrinis non tinctis occasionem sumes secandæ venæ, nec ex non tinctis, & cùm ægri à cibo abstineant, proptereáque vrinæ tingantur & biliosiores excernantur, an biliosa vrina ad S. M. hortatur? nequaquam, nisi alia concurrerint: imò si hepar infirmius aut renes infirmiores, aliquando velut cruentæ apparent, & si erat congestio bilis, vi hepatis dissipatæ, tinguntur vrinæ, an ideo secanda vena, nequaquam? *Epid. lib.* 2. *pag.* 131. Andreas frater ἐκ τεθλιμμένης, ἀπύρετος, vrinas faciebat bile saturaras, hinc secandæ venæ occasionem ce-

Vrinæ biliosæ nō semper insinuant M. S nec tincturæ biliosæ expertes prohibent.

pimus, sanguis illi detractus valde laudabilis; quomodo id contigit? rationem reddit Fernel. Pathol. l. 3. c. 15. necnon eos sugillat qui talibus vrinis inspectis hinc captant phlebotomandi occasionem: Ex his intelligi velim vrinam quæ vel nullo renum vitio sit inquinata, non semper sanguinis & succorum conditionem ostendere: ea quippe nonnunquam citrina, crassa & turbida mejitur, & qui nihilominus tum detrahitur sanguis exquisitè purus & rubicundus existit: id persæpe & in Quartana & in Tertiana intermittente, atque etiam in Ictero cernitur, quibus bilis supervacanea aut è Iecore aut eius folliculo ex aliisve sedibus prorumpit in venas, neque ipsi sanguini sed eius duntaxat sero permiscetur, atque hic turpiter errant qui ab vrina crassa & rubra protinus mittendum sanguinem esse pronuntiant: est & nonnunquam vrina & colore & substantia & sedimento secundùm naturam, quum tamen detractus sanguis tum colore tum substantia vitiosus apparet: id ferè contingit in statu & ante crisim continuarum Febrium quum perfecta est vrinarum concoctio necdum natura vllam est noxii & peccantis humoris vacuationem molita. *Epid. lib. 2. pag.* 103. vnum præterea est animadvertendum in quo graviter peccari solet; nam in febribus continuis, vrinis alioqui apparentibus satis laudabilibus, sanguis colore & substantia vitiosus demitur, & con-

fusam esse putant vrinam: hinc ex sanguinis vitio male sumunt indicationem detrahendi sanguinis, at errant, nam cùm in statu morborum perfecta est vrinarum concoctio, nec dum evacuatio excretióque contigit noxij humoris, vrinæ non confusæ apparent, & tamen ob agitationem quæ fit in succis qui in venis continentur, sanguis ita illaudabilis apparet, an ideo detrahendus? erras si id credas: præterea cavendum ne confundas vrinas perturbatas cum iis quæ vulgo confusæ dicuntur: nam confusæ venam secari iubent, non autem turbatæ: *Ep. l. 2. pag.* 221.

16. Sunt quibus longo tempore partim fit sanguinis & præsertim virgines decolores: Aliis pauco tempore multùm, & hos audaciùs phlebotomabis: considerare hoc oportet, quoniam cùm non fiat sanguis nisi post multas easqúe difficiles mutationes: carnificis est, non autem medici ita liberaliter & parvâ de causa venam aperire, cum sanguis naturæ thesaurus sit & amicus. *Epid. lib. 2. pag.* 159.

Qui longo tẽpore parũ gignunt sanguinis parcè vacuandi.

17. Hippocr. l. 2. de morb. mul. ait fulvum fluorem mulieri evenire cùm exhaustus per alium fluorem sanguis biliosus fit, vnde patet evacuationem sanguinis bilefacere humores & reliquum quod adest; *Cons.* 94. *lib.* 1. *annot.* 1. Sanguis ne detrahatur cùm æger à detractione deteriùs habet, vt cùm purior & biliosior est, sanguis enim bi-

S. M. humores bilefacit.

lem frænare ab Avicenna creditur; *Conſ.* 1. *lib.* 3. Gener Dom. de Brezé febricitabat, inſigniter tuſſiebat; circa 4. diem ecthymata, nobis non apparebant: Caſſia ſerò data, multum purgatus; manè aperta vena; credebamus impurum ſanguinem detractum iri, ſincerus erat, nec enim ſerum habebat; animo defecit poſt primum fere vaſculum; temere quidem ſecabamus venam, bilem ἄκρατον ferè per inferiora dejecit; iterum atque iterum purgatus, integrè convaluit: in diſcrimen conjectus eſt & nil tale moliendũ, naturæ totum relinquendum. *Ep. l.* 2. *p.* 215.

S. M. quando pingue facit.

18. Vulgus credit frequentem ſanguinis detractionem pingueſacere, quia minuitur calor acer, febrilis & mordax qui maciei cauſa eſt idonea, pituitoſum enim fit corpus, pituita autem alendo non pus, non ichor, non bilis vtraque, ait Gal. ad part. 44 l, 1. Acut. *Conſ.* 4. *lib.* 3.

Orgaſmus humorum S.M. ſedatur.

19. Orgaſmus maximè phlebotomiã poſtulat, nihil enim eſt quod efferos & tumultuarie agitatos humores cõpeſcat æq; citò, quod non citò nec tam facile facit Purgatio; imò purgatio ſæpe turbat humores & motu ipſo deteriores reddit; omnis enim humor pravus motus deterior ſeipſo fit dum quieſcit; ac præſertim ad ſectionem venæ feſtinandum cùm per vaſa fluxus refluxuſqúe eſſe videtur; Quod ſi in ventre humor eſt ac veluti à maſſa ſecretus, tum per alvum ac aliam commodam viam apte repurgatur. *Conſ.* 107. *lib.* 1.

20. Sectione venæ nimis citò celebrata in morbis non acutis, laudabilis tantùm sanguis educitur cum magna virium iactura; sic meliùs esset leniens medicamentum bis exhibere & sectionem differre, & maximè errant Medici qui aphor. istum, Si quid movendum videtur, &c. & Tardare malum, æque æstate & hyeme & autumno vsurpant; potiùs audire debent illud, Plurima non turgent, vt non ita ad medicationes festinent & sectionem venæ. *Cons.* 65. *lib.* I.

In decoloribus mulieribus parca sit.

21. Quomodo mulieres decolores (quibus etiam bonus sanguis trahitur è vena) & cacochymæ tam male habent è detractione sanguinis? ratio est; quia capillares venæ sunt plenæ virulento sanguine; & est morbus in habitu corporis eo modo quo in Elephanticis, & incumbendum videtur in habitum ipsum: nam cum pestifera morbi vis in habitum ipsum sit rejecta, toties demere sanguinem è majoribus vasis, calorem ipsum nativum est imminuere. *Epid. l.* I, *pag.* III.

Sãguinis profusior vacuatio, lãnanda.

22. Αἱματοχύται, illi qui audacter sanguinem detrahunt, objiciunt illud de nutricibus quibus pueri plusquam vncias sex aut octo, plus minusve, lactis exsurgunt, & tamen lac excrementum benignum spiritu plenum est, cur non vires tanta lactis suctione dissipantur quemadmodum frequenti Sanguinis detractione: verùm longè dispar ratio, lac-

ctis materia ducitur quidem ad mammas & ab ijs attrahitur, at sanguis aliarum partium futurus alimentum attrahi tantum videtur, vt mirum non sit si multa copia eliciatur lac, nullo nutricis incommodo, sanguis vero non ita magna ducatur copia: accedit quod paulatim lac sugitur. *Epid.lib.2. pag.* 233.

Frequentior nocet.

23. Non alienum est ad dissuadendam S. M. frequentem præsertim, id quod à quibusdam ex Theophrastro objici solet: is enim dum reddit rationem cur arbores non insitæ & sylvestres plures producant fructus quàm insitæ, hoc affert, minùs feraces esse arbores insitionem passas διὰ τὴν ἕλκωσιν, vulnus enim illud in insitione factum vires minuit: quod & de phlebotomijs potest audiri; maximè verò nocent delicatis & λεπτοῖς hominibus. *Epid. lib.* 1. *pag.* 86

Extenuatis vena potest secari.

24. Dom. N. Sub finem æstatis & circa ejus medium variè afficiebatur, verè melancholicus est, olim valde biliosus: abundat calore acri & corrumpente alimentum, nec verè proficit edendo; eum medicamentis lenibus identidem repurgavimus, cùm tamen non multum abundaret sanguine, quærebamus an sanguis esset mittendus, ter misimus, illaudabilis erat, multis vltro citroque factis convaluit, venas latas habebat, ideo minus phlebotomias reformidavimus; similis historia apud Hipp. lib. 6. Epid. initio

cio & apud Galen. de muliere extenuata; Explicat ibi Hippocrates ea historia morbum quem ἄναιδα vocat. *Epid. lib.* 2. *pag.* 143.

25. Quibus Hepar est calidus, ijs venæ sunt ampliores si simul humidius & si ejus σύστασις sit laxior: sin calidius & siccius, non ita ferunt evacuationem sanguinis: quibus enim venæ sunt angustæ, ijs maximam partum dettahitur, etiam in morbis, laudabilis sanguis, nec nisi magna de causa aut corrumpitur aut rei alienæ admistionem recipit: & quoniam venæ fere sunt capillares, purior & biliosior est sanguis, ita enim persperſus per capillares totius corporis venas sanguis, etiam in valde cacochymis laudabilis est, saltem quoad sensum, nam potest esse aliqua qualitas inexplicabilis, &c. 2. *Epid. pag.* 167. *annot.* 18.

Cuinam hepatis caliditati cōvenit S.M.

26. Ex Galeno à viribus sumenda detrahendi sanguinis indicatio, nam sæpe incidunt leipothymiæ terrificæ, quas quanquam veteres non reformidabant, imo ad eas vsque sanguinem ducebant, nostris tamen temporibus terrorem sæpe inferunt, nec tutæ sunt in nobis quorum corpora sunt languidiora & molliora: olim non tam periculosæ vtpote corporibus robustioribus: atque quæ sequebantur leipothymiæ & à priscis laudatæ, tantùm ratione vacuationis magnæ & confertæ aderant & tunc minùs intendunt periculi: sed nulla fere præeunte eva-

Ad leipothymiā sanguis nō ducēdus

cuatione ἐκλύσεις καὶ λειποθυμίαι, insequuntur, quod declarat magnam virium imbecillitatem & facilem valde spirituum dissipationem: atque labantium virium adventantisque λειποψυχίαι argumenta ducuntur ex pulsu, nam frequentior cùm esse incipit & intercalarem intermissionem aut inæqualitatem habet, tum iam certum sit de futuro animi deliquio: sed hic falli non oportet, nam si semel hoc fiat, quavis mutatione in pulsu terreri & ab instituto revocari puerile est ac meticulosum nimis, sed si subinde hoc eveniat, tunc avocari oportet ab instituto cursu. *Epid. lib* 1. *pag.* 69.

Quibus tenues & mobiles spiritus non tolerant

27. Facile verò exolvuntur quibus mobiles & tenues sunt spiritus & qui celeres animi motus habent, facile enim dissolvuntur spiritus: declaravit Dominus de Ruadde cui cyathus aquæ frigidæ datus ante phlebotomiam leipothymiam abegit: *Epid. lib.* 2. *pag* 130. Et Margaretha Danieres, quam mox enim ab apertâ vena animo defecit, donec consilio Dom. Magni haustu aquæ frigidæ parum refrigeratus esset ventriculus & spiritus incrassati ac quodammodo repressi: Porrò à detractione sanguinis facile animo linquuntur quidam, vel quod natura imbecilliores, vel quod timore magno percellantur viresque effundant omnes, vel quod os ventriculi amara bile suffundatur aut quam maximè acri sensu præditum ac infirmum sit. *Cons* 34 *lib.* 2.

28. Si

28. Si à viribus ſumitur indicatio, forte id fallax eſt, nam videmus ſæpe in principiis morborum & pulſus intermiſſionem & inæqualitatem ſummam, & tamen audacter purgatio inſtituitur & venæ ſectio: an hoc tutò fit? ab oppreſſione potiùs eſt ea infirmitas, proinde natura deoneranda eſt vt recreari poſſit. *Epid. lib. 2. pag.* 214. In multis, præſertim jam grandioribus ætate, intercalarem pulſus intermiſſionem & ἀνωμαλίαν obſervavimus cum de vena ſecanda dubitaretur, nec tamen ſumus retardati: nec enim hoc debet à vena ſecanda divertere, præſertim ſi aliàs pulſus magnus & validus compenſans iſtam inæqualitatem: inæqualitas enim ſæpe eſt à plenitudine, imò eadem plenitudo pulſum intercalarem facit: eadem inæqualitas in pueris dormientibus & ijs quibus pulmonum læves arteriolæ obſtructæ ſunt ſæpe obſervata eſt, & tamen periculum abfuit. *Epid. libro* 1. *pag.* 70.

Virium infirmitas ab oppreſſione nō impedit.

29. In phlebotomiis ſi pigro lapſu fluit ſanguis, etiam amplo foramine facto, debilitas: ſin fluit rivuloſè, facultatis excreticis vis & robur cernitur. *Epid. lib.* 1. *pag.* 18.

Si pigrè fluit, ſiſtatur ſāguis.

30. Cùm ægri narrant ſe bene aut male habere ex phlebotomiis, non eſt omnino fides deroganda: quidam dum de phlebotomia ageretur, narravit ſe in ſummam virium imbecillitatem incidiſſe à phlebotomia vno ante anno facta & vix refici potuiſſe; nos

Aegro credendum de facili aut difficili tolerantia

aliquantulum id movit, & cum videremus necessario venam aperiendam, aperuimus, religiosè sanguinem detrahebamus, nondum pleno secundo vasculo cœpit aliquantum convelli & videbatur moriturus; *Epid lib* 2. *pag* 241. Servo Dom. Myron dicenti phlebotomiam sibi semper molestam esse & nonnihil afferre formidolosum, secta vena est, ad duo vasa sanguis demptus, horruit, deliravit, mori videbatur; annon quia nondum erat purgatus diligenter? Dom. Palmarius existimat corpore impuro, præsertim circa os ventriculi & sinum hepatis, detractionem sanguinis terrifica hęc afferre symptomata; hoc fortasse non caret ratione, nam cùm repurgata est diligenter pars illa superior, tunc & tutius & sine magno symptomate demitur sanguis; quamobrem Medicus aliquando credere debet ægris, vt vel secando venam vel dando pharmacum restrictior & cautior sit: Alius incepit convelli post mediocrem sanguinis detractionem. *Epid. lib.* 2. *pag.* 144.

Corporibus duris & cópactis sæpe noxia.

31. Qui fit vt corpora servorum & servarum, dura & compacta, solida, non lubricæ sanitatis, vt corpora liberorum, sæpe in morbis, venæ sectionibus faciliùs obruantur, premantur, deficiantque, quàm corpora molliora, &c. Vide lib. 3. art. 31. pag. 81. *Epid. lib.* 1 *pag.* 86.

32. Mirum

32. Mirum illud, videas quosdam qui indulgent genio & sine ordine & tempore modò cibos capiunt, modo bibunt, cum ad actiones omnes sint alacres & expediti & validi videntur, tamen vix ferunt phlebotomias, rationes vide lib 3 art. 32. pag. 83. *Epid. lib.* 2. *pag.* 160.

33. In artis operibus observavi alias V. S. siccis, biliosis calore acri & mordaci abundantibus conferre, aliàs obesse; vtrique malè coquunt, quoniam qui ventre calido sunt, carnes habent frigidas; qui μεγαλόφλεβοι καὶ πλατύφλεβοι, vt sic loquar, & ἐπίφλεβοι dicuntur verbo Hippocr. ij V. S. ferunt satis facile, nisi quid impediverit, vt oris ventriculi sensus exquisitus, vel. virium imbecillitas alia ratione invecta; De ijs ait Hippocr. 6. Epid. sect. 4. aphor. 25. Qui ventre calido (θερμοκοίλιοι) carnes habent frigidas; isti sunt venosiores & iracundiores; Venosi, græcè ἐπίφλεβοι, duabus de causis, ait interpres, tum quia carne sunt denudati, tum quia plenas sanguine venas habent & proinde conspicuas: at qui macri sunt, excarnes, sub flavo colore prædit & graciles habent venas, S M. plurimùm offenduntur. *Epid. lib.* 2 *pag.* 120.

Quibus nam biliosis cõfert, quibus non

34. Revera angustia venarum maxime consideranda est, nam quibus hæc inest, nullo profectu fere demitur sanguis; vnde non est mirum si sæpe sectio in malleolo non conferat, angustia istarum venarum id

Quibus angustæ vrinæ, vix tolerant.

facit, & sæpe non probè secatur vena & superficiaria tantum sectio est. *lib. 2. Epid. pag. 135.*

Autũno debet esse parca

35. Corruptio magna est autumno & vires imbecillæ, & tamen liberalius eo tempore demitur sanguis: in hoc peccatur maximè, & videmus sæpe multa venæ sectione fatigatos fuisse ægros & nihil aut parum allatum esse adiumenti; sic correctio illius venenatæ qualitatis (nisi fortè manifestæ cacochymiæ cum plethora argumenta fuerint) potiùs est providenda quàm evacuandum liberaliter aut de alimento detrahendum: atque in eo multi peccant: quod autem suspicio esse debeat venenatæ vis in omnibus fere morbis autumnalibus, id patet maxime, ægri facilè emaciantur, liquescunt ac extabescunt cùm tamen videantur sat belle habere & nullum aut exiguum dolorem se sentire fateantur; febres sunt lentæ, symptomaticæ, continuæ, nam in diathesi consistunt & contumaci quadam obstructione & vitio partium; declarant dolores qui paroxysmis & exacerbationibus redeuntibus sentiuntur, &c. *Epid. lib. 2. pag. 181.*

Si ar'ēt & coua- sent inf- teriora parca si.

36. Quoties ingentis cujusdam ariditatis in partibus imis suspicio est & argumenta, nec non obsidio facultatum & ἀδυναμίαν, audax ne esto in secanda vena; aut si secare consilium est propter φλεγμονῃ, parcissima id manu

manu faciendum est, alioqui in magnum discrimen ægrum conjicies. *Consil.* 71. *lib.* 1.

37. Vnum in operibus artis scire convenit; Plerisque in detractione sanguinis deliquium contingit animæ, præsertim cùm prima corporis regio non est purgata, bile enim os ventriculi natat, quæ quia movetur & non promovetur, deliquium animi afferre solet, itaque (nisi quid valde impediat) cachecticis, cacochymis & biliosis ἄνω vix sanguinis detractio convenit, nisi prius aut vomitu bilis exclusa fuerit, aut eadem deorsum medicamento cholagogo exclusa. *Consil.* 34. *lib.* 2. vide supra part. 30.

Non celebretur quãdiu impura est prima regio.

38 Mirum quibusdam videtur cùm fluente alvo vena aperitur, sed quod fluit, vel symptomaticè fluit, nimirum ob perennem generationem, aut laxitatem partium, aut facultatis retentricis imbecillitatem, vel acervatio erat humorum corruptorum quam natura amolitur per alvi fluxum; Si prius, non est locus phlebotomiæ, ideo dicebat Hippocr. 4. Acut. part. 16. Si sanguinem vis detrahere, confirma; Si posterius, naturæ totam munus sinatur, nam sic evacuatur febris causa; At sæpe jam antequam natura sponte alvum sollicitet, aut copia ipsa materiæ sibi viam fecerit, massa sanguinis infecta erat diffuso sero & tenuior materia à

Alvi fluor non semper impedit.

crassiori in imis corporum restagnante desecta, vnde nisi perflaveris sanguinis massam, major corruptio sequatur. Morbi non citò fiunt sed sensim, & cum sese proferunt, jam labes pervaserat multas partes: vnde quibus primo morbi die sanguis à natura alienus detractus est, an credibile eam corruptionem vno die contingere potuisse? *histor.* 7. *lib.* 2. *cons.* Inflammationem lactium & Iejuni, necessario sequitur alvi fluor (& hic non debet dehortari venæ sectionem) sed talis fluor nec dolorem solvit, nec ventrem mollit inflammatio autem, & morsus intestinorum & doloris causa est & fovet istum fluorem: *Consil.* 110. *lib.* 1. *annot.* 12. An fluente alvo potest tuto vena secari? nam contra docet Hippocrat. Si sanguinem, &c. Galen. in comm Si post detractionem perseverat fluor, virtutem prosternet; sed cum phlogosis est aut calor adurens & colliquans, non alienum est demere sanguinem vt ardorem extinguas. *Consil.* 112. *lib.* 1. Cuidam à suppressione fluoris alvi & cum immoderatius vino vteretur, dolor & tumor vtriusque hypochondrij evenit, fluebat alvus liquidis excrementis, & medicus non audebat secare venam: tamen nil prius reperimus ad sedandam tuciam inflammationem quàm quater sanguinem demere. *Epidem. libro* 2. *pag.* 174.

39. An præsentibus Sudoribus initio morborum cessandum & non aut vena aperienda aut corpus purgandum? Omnes enim ab opere cessant. Ego vero existimo etiam moliendum aliquid quod inanis sit naturæ conatus causam morbi per cutim emoliri volentis: nam sæpe ingens est intus æstus juvans eam excretionem; interea natura fatiscit & nil salutariter excernitur, quia nondum cocta ac mitificata est materia: & cum principium morbi in isto provocando sudore natura exigit, locus non est solennibus remediis ita omnia in pejus ruunt ægrique res malè eunt, & nos cum faceremus medicinam cuidam mulieri regionem hepatis dolenti, non revocavit ab vna atque altera V. S. Sudor, imò inanis iste sudor cessavit refrigerato per phlebotomiam corpore & levata oneris parte natura (quod observandum est in Medicina facienda, attamen id caute faciendum) Incendium erat internum quod sudandi occasionem incitabat: Sed dicet quis, Si initio morborum ars alvum etiam copiose fluere facit, vomitiones excitat & natura idem præstat, cur non & Sudores proliciet: eadem enim vtriusque rei ratio esse videtur. *Consil.* 12. *lib.* 2.

Sudor initio morbi apparẽs non impedit.

40 Sunt vt qui ignorantiæ suæ velum prætendant, cum nil agere circa ægrotantest mitti & quovis morbi die.

Etiam die critico potest mitti & quovis morbi die.

tes volunt afferunt justam dilationis causam quod hic vel ille dies sit Criticus: At Galenus l. de S. M. cap. 20 contra factitandum putat, quoniam, inquit, sæpe cum quis dies sex aut quinque ægrotavit, ad curationem accersimur, expediet vtique sanguinem mittere, etiamsi prima occasio sit prætermissa; quocunque enim die mittendi sanguinis scopos in ægrotante inveneris, in hoc præsidium hoc adhibeto etiamsi vicesimus ab initio morbi dies fuerit: scopi verò sunt magnus morbus, virium robur, excepta ætate puerili & ambiente nos aëre vehementer calido: At dices, numero dierum vires exolvuntur, ideo si jam progressus sit morbus, demendi sanguinis occasio tollitur: Galenus autem rejicit istum dierum numerum, non quod hic primariò & per se efficiat vt vires minuantur, sed quod ex eventu propter longitudinem ipsam vires labant: Imo etiam secundo die morbi vires imminutas admodum videre licet; tamen si authore Hipp. 4. de morb. diebus imparibus & criticis medicamentum purgans dare nefas est ob [illegible] quæ inde sequitur, cur tuto vena secabitur? Galenus autem ista maximè scripsit contra eos qui de V. S statuentes, in duobus graviter peccaverunt, nam vltra quartam diem venam non secabant, vnde in Epidem, tacitè ijs suam ignorantiam obtrusit, cum ait Anaxioni octavo die venam secui: alter autem

erat

erat error, quòd secarent venam cum humores adhuc inconstantes errant & errantes non autem cum fixi & inerrantes. *Epid. lib.* 1. *pag.* 85.

Pueritis ætas nō prohibet S. M.

41. De Phlebotomia pueris celebranda magna quæstio est, nam objici solet ætatula: Galenus l. de S. M valde religiosus est, nam multas apponit conditiones antequam hoc de remedio decernatur ait enim, Si post 14. annum Pleuritis aut Peripneumonia oboriatur, Si puer sit sanguineus, si ver sit, si regio temperata, audacter venam secabis: Quasi verò id tempus sit expectandum & eæ expectandæ conditiones, &c. *Epid. lib.* 2. *pag.* 265. Quoniam plerosque pueros febribus continuis & vehementibus videmus interire, quibus forte omissio phlebotomiæ obfuit, vt Medicis probro & ignorantiæ vertatur quod temere solemne illud remedium, tam præsens in continuis auxilium, prætermiserint, an non tuto secari puellis eo in casu vena potest? Ita revera, tum quod casus requirat, tum vt parentibus satisffiat, qui in phlebotomia prima salutem, imo & à mortuis excitationem positam putant, Parisijs enim malunt suos ad phlebotomiam adduci, & si phlebotomati interierint, minus illis molestum est: itaque miror Galenum tam studiosè in pueris venam non secare, &c. At nostrates suas afferunt experientias de sectione in bimis & junioribus *Epid. lib.* 1. *pag.* 84. Sçire oportet in

pueris, etiamsi assiduitas febris adsit, si de interno fervore constat & caloris corrumpentis dominatu, tuto venam aperiri. *Epid. lib. 2. pag.* 140. Puerorum ætas virium substantia abundat, verum quandoquidem calidum humidumque corpus obtinet, perspirabile, delicatum, molle, quodque assiduò digeritur ac defluit, sanguinis tamen missionem, vt adultorum, vrgente morbi magnitudine & præsente virium robore fert: Quod verò Galen pueris venam non secuerit ante 14. annum, id de plena & larga sanguinis profusione, veteribus ad leipothymiam consueta, audiendum: atque ita Avenzoar se filio suo trimo venam secuisse salutariter testatur: cùm enim medico liceat naturam imitari, vt illius ministro, sponte autem naturæ tum pueris tum lactantibus infantibus abundè profluat sanguis è naribus, quidni liceat naturam imitari, aliqua licet virium imminutione & jactura? optandumque magis est vt offensis quodammodo viribus à morbo vindicetur puer, quàm servata plenitudine internæ alicujus inflammationis æstu & fervore intereat: non est igitur ætas quæ non aliquem vacuationis modum ferat; interest enim non quę ætas sit neque quid intus in corpore geratur, inquit Celsus, sed quæ vires sint; firmus puer, robustus senex, gravida mulier valens, tutò sanguinis detractione curantur. *Epid. lib. 2. pag.* 145.

42. Si

42. Si Galenus comm. in part. 74. l. 4. acut. liberalius adimit ſanguinem denſioribus, ſolidioribus, minùs ſpirantibus, Si mares ſunt ſolidiores & compactiores, cur non plenius demitur ſanguis, contra Medici mulieribus audacius & plenius ſanguinem auferunt? *l. de virg. & mul. morb. cap. 5. annot. 3.* Vir rarus eſt & compactus, fœmina denſa & laxa propriè dicta: quæ compactio, cohærentia, ſoliditaſque non prohibet perſpiratum, imo juvat, quod mæandri & ſpiracula non ita concidunt vt in fœminis, quarum corpus ἀραιὸν κ. χαῦνον κ. μαλθακόν, rarum, laxum fluidumque & molle, propterea non difflantur: corpus habent craſſum, effoeminatum, exuviæque facilè ſupprimuntur, idemque contingit mulieribus quod in humida Auſtrináque conſtitutione, in qua tantùm abeſt vt quippiam è corpore exhalet, vt quod cumulatum eſt adaugeatur, caro enim mollior eſt, &c. *ibid. cap. 5.* mulieres luculentiores phlebotomias ferunt. *Conſil. 64. lib. 1.*

Mulieres faciliùs tolerant quam viri.

3. Sunt qui objiciant Conſuetudinem vt medicos adducant, ad præſcribendam ſibi phlebotomiam: Sed valde notanda ſunt quæ à Galeno ſcribuntur vt aliam vacuationis rationem ſubſtituamus: Scarificare autem convenit, præſertim partes ignobiliores vt longius revocentur humores: quot ſunt enim qui diuturnis doloribus aut oculorum aut capitis detenti, ſexies aut octies in anno

Conſuetudo nō indicat S. M.

ſibi venam aperiri volunt? Galeni verba hæc ad vnguem ſunt tenenda, *lib. de Scarific.* & ſæpe medicis obtrudenda opponendáque qui in ſanguine humano fundendo liberaliores eſſe ſolent, Sæpius in anno venam ſecare non expedit, quippe cum ſanguine copioſo è vena vitalis excernitur ſpiritus: eo autem copioſius, abſumpto, vniverſa corporis moles refrigeratur omniaque naturalia opera deteriora fiunt; ideo ab ignobilibus, vt pote cruribus, detractionem fieri convenit. Nec omittendum id quod obſervavimus poſt magnam ſanguinis vacuationem ab vtero contigiſſe, in quadam repertum eſt jecur planè albicans: item Domino de Montgyron interempto ob vulneratas inſignes venas crurales, inventum eſt hepar pallidiuſculum, idque ob evacuatum inſigniter ſanguinem, Quid, non aliquid ſimile continget ob frequentem phlebotomiam? Ex Hippocr. enim poſt inſignem ſanguinis evacuationem alvus ὀχλεῖται, in coácis προγνώσεσι. *Ed. lib. 1 pag. 86.*

Venarũ rectitudo ſervanda.

44. In Sectionibus venæ magnifacienda eſt εὐθυωρία τῶν φλεβῶν, Cuidam pleuritico ter atque quater ſecta vena mediana, cum tamen medici cenſerent tundendam baſilicam, ſed quia & erat parum conſpicua & ramulus tantum cernebatur, ideóque parum profutura videretur ea ſectio, contra ea adjutura ex qua rivuloſè & affatim ſanguis flueret, cum alioqui parum putarent differre,

cum

cum ab eodem deriventur ramo: tamen cum parum profuisse sectiones viderentur & educeretur laudabilis sanguis, visum est meliùs fore si ramusculus ille feriretur, quod recta ad partem affectam pertineret; tunditur vena, sangius fluit illaudabilis, statim allevatur. *Epid. lib. 1. pag.* 139.

45. Empyicis si cephalica aperiatur aut basilica, sæpe floridus sanguis fluit: Si mediana autem secatur, quia de parte in qua vitium latet (quod compatiens corpori soli defoedationem aliquam affert) sanguis demitur putris & illaudabilis est: Lienoso si dextri brachij vena feriatur, cephalica aut mediana, vitio carebit sanguis; sin basilica ejusdem brachij, quia à parte affecta fluit rapiturque sanguis, inquinatus erit; Si eidem feriatur dextrum brachium, nulla vitij nota sanguini inerit; Si parotidas patienti aut caput laboranti dempseris sanguinem è cephalicâ, is vitium contraxerit: si ex basilica, immunis erit à culpa: quoties nos docuit experientia multis mulieribus, dum animi etiam gratia mense Máio sex septemve sanguinis vasa detrahuntur, ea putri sanguine referta esse? Si autem è naribus fluat aut ab vtero, vitio cariturus est? in hoc vis naturæ pellentis elucet. *Epid. lib. 1. pag.* 101.

Venarū delectus non negligēdus

46. Phlebotomiæ lateris sinisti imbe-

S. M. in latere sinistro facta periculosior quam in dextro.

cilliores nos reddunt quàm dextri, an ob situm cordis? tamen Vidua Barnabæ Panthou jam in seipsa observavit alacriùs multò se ferre sectionem sinistri quàm dextri brachij, & nos id vidimus: sic bonum est rogare ægros vt se habeant ad phlebotomias dextras aut sinistras. *Epid. lib. 2. pag.* 142.

V. S. pone aures sterilitatem parit.

47. Sectio venarum pone aures infoecundos facit, authore Hippocr. l. de A. A. & Loc. quidam non putant id fieri quod à cerebro magna spirituum copia fluat, sed quoniam sectione ista venarum cerebrum fit frigidius, & ideo spiritus animales, qui vnà cum cæteris ad semen prolificum faciendum concurrere debent, frigidiores fiunt: notabis quoque alium locum in quo Hippocr. (libro de loc. in hom.) scribit sectionem venarum in malleolo infoecunditatem afferre. *Epid. lib. 2. pag.* 134.

Quando præire purgationi debet

48. Vulgò dicitur, Quoties duorum solennium remediorum vsus incidit necessarius, à venæ sectione potius quàm purgatione est auspicandum; an hoc verum? mihi valde difficile videtur statuere quibus in morbis, quando & quomodo hoc sit statuendum: fortè hujus rei cognitio petenda erit ex comm. part. 21. & 22. l. 4. Acut. vbi ex professo de præmittenda phlebotomia purgationi docet: item ex comment. ad

part.

part. 6. sect. 1. libro 6. Epidem. Sed nullibi apertiùs quàm cap. 4. lib. de Renum aff. Si, ait, phlebotomia corpus evacuaveris, catharticum venas, arterias & inanes regiones inveniet non oppletas, ita facilè in totum corpus pervadet ad attrahendos succos, & facilè educentur ob eorum fusionem & tenuitatem: si contra vasa repleantur, ob plenitudinem in corpus medicamentum non deferetur, vnde aut subsistet, aut nil bene faciet. *Epidem. libro 1. pag.* 76.

Cùm vtrusque adest necessitas cavendũ ne fiat πρωτύστερον.

49. Vir crassus & succulentus febre capitur, dolet regionem hepatis, datur medicamentum, secatur vena: dum visitur à Medicis, consulunt vt iteratò mittatur sanguis & sequenti die purgaretur: imprudens mulier omnia pervertit, nam differtur phlebotomia in sequens maturinum horâ septima, detrahuntur tria sanguinis vasa: insçiens pharmacopæus eorum quæ gesta erant dat medicamentum, vires dissolvuntur, dolor ascendit paulò altiùs, πνίγχος, sequenti die mors: imprudentia eorum qui assidebant ægro eum præcipitavit, nam morbus erat sanabilis: *Epid. lib. 2. pag.* 246.

Suppuratum sæpe impedit.

50. Si natura in parte quapiam in quam humor influxit Suppurationem vult moliri, si dolor, si inflammatio, an sec-

tione venæ & purgatioue ab eo instituto
natura revocanda? an non purgandum
vacuandumq́ue (non quod materiam quæ
influxit emoliri consilium sit) ne vi do-
loris & imbecillitatis partis, pars ag-
gravetur obtruaturq́ue magis? annon si-
nendum totum naturæ? annon (quod ve-
rum quidam asseverant) natura suppura-
tionem promovet, licet detractio sangui-
nis aut evacuatio aliqua præcesserit?
quasi verò nil sit quod naturam ab eo in-
stituto removere queat? id medicis pluri-
mum dat negotij. *Epid. lib. 2. pag. 255.*
Vxori Domini de Brezé dolor insignis po-
nè aures, Parotis minatur, quæritur an in
hoc casu sæpius sanguinem detrahere bo-
num? nam impedire ne ad suppurationem
tendat, bonum est, repellere nocet: Si ve-
na secatur & aliquid egressum est è vasis, &
aliquid paratum est adhuc in partem fluere,
retardamus suppuratum (nisi fortè malum
sit adeo leve vt nec hinc nec illinc pericu-
lum impendeat) non ita multo sanguine
detracto, curatio & facilior est & brevior.
Epid. lib. 2. pag. 234. Vxori Domini Ne-
rontumor potius φλεγματώδης ad latus cir-
cum mammas apparens: costa intumuisse
videbatur: procuratum est suppuratum,
prosecta vena, malè quidem, nam cùm pro-
curamus suppuratum, à phlebotomia tempe-
randum est, nisi quid vrgeat. *Ep. lib. 2. p. 206.*

51. Illud

51. Illud confirmatur experientia omnem V. S. partium propinquissimarum parti à qua detrahitur sanguis, imbecillitatem afferre: ita enim cum vena puppis aut temporum aperitur, multorum iudicio, & imminutio memoriæ & imbecillitas partis aliqua consequi solet: & quibus in malleolo mittitur sanguis, non ita liberi gressus sunt potentes vt antea; quare? quoniam detractio sanguinis imbecillam reddit partem in qua feritur vena & eas quæ sunt propinquissimæ: at cùm hepar remotum sit à vena gibberi, non ita infirmatur: Pulmo autem quoniam proximus est mediæ venæ & basilicæ, si quidem immediatè ferè mittitur sanguis (vt testatur subita sedatio quiesque doloris secta in Pleuritide vena) nemo inficias eat crebra frequentíque detractione sanguinis, & spirituum & laterum robur & nervos & Pulmonum vim relaxari ac debilitari. *Consil.* 42. *lib.* 1.

Noxia S. M. partibus venæ sectæ proximis.

52. Observatum est non satis feliciter mitti sanguinem silente deficientéque Luna: quod Medicos latere non debet, ne plus apud nos valeat trita vulgarisqúe factitandæ Medicinæ via quàm ratio & medendi cautio legitimis fundata argumentis. *Epid. lib.* 1. *pag* 48.

Celebrata silente luna noxia.

Non fiat S.M. non nocte aut vesperi præterquam in melancholicis

53. Vespertinæ & nocturnæ sectiones venarum ob recessum Solis & dominatum pituitæ & quia minime tum illustrantur spiritus, potiùs animi tum defectionem afferunt; & pauci sanguinis detractio magis debilitat quàm multi si alio tempore fiat: Melancholicis tamen si ex usu esse videtur phlebotomia, vesperi potiùs est celebranda, quòd eo tempore humor moveatur. *Epidem. libro* 1. *pag.* 28.

Somnus à S. M. non concedendus.

54. Quæritur sæpe an Somnus concedendus à phlebotomia? observatum aliquando indulto somno cuidam illustri, non multò post mortem obrepsisse: in somnum repentinæ tantæ calamitatis causa relata est: Annon ea experientia eodem exemplo terrere nos debet? quoniam videmus passim Medicos gratificandi ægris gratia, theorematum artis suæ desertores nihil perinde esse putare an quis à sectâ venâ dormiat, an non: At si vires sint imbecillæ, verendum est ne si somnus interdicatur, vigilijs frangantur magis: verendum quoque est ne eodem somno intro revocati spiritus & sanguis, refrigeratis partibus extimis, grave aliquod periculum creent: sic in ijs rebus morte infaustóque aliorum eventu moniti, ne quid tale eveniat

eveniat videamus. *Epidem. libro 1. pag.* 70.

55. An bene faciunt qui præsumi aliquid ante phlebotomiam volunt vt vires valeant? Hippocrates suo tempore id faciebat, Galenus non probat nec interpretes, quod nostris temporibus, quibus ventri indulgetur, ventriculus multa pituita tanquam semicocto alimento scateat, nec ita jejunus sit vt erat tempore Hippocratis quo homines temperatissimè viverent: Imò, dicit aliquis, nostro tempore cùm multa sit cruditas, non minùs metuendum est viribus quàm si omnino vacuus esset ventriculus. *Epidem. libro 2. pag.* 151.

Ante S. M. aliquid assumendum.

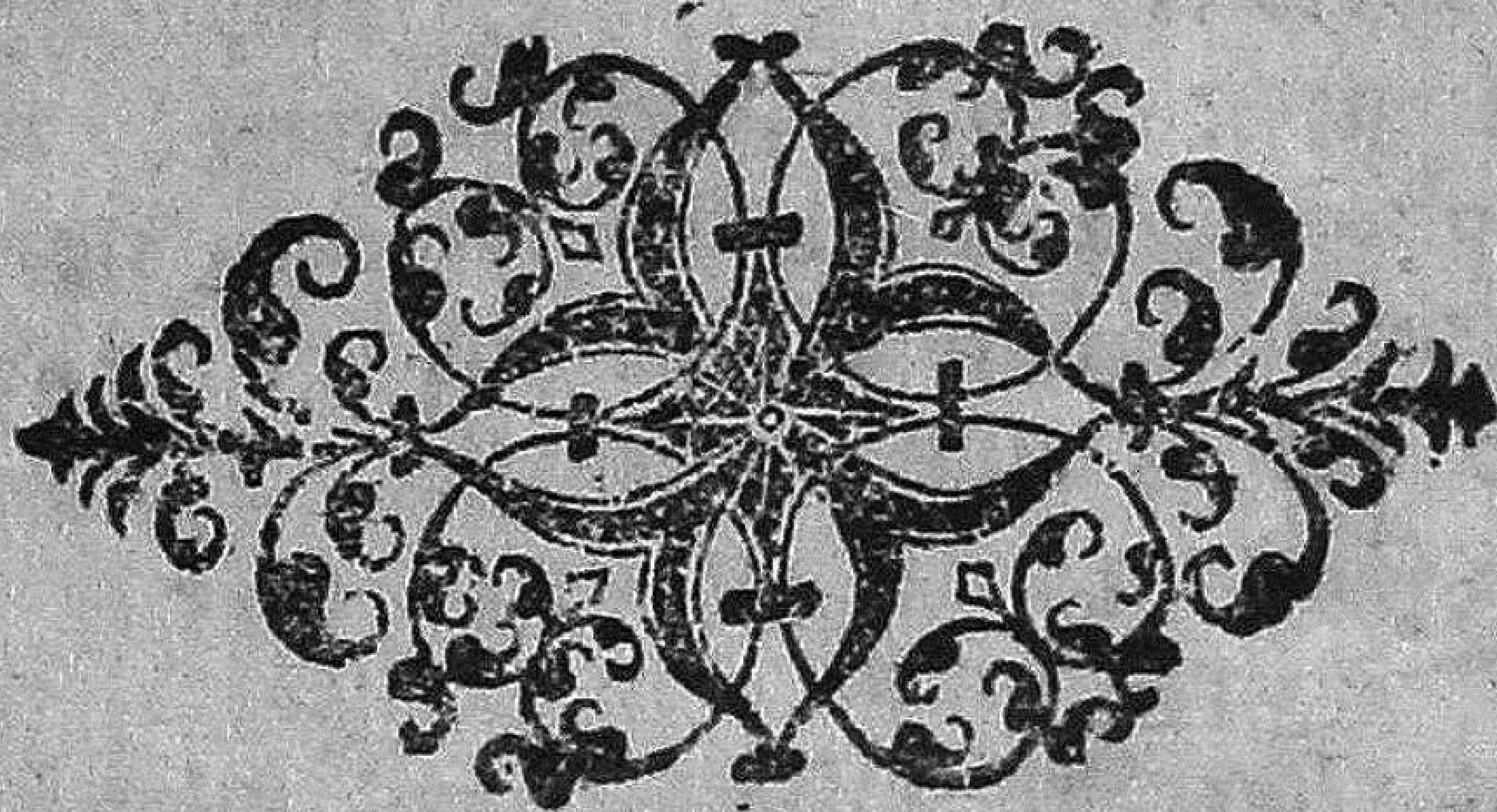
56. Hoc quotidie factitari solet, postquam Medici abundè sanguinem detraxerunt, tum expressum capi aut aliquid simile multi alimenti afferunt, vt vires detracto sanguine imminutas instaurent: At satius est, &c. *Vide articulum* 14. *libro* 2.

Statim à M. S. plenè non est alendum.

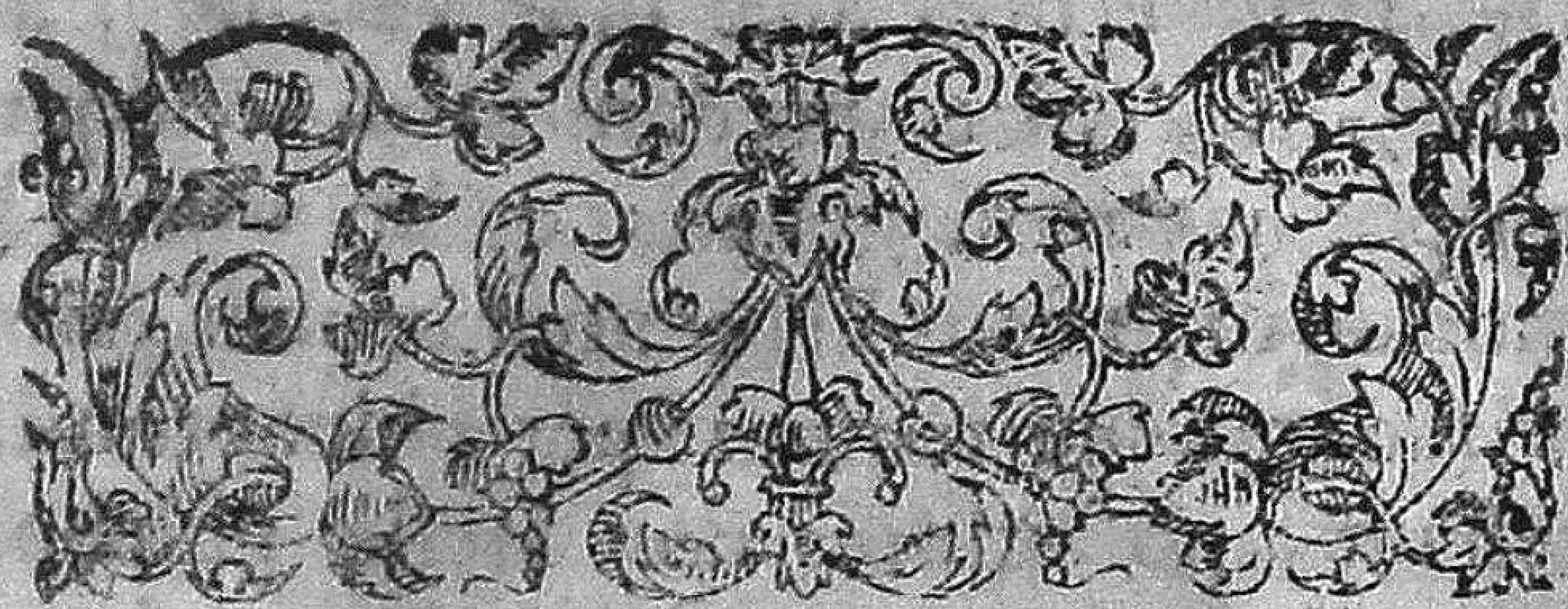
57. Mulieri penè strangulatæ & ventrem dolenti applicuerant mulieres ad abdomen calefactoria & emplastra: Medicus talis applicationis insçius venam se-

Cum vena secanda, movenda quæcunque corpori admota sunt.

cat: sanguis pigrè fluit: amoventur forte fortuna ea quæ ventri adhærebant, copiosè fluxit sanguis: An non si cui pleuritico venam aperias & cataplasma lateri applicatum sit, id sanguinem sisstet? credibile hoc est. *Epidem. libro 2. pag.* 145.

CAUTIO-

CAVTIONVM ANIMADVERSIONVM & Observationum Practicarum.

LIBER V.

Circa Febrium curationem.

I. Alet plurimum hæc distinctio nunquam ferè audita ad idæas Febrium cognoscendas: Quædam febres sunt à genere venoso in humores à massa sanguinis alienos, vt qui in præcordiis continentur, qui Putridas febres sæpe faciunt, & tales febres sunt Synochi imputres: Quædam sunt à contentis in Mesaræo humoribus, & in massam sanguinis dum suum serum refundunt, Putres faciunt, vt sunt Synecheis i. e. continuæ, quæ aut Quotidianæ, aut Tertianæ, aut diurnæ aut nocturnæ sunt: *Epid. lib* 2.

Febris focus noscendus vt verè medearis.

pag. 120. Febres aliæ ſunt venoſæ, aliæ ſunt γαςρικαὶ, i.e. quædam ἐλέγχοντι ſequuntur potiùs venoſi generis quàm vitium humorum in Præcordiis contentorum: priores primo quoque tempore per phlebotomiam ceſſant, poſteriores non facilè phlebotomia ſolvuntur, contra potius cathartico egent, vt non mirum ſit ſi quaſdam febres, velut miraculo, tollat phlebotomia, aliæ potiùs exacerbentur. *Ibid. pag* 117. Aliæ in ipſa ſubſtantia ſunt vt Hecticæ Pulmonariæ, Capitales, Lienoſæ, Hepaticæ febres, vt quæ contumacem obſtructionem & vitium latens ſubſtantiæ ſequuntur, Fernelius vocat continuas ſymptomaticas: vnde videas in quibuſdam diuturnas & ſatis vehementes eſſe febres: atque ijs ſi demis ſanguinem, nullo ferè profectu id fit & laudabilis eſt; in aliis ſtatim corrumpitur, vnde hoc eſt? *Ibid. pag.* 120.

Datur febris particularis.

2. Dicimus paulùm diſcedentes à doctrina Galeni Febrem aliquam eſſe Cephalicam, aliam Lienoſam, ventriculi aliam, Hepaticam, vt cum partibus ipſis inuſta obſtructio aut impactus mordicus humor aut corruptio contracta eſt: vt ij erroris convincendi ſint qui & febrium Continuarum & Intermittentium & Hecticarum & Maraſmodeon ſedem perpetuò in ventre inferiore conſtituunt: contra enim ſentiendum, quod notandum eſt: Febrium ardentium focum Hippocr. in Capite videtur conſti-

constituere, & Galen. 1. Epid. sect. 2. part. 73. Pulmonis venas: Si in ardente febre aurium Sonitus cum caligine, proveniatque in naribus gravitas mente ex melancholia aberrant: Galenus hunc locum explicat de febre ardente cujus focus est in Cerebro propter collectam in eo bilem quæ inflammationem excitat: eáq febris distinguitur ab altera quæ fit non coacervata in cer bro materia sed in venis inferiorib⁹ reside, à qua flatuosa expiratio suscitatur delirium excitans, nam cujus f. bris ardentis materia in cerebro mansionem habet ea continuam habet desipientiam, & symptomata non sunt ita fugacia, atque materia dum ibi ebullit & effervescit, flatulentam naturam acquirit cujus signa in varijs capitis partibus apparent, prout illa in varias cerebri partes repserit, parqúe hoc vel illud nervorum obsederit: At quæ ardens febris materiam habet in aliis partibus, non habet desipientiam assiduam: prior febris Phrenitidi simillima est, ob symptomatum cognationem, sed in Phrenitide symptomatica ea est febris quæ adest: præterea ardens febris primario cerebri affectu contracta, ferè statim insilit apparetqúe, phrenitis non tam citò sed tempore acquiritur; ita enim Galen. 1. Epid sect. 2 p. 73. Phrenitis, ait, paulatim accidere solet, non autem quiescere subitò atque confestim, imo ne in declinatione quidem febris deliria quiescuut, quod aliter contingit

in ijs febribus quarum deliria sunt symptomata tantùm: prout enim mansuescit febris, ita & deliria &c. brevi, si materia in cerebro sit à massa sanguinis separata, vera sit Phrenitis, si autem perfundetur adhuc & nondum pedem fixerit, fit febris Capitalis: quemadmodum itaque caput febris cujusdam focus esse potest, ita & reliquæ partes. *lib de Virg & mul morb. cap. 7.*

Paroxismi reducis causa.

3. Cognitio repetitionis febrium peti potest ab exemplo vitiati dentes fluxionum provocatoris: vulgò observatur proclives admodum esse Catharros in dentium acetabula si vnus vitium attigit; sublato dente, aut confestim cessat affluxio humoris, aut saltem nullo graui symptomate sese profert, vnde hoc? quoniam imbecillitas partis & vitium juvat istam proclivitatem catharri, imò veluti irritat & provocat; Sic necessariò in ventre statuenda est Diathesis mala eodem modo viscus aliquod occupans ac vitium dentem ipsum: illáque diathesis & infirmitas partis & vitium corruptionem alimenti in parte facit & motus humoris ejus qui facilè movetur causa esse potest; & sublara diathesi, vitio partis correcto, nec non ἀπόντος ἐμπυρεύματος, cessat motus, irritatio, provocatióque humorum febris aut similis affectionis authorum; eodemque modo febris aliqua particularis esse potest, vnde quidam narrant os, aut caput, aut manum æstuare videri, ac si febre

bro particulari prehenderetur. *Epidem. libro 1. pag. 96.*

4 Ex Hippocrat. datur febris biliosa ex Splene, Lycino Grammatico ex febre biliosa ex splene, capitis gravitas, &c. item alio loco, Post Pleiedas biliosi, Splenes magni, duri, dolorosi, sanguis eruptiones; aliàs, sanguis biliosus ob splenes: Quod notandum ne cùm febrem biliosam videas & circuitus humoris biliosi & motum & sanguinis qualitatem, malè accuses hepar non autem splenem, sic frustra medeberis: Rubicundi vulgò Hepatici creduntur & tamen multi tales splenica maximè patiuntur. *Consil. 34. lib. 1.*

Febris biliosa ex Splene.

5. In Biliosis morbis (Febribus) Spectatur turgens materia, aut aliqua reses & ignava: illa causa erit conjuncta, hæc antecedens: illa per venas & arterias fertur, aut vasis continetur, aut egreditur, vt in Phrenitide: hæc in mesenterio manet à qua vapor manat in has aut illas partes sæviens: Si partem illam tenuiorem spectas, sufficis enæorema, & si vrina in colore & consistentia sit laudabilis, salutem promittit, imò solus sudor aliàs sufficit: at crassior pars materiæ, vel in mesenterio stabulans, aut morbum protrahens, aut novum accersens, aliam crisim & aliud in vrina requirit antequam perfectæ coctionis spes adsit, hinc die indice ægri magnis symptomatis liberantur, represso humore morbifico & impetu seda-

Febres biliosæ habent materiā tenuem & crassam.

to, & tamen non sunt planè restituti, & aut lenta febre laborant, aut tabent, aut ex acuta in aliam labuntur κατὰ τὴν μετάπτωσιν, aut in hemitritæon qui morbis longis succedit, & his non nebula sufficit sed hypostasis necessaria est: Ex his alij abscessus magnos, alij profluvia ventris aut vrinæ patiuntur, quæ omnia sunt symptomatica ni appareant coctionis signa: cùm vapor excitatur putris, febrim inducit, hoc excusso paroxysmus finitur, quod remanet, si putre & crudum est, morbum etiam fovet, donec aut reprimatur putredo, aut humor coquatur qui totus excludi debet: Si εὐήθης est, gratiam naturæ recipit, si κακοήθης, non solum mitificari debet sed & excludi, alioqui molestias infert: Cleonactides acutè initio febriit, febris remisit & ad sexaginta dies duravit, ob duplicem materiam fortè in mesenterio stabulantem quod longorum morborum penu & sentina est, omnium judicio: ac credo omnes pene febres (symptomaticas quasdam excludo) causam habere in mesenterio inclusam. *l. de vrinarum hypostasi pag.* 131.

Purgantium nimio vsu ægri nō fatigādi.

6. Medici plurimum sæpe falluntur, nam sæpe subesse glutinosum, viscidum viridemque humorem in cavis hepatis falsò comminiscuntur, vnde febrem foveri existimant: sed errant foedissimè & in commoda ægrorum pessimè peccant: dum enim hoc commento decipiuntur, miserè exercent

cent ægros validis medicamentis & ita capitis periculum creant: nam dum ſubeſt exiguus humor qui tempore naturæ gratiam reciperet, non eſt quod ita ægros noſtros conflictemus & de ijs ita peſſimè mereamur: & multos ita obſervavimus iiſdem ferè diebus mortuos quibus medicamentum ſumpſerunt: imò ſit ita, lentus ſit humor, an propterea ita agitandus? nam non eſt dubium quin ex ſententia Hippocr. ducatur medicamento id quod tenuius eſt, remaneat craſſum quod contumacius redditur multo. *Conſ.* 34. *lib.* 1.

In eſſentialibus habenda ratio partis morbū foventis

7. Medicus in febribus etiam Eſſentialibus debet curam habere & Pulmonum & partium aliarum quæ fovent novum morbum vetere priorem: hinc ſucceſſiones morborum: & prout variarum affectionum ſedes, ita uariæ criſes: Quidam in febre aſſidua opprimebatur penè, natura cauſam oppreſſionis detexit procurato expectorato. *Epid. lib.* 2. *pag.* 197.

Hyemales febres fallaces.

8. Mirum illud eſt hyemales febres, quoad ſenſum externum pertinet, mites eſſe & manſuetas: ſed ſi ſitis linguæque ariditas ſpectetur, aliud multò nobis apparet; An non retruditur intro calor, copiáque augetur & qualitate? internæ partes æſtuant, non tantæ jactationes quanta æſtate; ſed quibus viſcera ſunt præcalida, in ijs multus æſtus intus, multus ſquallor, & id quod vulgò dicitur, verum non videtur vt hyeme va-

dissima præscribantur, nam si multùm calida sint, adaugebunt intestinum illud incendium, imò & leientericum quid efficient, non sine ægrorum damno, sic expectanda ibi, si quando aliàs, concoctio est; si habeatur humorum quidem ratio, validis vtique medicamentis locus esse debet, at quia superficies intestinorum æstuat, ob revocatum intro calorem, verendum ne adaugeatur incendium calore medicamenti: & si quando valet illud πέπονα φαρμακεύειν, illud ad hyemales morbos referendum; dum enim rationem reddit Galenus cur morbi hyemales sint longi, ad contumaciam humorum id refert & quia nil in corpore foras protruditur, sed abstrusum reconditumque intus est: an igitur calidissima medicamenta hyeme vsurpanda? nequaquam? *Epid. lib.* 1. *pag.* 54.

Hyeme paucus sanguis mittendus.

9. An hyeme audacter ratione febris sanguis mittendus? imò febrem augeri par esset vt materia faciliùs discuteretur & calor in crudo succo emicaret; Si quis attendat quoque calorem contra naturam omnia corrumpere, & plus obesse alimentum corrumpendo & succos crudos malè alterando quàm discutiendo, in alia forte erit opinione. *hist.* 8. *lib.* 2. *Consil.*

Putridæ S.M. postulant.

10. An neotericorum standum opinioni qui in febribus, quas humor putrens accendit, á venæ sectione temperant quod humor in mesenterio concludatur? contra stat experien-

perientia, nam statim à sectione morborum levatio; ratione empyreumatis & caloris qui post paroxysmos in imo concipitur, & cujus impressio novi paroxysmi occasio est, phlebotomia ex usu est. *Epidem. libro* 1. *pag.* 5.

11. In longis febribus, quoniam initio vires multum frangere non oportet tanquam satisfacturas longitudini, juvat sectiones venæ iterare, sed parcissimâ manu, nam frequenter misso sanguine parca manu natura irritatur ad aliquid moliendum, imò sub finem earum febrium secare venam convenit. *Epid. lib.* 1. *pag.* 22.

In longis S. M. parca sit sed iterata.

12. Magnæ est prudentiæ observare in ægris quibus phlebotomia potiùs confert & quibus purgatio, ut non peccetur in medendo; in quorundam enim febribus curandis melius est sexies pharmacum dare quàm semel phlebotomare, quia febrium materia in talibus est in mesenterio conclusa & non per venosum genus sparsa; sed quibus corpus calidum humidum & putredini obnoxium, præsertim parùm perspirans & cùm venæ sunt amplæ, tuto sectio venæ tentatur, *Epid. lib.* 2. *pag.* 164.

Quædam febres S. M. aliæ purgationem potiùs exigunt.

13. An in omni Febre præmittenda phlebotomia purgationi? hæc ratio quosdam ad id adducit nec omnino frivola: cum corpus turbatum est & bilis in sanguinis societatem sedat, ut loquitur Hippocr. [illegible] quantumvis sanguis detrahatur, is ferè est

In omni febre præmittenda S. M. purgationi.

impurus; cum ista perturbatio quievit, puritatem primam acquirit, præsertim si sudor multus eliciatur. *Epid lib. 2. pag.* 211.

In Paroxysmo aliquãdo vena secanda.

14. Nunquid initio paroxysmorum sectio venæ conveniet? Nos sæpe fortè incidimus in ægros qui in febrium aliàs continuarum, aliàs ad intermittentes accedentium paroxysmis, de laterum dolore adeo questi sunt vt medicos ad sectionem venæ adegerint & secta vena feliciter; item datum sæpe pharmacum initio paroxysmorum satis feliciter & paroxysmi remissiores facti sunt: annon sequendum Arabum consilium qui initio paroxysmorum medicamenta præscribunt vt faciliùs deturbent morbi causam dum in motu est? *Epidem. lib.* 1. *pag.* 68.

Confert S.M. modo febris non sit symptomatica.

15. Ad evitandam febrem, aut, si adsit, jugulandam, modo non sit symptomatica, aperienda vena est: dixi, modo non sit symptomatica, quoniam ob vigilias & inanes desurgendo conatus & motum ipsius pravæ materiei sæpe incalescit corpus: at tali calori non debetur phlebotomia sed quies & symptomatum remissio; verùm cum essentialis febris, putredine diffusa ac communicatâ venis, tam necessaria est phlebotomia, vt si ea prætermissa fuerit, grave sit peccatum, nec argutulus dicat malè nos dixisse non secandam venam si symptomatica febris; nam dicet, si inflammatio interna, quæ adest febris symptomatica est, nunquid

omittes

omittes phlebotomiam? at hoc loco febres revera existentes, sive ob inflammationem, sive ob putredinem, in censu verarum febrium habentur. Sed & notare oportet ad tollendam febrem si ea aliquid commemorabile habeat, plurimum conferre phlebotomiam præcautionis ergo: nam si insignis febris ob vigilias & motum tetræ materiæ surgat, quæ ad fluorem accesserit, metus est periculi, adde quod febris ipsa corpus infirmat & alimentum corrumpit, vnde cacochymia accumulatur; itaque cautos admodum esse medicos oportet ne temerè phlebotomiam celebrent aut imprudenter omittant. *histor. 7. lib. 2. cons. pag. 172.*

Biliosi febrientes vt curandi.

16. Corpora biliosa cùm febricitant plus in ijs alterandis operæ ponendum quàm in evacuandis, quod docuit servus Dom. de Chaulne, qui, licet bene purgatus, interiit; potiùs fortassis profuissent alterantia quàm insigniter evacuantia, & id notandum maximè. *Epid. lib. 2. pag. 214.*

Periodicis confert vomitus paroxysmi initio.

17. In febribus periodicis initio paroxysmorum, præsertim si facilè vomitu rejici posse materiam conjectura assequare, vtile est valde vomitorio excretionem tentare per os: febres continuæ, præsertim quæ exacerbationes nocturnas habent, aut levem aliquando perfrigerationem aut rigorem habent exacerbationis præambulonem, & cùm id non sit periodicum nec sequatur motum materiæ à partibus internis

ad exteriores per sensibilia corpora, quemadmodum aut frigus aut rigor periodicus, non confert in ejusmodi febribus vomitum ciere: Et ita veterum decreta sancivere. *Epid. lib. 2. pag. 115.*

In Continuis Febribus.

Causi focus multiplex.

18. Τοῦ Καυσοῦ focus aliquando in Capite est, aliquando in Pulmone, aliquando in ventre, Annon tales καῦσοι Essentiales febres diceretur; alioquin Gal. peculiariter de ijs non egisset nisi è genere essent febrium Essentialium, *Epid. lib. 2. pag. 123.* Observavimus Galen. velle os ventriculi, hepar, Pulmonem & jejunum intestinum febris Ardentis ἑστίαν esse, vult & totum corpus, quod notandum? Sic enim ad part. 17. 4. Acut. Quibus venter afficitur & focus febris est, his corrupto cibo dejectiones liquidæ sunt; quibus Pulmo focus febris, contingit vt adstringatur interdum alvus: si Iecur Causi fomes est, aliquando alvus liquida, aliquando spirathodea excernit, Si solum phlegmonem patitur, dura alvus est; si cum phlegmone est imbecillitas, liquida dejiciuntur, viscere ad se alimentum allicere nequeunte: Sed ejusmodi dejectiones ab ijs quæ ventre affecto eveniunt, distinguuntur τῷ μαχωλέδης: Et parte 1. 4. Acutor. Interdum Causus in vna parte, interdum in toto corpore gignitur, Si in toto corpore,

sitim

ſitim omnino parit ; cum in vna parte , non neceſſariò , niſi pars ipſa ſitim afferat , omnium autem primum id facit os ventriculi, deinde ſtomachus , poſt Pulmo , ſubinde Iejunum inteſtinum : Atque inde colligere poſſis attractionem ichorum in totum corpus , non tantum in majores venas , cauſam eſſe Cauſi : Si in habitu corporis accendentur ichores, & febrem committent & dolores ὀστεκόπους parient & ſudoribus ſoluentur, & ab habitu maximè ſudor manat : Si ergo ventriculus, Hepar , os ventriculi , Iejunum Inteſtinum , ſtomachus & ſitis & febris ſunt foci quidam , item & corpus totum plenum ichoribus, quid eſt cur ad generationem febris continuæ recurramus ad venas internas majores ? *Conſ. 31. lib. 2.*

19. Ex Galeni loco ſupra enarrato colligere eſt Sitim non eſſe Cauſi pathognomonicum : ideo medicus præſagiens non ſtatim malè ominari debet & vacuitatem ſitis facultatis naturalis intermortuæ ſignum eſſe exiſtimare : Poteſt enim non adeſſe ſitis ſi focus Cauſi ſit particularis & in ea parte quæ inflammata & Eryſipelatis modo affecta ſitim non provocet : poteſt etiam mens læſa eſſe , vt affectionis ſenſus non ſit : Vel facultas naturalis potionis appetens in ventriculo reſidens extincta eſt : omitto communem illam cauſam , deſcenſum pituitæ dulcis quâ tonſillæ & fauces irrigantur : Si impedita ſit tantum ad tempus aut lan-

Sitis Cauſi non eſt pathognomonicum.

guidior, ſed non extincta & emortua facultas, poteſt ſitis ad tempus non ſentiri, deinde percipitur: poteſt & non adeſſe ſitis cùm putriens humiditas in ventrem non influxit: Ex recentioribus quidam vnum non negligendum adnotavit, nempe quod Sitis aliquando major eſt quàm febris, vt cùm in inflammatione iuxta os ventriculi, areſcit magis os ventriculi quàm cor exuratur, & contra minor quàm febris, cum facultas languet, aut venter multa natat humiditate: Ego vidi pleroſque febrientes ardente febre cum lingua exuſta, tamen non aderat ſitis aut ea mediocris; cujus ratio referenda ad inſtrumenti propriam affectionem: lingua cùm ſit aut pellucida, aut nigra exuſtáque, & totus ſtomachus, cui illa continua eſt, eo pene modo affectus ſit, arentibus ijs partibus & ſupra modum ſiccatis, non percipitur ſenſus indigentiæ, quia nervus ſubjectus linguæ, non eſt eo modo affectus quo debet. *Conſ. 5. lib. 3.*

In cōtinuis vacuitas febris fallax.

20. Quæ febres vagatæ ſunt Continuæ initio hyemis anni 1573. in nonnullis per vnum diem aut duos vacuitas febris adeſſe viſa eſt, quod novum non eſt: nam l. Epidem. hiſtor. 12. Quidam febre continua laborabat & octavo die à febre immunem fuiſſe ait Hippoc. & eodem loco, Prægnans mulier aſſidua febre occupababur, per tres dies febre vacaviſſe ſcribit Hippocrat. 11. die febris repetiit & judicata eſt: Quod

Quod notandum est, ne eos evasisse existimes, quod febre vacare videantur. *Epid. lib. 1. pag. 36.*

21. Ex Galeno colligere possumus Acutarum febrium etiam causam frigidissimam esse, scilicet pituitam, vt ratione istius frigoris materiei & extimæ partes algeant & frigidi sudores emanent; & quod frigidus sudor sit in Acuta febre hanc causam recensuit comment. ad aphor. 37. lib. 4. Cùm putreant humores in vasis, cóque ex putredine magna caliditas sit, & tamen quæ excernuntur frigida sentiuntur, exitiale id est, docet enim in animalis corpore humorum multitudinem superabundare tantam frigiditatem habentium, vt nec à calore febrili, nec à nativo calescant. Si ita sit, & si, ex Galeno, pituita salsa Causi causa sit, cur ita sanguis audacter demitur in Causo, cùm ita sit materia frigida vt neuter calor & nativus & febrilis calfacere queat? *Consil. 5. l. 3.*

Acutarũ febrium causa quandoque frigida quæ copiosã prohibet S. M.

22. De purgatione & phlebotomia in Causo vtrum præcedere debeat sæpe dubitari solet, sed duas Hippocr. sententias commemorabiles hic proponemus, ἡ φλεβοτομίη ἡγεμονικὸν ὅτι vbi inflammatio est aut συστροφή: Deinde dixit 4. Acut. parte 21. & 22. μετὰ τὴν φλεβοτομίην ἡ φαρμακείη δεῖ μετριότητος καὶ ἀσφαλείας, i. e. medicatio quæ post phlebotomiam administratur, omnis & mediocritatis moderationisque & securitatis seruantissima esse debet. *Cons. 31. lib. 2.*

In Causo S. M. princeps est remedium.

Et in ardentissimis.

3. Etsi Bilis detracto sanguine proteruit ferocitqúe magis, vt placuit Arabibus, in Ardentissimis tamen febribus Galenus misit sanguinem cum in illis vberrimæ bilis impetus atque impressio apparet; in quibus Galenus ardentissimum sanguinem detraxit, non simpliciter, i. e. non parca manu, ad evacuationem tantum nonnullæ materiæ & refrigerationem nonnullam, sed ad animi vsque deliquium, vt refrigerationis ratio omnino habeatur: Quod diligenter notandum: nam qui in biliosa febre parcè detrahit sanguinem, is furentem magis bilem reddit; at si liberaliter, non est dubium quin sequatur magna refrigeratio & bilis temperatio, *Cons*. 42. *lib*. 1.

Venarū delectus habēdus in febribus continuis ad S. M.

24. In febribus continuis cum sanguis ὀῤῥοῖ vt loquitur Hippocr. libr. de morbis i. e. serosam naturam acquirit, vt humiditas naturalis sanguinis, quæ blanda est, in ichorem & ὀῤῥὸν vertatur, vnde orgasmus & irritatio & dolorum subita origo, si detrahitur sanguis bis terve è brachio, illaudabilis vitiosusque apparet in vasculo; sin eodem die fluit αἱμοῤῥαγικῶς, laudabilis est, & tamen eodem modo soluit tepefacitqúe febrem quo sanguis è gibbero demptus, vnde hoc fit, cum idem sanguis videatur esse? imò narrant rarò admodum è vena cephalicâ corruptum detractum fuisse: An quia sanguis qui à Basilica trahitur magis materialis & ideo corruptionis notæ faciliùs in eo appa-

rent

rent, contra qui è capite fluit floridulus & spirituosus, tamen qui è capite manat corpus & molem habet: at nos dicimus, si sanguis moram in Cerebro traheret, æque corruptus effluerer atque is qui è brachio, quia morâ vitium contraheret: Qui è brachio ducitur, quoniam à magnis vasis fluit ac virtute naturæ, facultas excretrix in eo suam vim docet quod retento sinceriore sanguine, impurum coeffundit; In vxore Martini Chirurgi, cùm dolor ingens præcessisset capitis, hæmorrhagia, fluxit ἀθρόως multus sanguis corruptus, at moram traxerat, & in abscessibus pone aures, cùm feritur Cephalica vena, putris educitur: Hippocratem sequutus Aristoteles ait Capitis sanguinem tenuissimum, reliqui corporis crassissimum. *Epid. lib. 1. pag. 67.* Tamen in eodem morbo si demitur sanguis è dextra Basilica, corruptus apparet, si ex dextra Cephalica aut sinistra Basilica, bonus egredietur, *Ibid. Annot. 12. pag. 74.*

Ardenti febri hæmorrhagia confert.

25. Plerique & in Peripneumoniis & in Febribus Ardentibus & in Inflammationibus Hepatis & Splenis suspectas habent Hæmorrhagias: contra Galenus in Epidem. propriam hanc esse Ardentium crisim dicit, & in partem 35. lib. 1. prognost. inflammato Hepate αἱμοῤῥαγεῖν optimum esse dicit contra eorum opinionem; nam in vno quoque morbo, præsertim cùm est dispositio inflammaoria, malignaqu ædam estvis quam

Natura deponit in partem aliquam: ideo si molitur hæmorrhagiam, ea sistenda non est, ne forte impediatur excretio tantulæ materiæ, quæ est veluti Anima ipsius morbi, *Ep. lib. 2. Annot. 13. pag. 153. lib. 1. Annot. 12. pag. 74.*

Aqua quando exhibenda in consilii.

26. Cuidam Chirurgo cùm per dies aliquot cum summa cutis siccitate & squallore febris assidua periculum mortis crearet ac jam de funere ageretur, audacioris medici consilio propinata aqua quantum ebibere posset, deinde vestimentis circum tectum corpus; Sudores manaverunt, alvus liberior fuit, convaluit: ab eo tempore familiaris fuit, ob refrigeratas impendio partes, alvi fluor. Iam annos 24. perseueravit, mirum cur major offensio non contigerit; In meth. med. lib. 9. vetat Galenus ne siccis calidisqúe corporibus aqua exhibeatur, quod partes solidas lædat, verba Gal. hæc fere sunt, Intempestivè aqua præscripta imbecillas corporis partes concutit, vnde nonnullis illico spirandi difficultatem, convulsionem ac tremorem conciliat: minus iis tuta qui paucum sanguinis habent, nam celeriter ad partes solidas venit. Tamen alio in loco in febribus Hecticis in quibus carnium est consumptio aquam mirificentissimè laudat. Aquæ potus (vt ita duo illi loci concilientur) initio Hecticarum & intemperiei calidæ siccæ confert & dum vires vigent, sed si contra eveniat, quia nil in

cor-

corpore est quod vim occurrentis aquæ debilitet atque frangat, damnis augetur ægrum corpus, *Paradigmate* 36.

27. Aristo mitilniensis corpore erat gracili, macro, & superius os ventriculi, vt pote frigidius, aquæ frigidæ assuescere non posse sæpe animadverterat (Gal. lib. de Consuet.) morbo prehensus est cui profligando aquæ potum ex vsu esse medici colligebant; ille verò contra insistebat ne frigida propinaretur, alioqui aut gravis singultus aut convulsionis metum adesse: Medici opinionis suæ defensores pertinaces, frigidæ poculum propinant: contigit vt æger prædixerat, nam convulsus inde interijt: Quod diligenter notandum est vt aliquid consuetudini tribuatur: *Paradigm.* 37.

In eius exhibitione consuetudini attendendum

28. In febribus continuis, præsertim quæ nocturnas exacerbationes habent, non confert vomitus; *Vide supra numero* 17.

In continuis non cõfert vomitus.

29. *Galenus comment. in partic.* 9. *sect.* 1. *lib.* 1. *Epidem.* ait in febribus continuis humorem contineri in simis hepatis & circum os ventriculi: Nota quod dicit, Circum os ventriculi, vnde si vomitus adest, si animi defectiones, non propterea de maligno verebere; hoc enim de essentia morbi est, &, quod notandum magis, Hippocr. lib. de Diebus Iud. scribit in morborum principiis Hepar intumescere & expandi elevarique ad Diaphragma: quod rationem reddit omnium quæ horrificè fiunt initio morbo-

In iis si vomitus & Animi defectionõ illico ad Cardiaca recurrendum.

rum & paroxyſmorum, nam tumultuatur humor, facultas partis inſurgit adverſus id quod moleſtat, pars quoque ipſa enititur, vt in ſternutamento cerebrum, & ſic potiùs valet vomitorium in ejuſmodi ſymptomatis quàm Cardiacum: *lib. 1. Epidem. pag. 13. annot. 3.*

Ob vehementiã morbi & ſymptomatũ ilico ad remedia properãdum nõ eſt.

30. Si magnus Pulſus, ſi febris inſignis, ſi ſymptomata vrgent, ſi æger æſtuat inſigniter, ſi ſitit, an Medicus aliquid tentabit evacuando aut purgando? fortè morbus tunc conſiſtit, in vigore eſt, Pus fit (i.e. in Pepaſmum incumbitur in toto genere venoſo) oppugnatur qualitas materialis quæ tam vehementem paroxyſmum intulit: ſinendum id Naturæ, non revocanda, ſolus etiam emanans ſudor plùs proficiet quàm quidvis quod agitare queas: ſi tum revoces naturã ab inſtituto, criſes interturbabis, ſi interturbas, ſecretio non continget bona poſt coctionem, vt mirum non ſit ſi Purgatione immodica & detractione ſanguinis, morbus imminui ac hebeſcere videatur, ſed poſtea non amplius eluceat vis naturæ & ipſius aggreſſio inſultuſve, vnde acutus morbus ex μεταπτώσεως longus fit; at ſatius eſſet brevius & acutius ægrotare, cum enim Natura morborum ſit medicus, plus efficiet coquendo & ſecernendo intra paucos dies per modum κρίσιος quàm nos vacuando, purgando & humores innoxios agitando & quaſi camarinam movendo pro criſi & præcipi-

cipiti judicio inducere τὴν λύσιν: imò(magno medicorum opprobrio) id observatur sæpe iis qui valida sunt natura & quæ non facile quatitur affligiturque, morbum febremque eodem fere tenore progredi & perseverare, licet omni remediorum ope adversus morbum pugnatum sit, & fœliciter crisim in 7. aut 11. aut 14. incidisse diem: quod si natura sit debilior & minimè medicationibus assueta, frangitur quidem medicando vis morbi sed protrahitur, quia naturæ demptum detractumque est calcar suum, detractus stimulus quo sollicitata beatas ac felices crises miraculo quodam intentare solet: Sic non abs re Hippocr. toties celebravit initio quidem agitandum aliquid, quiescendum verò cum omnia consistunt: Contra fit hoc tempore, nullo enim non tempore aliquid agitatur, etiam in vigore quidam Phlebotomiam celebrant vehementia morbi adducti, minimè rati augeri symptomata ad victoriam naturæ & aggressionem, non propter deteriorem statum morbi & causæ morbificæ potentiam, & initio morbi natura opprimitur tantum à causis morbificis, in vigore à symptomatis: symptomata enim sunt fortiora, dispositio morbi non est fortior, sed melior est quàm in initio, præsertim si morbus salutaris fuerit, i. e. cùm natura coquat humorem & sit lucta inter morbum & naturam, non mirum; si vrgeant omnia & augeantur symptomata;

conditio tamen morbi & causæ morbificę est melior, quia Natura est potentior & victrix futura est, & si tum ab opere naturam revocas, quantùm in commoda ægri pecces, ipse videris: *Consil. 30. lib 2. Vide libro 3. Artic. 19*

Manuum levibus συνολκαῖς quandoque confert venæ sectio aliquando non.

31. In febribus Continuis paruas manuum contractiones vidimus, hoc à venoso genere translationem indicat, Interdum his venæ sectio confert, sæpe periculum creat. *Epid. lib. 1. pag. 22.*

Cavendum ne ex acuto, morbus euadat Chronicus.

32. Sæpe ex Acuto morbo fit quodammodo Chronicus, dum materiam in profundo corporis quietam tranquillamque & quæ motu suo naturam non sit agitatura, mouemus. An non meliùs esset Naturæ crisin sinere aut per sudorem aut alio modo, quàm revocando Naturam ab instituto in morbi longitudinem ægrum conjicere? id quod adumbrat quodammodo Hippocrat. 4 Acutor. Queis initio vrinæ nebulosæ ac crassæ, hos annuentibus cæteris, purgare convenit; Si vrinæ inter initia tenues fuerint, hos non purgabis: corpus quieti permittendum, vngendum, tenuiter nutriendum: nam si ventrem moveris, vrina non maturabitur, febrisque citra sudorem ad judicationem in longum tempus protrahetur: Galen in comm. explicat quomodo exhibitio alimenti Naturam à coctione humorum avocet & medicamentum naturam

contur-

conturbet & propterea coctionem impediant, sic febris non judicatur vt judicari debet & in multos dies protrahitur, *Conf.31. lib. 2.*

33. In quibusdam febribus continuis cùm vel oblita sui officij Natura videbitur, vel cutis spiracula erunt obserata, hydroticis locus esse potest, vt venenatus morborum halitus & spiritus vnà cum sudore erumpat. *Epid. lib. 1. pag. 94.*

In quibusdam continuis hydroticis locus est.

In Febribus malignis & Peste.

34. In morbis malignis potiùs in alterationem per alexipharmaca incumbendum videtur quàm in evacuationem: at dicet quis iam, videmus ijs qui laborant febribus malignis & morbis id genus vrinæ magnam contingere excretionem, alvum multis & biliosis ferri excrementis, morbo præsertim ad Crisim eunte, id que eodem modo fieri quo videmus in aliis morbis evenire, in quibus simplex putredo vitium facit; At dicendum sciendumque est eam quæ contingit excretionem non tam moliendam esse quàm naturæ opitulandum & oppugnandæ malignæ qualitati studendum: tales enim humores, etsi fortaßis sunt ejus qualitatis participes, hi tamen non tam per se ipsi morbum alunt foventque, quàm extranea quædam putredo & qualitas maligna ordinariam putredinem sua malignitate su-

Alteratio potior vacuatione.

perans: Sic agendum primum cum maligna qualitate, deinde, cùm fracta domitáque fuerit, cum humoribus agendum: At dices, in Lue Venerea multa tentatur excretio per cutim & alvum licet potiùs qualitate infestet, quoniam coeffunditur humor bonus fovens tanquam subjectum istud virus, sic in morbis malignis fieri debet: quanquam credo à multis graviter peccari, & non abs re Hippocr. τὸ θεῖον in morbis observandum putavit, id est, videndum esse medico num præter humorum solitam putredinem, sit aliquid quod propter putredinis excellentiam aliam curandi rationem postulet, Est enim vbi vacuare & coquere oportet, est vbi alterare oportet, id est, oppugnare alexiterio: Si enim insignis aliqua sit evacuatio, vbi in virium robur & qualitatis malignæ evictionem incumbere oportet, hic graviter peccatur & in perniciem ægri struuntur insidiæ; at difficile cognoscitur ea maligna qualitas, difficile quidem, sed vitalis facultatis status id facilè declareat; quanquam qui morbi oppressionem causam sui agnoscunt, aut in quibus bilis tumultum facit, osculumque ventriculi infestat, sæpe similitudine symptomatum nobis imponunt; hic autem experientissimorum expectatur judicium. E*r. l. 2. p.* 249.

35. In Pestilentibus & male moratis morbis qualescunque excretiones juvant: Vidimus

In pestilentibus & malignis qualiscunque excretio juvat.

imus multos quibus fluxerat alvus excrementis biliosis, vt ait Hippocr. cum borborygmis, sed isti fluores parum proderant: tamen præstabilius erat alvum quomodocunque fluere quàm subsistere, nam materia morbifica excernebatur, tamen, si quæ excernerentur, substitissent, deterius actum esset cum ægris, adeo quæ injiciebantur alimenta in corpus statim corrumpebantur: aliis fluente etiam alvo Cardiogmi remanebant, aliis [illegible]: fluxit alvus cum mentis læsione & comatosa dispositione atque evaserunt, adeo natura juvabatur ista excretione licet symptomatica foret: vrinæ nullis erant flamineæ, sed saltem boni coloris; *Epid. lib.* 1 *pag.* 36. Sic & Bubo pestilens statim erumpens sæpe ad bonum apparet, vnde Galenus lib. de Atra bile narrat, nigras excretiones profuisse & impedivisse quominus carbunculi apparerent. *Ibid. pag.* 49. *Anno* 1570. hyeme ineunte, humorum congeries, quæ radices altas aliquas fecerat atque latuerat, sese prodit & deserens intimas corporis partes foras erupit, hinc alvi fluores pigro euntes gressu, dejectiones apparebant subrubræ, foetentes, hepaticæ, mesaraicæ maximè; dysenteriæ multis contigerunt, etiam blandis injectis è lacte Clysmatis profundebatur alvus, adeo copiosa suberat materia; multi periere, vires languebant ob fluores ejusmodi; sectio venæ multis profuit, forte conandum erat vt

quam citissimè sisterentur, nam fluores erant symptomatici, At dices, Populares, Omnis autem suppressio excrementi in morbis populariter vagantibus mala est, tamen multis commodè statim initio suppressimus; quibus non suppressi sunt, diu perseverarunt; imò semestres fuerunt. *Epidem. libr. 1. pag.* 16.

Sangnis parcè detrahendus In malignis tēporum constitutionibus nec vomitus sistendi.

36. In malignis temporum constitutionibus, præsertim cum febres ἀσώδεις vexant & ægri vruntur, sæpissimè detrahitur laudabilis sanguis magno ægrorum & virium detrimento, serum nullum aut paucum, sanguis floridus; Serum calor absumit, truces oculi, jactationes, καρδιωγμοὶ, An venæ sectio tunc vtilis? nequaquam, aut parcè detrahatur, imò alexipharmaca & cardiaca dentur, alvus blande & sæpe eluenda, nam dejectionibus instar pultis croceæ morbus solvetur, hoc Hippocrat. & Galen consilium est: Vomitiones sistere & sanguinem pleniùs detrahere nocet; *Epidem. lib. 1. pag.* 8.

In malignis horrificis nō semper S. M. locus.

37. Observavimus aliquando frequenti venæ sectioni locum esse, aliquando eandem repetitam plurimùm obesse; Prodest quidem cùm jactationes & ἀλυσμοὶ καὶ ἄσαι non tam fiunt à maligno quàm à calore impensè aucto & à cacochymi sanguinis copia, cujus argumenta sunt horrores aut rigores qui non tam fiunt per caloris affectionem aut ejus absentiam quam putrentis humoris

moris membranis & spermaticis partibus sentientibus molesti proventum; nam postquam horruerunt, statim incalescunt deinde rigescunt; Gal. autem in Epid scribit illud vsu venire vt quoties humores corrupti incalescant, leves horrores inducant; quod cum evenit, audacius sectio venæ tentari debet, non vt quid semel fiat, (quia in humorum pravorum proventu raró vires sufficiunt) sed iteratô; Sed cùm horrores qui adsunt materiæ ἀχολασίαν καὶ τὸ ἐπεγερτικὸς significant, aut cum vere periodici sunt aut symptomatici, cave ne hinc secandæ venæ occasionem quæras; item cum jactationes & δυσφορίη oris ventriculi κάκωσιν sequuntur, cunctantius timidiusqúe venæ sectionem aggredieris: ideo aliquando est vbi potius febris ratio habenda quam causæ febrem committentis in cacochymia consistentis, est vbi etiam potior ratio habenda causæ ipsius quàm febris; quanquam purgatio febris causam potius respicit quam febrem ipsam, sectio venæ & febrem & causam; *Consil. 71. lib. 1.*

38. Venæ sectio innocuè potest celebrari ante jam factam exanthematum eruptionem, nam cùm apparent iam, nisi fortè videas tantam esse plenitudinem, vt ea viam sibi quasi obstruens & naturam premens liberum exitum præpediat, non alienum erit venam tundere; cum tamen malignitas summa est & languida facultas vitalis, cum

Exanthematis apparentibus facta S. M. & exhibitum purgans innoxiè.

meditatione omnia agenda sunt; Quidam primarius medicus affirmat se sine vllo damno cuidam famulæ, jam apparentibus pustulis, larga copia venam aperuisse sanguinemque plena manu detraxisse, cum suffocationis esset periculum; Cur non idem in cæteris factitari poterit, præsertim si quid sit quod vrgeat? pulsus id testabitur, qui si parvus & frequens, cunctantius id fiet; si plenus altus & magnus, audacius; nec imbecillitate pulsus terreri oportet si ea ab oppressione sit, sæpe enim tanta est oppressio & ob plenitudinem conculcatio, vt sese pulsus non explicet; sed an imbecillitas pulsus per se sit, an ex eventu, proprium est prudentis medici diligenter inquirere; imò dato medicamento, (nisi forte validius fuerit) & aperta vena, eruptio citatur & accersitur; *histor. 5. lib. 2. Consil.* In sævitia symptomatum quæ erant prænuntia exanthemathon (sed hoc ignorabamus, quia fortè cautiores fuissemus) nos medicamenta & phlebotomiam tentativus cum ea eruptio præsto adesset, & tamen innocuum vtrumque remedium, vt jam anile sit credere nihin exanthematis tentandum; imò ex tribus pueris exanthemata passis, qui purgatus est, leviùs habuit; Domin. Denisot narrat Abbati cuidam, cùm nil de exanthematon eruptione constaret, phlebotomia largè celebrata, à prandio erupisse illa; calumniabantur medicos, tamen nil inde evenit deterius;

rius : imò cùm servæ cuidam exanthemata, eáque densissima apparuissent, nec non lingua intumuisset flagrante etiam malo secta est vena, copiosus detractus sanguis & hoc innocuum fuit : Notandum hoc. *Epid lib.* 2. *pag* 141. Quod nos docuit longa experientia in populatibus morbis in quibus exanthemata apparuerunt, sæpius iterata S. M. & profusio alvi, imò olida proluvies, tum arte tum natura tum vi morbi procurata, multos orco eripuit. *Epidem. lib.* 1. *pag.* 49.

39 In febribus & continuis & intermittentibus, præsertim si differatur venæ sectio & febris vires acquirat eundo, pustulæ apparent quæ non sunt malignitatis vllius sed ingentis æstus argumenta; vt in Damisella du Four Tertiana febre laboranti similis efflorescentia apparuit in febris paroxysmis. *Epid. lib.* 1. *pag.* 72.

Pustulæ non semper malignitatis indices.

40. Terminthi, i. e. Pustulæ nigræ ex assato sanguine, quæque in tibiis maximè apparent, cuidam apparuerunt in febre continua, Hipp. *lib.* 2. *Epid. sect.* 2. & innocuæ fuerunt : Medicis ignaris hoc terrori esse potuerit : sed originem hujus rei explicavit, ὑποσπλήνιος ἦν, Sublienosus erat, ac si lienem hujus mali authorem statuat : Si tales pustulæ apparuissent vi febris aut malignitate humoris, malum id quidem foret, sed talis eruptio peculiarem diathesin partis alicujus sequitur ; sic splenicos in febribus ni-

Nec Terminthi.

grum mejere videmus & tamen nihil ſiniſtri denuntiatur : Damiſellæ N. nigræ puſtulæ efflorеſcunt aliquando in toto corpore & nihil inde incommodi ſequitur, ferventiore eſt jecore : tunc primum cœpit iſta eruptio cum annos vndeviginti nata decuſſa ab equo humíque velut ſemimortua poſtrata & attonita ſanguinem ore rejectavit : credibile internam fuiſſe ſugillationem & ecchymoſin, cujus adhuc eſt ſoboles iſta efflorеſcentia puſtularum & ecthymatum : has puſtulas Hippocrates. 2. Epidem. ſect. 3. vocat τρηχύσματα κεγχρώδεα τοῖσιν ὑπὸ κωνώπων γινομένοις ἴκελα οἰδήμασι, aſperitates milio ſimiles & haud diſſimiles morſibus pulicum: ſi talia in febre continua efflorеſcerent, an de maligno verendum eſſet? nequaquam, hoc enim veluti è numero eſt τῶν συγγενό-των. *Epid. lib. 1. pag. 98. & 99.*

Cur ſan-guis de-trahen-dus in peſte.

41. Habita ſemper virium ratione, in Peſte tutò poſſumus detrahere ſanguinem ratione caloris maligni & peſtilentis, cujus proprium eſt vt & vrat & corrumpat & liquefaciat corpus; vrat quidem, quia calor peſtilens in carnibus & membranis quaſi ſenſum carbonis vrentis infert & calorem naturalem depaſcitur & extinguit ; Corrumpat, inficit enim & neſcio quam vim humoribus imprimit vt ecthymata, carbones & puſtulæ appareant, & ex humore miti efferum & malignum reddat; Liquefaciat, id experientia didicimus his temporibus, in

quibus

quibus ſævijt in vulgus febris purpurata, nam qui evaſerunt, ferè omnes tabuerunt liquefacto toto corpore & profluvio alvi ſpontaneo, quaſi minime ſentientibus ægris: denique quemcumque humorem attigerat calor iſte malignus & peſtilens, is omnis excretus eſt, & non deſijt febris donec corpus quaſi exhauſtum, aridum & ſquallidum redditum fuerit, ſicq́ue remanſit ſola corporis ἐπιγραφὴ, ſolus σκελετὸς: Hippocr. duo obſervat 3. Epid in ea immani & communi peſte quæ ſequuta eſt conſtitutionem humidam calidam, ventis carentem & vmbroſam, i. e. nebuloſam, priùs, quod ea putredo fuit alia i. e. non vulgaris & ſolita ſed inſolens & ſymptomatum inſolentium pro creatrix: poſterius, quod multi Tabidi interiere: Galenus ad diſtillationem à capite refert; ego verò ad colliquationem corporis, partim ob calorem peſtilentem, partim ob collectionem pravi humoris in pulmone, ſicut & in cæteris partibus, vnde in febribus peſtilentibus, ob humorum fuſionem, facultatum læſionem & humorum pravam qualitatem, item ob caloris naturalis affectionem, eſt νωθρότης & ἀκινησία totius corporis, lentitudo & gravitas eo modo quo in carbunculo partis obſervamus, nam quæ pars affecta eſt carbunculo, ea præter ſenſum caloris quaſi prunæ adurentis, gravis eſt & plumbea, id quod notandum, Sic in peſtilenti febre, in morbillis & cæteris id ge-

nus morbis qui se affinitate quadam attingunt, est dolor ὀστοκόπος & sensus quasi ponderis & gravitatis, vt corpus neutram in partem flecti possit: vulgus autem medicorum corporis gravitatem istam ad humorum redundantiam refert, cum id potius malignitati sit adscribendum: Hæc cum ita sint, videndum qua ratione prohiberi possit ne iste calor pestilens increscat & ita corrumpat, vrat, tabefaciat liquando & liquet tabefaciendo & denique multorum & graviorum symptomatum fœtura tandem ad internecionem ducat ægrum; id fiet subtrahendo materiam tanquam pabulum & statim febrem ipsam jugulando, sic phlebotomia primo quoque tempore facta id operæ pretium afferre potest: prohibendus enim est calor omni arte, nam brevi tempore multum propagatur & inaugescit; accedit quod fiunt excretiones sanguinis χυλομιγέσιν per os, vrinas, per acrimoniam & malignam qualitatem in sanguine, vt materia, fundatam, quæ à parvo incipiens in totam massam prorogata & propagata est: *Epidem lib.* 1. *pag* 49.

In pestilenti constitutione præpurganda corpora

Videmus aliàs puros magis à peste tolli, aliàs magis impuros; ideo ad præcautionem pestis Galenus jubebat præpurgari corpora & siccari, quare id? quoniam si ad aëris pestilentis contagionem accedat & magna humorum eluvies, omnia deteriora futura sint: cùm enim non adest ista colluvies humo-

humorum, vnum nobis vincendum est tantum, nempe exspiratio tetra & pestilens: Sed si corpus impurum est quoque, impressio in eos fit, vnde magna symptomatum fœtura surgit. *Consil. 2. lib. 2.*

In Variolis & Morbillis.

43. Annon bonum est sanguinem demere & ante & post eruptionem variolarum, cum æger totus scaber & fœdus elephantico non dissimilis & febricitat & fœtet & cutim offarctam obseratamque habet ista scabie & totum corpus αὐτοδιασαφῆλον habet, & denique carnes corrumpuntur & quasi in virus istud putre dilabuntur ac colliquantur? Sic si puellis detrahatur sanguis initio in suspicione morbillorum & variolarum, impedietur augmentum febris cujus calor maleficus est & tabificus; & sic fusis liquatisque carnibus non ita intumescet corpus nec fœda scabie maculabitur & inquinabitur: imò dum eruperunt, potest etiam detrahi sanguis, quod nos beato quodam successu fecimus & consecuti sumus, sic enim vna sanguinis detractione plus educimus sanguinis quam natura possit propellere foras: interea successu temporis & febris augetur & corpus quasi in putre serum resolvitur: accedit quod in variolis & morbillis, imò in peste, fiunt excretiones sanguinis αὐτομάτως per os, per vrinas, per acrimoniam & malignam

Ante & post eruptionem potest fieri S. M

quali atem in sanguine, vt materia, fundatam, quæ à parvo incipiens in totam massam prorogata & propagata est: sic subducendo materiam vt pabulum, minuemus morbum & faciemus quod morbus ipse facit, & natura ipsa sed coacta: nam profusiones vrinarum immensæ proveniunt & alvi profluvia eò vtraque progredientia donec ferè totum corpus tabescat: Ergo habita semper virium ratione, in morbillis, variolis, imò & peste tuto possumus demere sanguinem, quod nos docuit longa experientia: *Epid. lib. I. pag 49.*

In Febre Tertiana.

Exacto demum tertio paroxysmo debet fieri S. M.

44. Arabum hoc fuit decretum in Tertianis febribus non mitti debere sanguinem nisi exacto jam tertio paroxysmo & postquam sanguis putruerit; quod forte non abs re dictum est: Videmus plerisq; ante tertium paroxysmum missū sanguinem magno quodam profectu, alijs non item: Sed cur expectandum donec putruerit sanguis, nunquid satius est statim demere sanguinem vt natura recreetur, & non expectare quoad sanguis contaminatus fuerit? Si plethora est eáque naturæ molesta, solvatur is habitus & pertundatur vena; Si cacochymia, relicto alio solenni remedio, de purgando corpore cogitetur: Sed relictis salebris quæramus num in Febribus Tertianis (quod & ad

ad alias è putri humore natas febres potest extendi) tutò vena secetur ante tertium paroxysmum: Materia quæ committit Tertianas extra vasa est, humor est primum laudabilis suâ naturâ, sed qui per putredinem quæ tempore aggreditur & per gradus quosdam naturæ infestus fit: febris essentia in igneâ naturâ consistit, materia quæ accensa calorem illum fovet, conscripta conclusaque loco est, an ea educitur sectione venæ? humor qui hodie paroxysmum committit an putris an imputris? si putris erat, quare superioribus diebus non committebat febrem? Si imputris intra naturę limites contentus, quomodo febrem putrem committit? quia putrescit, inquies, ergo quandiu aderit putris humor tandiu perseverabit accessio? verum illud est, nam difflatur humor qui in hac accessione putruerat, vnde perfecta ἀπυρεξία, quæ non contingeret nisi discuteretur humor putris, hinc confusæ vrinæ, hinc sudores: ergo reliqui humores imputres sunt? quorsum itaque expectandum donec putruerint humores? nam tantum humoris putris quantum vni accessioni satis est, & sic humores non educentur venę sectione nisi laudabiles in causa antecedente & illaudabiles in causâ conjunctâ: Vt paucis terminetur quæstio, id quod ratione & experientia percepimus, declarabimus: Non est in eo diutiùs inhærendum, in quo dubitatur, si in vnâ quaque acces-

ſione diſcutitur totum quod putret (vnde in Quartanis & Tertianis perfectam eſſe Apyrexiam Galenus oſtendit) quid eſt quod expectemus hunc aut illum diem, hunc aut illum Paroxyſmum donec ſanguis putreat? nam finita acceſſione humores reliqui expertes putredinis manent, vt videtur; contra tamen fit: aliud enim eſt humorem paroxyſmi authorem putrere, aliud eſt maſſam ſanguinis vitium concipere, etſi enim humor qui acceſſionem committit nondum putruerat & poſt paroxyſmum totus diſcutitur, tamen aliud eſt vitium in ſanguinis maſſa tanquam cauſa antecedente morbum alitura foturáque cujus occaſione demendi ſanguinis captatur occaſio; Quotieſcunque enim in corpore febris concepta eſt, febrilis caloris vi humorum moles facilè corrumpitur; vnde ſæpe ſecundo aut tertio morbi die miſſum ſanguinem vidimus laudabilem, progreſſo tantiſper morbo aperta venâ putrem ac virentem fluxiſſe, quod argumento eſſe debet minimis momentis magnas in corpore oriri mutationes in hanc aut illam partem; ſic ratione illius putrentis ſanguinis celebratur venæ ſectio; quorſum itaque ante putredinem in maſſa conceptam celebratur? ratione plethoræ? Sed juvatne expectare quouſqúe vitium in maſſa conceptum fuerit? id tribus rationibus fieri debet, prima eſt, ſi incendij concepti in humoribus major habetur ratio quàm copiæ humoris

morbifici

morbifici in præcordiis, nam cum in Paroxyſmis vrget æſtus, aperta vena ille præcipitatur præverrïturqúe, vnde minus empyreuma, minus poſtea incendium & febris, ſed ſi major occaſio materiæ in Præcordijs, ad Purgationem veniendum: Secunda, quoniam cùm vitium maſſæ ſanguinis communicatum, aut ratione caloris febrilis, aut ratione vaporis, paulò tum morbus dicitur maturior & natura irritatur magis, atque ita irritata per miſſionem ſanguinis illius putris, paulò poſt reficitur ac recreatur, nam poſt ejuſmodi evacuationes ſequitur aut alvi fluor aut ſudor qui facilè morbi reliquias diſcutit. Tertia, cùm Plethora adeſt aut ad vaſa aut ad vires, ſine vlla mora ferire venam oportet, nam præſente incendio febrili & ſanguinis copia, facile ſtrangulatur calor nativus, hinc ſuffocationis periculum, hinc raptus humorum ſurſum, deorſum, & ſymptomatum augmentum: ratio quæ efficiat ſæpe vt primæ venæ ſectionis nulla ferè ſit vtilitas, eſt quod parca manu nimium ea celebretur: ſi enim liberaliùs ſanguis mitteretur, dubio procul manifeſtior foret vtilitas. *Conſil* 44. *lib.* 1. Rondeletius Galenum exagitat quod voluerit in Tertianis exquiſitis locum non eſſe S. M. niſi poſt tertium paroxyſmum: quondam hoc viſum fuit Avicennæ: at Galen. non adeo abſurdus fuit vt expectandum tertium paroxyſmum putarit: Sed credibile Rondeletium

& Galeni ſequaces legiſſe hunc contextum, c. 5. l. 11. meth. ex quo collegerint S. M. tertio paroxyſmo exacto Tertianæ convenire: *Qui febricitant, ſi valentes viribus ſunt, omnibus ſanguinem ab initio mittes, perfuſoſque oleo poſt tertiam acceſſionem, vel mulſa vel ſorbitione nutries:* Si hoc loco nituntur vt in Tertianis mittendum ſanguinem poſt tertiam acceſſionem doceant, falluntur, nam primò hæc verba non ſunt Galeni ſed methodicorum: ſecundo non ait phlebotomandos poſt tertiam acceſſionem ſed nutriendos: tertio, illud, poſt tertiam acceſſionem, nec idem ſonat quod, poſt tertium paroxyſmum: in Græco legitur μετὰ τὴν διάτριτον, quod verti debet, poſt tres dies exactos: 2. *Epid. pag.* 121.

Omiſſa venæ ſectio lethalis fuit.

45. Nobilis vir febre Tertiana laborabat: Medicus qui illi medebatur vt erat αἱμόφοβος detractionem ſanguinis neglexit; quarto paroxyſmo ruptis veluti venis & facto impetu quodam in partibus internis, tanta foras excretio ſanguinis eſt conſecuta vt eo ipſo die illi obeundum fuerit. *Epid lib.* 2. *pag.* 267. *Paradigm.* 190.

Manuũ cõtractioni aliquando cõfert V. S. aliquando non.

46. In Febribus Tertianis parvas manuum contractiones vidimus: hoc à venoſo genere translationem indicat: interdum his venæ ſectio confert, ſæpe periculum creat. *Epid. lib.* 1 *pag* 22.

47. In pleriſque Tertianis ſunt Cardiog-

Vomitiones & καρδιωγμοὶ non ſunt à maligno nec alexiteriis egent.

mi

mi, vomitiones ſubvirides: an ideo κακοήθεια eſt & ſcobs vnicornu præſens alexiterium? id faciunt medici qui id vulgò perſuadent vt aliquid agere videantur: vix enim febris intermittens κακοήθειαν habet, cum & κακοήθεια & partium κακοπραγία ſecum ducant febres aſſiduas: Tales καρδιωγμοὶ, ἄλυκαι, ἀλυσμοὶ, jactationes oriuntur à refluente bile & os ventriculi feriente, ſed id fit ob morſum bilis & Purgatione reſtaurantur, *Epid. lib.* 1. *pag* 8.

48. In Febribus Tertianis juvat plurimùm ſub finem acceſſionis, præſertim ſi morbus progreſſus jam eſt & coctionis ſigna aliquot patuerint, dare aquam vino albo perfuſam, ſive dilutum valde aqua vinum album ὀλιγοφόρον, nam ſudores provocat: tum autem maximè ſudores proſunt cum obſtructionibus ſublatis corpus internum apertum eſt & forte reſtat quædam cutis conſtipatio, quam aquæ egelidæ lotio poteſt tollere *Epid. lib.* 1. *pag.* 94.

Hydrotícis quando locus eſt

49. Quidam Tertiana febre laborabat eáque ſatis vehementi, cum moleſtiam aliquot Paroxyſmorum pertuliſſet, novum & inſolens remedium experiri voluit: cùm enim ex aquatione equi revertiſſent, juſſit eos aqua puteali perfundi: cùm hoc ſpectaret, iſtáque affuſio aquæ perplaceret, idem voluit ſibi fieri, & vt id ſervi facerent coëgit: educunt frigidam è puteo, nudo corpori, medio in Paroxyſmo, aqua affunditur nec id

Externa refrigeratio noxia in paroxyſmo.

diu impunè tulit, nam paulò post vocem amittit, convulsiones eum adoriuntur, spuma in os cucurrit, Epilepticè convellitur, mors, mirum vnde tanta mortis occasio: licet enim diflari prohibeatur materia Tertianam committens, non ita tamen sæva edit symptomata: credibile est istud serum cumque febrilem halitum qui affertur è materia putrente (licet febris ipsa εὐήθης videatur) malignum quid habere: declarant dolores vehementes capitis aut totius corporis & id genus symptomata quæ tam citò assidere solent febribus etiam mansuetis, vt mirum non sit si insolentem experientiam & imprudentem, tam fatalis casus exceperit *Epid. lib. 2. pag. 267. Paradigmate 189.*

In Febre Quartana.

Quinam quartanarii facilius S. M. ferunt.

50. Τῶν ἐξερύθρων duo sunt genera, alij calidi & humidi sunt, Hepaticique dicuntur & multum sanguinis generant, qui cum perspiratione carent fiunt melancholici, à fæce sanguinis & crassitie, & veras legitimasque Quartanas habent, cum sanguis non bene repurgatus aut cùm plus æquo succrescit in corpore, & tales quartanæ sunt longæ quidem sed securæ. Alij colorem habent rubeum & hepar præcalidum habent, sed calor in humiditate positus non est, sed in nescio quo squallore, siccitate, humiditatis inopia, & hi tametsi rubore aliàs fugaci,

ei, aliàs non fugaci perfundantur, tamen hoc non est indicium abundantis sanguinis sed calidioris hepatis sanguinem acrem, subtilem, serosumque generantis, sic sunt pauci sanguinis, pulsu satis celeri, non elato, non pleno, valetudinarij vivunt, serosis humoribus abundant, & si in Quartanas incidunt, aliàs in inæquales, aliàs continuitatem habentes, vt pote sanguine non humectato nec corde, & inæqualitate in Pulsibus perseverante: vrinas mejunt aqueas, & aliàs in Quartanam incidunt atrabilariam, horrificam, quia humor biliosus, serosus, dulci aqueo ac temperato humore non moderatus facilè excandescit & in atrabilariam naturam immutatur: priores facilè ferunt venæ sectiones & ab ijs non læduntur: posteriores nonnisi summa cum difficultate, vix enim sese recipiunt, recolligunt ac recuperant, & hypochondriacis morbis laborant & obstructionibus mesenterij, & tenaces sunt & mœsti & facilé terrentur & apprehendunt, imo in hydropem siccum facilè delabuntur; Alij medij sunt, *Consil. 64. lib. 1.*

51. An in Quartana Sectioni venæ locus? Galenus 1. ad Glauconem ex hypothesi de ea loquitur: *Quartanas per initia moderatè tractabis, nullum vehemens medicamentum aut vacuationem adhibebis, nisi sanguis admodum exuperare videatur, & si secta vena sanguis niger aut crassus, qualis maximè in*

In corpore frigido sicco nõ est vena secanda.

Lienosis percipitur, profluat, audacter mittendus, sin flavus ac tenuis, statim sistendus, Vbi notanda vis vocis, admodum, nec dubium esse debet quin si corpus frigidum sit & siccum (quod corpus vere Quartanis implicatur) à sectione venæ temperandum sit: *Ibid.*

Salvatellæ sectio confert.

52. Sectio inter Annularem & minimum digitum ab antiquis credita est febrem Quartanam solvere; Quædam septem jam menses Quartanaria fuerat, Masilij medici consilio secta est vena, detractusque copiosè sanguis, febris jugulata est, sed annum ferè vnum manus tota veluti livefacta mansit; Eadem asservit cuidam nobili viro sibi noto idem contigisse, *Epidem. libro 2. pag. 252. Paradigm. 158.*

Movendum in Quartana.

53. Ambigunt an in Quartana Purgandum? Si piget & tædet diuturnitatis, purgandum vt Febris aut transmutetur aut deficiat; & Hippocr. lib. de Affect. in accessione dandum pharmacum solutivum jubet, Celsus cap. 16. lib 3. docet movendam esse febrem ex eo statu in quo detinetur, Et, quod mirum, vi & excessu aliquo febris Quartana cessat; Sic Fabius in cruento contra Allobroges prœlio febre Quartana liberatus est, & febrili ardore per bellicum ardorem est absolutus: Sic narrat Celsus quosdam medicos, maximè verò Petronem hac ratione, temeraria quidem (quia quos ratio non restituit temeritas adjuvat)

Plin. c. 50 lib. 7.

ægros

ægros expedivisse ac explicuisse. *Epid. lib. 1. pag.* 19.

Purgandũ tempore paroxysmi

54. An non tutum in febribus Quartanis & alijs obstinatis, dum humor movetur & in die paroxysmi dare medicamentum? Vxori D. du Hamel triplice Quartana laboranti datum medicamentum, vna post horâ horruit, incaluit, alacriter tamen medicamentum tulit, repurgata est quibus oportuit; ab eo tempore aliquot, sed paucæ admodum accessiones repetierunt, postmodum omnino ab ijs paroxysmis est liberata; annon in simili exemplo Purgationi opera dari potest? *Epid. lib. 2. pag.* 272.

Ἀδεστέρως quando purgandum.

55. Corpus repurgandum non validè quidem sed leniter, vt hic admitti non debeat Hippocr. sententia qui melancholicos per inferiora purgat ἀδεστέρως: Sed si melancholicis morbis vehementiora debentur medicamenta; cur Gal. lib. 1. ad Glauc. lenius mitiusque cum Quartanis agit? Sed experientia perspectum est ex simplice Quartana, duplicem triplicemque nasci nisi summissiùs egeris. Cancros si duriusculis acriusculisq; medicamentis vexaveris, ferocire insultareque magis & medendo ægrescere videbis: vterque autem affectus in melancholicorum morborum censu numeratur: & laborantes Hypochondriacæ observavimus vsu validiorum deteriùs longè habuisse, contra verò medicationes blandiores facilè tulisse, quinetiam de muliere Quartanam

patiente constat, quæ cum liberata esset à morbo, quoties animi potiùs quàm necessitatis gratia, decoctum folliculorum hausisset, sepulta febris suscitabatur, pejusqúe solito habebat, & tamen placet Hippocr. durius agendum esse cum melancholicis; & quæ abstrusa sunt, firma contumaciâque, ea magnam vim, quæ demoliatur, exposcunt, i. e. & multo tempore & sæpiùs & per fortiora medicamenta negotium transigendum est, vt explicat Galen. aph. 30. libr. 4. Si quid sit hujusmodi, humor est melancholicus & præsertim atra bilis cujus contumacia, blandiorum vires eludit: Sed ne quid hic, vt nec in alijs morbis melancholicis peccetur, ita cum distinctione rem definire oportet: Quidam dicunt melancholicis morbis, si Purgatione egeant, validiorum remediorum vsum convenire, volunt autem conditionem istam (si Purgatione egeant) addi, vt excludantur Quartanæ febres quibuscum mitiùs agi debet, negant enim illas purgatione egere, sed potiùs mitificatione quadam ac temperatione: Sic dicemus aliàs vtendum esse medicamentis levioribus, aliàs validioribus, aliàs nullis aut levissimis: levioribus quidem initio, cocta enim medicanda sunt; nec aphorismus quo censet melancholicos ἀδροτέρως agitandos esse quicquam detrahit ei quo mitificationem coctionemqúe expectat nisi materia turgeat: & ne putes in morbis melancholicis frustra expecta-

pectari mitificationem quandam, eorum festinationem temeritatemque imitatus qui atræ bilis nomine aut melancholici humoris statim ad confectionem Hamech &c. confugiunt, consulendus est Hippocrat. hic enim scribit aphor. 22 lib. 4. *Morbis quibuslibet incipientibus si atra bilis supra vel infra exiverit, lethale*. Satis docet excretionem bilis atræ pernitiosam esse nisi sit mitificata: non potest autem mitificari nisi cum tempore, & in comment. Gal. de excretione atræ bilis vt & omnis humoris; si initio morborum fiat, loquens, hoc axioma conficit. *Cùm natura à causis morbificis opprimitur, estque humorum cruditas, non potis est quippiam salutariter excerni*: hinc disces initio morborum melancholicorum lenioribus locum dari medicamentis: at cum materia jam aliqua ex parte mitificari cœpit, libertas meatuum est, locus valentioribus esto, quoniam humores tenaces, crassi, viscosique leniorum vim effugiunt; & illud *ad ecliptos* per comparationem audiendum est, cùm enim paulò ante aphor. 6. lib. 4. Gracilium & Biliosorum purgationis inclinationes adumbrasset, quæ faciles sunt, melancholicorum purgationem instituit: eo nomine & humorem pituitosum & melancholicum intelligit, nam ob crassitudinem analogia est inter vtrumque magna: vel illud *ἀσφαλέως* audies multùm & sæpe, vt si semel validiusculè exagitare non licet, fre-

quentia & purgandi assiduitate compensetur; & hæc via tutior est: Quanquam de purgatione contumacis materiei Galenus loquens, tria requirit, vt multo tempore, vt sæpiùs, vt per validiora fiat; Porrò incidunt ea tempora vt in melancholicis morbis Purgationes officiant plurimùm, præsertim cùm in mala partium diathesi potiùs quàm in copia materiæ morbus consistit, *lib. de virg. morb. cap. 7.* Hæc sententia Mesvæi authoritate comprobatur, *In ægritudinibus melancholicis, non bis, non semel, sed per intervalla facienda est vacuatio: ita temperata vacuatio esse debet, vt natura regat evacuationem non evacuatio naturam: Annot. 16. in id caput.*

Quædā neglectæ faciliùs cedūtur.

56. Anno Domini 1581. magna fuit Quartanarum seges & verarum, quòd per se & primò contingerent, omnibus initio adhibita remedia, non tamen quiescunt: hoc affirmo verum, Quibuscunque sæpius exhibita sunt medicamenta & pugnatum remedijs valentibus, ijs omnibus producta fuit febris: Qui vero præsidia neglexerunt principio exacto, ij intra breve tempus incolumes extiterunt: vt malè de Quartana laborantibus mereantur qui id student vt medicamentorum frequenti vsu humorem adeo contumacem oppugnent & expellant, *Paradigm. 132.* Anno 1571. multi Quartanarij decubuere; qui sine remedijs derelicti sunt, omnes penè convaluerunt: quibus curiosè adhibita

adhibita remedia, ij ferè interiere, præsertim si macilenti biliosíque forent: vt febres istæ potiùs à bile essent vstâ quàm à fœce sanguinis: sic cum Quartanis agendum mitissimè, ne officiosa sedulitas plus obsit quàm prosit, *Epid. lib. 1. pag. 27.*

Sudores etsi febrem nō finiant, non ideo supprimendi.

57. Quartanarijs, præsertim quibus sicciora sunt viscera, multi eliciuntur sudores & vix allevantur; quibus non manant sudores, dolores ὀσοκόποι oboriuntur in tibijs, brachijs, lateribus & sterno, imò ad claviculas tantus dolor oboritur qui Pleuritidem ementiatur: incredibile dictu quantis doloribus affligantur: his levissima medicamenta & præsidia prosunt, officiunt vehementiora, licet humor sit melancholicus: litus ex chalasticis, refrigerantibus, obtundentibus, furfure plenis & lacti immersis, panis è clibano recens eductus & lacte tepidiusculo inebriatus confert: Nunquid, si vires ferant, egelidæ balneum confert, vsus syrupi de pomis redolentibus & lactis Asinini potus? *Epid. lib. 2. pag. 155.*

Nec sollicitandi.

58. Nec est quod solliciti simus de sollicitandis sudoribus in Quartanis, cum non soleant proficere, nam cùm materia sit crassa, frigida, lenta, non est credibile eam ita attenuari posse vt in sudores resolvatur, Sed cùm calor naturalis & calor febrilis nihil non agere possit, adoritur aliam tenuem materiam alendo corpori satis accommodatam, quæ maxima ex parte non est ipsius

materiæ morbificæ: prosunt quidem apparentibus coctionis signis, quod materia naturæ cedat, sed donec aliquid tale apparuerit, non est quicquam opis expectandum: *Annot. in Cons 23. lib. 1.*

Theriaca quando exhibenda.

59. Scribit Galenus vsu intempestivo Theriaces & rerum similium, presertim nondum cocta materia, effici vt ex simplice Quartana duplex triplexve fiat: incidit enim materiam nondum præparatam & in diversas partes pellit: & quod Theriaca tanquam externum efficere potest, idem humor in aliquo corpore redundans tenuis, acer, à bilioso adusto procreatus, seipse potest movere, ciere & impellere, tanquam à sese habens motus principium: *Cons. 23. lib. 1. & 64.*

Cuidam Quartanæ humectantia conveniunt non incidentia & calefacientia.

61. Audito Quartanæ nomine statim ad incidentia tenuantia, calfacientia vel etiam vehementiuscula confugimus, sed hæc omnia locum non habent in quadam Quartanâ, in qua ad humectantia planè descendendum est, tum vt ingenti siti consulatur, tum vt humor biliosus adustus temperetur. *Ibid. & Cons. 64.*

Hydrargiri litu sanatus Quartanarius.

61. Quidam Quartana diu laborat, in tibijs vlcera maligna & Telephia oboriuntur, febris perseverat: arte remedijsque communibus non curantur: suspicio Luis venereæ est quod medicabilia non redderentur; tamen rebus diligenter expensis nil venereum inventum est: non desierunt tamen

tamen Medici suadere vsum Hydrargiri: plantis pedum & femoribus applicantur ceronea ex Hydrargyro & consimilibus, provocatur πτυαλισμὸς, curantur vlcera, curatur & febris: an idem in contumacia febris Quartanæ agere licet? tamen apud Fernelium quidam & Quartana & Lue venerea & sordidis vlceribus implicatus, adhibitis litibus & Diæta, lue est liberatus superstite Quartana. *Paradigmate* 198. *Epid. lib.* 2. *pag.* 131. & 158.

62. Sunt qui Febrem Quartanam aut aliam Intermittentem inoffensum suum cursum tenentem volunt intercipi Amuletis, sed satiùs est cum causa ægrotare quàm sine causa juvari: Quendam diuturnæ Quartanæ tædebat, nil opis à medicis experiebatur qui suorum Theorematum fiducia mitiùs cum Quartana agerent, præstigio medicinali humores quieverunt, naturæ cursu impedito & conatibus frustraneis nihil promovebatur quod paroxysmos revocaret, visus allevari, & dicterijs artem Medicam petivit, sed hanc contumeliam non impunè tulit, sequente die non ita conflictatur, non repetit febris, sed quæ videbatur repressa, furibunda tandem effecta est funestáque evasit: Hoc observandum vt idiotarum & quorundam Primatum animus maleficijs plus æquo tribuens resipiscat & componatur, & interim notandum non parùm referre si quoquo modo & sine causa manifesta morbo

Amuletis non est intercipiēda, nec intempestivo vsu remediorum.

absolvi videatur æger. *Epid. lib. 1. pag. 9.* Alius ad eam abigendam Empiricorum Consilio paratum destillatum aceti in alembico extracti infusionis micæ vnius panis, hujus liquoris haustum vomitus est insequutus, febris quievit, sed ista quies & fucata cessario majore malorum cumulo ægrum locupletavit; nam totum corpus scabie infectum est, ischias insequuta, articulorum dolores, imo & Arthritis ipsa, sic istorum malorum pullulatione novit quanti referat contumacis obstinatiq́ue morbi cursum interrumpere velle. *Epidem. lib. 1. pag. 60. Consil. 107. lib. 1.*

Lienis & cancrosæ in eo dispositionis ratio habenda.

63. Plerisque visum est tantæ in Febre Quartana diuturnitatis causam non aliunde petendam quàm ex cancrosa dispositione in corpore Lienis, nam quas Quartanas solus humor melancholicus accendit, eæ non sunt ita diuturnæ: sed cùm Lienis ipsius temperies est immutata citra inflammationem aut Schirrum, aut obstructionem (quod de hepatis κακοπραγία docet Galen. cap. 8. 5. loc. affect. mirum quàm protrahantur affectus ipsi: at cum non sit in manu Medici situm istam aut partis διάθεσιν aut [illegible], aut notam quæ elui non potest & quæ lanis Assyrio colore tinctis similis est, tollere, non est quoque in potestate illius vt morbos inde natos & altos tollat. *cons. 107. lib. 1.* Quæ dispositio quò magis medicamentis irritatur, magis ægrescit

cit medendo. *Consil.* 23. 107. *lib.* 1.

In Febre Quotidiana & Epiala.

64. In Quotidiana habenda est ratio Febris & materiæ: hæc siccantia & calfacientia postulat, ille contraria, Galenus ita in eo se gerit negotio vt neglecta ad tempus febre, materiei præparationi incumbat, quod diligenter annotari debet: *Consil.* 24. *lib.* 1.

Quãdoq; magis habenda ratio febris, quã doq; materiæ.

65. Etsi veteres audacter in Febribus à cruditate humorum natis venas non secarent, in Quotidianis tamen sanguinem educunt, præsertim si vrina rubra & calor auctus id suaserint: Arabes nescio quid novi excogitant de secanda venâ in febre Quotidiana, secant enim basilicam sinistram, præsertim in frigidâ cœli constitutione, in calidâ autem, dextram: hoc forte illis in mentem venit quod legerint apud Galenum faciliùs promptiusque educi sanguinem crassiorem aperta sinistri brachij venâ quàm dextri, nescio vbi hæc Galenus scripserit: *lib. de virg. morb. cap.* 8.

Aliquãdo sanguinis eductio confert.

66. Illud in Febre Epiala vt & in omni Quotidiana & quæ à crudis frigidisqúe humoribus nascitur, diligenter videndum est vt dum prodesse volumus non obsimus; quid enim est illud quod in clysmatum decoctionibus & medicamentorum, incoquimus radices incidentes, aperientes, acriores, calidiores, semina, herbas, imò & calidissima quæque adhibemus? et hæc febrem augent,

In Epiala causæ magis quàm Febri attendendum.

pugnant quidem cum materiâ: nec valet quod reponi possit in febribus morbisque alijs contraindicationem quæ à morbo sumitur, non tutò exhiberi medicamenta quæ calida sunt & sicca, hæc si quidem fovebunt morbum; Galenus autem aph 24. lib. 1. non reformidat, quoniam major sequitur vtilitas ex evacuatione humorum nocuorum quam incommodum ex ea excalefactione quam inducunt medicamenta: itaque in Epiala minùs est formidandus vsus rerum calidarum, cum is cum materia pugnet, incidendo, tenuando, exclusionique parando eam materiam quæ accessiones multas est productura. *Ibidem.*

Febrilis ca'or nō est extinguendu.

67. Nisi fortè etiam quis dicat calore ipso febrili plurimùm afferri adjumenti, nam & febris convulsionem sedat ab humoribus frigidis natam & Teranos Rigoresque minuit, Quartana Epilepsiam fugat: qui Coryzæ sunt obnoxij, si febricitant, faciliùs liberantur, nam ex Galeno calor febrilis mitigat, temperat, frigiditatem tollit, imò & coquit, nomine τῆς πέψεως sumpto καταχρηστικῶς: quod si verum est, non est febri ipsi studendum sed soli materiei, imò adaugere Febrem juvabit; nam cùm discutiendus est humor tepefaciendusque, præsertim natura impensè frigidus, oportet calorem esse auctiorem & materiei analogum, alioqui opera ludetur: vnde Numenij filius Apoplecticus interijt quod febricitaret λελυμένως i. e. μετρίως

quod

quod si febris humori respondisset, spes aliqua sperabilis foret. Tamen hoc audemus asserere, calori febrili hoc quidem proprium est vt frigidos humores quodammodo mitificet temperetque, vt ea ratione ab eo expectari possit vtilitas aliqua, vnde non est dubium quin longior futura sit Epiala febris quò minor moderatiorque existit, brevior autem si validior, tamen fortasse dicemus calorem febrilem juvare alienam materiam mitificando non suam: cùm enim dicimus Epilepsiæ vindicem esse Quartanam, hoc audiendum est quoniam excrementitium humorem absumet diuturnitate temporis, sed suum humorem deteriorem facit accersendo putredinem. *Ibidem.* Cùm multa est materia cruda & frigida in qua calor febrilis sepultus non ἐπιλάμπει, si calor febrilis augeatur, conferre potest; at calor omnis febrilis malus est præsertim si putredinalis sit, sed si gradu tantùm à calore naturali discedit, potest ea ratione, si sit materiæ ἀνάλογος, conferre, *Ibid. annot.* 4.

68. Si vitio alimenti crudioris Epiala contigerit, cauendum est ne agitemus humores, alioqui torsiones excitabimus & deliquia animi inducemus; & de ijs maximè morbis audiendi sunt aphor. Hippocr. quibus cavet ne cruda moveantur, & cum scribit in Aphorismis eos qui pravo vtuntur cibo ægre medicationes ferre: quod pleniùs demonstrat dum ait eos qui crudis cibis &

Cõcoctio humorum ante Purgationem necessaria in Epiala.

humoribus abundant, ineptos esse ad Purgationem ideóque materiam esse præparandam, libertatem meatuum procurandam, vtendum decoctis origani, tetragorigani, hyssopi, thymi, melicrato & id genus aliis: *Ibidem.*

Venæ sectio non confert cùm fit vitio alimenti crudioris.

69. In tanta cruditate non videtur conferre posse venæ sectio: in alijs quidem febribus quarum materia partim in venis minoribus, partim majoribus concluditur, præsertim cùm putredinis signa elucent, non ratione antecedentis materiæ tantùm sed & conjunctæ sanguis demitur, quoniam materia febrem accendens in venis confusa esse videtur, non tantùm in præcordijs, vt placet recentioribus, cum sunt interpolatæ; sed in hac materia planè videtur secreta &, vt ita dicam, sequestrata, & tunc minùs à natura regitur: Hanc opinionem confirmat bonus medendi magister Savanorola, *Circum loca a arteriarum & venarum non videtur probabile pituitam tantæ frigiditatis coërceri posse, idque sensim, plurima enim adest in illis locis caliditas, sed in profundioribus locis longéque à corde semotis coercetur, vt sunt intestina, ventriculus, venæ profundæ musculorum*: Quod veteres in eam adduxit opinionem, vt audacter in febre Epiala, febribusque natis à cruditate humorum, venam non secarent. *Ibidem.*

70. Vsum

70. Vſum Pilularum præ cæteris Arabes commendant, alijs id non videtur, quoniam earum tum vſus incidit necesſarius cum è partibus remotis abducenda eſt materia, ſed hic in alvo continetur: tamen ob contumaciam humoris, & quia quæ ſunt liquida dum citò transfluunt, vires integras in ventriculum non exſerunt, niſi te revocaverit calor quidam immoderatus, Pilularum vſus non eſt repudiandus. *Ibidem.*

Pilulæ quomodo conducunt.

71. Casſię & ijs quæ Casſiam recipiunt locus eſſe non debet, quia enim ea leniunt tantum & ſuo virore lentoréque disſolvunt ventriculum, ideo minus quadrant: *Ibidem.*

A caſſia abſtinēdum.

72. Rhabarbarum non convenit quidem humori acido depurgando, ſed tamen quia robur addit ventriculo, poteſt aliquando vſu capi. *Ibidem.*

Rhabar. qua cōvenit ratione.

73. Hiera imprimis confert in hac febre, ſi quando aliàs epicraſi vtendum, tum quia nonniſi tempore materia detergetur, coquitur, deraditur & expellitur, tum quia & tempore vires deteruntur & ſpecie ipſa morbi imbecillimi exiſtunt: quicunque enim morbus ventriculum occupat, cujuſmodicunque ſit, is cum virium imbecillitate perpetuò junctus eſt, *Ibidem.*

Hieræ vſus confert.

74. Ideo maximè Ventriculo conſulendum, alioqui Cœliacas torſiones inducemus, fruſtráque operam navabimus: hujus enim febris, vt & Quotidianæ, focus maximè ſta-

Ventriculi habenda ratio.

tuitur ventriculus, cùm pituitosum excrementum in ea parte maximè superfluat. *Ibidem.*

Chinæ Decoctũ aut salsæ vtile.

75. Decoctum radicis Chinæ aut salsæparillæ bene aromatizatum quovis tempore potest adhiberi, nec enim ad prolectandos sudores vsurpatur, sed ad præparandum & superfluam humiditatem absumendam quæ alvum ipsam πλαδαρωτέραν ϗ χαλαρωτέραν ϗ ἐκτεθηλυσμένην, id est, effœminatam reddit, *Ib.*

Horrores leniendi fotu sedis febrilis.

76. Quoniam autem Rigores & Horrores maximè perturbant, imò sæpe plus molestiarum afferunt quàm reliqua symptomata, ideo de ijs leniendis cogitaverunt: imprimis probatur Fernelij consilium qui affirmat compesci sedariq́ue solere rigores fotu ad sedem febris applicato: in Epiala & Quotidiana fovebis regionem ventriculi; in virginibus decoloribus Epialam patientibus Lienem, & ventriculum, *Ibidem.*

Quæ est à pituita vitrea validiora remediò poscit.

77. Quò autem Pituita vitrea reliquis Pituitæ generibus frigidior contumaciorq́ue existit, eò diligentius validiora medicamenta sunt vsurpanda, Salsa, si quidem nec tã calida nec tam longo tempore postulat, *Ib.*

Oxymel quando ex vsu.

78. Quæstio esse potest an tutus sit acetosarum rerum vsus, quas tamen ad incidendum tenuandumq́ue mirificè conferre contendunt; & apud antiquos nil æquè ac Oxymeli in vsu fuit in febribus quas Pituita parit; tamen si omne frigidum partibus nervosis inimicum est, multò magis lædit

lædit acetum quod partium tenuitate cum frigore præditum est quæ efficit vt intro penetret vis frigoris : Sed si Oxymeli lædit nisi jure & loco adhibeatur, contra magnas habet commoditates in præparatione materiæ ventriculum occupantis, Si is vacuus sit, nulla pituitâ obsitus, quis dubitat quin oxymel nociturum sit? nam integris viribus afficit ventriculum; sin multa sit materia frigida, peruicax, lenta & glutinosa, quandoquidem exerit suas vires in eam, vis ejus priùs obtunditur & hebetescit quàm ventriculi corpus attingat : *Ibidem.*

79. Ita autem se gerere oportet in Epialarum cura vt materiei & febris ratio habeatur, Quis enim adeo temerarius qui calorem in Epiala observans aliquantulum acrem, ad juscula sese conferat, eáque ægris pleniùs præscribenda putet? febrem aliqua ex parte respiciet, at febris materiam augebit; & hic sequi possumus Galeni consilium 1. ad Glaucon. qui in Quartanis febribus acria, salsa piperatáque adhibet à principio ad vigorem vsque, quod hercle Galenus indistinctè proposuit, vt eo exemplo nonnullos possit seducere à via veritatis. *Ibidem.*

Jusculorũ vsus nimius noxius.

80. Sudorifica non prosunt initio quia materiam crudam in venas raperent, in fine materiâ mitificata conferunt. *Ibidem.*

Sudorifica initio non exhibenda.

In Hemitritæo.

Die exacerbationis feriandũ à remedijs.

81. An laborantibus Semitertiana continua habente paroxysmos tertio quoque die, aut Tritæophyæa, ipso die tertio quo reduplicario fit, aut vena secari aut medicamentum dari tutò potest? id enim in religione non est apud nostros, at fortassis malè: Si enim in afflictione ipsa, si in paroxysmo cibum dare nocet, cur non & purgare & medicari? *Cons.* 19. *lib.* 2. Si febres illæ tertio quoque die exacerbentur, cùm tamen continuæ sint, an illis diebus tertijs licet aut venam secare aut purgare? Non videtur, sed potiùs moliendum est aliquid die mitiore: revera si manifesta tranquillitas, comparatione facta cum alio die, appareat, & appareat quoque manifesta exasperatio altero die, eligendus est is qui eam præ se fert tranquillitatem vt aliquid moliamur. *Cons.* 77. *lib.* 1.

In Symptomatis Febrium.

Oxyrrhodina &c. noxia.

82. In doloribus capitis, præsertim cum febre, etsi magna vis febris impressionem facit in capite, cavendum ab ijs quæ multum refrigerant vt ab anacollematis & populeone: Si enim mador aut sudor manans dolorem minuit aut sedat, quis dubitat quominus refrigerantia & repercutientia adhibita, difflatu materiam prohibentia, noceant plurimùm. *Epidem. libro* 2. *pag.* 254.

83. In

83. In febribus Tertianis & continuis parvas manuum contractiones vidimus, &c. *vide articl. 31. Supra.*

84. Vt initio febrium aut continuarum aut intermittentium, nausea, sicca tussis, ἀνόρεξη &c. inducitur, ita si movetur materia & species quædam febris intus fovetur, quandam difficultatem spirandi afferre potest quam nec ad catharrum suffocantem, nec ad vitium Pulmonum referre debemus: *2. Epid. l. b. pag. 200.*

Dyspnœa in febribus. vnde.

85. Leipothymia interdum præcedit febrem: medici territi isto symptomate ad cardiaca properant, cùm potiùs ad purgans medicamentum statim sit veniendum. *Ibidem.*

Leipothymia febrium comes purgans nõ cardiacum poscit.

86. In febribus sæpe supprimitur vrina, summum vero adhibeat judicium medicus an supprimatur per se an per accidens; nam aliàs vt symptoma curari debet, aliàs vt morbus: falso quidam recurrunt ad calculum aut alias causas falsas: oportet diligenter incumbere in coctionem humoris & exclusionem & naturæ vim excitare, & non frustra cathæterem immittere metu majoris mali: id enim accidit cùm totum corpus crudioribus humoribus refertum est, confluit autem ex ipso acervata multitudo in vesicam, quæ amplius distenta & dolitans ad actiones suas inefficax fit & periculum suppressæ vrinæ in-

Vrinæ suppressio nec diuretica nec cathæterem poscit.

ducit: *Conſ.* 48. *lib.* 1. Eſt vrinæ ſuppreſſio febris κακοήθως proprium quoddam ſymptoma & quod medentis conſilium & provisionem ad ſe trahit: fit autem multis de cauſis initio talium febrium, præcipua tamen eſt copia humorum & pituitæ præſertim vias vrinarias occupantis vel confluxus humorum ad eaſdem vias: & Medicj graviter errarent ſi ad diuretica ſeſe converterent, derivandum enim potius per alvum: juvaret quoque eliccre vomitum niſi re aliqua prohiberemur: pleriſque creatum eſt periculum quibus præpropere diuretica ſunt adminiſtrata, hac ſola ratione & conſideratione quod vrina non redderetur. *Annot.* 1. *in cap.* 37. *lib.* 2.

Menſibus fluentibus in febre laborioſa vena ſecanda.

87. In febribus laborioſis & jactatione plenis, præſertim dum ijs mulieres conflictantur, menſium eruptionem vidimus, & tunc valde ſunt anxij Medici, An ratione tam ſævæ febris ſecanda ſit vena, & An tuto ſecari poſſit: quoniam ex iſta menſium eruptione non tam promptum ſequitur remedium ac ex ipſa evacuatione ſanguinis per phlebotomiam: obſervamus enim quotidie parum afferri adjumenti mulieribus febricitantibus inſigniter: contra ſi demitur ſanguis è brachio, manifeſtus apparet profectus: quod autem erumpant menſes in iſta ſymptomatum

tomatum in febribus agitatione, docet Hippocrat. in Coácis, *Horrores, labores, dolores capitis & colli molestiæ, menses prorivant.* Hippocr. 7. Epidem. notat de Cleomenis vxore pleuritica, quarto die copiosi menses fluxerunt, dolor lateris, sputa, omnia denique cessaverunt: vide quanti facienda est ea eruptio? *Ep. l.* 1. *p.* 99.

Diuturni partiũ dolores abscessum minatur nisi purgatio præveniat.

88. Puellæ febre Tertiana jam mensem laboranti, ante paroxysmos dextri hypochondrij & cruris dolores, calore accenso quiescebant: quid hoc rei; nisi purgationibus antevertas, hoc minatur abscessum: *Epidem. libro* 1. *pag.* 22.

Hypogastrij dolor acri clysmatè sedatus.

89. In febre quæ tertio repeteret die cuidam mulieri dolor incredibilis in hypogastrio oriebatur idque ineuntibus paroxysmis, necnon simul è regione illius partis dolor in sincipite excitabatur: hoc Medicis negotium facessit: duabus horis ante paroxysmum indebantur clysmata acria cum folliculis sennæ parata, dolores in vtraque parte cessarunt. *Epid. lib.* 1. *pag.* 22.

Horror frequens nõ semper supp urati nota.

90. Qui fit vt in febribus continuis perpetua horrendi quædam sit vicissitudo? an omnino metus supputati in parte aliqua, quod magna Medicorum pars suspicatur? nequaquam, nam cum in febus putridis, præsertim si cacochymia

magna sit quæ incendium conceperit; dum calor ex intervallis invalescit & putridus vapor effertur à foco ad partes reliquas feriens partes, tum horroris occasio adest: omnes enim cacochymi dum repente vehementer incalescunt, horrent, quod in externis videre licet; nam si quis cacochymus insoletur, paulò post horrescet & febriet, nunquid quod calor externus facit ad horrorem inducendum, idem & internus facere potest dum è foco & sede suscitatur refunditurque in alias partes, sed hæc in valde cacochymis & τοῖς ἀνοχλώδεσι. *Epid. lib.* 2. *pag.* 119.

Sudorū eruptio remedio rum usū non semper impedit.

91. Quadam tempestate Sudores aderant maxima febris parte; dubitabamus an tutò posset dari aliquid aut tentari, nos referebamus causam istius Sudoris ad copiam mali seri quod facile ob calorem ambientis effluebat præsente & juvante calore interno qui attenuabat, quod si diaphoreticus fuisset aut per modum expressionis, aut ratione imbecillitatis, non ita audacter aliquid tentavissemus. *Epidem. lib.* 2. *pag.* 171.

Sudor vi non exprimendus.

92. Quod de rigoribus inanibus & qui frustra fiunt aliquando veteres observarunt, aliquando translationem ad caput afferre symptomaticam, idem de Sudoribus

ribus est audiendum; nam cùm vel arte vel vi elicitur sudor corpore adhuc pleno, quoniam exprimitur vi quadam, si sit inanis aut si frustra elicitur, translatio fieri potest ad caput, id quod verum esse experientia comprobavit. *Epid. lib.* 1. *pag* 60.

In febre Hectica.

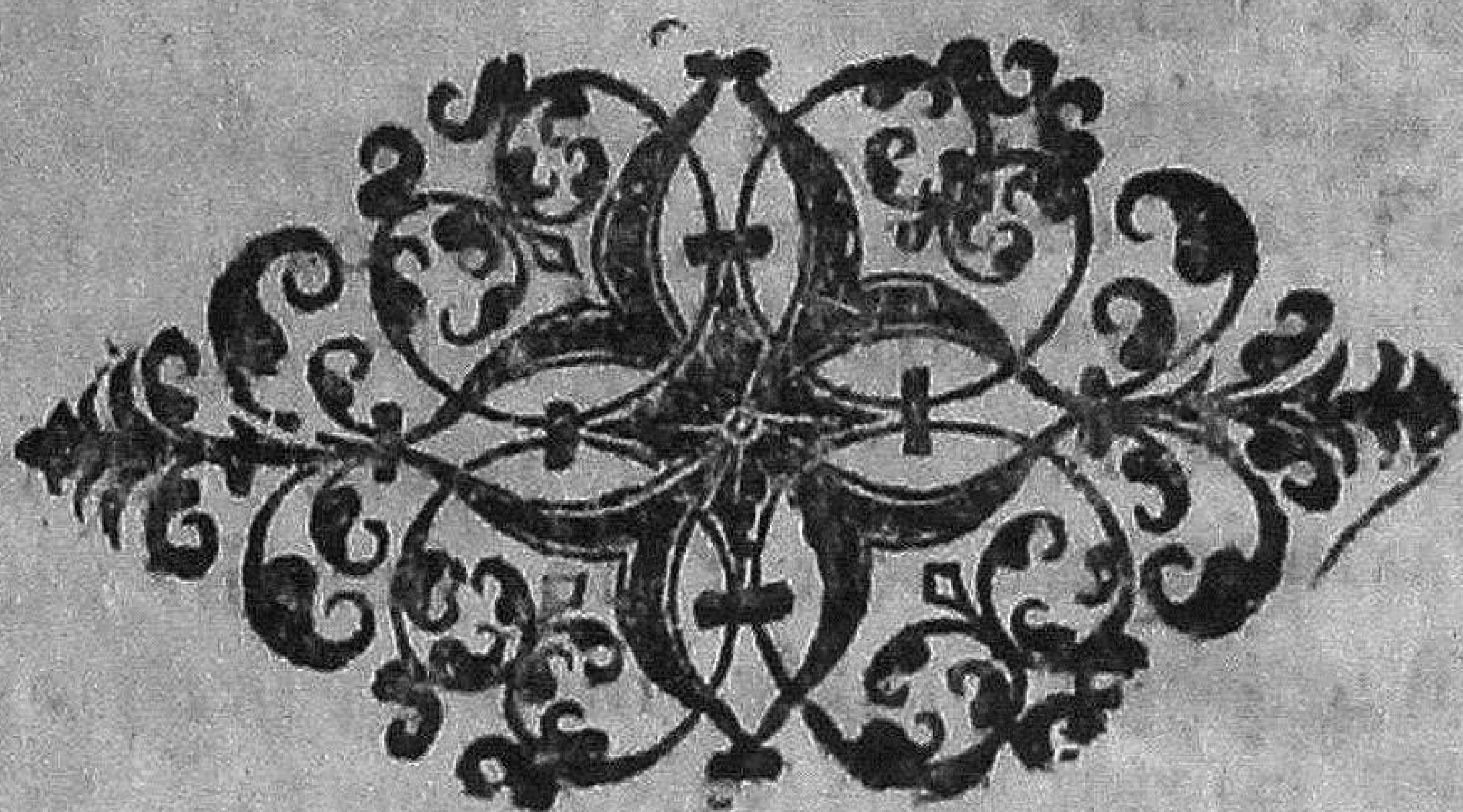
93. Ex Galeno 10. method. in febribus Hecticis si quid peccatur, graviter peccatur, & cùm affectus sit magnus, levissimum errorem tolerare nequit; Si Hectica pestilens, omne medentis consilium ad cardiaca converti debet; in hac vrinæ confusæ & subcroceæ apparent, cum nihil contingere soleat in simplici; sæpe enim, idqúe primis diebus, vrinæ non parum absunt ab vrinis sanorum; Si hectica sit Symptomatica ab obstructione aut vitio totius substantiæ partis alicujus nata, illorum habenda ratio est; etenim legere est cap. 2. lib. 10. method. exoriri sæpe febres lentas ex hecticarum genere à latente obstructione aut semi-mala in parte quapiam corruptela; sic nimirum focus videtur cor, hepar, mesenterium, ipsi quoque Pulmones, licet Galen. lib. de Marasmo neget Pulmonem sedem esse febris Hecticæ quod Pulmo sit humidus & perpetuo novo attracto aëre refrigeretur, sed hoc quam verum aliorum

Variæ debet esse medela pro causæ varietate.

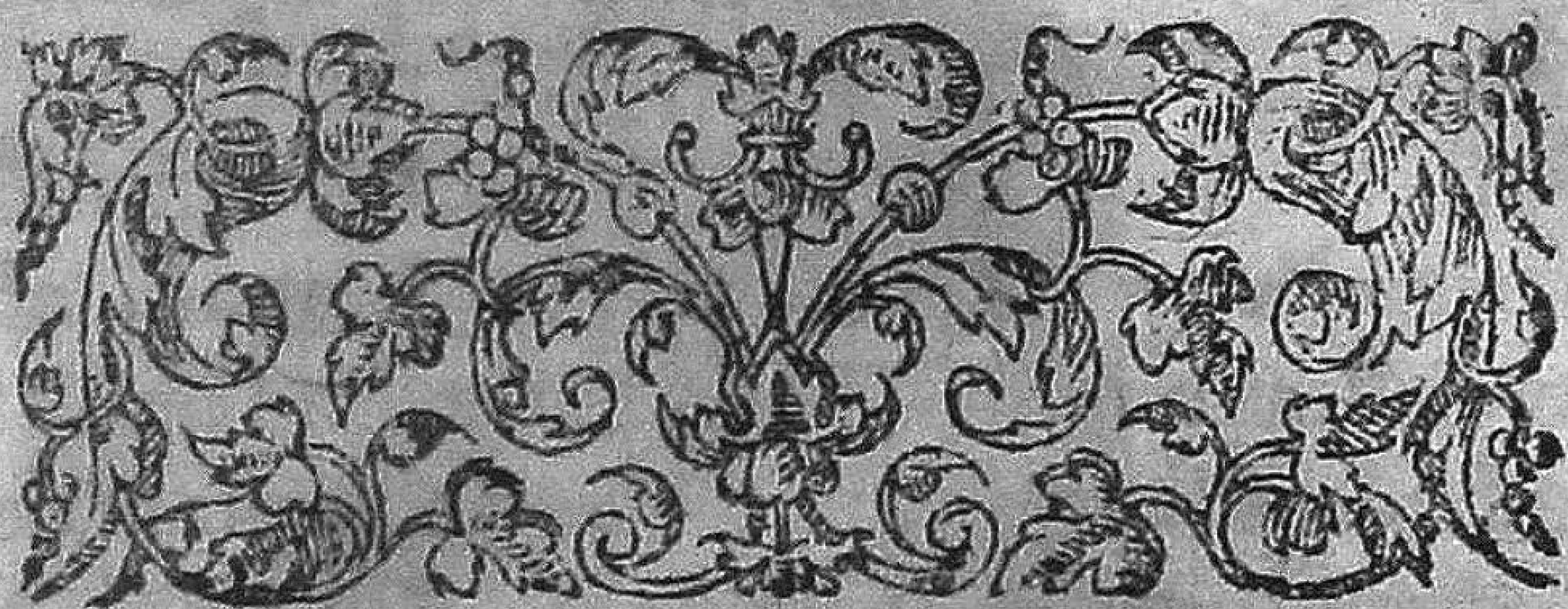
esto judicium. *Consilio*, 7 *libro* 1.

Refrigerandum etsi adsit obstructio & phlegmone.

94. Obstructio & phlegmone duo sunt quæ impedium quominus audacter in febribus hecticis refrigeremus; tamen Galenus mavult vsu frigidæ & obstructionem & phlegmonem augere quàm sinere longius serpere hecticam intemperiem. *Ibidem*.

CAVTIO-

CAVTIONVM, ANIMADVERSIONVM & Obſervationum Practicarum.

LIBER VI.

Continens eas quæ ad Morbos Capitis pertinent.

1. CAveant Medici prædicere ſe deprehenſuros aliquid in capite eorum qui morbo cerebri interierint. *Ann t 37. in hiſt.* 1. *lib.* 2. Neſcio qui fiat vt morborum Cerebri & notitia & curatio difficillima ſit: Notitia quidem, quoniam multi convulſi ſunt, Pavoribus conſternati, Phrenitide, Apoplexia, Epil ſublati, Lethargicis affectibus oppreſſi, Sideratique in quibus nullum fere veſtigium mali, aperto cranio, inventum eſt, nec ſanguis, nec aqua nec

Capitis affectus cognitu & curatu difficiles.

ichor, quanquam Medici qui historiam morbi vidissent, & terrifica symptomata observassent, certò affirmarent sibíque persuaderent, se aut inter membranas, aut in cavitatibus aut alia in parte, aut abscessum, aut sanguinis, aut aquæ copiam deprehensuros: vt tantò cautiorem prudentioremqúe medicum esse oporteat, & in investigandis rerum causis diligentiorem, quantò res sunt abditiores: Adeo est obscura morbòrum Capitalium ratio & evolutio difficilis: Curatio quoque non minore difficultate est involuta; quoniam nec Topica vires suas integras in Cerebrum exferunt; nec assumpta innocuè à capite causam mali amoliri possunt, præsertim si ea penitius Cerebro hæret, & si ipsum τῷ πρωτοπαθεῖν laboret: si enim sympathia, non tantis difficultatibus res implicatur. *Histor. 1. lib. 2. Cons. pag. 31. Cons. 71. lib. 3.*

Erthinis cautè vtendum.

2. In vsu Errhinorum magna cautione utendum est, sive utendi tempus & particulare & universale consideres, sive materiam: de tempore particulari, ut singulis diebus, aut mane aut vesperi omnia sunt cruda, mane cocta & parata exclusioni: Sic quod Errhinum commode usus esse poterit matutino tempore; vesperi inutile esse poterit à cœnâ; manè enim sequax & obediens est materia, vesperi rebellis: serò crassa per cruditatem, manè per coctionem,

nem, crassa fit enim, lævis & æqualis, sic minore negotio extruditur: Quò pertinet locus Hipp. 3. de Diæta, *Nares citra causam apertam à cœna implentur & repletæ esse videntur, emungunt autem nihil: ubi manè deambulare & exercere coeperint, emungunt ac spuunt: mucus & saliva repletionis sunt crisis*, I. e. index & signum: quiescente corpore meatus spiritus illa obturant: ubi calefactum est corpus præ labore, attenuantur & excernuntur: De tempore particulari dictum est de universali dicendum: Alia Errhina æstatis tempore, alia autumni, alia hyemis usui esse debent; In materia ferè peccatur: ferè enim omnia ex herbis calidis & siccis parantur, ut hyssopo, majoran. stœchade, anagallide, cui postrema vis inest maximè detersoria, desiccatoria &, ob calorem nonnullum, attractoria: At magna hominum pars non mungit facile ob siccitatem quandam & caliditatem quæ inest in capite. Id genus sunt biliosi, melancholici, atrabilarii, qui curis & sollicitudine animum exercent, ab eorum enim naribus nihil excernitur, nisi partes hæ fuerint prę humectatæ: Ideo Hippocr. 3. Acut. dicebat balneo nares humescere: sicqúe valent potiùs quæ suo blando tepore & halitu humido partes istas tepefacient; De majoranæ pugillo in aqua multa macerato dici hoc potest, quod à nonnullis tutò

usurpatur: tutiùs betæ & anagallidis succus; hydromeli ad detergendum & humectandum conferre potest. *Annot. in Cons 59. lib. 3.*

Errhina quomodo usurpanda.

3. Fernelius probat expurgationem cerebri per gargarismos, si liquor haustus in nares ore resupino relabatur in fauces: fiat decoctio in hydromelite: maceretur Iris, Salvia, cyclaminum; vel in hydromelite dissolvitur mel anthosatum. *Annot. in cap. 21. lib. 2.*

Metasyncriticis & validis cautè utendum.

4. An in affectibus capitis evocantibus ex alto & medicamentis validis est utendum? Affectus multi sunt, itaque distinctione est opus; inter cætera notandus locus Celsi qui de Phtheiriasi loquens ita scripsit, *Medicamenta intus lenia esse debent, ne quid acrioris pituitæ concitent*: Huc pertinet quod animadverterunt quidam Chirurgi, nimirum in vulneribus & offensionibus capitis medicamentorum usum non valde utilem esse, nam augentur dolores, symptomata excitantur, inflammationes provocantur; agitatur enim humor non evocatur: *Epidem lib. 2. pag. 268.*

Canon observandus ad capitis tutelá.

5. Observandus iste Canon quem Celsus eleganter descripsit, *Cùm omnibus sit inutilis post cibum aut contentio, aut animi cogitatio, tum iis præcipuè qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueverunt, vel quoslibet oris affectus: vitari etiam grave-*

dines distillationesque possunt, si quam minimè eum qui his est opportunus aërem, loca, aquasque vitet: si caput in sole protegit, ne incedatur, néve subitum ex repentino nubilo frigus id moveat: si post coctionem jejunus caput radit: Si post cibum neque legit neque scribit. Cons. 1. lib. 3. pag. 9.

6. Caput non nimis tegendum nec aperiendum & contumeliis aëris objiciendum: quanquam antiquitas pinxit omnes ferè tecto capite, ut erat solicita de tegendo rationis domicilio. *Cons. 24. lib. 3. pag. 100.*

Caput mediocriter tegendum.

7. Magnarum cogitationum cursus reprimendus, ut enim laborante pede nec standum nec ambulandum; sic nec cerebro infirmo laborandum. *Cons. 120. lib. 3. p. 286.*

Intensæ cogitationes capiti nocent.

In Dolore Capitis.

8. In Doloribus capitis curandis plus cunctando sæpe proficitur quàm maturando: Et in paregoricis potiùs consistendum, & expectandum donec morbus aliquantùm maturescat: Cur enim Dolores capitis sua non habent tempora ut & alii morbi? id declaravit serva D. de Guibbeville, cujus dolor in capite omnia nostra elusit medicamenta. *Epidem. lib. 2. pag. 214.*

Præceps cura nocet.

Vires debiles non impediunt generosum remedium

9. Notandum quod scribit Rondeletius de dolore capitis ex bile; Sæpe terreri medicos cùm vident ob dolores capitis vires admodũ detritas; nõ audent enim aut insignes venæ sectiones, aut valida præscribere medicamenta, & tamen in his tantorum dolorum sedatio consistit: tamen isto infirmitatis metu terreri non debemus: quid tantopere enim corpus frangit & spiritus dissoluit? Dolor, ergo eum amovere studeamus; quoniam autem stupescit quodammodo sensus ob insignem dolorem, danda sunt medicamenta valida, quæ naturæ calcar addant, alioqui inanis erit opera: & sic fecimus in servo Episcopi Cisteronensis, cùm adeo prę dolore capitis infirmum esset Caput vt animam agere videretur, tutudimus venam frontis & satis copiosè sanguinem detraximus: in illo verum comperimus quod Hippocr. Scribit. *Quibus capitis ac colli dolor adest, & totius corporis tremula impotentia, sanguinis eruptio solvit, quin & tempore hæc solvuntur, verum vesicæ in his solvuntur: Nunquid arte sanguinem detrahere conveniet? Epid. lib. 1. pag. 41.*

In Coacis.

Dolorũ gravitas nõ solis primis qualitatibus ad scribenda.

10. Capitis dolores non tam surgunt ob humorem melancholicum, aut frigidum, quatenus ejusmodi remanet; Quæ enim humori melancholico inest siccitas, ea parum ad dolores excitandos idonea est: frigiditas verò & humiditas (quæ tanquam

quam qualitates propriæ pituitæ quadrant) parum quoque ad generationem dolorum valent: nam, opinione Galeni, frigus torporem potius inducit: Itaque cùm in fluxionibus tam acerbi dolores excitantur, vel tales humores sunt Pituita Salsa, aut Acida, vel flatulenta materia est: ac credibile nullum pene dolorem excitari, quin aliquid sit de natura flatulenta & ichorosa, quod videbatur Medicis Pneumaticis, quorum dogma videtur Hippocr. secutus lib. de Flatibus: Istas ventositates, ἀνεμίας vocare possis, & flatus subventaneos, vagabundos, leves, irritos; in talibus autem Phlebotomia solvit. *Ephemer. lib* 1. *pag.* 44.

Inductus dolor & tremor capitis pilul. ex hydrargico.

11. Mirum quod contigit uxori I. Chalentonii, hæc enim imprudentis Pharmacopæi consilio usa pilulis ex hydrargiro, ab eo tempore caput doluit, cerebrumque ita affectum fuit ut perpetuò vacillare videatur. *Epid. lib.* 2. *pag* 263.

Cerebrũ non fert phlebotomiam largam.

12. In Capitis doloribus (nisi forte periculum grave minentur) nec nimis securè venas frontis aut occipitis aperies, nec audacter arterias temporum reserabis: At, ajunt, multus in capitis venis sæpe sanguis deprehensus est? Credo, in malè affectis, cùm factus est morbus quem Hippocr. vocat ἡ ὑπέρεμπτωσις τῶν φλεβῶν τῆς κεφαλῆς: at Cerebrum pars est naturâ frigida, spiritu limpido & illustri valdéque elaborato

plenum est, cujus facilis est dissipatio, & proinde aut imminutæ memoriæ, aut morborum frigidorum, aut cæcitatis occasio: præterea, quod dolet caput sæpe, id potiùs post quandam effumationem fit quàm sanguinis copiam, at ista effumatio potiùs postulat revellens remedium, ut Purgationem, quàm Phlebotomiam: accedit quod Cerebrum potius nutritur per modum raptus quàm legitimæ attractionis: glandula enim est & situm in corpore superum habet: at carnes quia sunt calidæ humidæ natura, non ex eventu, vt Cerebrum, verè ab Hippocr. Epid. 6. ὁλκοὶ dicuntur, i. e. attrahendi facultate pollent, ideo & facilè in iis sanguis congeritur & attrahitur ad eas, propterea minùs formidare oportet phlebotomiam in morbis carnis, *Epid. lib. 2. pag.* 117. Et Aristoteles lib. 6. de somno ait, sanguinem capitis esse tenuissimum, contra partium inferiorum crassissimum esse, ideo non fieri potest quin tenuissimum sanguinem multi comitentur tum fixi tum fluentes spiritus: item ab Hipp. cerebrum dicitur esse glutinosum frigidíque metropolis: vide Hippoc. lib. 7. Epid. in historiâ Halicarnassensis ad dissuadendam phlebotomiam, præsertim frequentem in dolore capitis: *Epid. lib. 1. pag.* 95.

14. Mulieri cuidam dolor implacabilis circa occiput mitigavit.

Sectio arteriæ temporalis & venæ Puppis cum Pyrotico, dolorem

circa

circa collum & in occipite, etiam minimo digitorum appulsu dolor sæviebat, secta arteria temporalis & venæ Puppis, applicatum parti dolenti Cauterium, meliùs multò habuit. *Paradigm.* 221.

14. Potest obstinato malo Arteriotomia decerni & cùm redit dolor: est velut accessio febrilis, maximè existente febre particulari & velut capitali. *Cons.* 1. *lib.* 3. Quibus in capite focus est, ut jam doctrinæ gratia febris capitalis dicatur, oculi rubent, dolorqúe pulsatilis percipitur, est velut ὑπερέμεσις venarum capitis, vt ait Hipp. de morbis, annon arteriotomia confert? audimus Cardinalis Lothareni, qui febre capitali interiit, aperto capite repertas venas omnes adusto plenas sanguine & meninges veluti tactas de coelo & sideratas. *Epid. lib.* 2. *pag.* 129. Yvoni Chirurgo ἀπυρέτῳ ἐόντι ferè dolores aderant capitis profundi, vehementes, lancinantes, divellentes, διαιροῦντες, ut inde vires penè consternarentur: omni modo laboratum est ut dolores sedarentur, sed præsentissimum attulit remedium arteriotomia, dicto enim citiùs conquievere: qui sanguis detractus est, ei erat assimilis qui ex brachio detractus fuerat: at non audacter sanguis mittendus è capite, &c. *Ep. l.* 1, *p.* 95.

Arteriotomia quando locum habet.

15. Hippocrat. parte 115 liber 4. Acut Cùm dolentes capite à Purgatione excludit, non omnes audit, sed eos qui sine ca-

Quinam purgatione irritatur.

cochymia ob externum errorem aut excessum ita affecti sunt, quibus potiùs jusculis, cibo potionéque est consulendum: Vel forte de iis doloribus intelligit qui cum febre sunt, in quibus obest purgatio capitis; illi enim à vapore elato & à febrili calore suscitato surgunt: quod defœdatis virginibus maximè contingit, si quidem experientia vidimus in fœdis coloribus, cum febre quadam lenta & obstructione junctis, immedicabiles capitis dolores paruisse, quibus tollendis medicorum opera nil planè contulit: Item ibid. loquens de diuturnis doloribus capitis, ait, *Si caput purgaveris, magis affliges*: hoc autem evenit cùm materia adhuc cruda est nam si dantur pilulæ aut alia medicamenta valida & validè è capite humores abducere solita, dum movetur humor, pote crudus, magis ferocit atque irritatur, itaque expectandum donec mansuescat, ita enim medicamento trahenti parebit; de iis Hippocr. dixit, lib. de locis in homine. *Febricitanti caput ne purgato, alioqui furiosus fiet.* Quod diligenter notandum est, ne frustra in fœdis coloribus, pilularum cephalicarum usu, capitis dolorem rebellem profligare tentemus; Nos enim asserimus id frustra sæpe tentatum à medicis, qui non habita ratione doloris capitis virgines affligere soliti, ad pilulas confugerunt, dolorem auxerunt, imò ne lenivere quidem.

lib.

Libro de Virg. & mulier. morbis cap. 7.

16. Si dolor capitis à flatu est ex quadam pituitę resolutione, nunquid Pilularum tutus usus, quarum tenuis & acer calor facilè pituitam in flatum resolvit & ita causam auget? *Epidem lib.* 1. *pag.* 44.

Pilulæ noxiæ in dolore à flatu.

17. Cuidam in dolore capitis acerbissimo, febre assidua, sed cujus argumenta in capite erant, Pilularum usus, etiam præsente febre contulit. *Epid. lib.* 2. *pag.* 261.

Pilularum usus etiam præsente febre contulit.

18. Virgo jam menses multos medicamentis agitata, & serva quædam, non convalescebant: dolores capitis perseverabant & totius corporis: tandem Pilulis sine quibus & Communibus usæ sunt ante pastus: profuit valde: deinde Salsæ parillæ decoctum satis dilutum imperatum est, eliciti sudores per quatuor dies: mirum in modum profuit: Annon simile usurpare licet? imò ubi seri suspicio est, contemperare oportet & sudorifica præscribere, *Ep. lib.* 2. *pag.* 155.

Pertinax pilulis sine quibus sanatus & hydrotico.

19. Quidam dolore capitis periodico vexabatur, quomodo & plerosque alios laboravisse observavimus: magna alvi subductione & sanguinis detractione liberatus est: juvit quoque & cataplasma anodynum ex mica panis. *Epid. lib.* 2. *pag.* 248. Vxor Domini de Here eo modo laboravit, nam periodicus fuit dolor

Periodicus quomodo sedatus.

capitis, instar Hemicraniæ: tandem validissimis purgationibus cessit: *Ibidem pag.* 263.

Hemicrania pil. & hydrot. sanata.

20. Hemicrania intolerabili quidam cruciabatur, pilularum potentium usus profuit; natura particularem in tempore sinistro sudorem provocavit, conferebat; arte & ministerio provocatus est sudor ampliùs, melius ei fuit: Annon cum crudeliter caput dolor affligit, præeuntibus universalibus, hydrotica dare bonum est ut serum, præcipuus doloris author, educatur? revera id confert. *Epid. lib.* 2. *p.* 155.

In Hemicrania danda medicamẽta tempore paroxysmi

21. Qui inveteratas habent Hemicranias, præsertim si non tam per protopathiam quàm per sympathiam excitentur, sæpe aut aëris mutatione aut diætæ aut intempestivo quodam rerum externarum occursu suos veteres dolores experiuntur: an juvat eodem die quo & dolores repetunt valida exhibere medicamenta? ita enim ferunt, dum humores sunt in orgasmo, bonum esse conari aliquid contra obstinatos, contumaces & inveteratos morbos, & narrant se ab inveterata Hemicrania liberatos, *Epid. lib.* 1. *p.* 48.

Narcoticis quidam sedandus.

22. Capitis dolores quidam oriuntur ex acuitate sensus, quemadmodum quidam facile syncopisant & resolvuntur ob acutiem sensus, & oportet maximè providos esse ne quid hic peccetur: revera cùm magna suspicio est sensus acuitatis, ut levi de

causa

causa oriatur dolor, qui ob eam acutiem ingens fit, ad narcotica veniendum erit, & meo quidem judicio tutò applicari possunt. *Epid. lib. 2. pag.* 162. Ad sensus acutiem veteres non reformidant sopientia & foris admota & assumpta: & foris conserva Nenupharis & Violarum cum semine lactucæ, &c. *Consil.* 1. & 45. *lib.* 3.

23. Cuidam dolor capitis implacabilis circum suturam coronalem: irrita medicamenta, qua parte dolor designabatur, eadem facta scalpello sectio, profuit aperto capite, repertus est vermis inter calvariam & Piam matrem situs, Si terebrata calvaria fuisset, spes aliqua vitæ fuisset. *Paradigm.* 19.

Quidam solo ferro sanabilis.

24. Notatu dignum plerosque Cephalalgicos, Vertiginosos, Arthriticos, à molestiis morbi, saltem incrementis, vindicari adhibito ad eam partem ruptorio, quæ Inion dicitur, ac præsertim ad extremum ejus quod est initium ejus scrobiculi qui in fine occipitis est, quà multi nervi decurrunt: at revera nulla pene molestia nullóque incommodo id fieri potest, & hinc profectus maximus consequitur. *An.* 5. *in cons* 3. *l.* 2.

Fōticulus in inio valet.

25. In acerbis doloribus an Galli exenterati applicandi? cùm humores adhuc moventur ac sursum rapiuntur, ut curetur grauitas capitis, plerisque adhibiti sunt ad

Pipionū admotio quādo ex usu.

somnum conciliandum, tamen sub finem Phrenitidis valent ad digerendum. *Ep. l. 1. pag. 5.*

Lotio prudenter administranda.

26. Lotio capitis ab antiquis usurpata, à nostris intermissa, quia facilè peccatur in lotionis usu, si modò prudenter administretur, plurimum est auxilii allatura: lixivium sit potiùs ex his quæ laxant & temperant, si dolor capitis ab æstu viscerum originem ducat, *Cons. 1. l. 3. p. 8.*

Oxyrrhodina sæpe noxia.

27. An in doloribus Capitis cum calore & humore ἀπεψήσει (bilioso mixto cum pituitoso,) præsertim cùm serum biliosum adest, conferent embrochę ex oxyrrhodino & repercutientibus? Si enim minima seri per sudorem excretio capitis dolores acerbissimos sedat, nunquid usu adstringentium in Capite, tanquam carcere, concluditur humor qui difflari prohibitus, seipso per moram deterior & fit & existit? *Ep. l. 2. p. 115.*

Calidi fotus & embrochæ sæpe nocent.

28. Vulgò omnes medici calidos fotus & embrochas ad Dolores capitis instituunt; at cùm maxima pars eorum sit ab humore aut per se calido, aut à vapore aut ab adusto, concluso & ob difflationem prohibitam quadamtenus putrescente, frustra tot lixivia ex calidis cephalicis instituunt; *Histor. 4. lib. 2. consil.*

Sacculis paregoricis levatus dolor pertinax.

29. Illustris Domina de Charni implacabilibus capitis doloribus tenebatur: suspica-

picabantur humorem esse frigidum, rebellem, efferatum tamen & jam in flatulentam naturam versum: sectæ venæ sunt brachiorum, purgatum corpus, vesicæ suillæ admotæ lacte plenæ: nil proficitur, tandem interbastantur sacculi semine lini pleni, vino & aqua incoquuntur, applicantur, dolores cessant, non longè post repetunt, eadem usurpantur, tandem cum nil proficeretur, sæpe adhibentur Galli exenterati, miraculo convalescit, *Epid. lib.* 1. *p.* 45.

Frictio capitis quando instituẽda.

30. Frictio capitis est ubi juvat, est ubi obest; student omnes caput siccare, in Biliosis & iis quibus caput biliosius & æstuantius est: nocet, non ex parte ipsius cerebri, sed ex parte membranarum ejus & Pericranii: frequenti enim frictione caput & siccius & minus perspirans redditur: *Consil.* 1. *lib.* 3. *& Cons.* 18.

Balneũ aliquando confert.

31. Galenus parte 42. lib. 4. Acut. de usu Balnei in Dolore capitis ita statuit, *Capitis solius quovis alio modo habentis caliditatem Balneum iuvat: cùm verò spiritus flatulentus ob humorum pravitatem ad caput fertur, his lavare non convenit*, Ac si dicat, Si localis est affectus in Cerebro, juvat lotio, Si à toto corpore, disconvenit: *Consilio* 1. *lib.* 3. *& Histor.* 4. *lib.* 2. *Consil.*

In incipiente adstringens Emplastrum valet.

32. Dolor Capitis incipiens Emplastro

adstringente mitigatur: id docet Frontal puerorum capiti applicatum, quod strictius additum, dolorem repellendo compescit, est enim Frons pars maximè excipiens, Occiput mittens: *Conf. 1. lib. 3.*

Vinum suspectum.

33. Etsi ex Gal. aph. 21. lib. 2. & 36. 7. vinum lædat caput, afferens convulsiones, deliria, ubi inanito corpore sumitur; tamen idem 6. Epid sect. 6. aph. 5. in doloribus capitis & Hemicraniis præbet: quomodo autem merum juverit somno conciliato Gal. eo loco explicat; id quod est notandum, quoniam id communi omnium opinioni repugnat: Et si ad affectus nervorum & cerebri remedia calefacientia & siccantia conferunt, cur vinum calefaciens & siccans non valet? an quia fundit vinum magis? an quia ut alimentum subit magis, & si quid nocere potest, magis nocet? fundit enim & non discutit. *Annot. 10. in Conf. 1. lib. 3.*

Inedia cuidam speciei noxia.

34. In Cephalalgia ob sensum capitis exquisitum, inedia inutilis imò malefica est: ventriculus enim repletur per jejunia ichoribus, qui suffusiones & dolores capitis magnos excitare solent, *Conf. 1. lib. 3.* Non ferenda inedia, etsi quidam medici inedia pertinaci aculeos omnes bilis dicant retundi; ego verò contra, nam efferatur magis. *Conf. 43. lib. 3.*

35. Cùm mulieres queruntur de sin-

Dolor sincipitis in mulieribus, ferè ab utero est.

cipite,

cipite, videndum nunquid aliquid ſit hyſtericum, nam paſſim in libr. de morbis ſcripſit Hippocr. uterum maximè ſincipiti conſentire: mulier quædam tum demum de ſincipitis graviſſimo dolore queritur cùm erumpunt menſes, adeo magnus uterorum, cum ſincipite conſenſus; *Vide Langium Epiſtol. 49. lib. 1. Epidem. l. 2. pag. 129.*

In Phrenitide.

Phrenitis à ſãguinis effuſione nimia.

36. Vxor N. quibuſdam convulſionibus obnoxia eſt & mente movetur ſine febre, præſertim perſpicua: cùm laboraret, ingens hæmorrhagia & indomita fuit: credibile ſanguinem multum fluxiſſe, qui & bilem & ſuccum melancholicum temperaret, hæc autem habitu eſt melancholico, ita enim Hippocr. 7. Epid. narrat de quodam Halicarnaſſenſi, cui cùm in dolore capitis ſecta eſſet vena, evacuatione & perfrigeratione quadam capitis Phreniticus factus eſt, *Epid. lib. 2. pag. 194.*

Venæ capitis aperiendæ.

37. Si in deliriis & Phrenitidibus (modò non jam ſit alienatio ſed alteratio tantùm) magnæ, ut fit, in Cerebro inflammationis notæ adſunt, nunquid contenti eſſe debemus ſectione venæ in brachiis & cucurbitulis? nunquid & tutò & ex arte aperiri poſſunt aut arteriæ aut venæ frontis? Illud enim eſt dolorum proximum

ventrem aperire: Si in dolore capitis intolerabili & apertio venæ frontis & arteriotomia confert, nunquid in Phrenitide hoc fieri potest? cum enim in Phrenitide, authore Galeno partic 73. sect. 2. l. 1 Epid. materia venis egressa sit & jam adhæreat partibus ipsis, veluti secreta à massa sanguinis, nil aut parùm præsidij affert vena brachii, *Epid. lib. 2. pag. 129.*

Narcotica cõferunt ante purgationem.

38. Nicolaus Marguenatus caput dolet, febricula; astantium errore & negligentia malum augetur, Cerebrum obsidetur maximè, ferè Phreniticus factus est, turbatur plurimùm nec potest contineri: ecce Medicus ut id sedaret Pilul. de cynoglosso ℈ ſ. cum syrupo papaverino & aqua cardui dissolutarum dat, Sopitus jacet; tunc manè purgant illum vehementissimis medicamentis & clysteribus sæpiùs repetitis: forte hoc imitandum & somnus in tali casu conciliandus, ut ne inflammentur magis spiritus vigiliis ipsis, & ut pertinaces non fiant ægri, nisi obstupefacti fuerint medicamentorum usu: *Epidem. libro 2. pag. 215.*

Galli exenterati sub finem demũ capiti admovendi.

39. Sub Phrenitidis finem Gallos exenteratos applicabis capiti, valent enim ad digerendum: at cùm humores adhuc moventur ac sursum rapiuntur, nocent plurimùm, *Epid. lib. 1. pag. 5.*

In

In Lethargo.

40. Domina le Boindre morbo medicis incognito, sed tandem inter legendum ab Hippocr. descripto, periit: cujus ratio tenenda ad unguem est, quoniam medici decipiuntur plurimum: & Domina Garnier non dissimili morbo consumpta fuit, utraque comatosa ac veluti Lethargica interiit, affecti valde Pulmones erant: An Lethargus à Pulmone esse potest? ita sanè, eo modo quem descripsit Hippocr. 3. de morbis; *Morbi Lethargi appellati idem status ac Peripneumoniæ, & non omnino remotus ab humida Peripneumonia, tussit & sopor ipsum tenet: cùm moriturus est, multùm & liquidum egerit*: idem repetit 2. de morbis. At Lethargus propriè est affectio Cerebri; Sed hic affectus qui propriè affectionem Pulmonis sequitur & facilè Cerebro communicatur, ob Pulmonis & capitis συμπαθείας, à similitudine quadam λήθαργος dicitur, primò quia hominem λήθαργον, id est, ignauum & comatosum cum febre reddit; secundò quia Lethargicam dispositionem in Cerebro facit, ob crassorum vaporum elevationem à Pulmonibus concalefactis excitatorum, talis enim species Peripneumoniæ à pituita putri est, cujus crassior vapor feriens Cerebrum, velut hominem Lethargicum facit:

Lethargus à pulmonibus

Vide Martianum in eum locum.

Sic enim observavimus ex Galeno, in febribus, & præsertim earum accessionibus, sæpe soporosos affectus per sympathiam contingere: tertiò Lethargus dicetur, quoniam cum obstructi sint à Pulmonibus pituita infarctis, mæandri, & viæ liber aditus & exitus spiritibus non sit, sic ληθαργικὸν quid inducitur, quia soporantur instar eorum qui Lethargo tenentur: Hæc notanda sunt, ne malè consulas capiti, cùm omnino ad Pulmones studium referre oporteat. *Epid. lib 2. pag.* 118. Omnino hunc morbum videtur exprimere Hippocrates parte 35. sect. 2. lib. 1. prorrhet. *Dolor, ait, Pectoris firmatus cum torpore malus*: Nam & λήθαργος & νωθρότης idem ferè sunt: & in eo sensu dixit in coacis, *Qui ex Lethargicis evadunt, Pectore suppurati fiunt. Ibid. pag.* 135.

In Desipientia.

Desipiẽtia quædam ab exhausto.

41. Desipientiæ medentium opera in eo versari videtur ut recurrant ad medicamenta purgantia, ad cucurbitulas & ad sectionem venæ, quod hanc omnem à repletione oriri credant: vnde Galen. comment. in aphor lib. 7. *A Profluvio sanguinis desipientia ac convulsio malum*, Scribit *illum magnam vim habere ad persuadendum Desipientiam ab inanitione etiamnum nasci posse, quod verisimile sit ætate Galeni medicos* exitisse

extitisse quibus persuaderi non poßit ab Inanitione Desipientiam proficisci posse: agnoscit autem Galenus & ob profluvium sanguinis & ob vigilias immodicas oriri posse Desipientiam, ita vt quæ ob profluvium istud fiat, ab exhausto sit: quæ ob vigilias, ab inanitione: quanquam fieri possit ut immodicis vigiliis sanguis biliosus redditus, aut bilis siccior ac æstuantior, principium causamque det illi Desipientiæ: hæc Galenus, & nos id experientia observavimus, nam ad ripam Sequanę Quidam cùm menses quatuor febre Quartana Erraticáque laborasset, emaciatus planè, squallidus, cœpit tantisper desipere, delirare, crebro resurgere, & inde Cataphora seu Catalepsi prehensus quâ interjit; an credibile ista omnia symptomata à Repletione esse, cùm ita corpus totum contabuisset & emacruisset? Item iuvenis quidam febre maligna satis decubuit, sexto die sanguis cœpit effatim fluere, vix ac ne vix sisti potuit: ab eo singultus accessit (dubitabant an ab Inanitione an à grumo sanguinis in ventriculum delapsi) coepit tremere, delirare, desipere, Num & Tremor & Desipientia ab exhausto contigit? Immo vulgò iam pridem persuasum est deliria ab inanito fieri posse, cùm enim in inedia quendam mente aberrare vident, dicunt propterea delirare quod hinc cerebrum vacuum sit, ita enim vocant; & id verisimi-

le est admodum: propterea hallucinantur qui in talibus deliriis ad Hieram Diacolocynthidos, & id genus valida concurrunt. *Consil.* 58 *lib.* 1. Et Hipp. aph. 9. lib. 6. docet ob fluorem alvi magnam Desipientiam contingere, An tunc venam secabis? Et in Prorrhet. Phrenitidem maniacam ait contingere & ob malignam qualitatem, pote humore bilioso exassato: & propter immodicam siccitatem, &c. *Epid. lib.* 1. *pag.* 78.

In Soporosis Affectibus.

Theriaca suspecta.

42. In Lethargicis Affectionibus & Comatis & Apoplexiis Theriaca vulgò præscribitur, an id tutò fit? Nequaquam, idque duabus de causis, nam & obruit vis opii, quæ vix tempore retunditur, & etiam retusa si aliqua supersit, maximè apparet in istis affectionibus: præterea Theriacam multa ingrediuntur quæ vim astringendi habent, ideo duabus istis de causis impunè dari non potest. *Epid. lib.* . *pag.* 44.

In Pervigilio & vigiliarum excessu.

Narcoticorum usus suspectus.

43. In somno usu rerum soporiferarum inducto, sæpiùs in ægrorum commoda peccatur, ideo ratio ineunda, quâ in ejus inductione, ne nimietate & insolentia peccetur, sit insistendum: somnus ille hypnoticis

noticis inductus cùm blandam benignamque anathymiasin caus[illegible]m sui agnoscat, à naturali descîscit, somnóque contra naturam similior redditur, quod refrigeratione & humectatione fiat, & quatenus ita inducitur, contra naturam somnus dicitur; quatenus autem nonnihi adjumenti affert, imò plus commodi naturam recreando, diuturnis vigiliis fractam & lassatam, quàm detrimenti, quod inducatur à rebus contra naturam existentibus: Sed in eo conciliando prodigos nos esse non oportet, satis est esse liberales: etenim & ineuntibus morbis & in vigore & omni tempore morbi, sive etiam calidi, sive frigidi morbi, sive dummodo aliqua sit somni vacuitas, ut videantur medici semper aliquid moliri, hypnoticorum usu sese ægris consulere arbitrantur, at errant longè: nam sæpe καρηβαρείας & alia id genus mala inducunt; dum enim exitu prohibentur excrementa ἀτμώδη, cerebrum offenditur; in cuius calidis affectibus, vigiliis & febribus continuis, soporifera maximè medici usurpant; *Vigiliæ fiunt propter calorem primæ partis sensificæ*, ait Galen. *Aph. 3. lib 2. idque vel propter simplicem intemperiem, vel ob copiam biliosi humoris in eadem parte ferocientis*: Tunc videndum ne imprudenter usurpemus hypnotica, sive in tempore, sive in usus crebritate, nam sic ex calida intemperie fit frigida, quod pessimum est; acce-

dit quod exitu prohibeantur humores tenues, sive quod per ventrem evacuari possint, sive per halitum: at dices, incrassantur? quid tum? bonum quidem eorum acrimoniam retundere usu temperantium, non autem stupefacientium: & licet retundant, ista retusio à talibus facta plus afferet incommodi, nam difflatu per cutim & refluxu à capite, tanquam parte principe, prohibentur humores; deinde repressi in capite, usu stupefacientium, vim suam Cerebro imprimunt, unde videmus etiam fatuos stolidosqúe quosdam effici usu Narcoticorum etiam moderatorum; In tempore quidem peccatur, cùm initio morborum damus, obstruimus enim tunc, materiamque crudiorem reddimus & naturam hebetiorem, nedum vegetiorem, *Cons. 65. lib. 1.*

In vigore morbi noxia.

44. Et omnium gravissimè peccant etiam in vigore morborum stupefacientia hypnoticáque præscribentes, nam tunc natura aggreditur coctionem, materia est mitificata, facultas vitalis & naturalis fortes etiamnum persistunt; animalis autem infirma est, ob quam infirmitatem Galenus Aph. 29. lib. 3. vetat ne quid tentemus: at stupefacientia cerebrum ipsum hebetius reddendo, infirmius faciunt, propterea error committitur maximus; quin etiam, contra qu d Galen. dicit, in vigore aliquando facultates sunt attonitæ & imbecillæ,

ciſſæ, ac tunc hypnoticum non confert, ſopiuntur enim ipſæ facultates, ἐρεθισμὸν humoris non percipiunt & ita criſis non fit: Quidam febre Cauſode laborabat, inſomnis erat, circa nonum diem cùm naturæ aggreſſio concurſióque expectanda eſſet, capiti pullus exenteratus eſt applicitus, eidemq́ue ſyrupus diacodyonis cum decocto lactucæ præſcriptus: illi & præſentibus omnia viſa ſunt mitiora, tribus aut quatuor horis poſt, cùm ſeſe in ſomnum convertiſſet, inventus eſt exanimis; credibile eſt hoc contigiſſe quod per ſtupefacientia ſomniferáque facultates languidiores redditæ forent, die præſertim critico, ſic humores non ſtimularunt naturam, aut eam languidé ſtimularunt, eodemq́ue uſu ſuppreſſa maligna materia, quæ per ſudores aut alvum projici debuiſſet; ſic mors derepente invaſit: Itaque nec initio morborum, nec in vigore ſunt admovenda ſtupefacientia, præſertim in acutis, nec Pulli exenterati ſunt admovendi capiti initio & vigore morbi, nam multùm conturbant & ad caput alliciunt ſuo calore; unde ſenſuum fit oblæſio: at opportunè dari poſſunt in morborum incremento. Præter autem exemplorum fidem, idem clarius reddi poteſt authoritate Tralliani, qui Narcoticorum Anodynorumq́ue uſum, viribus præſertim infirmis, ſuſpectum eſſe ait, imò etiam

mortem sæpe inde advenire confirmat; nam influxum refluxumque humoris impediunt, obstruunt, naturam hebetant eiusque aciem retundunt, *Cons. 65. lib. 1.*

Cavẽdũ ob eq꞉ũ usum in iis quibus cerebrũ frigidũ.

45. Somnus per se stupefacit, corpus torpidum reddit ac grave, meatus obstruit, ut præclarè Hippocr. lib. de flatibus docet: multò magis id præstat si præter naturam inducatur, maximè autem usum somniferorum verebimur in iis quibus Cerebrum frigidius, quamvis vigilent, quia facilè vires exerit in Cerebrum res somnifera: *Annot. 4. in id consil.*

Papaverum decoctum stultitiã inducit incautè exhibitũ

46. An Papaverum decoctum tantopere lædit? quarto gradu refrigerat, quanquam à qualitatibus quibusdam manifestis interpres Dioscoridis vim quandam calfaciendi impertit: sed tandem gravitate veterum sententiarum territus, fatetur à mixtione Glaucij herbæ id contingere posse, ut ementitum sit hoc & adulterinum: Sed quid est quod vulgo credatur infatuare? Credo tribus de causis μώρωσιν & ἄγνοιαν inducere posse, primò dum refrigerat & spiritus incrassat; secundò tetros vapores & calidos in substantiam cerebri impingendo: Nonne enim videmus initio Paroxysmorum ab extimis ad penetralia cordis calorem refugere & una capitis dolorem incredibilem sæpe excitari, aut Coma aut aliquid simile: contra calore febris sese frangente (licet sit tantùm remissio, non

autem

autem intermissio) quiescere capitis dolorem & ad pedes calorem recurrere ? imò in libris τῶν ὀξέων tum demum exhibendæ aquæ aut cibi occasionem adesse scribit cùm pedes plus reliquo corpore concaluerint, potè καλαῤῥόπῳ facto calore & spiritu qui priùs erat ἀναῤῥοπος: hinc liquet, caloris; spiritus, ichoris esse fluxum & refluxum, nec non & quandam διαφόρησιν, ut ea ratione hypnotica & refrigerantia impense noceant, egressum maligni spiritus & caloris à capite impedientia & difflatum perspiratumque prohibentia; quod audiendum est nisi corpus sit legitimè repurgatum: nam tunc, quoniam non tanta est tetrorum vaporum concursio & sursum inclinatio, & tantùm alterandi sese offert occasio, tutior est refrigerantium usus. Quod ne cui mirum videatur, etiam ex ipsa methodo medendi patet, in qua Galenus vetuit ne in febribus à putredine ortis, frigida exhibeatur affatim, nisi pepasmi signis ἐναργῶς apparentibus: quod si tanta cautio in usu aquæ est, multò major adhibenda in usu τῶν ὑπνοτικῶν καὶ ναρκοτικῶν; unde non mirum si somniferis initio morborum datis & caroticæ affectiones insequantur, sistitur enim in Cerebro humor, infigitur, imprimitur, qui suâ morâ & suppressione cùm venenum aliqua ex parte resipiat, non potest non impensè cerebrum lædere: præter duos illos modos tertius adjiciendus

est: credo ipse papaverum & consimilium usum aliquid habere Carodes & malignum, &, si non omnium, saltem quorundam cerebrum inde tantopere læditur, ut ei labes sæpe, quæ elui non possit, inuratur; quid enim cùm omne solanum sit frigidum, tamen manicum, paruâ quantitate datum, præsertim pulvis radicis ejus cum vino, facit species vanas & imaginationes observari: sed duplicatus hic modus ad tres usque dies, mentis alienationem affert, ut jam illud Solanum non tam manifestis qualitatibus agat, quàm occulta quadam vi ad perturbandam percellendamque arcis vim: Quis tamen dicat, si papaver refrigerat & somnum facit, cur non potiùs si fortè ineptè usurpetur aut in tempore, aut in loco, aut in modo, Caron & similem affectionem inducit, & non deliria, nugas, falsas imaginationes & vanas, ita enim vult Gal. humorum calidorum proprium esse turbulentos somnos afferre, movere, deliria inducere: frigidorum contra comata, καταφόρας βαθείας, lentorem & stuporem? Respondere licet eadem de papavere quæ de Solano, quod nimirum mentem lędat, non tam manifestis qualitatibus quàm occulta eáque infesta vi, ut in quibusdam turbulenta insomnia excitet & deliramenta: præterea dum & obstruit & spiritus premit & fuliginem vaporum cerebro ipsi apprimit, & som-
num

num poteſt inducere & mentem movere: Sic papaver dicamus ſuapte natura ſomnum conciliare, ſed ob conculcationem multorum vaporum excitatorum vi caloris febrilis, conflictus fit ob diverſas vires ipſius & vaporis aut exhalationis infernè excitatæ &c. *Conſil. 4. lib. 2.*

In morbis hyemis cautè hypnotica præſcribenda.

47. Etſi hyeme ſomni ſunt longiſſimi, conſtitutionem tamen corporis hyeme annotavi in qua ægri de impotentia dormiendi conquererentur; atque aſſero me illis temporibus majorem obſervaſſe dormiendi difficultatem quàm in pleriſque morbis æſtivis, in quibus tamen ob bilis dominatum major eſt vigiliarum occaſio: quod fit, aut quia peculiaris eſt temporis diſpoſitio quæ id faciat; aut quia cùm hyeme revocetur calor intro, magna eſt calidarum exhalationum copia, hæ autem ſomnum prohibent: Et ut liberè dicam, in corporibus ſiccis & ſqualidis & jam morbo attenuatis (autumnales enim & hyberni morbi maxima ex parte longiſſimi ſunt) tanta eſt agrypnia ut ſomnum conciliare difficile ſit, id facit ſiccitas, ſqualor partium & ſeri maligni abundantis, ſub finem autumni & principium hyemis, dominatus, quod diligenter notandum; et ſi ad hypnotica paulò vehementiora confugeris, celeriter delirandi occaſionem attuleris; ſic nonniſi cautè illa præſcribi oportet. *Hiſtor. 8. lib. 2. conſ. p. 182.*

In Vertigine.

Arteriotomia quando confert.

48. Galen. c. 9. lib. 6. de tuenda valet; ait quosdam ob peculiare Arteriarum temperamentum obnoxios esse vertiginibus & doloribus capitis, quibus Arteriotomia competere solet: illo loco agit de inæquali intemperie & comm. ad part. 5. sect. 6. lib 6. Epid. Tales Arteriarum dolores habere consueverunt. *Cons. 1. lib. 3. & Ann. 11.*

Trochisci viperini vertiginem inducũt.

49. Qui Trochiscis de Tyro sive Vipera utuntur, fiunt vertiginosi cerebro nimium repurgato, *Consil. 42. lib. 3.* Viperinarum carnium usus in Elephante prodest, sed donec vertigo inducatur, eo usque comeduntur, eâque vertigo purgatione non eget; quæ oboriens, est quasi signum & meta sufficientis usus Pastillorum: eáque fit quia exactiùs Cerebrum repurgatur, eóque exquisitioris fit sensus, & vix ulla aëris aut vaporum fallaciter subrepentium incommoda ferre potest, imò seipso fit imbecillius, & visum clarum reddit, quia proprietate occulta defœcat Cerebrum: *lib. de Vertigine.*

Balneũ quando confert.

50 Balneum aliàs conferre potest, aliàs obesse: ita Galenus dum loquitur de vertigine, Capitis solius caliditatem, quovis alio modo habentis, Balneum iuvat, cùm verò spiritus flatulentus ob humorum pravita-

vitatem ad caput fertur, hos lavare non convenit : Ac si dicat, Si malum in Cerebro locale est, balneum confert, Sin minus, nequaquam : *Conf.* 118. *lib.* 3.

In Epilepsia.

51. Hippocratris 2. Epidem. sect. 5. Phlebotomiam in Epilepsia celebrat, ταμνεῖν τὰς εἴσω τοῦ ἰσχνίσματος τοῦ μεγάλου ἐν τάσει γινομένου, Secabis venas interiores, Si Magnus morbus in Intensione est : illud est obscurum ἐν τάσει: Epilepsia videtur inter morbos numerari quos ἰδιάζας Hippocr. vocat, quod redeant periodo; Vt rem brevi finiam, Epilepsia morbus est acutus vel chronicus ; acutus bifariam, tum ratione paroxysmi præsentis, in quo convelluntur ægri, etsi nunquam adorsus est : nam ut Celsus notat, cùm nunquam solitus est quenquam prehendere, sæpe hominem consumit ; Chronicus est, quia sæpe redux est & homini συναποθνήσκει: Cùm ergo dixit Hippocr. secandam venam in Epilepsia dum in intensione est, credo non tam de morbi ipsius curatione agere, ut eum phlebotomia tollere velimus, quàm ut occurramus periculo quod nunc adurget; ac si dicat, dum vexat accessio ipsa & premit rediens morbus, venam secare bonum est ad amotionem præsentis periculi : quod Aretæus præstat in

Hippocr. in paroxysmo venam secat & quo in casu.

curatione Epilepsiæ, nemo enim dubitat Gal. & Hippocr. in Epilepsia secare venam ad antevertendum paroxysmum. *Histor* 1. *lib.* 2. *consil.*

Aëris vis in ea cienda.

52. Multos cùm iter facerent Epilepsia prehendit, violento aëre ducto aut per nares aut per aures: Si earum partium introitus obstruerentur, talis mali occasio præripiebatur. *Ex Rond. cap. de Epilepsia.* Parad. 125

Quando ex cruribus mittendus sanguis.

53. Galenus lib. de Sangu. miss. cap. 19. Vult mitti sanguinem in Epilepsia ex Cruribus potiùs quàm ex cubito, idque ad faciendam revulsionem è parte quæ certò afficietur, nempè è Capite; loquitur autem illic de præcautione; Et quod intelligitur de imminente morbo, aliud est imminere morbum qui certò hanc aut illam partem sit obsessurus, aliud imminere morbum de quo non constet adhuc quamnam partem obsidere debeat, ut puta cùm indifferenter modò alicui caput, modò Pes modò hæc aut illa pars, aut totum corpus doleat, tum sectio venæ suscipitur sine ulla distinctione aut è malleolo, aut annulari digiro, aut è gibberò mittitur sanguis, aut Scarificabitur? Sed si certum ratumque sit de parte occupanda, ut de Capite in Epilepsia, ad præcautionem ineunte vere, è malleolo detrahetur sanguis: Videntur autem Epileptici secandi ex vena cubiti, quod ita probatur, Galen. cap. 16 lib. de sangu.

ſang. miſſ. & Hippocr. lib. de oſſium natura & ſect 6. lib. 6. Epid. ajunt in imminentibus morbis per diſtantiora revulſionem eſſe procurandam, in præſentibus per locum proximum; at eadem eſt ſors & conditio morbi jam præſentis & imminentis, qui certò partem hanc aut illam eſt occupaturus: ergo ſi in præſente morbo, ut Epilepſia, è cubito ſanguis ducitur, quia dolorum proximum ventrem ſecare oportet, ſequitur ut in eadem Epilepſia imminente, (quia de obſidione Capitis certi ſumus) eadem quoque vena cubiti prudenter feriatur: quod autem eadem ſit conditio morbi præſentis & eius qui immineat, dummodo certum ſit hanc partem obſeſſum iri, ita ex Galeni cap. 9. lib. de Sangu. miſſ. verbis eliciemus, *Quibus pars aliqua, niſi evacuati fuerint, infeſtatur certò, non æque ex quavis particula vacuabis*, (ac ſi de parte laboratura non conſtaret) *Sed perinde atque in iis qui jam laborare incipiunt*. & miror quomodo dicat poſtea, *Ergo Epilepticos & Vertiginoſos ex cruribus vacuabis*, quod non videtur agendum, affectiones enim hæ, cùm ſine ulla controverſia Capitis ſint, è brachio potiùs, tanquam è propinquiore parte, videtur detrahi debere ſanguis, cùm futurus Comitialis ſit curandus ac ſi iam actu laboraret; revera ſi curandi ſcopus eſt & vacuandi conſilium, non eſt dubium quin

in Epilepsia e gibbero detrahendum sit; praeservare, praecavere, ac revellere tantùm animus est, è longinqua parte retractio fieri debet, sic enim non fit magna repente mutatio, & consuetudo tantùm mutatur, ne ampliùs eò feratur sanguis, *Cons 60. lib. 1.* Hippocrates p. 24 lib. 4. de diaet. Acut. loquens de morbis per oppletionem venarum, cuiusmodi est Epilepsia & Apoplexia, ut Galen. interpretatur, vult è brachio mitti sanguinem, illóque loco de plenitudine maximè mentio infertur, *Ann. 14 in illud Consil.*

S. M. quando confert.

54. Annon in Epilepsia mittendus sanguis? nequaquam nisi aut suppressio sit aliqua solennis, aut sanguinis copia adsit, aut translatio maligna, & summa partium inferiorum obstructio; sed ratione cerebri vix confert; Quidam, per diffusionem à capite humoris, quibusdam primum particularibus convulsionibus captus est, magna copia pituitae ad os fluebat, Epileptico modo convulsus est, nos in purgationem capitis incumbendum voluimus; tamen aliquibus post diebus febriculae occasione inductus medicus venam secuit, non multò post interiit. *Epid. lib. 2. pag. 72.* Si Epilepsia à partibus inferis non est, idque ob copiam humorum intra vasa contentorum, quorsum venae sectio? nisi forte spirituum quaedam confusio aut sanguis causa esse videatur; Si in Cerebro & diathesis &

cau-

causa est materialis, eáque à massa sanguinis separata, minùs quadrat V. S. *Annot.* 13. *in cons.* 60. *lib.* 1.

55. Elleborismo miras tribuit vires adversus Epilepsiam Plinius cap. 2. & 7. lib. 22. & eum extulit exemplo Bruti hominis primarii, huius loco nonnulli tempore Paroxysmi cochlear unum aut alterum vini Emetici in os infundunt. *Annot. in cons.* 52. *lib.* 3.

Elleborismus & vinũ Emeticum in Paroxysmo.

56. In suspicione Epilepsiæ Cassia & catholicon suspecta, ut doctissimè à Rondeletio & Hollerio annotatum, idque probatum communi quadam prudentia, cui experientia suffragatur, *Consilio* 40. *libro* 1.

Cassia & cathol. noxia.

57. Sæpe in Cerebro est διάθεσις author reducis Paroxysmi, id enim Galenus docet 4. aphorism. 63, hæc imprimitur membranis & ipsi cerebro; Quò pertinet Aëtii locus ex Archigene Serm. 2. tetrab 1. Multi assiduo usu Hieræ Archigenis & Epileptici & melancholici curati sunt, cùm nullam excrevissent bilem, sed malos habitus membranarum Cerebri exterendo; ideo parua quantitate dabatur Hiera, ut non tam manifesta evacuatione conferret quàm τὴν διάθεσιν tollendo. *lib. de vertigine. Cons.* 88. *lib.* 2.

Alteratio cerebri potiùs requiritur quàm vacuatio.

58. In Epilepsia non valde probatur usus rerum impensè calidarum & attenuantium, nam sive à crassa viscidáque materia

Calida & attenuantia noxia.

est, ut placet Galeno, sive à flatulenta & acri, non valde ex usu sunt ista, in priore quidem, quia in flatum convertent, unde quidam dicunt radicem Apii ideo in Epilepsia interdici quod materiam acuat, & proinde malum sua tenuitate adaugeat, Quod si verum est, quid dicemus de Euphorbio, Castoreo, Sagapeno, Scammonio & aliis id genus in Epilepsia præscribi solitis? Si à flatulenta aut acri materia est, præsertim si ab acri, multò etiam minùs convenient ista calida; at omnem ferè Epilepsiam à materia quadam acri, principium nervorum impetente oriri, vel hoc argumento confici potest; magna est affinitas & analogia inter sternutationem & morbum Caducum, imò hoc discrimen statui volunt, quod cùm eadem utrique sit materia, in morbo Caduco natura sit inferior causa morbum faciente, in sternutamento, verò ex adverso, natura quippe humore superior est, ut sternutatio minoris cujusdam Epilepsiæ naturam & idæam referat; atqui, ex Galeno, sternutamentum non fit si quis humor in capite superfluat, sed si flatulentus sit aut mordax; unde si à qualis materia frigida sternutaret quis, Comatosi & veternosi sternutarent, at id non fit, idem ergo de Epilepsia intelligi debet, *Cons.* 60. *lib.* 1. Si coctio fit incrassando, ut constans est omnium assertio, Si in morbo Sac. tenuis & acris materia

aph. 51. 7

ria est quorsum angelica & pæonia: cùm requiratur potiùs coctio & crassefactio humoris ut sit natura victrix? creditur autem esse tenuis & cruda, cùm sit pungens, acris & provocet naturam ad excutiendum, Si lentus & frigidus foret humor, potiùs stuporem afferet, ut in attonitis, unde Gal. Prorrh. 1. part. 20. *Cerebro patiente & in calido affectu non quiescit, at frigidi est immobilia tardáque reddere ea in quibus inest:* Si pituita est frigida, quæ punctiones, stimuli & motus convulsivi? ergo & flatus malignus & materia quædam pungens requiritur, *lib. de vertigine pag.* 10.

59. Castorei usus Epilepsiam inducit, *Cons.* 18. *lib.* 1.

Castoreũ nocet.

60. Quod veteres Epilepticos & Melancholicos ad lavacra miserint, id factitatum esse asserimus cùm corpus aut caput intemperie aliqua calida siccáque affectum est, cùm in partibus omnibus squallor; hic enim dubium esse non potest quin balneis locus sit ad correctionem calidæ siccæque intemperiei: in quibus autem paroxysmi Epileptici metus est, in iis cautos esse oportet in balneorum usu. *Cons.* 40. *lib.* 1.

Balneũ quando iuvat.

61. In remediis ipsis, maximè rerum non naturaliũ usu, ratio habenda est aëris & cibi. De aëre nemo dubitat quin hic sit magni momenti, unde Hippocrates lib. de morbo sacro agnoscit ventos primùm

Diætæ, aëris præsertim, magna vis.

ad morbi generationem & paroxyſmorum recurſum facere: eodemque in libro ſcribit Cerebrum eſſe interpretem eorum quæ in aëre fiunt, quia Cerebro ipſi ſapientiam Aër exhibet; quod in eo ſenſu accipi poteſt, Inter partes corporis, aëris aut moleſtias aut ejuſdem benignitatem ſentit, unde plerique præſentiunt mutationem aëris aut ſerenitatem aut tempeſtatem; ſic Cerebrum in iis eſt internuntius Aëris. *Conſ. 60. lib. 1.*

Cibi ratio habenda.

62. Cibi quoque habenda ratio, quod improba victus ratio ad generationem & productionem morbi plurimùm conferat, imò in grandioribus, cùm eos non antea prehenderat morbus Comitialis, affectionis cauſam agnoſcit Galen. 6. Epidem. & in Aphoriſm. improbam Diætam. *Ibidem.*

Vinũ an noxium.

Si ἐκλευκῶς cauſa eſt cur iuvenes liberentur Epilepſiæ moleſtiis, cur abſtinentia vini confert? nam ad coctionem & illuſtrandos ſpiritus facit, nec ita lædere videtur ut quidam putant, nam alimentum eſt & alimentum medicamentoſum; ſi ideo nocet quia vapore lædit Cerebrum, innumera remedia calida dantur, & cephalica, quæ calore & tenuitate partium caput feriunt; ideo quę ratio vinum interdicet, eadem & id genus remedia interdicere deberet; hoc fortè quibuſdam negotium daret: item vinum mirificas habet dotes, à

cru-

cruditatibus vindicat, hæ autem sæpe Incubonis & Epilepsiæ parentes esse solent, accedit quod χυμοῦς χρηστοῦς ἐργάζεται: Sed est locus apud Galenum aphor. 5. lib. 5. ex quo possis arguere Epilepticis, præsertim à materia frigidâ & succo crudo, iuvantissimum esse vini usum, *Vinum copia substantiæ nervis Convulsionem affert, rursus autem qualitate sanat eam quam fecit dispositionem nervos calefaciendo exsiccandóque, & si hoc aliquando non facit, mortem sequi necessarium est.* Hæc ratio ad Epilepsiam transferri quoque potest. *Consilio 4. lib. 2.*

Perperā sæpe internis remediis vexatur corpus.

64. Avicennas explicans illud quod scripsit Galen. in Arte parua, Habitudo corporis est in iis partibus quæ oculis subjiciuntur, vult quosdam esse proprios ipsius habitus morbos; cùm à pede aut inanitate sub cute, dolores implacabiles excitans aura venenata ad caput ~~surgit~~, id nec à visceribus nec ab interno est corpore; unde multi Epileptici curantur habita tantùm ratione interni corporis: potiùs habitui providendum. *Ep. l. 1. p. 109. l. de Arthr. p. 109.*

In Apoplexia Aphonia, &c.

Aliquando secanda vena illico, fotus.

65. In ἀφωνίαις dubitant valde Medici an sectioni venę locus sit, Hippocr. prudentissimus nonnisi tempore, jure & loco

aliquando præmittendus

id fecit? Notandum ex iis quosdam omnino refrigerari, quosdã calfieri, alios omnino immobiles esse, alios aliquatenus mobiles; rursum quosdam fieri per venarum interceptiones, aliàs per oppressionem magnam, aliàs per summam debilitatem & quandam caloris naturalis oppressionem & velut extinctionem; in quibusdam dominari crudos valde succos, in aliis non: itaque ut non est eadem Idea morborum qui τῆς ἀφωνίας nomine continentur, ita non ijsdem idem remedium, & præsertim venæ sectio, congruit; preterea ijs in morbis Hippocrat. προπαρασκευὴν aliquando desiderat, aliàs non, lib. 4. Acut. scribit, *Cùm quis repente obmutescit, id venarum interceptiones faciunt, si sano absque forti occasione contigerit, venam igitur internam brachii secabis:* Sed paulò post dum meminit Apoplexiæ &c. per commotionem humorum factę διὰ τὴν στάσιν i. e. stationem ob egressum humorum à proprijs vasis, scribit, *Talibus priùs adhibitis fomentis venam statim aperies, cùm nondum fixa sint omnia quæ contristant, tum spiritus tum fluxiones, faciliùs enim remedijs parent*: Sic in duobus istis locis primo quoque tempore venam secat nulla præparatione promissa: Et in lib. de morb. 2. dum loquitur de morbo Attonito, ait, *Hunc Attonitum si sic habuerit, lavare oportet*

oportet multa calida & quam maximè calfacere, & aquam mulsam tepidam in os instillare: hoc autem maximè faciendum cum humorum congelatio ac concretio adest: Ergo est ubi, cùm humores funduntur, perfrigeratio, congelatio, concretio & στάσις succedunt; est ubi cùm moventur & eadem committunt, non adest ea conculcatio & στάσις: ideo aliàs in ijs malis repente venam secat Hipp. sine fomento ullo, aliàs in ijsdem secat quidem venam sed præparatione pręmissa, quia in his refrigeratio adest, in illis non, Quod quatuor de causis puto evenire, 1. Si vir aut mulier ob διάχυσιν, aut iram, aut insolationē, aut plenitudinem citò laxatam, quopiam simili affectu corripiatur, eveniet ut malum adoriatur mulierem potiùs cum partiū algore, quia humorum στάσις fit potiùs, quia mulier frigidior, quia ob angustiam viarum oppressio potiùs evenit; quia ob desidiam crudis abundat humoribus; quia hepar & mesenterium facilè obstruuntur in his: at vir, qui calidior, vasa habet ampliora, non frigidis scatet adeo excrementis & humores habet fluidiores, & ideo magis & promprius καταῤῥήγνυνται, Si fortè Apoplect. aut Aphonos fiat, non ea congelatio & refrigeratio fiet, quia non ea est στάσις, ἔμπηξις quę in naturâ frigidioribus apparet; Secundò, Si ventres inferiores mali sint authores, & in cerebro tantùm morbos excitent per sympathiam ob revocationem subitam caloris

ad centrum, refrigeratio potiùs eveniet & congelatio quàm si in capite malũ sit; quod declarat Hippocr. nam lib. 4. de vict. Acut. requirit στάσιν humorum fieri in locis, i. e. vena cava, corde & hepate; non meminit cerebri: revera enim agit de affectibus iis quatenus localem in Cerebro non habent generationem, sed per prohibitionem ascensus spiritui vitali ad Cerebrum. Tertiò est ubi humores in quibusdam tenuiores sunt & calidiores, & qui tales Aphonias facere possunt, qualitate potiùs quàm quantitate; est ubi frigidiores sunt, etsi ab eodem iidem affectus specie induci possunt, non iidem numero existunt; quanquam & calidus & frigidus humor frigiditatis sensum inducere possit, diversa quidem ratione: declarant rigores & horrores sæpe à calidis & humoribus & ichoribus nati. Quartò, aliud est cùm oppressio fit, & materiæ opprimentis copia adest, aliud cùm ea abest, nam in historia de Pythione demonstrat Gal. copiam humorum lethargicas, torpidas & comatosas affectiones inducere. Potest adduci quinta ratio, cùm humores commoventur, & sanguis, qui ad prudentiam facit, conturbatur alteraturque, aliquis Aphonos fieri potest: idem & calidas omnes partes habet, si humores vias sibi mutuò non obstruant, si sese non obtrudant simul & obruant. Sin autem velut è proprio

prio conceptaculo educti, affatim in inanitates aut cavitates quasdam publicas irruperint, ibi sese obtrudentes, conculcantes, ac opprimentes, tunc humorum σῆψις fit, & illam algor, & per caloris oppressionem, viarumque interceptionem, partium refrigeratio consequitur: Sic cùm commotis aut confusis, aut aliter affectis humoribus & sanguine; ἀφωνίαι contingunt, aut cum calore, aut repore, aut humiditate, aut sudore, aut algore: prout hęc aut illa offerunt sese, ita medendi consilium variabit. *Histor. 1. lib. 2. Consil.*

Vena secanda si sine febre sit ex Hipp.

66. Hippocr. 2. Epid. in Aphonia venam secat si sine febre sit, Quasi velit in Aphonia febrem quodammodo dehortari phlebotomiam, id autem propterea fit quod si febris adsit, ea cruditatem succi possit dissolvere atque quodammodo coquere: ita Epilepsiam Quartana solvit & Tetanum febris, & febris item commodè aliquando Convulsioni supervenit, & Hippocr. scribit, *Subitaneis Apoplexiis, si febris mediocris adsit, pernitiosum, ut Numenii filia*: acuit enim potiùs humorem & deteriorem facit, naturamque debilitat, non autem dissipat & frigus corrigit: accedit quod cùm parua est febris & multus humor crudus, plus fumi excitatur & minùs discutitur; & alibi passim, Calor febrilis dolores Hypochondriorum ab obstructione aut frigida materia natos solvit,

Quod est audiendum cùm febris est potiùs symptomatica quàm essentialis, & cùm in caloris potiùs non putrentis excessu, quàm in putrente, ut sic dicam, consistit: nam cùm in putri materia accenditur, quoniam putredo inimica est naturæ, major noxa naturę infertur, & miror medicos adeo ignaros ut in Apopl. Epil. Vertigine, Paraplegia, cùm vident febrem, justè venam secari oportere putant, & in suis deliberationibus à febre ipsa secandæ venæ indicationem sumunt; imò quia adest febris, à phlebotomia est temperandum: &c. *Ibid. pag.* 46. 47. & 59.

Cucurbitularũ usus supra musculos abdominis tutus non est.

67. In Apoplexijs, in quibus aut aboleatur omnino respiratio, aut exigua manet, tutus non est cucurbitularum usus in musculis abdominis: nam dum illi intenduntur, augetur difficultas respirationis, & ita exaugetur malum. *Epid. lib.* 1. *pag.* 44.

Theriaces usus non tutus.

68. In Apoplexiis & Lethargicis affectionibus Theriaca vulgò præscribitur, sed non tutò, duabus de causis, nam & obruit vis opij quæ vix tempore retunditur, & etiam retusa, si aliqua supersit, maxime apparet in istis affectionibus: 2. Eam multa ingrediuntur quæ vim adstringendi habent, ideo impunè dari non potest. *Ibidem.*

Agitatio corporis suspecta.

69. Quidam in Apoplexiam cadit, omnibus modis agitatur, An ita agendum? qui plethorici sunt & verno tempore exercen-

centur, Apoplectici fiunt, An plenitudo hoc facit? *Epid. lib. 1. pag. 6.*

70. An rectè pulvis injicitur in nares? Observarunt Apoplecticum injecto simili pulvere Epilepticum extitisse: quæ calidiora in os & nares ad sternutamentum excitandum injiciuntur, quia cruda omnino materia est, amovenda sunt: Cui Coryza derepente incidit, potiùs nares omnino adimas quàm elicias quippiam; è pulmonibus & partibus inferis rapitur quid frequenti usu rerum in os injectarum. *Ibidem.*

Sternutatoria noxia in materiæ cruditate.

In Paralysi.

71. Mulier jam Paralyseos rudimenta quædam in parte sinistra habebat, & cùm de capitis dolore quereretur, ut tanto impetu in partem affectam humor non influeret, at revelleretur, consulta est phlebotomia in brachio sano. Quo die secta vena est, tanto impetu in partem sanam humor irruit, ut magna impotentia ei parti sit conciliata, imò majora in ea sana parte Paralyseos argumenta fuere quàm in sinistra, jam vetere morbo afflicta, paruissent, Et hic eventus docere nos debet, ne temerè, cùm humor frigidus est in motu, venam secemus. *Epid. lib. 1. pag. 93.*

Cùm humor frigidus est in motu, non temerè vena secanda.

Vinum noxiū.

72. Videtur vinum, quia calfacit & siccat, tantùm abesse ut obsit nervis, ut eos roboret: pares enim habet vires ac olea arte Chymica, elicita quæ siccando & calefaciendo tantopere firmunt, contendunt & roborant nervos, id quod Galeni patrocinio aph. 5. lib. 5. tueri facilè quis possit: quæ enim incommoda vinum sanare videtur, ea ante ipsum effecerat, Sic vinum nervis erit alexipharmacum, nedum venenum; ita Galenus, *vinum facilè nervos replet ob calidam temperiem, intrat enim, ut cùm non habeat craßam substantiam, sic substantiæ nervos convellit, rursus autem qualitate sanat eam quam fecit dispositionem, nervos calfaciendo exsiccando, & si id non fancit, mors sequitur, & ut vinnm sanat convulsionem, ita & febris*: Quis autem apud Galen. locus est qui vino magis patrocinetur? cur tam cautè podagricis, lunaticis, tremulis, paralyticis & omnibus quibus nervosum genus afficitur, interdicitur? Si siccat, si calfacit, etiam paulò immoderatiùs sumptum, non nocebit, imò medicatam vim habebit, & tamen audito affectu cerebri, aut nervorum, aut membranarum, cane & angue pejus exulat: nescio cur id fiat, nisi dixerimus calfaciendo & siccando juvare posse, sed vel maligno tetróque vapore nociturum esse, vel plus ipsum vinum fundere, liquare & hu-

mo

mores irritare quàm possit digerere, unde fluxionum proventus & nervosi generis repletio & humectatio, unde Galen. aphor. 5. lib. 5. ait, *Repletis nervis convulsio fit, replet autem vinum. Consilio 80. lib. 3.* Ita Mesnæus capite de Paralysi, *Vinum in Paralysi vitetur, nam facit penetrare materias ad nervos quæ non penetrarent, est inimicum nervis & oculis, ipsius abusus est causa morbi ipsorum : Annot.* 2. *id id Cons.* Coniectura hæc nostra est, ut plus subeundo vinum fundat & liquet, quàm foràs digerat: at medicamenta hydrotica fundunt & digerunt, *Annot.* 3. *in id Consil.*

Initio leniter agendũ.

73. Peccatur cùm initio dantur valida medicamenta, cùm mitiùs agendum sit; ita enim Princeps dum loquitur de curatione Paralyseos: initio ne properes in usu fortium rerum, imò tarda usque ad quartum & septimum: lenit initio, clysteribus utitur, & revera consilium illud Principis est sani iudicii, & qui omittunt, graviter in medendo peccant. *Consil.* 8. *lib.* 3.

Quædã Analepsi curata.

73. Apud Galenum lib. 6. tuend. valet. cap. 1. Quidam cùm tophos & πωρώδες τι in Renibus haberet, usus est medicamentis attenuantibus eò usque ut digitos ægrè mobiles haberet & quiddam cavum so-

nantes præ ſiccitate: medici id obſervantes, non habita victus ratione quæ præceſſerat, ad remedia Paralytica impendio magis calefacientia ſiccantiâque confugerunt, nil profectum eſt, imò magis malum ingraveſcebat, melior habitus liberaliore victu reſtitutus eſt, reſtitutáq; & ſanitas & motus digitis; Inde Tecmarſis medendi elicitur, ut motus & ſenſus deperditio, aut depravatio aliqua, aliquid παραλυτικὸν portendens, non tam corporis extenuatione opus habere quàm refectione, edoceat, *Conſil.* 80. *lib.*3. *Parad.* 151.

Sudorifica aliquando proſunt, etſi pars extenuata.

75. Conſideret medicus an ſit extenuatio facta in iis qui aut Paralytici fiunt, aut quibus relaxati & reſoluti ſunt articuli (longè enim intereſt) an proluantur neſcio quo muco liquatis carnibus & non excuſſo digeſtóque eo quod liquatum eſt: tunc enim falſa opinione extenuationis & maciei & maraſmi, non induceris ut omnino à ſudorifico abſtineas, *Conſ.* 80. *lib.* 3.

In Tremore.

Quidam purgationem indicat.

76. Aliquando Tremor in principium morbi incidit, qui non debet à purgando & vacuando deterrere: Omnis continentem habet cauſam virium infirmitatem, Et cùm ex tribus corpus conſtet, ſpiritu, humore, parte ſolida, ſpirituum diſ-

ſipatio

ſipatio aut collectio Tremorem facit, ut in gravi animi affectu contingit; interdum eum accerſit humorum & ſpirituum diſſipatio: in acutis morbis aliquando fit copia humoris, ut Pythionis hiſtoria admonuit, Pythioni primo die Tremor à manibus. *Hiſt.* 1. *ſect.* 3. *Epid.* Morbum plenitudo commiſit, cujus Tremor ſignum eſt. *Hiſt.* r. 7. *lib.* 2. *conſil. pag.* 180.

In Convulſione.

77. Dum omnis Convulſionis cauſam ad repletionem & inanitionem referimus, nimis fortaſſe generaliter pronuntiamus: hoc autem ſæpe erroris occaſionem in medendo prætexuit: ubi enim medicus putat ab inanitione affectum non oriri, ſtatim ad repletionem tollendam ſe convertit, unde ut evacuationem moliatur, nullum non medicamenti genus experitur: Itaque prudenter Galenus novam quandam ſingultiendi cauſam comminiſcitur, quam utinam & ad Convulſionem quoque retuliſſet: ſic medici falſa repletionis opinione, tot evacuantia remedia non excogitarent. *lib. de Convulſione p.* 15.

Aliam ſæpe cauſam agnoſcit quã repletionẽ & inanitionem.

In Melancholica.

Phlebotomia quando confert.

78. De phlebotomia ita Galenus cap. 7. lib. 1. de loc. Affectis. *Vbi universum corpus succum sanguinemque melancholicum continet, à venæ sectione auspicanda curatio: ubi solum Cerebrum infirmius,* (quod ad dispositionem attinet) *sanguinis detractione non eget, licet alia de causa sanguis mitti posit:* Et cap. 7. lib. 3. quibus notis deprehendas aut in Cerebro aut in toto corpore redundare succum melancholicum illius affectionis authorem, item quinam sine obnoxij isti morbo & generationi talis sanguinis. *Molles, candidi & obesi,* ait Galen. *nequaquam habent humorem melancholicum, sed macri, hirsuti & quibus amplæ sunt venæ aptißimi sunt ut talis humor in his cumuletur: qui sunt flavi, præsertim si vigiliis, curis, laboribus usi fuerint & tenui victu educati fuerint, melancholicum succum generant: Cons. 41. lib. 2.* Quæstio tamen esse possit, an si solum cerebrum sanguinem multum melancholicum contineat, à sanguinis detractione sit abstinendum: hanc eandem distinctionem doctè observat Galenus Comm. in 4. Acut. de malo Cerebri topico, déque malo per consensum nato, cùm agitur de vertigine: *Capitis solius calidiatem, quovis*

vis alio modo habentis, balneum juvat: cùm verò flatulentus spiritus ob humorum pravitatem ad caput fertur, hos lavare non convenit, Vena autem media secanda est, & si melancholicus sanguis non videatur, supprimendus est, sin talis appareat, vacuandus pro virium modulo. *Cons.* 4. *lib.* 3.

Vitium sanguinis venæ sectione nō semper emēdatur.

70 Si sanguis melancholicorum virus quoddam in se continet, si acer, si salsuginosus, aut simili qualitate donatus, eáne qualitas per phlebotomiam tolletur aut corrigetur? Dicam unum à nobis sæpiùs observatum: hypochondriacorum & melancholicorum, verè dictorum, sanguis non ita facilè corrumpitur & serescit ut sanguineorum & calidorum humidorumque corporum sanguis: ratio est, sanguis eorum si acer, si salsus, si mordax, si acidus, ea qualitate se munit & tuetur adversus communem putredinem: malignus quidem & doloris parens est eorum sanguis, ob inclusam qualitatem nescio quam quæ naturam stimulat & angit, sed notas non habet facilè vulgares putredinis: ubi enim semel talis sanguis nitrosus, acer salsusque putruit, Dii boni, quantos dolores excitat, quàm erroneos & vagabundos & qui cruces ægrotantium medicorumque dicuntur? In maxima hypochondriacorum parte agnosco calorem nescio quem aridum, squallentem, mordacem, adurentem

& zymoſin in humores facilè inducentem: An ratione iſtius caloris, ſanguis demendus? an hac ratione calori nativo, viſceribuſque ipſis refrigeratio afferri debet? quidam ſine diſtinctione ſanguinem detrahunt audacter in eo habitu & temperamento, partim caloris acrimonia inducti, partim ſanguinis malâ qualitate perſuaſi, phlebotomia enim minuendo calorem, tandem temperabit reliquum, & partem maligni ſanguinis amoliendo, locum generationi melioris præparabit: item, ſi tum demum bene habent melancholici cùm pingueſcunt, temperato & madefacto eo calore igneo qui in ijs marcorem maciemque accerſit, cur non conferet venæ ſectio? nam & vulgo pingueſacere dicitur, tollit enim & pravum ſanguinem maciei cauſam, & refrigerium affert iſti calori intemperato, ſic ex eventu ſanguinis detractio quandam ἐνεξίαν inducit, fidem facit experientia quotidiana, facit & hiſtoria extenuatæ illius mulieris apud Galenum, quę evacuato impendio magis ſanguine pici ſimillimo, priorem habitum nitoremque recuperavit: at dices, viſceribus ipſis inuſta eſt & impreſſa ſicca & ſquallens intemperies? quid proficias licet maſſam ſanguinis exhauſeris? unde ſanguis πρὸς τὴν φαντασίαν & aſpectu apparet laudabilis; & tamen magna pars melancholicorum, præſertim hypochondriacorum, aut febre maraſmode interit,

interit, aut Tympanite, nonnunquam, ob caloris naturalis ad bonos ſuccos generandos apti, paupertatem & caloris contra naturam, ad κακοχυμίαν facientis, diro Hydrope, de hoc viderint qui audentiùs ſanguinem detrahere voluerint: at alia ratio ad liberaliorem ſanguinis detractionem adhortabitur, nempe & frequentia doloris & ſævitia; Si enim conſtat, & ex Ariſtotele & experientia ipſa, eos qui atro ſucco abundant, ut dolendi ita & conquerendi finem non facere, quod doloris præſentius erit remedium ipſa ſanguinis detractione? At dolor non ob calorem, non ob frigus adeſt, ſed ob ineffabilem inexplicabilemque qualitatem ipſius ſanguinis, quàm à neſcio qua viſcerum affectione & diatheſi acquirit, &c. Nec eſt quod dolor in ijs frequens ad ſanguinem demendum provocet: Si autem quoties de dolore conqueruntur, toties ſanguis detrahatur, ut conquerendi, ut dolendi, ita evacuandi ſanguinis finis non fiet; hoc tamen relinquendum medentium prudentiæ. Cum ergo ſit viſcerum dyſcraſia, obſtructio, ſuppreſſio, proventus humorum acidorum, acrium, ſalſorum nitroſorumque (addo etiam virulentiam & κακοήθειαν & peculiarem putredinem) non tam fortè cogitandum eſt de frequenti aut luculenta ſanguinis detractione quàm viſcerum & humorum correctione, quam ἐπανόρθωσιν

vocant. *Consil. 4. lib. 3.*

In Hypochondriaca venæ sectio est ἡγεμονικὸν.

80. In Hypochondriaca est inflammatio quædam συςεϱνικὴ, & ad ejus curam, licet multa reclament, venæ sectio imprimis est necessaria; nam ἐν ταῖς συςεφαῖς φλεβοτομίη ἡγεμονικὸν ἐςὶ *C'est le conducteur de l'œuvre, il faut commencer par là, Consil. 41. lib. 2.*

In melãcholia Cutubuth cõvenit usque ad syncopen.

81. Cùm in omni morbo melancholico luculenta venæ sectio suspecta sit, in hoc solo Cutubuth, specie melancholiæ eximia, ad syncopen sanguis mittitur: Quod arguit aliquid esse in eo morbo quod in cæteris melancholiæ morbi formis non animadvertitur: Si enim suppressio aliqna solennis sit, præsertim sanguinis aut per mariscas, aut nares, aut uterum, non erit extra rem copiosè sanguinem mittere, quis est enim qui tam audacter sanguinem mittat, si ejus propria generatio spectetur, ex atro videlicet succo per adustionem bilis generato: *Histor. 4. lib. 2. Cons.*

Vesperi mittendus sanguis.

82. Melancholicis si ex usu esse videtur Phlebotomia, vesperi potiùs est celebranda, quod eo tempore humor moveatur, quanquam nocturnæ & vespertinæ sectiones venarum minus valent, &c. *vide lib. 4. Articul 51.*

Quidam Hæmorrhoidũ fluxu liberatus.

83. Melancholia morbo detentus se mortuum putabat, Hęmorrhoidum flu-

xu liberatur, *Paradigmate* 102. Ex *Hollerio*.

84. Cuidam totum Brachium à metastasi humoris in eam partem nigricabat, malum disparebat, tunc insaniebat, rursus redibat, consultum tandem est ut denigrato brachio scarificatio profundior adhiberetur, convaluit, liberque fuit & ab ista nigritia & ab insania. *Paradigmate* 183.

Scarificatione brachii sanata.

85. Melancholia Hypochondriaca κατ' ἐξοχὴν flatuosa dicitur, Nam in hypochondriacis & ijs quibus æstuant viscera quos θερμοκοιλίους vocat Hippocr. non rarò usu venit, ut cùm calore acri abundent, non desinant esse flatuosi, imò in Tympaniten ferè post dolores aluinos diuturnos & vix placabiles incidunt, & ijs non rarò secari solet vena, secundùm illud Hippocr. ἀνεμίην φλεβοτομίη λύει sect. 5. lib. 2. Epid. *Consil.* 78. *lib.* 1. Quidam cum ob flatus melancholicos & sanguinis calorem sæpe dolores sentiret maximos, statim se adjutum Phlebotomia asseveravit, *Epid. lib.* 1. *p.* 72.

Hypochondriacorũ flatus venæ sectione solvuntur.

86. Quidam vehementer Purgantia calidáque præscribunt, unde Hierarum & confectionum, ut Hamech, Logadij &c. operosa concinnatio ad melancholicos destinata: Præclarius Mesvæus, qui, quodammodo temperat illud adverbium Hippocratis ἀδροτέρως, ut non adhibeatur ea

Medicus debet potius eniti in Diathesi tollẽda morbi altrice, quàm in purgãdo

vehementia quæ Hippocr. placuisse visa est, Nam vult melancholicos non semel, non bis, sed frequentiùs purgandos, non validè, ut Natura evacuationem regat & moderetur non Naturam regat evacuatio. Præclariùs Aëtius de emolumento Hieræ Archigenis, qua melancholici & Epileptici juvantur, non quod bilem excernant nigram, sed quia, ait, dispositio impressa partibus solidis sensim aboletur & exteritur sine commemorabili excretione humoris, etiam minima quantitate: sed frequentius sumebatur confectio hæc, ut sensim fieret, delendo Diathesim, quod nonnisi cum periculo, si ἀθρόως id fieret, contingere potuisset; Contra faciunt quidam medici celebres Purgatores, qui non cessant purgare donec totum corpus exhauriatur & marcescat, At iste humor non tam est irritandus quàm fovendus, alendus, mansuefaciendus, Et malo fundamento utuntur tales medici, cum melancholici morbi non tam consistant in humore quam in partium solidarum (in quibus ἡ φύσις consistit) vitio & Diathesi, id quod cum Archigene animadvertit Aëtius. *Cons. 4. lib. 3. lib. de Virg. & mulier. morbis cap. 7. pag. 116. Cons. 9. lib. 1.*

In Melanch. ab adustione lenis sit Purgatio.

87. Melancholici ab adustione non sunt vehementer Purgandi: cùm melancholici dicuntur, non tam ij qui succo melancholico abundant, quàm qui partibus solidis

solidis tales sunt, Est solertis medici id distinguere, *Cons.* 55. *lib.* 3. *lib. de virg.* & *mul. morb. pag* 148.

88. Corpus repurgare oportet, non validè sed leniter, ut hic admitti non debeat sententia Hippocr. qui melancholicos per inferiora purgat ἰσχυρότερον: Si enim melancholicis morbis vehementiora debentur medicamenta, cur in curatione ad Glauconem (lib. 1.) lenius in febribus Quartanis agit Galenus cùm experientia perspectum sit ex simplice Quartanâ duplicem triplicemque nasci, nisi summissius egeris? Cancros autem, si duriusculis acriusculisque medicamentis agitaveris, ferociunt insultantque magis & medendo ægrescunt. Et laborantes Hypochondriaca observavimus usu validiorum deteriùs longè habuisse, contra verò medicationes blandiores facilè tulisse &c. vide plura lib. 5. Titulo de Quartana Artic. 55. Lib. de Virgo & mul. morbis *cap* 7. *pag.* 114. *Cons.* 34. *lib.* 1.

Crebro & leniter purgandi.

89. Validum revera debet esse medicamentum quod humori melancholico purgando destinatur, Nam cùm sequax est humor & pellenti naturæ cedit, non requiritur magna demoliendi vis (ut loquitur Galenus quodam loco) sed cùm abstrusus est humor qualitate malus, quantitate paucus, non requiritur magna agitatio: sed ubi est magna copia talis humoris, & non potiùs urget dispositio & mala

Purgatio quādo valida esse debet.

qualitas, ut fit in a[t]rabilariis morbis, validis medicamentis locus est, *Annot.* 5. *in Cons.* 34. *lib* I.

Purgādi melancholici per ἐπίκρασιν.

90. Purg[a]tio instituitur frequentior non vehementior, & sicubi aliàs ἡ ἐπίκρασις: locum habet, ut sit Nutritionis & Purgationis gradus & vicissitudo, frequens & mitior Evacuatio supplet vicem minùs frequentis sed validioris, *Cons.* 26. *lib.* 3. *Annot.* 2.

Purgatio per Helleborum.

91. De Purgatione per Elleborum. *Vide lib.* 3. *Artic.* 47.

Humor melanc. ante purgationem coquendus & mitificandus.

92. Ne putes in morbis melancholicis frustra expectari mitificationem quandam, eorum festinationem imitatus qui atræ bilis nomine audito, aut melancholici humoris, statim ad confectionem Hamech aut Pilulas è lapide Lazuli aut Cyaneo confugiunt, consulendus est Hippocr. aphor. 22. lib. 4. Morbis quibuslibet incipientibus, si atrabilis supra vel infra exiverit, lethale: Satis docet excretionem bilis atræ pernitiosam esse, nisi sit mitificata, Non potest autem mitificari nisi cum tempore, Et in comm. Gal. de excretione atræ bilis, ut & omnis humoris, si initio morborum fiat, loque[n]s, hoc Axioma conficit, Cùm Natura à causis morbificis opprimitur, estque humorum cruditas, non potis est quicquam salutariter excerni: hinc disces initio morborum melancholicorum lenioribus locum dari medicamentis,

tis, at cum materia iam aliqua ex parte mitificari cœpit, libertas meatuum est, locus valentioribus esto, quoniam humores tenaces, crassi viscosíque leniorum vim facilè effugiunt, *cap. 7. lib. de virg. & mul. morbis*,

93. Vbi corpus purgandum, confectio Hamech primas tenet. *Consil. 1. lib. 3.*

Confectionis Hamech efficacia

Adustionis ratio habenda.

94. In melancholicis ratio maximè habenda adustionis & caloris adurentis, nec simpliciter calor cõsiderandus, quod tumores atrabilarij satis superque testantur, estqúe virus quoddam junctum cum adustione, quod plumbo solanóve emendatur quodammodo, alijsqúe vehementioribus magis ac magis irritatur: Quod si in externis affectibus curandis, qui virus & pertinaciam melancholicam redolent, moderatio adhibenda est, ut non exacerbentur sed nutriantur, Cur non idem in intimis affectibus melancholicis usurpandum? Irritatio istorum morborum, seu internorum seu externorum, doloris provocatio est, mors ipsa denique; Eorundem nutritio est fomentum quoddam, dolorum levatio, dulcedo quædam vitę ejusqúe prorogatio; sic melancholicis lac, balnea & quicquid modicum temperatumque est, profuit,

quod violentum irritansq́úe obfuit : Sic enim adustio humorum, & maximè si bilis flava assetur, imprimit vim nescio quam humoribus, unde quos alioquin irritat frigus & calor, eos lenit, fovet, mitigat medium ac temperatum, Et quod de humoribus atrabilarijs dicitur, idem de motibus melancholicorum audiendum est, acerbioribus objurgationibus irritantur ac ferociunt; mollioribus verbis & frigidis minimè corriguntur, moderatis rationibus ac sermonibus acquiescunt ac temperantur. *Cons. 26. lib. 3. Annot. 2.*

Melancholicis εὐεξία procuranda.

95. Ijdem pinguefaciendi sunt, alioqui eorum humores ferociunt magis, dulcedo enim alimenti temperat & suaviores mitioresq́úe reddit humores : Contra quia perpetuò conqueruntur molestumq́ue rei cujuspiam sensum habent, putant extenuatione, purgatione, sibi opis nonnihil posse afferri, at contra fit, Nec enim tam quantitas humorum molesta esse solet; imò bene habent illi cum εὐεξίαν compararunt, dummodo εὐσαρκία non impediat difflatum fuliginum, quæ etiamnum in talibus visceribus generantur; Nil itaque tam noxium est quàm fames, abstinentia, extenuatio, Et si in aliis extenuatio iram provocet, multò magis in melancholicis : denique necessum est ut idem hic contingat quod arboribus quæ æstatis initio ad ferendos futuros æstus, umbram sibi ex folidis &

pam-

pampinis comparare solent, Nam talia corpora similia sunt arboribus quæ in regione arida & siticulosa nascuntur, ait Themistius. *Cons.* 63. *lib.* 3. Oportet melancholicos bene comedere, ut si fieri possit εὐσαρκίαν concilient, tum enim bene habent cùm impinguantur, *Cons.* 64. *lib.* 3. & *Ann.* t. 3. *Cons.* 1. *lib.* 1.

Inedia noxia.

96. In cura enim eorum errari videtur dum inediam famemque tolerare jubentur, Abstinentia enim cibi humores in multis acriores redduntur, hinc ferocitas major, ut de biliosis & quibus temperamentum calidius & siccius est, & sudor & saliva acrior redditur, imò venenatam vim quandam adipiscitur, Et morsus hominis biliosi jejuni venenum suæ qualitatis ratione æquat: Cibus verò Euchymus sua benignitate succos acres temperat. *Cons.* 41. *lib.* 2.

Vinum convenit.

97. In Habitu melancholico vino interdicere non est Artis. *Consil.* 14. *lib.* 1.

Cuinam Balneū quadrat.

98. In melancholia morbo Balneum universale convenit, præsertim cùm est per adustionem humoris, sive affectum sit Cerebrum, sive in mesenterio malum consistat, valet enim tum ad contemperandos humores, tum ad corporis perspiratum, tum ad restinguendum incendium: *Histor.* 4. *lib.* 2. *Consil.* In melancholis (maximè per adu-

stionem & suppressionem) fuliginosum adest excrementum multorum malorum causa: ideo reseratio cutis & temperatio prodest: nam cùm biliosi & calidi sanguinis æstum in præcordiis habeant, multam excitant fuliginem; ita Hippocr. 6. Epid. Calidior venula i.e. arteria, sanguinis copia exustum gignit. *Cons.* 4. *lib.* 3.

Spleni consulendo, reliquo corpori injuria infertur

99. Omnes in melancholicorum cura semper accusant lienem, & cum splen viscus sit frigidius, foris & intus calfaciunt impensè: omnes enim herbę splenicæ ferè sunt calidæ & ryptica, sic lædunt, & ut concedam Spleni consulere, reliquo corpori officiunt. *Cons.* 4. *lib.* 3.

Cucupha ex calidis non cõfert.

100. Cucuphæ ex calidis non usurpandæ in melancholicis in quibus dominatur bilis, nam febre quadam capitali laborant. *Cons.* 1. *lib.* 2.

Caveat medicus ne morbi diuturnitas famæ officiat.

101. Cæterum in his morbis medicos & pudet tantæ diuturnitatis & querelarum, & ægros tædet: sic ut tædio & pudori consulatur videndum est; alioqui & pro remedio, ægris desperatio, & arti infamia pro laude continget. *Cons.* 4. *lib.* 3.

Medicamentorum usu sæpe exasperatur.

102. Morbi melancholici neglecti sæpe fiunt leviores, mirumquè ad aliquid cõferre negligentiam: Sed & ipsa senectus, quæ morbus est, remedio est, præsertim si ex macro habitu comparetur: Audiatur Aëtius, Operæ pretium est nosse multos

Cap. x.

melan-

melancholicos ægrotantes in tempore curationis nil commodi sensisse: dimissa verò curatione restituti sunt, Natura ante curationem prævalente contra morbos debiles ex medela factos: sic remissionem naturæ dare oportet nam unà cum curationibus videtur affligi, in quiete verò invalescere & superare morbos jam antea attenuatos. *Cons. 78. lib. 3. Histor. 4. lib. 2. lib. de virg. & mul. morb. cap. 7. & Ann. 10. in id caput.*

Eorum dolores à catharro non oriuntur.

103. Circa melancholica accidentia notandum quod plerique dolores patiuntur quos à catharro esse putant, & sic decipiuntur valde, nam & origine & curandi varietate differunt: tensiones sunt circum membranas, eæque à flatulenta aura aut tenui admodum materia, quæ tendit atque quodammodo divellit membranas: potest & serum quoddam malignum id efficere: observavit D. magnus eos dolores distendentes aliquando mulierem quandam afflixisse: & cùm omnibus remedijs tentatum fuisset ut ij mitigarentur, tandem desierunt in tuberculum cancrosum: admirabilis est effectus humoris melancholici: Et cavendum est maximè ne tum, cùm dolores isti premunt, corpus exsiccemus, imprudenter persuasi quod talis dolor à fluxione est, imò est corpus potiùs contemperandum & humectandum, & in hoc falluntur vel etiam experientissimi homines:

testis Maria Berthier, quæ humectata meliùs habuit quàm siccata, exhausto multo sero melancholicam naturam adepto: quid enim impedit quin humor aliquis in toto habitu eam naturam acquirat, quam habet particularis quidam in parte humor? *Epidem. lib. 2. pag.* 220.

In Catharro.

Viscera & calida & tepida vapores summittunt ad caput.

104. Cum quis Catharrhosus est, ferè hic accusatur Hepar aut viscera calida: quod cùm verum est, summittuntur vapores qui refrigerati à Cerebro, illud vicissim refrigerant; Et sic fluxionum à Capite perennitas quædam est. Annon potiùs quibus moderato tantùm calore aut tepidiusculo viscera prædita sunt, ea non minores habent vapores? Nam cùm calor paucus est aut inferior, cæteris paribus, id est, in humorum paritate, plus excitat vaporum & non dissipat diffringitqúe ut cum robustior est; idem enim evenit quod & viridibus lignis accensis, Et quod annotavit Fernelius, fortassis non ab inferioribus partibus tantæ vaporum copiæ causa repetenda est, sed etiam aut potius ab ipso Cerebro, quod aut calidius est, & sic liquatur & funditur, aut imbecillius est

&

& delicatius, & sic ab eo manat & stillat aliquid semper, & plus excrementi congerit in se, Nam εὐτονία & συντονία ipsius Cerebri afflicta est, Galli dicunt, *le Cerveau est desbandé*, aut quia fortius, & sic sese validè exonerans partes inferiores irrigat ῥευματισμῷ, Et talis exoneratio salutaris aliqua ex parte, unde dicimus Catharrum magnum & frequentem salutarem, Aut quia pori sunt occlusi & cutis Pericranij densior: Et ut videmus corpora δυσδιαφόρητα valetudinaria effluvij defectu, ita cum caput non est εὐαπνοῦν, congestio fit, defluxionum ampla seges? hæc ad unguem tenenda sunt ut medicina prudenter fiat. Nam quidam omnino in Catharrosis à Phlebotomia abstinent: alij audacter sanguinem mittunt, utrique valde aberrant, nam sæpe in Cerebro tumultus fit, & ὀργασμὸς qui phlebotomia sedatur. *Epid. lib. 2. pag. 192.*

105 Nil tam vulgò jactatur quàm Catharri nomen, Nil cujus & cognitionem & curationem nemo non profiteatur, at hic video passim unumquemque turpiter labi & decipi, & miseros ægros aliorum ignorantiæ poenas luere, Nam cùm materia aliàs sit tenuis & effera, aliàs mitis & crassiuscula, non parum interest ad salutem quo quis remedio utatur,

Nō omnis causam agnoscit frigidã.

Et turpiùs hic peccatur, quoniam frigus omnis distillationis authorem statuit, Errandi hęc occasio inde nata est, quod tussim excitet frigidæ auræ aspiratio: hinc manavit quorundam Neotericorum error qui à frigido distillationis causam arcessentes, vinum, idque generosum, tussiculosis præscribunt, *Consil.* 10. *lib.* 2.

Aliter agendum si febris præcurrat, aliter si sequatur.

106. Illud vulgò dicitur aliàs Catharrum febri pręcurrere, aliàs febrem Catharro occasionem esse, atque tum aliter atque aliter se gerere oportet: Quoties Catharro febris conjuncta est, si externæ causæ excusatio nulla afferatur, febris ipsa Catharri author esse dicetur: atque tum videre primùm oportet quod ab Hippocrate scribitur lib. περὶ νούσων & lib. de morbo Sacro, ubi docet per διάχυσιν in Cerebro fieri derivationem pituitæ à partibus supremis ad partes inferas, declarat multæ urinæ ejusque tenuis excretio: Si febris Catharrum provocat, in febrem incumbere oportet: at si Catharrus dum in vasis humores conturbat, caloremque alienum excitat, & proinde febrem, febris negligenda, symptomatis enim rationem habet. *Ep. l.* 1. *pag.* 62.

Catharrosi non ferunt venæ sectionem

107. Plerique sunt valde Catharrosi, quibus modò in propinquas partes, modò in remotas humor fluit & varias morborum Idæas facit: iis multi audaciùs demunt sanguinem: audito leviusculi morbi

nomine:

nomine ſtatim ad ſecandam venam accedunt, an id commodè? nequaquam: nam aliàs Cerebrum proventum habet humoris quia calidius & attrahit; aliquando quia frigidius, & congerit: aliquando quia ipſum per ſe funditur & liquatur, & id conſumi Cerebrum vocat Hippocr. 6. Epid. loquens de defluvio capillorum quod conſumptionem Cerebri conſequitur; Ergo ſi quid oritur, contemplari oportet quomodo id fiat, Nam tam liberaliter ſanguinem mittere, facta in aliquam partem fluxione, temerarium eſt: Caput pituitæ vulgo ſedes ſtatuitur, muci copia id deſignat: at humore frigido, aut pituitoſo aut mucoſo ita defluente & dolorem morbumve pariente, quid attinet phlebotomare? Id non faciundum niſi confundatur humor cum ſanguine & eum alteret & dolores pungitivos excitet. *Epidem. lib. 2. pag.* 173.

Venæ ſectio quando utilis.

108. Cum fluxiones fluunt à capite in maxillas; dentes, Guttur, Humeros, brachia, dolorem inferentes à ſero malo & cacoethe, An Phlebotomia confert? Si dolorum acerbitas, neceſſariò ad venæ ſectionem deſcendendum, aliàs frigidus humor videtur potiùs Apophlegmatiſmis aut Errhinis repurgandus, quoniam illac viam quærit, dum Cerebrum quodammodo diffunditur ac liquatur, quod Hippocrates διάχυσιν vocat: tamen quoniam videmus

in locis calidioribus, potè carnosis, facilè phlegmonas excitare, si quid tale cogit, fortè à phlebotomia non est temperandum, *Epid. lib. 2. pag. 168. & 169.*

S. M. cuinam maximè cõvenit.

109. Febris & macies tenues fluxiones sæpe consequitur; id Galen. abunde explicavit dum extenuationem corporis sequi ait ex calidis distillationibus, Et tunc Medici non reformidant phlebotomiam. *Cons. 52. lib. 2.*

A sero maligno excitatus S. M. edomitus.

110. Anno 1578. veris initio, serum malignum & indomitum in animantium capitibus genitum fuit, quod virulentiæ suæ argumenta præbebat quocunque influxisset; Et quod mirum fuit, qui humor per nares excernebatur, licet frigidus sentiretur, tamen exurebat & exulcerabat partes per quas fluebat, unde dolor intolerabilis: maximum remedium fuit in phlebotomia, ob inflammationes & pulsatiles dolores, quos tale serum biliosum excitavit. *Epidem. libro 2. pag 224.*

Defluxioni frigidæ in brachia noxia venæ sectio.

111. De Defluxione in brachia irruente & paralyseos rudimenta invehente, An in ea vena sit secanda *vide supra Titulo de Paralysi Articulo 64.*

In ferino à validiocibus

112. In ferino Catharro à medicamentis calidioribus abstinendum, à purgantibus abstinendum.

lioqui cursus materiei tam efferæ citabitur magis : nec si dolor capitis oboriatur, propterea ad pilulas veniendum: has cane & angue pejores vitabis, præsertim aloën ipsam, quæ est ἀνασομωτική: nec facit illud quod ex quinto meth. quis objicere potest, ubi Gal. catharrosis calocynthidem præscribit, agitur enim de evellenda materia contumaci, at hic potiùs temperandum est, *Cons.* 10. *l.* 2. Hippoc. l. de Pr. med. abundè docet in salsis & acutis fluxionibus mitificandum esse, non autem vacuandum. *Cons.* 114. *lib.* 1.

113. Sic si in constitutione austrina veluti liquefacto cerebro multa pituita occurrat in os, nonne potiùs ad corroborationem ejus confugies, & ad illud asserendum, quo ad fieri poterit, ab externis injuriis, quàm ad medicamenta phlegmagoga? ita hercle. *Histor.* 8. *lib.* 2. *consil.*

Cuidam corroborantia quadrant potius quàm Purgantia.

114. An in acribus stillicidijs Pilulæ acriusculáque remedia conferunt? Rationes utrinque probabiles afferri possunt, Galenus in meth. 5. cap. 14. & 15. dat medicamenta ex alto evocantia in Phthoë, ubi præsertim teter humor in capite gignitur, qui stillãdi assiduitate partes subjectas irrigans eas afficit, Vnde raro, sed tamen interdum, danda opera Purgationi per fortiora medicamenta, quia mitiorum vis est sæpe ignava & eluditur, unde Fracastorius in ea

Pilulæ quando conferunt in catharro calido.

parte Galenum æmulatus, id genus remediorum violentorum consuluit in hæmoptoicis κατὰ τὴν διάβρωσιν & Hip. l. de Int. Affect. in descensu putris pituitæ à capite validiùs purgandum putat, contra de Phtheiriasi lib. 6. loquens Celsus, Medicamenta intus lenia danda sunt, ne quid acrioris pituitæ concitent, *Cons. 97. lib. 3.*

Cerebri laxitas confirmanda.

115. Observarunt Medici multos catharris obnoxios esse quod medullam Cerebri delicatam & mollem habeant, propterea confirmanda est, vitanda cruditas, vitandus rerum valde liquidarum frequens usus. *Epid. lib. 2. pag. 28.* Plerique etiam satis sicci sunt catharrosi, & ijs multa natat pituita ventriculus & os humescit, quoniam eliquescit cerebrum & facultate retinendi non pollet: credo quod in ijs naturam corroborare, est fluxionum occasionem præripere. *Annot. 15. in Hist. 2. lib. 2. Cons.*

Hydroticum non omni convenit.

116. Quoties quis de Defluxionibus conqueritur, ad hydrotica recurrimus, præsertim valentia ut est lignum Indicum, At ejus usu sæpe eam adaugemus intemperiem quæ tam pravarum fluxionum causa existit, Et ut concedam elicitis sudoribus adjumenti aliquid afferri, plus tamen incommodi affertur augendo intemperiem omnium malorum causam: si simplex esset absolutaque hu-

humiditas, quæque solum sua quantitate molesta foret, discussione ejusmodi humoris sanitas compararetur. *Consil* 114. *l*. 1. Si Hydroticis utimur, metus est ne corpus calescat & humores commoveantur *cons*. 10. *lib*. 2.

117 Cum Catharrus in has vel illas partes irruit, vt plerisque valde Catharrosis, varias morborum Idæas faciens, multi audacius demunt sanguinem, at si humor sit frigidus, aut pituitosus, aut mucosus quid attinet phlebotomare? id non faciundum nisi confundatur humor cum sanguine & eum alteret & dolores pungitiuos excitet: imò credo in hoc casu Anodynis præeuntibus provocationem sudoris valere, sæpe enim serum id facit, *Epid. lib*. 2. *pag*. 173. Cum serva quædam serina in collum & humeros & spinæ mediam partem distillatione laboraret, nil accommodatiùs repetimus quàm vti butyro recenti & sacculis contemperantibus, sudor elicitus est, meliùs omnino habuit; In omni dolore à diffusione seri, nil priùs quàm provocare sudorem. *Epid. lib*. 2. *pag*. 157.

Sudor provocandus si sit à sero.

118. Plerique sunt catharrosi quibus modò in propinquas partes, modò in remotas humor fluit, varias morborum Idæas faciens; si humor sit frigidus aut pituitosus ita defluens, dolorem aut morbum pariens, Anodynis præeuntibus, sudores provocandi, sæpe enim serum id facit,

Post Hydrotica metasyncriticis vtendum.

& post provocationem sudorum, Metasyn, criticum aliqiud confert : quomodo vulgus sæpe medicos superat vsu Emplastrorum ex pice, quod non facit medicus nisi cum præmeditatione : sic prudentiam & cunctationem medici, vnius Idiotæ festinatio & imprudentia vincit, *Epid. lib.2. pag.173.*

Rosæ vis in Cath.

119 Rosa privilegio vim habet sistendi Catharri, vnde Rosa ἀπὸ τοῦ ῥεῖν dicitur quod inhibeat fluxiones *Cons. 57. lib.3.*

Aqua pluria, sistit catharra.

120 Si in distillatione à capite & tussi, tutò aliquando præscribitur opium & ea quæ opium recipiant, cùm impensè frigidum sit, cur non idem aqua præstet quæ frigida est & sistendi vim habet ? Aëtius scribit de Aqua pluuiâ illam destillationes excitare si frigida bibatur, cur Opium frigidum actu & potentia sistit easdem ? *Epid. lib.1. pag.21.*

Salicis vires in cathar.

121 Salix maximas vires habet indesiccandis catharris : desiccat impensè & sine morsu : mirum est cùm hæc arbos adeo sit familiaris nobis, eius vires tamen negligi, quas Dioscorides tanti facit : *Annot.3. in Cons 22. lib.1.* Et cùm perenniter illabitur catharrus à materia effera, ille qui sequitur syrupus miraculosè dicitur prodesse ℞. *flor. & germin. salicis, fol. urticæ mortua an. m. IV. summit. viminis rub. fol. bursæ pastor an. m. II. f decoctio in unciis* viiij. *aq. rosar. ungull. caball. & bursæ past.*

past. cum sacch. lib. j. s. ad mediet. sumat dozis unc. j. s. cum aq. decoct. vimінis rub. *Cons. 22. lib. 1.*

122. In iis Defluxionibus quæ repente & affatim in faciem incidunt, præsertim si fauces appetant, vide vt quamprimùm emissarium in os moliaris, alioqui repente suffocationis metus ingruit, Griffonis vxor satis apertè id declaravit. *Epid. lib. 1. pag. 63.*

Catharrus in faciem & fauces, per os derivandus.

123. De Rumpendis crustis ferro locus est præclarus apud Hippocr. lib. de loc. in Hom. Caro in collo inter venas crustis vratur, cicatrices quàm tenuissimæ inducantur. Hoc autem fit vt fiant emissaria per quæ educatur serum nitrosum quod perreptando corpus totum & sese sensim insinuando dolores intolerabiles facit, imò & maciem toti Corpori conciliat. *Consil. 114. lib. 1.*

Causticorum & fonticulorum vsus in cathar.

124 Quidam Catharro ferino obnoxius medicos consuluit, iisque visum ex vsu esse lenientia, mitigantia, catharrum compescentia, tandem nostro consilio syruporum incrassantium vsus visus necessarius: syrupo de papauere copioso vsus est tum ad Catharri leuationem, tum ad somni conciliationem, sed suæ imprudentiæ poenas non longè post pependit, Obmutuit enim & ἄφωνος mansit per duas horas integras, sequentibus diebus veluti balbutiens & parùm attonitus redditus est: multorum

In ferino Syr de papau. caute vtendum.

obliviscebatur, κατωφορικὸς interiit, an vsus
istius syrupi tantopere obfuit? An mate-
ria suppressa quæ κατωφορὰν invexerit? An
bonum in Catharris venenatis & subtiliori-
bus dare Narcoticâ? An non dum symp-
tomati occurrimus, causam morbi fomi-
tem adaugemus? Etenim in talibus fluxio-
nibus ferinis fit quædam διάχυσις & retinẽs
de natura synthectica, & talis humoris sup-
pressio cùm aliquid venenati habeat, per-
nitiosa est: commodè per halitum & su-
dorem exhalaret, sed si hydroticis vtimur,
metus est ne corpus calescat & humores
commoueantur. *cons 10. lib.2. Annot.6.*

Aromatum suffitus suspectus.

Suffitus ex Aromaticis, quales à medendi
peritis præscribi solent, non conveniunt in
affectibus ῥευματικοῖς capitis, in his enim
semper coniuncta est grauitas: hanc autem
adauget plurimùm Aromatum suffitus;
Nam calida omnia superiora facilè pe-
tunt, fumis caput opplent, Gal. comm.
in aph. 28. lib.5. *Cons.2. lib.1.*

In catharris nitrosis externis balnea conveniunt.

126 An in fluxionibus & ῥευματισμοῖς ni-
trosis tutò Balnea præscribuntur vniuersa-
lia? Balnea præscribuntur ad contemperan-
dum non ad euacuandum. Nam cùm bal-
nea euacuent, authore Galeno, si tantùm in
aquam egelidam ager mittitur, nec elici-
tur sudor, temperatur quodammodo hu-
mor nitrosus per cutim fusus, saltem sub
cutem diffluens & dolores excitans partes-
que labefactans; Quod consilium est Hip-
pocr.

pocr. dum loquitur περὶ ῥόων γυναικείων ab humoribus salsis & acribus & nitrosis, 1. *de morb. mulier.* Si ea quæ effluunt bilis fuerint & salsago, & non solùm internas partes, sed & externas exulcerent, Diætam transmutabis & humectabis vt fluxiones quàm aquosissimæ fiant & minimè mordaces, Balneis multis calidis vteris &c. Et Aëtius in fluxionibus & congestionibus humorum acrium τοῖς ἐπικεχυμένοις vtitur, id est, ijs quæ affusa aut circumfusa, aut applicita vim habet mitificandi & moderandi humoris & eius impetum sistendi: *consil.* 114. *lib.* 1.

127 Aëtius in ferina distillatione vtitur oxyrrhodino & capitis lotione ex incrassantibus & refrigerantibus; id quod notabile. *Cons.* 69. *lib.* 3

Ferino topica incrassantia admovenda.

128 Tanquam à causa sit frigida omnis distillatio, calefacientibus remediis omnes penè Medici vtuntur; item ægri ipsi perpetuò fouent caput linteis ad ignem admotis: contra aliquando caput refrigerare oportet & humorem à capite stillantem incrassare: Quod Aëtius adscripsit dum loquitur de oxyrrhodini vsu in ferina distillatione, ait, tenuitatem distillationis inspissat, exurentem & acrem qualitatem in capite refrigerat, tussim sedat, somnum inducit; hoc pauci medici animaduertunt. *Annot.* 5. *in caput.* 10. *lib.* 2. *cons.* 97. *lib.* 3. *&* *consil.* 69.

Non omnis calidis curandus.

Liquida quando conveniunt quando non.

129 Vulgò dicunt liquidiora non quadrare Catharris, quæ opinio est convellenda, Quanquam ex Hippocr. *lib. 4. de morbis* quò plus humidi sumitur, plus quoque pituitæ videtur in Cerebro (quod phlegmatis fontem facit) congeri, & sic occasio fluxionum suppeditari: sic hoc expediemus, Pituitosis & præpinguibus frequens rerum liquidarum vsus non quadrat, vt nec iis in quibus humiditas multa, præsertim excrementitia: ideo Hipp. in aphor. 15. lib. 7. scribit famem convenire iis qui humidas carnes habent, quia fames exsiccat ex eventu, Et quod dicitur nutritionem per similia faciendam esse, hoc verum quidem est, quod ad optimam temperaturam spectat, quæ cæterarum sit regula; sed quoniam facilis fit ex illa egressio, iuuat mediocris rerum contrariarum vsus, at Catharrosi maximam partem humiditate multa abundant, imò cùm Catharrus nullius morbi peculiare nomen sit, sed morbidam excretionem significet, quæ prout in has aut illas partes procumbit, ita varias, morbus qui inde sequitur, appellationes sortitur: si excessus sit humiditatis, quis dubitat quin siccandum sit, at contra aliter faciendum est si excessus sit multus humiditatis: si Cerebrum sit humidius, nemo dubitat quin siccare non sit bonum, contrario contrarium opponendo: At quoniam nitrosæ, acres, salsæ, subtil

til

tiles quoque defluxiones sunt & Catharri, vel quia qui à partibus inferis surgũt vapores in Cerebrum talem Naturam habebant; vel quia ob peculiarem in Cerebro constitutionem & malam Diathesin talem nanscicantur naturam, Vel quia Hepar calidius proventum facit istius humiditatis per modum effumationis & sublimationis, in hoc casu ab humectantibus (etiamsi corpus videatur humidiusculum) & ἄπο τῶν ἐπιμαργαστικῶν abstinere non oportet. *Cons*. 114. *lib*. 1.

130. In Catharris ferinis sæpe ac sæpe cibus est ingerendus, hinc enim cathari impetus debilitatur, nisi forte ex esculentis aut potulentis aliquid aliena qualitate tussim provocet, *Cons*. 22. *lib*. 1. Ijs qui destillationibus sunt obnoxij, & in metu Tabis, consilium est Hippocr. ut incrassentur impinguenturque, *Cons*. 10. *lib*. 2. Cùm à fluxionibus extenuatum est corpus, prima cura esse debet ut corpus pinguescat, pinguedo enim illa & εὐσαρκία declarat fractam esse vim fluxionum istarum acrium, & calorem contra naturam superatum. *Cons*. *ult*. *lib*. 2. Quò plus nutritur impurum Corpus, eò læditur magis: & tamen biliosis, imò Catharrosis (in quibus & impuritas est, & excessus humoris) inediæ malum potius augent, nam inanis ventriculus & exhaustus satiat se impuris humoribus, bilis ferventior redditur, contra acer

Catharrosis noxia inedia.

acutusque humor benignitate alimenti mitigatur. *Epidem. lib. 1. pag. 10.*

In Oculorum morbis.

Morbi Oculorũ difficiles

131. Morbi Oculorum difficiles ob varietatem partium ex quibus constant, & spirituum quibus tanquam soles duo splendent & sunt illustres; pars spirituosa est & remedia vulgò refrigerantia eos spiritus obtundunt & repercutiunt, ratione membranarum & humorum, frigore læduntur. Difficiliores sunt curatu, quia sunt in actione perpetua; quia lumini objiciuntur, quod oculo sano amicum, ægro inimicum, quia in cognato genere excedit; Pes laborans nec sessionem, nec ambulationem requirit, sed quietem, cur non & oculus; Testis Cataractæ operatio, motus & actio calfacit; Difficillimi, si dolor capitis, & id minatur cæcitatem: Item si morbus oculi sit consectarius exanthematum, virus enim indomitum est: *Consil. 13. lib. 3.*

Euphrasia non omnibus ochlor' morbis cōducit.

132. Commendat Matthiolus vinum ex Euphrasia & similibus herbis ad visum quasi deperditum, verum Euphrasia & similes herbę magno & cæco errore in oculorum morbis sæpius usurpantur: nam ubi in oculis est siccitas, squallor, & ob moerores, vigilias, inedias spirituum consumptio, quis dubitat quin vinum ex dictis herbis sit nociturum? *Consil. 13. l. 3. Annot. 1.*

133. In

133. In Oculis, in omni Animali est quoddam pingue: quod intelligi debet de quodam glutinoso quod necessarium est ob actionem Oculi continuam: ideo cavendum sæpe ne nimium siccemus Oculos & squallorem inducamus: Senibus enim frequens hebetudo accidit, ob squallorem & siccitatem oculorum. *Ibid. Annot.* 2.

Siccatio nimium illis noxia.

134. Errhina nocent, licet Hippocr. 2. Prorrhet. suadeat; notandum non imitandum sine magna cautione. *Cons.* 13. *lib.* 3.

Errhina noxia.

135. Circumcidenda omnis negotiosa cogitatio, & Oculus mentem sequatur non mens Oculum. Oculos assidua cogitatio occæcat, *Plinius.*

Quies mentis cövenit.

136. Procurant semper veteres alui libertatem, quod ea unica sit morborum Ocularium medela; qui alioqui alia remedia eludunt, ni alvus aut sponte aut arte solvatur: Clysterum magnus est usus, ne ventriculi offensio ulla à medicamentis consequatur, quanquam in blandis consistendum. *Cons.* 15. *lib.* 2.

Alvus semper sit libera.

137. Cùm quis de imbecillitate visus queritur, non ita multos esse oportet in purgando, nam aliquando potiùs est corpus reficiendum quàm medicamentis agitandum; quis enim dubitat quod aut in Cerebro sit infirmitas aut cruditas? si sit alterutrum, benigniùs est tractandus æger;

Purgatio nimia nocet.

unde Hippocr. 4. Acut. in catalogo eorum qui purgari non debent, censet eos qui obscurè vident, quanquam movere humorem & non educere, sæpe magnorum symptomatum causa est, *Ibidem.*

Frigida admota noxia.

138. Nimis præterea liberaliter utimur frigidis & repercutientibus in morbis Oculorum; at vim & id quod est ætheræum extinguimus & membranas magis frigefacimus: Et si aër frigidus Oculos lædit, cur non aqua frigida? *Ibidem.*

In Ophthalmia mistus est humor.

139. Notandum humorem qui ophtalmiam facit, ratione quidem humidioris partis, frigidum esse, ratione verò partis tenuioris, acrem esse & mordacem, sic unum & idem remedium non confert; unde vulgi remedia sæpe plus prosunt quàm methodicorum conquisita præsidia, *Ann. 1. in consil. 15. lib. 2.*

Collyria repellētia nocent.

140 Fuit quidam Ophthalmicus à tempore omni abstemius; humores adeo acres fuerunt, ut nulli penè remedio cesserit: verum esse deprehendimus quod scribit Galenus ad Aphor. Dolores Oculorum &c. quod suppressio humoris acris, usu reprimentium procurata, dolores excitat majores & symptomata terrifica: tandem invitis nobis & minimè cogitantibus suppuratio facta est, eodem ipso die convaluit; itaque graviter peccant medici qui fasciis imbutis collyrio

rio refrigerante oculorum regionem constringunt: dum enim lachryma & salsus ichor supprimitur, multum incommodi afferre solet: propterea Hippocrat. lib. de locis in hom. multam lachrymam movendam esse ait. *Epidem. lib. 2. pag. 262.*

141. Cum dolor Oculos occupavit, aut Ophthalmia, aut Epiphora, post unam aut alteram Purgationem, sequentes motum naturæ excernentis, non dubitant dare quæ lachrymas proliciant; erumpente enim per oculos humiditate multa, eos sanatum iri putant: at hæc ratio medendi non placet, doctiss. Sylvius hanc retinebat, & magna inde incommoda consequuta esse audivimus, Aëtius medicamenta lachrymas promoventia præscribit: Hippocrates jubet aliquando humectari oculos, & lachrymas prohiberi vetat, imò omni ratione excitat, sed loquitur de illapsu humoris cruenti in Oculum, ut Topicum remedium sit lachrymæ provocatio, sed cum à Cerebro aut Pericranio malum est, hoc ita tutum non est: quanquam cur non fieri possit? *Ep. l. 1. pag. 40.*

Lachrymas cientia an conducant.

142. Cùm obstinato animo dolores Oculorum & ophthalmias divexare conspicis, ne obstinatè contra malum pugnes, sed remissionem aliquam & inducias ali-

In doloribus eorum & ophthal. aliquando feriādū à remediis.

quas naturæ concede; verum enim conspicimus quod à Celso dictum est, Oculorum morbi frustra multis remedijs vexantur, per se ipsi sanescunt: Ac de eo comperimus illud verum quod Hippocr. scripsit 2 Prorrhet. Oculi lippientes optimè permutantur si & lachyma & sordes & tumor simul fieri inceperint: Si verò lachryma sordi fuerit admixta & non valde calida, sordes autem alba fuerit & mollis & tumor levis solutus; Si hæc ita habuerint, Oculus conglutinabitur ad noctes, ut doloris expers sit, atque hoc modo res minimè periculosa fuerit ac diuturna: Si verò lachryma procedit multa & calida, cum paucissima sorde ac paruo tumore, atque hoc tantum ex altero Oculo, tunc diuturnum valde malum fuerit, verum non periculosum. Et doloris expers est hic modus & judicationem expectare oportebit ad 20. aut 40 diem. *Epid. lib 1. pag. 63.*

Visus hebetudo non semper augetur venæ sectione.

143. In visus Hebetudine seu Amblyopia, venæ sectionem reformidant ægri, quod hac ratione putent fore visum imbecilliorem; quod verum cum ab obstructione est, aut paupertate spirituum animalium, aut ab imbecillitate, aut denique à vitio instrumenti: At cùm à sanguine est fervidiore & copiosiore, qui infernè fertur sursum, salutaris est phlebotomia: idem enim contingit quod & in ijs quibus è nare hæmorrhagia futura est, obscuriùs enim

vident,

vident, donec largo Sanguinis fluxu venæ depleantur, atque hujus rei causa solis Medicis, quibus ipsa ratio suffragatur, cognita esse solet: Ac quod visus hebetudo ab ea causa pendeat, authoritate Hippocrat. innotescit, 2. Prorrhet. Quibus nec febricitantibus, nec decoloribus caput & vertex dolet &c. his hæmorrhagia futura est; quibus sanguis fluit, hi sani videntur, his antea vel splen elevatur vel caput dolet, vel marmarygodes quid ob oculos observatur: Sic visus obtenebratio ista hæmorrhagia solvitur, ergo nec imbecillitatis nec obstructionis index est: Et idem loquens de specie quadam morbi Podagrici, & Ischiadici, in ijs quibus magna sunt viscera & olim sanguis è naribus fluxit, ait, Interroga num fluxerit copiosè olim sanguis è naribus: Item, num hebetudine visus laboraverit: Sic hæc hebetudo à sanguine & ferventiore & uberiore est: vide & de Nyctalopia apud eundem, quæ pueros, adolescentes, & juvenes tenet, & certis temporibus curatur per se, huicque non sunt virgines & mulieres (si utrisque menses proveniant) obnoxiæ: unde hæc Nyctalopia? non aliunde quàm à sanguine & copioso & fervente: Notandum id, ut ne cunctanter venam aperiamus in visus obscuritate: id quod vulgus falsò reformidat, persuasum ab

imbecillitate esse id quicquid mali est, *Cons. 3. lib. 3.*

Quibus debilis acies nativa, sine remediis non relinquendi.

144. Cum imbecillitas visus à natura pendet, ut in ijs qui exertos habent Oculos atque latos, in quibus radij rerum objectarum non facilè in conum conjiciuntur, nec suo satis gyro, qui per opticum canalem feruntur spiritus, retinentur: medici qui medicinam castè & integre factitant, cum id vitii Arte sublevati tantùm possit, non corrigi, ac sæpe frustra contra eiusmodi inveterata mala, à naturáque contracta, pugnetur, remediorum mole eam non vexant ac onerant: attamen misellorum ægrotantium morbi, etiam desperati, aliqua remediorum formula sunt eludendi, capiti consulendo, vel per sese affecto ac laboranti, vel sublatis aliunde vaporibus, plethoricis symptomatis aucto. *Consil. 21. lib. 1.*

Decubitus supinus confert.

145. Ex Plinio cap. 4. lib. 18. Decubitus supini conveniunt oculorum affectionibus, & venus medetur lumborum dolori & oculorum hebetationi: quanquam de venere debitatur. *Consil. 15. lib. 2.*

In

In Aurium affectibus.

146. Aurium affectus graves dignitate partis, sensu exquisito, angustia loci, vicinitate Cerebri; Nervus à quinta conjugatione in Aurem inseritur exquisiti sensus. Item eò dolor major est, quò in angustiore loco: Item morbi Oculorum intra Oculos nocent, morbi Aurium ad Cerebum progrediuntur. *Consil.* 19. *lib.* 3. *& consil.* 77.

Sunt graves.

147. Cùm omnis Aurium Tinnitus sit ferè incurabilis, ratóque voto satagentis medici respondeatur, æquum esse putant quidam dolorem aliquem inducere, si inducere tutum sit, cùm Aurium dolor tormentis annumeretur, saltem immissis turundulis unguento Basilicone, aut alio vim suppuratoriam nacto illitis, aliqua suppuratio molienda: ita enim fit, ut abscedendi quadam lege & ratione, materia coctione ipsa obsequentior reddita, foras erumpat, ægrorum commodo maximo, *Annotat.* 1. *in Cons.* 31. *lib.* 3. Quibusdam placet in summa obstructione procurandam quandam suppurationem, ut aliquid ex aure emanet, sed habenda maxime ratio subiectorum viscerum, *Consil.* 77. *lib.* 3.

Aurium tinnutus suppuratione sanatus.

In imminuto auditu alia atque alia sint remedia, pro varietate causæ.

148. In curatione Auditus imminuti, aliter te geras si sit obstructio, aliter si humectatio & dissolutio; contrarijs enim oppugnatur morbus, & obstructioni debentur aperientia, quæ autem mixta sint ex rhypticis & attenuantibus; Humiditati siccantia: Dissolutioni συσταλτικά, id est, quæ contendunt ac firmant: Sic δυσηκοΐα ab Austro est, κατὰ τὴν λύπην τινά, *Cons. 77. lib. 3.*

Oleosa iniecta nocent.

149. Quibusdam non placet iniectio oleorum in Aures, tum quia ratione viscosæ materiæ obstruunt, tum quia sordes, si quæ forinsecus inciderent, ratione viscosi olei facilè medio in meatu inhærescunt, unde novi morbi noua occasio, *Annot. 2. in Consil. 31. lib. 3. & cons. 77.*

Abusus suffituũ noxius.

150. Mulieri acerbissimi dolores capitis & Aurium, sine intermissione admittebat fumum Cephalicorum per infundibulum: allevabatur, deteriores afiunt dolores, mors, aperto capite aqueę copia magna reperitur, causam medici retulerunt ad vapores ita frequenter susceptos; Nec abs re: Cautos esse oportet in excitandis in Aurem vaporibus. *Paradigm. 143.*

151. Cum

151. Cum anfractuosæ sint Aures, injecta liquoris convenientis guttula non satis esse potest, sed potiùs implenda est Auris, deinde cottone occludenda. *Consilio 3. lib. 3.*

Iniecti liquoris non minima sit quantitas.

152. Cuidam Aurem vehementer dolenti, pyroticum, in sævitia doloris radici Auris adhibitum est: multò alacrius dolorem tulit; *Epid. lib. 2. pag. 260.*

Dolor pyrotico sanatus.

153. In manante ex Auribus sanie, Quæstio est an juvanda Excretio, an minuenda, an supprimenda, an quid agendum? forte idem fiet quod in hæmorrhoidibus, omnino supprimere funebre est: laudat vinum mellitum Aëtius ad Aures manantes & cum judicio siccantibus utendum dicit. *Consilio 19. lib. 3.* Filia Dom. N. manantem Aurem habebat, id quod effluebat, erat ἰχωροειδὲς, suppressum id est, Dolor inde capitis ejusdemque gravitas: caput videbatur non sustinere posse, febris, Nullis malum capitis cessit remedijs, mors; Inventus est in Cerebro Abscessus. *Epid. lib. 2. pag. 170.*

Sanies manans nō omnino supprimenda.

In Narium affectibus.

Foetor aliquando alteratione, aliquando vacuatione corrigitur.

154. Foetor Narium aliquando fit vitio humoris qui talis generatur; aliquando bonus quidem & εὐώδης humor excrementitius, sed dum attingit ossa ethmoidea, aut alias partes ulceratas, ibi corrumpitur & δυσωδίαν acquirit; sic Diathesis tantùm mala est, & non tam vacuandum quàm alterandum; Est enim ubi diligentiùs purgandū, est ubi non; præsertim cum agitur de foetore oris, imo licet totum vacuaremus ne hilum fortè proficeremus, indelebilis enim est Diathesis. *Consil.* 21.*lib* 2.

Siccātia aliquando ex usu, aliquando humectantia.

155. Dubitari potest an humectantia conferant, an calida & sicca; Si enim tetra est sanies, si ulcerosum quid, potiùs est siccandum & detergendum; Et quod Galen. facit, qui Pulmonicis, præsertim si putredo est in Pulmone, sicca & calida dat, (contra quam medicorum vulgus facit, præscribēs multa iuscula) id hercle faciendum est: Contra quæ humectant juvare videntur, cùm quæ è Cerebro fluunt, viridia sunt & tetri visus, quæ declarant æstum quendam in Cerebro aut corruptionem: quibus enim corpus biliosum & æstuans, si tale caput est, ijs mucus ferè viridis excernitur. *Cons.* 61. *lib.* 2.

Balneum naribus siccis.

156. Balneum confert iis quibus nares

ſiccæ, i. e. quæ nihil reddunt, cerebro nimium reſiccato. *Conſilio* 2. *lib.* 2.

157. Raſſius obſervavit detracto pilo, uno eorum qui in cavitate Naſi naſcuntur, cancrum teterrimum contigiſſe, Quod notandum ne quid hic temerè fiat. *Paradigm.* 32.

Vibriſſarum evulſio periculoſa.

In Hæmorrhagia.

158. Magno errore tenetur maior medicorum pars, nam ſi induxerint in animum venam reſerare, & id cunctanter faciunt, Si guttula ſanguinis è Nare fluat, tunc quaſi trophæum reportantes, clamant oblatam legitimam occaſionem: Si luculenta ſit Hæmorrhagia, audaciùs ſecant, quia Naturam copia gravari aſſerunt: ſi infra modum & pigro lapſu ſanguis fluat, compenſandum iſtum defectum apertione venæ contendunt: At inſcienter agunt qui Hæmorrhagias criticas quam primùm ſiſtunt, cùm enim Natura, ſanguinem repurgatura, vult aliquid moliri, non temerè ab inſtituto revocanda eſt; Sic nos fluente ſanguine, nil agendum contendimus; quandoquidem, veterum decreto, ſtatutum eſt Hæmorrhagijs ſolvi Febres ardentes; Et quod de excretione per Nares dicimus, idem de uterina Purgatione audiendum, &c. *Hiſtor.* 4. *lib.* 2. Fernel. cap. 4. lib. 2. methodo medendi arguit medicos

Hæmorrhagia Critica non eſt ſiſtenda.

qui ex stillicidio sanguinis è Naribus, vel urinis rubris captant occasionem secandæ venæ, *Annot. 6. in eam Hist.*

In debilibus à morbo Pulmonicis & Hepaticis sistēda.

159. In fractis jam longo morbo sæpe hæmorrhagiæ symptomaticæ paruerunt: putant hac una exclusione allevari ægros: contra fit; maxime verò istæ hæmorrhagiæ contingunt Pulmonicis & Hepaticis, quod maxime est notandum de Pulmonicis, & has bonum est sistere. *Epid. lib. 1. pag. 17.* D. Fernelius annotat eos è naribus sanguinis fluxum pati, quibus viscera sunt imbecilla & Iecur maximè, id quod hydropicis contingit: itaque est potius robur addendum Iecori quàm captanda occasio mittendi sæpe sanguinis: hinc Hippocr. 2. Prorrh. Quibus è naribus fluit sanguis, ijs vel speres Splenem in tumorem elevatum, vel caput dolere, vel habituros ante oculos marmarygas. *Cons. 99. lib. 3.*

Cautè reprimenda hæmorrhagia.

160. Cautè reprimendus est sanguis è Naribus fluens: nam si impetu fluit & & statim supprimitur, malum majus afferet: nam Hippocr. in Prorrhet. annotavit hęmorrhagias vi suppressas Convulsionem afferre; Galen. in Comm. non tam convulsionem sequi vult ob ipsam suppressionem, quatenus talis est, quàm ob usum medicamentorum frigidorum quę circumquaque affunduntur & applicantur. *Epid. lib. 2. pag. 175.*

In

In Affectibus Dentium.

161. Dentium caninorum extractio periculosa: si dum nascuntur tanta Pueris eveniunt symptomata, tanti eorum extractio esse debet, ut nonnisi magna cautione fiat; Inseruntur in suis acetabulis ex adverso Oculorum, radix implantatur longiùs: hæmorrhagiæ, quæ sisti facilè non possunt, insequuntur, & abscessus vix sanabilis metus esse solet. *Epid. lib. 2. pag. 123.*

Caninorum extractio periculosa.

162. Vulgò observatur proclives admodum esse catharros in dentium acetabula si Dens unus vitium attigit; Sublato dente, aut confestim cessat affluxio humoris, aut saltem nullo gravi symptomate se profert: Sin dens remanet vitiatus, nullus pene dies est, quo non, præsertim vesperi, aut externa aliqua occasione incidente, & dolores recrudescant, & non affluxus humoris, aliàs frigidi, aliàs alius generis percipiatur, unde hoc? quoniam imbecillitas partis & vitium juvat proclivitatem Catharri, imò veluti irritat, prolicit atque provocat, Quod medius fidius mirandum est, maximè verò exempto dente, fluxionum provocatore, tam repente fluxum consistere. *Ep. lib. 1. pag. 95.*

Dẽs carie vitiatus eximendus.

Pyrotica dolori conferunt.

163. In acerbis Dentium doloribus Pyrotica ex usu sunt, quoniam educitur quædam sanies tenuis; Et mirum tam exigua materia & pauca excreta, tam acerbos dolores Dentiũ sedari: Annon simili exemplo, ut intercipiatur cursus & impetus materiei in partes ruentis & excitantis dolorem, Pyrotica applicabimus in his aut illis partibus? imò observatum in multis corporis partibus, post ingentes dolores, tuberculum aliquod extitisse & apparuisse, quod in se videtur conclusisse & secum rapuisse id totum quod molestiam afferebat, dolores enim postea conquiescunt. *Ep. lib.* 1. *pag.* 87. Quomodo deforis extremo maxillæ inferioris Escharoticon miro profectu applicant quidam: Vidi mulierem gravidam in Dentium gravi dolore cineres calidos, donec stigma notáque inureretur, temporibus aspersisse: hinc dolores cessaverunt; pericula ista debent nos cautiores & scientiores reddere ad excogitanda affinia remedia, sed illis aliquantò tutiora. *Ib. pag.* 71.

In Gingivarum affectibus

Epulis cancrosã quid resipiẽs, non attingẽda.

164. Filia P. T. quandam in Gingivis excrescentiam carnis habet, & Dens corrosus apparet: Dubitant an sit Epulis ordinaria & an tutò caro ista exedi possit aut secari: Quidam oculatus & acutus Medicus

dicus statuit nonnisi cum meditatione tractandum esse hoc malum; alioqui rem plenam esse periculi, quoniam aliquid sit gentilitium. Pater ejus nasum adeo ingentem habebat ut sextuplo majorem & extuberantiorem diceres: hoc declarabat aut materiei summam superfluitatem, aut quod malignum excrementum natura in hanc partem deponeret; hic cum consuleret de minuendo Naso, monitus est ne quid tentaret, alioqui Carcinomatis metum esse: idem ejus filiæ contingere potuit; sic extuberantia illa supplet Nasum istum, & hoc aliquid est peculiare: externi Medici parùm ea de re solliciti, tentare aliquid voluerunt, inde gravissima symptomata oborta sunt & malum peius factum est. *Epid. lib. 2. pag. 172.*

In Linguæ affectibus.

Batrachii ad carci, noma accedẽtis noxia apertio.

165. Puellæ obortus tumor sub linguâ, Batrachion vulgò dictus, hinc nonnulla deglutiendi difficultas; ovi Columbini magnitudinem adæquabat, & venulis conspersus erat nigricantibus: metuebant Chirurgi ne ad Carcinomatis naturam accederet. Sectionem tentare recusant; audacior unus adacto scalpello pituitę albugineæ uncias duas vel tres educit, breuũ convaluit. *Parad.* 188.

In Anginâ.

Laryngotomia necessaria.

166. An non tutò in Angina, conclamatis omnibus, in Gutture foris ſectio fieri poteſt? Periculoſum id quidem, ſed dummodo id fiat à perito artifice, qui norit nervos recurrentes vitare, id periculo vacat, certam autem ſalutem pollicetur: ſatius enim eſt anceps tentare remedium quàm nullum: Et fortaſſis hoc omittitur præſidium, magno ægrotantium incommodo, *Epid. lib.* 2. *pag.* 249. Quidam Angina correptus cùm ſuffocaretur, juſſit ſibi amputari Gurgulionem, ſervatus eſt: Iuvenis, qui vinum Hippocraticum biberat de nocte Angina oborta, cùm ſtrangularetur, jugulum gladio aperuit: ſaniei plurimùm emanat, convaluit, hic fortuna plurimum poteſt. *Epidem. lib.* 1. *pag.* 11. *Paradigmate* 100. & 101.

Non in omni venæ ſectio, neceſſaria.

167. Audito Anginæ aut difficultatis deglutiendi nomine, non ſtatim ad ſecandas venas Iugulares ac Gibberi accedendum; cum aliàs à materia hac aut illa, à neſcio qua intemperie illa difficultas deglutiendi oriatur: unde Author 4. de Diæta Acut. duas Anginæ ſpecies facit, à materiæ diverſitate deſumptas, ut cognitis ſpeciebus morborum, in remediorum delectu aliquantò exactiores ſimus, ne malè temeréque unum pro altero uſu veniat: Vna eſt Angi-

Angina ſicca, (non eo ſenſu quo lippiditudo ſicca aut Pleuritis dicitur, à qua nil humoris manat, aut cùm nil humoris reſudat, quod initio contingit ob cruditatem, cùm autem excernitur aliquid, morbus ὑγραίνεσθαι dicitur) cùm in ſummis ſqualoribus, præſertim dum æſtus adſunt, vel etiam in ſicca & aquiloniâ conſtitutione, in qua ſupprimuntur humores, ſed tenue tantùm ſerum exprimitur, vi ambientis, ſæpe circum fauces, collum, oculos ſiccitates oriuntur, quarum ratio nulla reddi poteſt; Et difficultas deglutiendi eſt, nullo apparente humore vel in vvula, vel in Pharynge, vel in Larynge; Et ſqualet aretque ægrotis guttur, lingua ſcabra, exigua febris & latens quaſi, ab ambiente calido foras evocato calore, aut ab ambiente frigido nimiùm retruſo in centrum, unde ut in Oculis ξηροφθαλμία dicitur, ita xirangina aut Sicca Angina orietur: Quod admodum notare oportet, & medici decipiuntur admodum: Vidimus ita affectos per 20. aut 30. dies laborare cum ſqualore magno, infirmitate ſumma, ariditate, nulla ſiti, difficultate deglutiendi, oculorum quadam cavitate, fuliginoſo ſpiritu arente atque æſtuante, ac ſi in Hecticam laberentur: D. magnus vocat hunc morbum, Anginam colliquativam & catharroſam colliquationem; nam partes omnes ad guttur, collum & fauces attinentes liquefieri quo-

damnmodo videntur; Et in exiguis venis ichor tenuis contineri videtur, qui ſuperficiarium dolorem excitat: morbus difficillimus eſt & ad cognoſcendum & ad curandum: Curationis ſcopus totus in intemperie ſicca corrigenda, gargariſmis humectantibus, litibus, bolo Caſſię ore verſato, deinde reiecto, quæ vim magnam habet humectandi & ſquallorem tollendi &c. *Conſilio* 54. *lib.* 1.

CAV-

CAUTIONUM, ANIMADVERSIONUM & Observationum Practicarum.

LIBER VII.

Affectus Pectoris Complectens.

In Pleuritide.

1. X doloribus Lateris maxima pars à defluxione à Capite oritur; sed dicat quis: Si fluxionum major pars frigida est, quomodo & tam subitò oritur Phlegmone? nam hujus natura est calida & humida, & si hoc verum est, An venæ sectio confert? potiùs in Purgatione & anacatharsi & anodynis consistendum videretur? Sed in suis libris passim Hippocrates maximos dolores oriri ait à confuso phlegmate

Vt varia est causa, ita varia sunt remedia.

& bile cum ſanguine: quod ſi in nervos ſolos humor frigidus incideret, non tam citò ad Phlebotomiam recurrendum eſſet, ſed cum per venas fluxio fit, facilè occaſio datur Phlegmone: Sed Pleuritidum & dolorum lateris tres ferè idæas in operibus Artis obſervavimus: alij enim dolores ſunt ob phlegmonen, alij ob eryſipelatoden affectionem; alij ob purum & ſincerum humorem à capite labentem, & tunc non tam eſt Pleuritis quàm lateris dolor, ac ferè talis dolor inflammationis non eſt comes, ſed tantùm congeſtionis cujuſdam humoris & adhæſionis: imò multos vidimus laborantes dolore lateris ob copiam excrementi in Pulmone, cujus pars tenuior & ſeroſior, dum ad membranas fertur, dolores excitat; Sed quod diligenter eſt obſervandum, major eſt pars & Pleuritidon & dolorum Lateris, tum à congeſtione cujuſdam excrementi in Pulmonem & Thoracem, tum ob recurſum tenuioris humoris per orgaſmum à ventre inferiore, quàm à Capite & partibus ſuperioribus: quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare & ſolvere ventrem: At ſæpe hoc plus confert quam phlebotomia, imò tunc ſectioni venæ locus non eſt, niſi forte ſemel id fiat: Vnde in Conſulis uxore dolorem lateris patiente, quinquies ſecta vena, idque fruſtra, hyems erat, à Capite malum erat,

quod notandum valde: nam cum Hipp. ait 3. Aphor. Hyeme vagari pleuritides, vult explicare illud quod ſcribitur lib. de locis in hom. vbi diſputat de pleuritide ſine ſputo, eſt autem dolot lateris à congelatione, vt ibidem Hipp. explicat & Gal. comm. in . Aphor. An in talibus laterum doloribus tuta ſectio venæ? Nequaquam. Sic non oportet cum tam multis turpiter errare: incredibile enim dictu quàm multos trita vulgataque medendi via, ac præſertim in pleuritide, perdidit; nam audito lateris nomine, ſi quis aliud præter venæ ſectionem remedium tentet, ἀνάθεμα καὶ ἀπειρία ἔσω: imò quod pertinet ad dolores lateris, nullus hodie non medicus eſt: quanquam hic multorum carnificina & fruſtranea ſanguinis (in quo vita ſedet) eductio, ſpirituumque euacuatio committitur, magno Artis vituperio; vt etiam hac vna medendi Pleuriticis via, baiuli, carnifices, ſutores; ac vniuerſa mulierum garrulitas medicorum celebrium induſtriæ obſtrepat ac ſeſe opponat: imò ſi quis de latere queritur, quocunque id modo fiet, ne articulo horulæ differre fas ſit: At non nouit imprudens mulier, impudens Barbitonſor, nugigerulaque mediaſtina mulier, multis ex cauſis dolores laterum oriri, in quibus vt aliquando venam non ſecare nefaſtum eſt, ita eandem aperire, crudele, impium ac ignorantiæ plenum ſit? Nam

nulla est causa tam exilis, tamque parùm efficax quæ non dolorem in latere excitet; At, æquumne est, tanquam causa eadem sit ac idem malum, remedium idem vsurpare, & omnibus eundem cothurnum attribuere? *Epid. lib 1. pag. 78.*

Pleuritis à diffusione seri à capite.

2 Pleuritides Autumno anni 1570 grassatæ sunt; potiùs dolores erant laterum ob διάχυσιν (diffusionem) seri à Capite: Non erat magna δύσπνοια: non tam in tumore & phlegmone consistebant quàm in affusione quadam erysipelatode: iuuabat venæ sectio, *Epid. lib. 1. pag. 7.*

A sero & ichore infernè sursum expresso ab hypochondriis Purgatione curanda

3 Tempestas verna Anni 1576 innumeros dolores Hypochondriorum intulit, per quandam expressionem infernè sursum mali seri & ichoris à cacochymia manantis: hi dolores falsas nothasque pleuritides retulerunt: nec tam de secanda vena cogitauimus, quàm de purgando: quanquam & phlebotomiæ locus fuit: dolores erant sæui, & inter cæteros adoriebantur mulieres & quibus anxietas ægritudoque aliqua fuit: *Epid. lib. 2. pag. 168.*

Pleuritis à cacochymia ab hypochondriis expressa.

4 Cùm dolores vagabundè tenent nothas costas, & continuatione membranarum attingunt mammas & partes sterni anteriores, cautè videre oportet an propter ventris inferioris cacochymiam, à qua, propter vapores elatos, dolores surgunt, sensio adsit doloris, an causa ipsa à superioribus pendeat, an verò in thorace ipso sit:

fit: vulgò enim ſecatur vena, vndelibet dolor ſit, atque id quidem malè: quis enim neſcit, ſi dolor iſte agnoſcat cauſam in ventre inferiore, non modò non prodeſſe ſ. m. ſed etiam nocere ſæpe, quod attractio fiat à partibus inferis, &, ſi nondum adſit pleuritis, ea acceleretur; *Epid. lib.* 1. *pag.*88. Hic pleroſque falli comperimus, plerique queruntur de dolore pectoris, vnaque ventriculi, & ſeſe animam non poſſe ducere dicunt, ſtatim Medicorum quorundam vulgarium opinione ad S. m. concurritur; ac nihil aut parùm proficit: declarat rerum exitus, etenim ſi vel cholera morbus ſuccedat, vel alui fluor, vel medicamento laxante alvus ſollicitetur, manifeſta eſt iſtorum dolorum levatio: Sic cacochymia, obſtructio hypochondriorum dolores facit, qui maximè apparent & proferuntur in pectore ob conſenſum diaphragmatis, & quia in thorace communis eſt membrana & lateribus & diaphragmati parte convexa. Sic in iis qui melancholia flatuoſa tenentur, circum mammas & ſternum & latera, dolores ſurgunt, an propterea venam ſecabis? non, præſertim ad evacuandum: Sic initio paroxyſmorum, & in ſpecie Incubi, & contumaci obſtructione viſcerum, excitantur dolores in pectoralibus partibus, & fruſtra ſecaretur vena: Sic in talibus tentandam priùs purgationem exiſtimo, non S. m. contra

opinionem vulgi : in doloribus excitandis valet maximè id quod dicitur, totum corpus conſpirare ac confluere, vt ſæpe dolor alia in parte excitetur, quàm vbi cauſa primaria ſit. *Epid. lib.* 1. *pag.*157. Dolores laterum, cùm fiunt à fluxione, tantùm abeſt vt iuventur medicamentis, vt irritentur magis : contra qui principia duxerunt à partibus inferioribus, nonniſi purgantibus, iiſque validis, iuvantur *Epid. lib.* 2. *pag* 225.

Ei quæ à flatu nocet venæ ſectio.

5 Alios & dolores laterum obſeruauimus à flatu ; flatum autem excitabat διάθεσις ὑποχονδριακὴ & præſertim cùm Chyli fit ἀνάδοσις, aut quibus ſolennis eſt frigidæ hauſtus dum cubitum diſceditur, aut crudorum fructuum eſus. *Epid. lib.*1. *pag.*8. Medici debent attendere ne temerè affectus vnus pro altero ſupponatur, nam novi pleriſque Hypochondriacis ſectam eſſe venam ob dolorem lateris, cùm is tantùm eſſet ratione cuiuſdam flatus ab hypochondrio ſurgentis : quanquam Hippocr. ventoſitatem flatuoſam phlebotomia ſoluit ; ſed de ea audit quæ cum phlogoſi eſt, vt in hydrope ſicco ob inflammationem lactium : vt phlogoſis ſufficiat ad flatum excitandum non ad diſſipandum *hiſtor.* 1. *lib.*2. Dolores homaplatarum Hypochondriacis familiares, & virginibus quarum faciem fœdus deturpat color, & in his non tam laxare venam quàm ventrem conuenit & flatui exitum dare :

date : hinc flatuum copiam & imbecillitas caloris natiui & succi melancholici ζύμωσιν inducit, præsente quadam ipsorum lactium & pylori phlogosi, ex Dioclis sententia: *Cons.48.lib.2. annot. 1.consil.38 lib.1.* Qui Hypochondriaci sunt & flatibus abundant & cruditatibus, vtrumque imaginationem Pleuritidis afferre potest, quia & in cruditate ipsa & flatuum copia, facilè Thoracis dolor excitatur, *Annot. 62. in hist.1. lib.2. cons.1.*

In ea quæ fit ob congestionem à frigore non purgandum.

6 Plerisque hyeme, præsertim rigente; dolores Laterum excitantur à congestione ob ambientem frigidum; an his sectio venæ imperanda (ad orgasmum impediendum?) faciendum haud omnino; nam purgationi tunc nullus locus: in hoc à plerisque peccatur & ideo Hippocr. purgationi præfert celebrationem phlebotomiæ, *Epid. lib.1. pag.18.*

Pleuritidi à flatu crudo & frigido noxia venæ sectio.

7 Dum sæuit hyems, dolores pectoris & lateris sæpissimè grassantur, imò & 3. aphor. inter hyemales morbos numerantur lateris dolores; qui sæpe à flatu crudo & frigido in pulmonem thoracemque ducto oriuntur; & mendax est, id quid est: ad id festinanter Medici, phlebotomiam præscribunt, & id temere, potius valet vsus lituum & thermasmatum: hic grauissimè aberratur vsu & experientia parùm probanda. *Epid. lib.1 pag. 54. & 84.*

Pulmonicorum lateris dolor Venæ sectione non curandus.

8 Multis Pulmonicis levi de causa dolores lateris excitantur pleuritidem mentientes; an his ad sedationem doloris frequens venæ sectio? minimè, cùm tantùm aut flatus sit aut febris exigua, sic sectio non confert, nam si cùm dolor oritur, secueris, lædes plurimùm; nam latera tandem debilitantur & hoc nocet: si inflammationis sit suspicio, id quidem agendum, & protinus ad anodyna concurrendum, *Epid. lib.1. pag.* 18.

Pleuritis & peripneumon. sicca à sero acri, subtili & maligno.

9 Pleuritides & peripneumoniæ siccæ, id est, quæ non tam in humore & tumore phlegmonode consistunt quàm in phlogosi & vagabunda assatione aut adustione, homines incautos iugulant & minimè cogitãtibus medicis: harũ author est serum acre, subtile, malignum, efferum, eludens exclusionis ansam, & pepasmi occasionem, à quo siderãtur pulmones repente: signa sunt rubores genarum fugaces, tussis inanis, indolentia ferè, iactationes, ariditas linguæ & extenuatio præter rationẽ, dolores pungẽtes & fugaces, an his secanda vena? Hip-„pocr. lib 1. de morbis ita scribit, Fit perip-„neumonia & pleuritis sine sputo, ambæ ex „eadem causa, & siccitate: siccant autem & „calida, cùm nimium calefecerint, & frigida „vbi nimium frigefaciũt: congelatur autem „latus, & quæ in ipso sunt venæ & convel-„litur, quantum in ipsa est bilis & pituitæ, „id à caliditate resiccatur & dolorem indu-„cit & febrem: hinc venã secare convenit

in ma-

in manu splenitidem aut hepatitidem, iuxta vtram fuerit morbus; Tamen lib. 3. de morbis, dum de pleuritide sicca & sine sputo loquitur, humectationis quidem multæ comminit, at nunquam phlebotomiæ: Sic hic accuratos & sagaces esse medicos oportet: *Epid. lib. 1. pag. 83.*

10 Hippocrates lib. de int. affection. loquens de Hydrope à Liene, docet dolores in mammis & scapulis oboriri: an propterea ad phlebotomiam recurrendum; *Annot. 61. in histor. 1. lib 2. consil.*

Lien affectus lateris dolorem infert.

11 Omnibus Iecorariis, i. e. quibus grandius hepar, amplius, tumentius & calidius, cum febribus magnis prehenduntur, maxima ex parte tempore vrgentis febris, dolores in clauiculis & secundum homoplat s sentiunt satis vehementes: & signa diagnostica pleuritidis superiores aut inferiores partes occupantis Hippocr. desumit ex dolore aut clauiculas aut Ileos regionem occupante: hepate accenso aut inflammato, aut per insignem febrem æstuante plurimum, dolor potest ad iugulum pertinere, *consil. 77. lib. 1.*

Hepar tumidum pleuritidis speciem inducit.

12 Quæcunque mulieres, idem & de viris, dum sanæ sunt, dolent de latere aliquo, cùm febricitant, æquè febricitant atque dolent ac si pleuriticæ essent verè: & revera cum iis ac cum pleuriticis agendum *consil. 115. lib 1. annot. 1.*

Dolor lateris in febribus, non pleuriticus.

In Pleurit. Epidemia erysipelatode nō contulit venæ sectio.

13. Anno 1571. Pleuritides erant Erysipelatodes; hyems præcesserat asperrima, excepta ab Austrino pluvioque tempore, cum magnis aquarum inundationibus ineunte vere: inde rheumata innumera, & cùm tempus vernaret & tepidiusculum foret, repentini laterum dolores oboriebantur: in doloribus hujusmodi sectio venæ non profuit; ac quærebant num aliud esset remedium præter istud solemne, quod primum ducitur in Pleuritide, nam innumeri fato eripiebantur, quibus secta foret vena: sic colligebant à sero potiùs cacoëthe & maligno eos oriri dolores, quàm ab inflammatione: ille humor pepasmum non admittebat, promptè oriebatur dolor & inopinatò, tussiculæ siccæ erant, deinde dolor fugiebat, facilè alvus irritabatur, cessabat dolor post venæ sectionem, sed subinde renascebatur: multis ad Pulmones metastasis, deinde ad caput, quæ omnia orgasmum, ferociam, tenuitatem humoris cum Pepasmi ἀδυναμία significabant. *Epid. lib 3. pag. 20.*

Pleuritis à vermibus venæ sectione irritata

14. Puero dolor erat circum latera, detrahebatur audacter sanguis, dolores non concedebant, inopinatò vermes exclusi sunt, dolores quieverunt, an vermes id facere potuerunt? ita prorsus, imò & innumeras doloris species excitare possunt in omnibus partibus, ac præsertim si ad ventriculum repant. *Epid. lib. 1. p. 21.*

15. Vidi

15. Vidimus dolores Lateris perpetuos, sed qui de nocte urgerent, nullis cessere remedijs, cùm remedij inopes essemus, de lue venerea suspicio fuit: tandem Diæta & litu curatio procurata est: Quoties consuetis remedijs morbi non profligantur, ad cacoethiam, Galeni Consilio, est recurrendum *Epidem. libro* 1 *pag* 7.

Pleuritis luis vener. soboles litu & diæta curanda.

16. Quoties agitur de dolore Lateris, medici plurimum debent animadvertere, An febris sit essentialis, an non: In omni febre essentiali, cum junctus est lateris dolor, febre aucta, dolor augetur: at in vera Pleuritide augetur febris aucto dolore: falluntur quippe sæpe Medici, qui audientes ῥίγχος quoddam junctum cum dolore lateris, cum expectoratione exigua, de sinistro rei eventu præsagiunt; ut in filio D. Poisse qui convaluit præter spem, & febris erat potiùs essentialis. *Epid. lib.* 2. *pag.* 208.

Videndū an febris sit essentialis an non.

17. Duretus rogatus sententiam cur Hippocr. pueris Pleuriticis aut Peripneumonicis venam non ciderit? respondit Hippocr. non agnovisse pueros Pleuriticos aut Peripneumonicos, id quod audiendum ratione τῆς ἐπιδεκτικῆς; cum enim pueris sanguis sit crassiusculus, tum benignus & halituosus, caret ijs stimulis qui sunt necessarij ad incitandum sanguinem: his accedit quod nutritioni & auctioni sanguis satisfacit, ut reliquus paucus sit; At non idem

Pueri rarò obnoxii pleuritidi.

de iuvenibus judicium, cùm enim justum ceperint incrementum, superfluit, hinc consectariæ Hæmorrhagiæ, &c. *Epidem. lib. 2. pag. 165.*

Pleuritis ex Dorso liberali venæ sectione curanda

18. Pleuritis ex Dorso affectus est ab Hippocr. nominatus, à paucis, quod sciam, observatus, à me semel; erat autem mulier gravida gerens septimestrem ferè foetum: dolor erat punctorius paulò infra duodecimam spinæ vertebram, dolor inquam insignis pertinens ad regionem Hepatis, febris assidua, tussis inanis, cùm inflammatio ferè extra Thoracem esset, ut Pulmo serum ab inflammatione manans apprehendere nequiret; inter signa Pathognomonica era, dolor circum Dorsum: membrana affecta, non quæ costis obtenditur, sed quæ vertebras cingit: inter signa Demonstrativa, erant urinæ planè vinosæ, ac si sanguis multus eas proluisset ac tinxisset, quia enim coafficitur Hepar, urinæ tales apparent. De ea Affectione ita Hippoc. lib. 3. de morbis. *In Pleuritide ad Dorsum dolet ipsum Dorsum velut ex plaga, suspirat & acervatim spirat, statim spuit pauca tertia aut quarta die, saniem meiit subcruentam, &c.* Et secundo de morb. loquens de morbo Dorsali quem νωτιάδα vocat, qui aliquid affine habet, ita scripsit, *Dolet Dorsum & Inguina, tertia & quarta cruentam meiit urinam:* Inflammatio itaque pertinet ad partes Thorace inferiores,

res, in eo ergo affectu duo symptomata rara comperimus, unum est mictio cruenta, vel quod præ calore & inflammatione, serum & χυμὸς urinæ appareat οἰνώδης, ob bilis mixtionem quamplurimæ, vel quod reapse sanguis remisceatur ipsi urinæ, facta translatione quadam ad vesicam, Alterum est, difficile spirare erecto corpore, quod novum est in morbis Thoracis, Hippocr. in Coacis meminit cujusdam Pleutitidis in quâ Dorsum rubet per erysipelas, à fluxu concitato per venam Thoracicam, per quam fit Pleuritis Dorsalis, de qua hic agitur, hæc à reliquis differt. Curatio mihi videtur maximè posita in sanguinis detractione, eáque tantò frequentior & major esse debet, quò magis posita est in inflãmatione per collectionem, & quod spes sanitatis non sit posita (ut cæterarum Pleuritidon) in larga & facili sputorum eductione: nec enim alæ Pulmonum allidentes ad latera, exugere possunt materiam phlegmones, resudatione quadam corpus Pulmonis subeuntem: Nos isti mulieri, etiam gravidæ, sanguinem septies dempsimus, & cùm nobis religio esset toties evacuare, illa instabat precibus ut id auderemus, adeo manifesta ex frequenti liberalique sanguinis detractione allevatio consequebatur, fotibus litibusque aliquando adjuta est, aliquando ægrescebat. *Tractatu peculiari de eo morbo.*

Robusti venæ sectione etsi repetita non juvantur.

19. Quibus Corpora compacta sunt; firma & solida, ijs dolores lateris sunt curatu difficiliores, & velint, nolint medici, venæ sectio repetita non confert: Obstructio enim & spiraculorum cutis constipatio impedit quominus exhalet corpus: præterea aëri frigido corpora sua exponunt, nec lecto se continere volunt, id in multis ægrotantibus observavi. *Epid. lib. 2. pag. 231.*

Nutricũ Pleuritis gravis.

20. Cùm Nutrices fiunt Pleuriticæ, graviter ægrotant & magna Dyspnoea tenentur, idque fieri puto quoniam & mammę attrahunt & ad eas impetu humor fertur, ut docet Gal. lib. de simpl. medic. fac. Si demitur sanguis, annon, propter transumptionem à venis in venas, facilè albicans apparet, ut facilè imponat medicis credentibus talem humorem & colorem, à corruptione esse? *Epid. lib. 1. pag. 93.*

De Pleuritide ascendente & descendẽte.

21. Hippocr. 2. Acutor. Si dolor sui significationem præbeat ad claviculam, aut gravitas in brachium, aut circa mammam, aut supra septum transversum, secat venam internam in Cubito: si autem sub septo transverso sit dolor, non præstet autem sui significationem ad claviculam, purgatione utitur: Galenus sic commentatur, *Vbi non solum acutus morbus fuerit, cuiusmodi est Pleuritis, verum & cum febre vehementissima, multò magis vitanda Purgatio, atque per sectionem venæ vacuandum*

dùm magis, etiamsi ad hypochondrium dolor finiatur, nempe etsi minùs quidem auxilium per Purgationem sequatur, securius tamen multò existit: imò nullum periculum impendet ex eo quod fit per sectionem venæ, eo discrimen maximum subeunte quod per Purgationem tentatur, maximè si laborantis naturam non fueris expertus, si enim naturam non noveris, metus est ne plus iustò vacues, aut nullo pacto naturam moveas, aut si moveris, non sufficienter vacues: quæ omnia magnas in morbis offensas pariunt, quod non facilè, ut in iis qui non febricitant, emendatur: cum igitur febris non fuerit vehemens & naturam laborantis expertus fueris, ad medicamentum Purgans te conferes, iis, quæ ab Hippocr. dicta sunt, usus. Hic tria animadvertere oportet dum sectionem venæ antefert Purgationi, primum est, cùm meminit febris vehementissimæ, ut vehementia febris dehortari videatur Purgationem, præsertim & cùm assit inflammatio, febris autem vehementia & inflammatio Purgationem dehortatur, quod medicamentum calorem sit adaucturum: Secundum, Quod minus auxilium à sectione venæ sequatur quàm à Purgatione. Tertium quod securitas sit magna, in sectione venæ, non item in Purgatione, Quæ tria animadvertenda, ne forte sententia Galeni malè intellecta nos valde munitos putemus, cùm alioqui gravissimè erremus.

Quid enim obest illud quod objicitur de febre ardentissima, nam in Pleuritide, ea præsertim quæ occupat Hypochondrium, non est tanta febris, si non tanta febris, & si minùs auxilium affert sectio venæ quam Catharsis; omni ratione amplexanda est Purgatio, non autem Purgationi præferenda sectio, ut securius consilium & remedium, quorsum enim ista securitas, si non prosit remedium? Preterea si febris vehemens, possumus dare medicamentum non ita eradicans, non calfaciens, non agitans: quoad calorem quem præbitum medicamentum affert, respondet Gal. aph. 24. lib. 1. majus sequi commodum ex vacuatione humorum morbificorum quàm incommodum ex ea calfactione & febris auctione; Denique si Purgatio in febris vehementia nocet, cur non & sectio venæ? relictis Arabibus qui in morbis biliosis Phlebotomiam reformidant, Galen 6. Prorrh. sect. 2. ait resiccatos, nec rigorem, nec vacuationem insignem, nec simile quid ferre: Resiccatorum nomine & Biliosos audiemus & eos qui biliosissimis & siccis morbis tenebuntur, Pleuritides maxima ex parte biliosæ sunt ex Gal. imò Hipp. de locis in Homine nomine Bilis Pleuritem intelligit: cùm ergo siccus sit morbus bifarium, & ratione ὑπαίξεως, & quia sæpe nihil excernitur, præsertim initio, & febris juncta est, affectus & siccus

ens & siccans, an locus erit vacuationi per Phlebotomiam? Præterea si, ex Hipp. in mulieribus biliosis, etiam naturalis mensium eruptio formidabilia affert symptomata, frequens sectio venæ conferet? quanquam Gal aphor.23. 1. in biliosis & ardentibus febribus non reformidat venæ sectionem, etiam ad leipothymiam usque: Respondebimus uno verbo. Omnis inflammatio facilè juvatur & tollitur sectione venæ, nil enim est quod tam facilè refrigeret corpus & inflammationis occasionem tollat: at Pleuritis inflammatio est, quod autem medicamentum datetur, illud suo calore febrem & augebit & corpus siccabit & vix ab inflãmato loco quicquam educet, Cùm dicit minus auxilium à sectione afferri, sed securius, illud intelliges de inferiorum costarum inflammatione, Nam si de inflammatione superiorum intelligeret, hoc falsum esset: non enim liber est exitus ad excretionem materiæ per partes infernas: at cùm Pleuritis inferior est, cùm fiat à congestione potiùs, & quæ infra Diaphragma sunt, Purgatione per inferiora potiùs exigi debeant quàm alia arte, libero etiam existente exitu, potiùs ad Catharsin accedendum est, sed ignoratione naturę eius qui purgatur & metu incrementi febris, vult nos impediri ne tam audacter purgemus, ac venam secemus: *Cons.* 94. *lib.* 1. Purgationi potiùs inten-

dendum in Pleuriti'e & dolore occupante nothas costas, si tria illa animo comprehendas, Si medicamentum non sit perturbans & calfaciens multùm: si febris non sit intensa, si inflammatio non sit magna, sed potiùs dolor à congestione quadam humoris; unde graviter hodie peccatur ab iis qui festinanter nimis audito nomine doloris ad latus, ubicunque is dolor sit, statim ad sectionem venæ confugiunt: imò etiamsi nulla adsit febris aut exigua, etiam audacter venam secant, persuasi illa sententia Gal. quod securius sit remedium Phlebotomia, minùs tamen auxilium: at nosse debēt conditiones quas attulimus, & quas nisi noverint, non sunt digni medicorum nomine. *Ibidem.* Eventus probat juvare plurimum ad dolorem lateris & accersendum inflammationem, colluviem humorum, ut contra vulgarem opinionem sæpe meliùs sit in doloribus lateris, præsertim cùm opinio est de translatione tenuium ichorum à partibus inferis, purgare quàm secare venam, ideo Galen. dicebat, minus auxilium ex sectione venæ quam ex Purgatione sequi, sed securius, quia medicamenta augent febrem, nunc verò cum alia habeamus lenientia, & maius & promptius & æque securum presidium in Purgatione locabitur. *Cons.* III. *l.* I. Iuveni dolor lateris post vehementes exercitationes & corpore plethorico, secta vena, febris

febris aucta; Summa erat difficultas ſpirandi, ad nothas penè coſtas dolor erat: febris, paroxyſmo inclinante, difficultas ſpirandi minuebatur & dolor lateris, Sic febris potiùs erat Eſſentialis quàm ſymptomatica: non tam juvabat ſectio venæ quàm Purgatio, verebamur de Pleuritide ex Dorſo, non erat tamen, nam talis Pleuritis Hippocr. Criſin habet per urinas, is verò potiùs per alvum, & cavebamus ne errorem committeremus, nam ſputa erant bilioſa: talibus apparentibus, Hippocr. cavet ne deorſum purgemus, hoc an verum videro: ingens humorum colluvies deturbata eſt; Et prudentis eſt medici in talibus videre num potiùs purgandum, ut non tam liberaliter ſanguinem mittamus. *Epid. lib. 2. pag. 204.*

Crebra S.M. juvat etiã in magna cacochymia.

22. Gratiani latus dolentis notanda historia, Sexies ſecta vena, ſæpe repurgatus eſt, miraculo evaſit: ferè ictericus erat & ſanguis ἐκπεγάδη: etiam in magna Cacochymia audendum eſt, nec diffidendum ita viribus, hæ enim recreantur prout de ſaburra detractum fuerit, *Epid. lib 2. pag. 208.*

Abuſus S. M.

23. Cùm quis laborat dolore Lateris, nullus non magnus medicus eſt, imò barbitonſor hac in re egregius magiſter eſt. Secatur vena, demitur liberaliter ſanguis: Si quid vitij in ſuperficie habeat, legitimè iterum ſecandi capitur occaſio: bifariam

peccatur: Cùm sanguis floridus facilè à sua natura immutetur, non tam leviter capere oportet occasionem ita phlebotomandi ex ista immutatione sanguinis: deinde cùm thorax facilè putredinem concipiat ob humiditatem & calorem loci, fotus & Cataplasmata frequenter adhibita obsunt, nam effoeminant latus, putredinem accersunt: & credo nostra Cataplasmata ex radicibus liliorum & similibus quę adhiberi solent, putredinem facilè invehere, & sic mutatur semper sanguis & rursus sanguis demitur: Quam tumultuaria hæc medendi ratio? *Epid. lib. 2. pag. 162.* Non nos ad sectionem venæ iteratò, imò pluries faciundam, incitabit impuri sanguinis effluxus: quod plerisque occasionem porrexit celebrandæ phlebotomiæ sæpiùs & virium frangendarum, non sine magno vitæ periculo. *Cons. 94. lib. 1.*

Fotuū & Cataplasmatū noxa.

24. Multis oboriuntur lateris dolores qui aut secta vena aut aliquo remedio usurpato statim evanescunt, & propterea securos esse non oportet, nam inde sæpe Peripneumonia succedit, imò isti dolores lateris sunt tantum accidentarii, nimirum per resudationem seri acriusculi in corpore Pulmonis stabulantis: Et cùm febris adest & præsertim Thoracem occupat, fit velut ebullitio humorum & orgasmus, & hinc modò in dextro modò sinistro latere dolor oboritur qui Pleuritidem refert, sed

Etsi dolor evanescat remediorū usu, non tamen securus esse debet medicus.

ſed non eſt, medici ſtatim ſecant venam ſatis imprudenter, & cùm febris, æſtus, ſitis ingens & difficultas ſpirandi perſeverat, tamen ſecuri eſſe ſolent & bene actum cum ægro putant, quod tam levi remedio ceſſerit malum, ſed fovetur in Pulmone multò deteriùs, nempe Phlogoſis à fervente ichore & ſanie in corpore Pulmonis: ac primum aliquis dubitarit an inflammatio Pulmonis dolores in lateribus excitet? primum id experientia vidimus: imò plerique vix diſtinguunt inflammationem Pulmonis cum febre conjunctam à febre Cauſode, quod vera inflammatio Pulmonis rarò adveniat; ſed illi ferè Peripneumonici intereant quorum Pulmones infirmi natura, multam ſaniem collegerunt, unde corruptio ipſius Pulmonis ſequuta eſt, & quæ inde Peripneumoniæ & febres focum in Pulmone habentes naſcuntur, decipiunt medicos: Hippocr. lib de int. affection. cum Peripneumoniam deſcribit, ait, *Peripneumonia fit cum Pulmo ſanguinem aut pituitam ſalſam in ſe attraxerit, ab initio & per totum morbum tuſſis arida & acuta, rigor, febris, dolor in pectore & in dorſo incumbit, aliquando etiam in latere, erecta cervice ſpirat.* Maximè verò obſervavimus in ijs dolores laterum excitari quibus aut Thorax hydrope laborat, aut Pulmo duriuſculus ſanie multa ſcatet, An talibus Phlebotomia confert? *Epid. lib. 2.*

pag. 154. Omnis dolor lateris fugax malignus est & erysipelatodes est, & ferè necat: propterea ego iubeo in eo medicos non esse securos, unde dicunt quendam aphor. esse Hippocr. Raros laterum dolores malos esse, vide part. 22. lib. 2. prorrhet. *Annot. 9. lib. 2. Epid. pag* 165.

Cuidam falsæ cõvenit S. M.

25. Quibus tumet abdomen suppressa alvo, & febris adest, facilis fit falsarum Pleuritidon generatio, & Phlebotomia competit, & qui detrahitur sanguis, is corruptus valde, testes multi ægri & is Consul cui ter secta vena tumente alvo & dolente utroque hypochondrio valde. 2. *Ep. pag.* 165.

Festinatio in S. M. aliquando noxia.

26. Quemadmodum tardos nimium esse non oportet in sectione venæ celebranda, ita festinatio probro est: multi enim dolores Pleuritin mentiuntur, in quibus aut solum fomentum aut Purgatio leviuscula abunde erit, ut ita in humano sanguine fundendo liberaliores non simus: *Cons.* 94. *lib.* 1.

Enixæ falsis Pleuritidibus obnoxiæ S.M. curandæ aliquando.

27. In multis gravidis, orgasmo materiæ quam natura, ut pote imbecillior facta, enixa non potest regere ac domare ut ante partum, multa contingunt quæ Pleuritidem mentiuntur; sive quod motu naturæ humor sursum deorsum moveatur, sive quod externa aliqua fluxio fiat, sive quod circa hypochondriorum tunicas & venas humor multus est, unde per conti-

nuita-

nuitatem membranarum & vasorum communionem elevatur hypochondrium alterutrum, & hic meteorismus difficultatem respirandi affert, quæ similitudine imponit sæpe medicis, supponitque alium affectum pro alio ; ita nimirum in Coacis Hippocr. animadvertit quendam lateris dolorem cum Hypochondrij meteorismo & difficultate spirandi, sed vocat eum dolorem, Lateris dolorem sine signis, quasi dicat Pleuritidem non esse, ne ea similitudo nobis falsò imponat, Cùm mercatoris uxorem recens enixam urgeret hic dolor, metusque esset suffocationis, quæsitum num tutò & jure tundenda esset vena, cujus maxima est opportunitas ad antevertendos morbos per congestionem nascituros : dehortabantur vires imbecillæ, partus qui paulò ante præcesserat, item quod Pleuritis non esset, alijsque fortassis remedijs sedaretur, denique metus suppressionis lochiorum à partu, quæ si supprimerentur, omnia pejora contingerent : At cùm dolor ad Pectus urget cum difficultate Spirandi, non statim tundenda vena, imò nisi signa adsint, talem sectionem improbat Hippocr. in Coacis. Tamen ne quæ materia locum certum nondum teneret, tandem parti impacta, opinione nostra majorem morbum afferret, in eam ventum sententiam ut sectio venæ tutò celebraretur, Sanguis qui fluxit lacteus erat, planéque

putris dolores conquieverunt, lochia non sunt suppressa, &c. *Cons.* 17. *lib.* 1. Quæstio magna esse potest, An cùm lateris dolores oriuntur in muliere à partu, cui lochia eunt, vena sit secanda, in hac enim muliere cui dolor lateris, ut hic dicitur obortus est, secta vena lochia suppressa sunt, Vereor ne illa suppressio tanti mali causa sit, id est, Cur in Hydropem inciderit, *Annot. in id cons.* 27. Cuidam à partu hypochondrium tumet, difficultas spirandi, à coxis ad humerum sinistrum dolor ingens, nec moveri loco, nec extussire, nec spiritum ducere poterat, febris conquiescebat, dolor repetebat, vomitiones variorum humorum: An illis doloribus opus sectione? Si id fit lochia sistentur; fortè illuc pertinebat Aphor. *Dolores juxta latus in febribus tenuiter consistentes citra notas, venæ sectio lædit, sive cibum aversetur æger, sive hypochondrium sublime habuerit*, nec enim in ea muliere notę erant Pleuritidis. *Ep. lib.* 1. *pag.* 26.

Pleuritis ascēdens aliquando anacatharsi tantùm eget nō S. M.

28. Domina Brizart satis docuit quod dolores lateris, præsertim cùm ferè ad claviculam pertinent, potiùs egent anacatharsi quam Phlebotomia. *Epid. lib.* 2. *pag.* 230. Dolebat circa primum intercostale: Pleuritin esse putabant: metu majori inflammationis sanguis detractus; alij sæpiùs detraxissent, nos obstinatè à Phlebotomia abstinuimus, incubuimus in anacatharsin,

tharsin, convaluit : Temerè in doloribus ad costas sanguinem detrahere non oportet; Idem contigerat filiæ Domino de Santo Amando & Sangermano. *Epidem. lib. 2. pag. 232.*

Pleuritidi parvo loco circumscriptæ S. M. cõvenit.

29. Multis in Latere dolor est, particula quæ dolet non videtur esse tanti ut propterea mittatur sanguis tam audacter, & simus solliciti adeo de dolore parvam circumscriptionem habente : Annon forte idem judicium haberi potest de particula illa thoracis laborante, quod & Hipp. habuit de eo cui pars femoris & Pedis pollex dolebat : id parui momenti videbatur, tamen inde mors est insequuta ; Et Galen. comm. in histor. de eo cui pollex Pedis dolebat, miratur cur Hippocr. omiserit Phlebotomiam : magna id contemplatione opus habet, nam cùm natura suis viribus usa, conatur aut materiam aut virus quoddam à sese depellere, aliàs in emunctorijs partium, aliàs in crure aut in capite, aliquod signum edit depulsionis istius materiæ ; unde aut epinyctis aut phlegmone aut phlogosis apparet, tanquam morbi prænuntia, nisi tu ipse aliàs provideris : & quod in istis partibus facit, idem in Thorace fieri potest : hinc frustra ad defluxionem id mali defertur, sed fit per traslationem à parte in partem, velut Orgasmo quodam; & audacter sanguis mittitur aut Purgatio instituitur : cùm in Bubonibus aut in alia

parte apparet signum aliquod translationis materici, non tam fortè quantitate quàm qualitate peccantis; Si possis conjicere aliquid simile causam esse doloris lateris, intrepidè ea præstabis quæ diximus: ac nonnulli Medici hoc parùm animadvertentes, de isto dolore parùm sunt solliciti, minimè rati particulam esse materici desectæ & decisę à majore materiei mole, ac interim inopina morte multi præventi, occasio fuerunt cur in infamiam & dedecus incurrerint, *Epid. lib.* 2. *pag.* 227.

Pleuritis frequens ab infirmitate partis S.M. sed parca curanda

30. Prægnans quædam latus dextrum dolet: dum sana est de eo querula est dolore, fortassis quia pars hæc infirmior est, aut hæret Pulmo ad costam: mirum quod contigit: cum febris increscebat, quæ certè erat partim essentialis partim symptomatica, tantus dolor erat ut summam difficultatem spirandi afferret. Ergo non erat Pleuritis, sed dolor lateris pro motu febris & humoris exacerbatus: nam quicunque laterum doloribus est obnoxius, dum febris adest aut adesse debet, dolet tunc latus eodem modo ac si Pleuriticus foret; frangente se febris calore, minuitur dolor, quod arguit dolorem istum accidentarium esse: An his sectio venæ confert? Confert, sed non sæpiùs repetita, quia non tam fit per inflammationem aut impactionem quàm infirmitatem, ut quæ pars infirma est facilè corpori condoleat; maximè verò sese profert

fert dolor in gravidis, ob compressionem vasorum à vasis. *Epid. lib. 2. pag. 145.*

Biliosæ frequens S. M. nō confert.

31. In Biliosis Pleurititibus frequens sectio non confert, & ut dicam conferre nunc ad malum urgens, dum biliosior est factus sanguis, major est in Pleuritim incidendi occasio: Hippocr. 2. de morb. mulier. ait fulvum fluorem mulieri evenire, cùm exhaustus per alium fluorem sanguis, biliosus fit; vnde patet evacuationem sanguinis bilefacere humores & reliquum quod adest. *Annot. 1. in Cons. 94. lib. 1.*

Sputum sanguineum quando impedit S. M.

32. Hipp. parte 44. sect. 3. lib. 6. Epid. ait Pleuritin indicare ne secetur vena in sputo sanguineo, Quasi verò in Pleuritide non sit secanda vena? immo tunc secandi sumitur indicatio cùm sputum cruentatur? Hoc non vult Hippocr. quanquam litera id videtur indicare, Sed considerat sputum cruentum vel ut morbum, vel ut symptoma; ut morbum, cùm est proprio vitio Pulmonis, & tunc αἱμοπτοικοὶ καὶ ἀναφορικοὶ dicuntur: ut symptoma, cùm fit ob Pleuritim; cum enim fit ob Pleuritim, non ex se postulat phlebotomiam, est enim ipsa Pleuritis quæ fortè postulat, aut non: nam cùm medendi Pleuritidi alia ratio sit quàm per phlebotomiam, fieri potest ut sputum sanguinjs nullomodo phlebotomiam indicet quatenus symptoma est: quatenus morbus, omne sputum cruentum, phle-

botomiam insinuat. *Hist. r. 1. lib. 2. consil.*

An ad augmētū doloris & febris iterāda S. M.

An prout augetur & dolor & febris in Pleuritide, consilium capiendum est detrahendi sanguinis? annon auctio & doloris & febris fit ob pepasmum? at quis dubitat quominus in Pleuritide sit expectandus Pepasmus & ei studendum: cum autem augetur & febris & dolor, fortassis natura aggreditur coctionem, & detractione sanguinis à penso revocatur: ut mirum non sit si plerique intereant, in quibus potius supersedendum fuerat tam frequenti venæ sectione. *Cons. 30. l. 2. Epid. lib. 1. pag. 46.*

Quædam quaternæ S. M. cessit

34. Testamur nos dolorem Lateris quatriduanum & vehementem, cum frustrà ternam sectionem celebravissemus, & sanguinem laudabilem detraxissimus, secta quartò venâ radicitus sustulisse, cum tria insignia vascula sanguine purulento plena detracta fuissent: itaque allevatio ægri tam subitá & eductæ materiæ qualitas, conjunctam ipsam materiam decisam detractamque confirmavit: *Consil. 88. lib. 1.*

Quando ad coloris mutationem convēnit S. M.

35. De Phlebotomia ad coloris mutationem vide librum quartum Articulum 16.

36. In

36. In secanda vena in Pleuriticis servanda ἰνδουρία vide eodem libro Articulo 42.

Servanda ἰνδουρία in S. M.

37. Galenus in Arte parua non vult feriri semper venam in eodem latere, cum scribit, *Vbi corpus plenum est, universum per partem affectam vacuandum non est*: quo ex loco possis reprehendere sectionem venæ quæ fit in Pleuritide, corpore universo pleno; aut cum Pleuritis ob regurgitationē sanguinis fit ab Hepate; Tunc enim ἀντίσπασις necessaria foret: hunc locum adduxit Scaliger comment. in lib. de Insomniis, docens sectionem quæ fit in parte opposita necessariam esse: *Annot. 4. in Consilio 94. lib. 1.*

Non semper vena in eodem latere aperienda.

38. Cùm secandi venam occasio est, & Phlegmone dolorque urget, an tutò quater in die vena secari debet? & potiùs id fit quàm expectetur quid sequens dies veniat: nam cum phlegmone in Pleuriticis nascatur, dolorque adest magnus, omni ratione impedienda est phlegmone incremento: an verò præsentius remedium sit quàm identidem facta phlebotomia? *Epid. lib. 1. pag. 80.*

Eodem die vena secari potest quater.

39. Socrates tres jam dies febre continua laboravit, quarto die Pleu-

An si à triduo febricitanti Pleuritis superveniat quartò, liceat 7. venam secare.

ritis oritur; an septimo die totius morbi tutò secari vena potest, qui dies Pleuritidis tantum tertius est? Nunquid crisis septimo isto die oriri potest, & interea si vena secetur, verendum ut aliquid eveniat sinistri? Hinc videmus sæpe cùm tertio aut quarto die oritur Pleuritis, augetur febris quæ essentialis dicitur, & partim essentialis fit, partim symptomatica, nam per sectionem venæ, Pleuritide remissiore facta, remissior quoque fit febris. *Epid. lib.* 1. *pag.* 77.

An S. M. in manu solvat Pleuritidem.

40. Verisimiléne est illud quod scribit Gal. sectionem arteriarum in manu dolorem lateris, & qui circum iecur erat, solvisse, quod per magnam revulsionem id factum fuerit? An venarum infra gibberum sectio in Pleuritide conferre potest? forte attractio ista longa & sensim facta exonerat faciliùs partem, quàm cum e propinquiore parte affatim attrahitur; nam dum è propinqua parte ducitur sanguis & confertim, quia ex alijs locis attractio fit violenta, verendum est ne concursus iste sanguinis & spirituum, noceat, sed cùm veluti materiam coniunctam, dolorem aut abscessui aliquid simile, foventem educimus, sensim revellendo, tutior & verisimilior videtur esse eductio: unde videmus suctas mammas mulierum à maioribus natu, facilè arescere ac inaniri, quod attractio violentior sit; sed puelli, etiam recens naci

ti, dum minimo conatu atque lambendo tantùm eliciunt suguntque, aliquid consecutione quadam ex profundis venarum elicere videntur; sed cùm suctus attractióque est profundior, interciditur consecutio ipsa &, tanquam in chorea, amplexio ac contingentia. In filio D. Noël, quod commodè in gibbero vena feriri nequiret ad Pleuritin, secta est vena inter carpum & gibberum, & id valde profecisse putamus, cum ab eo tempore dolor quieverit, An idem factitare poterimus? *Epidem. lib.* I. *pag* 80.

Ad leipothimiá quando sanguis mittendus.

41. Hippocr. parte 74. lib. 4. Acut. In Pleuritide sanguinem ad leipothymiam mittit si dolor acutus fuerit; at acutiem morbi bilis facit, ergo præsente bile leipothymia induci potest: Galenus non probat omnino illud Hippocratis, aut quidem plus sanguinis vacuari debere quod dolor sit acutus, sed quod liberiùs sinamus fluere, non ab acutie sumitur indicatio: sed, si vires valent, si ætas floruerit, sanguis abundarit, laborantis natura densior & minus perspirabilis, si consentit tempus anni. *Annot.* 3. *in Cons*. 94. *lib.* I.

Fotuum & Cataplasm. noxa.

42. Fotus & cataplasmata frequenter adhibita Thoraci obsunt *vide Articulum* 23.

Animi deliquiũ immi- nens, S. m. non impedit ubi ne- cessaria.

43. An cùm animus linquere videtur à sectione venæ (quæ hic præsentius & unicum remedium) temperandum? nequaquam, imò ea sæpe repetita sanguis copiosè detrahendus; nec terreri oportut istis deliquijs; non sunt enim συμπτωτικὰ nec madoribus & τῷ ἱδρῶσι, quæ sæpe adest ob cordis incendium: & Experientia, & Ratio & Iudicium Medicorum, si quando aliàs, hic maximè elucet: *Epid. lib.* 1. *pag.* 23.

In pulsu langui- do po- test vena secari.

44. Damisellæ cujusdam latus dolentis historia commemorabilis est; nam cum pulsus languidissimus esset & penè de feretro cogitaretur, ratione doloris præsentis qui eam facilè prosternebat; missus audacter sanguis sanitatis author fuit: sic fortuitus ausus sæpe rationem prudenter initam superat, *Epid. lib.* 2. *pag.* 204. Quidam annos penè 78 natus, imbecillis pulmonibus ac purulentis, crudeli satis Pleuritide detentus jacebat: inæqualis pulsus & intermittens, quod nobis non mediocrem metum incussit: ista anomalia perseverabat: sępe medendi fiduciam quam habebamus per sectionem venæ repetitam, ut ferè sit, minuit ista intermissio: tamen ista, quam adduximus, opinione audacior erectiorque factus, venam ter quaterque secui, convaluit.

luit. Intermissio hæc ab ætate erat, juvante quoque duritie pulsus, tum ratione inflammationis tum duritiei vasorum, sed pulsus magnitudo animum addidit, &c. *Cons.* 59. *lib.* 1.

45. Pleuritica prægnans doluit latus, febris continua erat, uterum ferebat jam octo menses cum dimidio: dubitabamus an partus accelerandus foret: alij è malleolo tundendam venam putabant; tamen ex brachio sanguinem detraximus, planè corruptus erat; Tandem pariendi occasio sese obtulit, vires erant infirmæ dolores suos & tormina (ut politico verbo utar) devoraverat: dedimus decoctum folliculorum Sennæ, folia erant pauca quantitate, ut non tam alvum subduceremus quàm cùm leni alvi subductione tormina excitaremus: excitatis torminibus peperit feliciter; Mirum quod dolores pectoris in gravidis sunt valde terrifici, & non facilè sedantur nisi ferè uterus sese exoneret, Nam comprimuntur partes ventris & veluti humores sursum ad lactis cursum repũt, unde nisi aliò divertas, vix dolor quiescit, vix autem divertuntur aliò, nisi cum partus periculo. *Consilio* 20. *lib.* 2.

Pleuriticæ prægnanti exacto mẽse 8. an partus accelerãdus.

46. Vetulis & plerisque alijs latus dolentibus, qui sanguis detrahitur, in superficie refert albam pultem, Annon hoc à cruditate est? si

Quibus in superficie albicat sanguis non iteranda S. M.

cruditas, cur audacter detrahendi sanguinis occasio sumitur? *Epidem. libro 2. pag.* 167.

Pestilẽtem non juvat S. M.

47. Anno 1571. quæ vagatæ sunt Pleuritides, (vide supra Artic. 2.) meo iudicio Pestilentiales erant; multi sub eadem specie morbi interibant, Nil omnino proficiebat venæ sectio: De Pleuritide Pestilenti & an secanda in ea vena vide Manardum. Epist. 5. lib. 12. *Epid. lib. 1. pag. 14. Annot.*

Duplex Pleuritis sicca.

48. Nullos video apud Hippocratem legisse duplices esse Pleuritides, alias cum sputo, quæ & siccæ & humidæ dici possunt, siccæ initio cùm nondum procedit sputum: Alias sine sputo, ut quales sæpe hyeme grassantur & quæ à calore fundente & colliquefaciente sunt: item quæ à ferino oriuntur, quæ omnium deterrimæ, cum sensim cuniculos agant: In siccis Pleuritidibus omni ratione humectare convenit, tum ad retundendam humoris acrimoniam, tum ut tranquillior redditus cedat naturæ, nec ita per colliquationem pestilentem, hominem λαθραίως offendat ac necet. *Consilium* 111. *libro* 1.

Pleuritidis causa est sanguinea, excernitur pituitosa.

49. Quid illud est quod in Pleuritide, cum inflammatio sit, excernitur pituita quædam putris & ea solvit Pleuritidem?

An

An non sanguis biliosus Pleuritidis author? Cur non aut pus aut sanguis excernitur si materia conjuncta est malo? An quia membrana inflammatur, ideo sanguis quodammodo pituitescit, ut in inflammationibus partium nervosarum accidit? fit enim excretio aut seri tenuis, aut mucosæ pituitosæque materiæ, huc pertinet illud Hippocratis, in Coacis, Quidam anginosi cum evaserint fiunt purulenti, si non sit expurgatio sursum pituitosa, *Ann. 5. in consil. 3. lib. 3.*

50 De Diæta in morbis Pectoris & Pulmonum vide multa libro secundo Artic. 8. *Cons. 42. lib. 1.*

Diæta qualis

51. Hippocr. parte 3a. is Acut. *Si lateris dolor assiduus est, calidis fomentis non remittitur, sputum non procedit, sed citra coctionem glutinosum est, nisi dolorem vel alvi subductione del secta vena solveris, si hic* **Ptisanam** *des, ægrum jugulas:* **Et** *paulò antè, Si quis sorbitionem dederit non vacuata alvo dolorem, si non adest, inferet: Si adest, augebit, ma or difficultas spirandi orictur & Pulmonem exsiccat, &c.* Hoc satis indicat urgentibus doloribus vigentibusque succurrendum esse præsidijs Artis, cùm illis symptomatis vires deterantur priusquam Ptisanam exhibeamus, præsertim Iulpum, id est, priusquam plenius cibemus: præmisso autem Clyste &c.

Cibus non exhibēdus urgente dolore.

secta vena, tum de cibando consuletur: Ex quibus manifestò patet, eam nunquam fuisse Hippocr. mentem, ut velit, etiam in Pleuriticis, exactam admodum Diætam observari, præsertim initio morbi: cùm dubium esse non debeat in omnium morborum statu, cùm dolorum summa sunt omnia, tutiùs esse morbi depellendi provinciam naturæ committere, quàm ad adjectis cibis eandem ab instituto revocare: *Consilio 42. libr. 1.*

Pleuritis quædam sudorificis potiùs cedit quàm V. S.

52. Quidam Pleuriticus non tam allevatus fuit multiplici phlebotomia quàm sudoris provocatione à Naturâ facta; & revera graviter ab ijs peccatur qui nil expectantes & Naturam fatigantes, ægros multo detracto sanguine exinaniunt. *Epid. lib. 2. pag. 226.*

Apertio lateris aliquando conducit.

53. Vt in Angina, conclamatis omnibus, in Gutture foris sectio fieri potest, forsassis idem & in Pleuritide factitari potest inter 5. & 6. costam; exigua enim puris evacuatio magna affert commoda mortalibus. *Epid. lib. 2. pag. 249.*

In

In Peripneumonia & Pulmonum Affectibus.

Peripneumonia sicca.

54. De Peripneumonia sicca vide supra Articulo 8.

Erysipelas pulmonis.

55. Puellus annos quatuor natus febre corripitur continua, sed quæ exasperationes haberet vesperi, catharrus erat, tussis sicca, nec præ tenella ætate quicquam excernere poterat, tamen inanis semper erat tussis & tenuis humor eludebat spiritum, vomitiones frequentes, alvus albicantia dejecit, deinde substitit, urinæ tenues, crudæ, decolores pro vehementia febris, medicamentulo alvus sollicitata reddidit multa biliosa, tussis perseverabat; dolores ad sinistrum Hypochondrium, sed vagi, nec eodem modo perseverantes, deinde lateris partem sinistram occupabant, alvus soluta est, viridia excreta, chylosa, sitis quæ expleri non poterat, magnus genarum rubor, ingens in pulmonibus conceptum incendium conceptum est, hinc dolores ad sternum & latus sinistrum; medici putabant vomitiones ab imbecillitate ventriculi oriri, ob frequentem dejectionem & multam rerum variarum putrium viridantium: aliquando animus paulatim deficiebat: Movetur hic quæstio, An in Inflammatione Pulmonis, sive ea sit phlegmonodes

ſive eryſipelatodes, habet hæc ſibi coniuncta, defectus animi, vomitiones, tuſſim ſiccam, alvi fluores, ac ſi per ſe primóque alvus inferior laboraret, fugacem genarum ruborem, inextinguibilem ſitim, febrem non ita magnam omni tempore, ſed ex intervallis ferocientem & prodentem ſeſe: Cum ad puellum acciti eſſent tres celebres Medici, unus ſolum affectum Pulmonem intellexit, & quandam ſpeciem Peripneumoniæ ſuſpicatus eſt, unde ſectionem venæ ſuaſit, ſed falsò ſubeſſe ulcus cogitavit, neſciens inanim hanc tuſſim Eryſipelatis Pulmonis pathognomonicum eſſe: omnes ignorarunt vomitiones illas frequentes, deiectiones frequentes, ingentem admodum ſitim, & opinione maiorem, in Inflammatione Pulmonis ſolere apparere: ſed Hippocrates 1. de morbis iſtum Puelli morbum verè mihi expreſſiſſe videtur. *Eryſipelas in Pulmone fit cùm Pulmo nimium fuerit reſiccatus, quod contingit ab ardore, febribus, labore, intemperie, & & cum ſuperexſiccatus fuerit, plurimùm ſanguinis ad ſe trahit; maximè ex venis magnis tenuiſsimum ac debiliſsimum trahit; Poſtquam traxit, febris ex ipſo fit acuta, tuſsis ſicca, repletio in Pectore, dolor acutus in anterioribus ac poſterioribus partibus, maximè*

mè circa spinam, magnis venis calfactis, vomunt subcruentum, aliquando lividum, vomunt pituitam & bilem, animo linquuntur, ob sanguinis transmutationem derepente contingentem: atque hoc maximum signum est in Pulmone geniti Erysipelatis, & si assiduæ febris invasio perseveraverit, &c. Nos autem observatione trium eo affectu laborantium certò scimus febrem (licet sit occupatus Pulmo) non eodem perpetuo tenore affligere, nam quia Erysipelatosæ affectioni comes est, præsertim à tenui sero, fit ut flammeus sit calor, cujusmodi in palea accendi solet & evolare statim: si autem putris solida firmáque esset materia, & pars quæ inflammatur solida, ut Hepar, perseveraret febris & calor eodem modo quo in candente ferro: Alui fluxor duabus de causis contingere potest, tum quia ventriculus ipse afficitur, & ut leipothymia eum prehendit per consensum Pulmonis, ratione ichoris à Pulmone refud ntis, & ratione attractionis ab ingente calore Pulmonis, ut Hipp. annotavit; ita quoque debilitas aliqua in ventriculum cadere potest, à qua leienteriæ aliquid simile contingit: tum quod ichor à Pulmone refluens, ferire possit ventriculum & intestina, hinc

alui inferioris fibræ laxantur, hinc fluores: *Conſ. 27. lib. 1.*

λειποψυχία non impedit S. M. in peripneumonia.

66. Peripneumonici ſæpe imbecilli ſunt & delinquunt animo ob incendium & obſidionem partis principis, & tamen non oportet eſſe valde timidos in ſecanda vena, imò audacter mittendus ſanguis: Nobili mulieri, poſt horrores, acuta febris orta eſt cùm linguâ aſpera, dolore lateris acuto, dyſpoea: ſecta ter vena, non quievit, deinde repente ſedatus eſt, evanuit potiùs; quarto rubent inſigniter genæ, deliria, mentis alienationes, frequentes ſurrectiones, iactationes, nullus lateris dolor, caput dolebat, febris duplò major, linguâ torrefacta apparebat & mucore plena; peripneumonica facta eſt per tranſlationem; alvus liquidis ducitur excrementis, viceſimo interjit; Debueramus illam pluribus venæ ſectionibus exercere, præſertim cùm Peripneumoniæ adeſſent argumenta, Nam morbus iſte maximè phlebotomiam poſtulat, *Epid. lib 1. pag. 20. & 21.*

Secanda vena interna cubiti

57. Si, ut volunt medici, vera peripneumonia oritur excuſſo tenui & bilioſo ſanguine è dextro cordis ſinu in venam Arterialem, unde totum pulmonis

nis corpus inflammatur, unde inflammatio, sectio venæ videtur potiùs celebranda ex interiore dextra: tamen Fernelius, ex sententia quorundam, in inflammatione Pulmonis secari vult internam cubiti sinistri, ratio ejus hæc est, quoniam Pulmonum venæ ex dextro cordis sinu prodeunt, hic autem in sinistrum parietem venæ cavæ inseritur, qui per alam sinistram in cubitum excurrit, *Consil.* 27. *lib.* 1.

Pulmonicis nõ illico vena secanda, si dolor lateris infestet.

58. Multis Pulmonicis levi de causâ dolores lateris excitantur Pleuritidem mentientes; An his ad sedationem doloris frequens venæ sectio? minimè, cùm tantum aut flatus sit aut febris exigua, sic sectio non confert, nam si cùm dolor oritur, secueris, lædes plurimum, nam latera tandem debilitantur & hoc nocet: si inflammationis sit suspicio id quidem agendum & protinus ad anodyna concurrendum. *Epid. lib.* 1. *pag.* 18.

Litus cõferũt.

59. Litus ad Thoracem an Pulmonicis confert? videtur quod non, nec enim attingit corpus pulmonis: primarius medicus duas ob causas linit thoracem, tum vt τῇ διαφορήσει thorax evacuetur, diaphoresis autem in pellendis morbis

primas tenet; si enim ægrotans calido est, acri & mordaci sanguine, litus iste est bonus: si cruditas est, valet ad mitificandum & aliqua ratione coquendum, tum vt pituita quæ præ calore & siccitate membranis adhærescit, difficultatem spirandi & dolorem infert, faciliùs eluatur. *Epid. lib 2. pag.212.*

Peripneumonicis Balneũ confert ex Hippocrate.

60. Etsi quorundam opinione Balneum Pulmonicis non conferat, quod liquet & humores fundat, vnde aut febris aut inflammatio, tamen ad eos affectus Hipp. commendat 3. Acut. *Peripneumoniæ, ait, magis quàm ardenti febri confert Balneum, nam lateris & pectoris mulcet dolorem, sputum educit, maturat &c.* Quidam nomine Peripneumoniæ communiter intelligi volunt omnem pectoris dolorem: nam Peripneumonia vera non habet coniunctum lateris dolorem, & tamen Hippocr. loquens de Peripneumonia, meminit lateris doloris, quem Balneum discutit *cons.115. lib.3.*

Peripneumonicorum diæta.

61 Quæ Diæta ad Pulmonum morbos quadret, vide librum 2. Artic.5.

Anacatharsis quomodo promovenda.

Ad crassos & obstruentes humores educendos valent quæ moderatè humida: si viscosi, non solùm opus humiditate sed & decersione, ex atidis: sic melicratum ad crassa, oxymeli ad viscosa conducit: deinde

deinde ptisana & vinum dulce, si & Peripneumonia & Pleuritis cocta sit nulláque adsit inflammatio: si sitim facit vinum, non confert, impedit enim expectorationem; quæ autem iuuant, nec sitim afferant, nec sint diuretica; ideoque aquæ naturales pulmonicis nociuæ; *consil.* 89. *lib.* 3. *vide infra artic.* 83.

Vinum quibus concedendum.

63. Admirabilis morbus in nobili quadam, collecta erat incredibilis copia humoris ferè purulenti in pulmonibus, &c. *vide histor. lib.* 2. *artic.* 11.

Quibus Pulmones debiles, humiditas multa noxia.

64. Si siccum sano est propinquius in vulneribus & vlceribus; si prouocatio sudorum tam prodest; si diæta & desiccatio tantum proficit, cur tam multi sumus in vsu iusculorum? vnde Gal. vltim. 4. de loc. aff. in affectu pulmonum cum corruptione, vtitur omni desiccatione, vtitur aromatis & mithridatio: At dices, corpus extenuatum est, quid tum? oportet enim putredinem corrigere, vnde vulgus non ineptè dicit hunc aut illum Pulmones habuisse putres ob rerum liquidarum & potus copiam: præterea iusculorum frequens vsus hydropem pulmonis accersit, & vt sicca impediunt expectoratum, ita frequenter vsurpata humida, sputum diluunt & effœminant, ut minùs aptum reddatur excretioni. *Epid. lib.* 2 *pag.* 188. *consil.* 78. *lib.* 1. *consil.* 6. 10. & 37. *lib.* 2. *consil.* 97. *lib.* 3.

In febre essentiali sæpe varia expectorantur, peripneumonia nulla aut Pleuritide existente.

65. Error medicorum, qui cum sputum aut cruentum, aut subcruentum, vident, putant esse, aut pleuritin aut peripneumoniam; Ex pulmone enim sæpe fiunt pravæ excretiones, vt floridæ i. e. cruentæ, nigricantes pallidæ, cum tamen nulla sit inflammatio in thorace: locus est commemorabilis in historia de Pythione *lib.* 3. *Epid. p.* 4. *sect* 1. vbi docet 6 die varia Pythioni & cruenta sputa apparuisse, cùm nec peripneumonicus nec Pleuriticus foret, nec à capite malum esset, sed à defluxu tantùm materiæ, quæ non erat tanta, vt inflammationem pareret; aut fortè in Pulmone congesta, sed quæ incendium non conceperat. *Annot.* 1. *in cons.* 18 *lib.* 1. Hinc Hippocr. *aph* 47. *lib.* 4. In febribus quæ non intermittunt, excreationes sanguinolentæ, liventes, graveolentes, biliosæ, omnes malæ sunt: Nomine τῆς ἀποχρέμψεως vtitur, volens notare non tam esse materiam thoracis morbificam quæ excernitur, quàm excrementum aliarum partium quod in Pulmonem influxit, & ob mor[a]m aliquam alienum colorem accersivit: cùm autem significatur vera excretio è Pulmone, vtitur voce πτυέλου: Sic cum inopinatò in febre essentiali talis mala apocrempsis apparet, non tam generatio est, quàm veteris excrementi collectio: Ideo dixit in febribus non intermittentibus, vt declaret ratione præsentis cacochymiæ & vi

caloris

caloris humores fundentis, & per modum attractionis ipsius Pulmonis à partibus inferis; aut per modum transsumptionis & transsudationis colligi in Pulmone materiam alienam, quæ aut tussi aut alio modo expectoratur. *Cons.* 108. *lib.* 1.

66 Vidua N. Hydrope Pulmonis laborabat quo interjit: difficultatem spirandi per annos triginta habuerat, de oppressione stomachi querebatur, sed id tantum per consensum fiebat: omnes membranæ putruerant, cor aqua natabat nec facilè movebatur; E Cavitate Thoracis aquæ putrentis libri sex educuntur: In latus dextrum facilè declinabat in sinistrum non poterat citra syncopen, aruerant pulmones, Pulsus magnus, elatus, tardus, intercisus & intercalarem habens in Pulsatione una atque altera Pulsationem: sævis cum doloribus & magna oppressione interjit. *Epid. lib.* 1 *p.* 17.

Hydropis Pulmonis signa.

In Empyemate.

67. Servus D. N. ex curru decidit, læsus est Thorace, præsertim dextra in parte, dolores remedi,s non cesserunt, cogitabant de sectione inter 5. & 6. costam: divisæ sunt sententiæ: tandem vicit pars minor & periclitandi occasionem captant ex desperatis penè rebus: applicatum cauterium:

Paracētesis tētanda in d. speratis.

fluxit per dies, plus minùs viginti aut viginti quinque, materia saniosa ferè ad pintas quindecim, vt retulerunt Chirurgi, convaluit, *Epid. lib. 2. pag. 24*[illegible]. Cùm summus Hippocr. passim hoc remedium in libris περὶ ἐμπύων vsurpet, nunquid satius est aliquo remedio cruento & ancipiti certam mortem (si aliter facias & id remedii genus omittas) redimere? humanum est & officii plenum aliqua ratione miserorum ægrorum dolores leuare, atque id magis si cum aliqua salutis spe? *consil. 6. lib. 2.*

In Dyspnoea & Respiratione difficili

Dyspnoeæ causa non semper in pectore.

68. Sæpe difficultates respirandi adsunt aut propter neruorum à spinali medulla ortorum affectionem, aut propter affectum Renalem, aut Hepar tumens, aut Hypochondriacam affectionem, & temerè inscienterque multi recurrunt ad Pulmones & Thoracem, putantque affectionis causam illic latere, falluntur autem plurimùm & sæpè deteriùs esse putant quàm sit &c. *cons.* 113. *lib.* 1. *Histor.* 1. *lib* 2. *cons. pag.* 48. Quædam, difficultate spirandi summa laborabat, spiritus frequens & paruus ad mortem usque: in sicco veluti spirare videbatur, nec Tussis nec sputum, spititum ne ad momentum cohibere poterat: erecto paulùm corpore ita frequens & paruum spirabat: febris non erat magna nec quæ istam

istam respirationem requireret: Medici accusabant Pulmonem, alij catharrum esse putabant, alij inflammationem aut Phlogosin Pulmonis: quod non erat credibile, cum febris non esset, saltem commemorabilis: nec Phlebotomia nec alvi subductio juvit; cum febre lenta laboravisset & bene cœnata fuisset, cœpit brevi spirare & frequenter, ista respiratio mansit donec exspiraret: retulimus ad ventrem inferiorem malum, non ad Pulmonem, alij contra: Aperto cadavere, repertus est Ren dexter purulentus, unde credibile a vapore maligno hanc orthopnoeam siccam inductam fuisse: incredibile enim qualia symptomata afferat aura venenata à Pure traducta, &c. Porro eam affectionem dubitabamus an vocare jure possimus orthopnoeam siccam an Sanguisugum: orthopnæam siccam, quoniam videbatur aliquid habere affine ei affectui quem Hippocrates *parte 21. lib. 4. acut. vocat orthopnæam siccam:* Galen. in comm. vocari putat orthopneam siccam eam dyspnoeam in quæ sine sputo vel eductione per Tussim, usque eò vehemens est, ut inclinari citra suffocationem, qui ita affectus est, non possit: hæc autem spirituum interceptione fit: meminit autem inflammatorum hypochondriorum, quod affectio hypochondriorum eam affectionem inducere possit. Vel Sanguisugum vocabimus, Gordonium

imitati, quod difficultas est anhelitus, cùm aliquis non potest expellere aërem pro tanto, quia Pectus & cannæ non possunt constringi sufficienter, ibi retinentur fumosæ superfluitates: *Epidem. lib. 2. pag. 197.*

Dyspnoea ab obstructione asperæ Arteriæ

69. Chirurgus affirmavit se secuisse cadaver pueri difficili spiratione & morbo incognito sublati: Inventa est pituita lenta, contumax quæ instar membranæ cujusdam asperæ arteriæ erat obtenta ut non esset liber exitus & introitus spiritui externo, sic suffocatio repentina. *Epid. lib. 2. pag. 201.*

Frequẽti & va[...]a Purgatione sanata.

70. Quædam orthopnoica erat, magna copia pituitæ putris in Pulmone, Purgatione & ventris inferioris & multa anacatharsi melius habuit: in difficultate spirandi non est formidanda etiam frequens & magna Purgatio. *Epid. lib 2. pag. 217.*

Rerum humidarum usus confert.

71. In orthopnoea & difficultate spirandi, præsertim ab obstructione, non videtur abstinendum esse ab usu jusculorum & rerum liquidarum, etsi Galen. ult. de loc. affect. in affectu Pulmonum cum corruptione, utitur omni desiccatione: sed hic sicca impediunt expectoratum, quæ alias frequenter usurpata sputum diluunt & effæminant, ut minùs aptum redda-

reddatur excretioni, *Epid. lib. 2. pag.* 188. *Annot.* 7.

72. Aquæ naturales Pulmonicis nocivæ, quod sint diureticæ & expectorationem impediant; & acria omnia interdicuntur à Galeno in dyspnoea, fundunt enim sanguinem & liquant, & educta tenuiori portione, crassius reddunt quod relinquitur *& 6. Epid. sect.* 4. de filia Agesij asthmatica locus præclarus est, qno interdicit acribus: at Galen. loco citato dum acria damnat, id temperamenri adhibet ut pauca quantitate acria addantur liquidis, ut utrorumque usu valetudini ægrè respirantium consulatur. *Cons.* 84. *lib.* 3. *Lib. de Calculo pag.* 80.

Aquæ naturales noxiæ.

In Hæmoptysi.

73. Iuveni annorum viginti magna sanguinis per os rejectio, valde Pulmonibus metuitur: omni arte Pulmonibus studetur: forte fortuna dum hypochōdria manu blandè continguntur, Pulsus percipitur ac veluti παλμός τι, nec non ab hypochondrijs decurrentis sanguinis ac partes superiores affectantis cursus percipiebatur, ac si manu sanguis duceretur; Prout partes superiores petebat, horror quidam excitabatur

Hæmoptysis à iecore & Liene illæsis Pulmonibus.

at tum confertim rejiciebatur è Pulmonibus: talis rejectio erat hæmorrhagiæ loco, quæ juvenibus erat familiaris: relictis tum præsidijs quæ Pulmoni studebant, conversum est ad hypochondria studium, expurgata innumera colluvie, prærepta est ei rejectioni sanguinis occasio, Quod notandum valde est. *Ep. lib.1. pag. 62.*

Non semper formidanda.

74. Cùm è Pulmone sanguis rejicitur, ille omni arte reprimi debet & solet: an hoc verum? Si febris adest, constat, & est extra controversiam, omnem non debere sisti, nisi cùm sufficienter & imminutus & aliò revulsus fuerit necessaria venæ sectione, hoc Galeno videtur comment. in Aphorism. quod inflammationis magna sit suspicio; an tum malum est è Pulmone sanguinem educi? Quidam nomine N satis declaravit sæpe innocuè è Pulmone sanguinem rejici, nam videmus eum sæpe febribus detentum, cum quibus aliàs cruentum expuit, aliàs sanguinem è Pulmone spumantem expectoravit: sed hoc putamus ob mollitiem Pulmonis fieri, ut id esset illi instar evacuationis solennis aut per nares aut per hæmorrhagiam: Quod cum fit & suspicio inflammationis non est, & quæ adest febris, non ob vitium in pulmone oboritur, sed propter corruptos in mesenterio humores, tum

tum minùs formidandus est ille impetus sanguinis per os: nisi enim magna vasorum Pulmonum esset mollities, impetum sanguinis non facilè sustinens, ad nares sanguis viam facilè affectaret: vidimus qui minùs sæpe minore quantitate sanguinem e Pulmone rejectarent, quos proximè Tabes sit consequuta; Quanquam magno opus est judicio vt distinguas an excretio illa sanguinis sit formidanda, an non, cùm parui non referat sçire quomodo se ea in re gerere oporteat. *Epid. lib.* 1. *pag.* 38.

Non semper vena secanda.

75. Perperam medici, qui ubi primùm aliquem Hęmoptoicum vident, illum frequenti venæ sectione fatigant, sic enim Pulmoni & lateribus infirmitas conciliatur: itaque distinctione opus est, nam si eductio sanguinis, aut propter tenuitatem illius, aut venæ arteriosæ gracilitatem contingit, hic parciores in secanda vena esse oportet: sin omnibus ritè comparatis, ob sanguinis pravitatem id fiat, liberaliores esse fas est, alioqui graviter in commoda ægrorum peccatur: nam cùm nutritio Pulmonis & aliarum partium, sententia Galeni, non tam per oscilla venarum, quam per earum tunicas fiat, natura Arteriosam venam machinata est artificiosè, ne vasis raritas & pulmonis validior attractio efficeret ut statim sanguis, qui est Pulmonis nutrimentum, absumeretur, & sic causa esset marcoris ipsius pulmonis, affectum-

que illum induceret: Hippocr. in libris de morbis Tabem siccam vocat, quemadmodum & Pulmonem siccum: Sic vasis Arteriosi crassities facit ut restagnet, resideatque sanguis & tardius in nutritionem Pulmonis facessat: Itaque si qua venę Arteriosæ tenuitas à natura est data, & ab ipsa conformatione, ut ijs contingit quibus natura venæ sunt angustæ & instar tenuium staminum, ij facilè sanguinem è pulmone educunt, sed id periculo caret, cum tribuendum hoc sit tenuitati ipsius vasis: sed si vas ipsum ritè conformatum, si crassiusculum & pluribus villis intextum, & tamen eductio fit sputi cruenti sæpe, hoc cacochymiæ acrimoniæque humorum adscribendum. *Cons.* 78. *lib.* 1. Tantum ergo abest ut illi iuventur sectione venæ; ut contra illis eò Pulmones debiliores reddantur, & sanguine tanquam fræno, in ejus generis hominibus, detracto, bilis protervit ferocitque magis, ut placuit Arabibus, Si objicias Galen. in ardentissimis febribus misisse sanguinem, in quibus uberrimæ bilis impetus apparet, respondent eum non parca manu, ad evacuationem tantum nonnullæ materiæ & refrigerationem nonnullam, sed ad animi usque deliquium, ut refrigerationis ratio omnino habeatur; quod notandum, nam qui in biliosa parcè detrahit sanguinem, is furentem magis bilem reddit; at si liberaliter, non est du-

bium quin ſequatur magna refrigeratio & bilis temperatio : atque cum in bilioſis hominibus cruentum expectorantibus, ob ſanguinis tenuitatem ſanguis mittitur, parca manu mittitur; unde patet eos offendi non leviter : at, dices, juvantur tamen? quid tum ſi id temporis juventur? ſæpe enim ſectio venæ, & calfactio, & dolorum per narcotica ſedatio uno tempore tentatur, & fit cùm occultè lædatur æger, & læſionis argumenta nonniſi longo tempore apparent; unde videmus eos quibus pro re aliqua nata ſanguis mittitur, ad obeunda munia ineptos, Pulmones habere imbecillos: juvabantur quidem olim illis remediis; ſed pleniorem fidem faciunt quæ ſequuntur: præterea in pravam conſuetudinem corpus adducitur; Itaque quibus ea hæmoptyſis contingit, conſuli deberet potiùs humorum temperatio, cum ijs potiùs ſit metuendum ab ariditate Pulmonum quam ab ulcere &c. *Conſ.* 42. *lib* 1. Ergo perperam faciunt qui in morbis Thoracicis multum ſanguinis detrahunt, quia fraudant alimento, *Annot.* 1. *in id conſil.* In ijs quibus ſpirituoſus ſanguis, fatiſcit pulmo, areſcit & adhæret coſtis, ut experientia docet; An quia aliquando cruentum ſpuunt ſanguis mittendus? error foediſſimus. *Annot.* 4.

Purgatio validior aliquando confert.

76. Censemus semel aliquando repurgandum satis valido medicamento ut Diaphoenico aut electuario Diacarth. (ad elidendam vim scammonii) in jusculo dissoluto: & ne mirum sit cur probetur aliquando validior purgatio, cùm in morbis Thoracis ab omnibus recentioribus lenientia medicamenta probentur, dicimus id fieri propter humorum acrimoniam & cacochymiam quam non superabit leniens & eccoproticum medicamentum: Quod facimus consilio Gal. quem Fracast. sequutus est, *cap.* 15. *lib.* 15. *meth.* ubi disputat de curatione hæmoptoicorum per diabrosin & capitis vitium. *Consilio* 7. *lib.* 1. Hippocr. conformiter ad istam opinionem lib. de internis affect. in descensu putris à capite pituitæ violenter purgat. *Annot.* 5. *in id cons. Consil.* 97. *lib.* 3.

Adstringentia quando ex usu.

77. Hippocr. 7. Aphor. 37. Qui sanguinem evomunt, si sine febre salutare, si cum febre, malum: curandum refrigerantibus & adstringentibus: hoc consulit sumpta indicatione ab ipsa excretione: An tutò ista adstringentia præscribuntur? nequaquam, nisi cum multa cautione, nam nisi usu rerum mellitarum, aut oxycrati dilutissimi, purgaueris Pulmones eo sanguine qui moram in ijs trahere posset, metus

tus est ne corrumpatur & ita phthoën accersat; imò non bonum omnino sedare Tussiculam, quia per eam pulmones expurgantur: in his plurimùm errant Medici. *Epid. lib. 1. pag. 45.*

78 Syrupus ex stercore Asinino in omni rejectione sanguinis confert: Lavatur primum in aq. rosacca, in eadem incoquitur cum sacch. rosat. & fit syrupus. *Cons. 22. lib. 1.*

Syrupi ex stercore asinino vis

79. In Hæmoptysi est ubi pleniùs cibandum est, est ubi parcius: Si copia sanguinis est, parciùs: si acrimonia, temperationis ergo, plenius, nam fames & inedia bilem in nares conciunt: *Cons. 67. lib. 3.* Ijs qui destillationibus sunt obnoxij & in metu Tabis, consilium est Hippocr. ut incrassentur impinguenturqúe, ita enim fiet ut cum hæmoptoici fiant, benignitate frequentioris alimenti, sanguis biliosus contemperetur: quod diligenter annotandum est, nam in excretione sanguinis per os plerique medicorum exactam Diætam præscribunt. *Annot. 4. in Cons. 10. lib. 2. Cons. ult. lib. 2.*

Diæta aliquando plenior esse debet.

In Pthisi.

Nō omnis ab affluxu à capite

80. Galenus ad partem 17. sect. 1. lib. 1. Epid. Tabem advenire ait aut ob distillationes à capite, aut ob vitium ipsius Pulmonis, aut affecto Pulmone, non ob distillationem à Capite, sed ob affluxum ab alijs partibus: unde videre licet quàm malè vulgus credat semper caput accusandum esse ut authorem destillationum & affluxus ad Pulmonem; attamen Galenus contra putat sæpe affluere humores ad corpus Pulmonis aliunde quàm à capite. *Cons.* 2. *lib.* 3. Destillationibus obnoxij sunt & Pulmonum morbis, imò & Tabi, & præsertim qui à Pulmone est, illi qui calidiore sunt temperamento, qui sanguinem calidiorem fervidioremque, sive naturâ sive vitæ instituto, habent: & tamen, quia tale hominum genus os pituitâ salivâque plenum habet, putat se frigidius & caput & cerebrum & Pulmones habere; contra sit, ut experientia deprehenditur: est enim quidam qualitate acri præditus calor, qui liquat, fundit, & διάχυσιν ϗ ἔκτηξιν facit, & in hoc multi falsa opinione catharri labuntur & decipiuntur. *Ibidem.*

81. Gal. lib. de Sang. missione adversus Erasistr audacter ijs sanguinem mitti jubet quibus pars aliqua malè conformata; maximè verò, ait, si Thorax: à majori valet argumentum, ergo multò magis ijs detrahendus quibus corpus Pulmonis calidius est, amplius, plenius; vitium enim Thoracis aliquando est ab infirmiore natura, ut alatis contingit. *Consilio 2. libro 3.*

Ad Tabē vergentibus utilis venæ sectio.

82. An quibus tabi & seti putris collectio in Pulmone, consulendum siccantibus, detergentibus, & adversus Pulmonum & mollitudinem & putredinem pugnantibus, An humectantibus? illa putredinem arcent, robur Pulmoni conciliant: hæc putredinem pariunt: revera temperanda hæc sunt, ne humectatione nimia sputum effoeminetur, ut loquitur Hipp. & putredo augeatur, néve siccatione siccius reddatur & sputum non educatur; veteres in simili casu utebantur Hedychroo, id est, compositione quadam ad Pulmones corroborandos, & nunc sunt qui concinnant tabellas cum flore sulphuris ad siccandum, eo modo quo olim hedychroon laudabatur. *Cons. 69. lib. 3.*

Aliquādo siccātia aliquando humectantia valent.

Somnifera cautè præscribenda.

83. Quidum somnifera Tabescentibus, maximè si Tussiculosi sint, præscribunt, quod magna cum cautione faciendum: Galenus enim 1. de alim. facult. cap. de sem. papav. notat semen papaveris supprimere ea quæ à Thorace & Pulmone educuntur, valere autem in tenui & acri fluxione. *Consil. 69 lib. 3.*

Syrupus eximius in metu Tabis à catharro.

84. Cùm perenniter illabiter catharrus à materiá efferâ qui Tabem tandem afferat, sequens syrupus miraculosè dicitur prodesse, &c. *Vide lib. præc. artic. 121.*

Balneũ quando confert.

85. Est ubi Balneum conferre potest, est ubi non: Hippocr. & Galen. in affectionibus Pulmonum laudant balneum; at dicet quis si inflammatio in Pulmone est, oberit; Si copia humorum, liquando & & fundendo, suffocationis periculum afferet? revera Hippocrates vult cocto morbo Balneum conferre peripneumonicis & pleuriticis: Deinde verò etiam confert iis quibus nares siccæ, id est, quæ nihil reddunt, cerebro nimium resiccato; confert & iis quibus æstuant præcordia: *Cons. 2. lib. 3.* Notandum quod ante cibum alias dotes habeat quàm post; Nam ante cibum extenuat corpus, macrumque reddit: post cibum pinguefacit *Annot. 7. in id cons.*

86. Ad

86. Ad Tabidos & Pulmonicos dari debent ea quæ calorem Tabificum temperant & lentum succum habent, ut resistant calori depascenti qui consumit corpus; carnes enim, ait Hippocr. magis liquescunt à malis, quàm nutriantur ab assumptis: unde notandum unum apud Plinium, cùm loquitur de succis arborum, vivaciores sunt, ait, Plantæ quibus succus lentus est (Idem judicium de Corporibus) & ille humor radicalis lentus, halituosus, glutinosus. *Cons.69. lib. 3.* In metu Tabis consilium est Hippocr. ut incrassentur, impinguenturque. *Annot. 4. in cap. 10. lib. 2.*

Tabidorum Diæta.

87. Lac asininum Tabidis conferre dicitur: sed hanc cautionem adhibere necessum est, nam si magna subsit putredo, aut febris adsit, impunè dari non potest; aut enim acorem aut nidorem contracturum est, hinc detrimentum corpori afferetur. Cum vult Hippocr. ne febrientibus lac offeratur, nec Tabidis valdè febrientibus, nec capite dolentibus, de lacte in genere loquitur, in cujus genere magna est latitudo: ideo lac quodvis usurpare non confert, sed ad id deveniendum quod commendat Galenus, quod nimirum contrarijs substantijs & facultatibus constat, subducendi scilicet ac sistendi, obstruendi ac tenuandi:

Lac asininum quando exhibēdum.

optimum autem lac asininum, eas facultates habere dicendum: nec terreri initio debet si obsit, non prosit; nam perseverandum experientia docet; fit enim ut assiduitate tandem lac suâ bonitate temperet ac refrænet cacoëthiam & pravitatem humorum in corpore turgentium. *Cons.* 50. *lib.* 1.

Vinum noxium

88. Vini usus in metu Tabis non confert, cum multis abstinentia vini sanitatem reddiderit: quoniam tamen abstinere omnino difficile est, metuendumque est ne circumcisus vini usus stomacho imbecillitatem pariat, aqua primo haustu in pastu sumetur, ut viscera resiccata, rapto ad sese primo haustu humescant nec incalescant, In aqua incoquentur myxaria, dactyli, pruna, *Cons.* 2. *lib.* 1.

In Tussi.

Non semper humor à capite defluit.

89. Errant qui in omni Tussi & metu Tabis ad caput recurrunt, tanquam authorem primarium; sæpe enim id tantùm contingit secundariò, Hippocr. hoc primus animaduertit 1. *de morb.* dum docet quomodo caput pulmoni consentiat in attractione, nam pulmo calfactus attrahit & caput facilè calesit, vnde vtraque pars conspirat in perniciem ægri: *Cons.*78 *lib.*1. Sed sequitur aut destillationem à capite, aut

colle-

collectionem veterem materiæ in Pulmone contentæ, aut exonerationem quandam à visceribus & partibus Pulmoni vicinis: *consil. 97. lib. 3. & cons. 2.*

90. Sub finem æstatis anni 1578. vagata est solennis ista Tussis, quæ Quinta seu Quintana dicebatur; Pulmo ita irritatur vt omni contentione nitens excutere id quod molestum est, nec admittat spiritum nec vicissim facilè reddat: intumescere videtur & quasi strangulabundus æger medijs faucibus hærentes spiritus habet &c. Videtur à Pulmone ipso esse, quod declarat ingens copia pituitæ putris & semipurulentæ quæ extussitur; Nam si esset sola ferina destillatio, non ea copia incredibilis materiæ excluderetur; quanquam non nego à capite aliquid defluere quod irritet, &c. quapropter errant qui ad caput occasionem referunt &c. *Epid. lib. 2. pag. 237.*

Tussis Quintana dicta.

91. Inanis Tussis sæpe est ob pruritum Pulmonum à tenui & pauco humore qui & dolores fugaces aliquando in Thorace facit: de hoc Pruritu Hipp. l. de loc. in hom. *Resiccatum id quod influit & in Gutture compactum, vt pote quod non eluitur, sed paulatim influit ac detinetur, Tußim excitat, & quod defluit in Aëtis detentum, angustum spiritui locum exhibet, & talem spiritum habere facit qui veluti defectus semper respirare concupis-*

Tussis à Pulmonum pruritu.

,, *cit, & in Pulmone veluti non vehemen-*
,, *ter humido existente, Pruritus contingit,*
,, *cùm multùm à capite flux rit, Pruritus*
,, *in Pulmone non fit:* Puer quidam Pruritu isto cum difficultate spirandi laborabat, imò si moveretur minimùm, dicebat sibi spiritum deficere: quomodo autem omni ratione in sicca Pleuritide humectandum sit Hippocr. docet eodem lib. nos eum sequuti id præstitimus in hoc puero; item & ea quæ omni ratione inspissarunt exibuimus; sic enim consuluit G lenus comm. in partem 2. lib. 3. Acut.
,, *Scis, ait, Pulmonem ipsum ab humoribus*
,, *crassis & viscosis per Tusses expurgari,*
,, *nam qui sunt aquosi & extremæ tenues,*
,, *aërem qui tußiendo emittitur, circumflu-*
,, *unt: aër enim tanquam manus quædam*
,, *existit, quæ sursum crassos humores ferat:*
,, *quod si craßi fuerint, non humiditate tan-*
,, *tùm opus est sed & detersione quæ ab aci-*
,, *dis fiat succis.* Itaque Puer alvo soluta leniendo, temperato calore, sectione venæ, anodynis & omni humectationis forma, brevi restitutus fuit & suo Pulmonis Pruritu liberatus: *Cons. III. lib. I.*

In distillatione maligna cautè agendum.

92. Locus hic præclarus de Distillationibus, Gal ad partem 18. Sect 3. lib. 6. Epid. *Destillationes à Capite in Pulmonem malignas puta, si subtiles & corrodentes fuerint: has nec in Pulmone tamdiu morari donec*

donec concoctæ crassescant, convenit, ut sunt aliæ fluxiones à tenui quidem materia, sed non corrodente & ægrè maturescente, nec rursus statim eas acres expelli necesse est: intus morantes non facilè coquuntur & Pulmonem lacerant: Si excernantur, etiam Tusses molestas excitant, à quibus caput replctur, & hoc rursus deponit in Pulmonem, & à Tussis vehementia vas rumpitur, id fit in tenuibus humoribus qui spiritum excludentem eludunt: sic morantes & dum excluduntur nocent, Annot.1. in cap.10. lib.2. cons.49. eiusd. lib.

93. Prægnans mulier biliosa Tussi infestabatur vehementiore, sputum cruentum, febris, partui erat proxima: Nos venam aperire verebamur, tamen maior nobis metus erat inflammationis futuræ Pulmonum aut Pleuriridis: vena secta, detractus impurus valde sanguis. Eodem die vitalem peperit, omnia sequuta sunt fausta, euentus rem probauit? *Epid. lib.2. pag.237.*

Prægnanti partui proximè vena secta.

In Raucedine & vitiis Vocis.

94. Est vbi Raucedo floccipendi, est vbi magni fieri debet, vnde Gal. Epid. circa init. *Quæ Destillationes hominibus*

Raucedo negligi non debet.

primò Tussem concitant, deinde Raucedinem, atque consistunt, alteram Tabis differentiam afferunt: symptoma est laborantium faucium vel ob Pulmonis asperæque Arteriæ humidiorem intemperiem, vel ob humorem superfluum à Capite stillantem in fauces & vocis instrumenta plus æquo humectantem: vel non solùm ob humorem à capite labentem, sed ab aliis partibus vel inferioribus ad Pulmonem missis, vel attractis: Ergo malè vulgus semper accusat caput vt authorem distillationum & affluxus ad Pulmonem, *cons.2. lib. 3.*

Raucos Purgatione prohibet Hippocr.

95. Hippocr. inter eos quibus Purgationem intercidit Raucos memorat, quasi Raucedo Catharsi non egeat; ita Galen. ad part.115. 4. Acut. *Raucos non purgari vult Hippocr. horum enim frigiditatem & humiditatem sanare consuluit capite & reliquis membris, quæ affecta sunt, exsiccatis Topicorum vsu, Annot.6. in id cons.*

Siccandum quandoque alias humectandum.

96. Nimia humiditas veram Raucedinem facit, quanquam in quibusdam raucescit vox, non ob simplicem illam humiditatem, nam aliquando humor eluetur, &c. *Cons. eod.* Si humiditas nimia raucos facit, siccandum, contra fit; huc pertinet locus Arist. probl.22. l.11. Calore nimio febrientes Raucescere, *Ann. in id cons.*

97. Ele-

97. Elephantici vitiosam habent vocem: idem de Hypochondriacis dicendum: in quibusdam non caput, non Pulmo accusandus, sed lustranda sunt hypochondria & hepar ipsum maximè. *Annot. 1. in id cons.*

Hypochondriorum vitium causa Raucedinis.

In Palpitatione Cordis.

98. Inter cæteras Palpitationis causas, vna & communis & vulgaris est intemperies frigida ventriculi & iecoris calida, dum enim ventriculus non bene suum facit officium, & secundam coctionem tanquam correctricem & emendatricem sui prima non agnoscit, iecur calidius rapit crudius alimentum, hinc anathymiaseon proventus multus, obstructionum ilias & ab istis obstructionibus palpitandi occasio: quod hypochondriacis solenne est, Cachecticis & virginibus fœditate coloris infectis vsu venit, *Cons. 109. lib. 1.*

Causa sæpè ventriculus frig. Hepar calidum.

99. Mucus per quandam colliquationem in cor illabens (vnde dicunt vulgò quosdam repente interire quòd adeps colliquatus in Cor influxerit) Palpitationis causa est: ac tum falsò Asthmatici creduntur ægri, quia sunt anhelosi, parua

Mucus in cor illabens ejus causa.

& densa spiratio est : *cons.105. lib.1 annot.12.*

ob Aneurisma in Liene.

100. Vidimus Palpitantem affectum ob Aneurisma in Liene *Ibid.*

Omnis venæ sectione juvatur ex Gal.

101. Galenus omnem Palpitationem juvari venæ sectione author est, 5. de loc. aff. Qui Galen. interpretantur, ideo locum sectioni venæ dant, etiam posito quod causa frigida Palpitationem inducat, quoniam aut minuatur Plethora, aut obstructio sectione venę liberetur, aut revellatur cursus materiei flatuosæ : supponit enim Galen. à crasso vapore Palpitationem ferè omnem oriri ; ideo non est dubium quin ad divertendum revellendumque cursum phlebotomia conferat : Mesvæus de sectione venæ loquens, ex hypothesi loquitur; Arculanus etiam ad syncopen usque exclusivè iu Palpitante sanguinem mittit, An sequendum horum consilium ? Nequaquam, nam eorum qui Palpitationi sunt obnoxij ita comparata ratio est, ut βραχύβιοι sint ac sæpe in Phlebotomijs & Purgationibus opprimantur & moriantur; accedit quod Palpitatio dispositio quædam media sit inter Pulsum & debilitatem & syncopen : sed Arculanus unam tantùm rationem affert quæ nos inducere possit ad tam luculentam & copiosam sanguinis effusionem ut pote

pote cùm in sanguinis copia & orgasmo, & ad cordis arcem raptus metuitur, ne derepente in Corde apostema concipiatur & mors proinde subita intentetur, Aut etiam si inflammationis subita sint argumenta, quæ ipsius Palpitationis causa sit: in isto enim casu, quoniam insignis & subita refrigeratio requiritur, ne brevi tota ipsa regia inflammetur ac conflageret, nullum præsentius auxilium venæ sectione, eáque conferta & copiosa: In cæteris à largis istis vacuationibus temperandum est. *Ibidem.* Si ratione etiam cujusdam doloris irritetur fluxio in partem aliquam, & metu majoris raptus, commodè vena percutiatur, cur non id fiet in metu raptus & sanguinis & spiritus ad cor? *Annot. 6. in id cons.* Præterea in omni Palpitatione cordis est flatulentum quid & αἰθμὶν, at ad hoc valet maximè phlebotomia ut sect. 5. lib. 6. Epidem. docet Hippocrates. *Annot. 7. in id cons.*

102. Mesvæus ita de Phlebotomia in Palpitatione scribit. *Si cum cordis tremore fuerit Pulsus velocitas & febris, æger ex Basilica minuendus est:* Ex dextra quidem, ait Arculanus, ad minuendam plethoram: ex sinistra ad removendam repletionem vaporosam: Sed vix evenit ut sanguis hunc morbum pariat, ac à vapore potiùs

Quæ vena secanda.

est aut causa consimili: Quanquam sunt qui venam in cruribus aut poplite secent, si præsertim ab hypochondrijs malum est, ut per Arteriam coeliacam à parte sinistra, presertim verò è Lienis regione vapor crassus, quem in cor elatum, facultas ipsius partis, tanquam subsultantem hostem nititur expellere: at erroneum hoc est, si quidem, si hoc valeret, cùm Palpitationum pars major ab hypochondrijs sit, venas Poplitis aut malleoli utique aperire conveniret, at hoc non fit, Sed exclusa ista ratione, tanquam parùm probabili, duabus de causis inferiorum venarum resceratio ex usu futura est, prior est si suppressio aut mensium, aut hæmorrhoidum in causa sit: posterior, si revellendi studium est: alioqui brachiorum sectio profutura est potiùs: *Ibidem.*

Cassiæ bolus necis causa.

103. Quidam annos natus viginti, cùm Palpitatione annos aliquot laborasset, assumpto cassiæ bolo interijt, quod ijs contingit qui ex palpitatione molestantur: *Paradigm.* 73.

Rheum qua ratione cõvenit.

104. Rhabarbarum in Palpitationibus cordis ratione morbi non quadrat, sed ob ventriculum qui cordi maximè consentit, & ad vehementiam morbi augendam facit. *Annot.* 12. *in cons.* 109. *lib.* 1.

105. Mu-

105. Mulier Rustica Palpitatione cordis & inflatione ventris, ac si utero gereret, laborabat, Vermes prodiere quamplurimi, convaluit. *Paradigm.* 7.

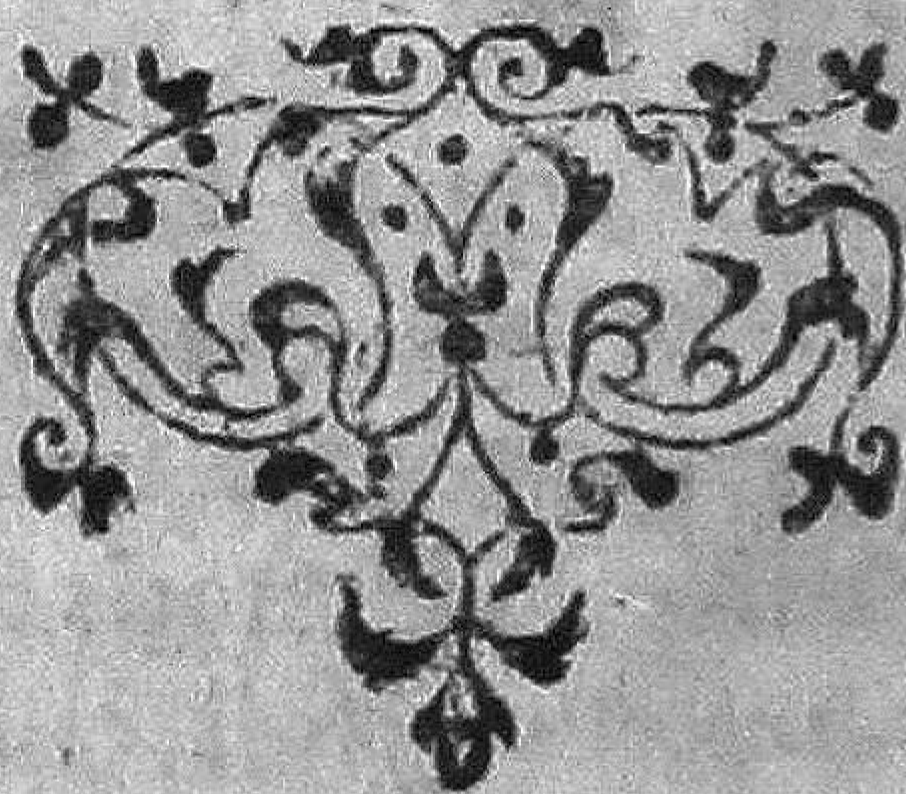
A vermibus palp. cordis.

In Animi deliquio.

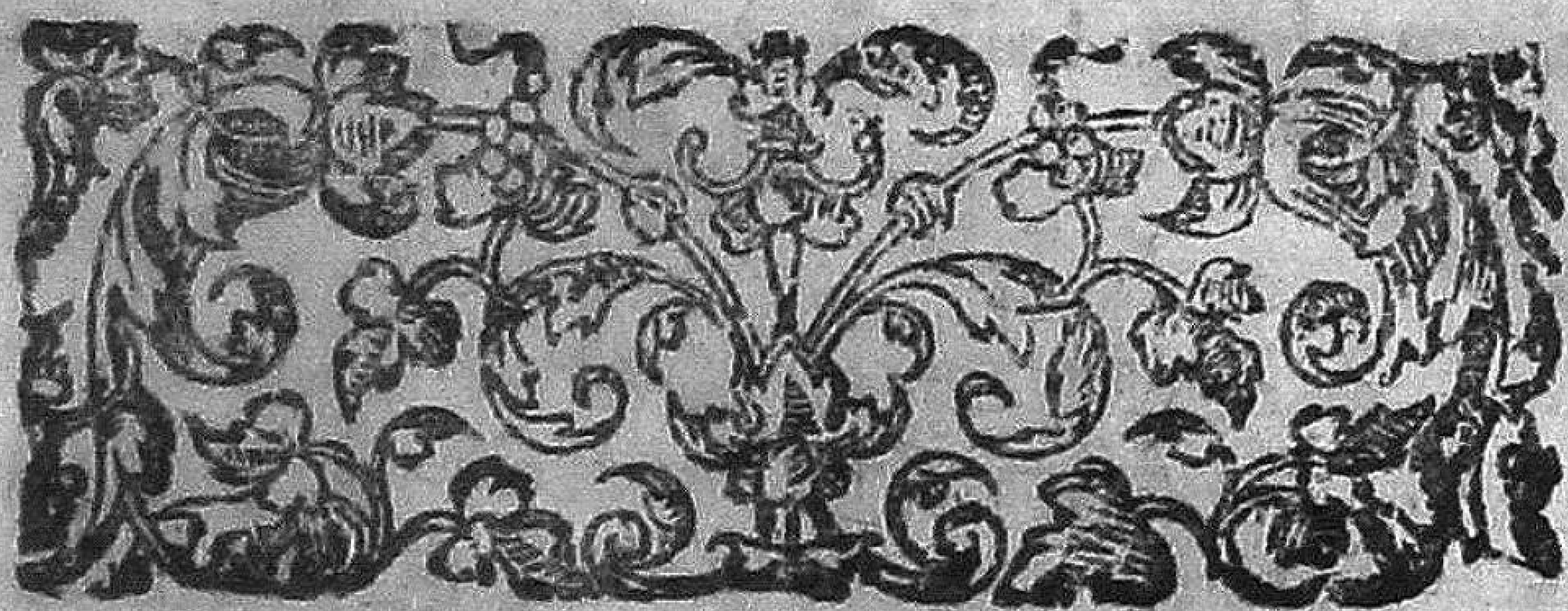
106. In Febre, quam syncopalem humoralem, & in Epiala, defectiones Animi sunt (quæ συγκοπαὶ propriè non dicuntur) quas inducit adhæsus humoris tenacis, viscosi in parietibus ventriculi, quíque obvius est in partibus ventriculo vicinis: hinc actionis imbecillitas ob caloris oppressionem & humoris excessum; qui cum prius sua quantitate contumaciáque naturam obruerit, successu temporis dum à naturâ non vincitur aut regitur, alienam naturam adsciscit & sic multò deterior existit quam ante: Illas ignara rerum medicarum turba ad τὸ κακονθὲς aut ad occultum divinumque referre solet, sub scobe unicornu, mira expectatione & non exiguo sumptu, salutem pollicendo, *lib. de virg. & mul. morb. cap.* 8. In quodam lypothymia præcessit febrem insignem & genu tumorem, medici territi istis symptomatis ad Cardiaca properant, cùm potius ad purgans me-

Causa aliquãdo humorũ affluxus.

dicamentum sit properandum. *Epid. pag.* 200.

CAV-

CAVTIONVM, ANIMADVERSIONVM & Obſervationum Practicarum.

LIBER VIII.

Circa affectiones Imi ventris.

In læſa Deglutitione.

1. NArrant morbum quendam eſſe Equis proprium qui vocatur Tiq: fit cum id quod devoratum eſt & deglutitum, vix os ventriculi præterlabi poteſt, imò ſenſum ponderis affert & dolorem aliquem inexplicabilem: guloſis id accidit & qui cibos vix præmanſos ſtatim devorant: viſitur & id in ijs quibus hepatis cavum videtur obrui multitudine humorum, venæque primæ ſunt obſtructæ: maximum reme-

Morbus Tiq.

dium alvum sollicitare & ventriculum diligenter evacuare. *Epid. lib. 2. pag. 212.*

In ventriculi Imbecillitate.

Omnibus medicamētis roborātia addenda

2. In Affectibus ventriculi curandis graviter peccatur, & tamen magni interest si quid peccetur; primum quocunque te convertas & quicquid agas, semper ventriculi robori consulendum est, si enim dissolvatur, clades maxima est; omnibus itaque remedijs adstringentia roborantiáque convenient; & nullus affectus est in quo non sit intendendum robori ventriculi, tametsi ipsa affectio contrariam indicationem insinuet: quidam tamen objiciunt singultum: objicies, omne astringens esse frigidum, at frigus inimicum ventriculo! respondeo, non est necesse omnia adstringentia esse frigida, quanquam Galen. cap. 33. 1. de simpl. dicat omne exquisitè adstringens frigidum se perpetuò comperisse; tamen est ubi quædam calida adstrictionis vim habeant, cum tamen ratione terrenæ partis frigida esse videantur: unde contra Metrodorum misy & calchanthon objicit, quæ cum calida sint, maxima tamen adstringendi facultate polleant: *lib. de virg. & mul. morbis cap. 7. pag. 129.* Adstringendum in affectibus ventriculi, Sed nimia adstrictio parit siccitatem, quemadmodum & humectatio dissolutionem. *Ibidem. in margine.*

3. In

3. In Imbecillitate ejus, usus adstringentium commendatur, cautè tamen id faciendum; quod attinet ad austera, acerba & acida, quæ eandem naturam habent, commemorabilis locus apud Galenum. *Austeris, ait, utimur, cùm calidam ob intemperiem vel nimiam humiditatem ventriculus est imbecillus: Acerbis (quæ maximè adstringun) cùm intemperies & humiditas erunt plurimùm auctæ: Acidis (quæ succum habent frigidum ac tenuiũ partium) cum erit succus crassus & non multum frigidus*, nam succus frigidus non acida sed acria postulat: *Ann.20. in id caput.*

Cautè adstringendum.

4. Quæ actu sunt frigida lædunt ventriculum, est enim membranosa substantia; accedit quod actionis officina sit, eóque servandus est calor coctionis author: in quo errarunt Arabes, frigida actu usurpantes si quando corrigenda esset calida intemperies; debuerunt potiùs ad id quod scribit Hippocr. lib. de liquid. usu advertere, *Meriò Thorax & ventriculus à frigida superatus molestè fert & mortem minatur, quia maximè desuetus est*: Nisi quis objiciat experientiam quotidianam; videmus enim ventriculum tantopere frigidæ usu delectari, imò & aquę potores etiamnum bene coquere cùm multùm cibi sumunt, secundùm illud Hippoc. 6. Epid. Aqua vorax; quæ & Hipp. loc. cit. f[illegible]eriùs explicavit obscuriùs: *Plurimùm abest ab eo ut patiatur vẽ-*

Actu frigida inimica.

triculus, propinquißima autem sunt inter se egére & pati, meritò igitur frigidæ potu delectatur: Quod nos ita explicamus, frigidum quidem alvo ipsi ac thoraci inimicum est, quamvis tamen ab usu frigidæ magnam capiat oblectationem, sed aliud est ventriculo adhiberi frigidum propter indigentiam & usum, aliud excluso usu adhiberi, idque immodicè: si propter indigentiam, patitur quodammodo dum indiget, sed dum fruitur, delectatur dum passionis ob desiderium ortæ occasio tollitur, tunc enim non offenditur nisi magno excessu, ac propriè non dicitur πάχειν: itaque cùm ventriculus humidi ac frigidi est indigus, propriè dicitur egere, pati autem impropriè: si offenditur usu nimio, non dicitur simpliciter πάχειν sed κρατεῖσθαι, i. e. vinci ac superari: *Cap. 7. ejusdem lib. pag* 131.

Caloris sicci usu offenditur.

5. De Ventriculo unum moneri debet quod plurimùm caloris sicci usu, offendatur, nisi suspicio sit colluviei multæque humiditatis: sed frequenti usu dissolvitur arentiorque fit: itaque errant qui pannis plurimum ac sæpe ad ignem appositis ventriculum fovent, nam augent intemperiem hepatis & ventriculum solvunt arefaciuntque, at hic usu tepidi caloris delectatur: de quo calore dictum ab Hippocr. in Aphor. quod sit φιλὸν κ' χρήσιον, ita enim vernaculus ejus calor conservatur: quanquam si quis

co

eo paulò plus utatur, dissoluit, laxat & ἐκθήλυσιν affert, ut idem Hippocr. scribit; quod autem calor acer, aridus squalidusque obsit ventriculo, satis inde patet, quod febricitantium biliosorumqúe ventriculus oblangueat inappetensque fiat: *cap. 7. eusdem lib. pag.* 131. Sequendum est Consilium Arculani cap. de dolore ventric. *Cavendum est*, ait, *ne dum calefacimus, inducamus majorem calorem febrilem, ita enim in gradu augetur calor: sed in humiditate & quantitate minuitur: cap. 8. eiusdem lib. annot. 3.*

6. Oleorum Arte Chymica extractorum, quibus foris ventriculi regio illinitur, tutus usus non est, nam ob empyreuma contractum facilè lædunt, *cap. 7. eiusd. lib. pag* 132.

Inunctio ex oleis chymicis suspecta.

7. In Imbecillitate ventriculi, Subversione, crebro vomitu alijque consimilibus affectibus, remedia, non anticæ tantum parti admoveri debent, sed & posticæ: quod ratione Anatomica & exemplo obstetricum ostendit Langius Epist. 42. lib. 2. *Hæ*, ait, *Obstetrices pueros quos crebro vomitu & stomachi τῇ ἀνατροπῇ gulam & ventriculi os convellisse putant, supra ventrem collocant, & cutim circa duodecimam spinæ vertebram complicatam, digitisque apprehensam, in sublime trahunt, aut id in cucurbitulâ urceolóve*

Remedia posticæ etiã parte admoveri possunt.

accensa stupâ moliuntur, lib. de virg. & mul. morb. cap. 7.

Hiera quando locum habet.

8. Hieræ usus commendatur, præsertim cum humor est imbibitus tunicis ventriculi; eluit enim facile ac deterget, & id plurimùm commendat Galenus; tamen, ut ex eodem colligere est, non tam laudatur ista confectio ratione Aloës, quàm ob cinnamomiũ & alia aromatica ex quibus constat; hæc enim valde ventriculo prosunt, ideo vituperandi sunt qui in cruditatibus ventriculi Aloë sola utuntur, non enim prodest nisi aromaton quoque societatem habeat; quod & Galenus asseverat, nec abs re in libris de simplic. amara dixit ventriculo esse inimica, sed addit quæ sunt μόνον πικρὰ, id est, solo amarore donata, ac præter eam nullas alias facultates habent. *Ibidem* Tametsi Aloë ventriculum juvet, maximè si pituita illi multum hæreat, Aloë non eam habet vim ut detergeat, sed aliquando impingit, nisi mixtione Aromatum incidendi vim nanciscatur. *Annotat.* 22. *in id caput.*

Non repurgandus nisi præmisso fotu.

9. Non existimo repurgandum esse ventriculum nisi priùs materia præparetur fotu: nec enim verendum ut fotu, ante purgationem usurpato, fiat attractio in ventriculum; Si enim spongiæ imbu-

tæ

tæ decocto conveniente ventriculo applicentur, tutò commodéque id fiet: *Ibid. pag.* 126.

10. Si è ventriculo quippiam educendum ſit, videndum ne liquidius ſit medicamentum, ſed moram trahere oportet. *Ibidem.*

Solidiora ſint quæ ad eũ purgandum præſcribuntur.

11. Folliculorum tutus non eſt uſus, quæ tormina excitant, nec Caſſiæ, nec Catholiconis nec Tripherarum; quoniam flatuoſum quid habent & diſſolvunt vim ventriculi ſuo virore: *Ibidem.*

Purgantia quædam ventriculo inimica.

12. Imbecillius præterea medicamen ne ſit, alioqui dolores excitabuntur, ſi humor cieatur & non foras exigatur. *Ibidem.*

Medicamentum ne nimis ſit debile.

13. Si pituitoſi, aut alij id genus humores in alvo collecti fuerint, conferet vomitùs jejuno ventriculo, Galeni conſilio 4. ſan. tuenda cap. 4. Tamen eodem in loco negat vomitui locum eſſe cùm ventriculus ita ſcatet colluvie humorum: ſed duabus de cauſis vomitum non conſulit, tametſi ventriculus offarctus eſſe videatur, priore quidem, ſi in alijs venis à ventriculo longè diſſitis acres humores contineantur; quod ex ulceroſa quadam laſſitudine & obſervatione tum excremento-

Quando vomitu purgandus.

rum corporis, tum coloris ejusdem colliges: quo tempore si vomitus incitatur, metus magnæ agitationis raptusque humorum in partes nobiles, interea dum per os evocare eos frustra conaris: posterior verò ratio est, quod vomitus quidem confert, si materia in alvo ipsa continetur, non autem si in habitu corporis, nam authore Gal. aph. 12. lib. 4 sola ea vomitu secundùm naturam excluduntur, quæ in alvo ipsa includuntur, cùm nihil eorum quæ in Intestinis aut fluitant aut inhærescunt, per vomitum exigi excludíque possit, &c. *Ibidem pag.* 124.

Vinum Absynthites nō semper conducit.

14. Vbi quis de ventriculo queritur, statim ad usum vini absynthitis confugitur; unde in Cœnobijs magno apparatu precariò multis distribuitur; sed de absynthio hoc sciendum, ventriculo quidem operam dicat, sed aliàs atqne aliàs: pontico Absynthio, (quod & Romanum Mesuæus vocat authore Sylvio) vis inest adstringendi plurima, amara autem exigua; in cæteris amaror est maximus, adstrictio autem obscura, ideo sunt inimicissima ventriculo: Ponticum terget sordes ventriculi, si modò altius contumaciusque imbibitæ non sunt; ac dicunt absynthium vulgare, ob amarorem insignem, vim habere tergendi, ideo ad contumaces humores valere; si verò non adsit ea cruditas, obest pluri-

plurimùm : at Pontico, cùm adstrictio multa insit, detersio exigua, si eo utamur, valet quidem ad subducendos humores in ventriculo hærentes, sed si contumaciùs inhęreant, nocet, quia impingit magis tunicis ventriculi : vinum autem Absynthites ex vulgari Absynthio comparari solet. *Ibidem. pag.* 133.

15. Si ventriculus humidior fuerit, valet Pulvis ex Ambrâ citrina, pulvere mastiches & Ireos cum pulvere rosar. siccarum : dabitur autem cum vino granatorum si frigiditas jungatur, addentur Aromata. *Ibidem.*

Humiditas nimia quibus emendetur.

16. Vnum maximè observandum est; usu rerum liquidarum ventriculi vires maximè dissolvuntur & facultas Retentrix ipsius ventriculi exsolvitur : sic & ad facultatem Retentricem & Attracticem moderata desiderari debet siccitas. *Epid. lib. 2. pag.* 188. *Ann.* 7.

Rerũ liquidarũ usus noxius.

17. Sunt qui medentes Ventriculo, assumendis aut Electuarijs aut conditis, addunt myrrham; hanc damnat Sylvius quod nostra myrrha sit κακοσόμενος. *Ibidem. pag.* 126. *in margine.*

Myrrha ei inimica.

In Inflammatione ventriculi.

Adstringentia laxantibus addẽda ad robur.

18. Galenus passim duas partes recenset quarum virtus servanda sit, tametsi ἀιτιοδειξις aliqua sit, Ventriculum & Hepar: pote si utramque partem vel alteram inflammatio obsederit; affectus quidem relaxantia postulat ad tollendum ichorem, sed pars adstringentia ad conservationem sui postulat: *cap. 7. lib. de virg. & mul. morb. pag. 129.*

Accuratissimus sit victus

19. Accuratior victus esse debet in ventriculo inflammato ac Iecore, quàm in Pulmonis Inflammatione: ac tenuissimo victu utendum, quod pars sit Officialis & naturalis: etsi enim penu est & promptuarium omnis alimenti, & quo nisi agente & alimentum cæteris partibus subministrante, animal brevi concidat, atque ea ratione pleniùs alendum sit, ne aliæ partes, quæ mutuas ad opus curationis tradunt operas, fatiscant, ac labantur; Sed cùm morbi omnium sint acutissimi, proptereáque extremos labores habeant, ideò tenuissimè hic alendum, vigor enim in propinquo est; & hic plus occupatos nos esse oportet in oppugnatione morbi, qui plurimi est momenti, quàm naturæ corroborationi, tametsi magna virium

rium jactura sequatur: præterea ex eventu tenuissimæ diætæ occasio sese profert, cùm enim partes illæ extremè laborent, dubium non est, quin in eis alimentum corrumpatur, corruptio autem illa ægris damnum est magis auctura, quàm si in totum alimento abstineatur. *Consil. 42. lib. 1. pag. 187.*

20. Ob difficilem respirationem, causa ipsa thoracem non egrediente, sæpe dolor oboritur in partibus ventris aut in ventriculo ipso, Et tunc malè medici partibus dolentibus manum applicant, cùm dolor oriatur ex eventu; quia, nimirum, pendentes aut agnatæ partes ventris inferioris instrumentis respiratorijs, trahuntur in consortium partium superiorum: Sic in validis tussibus, præsertim cùm inanes sunt, dolorem audivimus tantùm in ventriculo natum, ut necessario opitulandum ventriculo ipsi fuerit. *Histor. 1. lib 2. cons. pag. 48.*

Aliquãdo est per condensum thoracis.

21. Dolorem Hypochondrij ementiri potest stomachi inflatio & dolor; unde sæpe conqueruntur de alterutro latere ægrotante, cùm aut nulla aut exigui doloris causa sit in alterutro viscére, sed affectus ventriculus tumefactusque affecti hypochondrij opinionem facit. *Consilio 16. lib. 1.*

Hypochõdriorũ dolorẽ dementitur

In Dolore Ventriculi.

Nimis calfaciē-tia a-mota nocent.

22. In ſtomachi dolore cavendum ex Arculano, ne, dum calefacimus, inducamus majorem calorem febrilem, ita enim in gradu augetur calor, ſed in humiditate & quantitate minuitur: *lib. de virg. & mul. morb cap.* 8. *Annot.* 3.

Stomachicorū uſu ſanatus.

23. Duabus mulieribus in febre longa futura, opinione noſtra, dolor ingens ventriculi: inopinatò utraque breviſſimè convaluit uſu Pilularum ſtomachicarum; & revera tollunt quandam cauſam conjunctam mali; & idem in contumacibus doloribus ſtomachi faciundum: *Epid. lib.* 2. *pag.* 215.

vini uſus cuidam dolorem pariebat

24. Mirum id de quo conqueritur quidam, ait enim ſibi dolorem eſſe in ventriculo penè intolerabilem, & is dolor exacerbatur maximè cùm bibit vinum, & illud ſumptum aliquot poſt horis vomitu cogitur excludere, à cæteris non ita offenditur, unde hoc? hypochondriacum illud eſſe videtur, & phlogoſis eſt & diſpoſitio inexplicabilis in ea parte: Idem contingebat mulieri ſplenicæ & melancholicæ, Si enim hauriebat vinum album, dolor in ſiniſtro hypochondrio erat intolerabilis. *Epid. lib.* 2. *pag.* 183. Idem narrat ſe fretum conſilio quorundam, qui conſulverunt ut quotidie manè manderet ſalviam

&

magnam pituitæ copiam educebat, ac credibile à frigidissima quadam pituita eos dolores excitatos, adjuvante quodam calore & phlogosi interna: Item fimum Equinum vino maceravit albo, vinum macerationis magno profectu se sumpsisse fatetur. *Ibid. pag.* 187.

In Singultu.

25. Iuxta Hippocr. 39. Aphor. sect. 6. *Convulsio nascitur vel à Repletione vel ab Inanitione: eodem etiam modo Singultus.* Cavendum tamen ne temerè persuasi, propositione illa generali, in singultu, in febrem pestilentem incidente, evacuandi consilium captemus; quare Galenus neglectis duabus illis causis tertiam adstruit: Nam, exempli gratia, in pressu costæ, in maligna qualitate, in perfrigeratione summa, in descensu Intestini, si, ut ferè fit, singultus contingat, an is à Replerione, an ab Inanitione? Si à repletione est, ecque illa repletio? repletio tamen est, cùm nemo tam Medicæ Artis ignarus statuat inanitionem illius convulsionis causam esse, cùm itaque Repletionem causam sui agnoscat, quâ illi ope succurendum est? Si enim à Repletione causam ducit, huic Inanitio utile est remedium; nemo tamen auræ pestilenti, aut frigidæ intemperiei,

Nō omnis ab inanitione & repletione

& illius usu malum imminutum fuisse, aut singultui à prolapsu intestini nato, evacuans remedium instituat; ut necesse fuerit Galeno ad peculiarem remediorum institutionem tertiam aliquam singultus causam inducere, sciliet, Auram; possumus & quartam & quintam causam agnoscere quàm ægrè aut ad Inanitionem aut ad Repletionem referemus: aut si referantur, nihilo magis proficitur, sed tantùm res involvitur, & nescitur sæpe quid opis afferendum, &c. *Conf. 59. lib. 1.* Dum omnis Singultus causam ad Repletionem & Inanitionem referimus, nimis fortasse generaliter pronuntiamus: Hoc autem sæpe erroris occasionem in medendo prætexuit: ubi enim medicus putat ab Inanitione affectum non oboriri (non enim sæpe & convulsio & singultus ab Inanitione est, quanquam fieri non negamus) statim ad Repletionem tollendam se convertit: unde ut evacuationem moliatur, nullum non medicamenti genus experitur, indéque ægris periculum non rarò intentatur: una enim cum humoribus, quos frustra medicamentum exagitat (ut pote qui morbi causæ non sint) anima ipsa evolat; ut cum singultus à pressu costarum, à maligna aurâ, à perfrigeratione, à prolapsu intesti-

Intestini oritur, is ab Inanitione quidem non est, An à Repletione? Si Repletio, quænam? Et quod remedium adhibendum? &c. *lib. de Convulsionibus pag.* 15.

26. Etsi omnibus remediis ventriculi adstringentia addenda sint, Quidam tamen obiiciunt Singultum, in quo ab adstringentibus est temperandum, quod audiendum est si singultus à materiâ frigidâ sit, nam impingeretur magis adstringentium vsu *lib. de Virg. & mul. morbis cap.* 7. *pag.* 129.

Adstringentia quando conveniunt quando non.

28. Singultiendi non faciebat finem quidam, & nonnisi vsu vini Hippocratici allevatus, credibile est hunc ventriculi os superius præfrigidum habuisse. *Paradigm.* 92.

Vino hippocratico sanatur.

28. Puella perpetuò singultiebat, dolor in Oesophago erat: ante Pulmonibus bubulis largiter vsa fuer t; hinc grauitas in stomacho, nausea, vomitus, frustulum Pulmonis quem ederat, in Oesophago restiterat: Cucurbitulis reiectum est frustulum & aliis adhibitis remediis, convaluit, *Paradigm.* 9.

Cucurbitulis admotis.

In Vomitu.

29. In vomitionibus sistendis aut sedendis, multùm à plerisque laboratur: videtur enim eodem modo conari natura in evacuatione materiæ regionem ven-

Non illico sistendus.

triculi occupantis, quo & in ventre inferiore evacuando, aut in Cerebro repurgando, & quoniam molestus est vomitus, inclamatur post medicos vt omni arte sistant vomitum: at nonnisi vitæ dispendio de vomitum compescente remedio decernitur, vt enim alvum liquidam & diarrhoeam sistere sæpe exitiale est: ita quoque & vomitum; Et prudenter medici faciunt qui vomitum vomitu, secundùm Hippocr. curant. *Epid. lib. 2. pag. 230.* Cùm conclusa materia aliqua æruginosa, aut eiusmodi alia dolores colicos excitat & inanes vomitiones, prudenter adstringentibus vtendum est, quia eorum vsu coercetur magis & obstructionis occasio maior est: *Cons. 34. lib. 1.* Nobili mulieri cachecticæ, post horariorum fructuum vsum immodicum, vomitiones biliosæ, æruginosæ, dolor ad stomachi regionem: cautum erat à Medico ne vomitus sisteretur, tamen præter consilium repressus est, virulenta materia repressa atrocissimum dolorem cum tumore accersiuit in prima corporis regione: supervenit, recurrente humore ad partem affectam, febris ἀσώδης, algent extima, vruntur interna: post duodecim horas à Lepyria interiit; sic nocet plurimùm diarrhoeas & vomitiones sistere, præsertim si quæ excernantur, excerni debent, *Epid. lib. 1. pag. 37.*

In

30. In magnis vomitionibus Clysterum vsus frequens & boli ex rheo valent: nam potiones facilè excluduntur: cùm autem vomitiones frequentes sunt, nec vlla ferè arte compescuntur, alvus adstricta est, valde à volvulo metuendum, *Epid. lib. 1. pag. 17.*

Clysteres valent & boli ex Rheo.

31. Multis scatens excrementis mulier Nobilis, propinata medicamenta quinque evomit: concinnant illi syrupum solutivum: de eo vno die cochlear vnum dant, sequenti duo, deinde tria, tandem natura retinet medicamenta, nunquid hoc tenendum est? *Ibidem.*

Vt medicamenta contineat ventriculus nec vomitu excludat.

32. Multi vomituriunt, intumentem valde æqualiculum habent: imò laxatis velut fibris aquea eiiciuntur: sed talis non est excretio qualis esse debet; In iis nil prius comperimus pil. ex Rheo cum aliis roborantibus, addito aloës pulvere: nam cùm tales non transcendant hepar, dum commodè ventriculum roborant, vacuando non obsunt vt ea quæ foris admouentur, *Epid. lib. 2. pag. 132.*

Inanis Rheo & aliis sanatur.

In Colico Dolore.

33. An in Colicis doloribus sectio venæ? Imò præsens remedium si à bile esse videtur: cauendum à medicamentis validis & vsu linteorum impensè calidorum: tepore iuuantur & thermasmate: syrupus

Venæ sectio aliquando conducit.

violatus confert, imò & vſus lactis recens mulcti aut calidi. *Epid. lib.*1. *pag.*23.

Vomitus non compeſcendus

34. In Colicis doloribus ſeu veris ſeu nothis graviter peccatur à medicis, dum occurrere volunt ſymptomati, vomitui nempe, vtuntur enim ſtypticis foris admotis: intereáque ſi eſt contumax aut materia aut obſtructio, vnde ſtimulus iſte ad vomendum, ea rerum talium vſu augetur, & ſic colici doloris cauſa fit rebellis magis: *Epid. lib* 1. *pag.* 5. *Annot.*5.

Carminantes Clyſteres cum iudicio infundendi.

35. In doloribus Colicis, ſive fugacibus ſive fixis, carminantium clyſterum vſu adiumentum affertur, modò tempore & loco exhibeantur: Nam, vt annotat Arnaldus, multi errant Medici, ineuntibus doloribus Colicis, ſtatim ſubdentes enemata acria validáque, hæc enim fæces jam induratas magis exſiccant, & exſuccas reddunt, & tantam afferunt perturbationem, vt natura ſæpe ſeſe colligens omnia retineat, quæ tanto molimine avellere cogitamus. Et clyſter blandus mitiſque, (quod ſæpe obſeruaui) plus aliquando profuit quàm ità validus & acer, *Conſ.*56. *lib.*1.

Syrupi ex aqua vitæ vis.

36. Syrupus ex Aqua vitæ paratus cum ſaccharo in crudis humoribus tormina excitantibus, mirificè contulit, *Epid. lib.*1. *pag* 22.

Euporiſtum

37. In Colico dolore, præſertim circum ventriculum vexante, conferre dicunt juſculum ex ſucco amygdal. dulcium cum

granis

granis aliquot Piperis longi ex vino Hippocr. pauco, *Epid. lib. 2. pag. 70.*

38. Vidimus cuidam, acerbitate doloris Colici detento, placatos esse dolores adhibito vmbilico modico emplastro Caustico & veluti escharam faciente & intus foras evocante: pericula ista nos debent cautiores & scientiores reddere ad excogitanda affinia remedia, sed illis aliquantò tutiora. *Epid. lib. 1. pag. 70.* Quoniam sic educitur sanies quædam tenuis, *Ibid. p. 87.*

Caustico sanatus.

39. In doloribus Colicis, iisqúe Biliosis, lactis usum valde contulisse vidimus; Et tametsi Hipp. interdicat lactis usu dum eunt dejectiones biliosæ, tamen, nisi insignis aliqua sit febris quę corrumpat lac, ab eo abstinendum non videtur: Si in ventrem Clysmate injicitur & nulla inde insequitur noxa, cur non in ventriculum injici poterit? Itaque si diu non cunctetur, corruptionem non acquiret. *Epidem. lib. 1. pag. 98.*

In bilioso valet lactis usus.

40. Filia N ventris tormina questa est, Vomitiones assiduæ, dolor nulli cessit remedio: dolore victa mortua est: stilo abdomini immisso, exiguo admodum foramine, flatus erupit & totum abdomen resedit; An non viventi metu repentinæ mortis, ista punctio fieri & potuit & debuit? Audendum hercle desperatis maximè rebus, *Paradigm. 33.*

Punctio abdominis in dolore à flatu tentanda.

41. In Colicis doloribus Nothis cavendum ne decipiamur: nam sæpe in fine

Colicus dolor; nothus febribus succedẽs

febrium contingit à centro materiam regeri in abdomen, ibique dolores excitari Colicis ſimiles, cùm in inteſtinis nulli aut exigui flatus contineantur: ſæpe humor bilioſus facit & diſtendit, doloremque excitat qui Colicum mentiatur, Interdum continentur abſceſſus, à quibus dolores Colicis non abſimiles excitantur, quod obſeruauit Fernelius & nos poſt illum. *Paradigm*. 82.

Quidam calidis & acribus irritatur.

42. Ex Galen. 4. lib. 1. de loc. aff Quidam Colico dolore divexatus ab omnibus calidis & acribus offendebatur: idem & calorificis irritabatur: alimentis benignis iuvabatur, dolorem acrem percipere ſe æger narrabat: dato medicamento ex Aloë convaluit: ſic decipi non oportet in Colicis doloribus. *Paradigmate* 147.

Adſtringentibus quidam curatus.

43. Ex eodem, Cùm alius dolorem excitari putaret ab acribus humoribus, ſumpſit medicamentnm acre: ab hoc medicamento læſum inteſtinum, quovis etiam benigno cibo offendebatur: coniecit Gal. inteſtinum veniſſe ad διάθεσιν ῥευματικὴν & ideo facilè Iecoris recrementa recipere; Adſtringentibus cibis allevatur, *Paradigmate* 148.

De Colicis doloribus nothis vide Titulo de Hypochondriaticis Affectionibus.

In

In Ileo.

Quidam calorificis curandus.

44. Non videtur Galeno Iliaca passio nasci posse à crassis & frigidis humoribus, qui ideo non vult admittere illum Aphor. Hippocr germanum esse, Quibus ex stillicidio vrinæ Ileos supervenerit, septem diebus pereunt, nisi febre superveniente multa vrina profluxerit: sed fieri potest vt stillicidium vrinæ contingat à raptu pituitæ salsæ acidæve ad Renes; quæ si fortè (vt ferè fit in morborum successionibus) in intestina regeratur, aut in eisdem resistat, paulò vegetiore calore in flatus conversa, dolores vix tolerabiles excitabit, hinc in gyrum intestinum convoluitur, dissoluitur, intumescit, & ob acerbitatem, doloris, reiectio omnium humorum per os, vitiato motu peristaltico: at quoniam febris (si modò sit analogos) materiam mitificat, paralyses teranosqne soluit, potest quoque materiam in intestinis contentam, coquere, mitificare, hinc Ilei leuatio: ex iis colligere licet in Iliacis passionibus aliquando frigida maximè ex vsu esse, & Balnea obesse plurimùm; prodesse verò calida, si humores frigidi, lenti, pituitosi, & si febris immineat, non esse prohibendum. *Conf.* 31. *lib.* 1.

In eo ab intestini prolapsu alvus solvenda sed leniter.

Cùm quis Iliaca passione cum crebris vomitionibus torquetur, prolapsum Ilei intestini vereri oportet (nam non sæpe Iliaca passio aliunde oritur) cùm autem prolapsum est intestinum, tametsi vires admodum debiles videantur ob infectos spiritus, oportet blandis medicamentis alvum solvere, quia revocati erant humores à partibus inferis ad superiores: Nob mulier id declaravit, quam repurgavimus, postquam repositum Intestinum fuit, tametsi omnes extimæ partæ frigescerent, frustra enim ad Cardiaca confugitur. Id quod foras eminebat in hac muliere adeo erat exiguum, ut id omnes negligerent; imò Chirurgus negabat esse intestinum, alioqui, inquiebat, alius foret tumor & maior: Quidam tamen medicus rei Anatom peritissimus, observavit Enterocelen mulierum esse periculosiorem quàm virorum, licèt sit multò minor, & ab ea sæpius interire; Et sanè hoc vidimus, nam in mulieribus id quod tumet, sæpe non superat medietatem annularis digiti; at in viris sæpissimè capitis magnitudinem refert & non ita periculosè laborant. An quod in mulieribus verè Coecum intestinum obstruitur & descendit, in viris autem alia Intestina & præsertim Ileon? *Epist. lib. 1. pag. 33.*

Præ

46. Præ cæteris in prolapsu Intestini laudat Celsus cap. 20. lib 7. inediam & Phlebotomiam, *Epid. lib.1. pag.125.*

confert inedia & Phlebotomia.

47. Restituto Intestino æger nondum omnino periculo liberatus est, ideo danda opera est vt saluti falsò creditæ non acquiescat: Alvus non est supprimenda, nam per aliquot dies multa colluvies debet per inferiorem alvum excerni & os superius ventriculi confirmari, irritatum & symptomaticæ excretioni malè assuefactum. *Epid. lib 1. pag.25. Annot.5. Cons.24. lib.2.*

Reducto intestino securus tamen ne sit medicus.

48. Mesuæus, capite de intestinorum morbis, vult Colicam ac Iliacam passionem sæpe eodem modo fieri, dum sc. materia collecta est in Monoculo; ac dum agitatur, nec excernitur, augentur dolores, hinc colica, aut Iliaca passio: imò, ait, Clyster quia non pervenit secundùm substantiam ad superiora intestina, sed secundùm vim tantùm, agitat tantùm materiam in superioribus intestinis contentam, sed non excernit, vnde grandi conatu naturæ, quia per inferiora materia secedere non potest, & stercus & clyster per os rejicitur: *Cons.3 lib.1.* Sic mirum cur Volvulus sit tantùm affectio tenuium Intestinorum, vt vult Gal. aph 44. lib.6. Cùm observatum sit rectum Intestinum volvuli aliquando causam esse, aut saltem malum in eo esse, *vnde hist.9. sect.2. lib.3. Epid.* meminit crassorum intestinorum etiam volvulum esse affectum *Annot.4. in id cons. cons.24. lib.2.*

Clysteres aliquando augent affectum.

A vermibus quandoque excitatur.

49. Annotat Mesveus Iliacam passionem à Vermibus excitari, dum illi scilicet loco fixi sunt ac pungunt, cuniculos agunt, imò perforant Intestinum: *Cons.* 31. *lib.* 1.

Vomitus non semper exitialis

50. Gal. comm. in Aphor. 10. lib. 7. scribit vomitum non semper adesse in Ileis, sed quando exitiales sunt: ego tamen vidi quibus adesset vomitus & liberati sunt; imò facillimè omnium succedit vomitus, ut cùm prolapsum est intestinum in Scrotum; nisi quis dicat vomitus in eo Ileo supervenientes non ita lethales esse, ut sunt in alijs speciebus: Aut per vomitus eos præsertim intelligit qui cum fæculenta materia sunt, aut cum chylosa; nam simplices vomitus non ita mali sunt, nisi frequentes admodum sint. *Annot.* 1. *in id cons.*

Confectio Hieræ eximia.

51. Observat Dom. magnus in Volvulosis affectionibus nil meliùs esse quàm dare confectionem Hieræ hæc enim subversiones ventriculi sedat; item induratas fæces aliquando emollit & è recto intestino extrahit. *Annot* 5. *in id consil.* Si humor sit obstruens, sique non sit inflammatio magna, Hieræ primæ debentur aut in potu aut in forma boli. *Cons.* 24. *lib.* 2.

52. Vol-

52. Volvulosis à prolapsu Intestini, inutilia medicamenta laxativa per os sumpta, augent potiùs malum & obstruunt, *Ibidem.*

Laxativa assumpta periculosa in eo qui est à prolapsu intestini.

53. Aqua Theriacalis & vinum conferet, quia inficiuntur spiritus, unde animi defectiones & sudores exolventes. *Ibidem.*

Roborãdum in ea specie.

54. Induratæ fæces hamo aliquando extrahendæ: injiciantur per longam fistulam olea Chalastica, frequentes Clysmi, & acres & exigua quantitate, *Cons.* 24. *lib.* 2.

Hamo fæces aliquãdo extrahẽdæ.

55. Hippocr. lib. de Affect. cùm non admittuntur Clysteres, vult fistulam ad utriculi extremitatem applicari, & ita intestina inflari, post dari Clysteres, quod forte non negligendum in tam periculoso morbo, *Annot.* 5. *in cons.* 31. *lib.* 1. *Consil.* 24. *lib.* 2.

Follis insufflãdus in desperatis ante clysteris infusionem.

56. Volvulo defunctos, & jam convalescentes, tanquam Puerperas curabis, post vitatum periculum; ne sese exponant aëri, néve in victu peccent; & in locum vacuum, post vomitiones chylosas & stercoraceas, subit ambiens torminum magnorum author, *Cons.* 24. *lib.* 2.

Volvulosorum à periculo liberatorum regimen.

In Alvo Adstricta.

Plenior diæta sæpe remedio est.

57. Vulgata est multorum querela quod ijs alvus nimium adstricta sit, nec nisi tertio, quartóve die dejiciat, aut tardiùs multò: multæ solent assignari tardioris alvi causæ; una vulgaris est, & quam oppido pauci animadverterunt, aut ciborum parcitas, aut pastuum intercapedo longa; interest enim multùm inter cœnam præcedentis & prandium sequentis diei, tempus enim medium est horarum sexdecim plus minusve, quod tempus plus æquo satisfacit ciborum coctioni & distributioni alimenti: Nisi forte quædam corpora objicias, quibus calor naturalis imbecillior, non tam facilè suum facit officium: sed generaliùs nos id totum pronuntiamus atque dum tantùm temporis interest, præsertim si vitæ ratio satis moderata & calor naturalis fortis est, siccantur fæces, calor naturalis augetur, destitutus aliqua ex parte pabulo, ut jam contra naturam evadat: id quod multis argumentis potest deprehendi: meliùs cum alijs agitur, quibus alvus quotidie aut bis solvitur, hinc enim multi arcentur ac fugantur morbi, & qui cibis potúque frequenti utuntur, non ad necessitatem sed ad voluptatem, ijs crebrò magis ac profusiùs alvus descendit, ut videatur magis

magis è re naturæ esse, temperantiæ limites parùm egrediendo, paulo crebriore poculentorum & esculentorum usu alvi libertatem procurare, quàm strictiore ac religiosiore victus ratione densitatem adstrictionemque alvi causari, dolorum juxta ac morborum parentem, *Epid. lib.2. pag.* 128.

Vehementia remedia noxia.

58. Alvus pigra est admodum, an ideo vehementioribus pugnandum remediis? nequaquam, Sic fœdè ac turpiter à medicis judicatur, qui quum alvum pigram admodum vident, nilque etiam valido medicamento dejicientem, temerè corpuscula sicca & emaciata graviter medicamentis fatigant: nesciunt enim, nesciunt siccitatem corporis retentricem confirmare admodum, & dejectiones non posse fieri faciles & liberas, nisi humiditas quædam radicalis sit quæ actionem adjuvet; sic enim magna illa siccitas omnem actionem impedit ac intervertit: Interea affatim sæpéque medicamenta valida damus, & dum majorem siccitatem afferimus, nihilominus nostro voto satisfit: *cons.* 16. *lib.* I. Hippocr. *lib. de Aëre, aq. & locis, Quorum, inquit, ventres duri sunt & ad hoc idonei ut amburantur, his dulcissimæ, lenissimæ, ac splendidissimæ aquæ ex usu sunt:* [illegible] nitro aut alumine imbutas & medicatas aquas præscribit, quæ tamen alvum

magis sollicitare viderentur, contra molles, dulces, liquidas laudat: Par quoque debet esse ratio medicamentorum cùm assumptorum tum clysteribus injectorum: nam ut ad ventres ardentes ciendos aquæ molles & dulces, sic & medicamenta lenientia, leniendo solventia & eccoprotica conferunt; contra verò obsunt calidiora & validiora ut Scammoniata, metu Ilei & incrementi caliditatis, siccitatis & firmitatis intestinorum retentricis, quæ causæ sunt præcipuæ adstrictioris alvi; sive quod ægriùs, nec nisi πρὸς ἀνάγκην, alvus egerat reddatque: ita corporibus duritie alvi præditis, aut siccis & squallidis, lenientia potiùs quàm valde attrahentia conferunt medicamenta: *Epid. lib. 1. pag. 19.* Imò ea corpora præhumectare oportet eo modo quo & consulit Hippocr. in Aphorismis, loquens de usu elleborismi: Ideo quidam ex nostratibus Medicis sic illa corpora purgabat ut per tres dies continuos & bolis Cassiæ tanquam alimento sumptis & jusculis vitulinis præhumectaret ac præpararet, *Consilio 65. libr. 1.*

Et acria enemata.

59. Cùm Alvus admodum adstricta, cavendum ab enematis valde acribus; nam dum eorum vis intruditur & transcend[illegible] rectum intestinum; dum alia irritat [illegible] catque validè, & præ obturante fæce, [illegible]

recto

recto intestino, nequeunt se exonerare, sæpe adiguntur ad contrarium motum & mutant suum motum περισταλτικὸν, unde frequentes provocantur Ilei: *Epid. lib* 1. *pag.* 17. & 44.

60. Ego observavi in operibus Artis, medicamentum, etiam blandum, horis pomeridianis tribus à prandio exhibitum magnum habere effectum: hinc discere possumus in his quibus alvus admodum adstricta est, ex usu esse si quatuor horis à prandio exhibeamus pharmacum. *consil.* 65. *lib.* 1. *Annot.* 5.

Leniētiā qua hora assumenda.

In Alvi fluore.

61. Longi cùm perseverant alvi fluores, rarò id fit citra catharrosam Cerebri dispositionem: veteres autem medici eò discernunt fluxum hepaticum & cerebralem à stomachico & intestinali; quod Hepaticus & cerebralis sit periodicus & nocturnus; stomachicus autem diurnus ferè & non Periodicus: ratio hæc esse censetur, ideo illi sunt periodici & nocturni, quod per fluxionem fiant, & præterea, eadem de causa, multis fiunt de nocte, ob revocationem caloris intro & pororum occlusionem, citantur autem tunc catharri: huc accedit motus materiei phlegmaticæ de nocte: Quod autem caput adiuvet maxi-

Diuturni causa sæpe à Cerebro cui consulendū.

mé huiusmodi fluores, & propterea illi consulendum sit, primus observavit Hippocr. lib. περὶ παθῶν *Dysenteria, Lienteria, Diarrhoea, morbi consimiles sunt: hi sic sunt sanandi ut defluxum à capite impedias & à ventre superiore: morbi enim natura hinc est, Annot. 2. in cap. 11 lib. 1.*

Διάθεσις ῥευματική.

62. Galenus primus meo judicio (quod à nullis hactenus annotatum est) fluorum alvi causam unam agnoscit quandam ῥευματικὴν διάθεσιν intestinorum, ut vocat, quam in quodam animadvertit *cap. 4. lib. 1. de locis affect.* qui excernebat cum sensu mordacitatis in superioribus intestinis (quod colligebat ex eo quod post mordicationem paulò longiore tempore desideret) idque ob læsum à pravo medicamento intestinum ac conjecit læsum esse ab eo medicamento intestinum, ac jam in ῥευματικὴν διάθεσιν pervenisse, propteréaque facilè Iecoris excrementa recipere, eáque corrumpere. *Cons. 53. lib. 1.*

Temerè non sistendus.

63. Profluvia alvi temerè sistenda non sunt, alioqui gravis periculi metus est, ut sæpe experientia deprehensum est: Et in his sequendum omnino consilium Hippocrat. *In ventris perturbatione fabas coctas dabis. nisi partes supernæ valde biliosæ fuerint*: id est, si suppressionis multæ materiej biliosæ argumenta fuerint, veritus ne

ne aut transferatur aliò materia, aut partes in quibus restagnat, labefactet, non statim de suppressione cogitare oportet, sed fluxus fluxu juvandus est. *Epid. lib.* 2. *pag.* 128. *&* 230. Septennis Puella Diarrhoea correpta plures dies gravem solidamque materiam alvo reddidit, Consilium cum mulieribus ceptum est, in eam rem largè cytoniatum exhibetur, alvus inde omnino restitit, ea suppressa sæva tormina excitantur, adeoque intumescit venter ut repente hydropica facta videretur; invalescunt dolores, stercus per os rejicitur: aperto cadavere cæcum Intestinum adeo cytoniato obturatum deprehenditur, ut illac nil pertransire posset; imò accidere potest ut illa putris acrisque materia, perereso perforatóque intestino, aliàm sibi viam quærat. *Paradigm.* 42.

Asinini lactis usu repressus.

64. Observavi, quod affirmare ausim, in fluoribus pessimis alui Asininum lac præscribi, repressa humorum malignitate, lactis bonitate, alvus magno commodo substitit: alijs quibus alvus adstricta, leve profluvium usu lactis contigit & profuit; Nec terreri initio debet si obsit, non prosit, nam perseverandum experientiâ docet, fit enim (ut quidam ex veteribus annotavit) ut assiduitate, tandem lac sua bonitate temperet ac temperet cacoëthiam & pravitatem humorũ in corpore turgentium.

Itaque Galen. 3. *de alim.* ait Lac Asinæ rarò in ventriculo cogitur, quod si sal & mel addatur, non fieri potest ut ipsum in ventriculo coaguletur: &c. *Cons.* 50. *lib.* 1.

In Coeliaco fluore & chyloso.

Non est assedus.

65. Serva quædam Coeliaca visa mihi est, ex ijs signis quæ proponit Fernelius: & hic locus siccè non est prætereundus: medici frustra nituntur supprimere, falsa opinione febris ducuntur & ad phlebotomiam veniunt: denique non satis accuratè distingunt τὸ κοιλιακὸν καὶ λειεντερικόν: Ista autem serva ita erat affecta: primùm dolor insignis ad os ventriculi: putabant illam ea in parte percussam, sed frustra, jactatio erat assidua, dormiendi impotentia: quotidie excernebatur copia ingens materiei albicantis, veluti pulticulam referentis, Non Lienteria erat sed excretio Coeliaca; etenim ventriculus suo satisfecerat officio, sed ἀνάδοσις erat impedita: Et in hoc jacet discrimen inter utramque affectionem: febris repente oboritur, tum ob vigilias perpetuas & labores, tum ob motum materiei tam foetentis, cujus vapor cor feriens, non potest non febriculam quandam excitare, & in hoc affectu, si maximè aliàs, oportet cunctari & vires sustine-

sustinere, ut tanto morbo sufficiant: Talis affectio sæpe observatur, ac sæpe medici quid facto opus sit ignorant: *Epid. lib.* 2. *pag.* 218.

66. Cachectici Pueri, ut ij quibus venæ mesaraicæ sunt obstructæ, vel Hepar imbecillum, laborant sæpe fluxu alvi Chyloso; non fit enim suctio, nec exugitur eliciturque pars purior chyli devehi solita ad Hepar, hæmotoseos officinam; & dum medici albicantes & chylosas dejectiones observant, intrepidè purgant & cunctanter, cùm tamen hic audendum sit & diligenter purgandum: donec enim obstructio sublata fuerit, non est spes ægrum convaliturum: procuranda enim omni studio est ἀνάδοσις ipsius Chyli, non subeuntis anfractus viarum Mesaraïcarum & eas tantùm salutantis *Epid. lib.* 1. *pag.* 13.

Prudenter purgandum

67. In Lactibus aliquando & circum glandulas Mesenterij inflammatio contingit, hinc chylosa excretio, Hepate non attrahente nec exugente ob inflammatas mesaręi & mesenterij venas, Et tum alvus quidem fluit & tamen venter intumescit: ideo danda quę Inflammationem compescunt, id quod in multis à nobis est observatum. *Epidem. lib.* 1. *pag.* 25. *Annot.* 5.

Qui est ab inflamatione illius remediis cessat.

68. In Coeliaca excretione febris adest, cum Pulsus frequentia; oritur ob contumacem obstructionem venarum mesaraï-

Aperientia sint in usu.

carum, & ea symptomatica est, ideo oppugnanda ijs quæ contumaciam obstructionis tollāt, nec te moveat quod alvus fluidior sit, chylus enim non suctus, nec elicitur nec rejectatur ob vias interceptas, quarū libertas causam morbi tollet, ut corpori supersit libertas sui reficiundi attracto benigno alimento. *Epid. lib. 1. pag. 13.*

Oritur sæpe à mesēterij angustia nō ventriculi debilitate.

69. Plerasque vidimus mulieres & viros qui certò affirmarent ideo se experientia didicisse quod ventriculum haberent valde imbecillum & lædi facilem, quoniam minima occasione ijs alvus solveretur, & talia redderentur qualia assumpta essent, qui affectus, non leienteria sed propriè ἀπεψίη dicitur ab Hipp. 2 Acut. at errant, nam lactium & venarum mesenterij angustia hoc sæpe facit: nam cum multis sese obruant cibis, aut sine ordine, aut liquidioribus, facilè effluunt, & ob lævitatem intestinorum, seri copiam, mesaraïcarum conniventiam, non ita difficulter alvus omnia quæ assumta sunt, reddit, præterea horariorum fructuum usus & acetariorum ad id plurimùm facit: præterquam quod cùm abundent, maxima ex parte, calore acri, major alimenti pars corrumpitur, cum enim coctio elixationi similis sit, ea non fit à calore sicco & squallido, sed à temperato, ait Galen. *Epid. lib. 2. pag. 13.*

In

In Dysenteria.

70. Dysenteriæ aut sunt intestinales & mesentericæ, aut hepaticæ: absurdum enim est omnem dysenteriam attribuere intestinis, ex eo quod τῆς δυσεντερίας nomen ἀπὸ τῶν ἐντέρων derivetur; Tormina enim melius dixeris quàm difficultatem intestinorum: Intestinales & mesentericæ fiunt ex eo quod illæso hepate, & in Intestinis & in Mesenterio prima mali labes, sive cœlitus impressa, sive à vitio ipsius excrementi manet: Hepaticæ aut sunt Criticæ, aut fiunt κατὰ τὴν λύσιν aut κατὰ τὸν ἐκπιεσμόν: si sunt Criticæ, prohibendæ non sunt, sed humorum cursus frænandus est & moderandus, si fiunt κατὰ τὴν λύσιν, fatiscentis facultatis sunt signum, & hæ sunt lethales, nisi legitima remedia adhibeantur; Cùm verò fiunt κατὰ τὸν ἐκπιεσμόν, id est, per expressionem quandam & excussionem, id eo modo contingit, Cava hepatis sæpe abundant multo humore, eoque heterogeneo, & dum natura id nititur excutere, fiunt vomitiones, nauseæ, ἀλυσμοὶ, ἀπτυσμοὶ, ἄσσαι, febres, & cacochymia communicatur venis & partibus alijs: Ergo si ut sunt morborum ideæ, ita & morborum remedia varia sunt: prout variæ sunt dysenteriæ, ita variare remedia oportet: Nec, quemadmodum multi faciunt, quasi eundem soccum &

Varie medendū pro varietate causæ

cothurnum omnibus aptantes, oport e eodem modo curare omnes Dysenterias quacunque causa ortæ sint, sive ad Hep sive ad Intestina solum pertineat: Ergo Intestinalis Dysenteria est, cùm afflict non sit danda afflictio: in usu solo fortassis enematon & lactis per os sumpti consistendum est: Si Hepar mali author est, & τῶ ἐν πασμῷ in intestina sese exoneret, febrisque absit aut adsit, tunc alia captanda est, ineundâque est medendi ratio. *Conf.* 23. *lib.* 2. Hippocr. 2. Prorrhet. narrat duas esse Dysenterias, unam cum febre, varijs excrementis, Hepatis inflammatione aut præcordiorum, aut ventris cum ciborum áversione: Aliæ quidem sunt sine his signis, cum ramentis quidem & sanguine, sed breviores sunt, & eas vocat λυσιτελίας, fructuosas commodasque ægris, quod aut à diuturnis aut brevibus morbis ægros asserant: De his posterioribus loquens, ait, *Quæ uterum gestant, de huiusmodi Dysenteriis & ad partum & ex partu evadunt, fœtus sanos habent, etiam per multos menses & sanguine & ramentis excretis*: Observatum est in quadam Domina, per majorem graviditatis partem, sævam satis Dysenterjam affuisse, hinc tamen salva evasit & incolumis, vitalem foetum edidit: est enim ubi Dysenteriæ malæ sunt, cùm præsente partium naturalium pravâ dispositione perennis fit graveolen-

olentium excrementorum proventus: est ubi tantùm congeries facta est excrementorum, quorum evacuatio, & foetum & foetam in melioris valetudinis bonam spem adducit: Quæ distinctio & ad prognosin & ad curandi occasionem præbendam accommodata. *Conf.75. lib.1.*

71. Cavendum ne nos in eorum erroribus implicemus, quibus irretitos veteres Galenus 33. lib. 1. de simpl. scribit: illi enim omnem Dysenteriam per sola adstringentia, idque initio morbi, curabant: quod pessimum est, cùm Dysenteria intempestivè suppressa sit calamitosa Hippocrati: *Conf.53 lib.1.* Dysenteria quidam detinebatur, repente suppressa est, & paulò post Insanus redditus est; & Galenus suppressione hæmorrhoidum & Dysenteriæ Nephritin & atrabilarios morbos consequi author est: Nobilis Pictor in foedam scabiem suppressâ Dysenteriâ incidit, *Paradigm.52.*

Non illico sistenda præsertim initio.

72. Causa cur suppressa semel Dysenteria alvus ita restringatur, est quia siccatur Intestinum humore furibundo suppresso, & tum Pus in Intestinis manet, quod tandem interficit: Quod in plerisque observatum. *Ibidem.*

Cur alvus sicca sit ab ea suppressa.

Vacuandum ante usum adstringentium presente multâ cacochymia.

73. Circa usum adstringentium initio, Nota, Si magna est cacochymia & certis colligas argumentis exonerari partē in ventrem, hic potius sensim atque sensim moliri debes evacuationem quàm cogitare de adstrictione, alioqui Aëthiopem laveris; & id causa est cur in multos dies morbus producatur & exulceratio sordidior reddatur, nam tertiâ aut quartâ purgatione multùm educes bilis & seri & pituitæ, quam vix quindecim diebus natura dejiciat, dum sæpe & parum è ventre excernitur, ut Dysentericis in more est, *Cons.* 23. *lib.* 2. Cùm in Dysent. excretio parva & frequens, ideoque sit symptomatica, faciendum est ut contra sit rara & magna; id quod medicamentum Purgans ritè institutum præstabit. *Annot.* 10.

An supprimenda in prægnāte febricitante.

74 Quædam pravis scatens Excrementis in utero conceperat, toto graviditatis tempore nonnullos dolores ad umbilicum sentiebat, præterea tempestate austrina, post immoderatum usum fructuum fugacium, alvi fluore tentata est, qui dies aliquot neglectus; tandem decumbere coacta est, excernebantur cruenta, viridia, [illegible]-χλωρά, interjecto tempore pici simillima, mox ramenta intestinorum prodibant, febris successit, dubitabatur an fluor is esset symptomaticus, propterea que potiùs in febrem esset incumbendum

dum quàm alvi fluorem, vomitus fuit planè æruginosus ante cibum & præsertim à somno: dolitabat regio Hepatis, in hoc phlogosis conjiciebatur: venæ sectio celebrata die octavo febris, tardiùs & nullo profectu: sexto & septimo die excreta quæ cadaverosum olerent: ab Hepate inflammato resudabat inutilis & serosus humor qui in ventriculum refluens, illum perturbabat, & vomitum promovebat, unde frequenter desidendi desiderium, cujus causam revocabant ad serosum humorem qui continenter ab inflammato Hepate resudabat, juvante ad id uteri pondere, unde conatus & inane desiderium sæpe potest contingere: A partibus internis facile resudat humor qui fluorem alvi citare potest, tandem Hepaticæ dejectiones apparuerunt, decimo tertio die peperit vitalem, lochia suppressa sunt: alvus non reddidit ut ante, omnia visa sunt tranquilliora, sed calor sensim intro revocabatur; sequente nocte profusè ridebat, delirabat, repente omnes partes refrixerunt, interiit, ab omnibus clamatum est, & tantæ cladis causa relata est in prætermissam reprimendi fluoris alvi occasionem; quod perperam & imperitè factum fuisset, nam ubi primùm repressa est, mortis periculum creavit: Ac tanta excrementorum varietas, etiam pravissimorum

ſatis abundè docuit ſummam fuiſſe in partibus imis διαχώρησιν: ac & tempus & corporis conſtitutio, & graviditas, & affectus ipſe omnem ſalutis occaſionem præripuerunt: Si alvus ſuppreſſa fuiſſet, non eſt dubitandum quin febris & alia ſymptomata increviſſent. *Conſilio* 15. *lib.* 1.

Intempeſtive ſuppreſſa ver. æ ſect. ſanata.

75. Nobili viro ſuppreſſa Rhei uſu alvus tumorem phlegmonoden totius abdominis attulit, iterata phlebotomia tumenti alvo occurſum eſt, ſanguis erat ἀπεριώδης: *Epid. lib.* 1. *pag* 16.

Aſſiduus clyſmatum anodynorũ uſus, noxius.

76. In fluoribus Dyſentericis aſſiduus clyſmatum anodynorum uſus parùm tutus: & in hoc valde medici decipiuntur; cùm inteſtina abluendi lacte finem non faciunt; dum enim inteſtina ſic proluuntur & diluuntur, effoeminatio & mollitudo affertur ipſis, unde fit διάθεσις quam Galenus ῥευματικὴν vocat, *Epid. lib.* 1. *pag.* 16.

Clyſteres ex oleis ſæpe noxii

77. In eo etiam ſæpe graviter peccatur quod inteſtinis admodum cacochymis oleum ſæpe infunditur: hoc enim malum eſſe Galen. 12. l. 2. de ſimpl. multis demonſtrat: & acria ſalſuginoſáque aliquando demorſis ab humorum acrimonia inteſtinis conferre, & dulcia, ut oleum, acrimoniam inducere; priora quidem, dum adimunt humores qui ſua qualitate moleſtiam inferrent: butyrum autem, & oleum, & omne genus τῶν ἐμμαγμάτων dum ſuam ἰδιότητα facilè deponunt & alienam naturam facilè

induunt,

induunt, si in ventrem cacochymum inducuntur, conversâ immutatáque in alienam naturam, cacochymiam ex eventu augent, *lib. de virg. & mul. morbis cap. 7. pag.* 121. Galeni locus superiùs adductus sic habet, Εμπεπλαστικὰ *cùm in ventrem infunduntur subtus, ut in Dysentericis, aliàs demulcent, aliàs irritant: Si valentiora sint humoribus acribus, eorum humorum vim retundunt: contra si medicamenta contemperantia valentioribus facultatibus, aut multis pauca admista sint, una & ipsa corrumpuntur aluntque cacochymiam: itaque eos vacuare statim oportet, quia mitigantibus & contemperantibus medicamentis irritantur, cùm sint repleti multa nec facilè mobili corruptione*: unde videmus plerosque injecto blando lacte graviùs habuisse: quod accidere videtur, vel quod lac superatum est ab humoribus acribus & malignis & sic natum est augere cacochymiam; vel quod jam ulcus conceptum est, quod, dum perfundit subjectus Clyster, irritat: quod Galenus animadvertere debuit: irritatio & exasperatio aliquando contingere potest ob superficiariam intestinorum exulcerationem. *Conf.* 23. *lib.* 2.

78. Cùm caloris ingentis opinio est, cùm humor qui defertur est valde acer & mordax, potiùs confert cassia cum tamarindis quàm quodvis aliud medicamentum, lenit, mitigat; & si parum laxaverit inte-

Purgandum aliquãdo cassia & tamarindis.

stina, facilè postmodum robur eorum conciliabitur. *Histor. 7. lib. 2. cons.* Cuidam Dysenteria cum multa Cacochymia & Tenasmo laboranti ea exhibita: incredibile est quantum bolus ex ea, frequenter repetitus, profuit: nullum penè clysterem admittebat, ne quadrantem quidem horę in lecto continebatur, id tamen est contra communem usum: eam Hollerius freqnenter usurpavit, & nos sæpe idem fœlici successu usurpavimus. *Annot. 1. in eam Histor.* Alteri etiam Cassia exhibita est & valde profuit, quod forte mirum sit; nam intestinis ita irritatis, bilioso ichore plenis, imò & veluti effœminatis, lenientium medicamentorum usus non est tutus: tamen plus visa est contulisse quàm quodvis aliud. *Eadem histor. pag 174.*

Diuretica quādo conferunt.

79. De usu Diureticorum controverti potest, Si Serum malignum, indomitum & salsum: aut bilis tenuis, dum proluit intestina, ulcerat, pungit & stimulat, si aliò derivaveris, fortè operam non luseris, contra magnum allevamentum aderit; at exulcerationis sæpe causa est humor lentus, tenax, medijs hærens vijs, qui dum per anfractus intestinorum pigro transmittit gressu, profundiùs exulcerat; id quod ex Gal. c 12. lib. 2. de simpl. loco supra adducto colligere est, *Pituita, ait, ob suam viscididatem*

dum

dum exit & transmittit, moram trahens & consistens, perpetuò autem ob suam qualitatem abradens, Dysenteriam parit. Quod si hic diuretica præscripseris, dum materia contumacior reddetur, majores dolores excitatura est: At, dices, tenuior est pars quæ id faciat, id est pungat? Contra hic Galen. ob suam, ait, qualitatem abradit, ergo tollenda est aut mitiganda ista qualitas, alioqui frustra laboraveris: *Cons. 23. lib. 2.* Ideo qui diuretica dant, partem humorum tenuiorem ad Renes avertentes, illam visciditatem & lentorem videntur adaugere, *Annot. 2. in id cons.*

Liquidorum usus nō semper noxius.

80. Galenus explicans cur mictio noctu plurima parvam significet dejectionem, ait ex eo Aphor. nos curationem petere posse alvi humidioris & siccioris: Si humidior, exigua potio sit, & multa ad Renes derivatio: Si sicca alvus, major potio & distributio ad Renes prohibeatur: Si itaque ex eo alvum lubricam esse existimes quod quis Dysentericus sit, fortasse falli possis: nec propterea & à liquidis est abstinendum, nec derivandum ad Renes: in hoc errant plerique, imò si dejectionis materia posset reddi meabilior & liquidior, non tot tormina excitarentur: *Annot. 11. in id consil.*

Lac quando concedendum

81. In Dysentericis fluxionibus pravis non est alienum, contra Hippocr. præceptum, Lac dare, etsi enim concrescat, tamen diuturnitate vincetur, & domabitur corruptio humorum: & id præscripto Hippocrat. fieri potest; quanquam ijs, in quibus dejectiones sunt biliosæ, vetat lac dari: & experientia compertum est quosdam quibus Dysentericæ & Mesentericæ erant dejectiones diu fatigantes, non aliena arte cessavisse quàm usu lactis diuturno; & Hippocr. 2. de morb. mulier. in fluore muliebri bilioso lac commendat, quia, ait, fluxus à lacte obtunditur: quod idem de dejectionibus dici potest; 7. Epidem. init. Filio Eratolai lac per os dat in vehementi Dysenteria. *Annot.* 1. *in cons* 50. *lib.* 1. Vide plura de Alvi fluore Artic. 64.

Si nocet, quomodo emendādum.

82. Medicus narravit de quodam fluore dysenterico laborante, qui post multa remedia, consilio medicorum, ad usum lactis bubuli recens mulcti adactus est: coagulatum in Ventriculo: incredibile dictu quanta inde symptomata, defectiones animi & similia, unde lac coagulatum in Ventriculo aut Intestinis instar veneni esse Dioscorides tradit; tamen cùm necessitas ad usum lactis inclinaret, acutior medicus, jussit ut lac coqueretur, cha-

chalybearetur, deinde aqua injiceretur in lac dum coqueretur; usus est, profuit valde: & illud est de consilio Aëtij capite de coctura lactis, Et admirabile id est, quomodo lac ita paratum conferat, *Epid. lib. 2. pag. 211.*

In Vermibus.

83. Matthiolus cap. 7. lib. 5. Argentum vivum commendat, quod ʒ j. pondere exhibet; quod licet in casibus desperatis contulisse, atque aliquando utile fuisse, dicat, tamen ubi necessitas non urget, & alijs mitioribus medicamentis res peragi potest, hoc præsidio non est utendum, cum pravam corpori diathesim imprimere, contráque stuporem & Paralysim inducere possit: sed multò tutius alij, si quid graviter urget, dulcificatum mercurium exhibent, ex quo cum Aloë ac Rheo sicco & cinnamomo Pilulas formant, lumbricis enecandis apprimè utiles. *Cons. 111. lib. 3.*

Hydrargirum suspectū

84. Quidam febre continua laborabat, apparuerunt symptomata terrifica, præter rationem & morem febris, manebat velut caroticus aut comatosus, desperata omnia, medici nesciebant quò referrent causam tam sævorum symptomatum: Vocatus

Diagnosis difficilis.

Gorrhæus, quo judicio valebat, præsensit id à vermibus fieri: contra vermes pugnatum, cessaverunt ea symptomata: etiam in vitis suspicari oportet de vermibus ut in Pueris. *Epid. lib. 2. pag.* 247.

In Hæmorrhoidibus.

Quando sistendæ

85. Earum fluorem Celsus vocat Purgationem non morbum, scilicet in ijs, in quibus vitium non est internum, sed tantum σκαταθροισμῷ: In alijs contra, Si vitium internum, si symptomaticè omnino fluit sanguis, est morbus: vel dic fieri vi morbi, vel naturæ: Qui sunt cacochymi & laborant hepatis intemperie, quique vitiosum sanguinem congerunt, ij fluxus immodicos patiuntur, atque sanguis peccat duobus modis & κατὰ τὸ πλῆθος & κατὰ τὸ πάθος, maximè verò in mulieribus; Si enim fluxus muliebris, à Galeno συζυγὲς βοήθημα vocatus, non sufficit naturæ ad expurgandum, & fluxus hæmorrhoidum requiritur, malum id est & ut signum & ut causa; Et revera quotquot mulieres fluori hæmorrhoidum obnoxias vidi, eæ valetudinariæ vixerunt. *Ann. 2. in cap. 98. lib. 3.*

86. Qui-

86. Quibus immodicè fluunt Hæmorrhoides, exactè purgari debent: corpore enim legitimè repurgato, promptiùs & tutiùs & desinunt & supprimuntur, cacochymia quæ extra vasa est, foras exigitur, corpus temperatur & refrigeratur: hinc sanguis gignitur temperatior, ideoque minùs ad naturam irritandam idoneus, quæ non potest frui sanguine fervidiore & naturam μελαγχολικωτέρα sapiente. *Ibidem.*

Exacta purgatio convenit in nimio fluore.

In Hypochondriacis Affectibus.

87. Existimo & cruditates primam Hypochondriacæ affectioni occasionem dare, & Phlogosin quandam: sed id alia atque alia ratione, nam cùm homines ἐρυθροί, hirsuti, squallidi ac atrabilarij in eam incidant sæpe affectionem, & virgines quibus obstruuntur venæ, tum ob immoderatam vitæ rationem, tum ob refluxum menstrui sanguinis, potest & cruditas & obstructio, ob phlogosin, illius affectus causa esse: Itaque quibus magnus est proventus humoris atri per adustionem geniti, ij Hypochondriaci fiunt per Calorem, & febris lenta comes est: At in Virginibus Hypochondriacā affectionem parit potiùs cruditas & cacochymia, iuvante refluxu sanguinis impurioris quæ natura lubens, excerneret: Atque hic non

Hypochondriacam affect. cōtrariæ causæ pariunt quæ contraria remedia poscunt.

vtendum est illis remediis quæ ad hypochondriacum affectum per phlogosin aliquam natum, sed cruditates dicuntur pertinere, *lib. de virg. & mul. morb. cap.7. pag.105.*

Cõtrectactio hypochondriorum fallax.

88. Plerique ex iis quibus præcipua cura est de contrectandis Hypochondriis, cùm nec inæqualitatem, nec tumorem, nec renitens quid tactu deprehendunt, propterea iubent securos esse ægros, vnde sæpe in vulgi mentem venit propinato veneno ita languere hominem, cùm recitat medicus nil deprehendisse vitii in hypochondriis: tametsi enim Hippocr. in Coacis, in omni morbo Hypochondrij æqualitatem in qualitate & substantia, in eoque doloris vacuitatem laudarit, non propterea latere nos debet subesse substantiæ totius vitium in viscere contento in Hypochondriis; hoc autem Gal. cap.7. 5. de loc. aff. literis tradidit apertè quod ad medendum & investigandum confert plurimùm, ne temerè inveterato contrectandi hypochondria mori assentiamur; declarat enim quomodo superficies corporis sæpe colore æruginoso infecta deturpatáque sit, cùm nulla existat obstructio aut inflammatio aut schirrus in Hepate: sed, ait, secundùm substantiam temperiei ipsius partis muratur, vt sit temperamenti quædam alienatio: sed sit ita sanè, jam enim accedo ad eos qui quod forte iuvenum

virgi-

virginum nitore, &, vt ita dicam, polito marmore alleciantur iam sibi persuasere officio suo non se defuturos, si vt morbi sedem investigent, manum ad Hypochondria adjiciant, vt hic plus voluptatis ad illos redeat quàm ad ægros vtilitatis) aliqua obstructione aut tumore laboret hepar, an propterea tactus fidem faciet? Quod si neges, habebis Galenum tibi contradicentem, cap.5. lib.5. loc. aff. qui non ita stolidè voluptuoséque ægrarum mulierum inverecundo tactu delectabatur. *Constat*, inquit, *hepar intra musculos positum esse, quod cùm tribus contegatur musculis, fieri non potest vt tactus aliquam illius notitiam præstet, nisi vel magna in eo oriatur inflammatio, vel incumbentes ei musculi valde extenuati sint. Cons 53. lib.1.*

Epicerastica & acria æquè nocent.

89. In Hypochondriacis, qui sunt tormenta Medicorum, ob acres humores qui eos pungunt (qui partim naturâ, partim victus ratione partim curis & solicitudinibus fieri possunt, maximè verò fiunt quibus viscerum est intemperies) si temperantia tantùm adhibemus, malum non collimus sed lenimus tantùm; si acria, & quæ humorem tollunt, irritamus: Idem contingit quod & in herpetibus & serpigine, glutinosa, mollia remedia malum fovent, imò deteriùs faciunt; acria, caussam evocando, non statim sanant sed irritant; sanitatem enim ratione euacuatio-

nis, succum mordacem abluendo & detergendo, non τῆς ἐπικράτειας, efficiunt; imò contemperantia aliquando mordicationem maiorem efficiuut ex accidenti, vt si corrumpuntur, & vnà alunt foventque Cacochymiam, *Annot.1. conf.78. lib.3.*

Humectantia & refrigerantia conferunt.

90. Rondeletius ex Dioclis opinione putat diathesin τὴν ὑποχονδριακὴν pendere à calida intemperie primarum venarum mesaræi: & etiam mesenterii, declarant volæ manuum siccitas & squalor, at cutis squallida labem vitiumque ventris significat; declarat curatio, medicamenta humectantia, refrigerandoque Purgantia, syrupus de Pomis, violaceus, lac Asinæ aut capræ, balneorum frequens vsus à cibo, Aquæ αὐτοφυεῖς, Spadenses &c. imò iis vlcera oriuntur & καρκινώδεις tumores, qui nonnisi Pompholyge, plumbo, cerussa, & mercurio leniuntur & mitigantur; & quod fit foris, idem domi & in visceribus fieri debet, sed impediunt flatus multi qui in Hypochondriacis scaturiunt, & Indicatione quadam contraria avertunt ab vsu rerum humectantium & refrigerantium quæ causam oppugnarent: sic quod est primæ & radicalis affectionis remedium, auget symptoma, vt fit in Hydrope & squalore, & hectica viscerum intemperie, cum enim quæ flatum discutiunt, calidiora tenuiorumque partium esse debeant, siccitatem squaloremque partium adaugent. *Conf.78. lib.3.*

Item

91. Item peccatur in Hypochondriacorum morbis, nam fere ad Lienem opera dirigitur; & dum incidentia, ῥυπτικά, attenuantia, cappares, tamarix, cassutha, chamædris, chamæpitis, imò radices calidiores præscribuntur, hepar siccatur primùm, quia integris viribus traducitur ab iis medicamentis simplicibus; & dum vulgus & medicorum & hominum intendit per corticem tamaricis & asplenium lienem minuere, minuit, imò fortè fit ut perexiguus sit splen, quod malo est, nam satis amplum & validum oportet esse splenem ut Hepatis sanguinem purget, alioqui mille incommoda sequentur, *Cons. 78. lib. 3.* Præterea eorum usu minuitur Hepar, siccatur, augetur intemperies sicca, educitur serum liquato sanguine, & defectu seri sanguis aduritur, & cùm Lien minor est justo, non ritè defœcat sanguinem humore melancholico, quo fit ut in venis & arterijs ardeat, unde pici aut gagatæ lapidi simillimus existit. *Anno. 2. in id cons.*

Incidentia & tenuantia nocent.

92. Hypochondriacæ affectionis cùm ὕπαρξις consistat in intemperie sicca partium in Hypochondrijs contentarum, cum nonnulla caliditate, sine affluxu, sed cum obstructione potius, a sanguinis & aliorum humorum crassitie (quamobrem limaturam chalybis in Hypochondriacis & deco-

Valide nō purgandum

loribus virginibus commendans) ideo illis ut plurimùm sunt φαρμακεῖα ἰσχυρά, nam in ista siccitate partium naturalium, non purgandum ἀδροτέροις vehementer; enimverò hypochondriaci ferè æstuantia habent viscera, calida & sicca sunt temperie, bilis acris genitrice. *Cons.* 78. *lib.* 3.

Hypochōdriorum Phlogosi noxia Purgatio.

93. Hippocr. 4. Acut. in Hypochondrijs inflammatis, sive, sit quædam φλόγωσις sine tumore, sive sint συστροφαὶ, Purgationem reformidat ab initio, verba illius sunt parte 21. lib. 4. Acut. *Hepatis dolores & Splenis gravitates & aliæ inflammationes ac morborum collectiones* (id est, ait Galenus *cum vitiosi aliqui humores in partem quampiam confluunt & in ea coacervantur, quod à fine συστροφὴ dicitur*) *solvi non possunt si quis priùs medicamentis purgantibus purgare aggrediatur, Nam venæ sectio in talibus principalis est, deinde infusa per clysteres, & post venæ sectionem purgans medicamentum securitate ac moderatione opus habet: quicunque ea quæ inflammata sunt, statim in principio morborum medicamento solvere volunt, ii non solum ab intensa & inflammata parte nil adimunt, cùm non cedat quæ cruda est affectio, verùm & quæ morbo resistunt & sana sunt, colliquant absumuntquè, ductoque ad imbecillitatem corpore, morbus superior evadit, qui ubi corpus vicerit, remedium non habet: Et quicunque*, ait Galen. comm. in

part.

part. 22. lib. 1. *multa cruditate laborant, vel qui tenaces ac crassos cibos assumpserunt, quibus itidem Hypochondria intenta atque inflata sunt, aut supra modum calida atque ignea sunt, & si hoc ipso loco aliqua inflammatio est, omnes hi haud quaquam ad Purgationes apti sunt. Cons. 112. lib. 1.*

94. Sed hæc si adsunt, præsertim inflammatio ilium; si adest συστροφὴ, præsertim calida, morbus acutus est: Si acutus, initio agendum est aliquid, nec valet tum Aphor. πέπονα φαρμακεύειν, quid facias, Sines ægrum sine ullo remedio interire? In omni febre ardente φλόγωσις est, ideo non valet agitatio, & tamen, si quid agendum, maximè, initio morbi, dum materia turget: Revera aliud est materiam ὀργᾷν, aliud φλεγμαίνειν ὑπὸ χειρὸς εἶναι καὶ συστροφὴν aliquam esse: & ut patet ex comm. in aphor 22. lib. 1. hinc sumitur omnis distinctio & definitio tantæ difficultatis: nisi dicas sæpe inflammationem esse, & συστροφὰς, & orgasmum esse ob serosos & acres humores attractos à venulis arefactis: Si purgas, consules orgasmo, sed augebis inflammationem: & revera si habetur ratio ipsius materiei impactæ & quæ velut radices in parte egerit, à valido medicamento abstinebis; quomodo intelligi debet illud Hippocr. quod à parte inflammata nil

Et inflammationis & humorum turgentium simul ratio habenda.

conaberis avellere, ſed ſi junctus ſit orgaſmus ob ſeroſos ichores à partibus inflammatis manantes & gravia ſymptomata excitantes, aut ob materiam aliquam non ita ſequeſtratam & στηριγμὸν facientem, ſed per meſenterium ſparſam, & quæ facilè arte noſtra educi queat, non erit alienum tunc moliri evacuationem. *Ibidem.*

Fluor alvi venæ ſectionem non impedit.

95. Cum pleroſque videamus derepente ſuſpenſa intentáque Hypochondria, nec non ſatis liquidam habere alvum, An ſtatim aut ad ſectionem veniendum eſt, quod exiſtimemus diſtenſionem illam ab inflammatione eſſe, an verò ille fluor alvi nos à ſectione venæ debet revocare, quod videmus omnes in eam venire opinionem ut credant locum eſſe nuſquam venæ ſectioni dum alvus lubrica eſt? Audiamus Hippoc. parte 21. Acut. *Obſeſſa inflammatione Hypochondria, non ſpirituum interceptione, Septi tranſverſi intentio: vel ſpirituum protenſiones, ſed à ſpirituum interceptione, pathemata hæc superveniunt: Hæc, inquam, ſectione venæ ſolvuntur:* Cùm ſecat venam in Hypochondrij inflammatione, excipit, Si non ſit ἐκ τῆς ἀπολήψιος πνευμάτων, ubi ſcilicet Hypochondria ſunt in Tumorem elevata, non ſpirituum interceptione, id eſt, ut iſta elevatio non ſit à ſpiritu, ſed ab inflammatione, ut, ex Galen. nihil aliud ſit hoc loco apud Hipp.

τὰ

τὰ ὑποχόνδρια ὀλιγμαγέοντα quàm ὑποχόνδρια εἰς τὸν ὄγκον ἤρμένα : Nam inflatio vel fit à flatibus, vel à mucore aut thrombo, aut ab inflammatione : Et talis sensus est Hippocr. Si Hypochondria eleventur, (cùm enim ὀλιγωρίως meminit, tacitè audit tumorem aliquem excitari) sectio confert venæ, sed hoc verum si elevatio sit inflammatoria, non πνευματώδης, id est, à flatu excitata : Non quin non eadem sit ratio medendi si inflammatio Hypochondrij sit cum flatu aut sine flatu, sed oportet signis syllogisticis assequi an flatus interceptio non causetur istam elevationem. *Ibidem.* Ad curationem hujus mali, ut & ad Tympanitem ortum ob phlogosin lactium, valet illud Hippocr 2. Epid. sect. 5. *Ventrositatem flatuosam* (Græcè ἀνεμώδη) *phlebotomia solvit*, Nam præ calore spiritus multus excitatur qui distendit & vexat. *Annot. 3. in id consil.* Sed an inflammatis Hypochondrijs & fluente alvo potest tutò vena secari ? nam contra docet Hippoc. parte 116. 4. Acut. *Si cui sanguinem auferre confert, ventrem confirmabis*, Gal. in comment. Si post detractionem perseverat fluor, virtutem prosternet : Sed cùm Phlogosis est, aut calor adurens & colliquans, non alienum est demere sanguinem ut ardorem extinguas. *Eodem cons.*

In dolore à dispositione inflāmatoria necessaria S.M.

96. Innumeris dolores ventris inferioris à dispositione inflammatoria, ut potiùs ad Phlebotomiam recurrendum esset quàm ad Catharticum: adeo præsentis abscessus erat metus: multis venam secuimus & profuit. *Epid. lib.2. pag.150.*

Dolor in regione hepatis phlebotomia & purgatione sanatus.

97. Cuidam post speciem doloris Colici in regione Hepatis, dolor oboritur sine febre, saltem non manifesta, fortè videbatur consentaneum quod dolor levaretur si febris superveniret, per Hippocr. aphor. de dolore Hypochondrij sine febre; Et peccatur contra eum aphor. sæpe, secta bis vena & pharmaco dato sæpiùs, convaluit: Credo quod ab orgasmo materiei biliosæ circum concavum & gibbum hepatis dolor obortus est: Idem vetulæ contigit, dolorem colicum esse credebant, pro desperata erat, secta vena bis, & provocata alvo convaluit: Audendum est aliquid, præsertim arte dictante & ratione. *Epid. lib.2. pag. 245.*

Colici doloris nothi curatio in Sanguinis missione

98. Imum sæpe ventrem dolores exercent quos frustra multis adhibitis remedijs, sive ea assumantur sive adhibeantur, solvere aut lenire cogitabis: injectis Clysteribus non solvuntur, medicamentis paulò vehementioribus irritantur: ob similitudinem Colici nuncupantur, quibus tamen

men non in colo intestino sedes est, sed vel in Peritonæo, vel in membranis quæ abdomini ventrisque partibus obtendun-tur: eorum materia aut flatus est, aut acer æruginosusque humor, qui cùm diu resta-gnans in visceribus restitisset, tandem inu-sitatam viam in abdominis spatium aut in Peritonæum sibi patefacit: & hæc in diu-turnis febribus contingunt, quippe natura depulsionem materiæ crisimque in alvum molitur, & cùm nusquam expeditam viam nanciscatur, humorem illum è venis ac visceribus in membranas avertit ac derivat: In 4. aut 5. id deprehendi, qui cùm dies aliquot febre conflictati fuissent, aut quod ejus diuturnitatis eos tæderet, aut quod eum primum natam febrem jugulare cogi-tarent inito cum mulieribus aut præstigia-toribus consilio, impetum materiæ impe-diverunt. Hic sectio venæ utilis; etsi nul-lus penè à secanda vena non abhorreat, cùm dejectæ sint vires admodum: præsen-tissimum tamen remedium, quod materia à centro per metastasin ad habitum corpo-ris viam affectat: Et cùm illic restitet, potest educi sectione venæ: *Consilio 5. lib. 1.* Hippocr. lib. de Affection. eos dolores adumbrasse videtur dum explicat quoru-plex sit Volvulus, unus Hyemalis, alter Aestivus, & Ictericus, tertius Hæmatires & Autumnalis; nam ij dolores ad vol-

ij dolores ad volvulum accedere videntur. *Annot. 2. in id conſ.*

Balneũ in tali dolore valet.

99. Fernelius in talibus balnea uſurpabat viribus nondum lapſis, ac in balneo ipſo medicamentum purgans propinabat: quod dum agere incipiebat, educi ægrum jubebat è balneo. *Annot. 3.*

Cautè adſtringentibus utendũ.

100. Quidam dolore intolerabili cruciabatur, colicam falſo putabant, erat materia concluſa eo modo quo in ſuperioribus, æruginoſa, acris, præſertim ærumnas & moeſtitiam ſequuta, dolores repetebant ex intervallis, non eos ferendo: medici rati Colicos eſſe dolores, calidiſſimis illum fruſtra exercebant, & quoniam vomebat perpetuò, ſtyptica foris admovebant; alij poſtea mitiùs egerunt & materiam illam efferam ſibi aliquam cyſtim machinatam fuiſſe crediderunt; ita blandis ac temperatis utentes medicamentis, educta vomitione eſt bilis vitellina, putris, allevatus eſt & ſanitati reſtitutus. *Conſ. 33. lib. 1. De iis doloribus adi Fernelium.* Cum concluſa materia æruginoſa aut ejuſmodi alia dolores Colicos excitat & inanes vomitiones, prudenter adſtringentibus utendum eſt, quia eorum uſu coercetur magis & obſtructionis occaſio major eſt. *Annot. 2. in id conſ.*

In mesenterij affectibus.

Mesenterii abscessus symptomata & signa.

101. D. de Longueil, ad mensem majum tormina, abundat & humore bilioso & succo crudo: utriusque humoris mores inæquales, motus inæqualis: dolor ad imum ventrem inclinans ad partem potiùs dextram: Turgebant adeo humores ut ferè oppressus fuerit toto aqualiculo in tumorem elevato: febris successit partim periodica, partim non: Tandem excrevit Puris materiam, facto in mesenterij parte, aut Intestino aliquo abscessu, meliùs habuit: post longum tempus & longas adeo Purgationes convaluit, Horrebat aliquando & rigebat, sed Rigor erat à suppurato, &c. *Epid. lib. 2. pag. 272.*

In Affectibus Hepatis.

Quibus grandius hepar ij sæpe dolore Pleuritide mētiente vexātur cùm febricitāt

102. In omnibus Iecorarijs, id est, quibus grandius Hepar, amplius, tumentius & calidius, cum febribus magnis prehenduntur, maxima ex parte, tempore urgentis febris, dolores in claviculis & secundum homoplatas sentiunt satis vehementes: In Pleuritide qui-

dem, cum uno loco inflammatio consistat, tamen in parte longè remota ob communicationem & continuitatem membranarum, dolor intolerabilis sæpe sentitur qui majores sæpe molestias exhibet quàm ipsa Pleuritis, & signa Diagnostica Pleuritidis aut superiores aut inferiores partes occupantis Hippocr. 14. Acut. desumit ex dolore aut claviculas aut ileos regionem occupante: Hepate accenso aut inflammato, aut per insignem febrem æstuante, dolor potest ad jugulum pervenire: bifariam enim dolor tensivus ratione Iecoris surgit, aut enim Hepar nothis costis alligatur, & tunc dolor ad claviculam percipitur, ratione distentæ membranæ quibus non adligatur, à vasorum ipsorum potiùs quàm membranarum distensione dolor surgit; & ut ait Gal. proprius venæ arteriæque dolor veluti in longitudinem extensæ cordæ speciem refert: Quod est notandum, ne cùm hos dolores in febribus aut inflammationibus Hepatis ortos videris, frustra de Catharro comminiscaris; probabile enim est dolores pro partium affectarum situ esse aut κατ' ὄτως aut κατ' ἀντιφρόντως: *Consil.* 77. *lib.* 1. Quemadmodum ineuntibus Paroxysmis intumescit & expenditur Hepar contingens Diaphragma, unde difficilis spiratio contingit, ita quoque dum æstuat jecur, intumescen-

centia est quædam, hinc tractui similis contentio, quo fit ut per communicationem vasa superiora afficiantur. *Annot.* 7. *in id conf.* Quia tamen corpus Hepatis unum est & continuum, sæpe signa inflammatarum gibbarum & simarum exquisitè dignosci non possunt: *Annot.* 8. Membranarum dolor est punctorius sensimque expanditur, punctorius sensus, tanquam in centro laborantis loci, in parte est: tensionis sensus circumcirca musculum est: Sic unum & idem potest punctorium sensum inferre & tensivum, sed diversa ratione: *Annotat.* 22. *in id conf.*

ζύμωσις hepatis venæ sectione præsertim curatur.

103. Cuidam febricitanti tumor & durities quædam ad tactum apparebat; alij Schirrum dicebant, alij non à flatu, quia fugax fuisset: initio Paroxysmorum regio Hepatis apparet tensa & inflata, sed id residit calore febrili aucto: Nos putabamus id esse quod Hippocr. in Epidem. vocat Hepatis fermentationem quandam, nam in Febribus aliquando & cystis fellis intumescit & totum Hepar, fervente & bulliente in capillaribus venis sanguine & turgentibus humoribus; & ij medici, quibus sine experientia ratio quædam suffragatur, nec morbum istum norunt, nec medicari possunt: In tali

In tali affectu non est parcendum sanguinis detractioni, hæc enim largior opitulatur: malactica & foris admota ferè sunt inefficacia: Profluvium quoque biliosum juvat, sed illud non solet oportunè evenire, nisi, detracto luculenter sanguine, ardor mitescat & tumor duritiesque minuantur. *Cons. 76. lib. 3.*

Fœdus faciei color nõ semper obstructionis index.

104. Non perpetuò suspicari nos oportet aut obstructionem in alterutro viscere, aut inflammationem, aut Schirrum, cum corpus pravo colore infectum est, quod plerique faciunt, ad id dirigentes suum consilium, sed perperam: Galenus autem in Hepate κακοπραγίαν ἄνευ ὄγκου agnovit, pote cùm in sua substantia affectum est & pravo etiam tinctum colore, Sic 7. lib 5. de locis aff. inquit, in corpore & viridis color est & plumbeus & alij colores ineffabiles cernuntur, Iecore suum probè officium non faciente sine tumore ullo. *Lib. de virg. & mulier. morbis, cap. 7. pag. 80.*

Rheum aliquando noxiũ illi.

105. Siccitas & calor Hepatis impediunt quominus tutò Rheum usurpemus: præterea cùm viarum libertas est, visque medicamenti pervenit ad Hepar, tutum non est Rheum: sed si obstructio sit mediocris, eo uti debemus; & tantò audaciores esse debemus quantò obstructio est

est majori: quod diligenter notandum cùm de medicamentis calidis mentio injicitur. *Conf. 35. lib. 1.*

106. Ita dicimus aloën non calefacere hepar, licet impensè calida sit, quod priùs intestina pertranseat quàm ad hepar rapiatur, *Ibidem.* An tutus aloës usus in ijs in quibus hepar calidum est? hepar ipsa aloë non transcendit ac superat, nisi in majori sit quantitate, ait Galen. *cap. 2. lib. de compos. medic. S. l.* itaque vix ullum incommodum sequitur in talibus ab aloë: At eodem in loco ait Gal. *nisi multæ obstructiones sint præviæ in quas aloë agat, si Hepar calidius sicciusque fuerit, magna inde cladis sequitur.* **Epitem.** *libro* 1. *pag. 59.*

Aloë nō semper calefacit.

In Hepatis Dolore.

107. Quendam dolor ad gibbas Hepatis vexabat: irrita fuerunt omnia remedia ex arte comparata; Et cùm naturæ totum negotium relinqueretur, rusticus advocatus est, hic similem affectum se aliquando curasse asseveravit: æger confidenter ei sese credit: accipit radicis hederæ pulverisatæ ℨ j. aut ℨ ij, potui dat cum decocto capi aut pulli; non longè post juvatur plurimùm; & ejusmodi remedia à veteribus sunt præscripta, à nobis neglecta, & ca-

Radicis hederæ vis.

dem magno nostro vituperio cum summa laude vsurpant rustici, Ætius caput scripsit de iis quæ purgant cavas & gibbas partes Iecoris. *Epid. lib* 1. *pag* 41.

In Hepatis Inflammatione.

Hepatis phlogosi iterata s. m. conuenit.

108. Quidam febre acuta corripitur, dolor ad Hypochondrium dextrum, satis colligebamus non esse pleuritim, tamen summa erat difficultas ducendæ animæ & quæ in horas increscceret: Spes erat sedatum iri vno medicamento, contra aucta est, metus suffocationis: reuera phlogosis erat pituitosa circum eas partes; & nisi terna venæ sectione provisum fuisset, metus erat abortus: Hippocrat. scripsit, *Quibus dolor ad Hypochondrium sine Inflammatione, his febris superuenient, solutio:* Si morsus est & dolor, hoc inflammationem aut quid simile significat; si talis dispositio non adfuerit & morsus abfuerit, dolor fit tum, aut propter obstructionem, aut flatum, aut inæqualem aliquam intemperiem, quæ omnia calor febrilis tollit, sed cùm febris in isto ægro sæuiret magis, nec de flatu nec de sola obstructione verebamur, sed de inflammatione potiùs aut simili aliqua affectione; Et verò ex Gal ità ratiocinabamur, Carnosa parte Hepatis inflammatâ, gravis fit dolor, tunica circumducta vel vasis inflammatis, Acutus; sed biliosus humor

Aph. 40. 6.

mor & acutus dolorem auget, item spiritus flatuosus exitum non habens, remittit autem pituitosus: si mediocris dolor est & non pungit, vt qui in membrana succingente est, nec ad claviculam aut Ilia pertingit, continget ipsum dolorem fieri carnosis costarum partibus affectis, ideo non est periculosum nec magno eget auxilio: cæterùm cum Hepate inflammato dolor ad Iugulum pervenit, potiùs sequitur venæ aut arteriæ distinsionẽ quàm membranæ, nam proprius dolor venæ & Arteræ est tanquam extensæ in longum chordæ: nil priùs fuit quàm, & ad antevertendam inflammationem, quam futuram suspicabamur, & ad febrem iugulandam, qua forte consumptus esset, ter venam ferire & largiter sanguinem detrahere, *cons. 91. lib. 1.*

Omnibus remediis adstringentia valent gibba pars inflammata. 13. meth.

109. Etsi in aliarum partium inflammationibus initio quidem adstringentia & repellentia vsurpamus, sed Hepati inflammato, vt & ventriculo, omni tempore adstringentium vsu providemus: Nisi quis obiiciat quod à Gal scriptum est, *Novimus* ait, *dulcibus Iecur ac lienem intumescere: supersunt in cibis ptissana, in pharmacis oxymeli aqua mixtum, nam quæ adstringunt omnia, dum eos bilis meatus obstruunt, bilem supprimunt; atque inde iecoris phlegmonis sunt incommoda, maximè quæ in cavis consistunt:* Responde, Galenum illo loco maximè de cauæ partis jecoris inflammatione loqui, in

qua reuera ob inflammationem mesaræi, minùs tutus adstringentium vsus: secundò de cibis mentio potissimùm injicitur; nemo dubitat in cavæ partis inflammatione adstringentes cibos & crassos officere: 3. loquitur de adstringentibus non mixtis: sed cùm gibba Hepatis inflammantur, tutiùs vsurpantur adstringentia, quod longo anfractu eorum vis pertundatur. *lib. de virg. & mul. morb. cap. 7. pag. 130.*

victus debet esse tenuissimus.

110. Plenissimè hic alendum, quod morbus omnium sit acutissimus proptereáque extremos habeat labores, vigor item in propinquo est: Et hic plus occupatos nos esse oportet in oppugnatione morbi, qui plurimi est momenti, quàm naturæ corroboratione, tametsi magna virium iactura sequatur: adde quod alimentum in illo corrumpatur, corruptio autem illa ægris damnum magis est auctura, quàm si in totum alimento abstineatur, *cons. 42. lib. 1.*

In Atrophia.

In pueris & adultioribus non solis analepticis sed vacuantibus curanda.

111. Cum pueri & adultiores Cachectici sunt, ferè pro conclamatis relinquuntur, & quod ad summum maciei ventum sit, nec medicamentulo quidem locum relictum putant, sed soli prognostico: at longè secus res habet; nec fraudari laude debet Fernelius, qui meo quidem iudicio aliquid de Atrophia memorabile consignauit, *Bilis*

flaua

‘ *flavæ & atræ circa Iecur perfusio, Atro-*
‘ *phiæ causa sæpius est, vix enim vera atro-*
‘ *phia obseruatur, in qua viscera præter in-*
‘ *temperiem non multorum biliosorum humo-*
‘ *rum colluvie scaterent & eorum copia di-*
stenderentur: Et cum hæc causa naturalem spiritum & calorem proterat, vix laudabilis sanguis gigni potest; ac in Cachexia quidem medicamento locum relictum putant, quod vitiosa sit nutritio, in Atrophia autem ad solam analepsim confugiunt: at si circum viscera colluuies est istius bilis quæ fouet intemperiem, frustra alimentis eam tollere nitaris: *Epid. lib. 1. pag. 2.*

In Cachexia.

Cachexia à sanguinis corruptione.

112. Mercatoris vxor cùm instaret pariendi tempus, febre prehenditur quæ duplicem Tertianam imitaretur: suberat magna cacochymia, quod ex olidis excrementis apparebat: intumebant pedes & brachia, item facies, ac si leucophlegmatia tentaretur: at mirum fuit (dicebat senior medicus) quomodo non discuteretur morbus hic à febre, cùm Hippocr. febrem aquas ac crudos humores concoquere ac digerere affirmet: sed illud verum est præsertim de febre superueniente, aut de ea quæ esset copiæ humoris analoga, quod in hac muliere non constabat, hic febris corrumpebat sanguinem, sanguinem corruptum

aversantur partes, & facultas alteratrix quodammodo vitiata, non ratione sui sed alimenti, in probum sanguinem affixos humores non conuertebat: accedit quod inflatio ista morbos istos sequi soleat, minúsque propterea terrifica esse soleat, præsertim cùm in neutro hypochondrio tumor aut inæqualitas appareret: tandem de purgatione vna atque altera tertiáque cogitatum est, quod hyposarcidio habitum liberari alij profluuio testatum Hippocr. reliquisset: tamen non erat [illegible], nec tam frequentibus locus fuit purgationibus: imò decipiuntur sæpe medici rerum similitudine; & ea tempestate multis pedes, manus & brachia intumuere, & qui venæ sectione educebatur sanguis, planè putris erat, *Consil*. 17. *lib*. 1.

Clysteres noxij.

113. Insufflatis, turgidulis, vt iis qui à morbis conualescunt, & iis quibus flatibus hypochondria distenduntur, missos facere oportet clysteres, videntur enim nocere plurimùm quia intrudunt flatus, *Epist. lib*. 1. *pag*. 22.

Et iusculorũ vsus.

114. Nocet quoque frequens iusculorum vsus, quia [illegible] quandam & dissolutionem afferunt, ibid. Et quia ab eorum vsu serum augescit: *Ibid*. *p*. 28.

Cura difficilis si febris sit coniuncta.

115. In longis febribus sæpe hyposarcidios & tumor, aut totiùs corporis aut quarundam partium, nascitur manente febre. An hic tutus vini vsus? Non hercle ob febrem

brem: An tutus iusculorum vsus? Non, quia serum augescit: In ista ἀἰτιευςξει quid agendum? Difficillimum hoc & medicos varias in partes trahit, tamen vrgentioris affectus habenda ratio secundùm Galen. *Ibidem.*

In Hydrope.

116 Datur Hydropis species diligentissimè obseruanda, & de qua nemo veterum vnquam scripsit, potè cum quis diuturno morbo confectus fuerit, atque interea temporis medicamentorum vsum neglexerit, tunc enim diuturnitate ista carnes corrumpuntur ac liquantur, hinc Hydropis occasio: *lib. de virg. & mul. morbis cap. 7. pag. 71. cons. 88. lib. 3 cons. 70. lib. 1.* Hippocrates obseruat quod qui purgati non sunt in morbis, per succrescentem cacochymiam in Hydropem incidunt; An verò cacochymia Hydropis causa: Ita hercle, ita enim Galenus parte, 15. sect. 3. lib. 3. Epid. explorans illud Hippocr. quod tempore pestifero quidam in Hydropem inciderint, hydrops ex abundantia prauorum succorum quosdam inuasit: Annot. 1. in *cons 70. lib. 1.*

Qui in morbis purgationem recusant, hydropici fiunt.

117. Hippocr. sect. 5. Epid. *Si Hydropicum tussis corripiat, si quidem omnino animo linquitur, calidis omnibus vtatur, sin minus inebriato ac cibis impleto:* Quæ curatio omnino à ratione aliena est: nam si hydropi-

Hydropici inebriandi ex Hippocr. & cibo replendi.

cus tussit, iam translatio à ventre in thoracem est, sed vino & cibo repletus suff catetur potiùs: sed admirabili eóque interiore sensu duo explicari & intelligi vult ista obscura & parùm probabili enunciatione: Dum fomentis calidis vtitur, hyparxim morbi audit, quæ in refrigeratione consistit, & cùm frigus naturæ hostis sit, fomentis calidis aliqua ex parte intrinseco hydropis frigori occurritur. Vinum autem dat ob ἀψυχίαν, quoniam facilè deliquium tollet calfaciendo & penitissimè subeundo. Sed quid hoc sibi vult, inebriare & cibo replere? hoc dixit, vt te cautiorem reddat, nec enim adeo jejunus & parùm prudens Hippocr. ut hominem moribundum cibo & potu obruere velit, sed ut occurrat fortasse quorumdam opinioni, qui in tanta oppressione hydropici, à qua interit, etiam exactissima diæta vtendum existiment, contrarium contrario opponendo; si enim repletio aquæ est, humoris evacuatione opus est: Quod verum quidem est, quantùm pertinet ad morbum, sed non quatenus ad symptoma præsens pertinet, nam adjectione opus est; nouit item Hippocr. omnes ferè hydropicos ἀπόσιτους esse, & præ impotentia nutritionis sæpe interire ac deficere; cui rei ut occurrat, vinum & cibum offert, non magna quantitate (quanquam vtitur verbo θωρήξαι & σιτίοισι ἐμπιπλάναι) malè vertit interpres θωρήξαι inebriare, potiùs

ver-

vertetem, vinum potui dare & quaſi vini potu munire ob metum ſyncopes & mortis), ſed potius quoniam parva cibi & potus quantitas magnam in homine hydropico repletionis opinionem & ſuſpicionem affert: Et ut non terrearis iſta nimiæ repletionis opinione, monet ægrum θωρῆξαι καὶ ἐμπλῆσαι. *Epid. lib. 2. pag. 125.*

In Anaſarca venæ ſectio noxia.

118. Trallianus in curando Anaſarca venam reſerat, non ratione quidem frigiditatis, ſed quoniam detractio copiæ confert, ut cùm ignis ſuffocatur à lignis viridibus, ligna detrahuntur: ſic detractio ſanguinis leuat naturam parte oneris detracta: tamen, ut ingenuè dicam, iſta ratio Tralliani & ſimilitudo inutilis eſt, non enim animadvertit in cruditate opus eſſe multò calore & ſpiritu, ac per phlebotomiam ejus fit evacuatio; vnde quibus in iſta cruditate mittitur ſanguis, omnibus corporis lentitudo & immobilitas quædam advenit, *conſil. 8. lib. 2.*

Locum habet in recenti menſiũ ſuppreſſione.

119. In Anaſarca ſectio venæ commoda videtur ſi ſit à menſium recenti ſuppreſſione: ſed cùm morbus ab ea ſuppreſſione natus jam affectus eſt, imbecilla ea eſt quæ à ſuppreſſione iſta ſumitur indicatio, nam eſt contaminata ſanguinis moliſque corporis oeconomia, ſuccrevitque cacochymia quæ ex ſe catharſin indicabit. *conſ. 24. lib. 1.*

Vbi febris iũcta, cuius potior ratio habenda.

120. Mercatoris vxor, de qua artic. 111. febris & tumoris, quò detinebatur, curationem non recipiebat; medici rerum humidarum vſum ſuadebant, vſum quoque vini, hi neglecta febre ab humidis rebus ægram avocabant, ut & cruditatem humoris in Præcordiis contentam corrigerent, & tumorem omnium partium extimarum & abdominis minuerent: item vino interdicebant illi, hi eam ad eius vſum hortabantur, Nec abs re dubitatum eſt vtri potiùs eſſet conſulendum, nam & à febre metuendum eſt, quæ dum humores corrumpit, majorem ſemper tumoris occaſionem affert, & tumor iſte curationem poſtulabat, ne, ſi incremento non prohiberetur, tandem hypoſarcidion immedicabilem adduceret; ac revera tumor ille morbi rationem habebat, à febre quidem primò originem ducens, quod & cruditatem eius cauſam corpus contineret & actionem læderet: Conĉto medicorum concilio viſum eſt omnibus, febri & tumori, conſulendum; ita tamen ut potiùs febris, quàm tumor ejúſque cauſa, negligeretur; Humorum congeries & cruditas viſa eſt totius morbi cauſa & febris ipſius & tumoris: in iis humoribus ſepultus calor viſus eſt ſeſe recreare nequiens, ut niſi provideretur breui, leucophlegmatias verus ſequeretur, à quo vix evaderet: Vrinæ ardebant, ſed id niholominus febris habendam rationem indicabat, quod & leuco-

leucophlegmaticis esset familiare; in quibus sectio venæ metuenda, licet febris eam exposcere videretur: ac erratum ab iis qui jam quartò venam secuissent, falsò inducti sanguinis detracti prauitate, cùm hæc iterata venà sectio jacturam caloris naturalis attulerit, cùm incumbendum esset in coctionem tam contumacis materiæ morbum longum efficientis: in tanta enim cacochymia incidebat occasio nulla secandæ venæ: Quod attinet ad veram curandi methodum, hæc adducta sunt quæ Gal. 12. meth. proposita febre cum syncope & cruditate conjuncta pertractauit: nam eò loci nec purgationi nec venæ sectioni quicquam concedi debere explicauit, quod & vires in ea humorum corruptela & veluti hyposarcidio habitúsque tumore elangnescant, & cruditatis ipsa ratio omnem occasionem purgandi præripiat: ita in ejusmodi affectu sola frictione corpus exercet, paulùm admodum majoribus artis medicæ remediis attribuens: Ad summum reuocari debet ejus morbi curatio ad duos canones quos Hippocr. Interpres pro hypothesi proposuit, nam in 1. aph. sectione, febrem hydropi humido junctum constituit, ut vtri tribuendum sit in iis, & similiter complicatis affectibus, doceatur æquè studendum vtrique tandem concludit, ita tamen ut eius quod magis vrget potior ratio habeatur; Posterior hypothesis est de febre quotidia-

na, in qua habenda febris, quæ contraria: & materiæ, quæ ſiccantia & calfacientia poſtulat: Galenus neglecta ad tempus febre, materiei præparationi incumbit: Alij ideo commodam venæ ſectionem dicebant quod ex lochiis & menſibus nonnihil ſupereſſet: tandem dictum eſt id verum in recenti ſuppreſſione, non cùm morbus ab ea ſuppreſſione natus jam affectus eſt: Nec febris ipſa per ſe ſectionem indicat, præſertim quæ à cruditate orta eſt & cum caloris inopia conjuncta: placuit eis vt vino etiam generoſo vteretur, ad excitandum calorem naturalem, vires recreandas, cruditatem coquendam vt idonea reddatur ad excretionem & tumorem minuendum: vinum Abſynthites probatum, apozema præſcriptum &c. *conſ.24. lib* I.

In leucophlegmatia vrinæ ardor venæ ſectionem non indicat.

121. Etſi in leucophlegmatijs ardeant vrinæ, ſectio tamen venæ metuenda, licet febris præſens eam expoſcere videtur: nec eò adducere debet ſanguinis educti pravitas, quia talis in iis redundare conſueuit: præterea jacturam caloris naturalis affert, qui neceſſarius ad coctionem contumacis materiæ: *conſ.21.lib.*I.

Valida purgantia noceat.

122. Nunquid in vulgata Hydropicorum curatione plurimùm vbique aberratur? Nam cùm paſſim hepar hydropicorum vitiatum ſit, exuccum & per quendam maraſinum σκεληφίᾳ arefactum, tamen ſæpe & confertim dantur ſcammoniata, anti-

antimonium, ſuccus ebulorum, ſambuci, thymelææ, chamæleæ, tithymalorum, nunquid adaugetur hepatis intemperies? nunquid malum malo cumulatur & augetur perpetua generatio? vnde nullo profectu hæc omnia propinata vidimus, imò ab his multos interiiſſe teſtamur, quod ſerum vtile traxiſſent, & majorem ſitim, febrem, ſqualorem corpori attuliſſent, nil de materiâ morbificâ dempſiſſent: Num potiùs paracenteſis confert, quàm nullo profectu & cum auctione cauſæ iſta medicamenta præſcribantur? *Epid. lib.*1. *pag.*43.

Alvi fluor quando ſalutaris.

123. Hydropem alvi fluor tollit? Si à σωματροισμοῦ verum, aliàs apud Hipp. fluor alvi necat, aliàs iuvat. *Epid. lib.*1. *pag* 6.

Diæta ſiccans nō ſemper vtilis.

124. Qui curant hydropicos, eos aſſis iiſque paucis vti jubent, & potum valde circumcidunt; & vt concedam ratione ipſius ſymptomatis id quadrare, ratione morbi & cauſæ ipſius id omnino rejiciendum: nam maraſmus ϖϑάρρυϑμ & intemperies ſicca, cum inopia caloris naturalis appulſum veri alimenti, & actu & poteſtate humectantis, requirit, ſiccitas verò ipſa tantam potus abſtinentiam dehortatur: itaque prudenter ſe hic gerere oportet: *Epid. lib.* 2. *pag.*136. *Ani.* 16.

Iulepi & apozemata nocent.

125. Nunquid, ut vulgò fit, iulepi & apozemata conferunt? annon ſua vi diureticâ id quod tenue eſt per deducunt, craſſiorem partem relinquunt: at hoc

morbum auget? nunquid radicum vis coctione exolescit, & plus humiditate aquea decoctionis officitur quàm vi qualicumque hydragoga inclusa prosit? ut convalescas omnino potu temperandum, & liquor apozematum conferet? *Epidem. lib. 1. pag. 10.*

Paracētesis sæpe inutilis.

126. Paracentesis potest facilè administrari, sed audio à viris fide dignis, qui id genus, ad miseris mortalibus opitulandum, remedij non repudiarunt, periculum ex eo non sequi quod fiat sectio, nec quod evacuetur aqua saniosa, aut quod rursus succrescat nouus humor: sed quod, qua parte sectio facta est, erysypelas facilè & frequenter consequatur oboriatúrque, deinde è vestigio sequitur gangrena & sphacelus: cur ita hoc malum gliscat & adhærescat, nequeunt rationem reddere, nisi quod loco vacuatæ aquæ, flatus nescio quis malignus surgat, & quod occursu frigidi intestina, vetere colluvie delectari solita, facilè nigrescant, *Epid. lib. 1. pag. 203.*

Abdomine puncto eius tumor subsedit.

127. Puellæ febris continua, elatum Abdomen in tumorem; mirum quomodo tam subitò hic tumor natus, præ dolore interiit, acu abdomen mortuæ punctum, magno edito sono venter totus subsedit. *Paradigm. 1. 1.*

Hydrops sudore sanatus.

128. Cuidam hydropico sudores toto corpore manarunt, & aqua totum corpus diffusum erat, hinc curatio, *Paradigm. 88.*

129.

129. Cuidam ad vivum secti sunt vngues, Abdomen intumuerat, exercuit corpus, per extimas partes aqua defluxit, conualuit. *Paradigm.* 50.

Curatus sectione vnguiũ.

In Ictero.

130. Hippocr. lib. de locis in hom. *Medicamenta Cholagoga ne exhibeantur, quia corpus conturbatur, vbi autem siccum fuerit corpus quod conturbatum est, corpus nutrito, nec medicamine deiice aluum: sin homo viridis & luteus sit, purgato, nequaquam siccato, vt is color stabilis non sit:* Vbi monet Hippocr. Ictericum humectandum, deinde purgandum, & cùm corpus resiccatum fuerit, non esse pharmaco turbandum: sin sit luteus & viridis (χλωρὸς) audacter purgandum: id est, si superstes sit cacochymia, cujus soboles sit coloris defædatio, à purgatione temperare nefas est. *lib. de virg. & mul. morb. cap.* 7. *pag.* 79.

Cholagoga nocent ex Hippoc.

In Lienis Affectibus.

131. Vt in hepate Galen. cap. 7. lib. 5. locor. Aff. κακοχυμίαν ἄνευ ὄγκου agnouit, potè cum in sua substantia affectum est & prauo etiam tinctum colore, ita & in liene: *Sic*, inquit, *in corpore & viridis color est & plumbeus & alij colores ineffabiles cernuntur, Iecore probè suum officium non faciente*

Errat in opere sæpe sine tumore.

sine tumore vllo, & ut inflammatio in hepate, & obstructio & totius substantiæ vitium quod ad διαφθορὰν reuocari potest, reperitur, idem de liene censendum est, *lib. de virg. & mul. morb. cap. 7. pag. 80.*

Ren tumens mentitur splenem.

132. Ren potest quadruplò major esse, etiam consumpta carne, & facere opinionem tumentis splenis, id quod observauimus, *cons. 82. lib. 3.*

De obstruentia sæpe illi noxia.

133. Sæpe falsa lienis affecti opinione dantur medicamenta splenica, ut in hypochondriacis calidis & siccis, quibus minuitur hepar, siccatur, augetur intemperies sicca, educitur serum; liquato sanguine & defectu seri sanguis aduritur: & cùm lien minor est justo, non ritè defœcat sanguinem humore melancholico, quò fit ut in venis & arteriis ardeat, vnde pici aut Gagatæ lapidi simillimus existit. *Annot. 2. in cons. 78. lib. 3*

Qui lienosi nõ purgandi ex Hippocrate.

134. Hippocr. part. 115. 4 Acut. ἀχέους, Raucos, lienosos, τοὺς λειωαίνους, quibus contenta hypochondria, morbo regio laborantes, quorum venter cruda egerit, purgatione interdicit: Quod lienosos medicamenti vsu prohibeat, id non probatur Galeno, imò ob nigrorum melancholicorumque excrementorum proventum, eos præ cæteris medicamentis agitari vult, idque ἀδεστικῶς, id est validè vehementérque, ut loquitur in aphor. Hippocrates: sed est vbi lienosi medicandi sunt, est vbi non;

non : non adeo imprudens est Hippocrates ut eos lienosos purgare prohibeat quorũ in lienis venis plurimùm humoris fœculẽti conclusum coacervatũmque est, cum medicatio eis plurimùm ex vsu futura sit : sed de iis maximè mihi videtur intelligere quibus imbecillus lien, aut præ imbecillitate nequit corpus, præsertímque hepar, defœcare, ut inde totum abdomen intumeat, præcipuè flatibus malis ibidem coërcitis, necnon corpus emacietur ac deflorescat : quis enim eos medicamento, præsertim valido, agitabit ? itaque non erit alienum duas has voces conjungere λειφαίμους καὶ σπληνώδεις, ut de lienosis emaciatis & extenuatis locus intelligatur, quibus nimirum imbecillus est lien, & corpus pene exangue. *lib de virg. & mul. morbis cap.7. pag.*86. Hippocr. 1. de morbis monet splenicis alvum turbatam conferre, sed addit, splenicis à pituita alba detentis : *Annot.5. in id caput.*

135. Medicus naturæ imitatorem sese præbeat, lienem aliquando commodè per renes & vesicam repurgando : quanquam nulla communis via est & per varios anfractus oportet ad hepar sanguinem refluere, tamen illud experientia docuit : lienem autem per vrinæ excretionem, præsertim nigrioris, juvari declarant melancholici & mulieres non menstruæ, quibus ad lienem

Diuretica conferunt in eius affectibus.

congeritur multus humor niger, cujus pars in cerebrum lata mentem percellit, altera subsistens dolores & tumores lienis excitat; quod & apud Hippocr. legere est, nam ait mulierem in Thaso fuisse δυσάνιον, id est, morosam; illi vrinæ erant nigræ, non tamen pestiferæ, quoniam συναθροισμὸν humoris melancholici ob suppressos menses sequebatur: Et ut nephriticis per fluentes hæmorrhoides salus obvenit, tametsi viam quâ id fiat nulla ratio demonstret, ita & lienosis per renes: non erit itaque alienum in lienosiis affectibus diuretica aliquando præscribere, non ut materia in renes retrahatur, sed ut spleni vsu attenuantium & incidentium consulatur: *lib. de virg. & mul. morb. cap. 7. pag. 144.*

Cineritia hypostasis in vrinis familiaris spleniticis.

136. Quibus lien laborat, iis vrinæ cineritiam hypostasin habere solent, at hypostasis non est, tamen juvat tales excerni vrinas, alioqui res deteriori loco sunt, & id fit ob congestionem & exonerationem partium vicinarum: Quibus color subviridis est, eos talis vrinæ excretio initio juvat, testatur id Galenus loc. allato sub finem *Iecore aut liene, ait, male affectis, deiectiones serosæ & tales vrinæ excernuntur, idque commodè*: Quod non ab affecta parte defluere sine ratiocinatione rudis tantùm experientia significat, alioqui foret magnæ cruditatis argumentum, cacochymiæ

miæ & humoris superflui. *Epid. lib.* 1. *pag.* 6.

Noxia remedia valentia.

137. Galenus lib. 3. de natur. fac. sub finem, legitimæ lieni medendi rationis capita attingens: si incidere, tenuare, reseraréque consilium est, ita temperatos esse vult, ut iis vtamur quæ vim tenuandi citra manifestam qualitatem habent, ne vehementiùs succus calefactus incrassetur obturétque magis: *lib. de virg. & mul. morb. cap.* 7. *pag.* 112.

Medicamentis addenda roborantia.

138. Quoniam verò pars spongiosa est lien, cujus attrahendi facultas (quam tamen validam esse oportet ut coloris suauitas concilietur heparque defæcetur) facilè hebescit ac mollescit, ita natiui temperamenti ratio gerenda est, ut quicquid moliamur, robur concilietur, alioqui, humore nigro non prolecto, color malus fœduśque corpori inuritur: *lib. de virg. & mul. morb. cap.* 70. *pag.* 112.

Aceti vsus suspectus.

139. Mirum totam antiquitatem in affectibus lienis perpetuò commendasse vsum aceti, siue foris siue intus quid agendum foret, vnde aut radices in aceto madum foret, vnde aut radices in aceto macerant, si quando apozematon vsus inciderit, aut pulueres radicum siccatarum cum oxymelite exhibent, imò nil perin-

de familiare ac oxymeli, vnde & paulò ante nostram ætatem omnium Pharmacopolarum officinę oxymeli resipiebant. nullúmque vel medicamentulum exhibebatur in quo non aliquid oxymelitis exhiberetur, sed nunc, quomodo id factum sit, nescio, planè videtur inolevisse: miror autem veteres in vsu oxymelitis tam liberales fuisse, præsertim cùm de lienis affectionibus ageretur, cùm tamen plenè Hippocrati repugnet, cujus tamen se assertores esse volunt: nam præter alias offensas, melancholicis nocet plurimùm, nam μέλαινα χολὴ est acida, præsertim cùm corpore præter naturam habente est κατακορὴς ἢ ἄκρητος id est, sincera meracáque, vtpote suo naturali sero destituta, quod humorem contemperat dominantémque qualitatem micare non sinit: quod si verum est, actum majorem humori acredinem comparat, atque ita lædet: obiter autem quæram, cur dixerit μέλαιναν χολὴν acidam esse, cùm est sincera, corpúsque malè habet, nunquid perpetuò est ejusmodi? id audies κατ' ἦττον καὶ μᾶλλον, nobis enim sanis acuties humori non ita est exquisita ob seri mixtionem: ideo diligenter hoc notandum est, si quidem cùm ægrotamus & de splene querimur, tum ad oxymeli confugimus, & tamen humor ater jam acuit plurimùm, ut mirum non sit si feroci at

ci at plurimùm vsu aceti, si quidem ut scribit Hippocr. parte 39. lib. 3. acut. ὄξος αἰκαχολῶν μελαινῶν ὅς acetum ita est affectum ad humores nigros & atribilarios, ut eos moveat, incitet, impellat ac cieat: quod si suo sero (quod Galeno est ὄχημα non solùm πρὸς τὴν τροφὴν sed πρὸς ἀναχώρησιν, non ad nutricatum sed ad exclusionem) destituti fuerint, rebelles sunt ac obstinati, & dum subit acetum, subigit, sic humor ater ζυμοῦται, μετεωρίζεται, πολλαπλασιοῦται, id est, aceti subigentis vi, fermentatur, aut fermenti modo subigitur, intumescit, attollitur, necnon multiplicatur: imò id aliquando observatum, est melancholiæ morbo detentam mulierem cum dolore sinistri hypochondrij, vsu vini albi, quod subigendi tenuandivè vim habet, ita afflictam, ut nullo penè loco consisteret: *Ibidem pag.142.*

Nimia resolventia nocent.

140. In remediis externis, ut & in internis, cautos esse oportet, nam cùm primùm quis de lienis tumore aliquo conqueritur, statim ad emplastra solennia ex Gummi ammoniaco in aceto forti soluto, gummi elemi, opopanace, bdellio confugitur: nam his cùm digerendi, imò & ex alto attrahendi, vis

insit, dum quod in liene tenuius est, proliciunt, materiam contumaciorem reddunt: si itaque emollias & non digeras, cancri metus esse debet: schirrus in parte spongiosa emollitus & non digestus, facilè carcinomatis naturam induit: si digeras, tenuiorémque humoris partem elicias, schirrum contumaciorem reddes: sic par vtriusque studium esse debet, & aliàs remolliendum, aliàs digerendum. *Ibidem. pag.* 143.

Frigida admota aliquādo prosunt.

141. Errant quoque medici qui ἀδιαφορῶς ad hypochondrium sinistrum & regionem splenis olea calida, fotus calidos semper adhibent, apud Hippocr. 5. Epidem. locus est de Polycrate, cui fomenta ad splenem calfacientia oberant, refrigerantia proderant, *Lycino Grammatico ex feb. e biliosa ex splene, capitis gravitas &c. & alibi, post Pleiadas biliosi, splenes magni, duri, dolorosi, sanguinis eruptiones, aliis sanguis biliosus ob splenes.* Et libro de internis affect. meminit cujusdam morbi à copia sanguinis orti, in eo secat venam internam cubiti sinistri, alioqui in eos incidit excretio sanguinis fœculenti multi à qua intereunt. *Annot.* 1. *in cons.* 32. *lib.* 2.

Vinum convenit.

142. Sunt qui negant conferre vinum album lienosis & melancholicis, quod id subigit instar fermenti succum melancholicum

licum illic restagnantem, An illud verum? contra substantiæ tenuitate vrinas & sudores movet *Epid. lib. 1. pag. 10.*

In Calculo Renum. & doloribus.

143. Mercatori dolores implacabiles ad regionem lienis & ferè infra, ad vmbilicum penè: tumor quidam percipiebatur: tandem interiit, non credebant dolorem esse nephriticum, & tamen erat; at situs doloris & partis decipiebat: aperto cadavere inventus est Ren insignis loco dimotus, & ad regionem lienis, aut naturâ aut aliqua alia vi detrusus: sic imposuit valde medicis: idem contigit Cardinali à Guisia, curabant eum splenicum pro Nephritico: Ren quadruplo major erat quàm à natura esse deberet *Epid. lib. 2. pag. 220.*

Renum dolor specie splenici fallit.

14 . Galeno ipsi obortus est tantus dolor vt sibi perforari partem terebra putaret, ac præsertim qua parte vreteres à renibus ad vesicam protenduntur: in calculi opinionem eo loco fixi ventum est: at excretio declarauit vitream pituitam hoc doloris tædium attulisse, quæ omnium frigidissima est: *Paradigmate* 156. Idem alteri contigisse novimus, frustráque ei tanquam

Colicus specie nephritici.

calculoso manum auxiliarem adhibebavimus: nam post infinita prope remedia per penem frigidissima pituita, dolorem inferente, excreta convaluit; quanquam & fortè colica nephriticáque simul aderant, *Ibidem.*

Orthopnæa à calculo in renibus.

145. Quidam orthopnoea laborare videbatur vnde gravissimè haberet; nonnulla erat suspicio affecti pulmonis, non tamen certa erant argumenta quibus appareret vitium in pulmonibus conceptum: tamen cùm anhelosus maneret, quæsitum quæ illius difficultatis causa esset; multis ad vnguem pertractatis, in eam ventum tandem est opinionem, ut nil tale in pulmonibus consistere crederetur quod eam difficultatem involueret: sed ut plerique sunt aliis oculatiores, dictum est suspicionem magnam esse calculi in renibus: quod cùm contingit, aliqua tum difficultatis species apparere potest: consultum renibus est, deturbatus remediis convenientibus calculus, libertas respirationis est restituta: causam autem ejus rei esse volunt, quod nervulus est à sexta conjugatione pervadens diaphragma & ad renes vsque perreptans, qui oppressus, ut in opposito femore stuporis sensum infert, ita in partibus superis difficultatem nonnullam?

Respi-

respirationis afferre potest, nam renes ambigunt inter partes superas & inferas: & nos vidimus mulieres aliquot & viros quibus familiaris renum dolor est, gravis & pungens, qui sæpe conqueruntur de dolore lateris, ac si pleuritis aliqua nothas costas occuparet, cùm tamen nil sit tale; sed ob obsidionem renis à calculo, aut ejusdem oppressionem ab aliqua re obstruente, ratione nerui implantati in renis corpus, idem fit quod & in lienis aut hepatis tumore aut obstructione: nam circum claviculas dolorem sentiunt tensivum: Quærat quis, cur non id omnibus calculosis contingit, aut quibus præpediti renes? non est necesse, nam sæpe insigniores sunt nervi in aliis atque aliis, ac errore quõdam naturæ in eam sedem partis alicujus inseruntur, in qua sensus viget magis, ac consensus major est cum partibus vicinis, sic non omnibus Calculosis femur stupet. *Cons. 46. lib. 1. De Dyspnoea à Rene purulente vide lib. 7. art. 68.*

146. Quibus urina acris & mordax, qui sicci, & squallidi sunt, nec nõ temperamento bilioso, ijs maxima ex parte arenulæ in urinis apparent, hæ autem sunt veluti particulæ humoris biliosi & salsi in sabulum conversæ & concretæ, *Epid. lib. 2. peg 254.*

Nõ omnes arenulæ calculi indices.

Vrinæ fallaces.

147. Cum curabis ægrotantes qui olim nephriticis doloribus obnoxij fuerint, aut jam etiam oppressos obsessosque renes habeant, cave decipiaris in judicandis urinis, sæpe enim hic fallaces sunt & medicos decipiunt. *Epid. lib. 1. pag. 53.*

Phlebotomia eximia.

148. Abbatis N. prompta solutio doloris nephritici detracto Sanguine, pulsu pleno & magno, declaravit quod ad compescendum motum humorum ad Renes laborantes sese inclinantium, nil priùs sit phlebotomia; quanquam affectus ipse, quatenus talis est, hoc remedium non exposcit; Sed Galenus in lib. de renum affect. hoc remedium valde commendat, *Epid. lib. 2. pag. 230.*

Renum dolor hæmorrhoidibus sanatus.

149. Cuidam cum in gravissimo renum dolore pus, sanguinem & crassam pituitam mejeret, quia tumebat *hæmorrhois*, & dolor non cedebat remedijs, apertione hæmorrhoidum, incredibili celeritate, dolor conquievit. *Paradigm. 71.*

Alia remedia ad præcautionem, alia ad curationem cõveniun.

150. In Calculo spectatur Generatio, Transitus, Mora; Græcis γένεσις, διέξοδος, διαμονὴ: rursus, aut Curatio aut Præcautio: Sæpe cum formatus Lapis, irrita sunt remedia, quod dum frustra aut deturbare aut comminuere lapidem volumus, sæpe malum augemus, fusâ liquátave nova materia, eáque ad renes devecta: cùm præcautioni locus est, blandis ac lenientibus agendum, ne, dum materia impetu movetur,

tur,

tur, dolores qui priùs erant aut exigui aut nulli, excitet ac irritet; cùm curationi, videtur Hippocr. vehementioribus uti, ut veratro: quanquam dicat quispiam, non proinde sequi ut vehementius medicamentum usurpemus, quod Hippocr. hujus meminerit, nam 6. Epid. etiam, dum de puellis repurgandis agit, meminit elaterij, Sed verba Gal. satis indicant etiam intelligi posse satis validum medicamentum, alioqui rejecisset, *Iuvenes*, inquit, *veratro purgandi, consilio Hippocr. cùm antiquus affectus est & quasi vectibus extrudendus.* Quanquam idem hoc præceptum etiam ad omnes affectu renum laborantes extendit; imò duo momenta curationis omnium morborum renum, crassorum humorum extenuatio, & corporum in Renibus contentorum, vicinorumque solidorum mollities & laxitas: *Lib. de Calculo & Cons. 32. lib. 1 pag. 115.*

In Pueris potius habenda ratio causæ materialis, In viris Efficientis.

151. Interest ad therapiam scire quæ Calculi causa efficiens; an plus materiei tribuendum, an calori opifici: Ego credo acrimoniam caloris renum in viris, præsertim si cruditas & angustia nonnulla concurrit, legitimam concretionis causam; nam cùm arefactione, assatione & digestione rei tenuioris, compactio fiat ex materia cruda & crassa, causa efficiens potentissima est calor acer, mordax, attenuans & digerens: & quia in adultis magis vi-

get ac dominatur, qua parte plus ejus est, in ea cogitur ac compingitur materies, maximè verò si ignava sit vita & cruditatum cumulus: In Pueris halituosus est calor & blandus, materia fusa à calore blando elabitur, sic nulla coagmentatio fieret, sed tum cruditas ob ingluviem, inordinatos motus & diætam, unde urinarum est crassamentum, nullomodo ab opere cessans natura, ad vesicam excrementa depellit; & hæc, suopte pondere ac nutu conglomerata ac conglobata, principium dant concretioni, calor enim naturalis, coquendo & agendo, in opus semper incumbit, itaque quod facit acrimonia caloris in lumbis virorum, materia aliqua præsente, idem facit occasio multæ materiæ in puerorum vesicâ, hinc renales calculi sunt friabiles, vesicæ lapis, & quicquid in ea concrescit, indissolubile & minimè friabile existit & apparet: & virorum concretiones magnâ ex parte sunt parvæ & exiles, & nonnisi diuturno fiunt tempore, puerorum verò ingentes sunt & brevi fiunt: Sic calor acer & mordax in viris, anticipat elapsum materiei in vesicam, & ante cogit quàm natura deposuerit, contra in Pueris eo usque procedit donec ad vesicam veniatur: & ad coagmentationem in vesica facit frigiditas ipsius materiei & ipsius vesicæ, ut pote partis spermaticæ; & cùm pueri subligaculis careant, fundus vesicæ facilè

cilè refrigeratur, spermaticæ autem partes & membranosæ frigore facilè afficiuntur: Ergo in viris potius habenda ratio causæ efficientis, in pueris materialis; licet in utrisque utraque causa cernatur, sed secundum magis & minus, in viris acrimonia caloris renum, & materiæ quidam squalor cernitur, ut certa ipsius concretionis in renum corpore causa: at in pueris materia non est ita squallida, ideo diluitur ac diffunditur ad vesicam usque, in viris contra: Quod autem in calculosis nephriticis dominetur calor contra naturam, patet; quia perpetuò ferè sunt sitibundi ac nauseabundi, unde apparuit sæpe venas eorum, quibus calor est acer ac mordax, aut quibus multa bilis in gibbo hepatis congeritur, arenulas multas continere, quæ à genere venoso possunt impuné renes transire ad vesicam, & ibi adhæsu pituitæ coagmentari. *Lib. de Calculo pag. 75.*

Temperamenti diversitas variat remedia.

152. Magni quoque refert scire quę corpora Lithiasi apta, nam aliter se habent lapides in biliosis, siccis & sobrijs; aliter in gulosis, vino & abdomini deditis: illi arenulas potius cogunt, hi corpus quoddam, nullo indissolubilius, & credo quod qui crustis panis utuntur, arenulis possunt esse obnoxij. *Lib. de Calculo pag. 75.*

Generationis modus diversus remedia variat.

153. Tribus modis fieri potest Calculus, uno per modum obstructionis, ut in senibus: quia enim multa restant excrementa, ea tempore vel per se vel à calore siccata, non simul & semel, sed progressu temporis callosam acquirunt consistentiam & vias angustas obstruunt & parùm probabile, quod à Galeno dictum, in senibus non cogi calculos. non quin adsit materia, sed quod calor sufficiens desit; quivis enim calor mediocris id præstare potest, ipso docente commentar. in aphor. 15. lib. 6. Epidem. section. 3. *Vrinarum crassitudo creandorum calculorum in pueris prima potissimáque causa est: caliditas etiam mediocris ad spissandam materiam satis esse potest, &c.* 2. Per modum Coctionis, in qua requiritur multus calor & qui tempore cogat, ut materiam non lentam, viscidam efficiat, exhausto sero: quem Galen. in aphor. constituit, dum loquitur de Lithiasi propria puerorum passione: eundem modum agnovit Hipp. lib *de Aëre aq. & loc.* dum scribit eos calculosos fore quibus alvus exæstuat. 3. Non tam vi efficientis quàm materiæ: sic Hipp. & Galen. in pueris solam, vel præcipuam saltem, vrinarum crassitudinem lithiaseos causam ponunt; imò Galenus aphor. 15. 6 Epidem. sect. 3. exiguum tempus ad coagmentationem requirit, præsertim cùm materia præsto est. *Crassities eiusmodi urinarum collecta & in unum*

unum coiens, (supple in vesita) cùm semel aliquando non apto tempore excreta, intus diutius remanserit, concrescendi initium cæpit: principio facto, facilè quicquid crassi in vesicam illabitur, priori agglutinatur, ut in sponte natis aquis cernitur, & in vasis in quibus aqua quotidie calefit: Vt non sit requirendus tantus calor: non diathesis aliqua parentum; quis enim dubitat usu casei primo quoque tempore non posse cogi calculum? *Cons. 12. lib.* I.

Diuretica sæpe noxia.

154. Illud dolendum ita sæpe contingere usu auxiliorum nostrorum, ut cum frustra pollicemur exturbationem calculi usu calidiorum medicamentorum, arenulas multas excernentes, hac inutili fortuitáque excretione ægros recreantes, contumaciorem multò Calculum reddamus, carè enim emitur tantula hæc excretio, quam natura per se moliri posset, *cons.* 32. *lib.* I. atque aberrant qui omnibus calculosis omni tempore diuretica præscribunt, sanguinem fundentia & liquantia, omnibus corporibus, omnibus ætatibus, omni tempore, nulla facta observatione & distinctione: ac primùm, sententia Galen. cap. II. lib. 6. sang. tuendæ, graviter peccant plerique, qui promiscuè omnibus calculosis calida acriáque præscribunt; ac, contra omnium opinionem, censet nihil eorum quæ valde calfaciunt calculosis ullomodo conferre, exemplo

cujusdam biliosi calculo laborantis, qui ex calidorum assumptione in marasmum conjectus, ac præ siccitate motus digitorum & manuum impeditus, ut ossa cavum sonarent, ac postmodum ab imperitioribus medicis pro Paralytico habitus: Galenus in crassis & pinguibus attenuantem victus rationem quidem admittit, sed quibus contrario modo affectum corpus, in ijs contrariæ sunt indicationes, una à corpore squallido siccoque, altera à calculo, hic attenuans & incidens requirit: illud, tum ratione totius corporis, tum ratione intemperiei renum, contrariam rationem demonstrat, at maximam partem θερμόχολοι & biliosi, calculosi sunt in renibus, ut demonstrat Galen. lib 1 de alimentis. Quàm ergo utilitatem afferent τὰ λιθοθρυπτικά? itaque & affectui & corpori studere oportet; affectui, non præscribendo ea quæ viscosum succum generant; &c. *Lib. de Calculo & Consilio 32. lib. 1.* Ideo quoque interdici debet usus eorum quæ movendarum urinarum facultate pollent, nam ea ad renes materiam devehunt, & ita obstruunt, unde malorum incrementum, ideo perperam & ignorata rerum naturâ plerique audito lapidis nomine, aut renum affectus, statim ad vinum album & diuretica concurrunt, ignorantes cautius utendum esse vino albo, præsertim cum corpus scater

tet excrementis, hæc enim usu eorum quæ tenuitate partium prædita sunt in renem affectum convehunt, natáque inde obstructio mirum in modum lædit, efficitqúe ut morbus quasi redivivus, capiat incrementum. *Consil. 3. lib. 1.*

Vretica aliquando magis conveniunt quam Diuretica.

155. Galenus cap. 3. 5. simpl. dicit nihil eorum quæ vehementer calefaciunt calculis conferre; & ibidem distinguens medicamenta Arthritica & Diuretica, vult hæc esse, quæ & calorem habent plurimum, & acrimoniam cum vi fundendi & secernendi, ideo hæc thoraci inimica sunt, quod crassiorem reddendo materiam, eam contumaciorem efficiunt: tres itaque ob causas ea non conferunt, 1. Quia calidiora & sanguinem fundunt, 2. Quia idem in renibus præstabunt quod & in Pulmonibus, hoc est, dum serum secernent, id quod remanet contumaciùs reddent: unde paulò ante calculosos usu calidorum & acrium interdixerat, 3. Si Galenus conferens medicamenta menses moventia cum ijs quæ lac provocant, censet acriora esse debere & calidiora quæ menses cient, quod non attrahat uterus, sed ad eum sanguis mittatur, contra ad mammas & ducatur sanguis & ab ijs attrahatur, ideoqúe minus calidis utendum esse, quorsum ad renes aut purgandos aut curandos, adeo calida

præscribimus, cum sua ipsi natura attrahant validè? Sed aliud est absolutè dicere aliquid diureticum esse, aliud habere vim movendæ urinæ, aut deterendi lapidis, aut materiei incidendæ: De his ita Galenus, 5. simpl. 22. *Cùm plurimam urinam educere nitimur, acrioribus & calfacientibus magis quàm quæ sunt ἐκφρακτικὰ utendum est, nimirum fundentibus & liquantibus & secernentibus*, An propterea vult hæc Calculosis conferre? Nequaquam sed ex hypothesi ita loquitur, Si urinam movere consilium est, proptérea eadem interdicit Asthmaticis: Item cap. 13. 5. simpl. dum confert acria, tenuis substantiæ, cum ijs quæ sunt crassioris, quorum vis perniciosa, ait, *Acria tenuitate substantiæ vim habent movendi urinam, sudores provocandi, exspuitioni conferunt, Non tamen usus eorum confert:* Sed vires explicat, cùm aliàs eorum usu interdixerit in asthmaticis: aliud verò est urinam provocare velle, aliud expurgare, aliud calculum frangere & materiam tenuare: Quod & Galen. explicat 22. 5. simpl. *Nam ut*, ait, *quæ Renes expurgant, ea incidunt, verùm larga humiditate non egent: quæ callosas concretiones incidunt, tametsi incidere dicantur, minimùm caloris habere debent, caliditas enim callum exsiccando contrahit, non incidit, nec dividit: unde quæ non siccant & modicè excalfaciunt, non tamen valenter siccant,*

cant, menses cient, utraque urinas provocant: item quæ calfaciunt & exficcant, & quæ sunt eiusmodi, diuretica dicantur, non quia sola moveant urinas, sed quia solas moveant urinas, non autem lac & menses : quod notandum, Paulò post enim diuretica, quæ calfaciunt & siccant, pulmonum morbis & calculis renum, non conferre scribit, quod nec calculosi nec asthmatici siccitatem illam postulent: itaque cùm movere, vrinas consilium est, aliquando diuretica usurpare oportet : Item cùm incidere aut tenuare opus est, aliquando τὰ οὐρητικὰ non διουρητικὰ usurpanda sunt, quum leniendo humectandoque & compagem calculorum dissolvere consilium est, & nullum tumultum fusionemque humorum afferre; hujus generis sunt semina frigida, malva & bismalva; ea usui maximè esse debent in renibus à calculo occupatis : *Lib. de Calculo sub finem, Cons. 32. lib. 2. consil. ad finem consil. Fernelij annexo, quod Ballonij esse testatur stilus.*

156. Si non ubique accusandus calor acer, non semper renibus applicanda refrigerantia, cùm potiùs obsint quàm prosint, ut in pituitosis & præpinguibus, in quibus concrescunt lapides, in quibus non est verisimile calorem illum acrem abundare : *Cons. 32. lib. 1.* Demum, quis dubitat quin quidam in renibus calorem ha-

Refrigerantia exterius applicata suspecta.

beant ex eventu quod carne sint densa compactáque, atqui impedimentum difflationis, caloris est augmentum? an tunc refrigerantium usus tutus est? *Annot. 9. in id consil.* Quin etiam multis densa est caro lumborum, & calor paucus, difflatione prohibitus, vires in renibus acquirit, an tunc quoque refrigerantium usus conferet? *Lib. de Calculo pag. 64.* Ob eum calorem quem supponimus magnum, foris refrigerantia præscribimus, & malè, nam Aristoteles ideo ait naturam renibus foris adipem multum affixisse, ut renes essent calidiores, destituti carne lumborum qua tegi deberent: calidos autem renes esse oportet, ut & attrahant & secernant, *Ibid. pag. 77. in marg.*

Ligni decoctū quando ex usu.

157. Limatura ligni Sancti non est aliena ab usu in lapide, præsertim ad tenuandam crassam materiam quæ eum committit, ideo olim hic syrup. commodè præscriptus, Rec. limat. ligni S. quart. j. cortic. ejusd. vnc. j. macera per horas xij in aq. fluviat. libr. iv. adde polypod. vnc. ij. rad. Enulæ siccæ & contusæ unciam sem. f. decoctio ad medias: in colat. depurata infunde Senn. mund. uncias iv. fructus alkeking. per noctem in vino albo temperatos numero 20. turbith unciam semis, bulliant. *Cons. 32. lib. 1. pag. 121*

158. Ex

158. Ex consilio Galen. cap. 11. lib. 6. tuendæ sanit. victus ratio ambigat inter impinguantem & extenuantem ; omni à lacte temperandum , præterquam ab asinino : præterea error committitur, quia plerique defraudant suum genium & alterum pastum omittunt , at contra alimenti benignitas oppugnat istum squallorem qui lithiaseos occasio est : *libello de Calculo pag.*80.

Victus ratio.

159. Exercitationis magnæ sunt opportunitates ad præcautionem & curationem calculi : sed hic consideratos esse oportet, ne , aut intermissione exercitationis propriique officij , corpus ignavum reddatur vel exolvatur , vnde magna crudorum humorum copia congeratur ; aut vehementiore agitatione humores agitentur , vnde sursum deorsum , ac in omnem partem impetu facto , tandem eæ onerentur partes quæ imbecillitate aliqua fatiscant ; quomodo affectu Renum tentati, nimia exercitatione , sæpe dolores magnos experiuntur. *Cons.*3. *lib* 1.

Exercitatio qualis esse debet.

In Diabete.

160. Mulieres & homines vinosos & colore ἐρυθρεῦς vidimus quadam specie Diabetis affectos ; attulerunt ad nos vrinas stillatitiæ rosarum aquæ simillimas : ad stomachi indigestionem revocant quidam,

Diabeticæ affectioni quinam obnoxij.

nos contra ad caliditatem summam & siccitatem quandam extremam hepatis & renum: *Epid. lib.2. pag.153.*

In Renum ulcere.

Conducet ligni decoctum.

161. In inveterato quidam consulunt vsum decocti sudorifici: ita Rondeletius *post evacuationes utile erit promovere sudores, ve lingressu Laconici, vel Guaiacino cremore, qui movet sudores, ulcera terget, copiam urinæ minuit*, sic in omni vlcere renum & vesicæ juvat, & hæc quæstio est de apicibus artis, *cons.66. lib 3.*

In Vesicæ Calculo.

Pituita in vesica congesta calculum mentitur.

162. Quibus olim sarcoma fuit in vrethra aut ad parastatas, iis aliquando restitat vrina; quod cùm contingit, id quod tenujus & liquidius effluit in mictu ipso, quod crassius est, reses in vesica manet; & tandem, quia id quod simile est facilè sese simili associat & adjungit, pituita illa in vesica reses, novo cumulato humore, accrescit, tandem capacitas vesicæ occupatur, & micturiendi desiderium adest, id quod multis opinionem fecit calculi, sed longè erraverunt, *cons.37. lib.2.*

Et caro concreta in collo vesicæ.

163. Mercatori dysuriam patienti signa omnia calculi, secto non reperitur lapis: ad collum vesicæ caro concreverat; idoneis

neis consumpta remedijs convaluit. *Paradigmate 61.*

164. Mercatori omnia calculi signa, catheter probare non potuit, mortuo duo magni calculi reperti sunt, singuli sua membrana inclusi; membrana illa judicium catheteris eludebat, *Paradigm.57.*

Catheter in exploratione fallax.

165. Vidi puerum annos duodecim natum qui calculum in vesica haberet, intolerabili dolore cruciabatur: interiit, vno ante obitum anno, adeo putrem olidamque materiam mejebat cum dolore stranguriosо, ut sic dicam, ut qua parte vrina vestimento hærebat, in ea vermes nascerentur: Notandum hic humorem pituitosum, putrem & purulentum (sine vlcere tamen) eadem symptomata invehere posse quæ & calculus ipse: *Parad.58.*

Humor pituitosus putris in vesica eadem invehit symptomata quæ calculus.

166. Quidam cùm de dysuria quereretur, necnon vna cum vrinis pituitam veluti in capillos ductam excerneret, imò mictio esset sæpe cruenta, de calculo opinio fuit, catheter immissus, lapis non deprehensus: vsu blandorum medicamentorum & hydromelitis assiduo vsu sanatus est: vinum album frequentissimè in pastibus bibebat, quæ causa fuit traducti in vias vrinarias phlegmatis, *Epid. lib.2.pag.216.*

Dysuria à pituita calculū mentiens.

167. Multis difficultas fuit vrinæ, quod corpus vesicæ aut crassius fuerit, aut quod multa pituita corpori vesicæ adhæserit, vnde aliqua ex parte occupata fuerit capaci-

Crassa vesicæ substantia calculi specie exhibens.

tas ipsius vesicæ, & sic pauca vrina contenta fuit; id verò vitij maximè iis contingit quibus carnositas aliqua in vrethra fuerit, nam tenuior & subtilior pars materiei excreta fuit per penem, crassior verò remansit, quæ obhærescens, id symptoma attulerit, & cujus dysuriæ & brevis mictionis causa ignoratur: id Dom. N. contigit, medici putabant esse calculum aut resolutionem aliquam; sic, nisi diligenter animadvertitur, datur occasio generationi lapidis, vtendo diureticis; & perperam, falsa calculi opinione, vtimur iis quæ frangunt calculum, cùm dysuria à vetere carnositate fortasse fuerit, *Ibid. pag.* 247.

Humor crassus in vesica codē modo fallens.

168. Hippocr Aph. 69. lib. 4. observat in febribus aliquando paucas & grumosas esse vrinas, vnde aut suppressio aut pauca mictio; connivent enim vasa ab oppressione & copia, in quo medici errant ad diuretica statim properantes, & comminiscentes falsò aut esse lapidem, aut calculum, aut aliquid simile: at humoris crassities est quæ id præstat. *Consil.* 37. *lib.* 2.

Cassia nocentissima iis quibus extractus lapis.

169. Mirum illud est quod celebres lithotomi Parisienses se observasse dicunt, nocentissimum esse medicamentum, cassiam, iis quibus sectione detractus est lapis: propterea Laurentius senior, lithotomiæ prudens

prudens & peritus, contendebat primùm à medicis λιθοτομηθέντι medicinam facturis, ut ne cassiam præscriberent, observasse enim se asserebat, multorum periculo, id medicamenti devoratum esse, & omnia in deteriùs versa fuisse: An quia cassia est aliquantùm diuretica, & propterea ex eventu vesicam jam afflictam molestat? An quia κακοστόμαχος & ναυτιώδης, virositatem enim quandam habet & tormina excitat, vnde fieri non potest quin perturbet & turbas excitet in corpore, vnde vesica vim patitur: *epid. lib. 2 pag. 190. Annot. in conf. 50. lib. 3.*

170. De clysteribus, post lithotomiam, vnum notandum est: qui sunt blandiores, sæpe ignavi & inutiles subsistunt, & præter hoc quod inutiles sunt, lædunt sæpe & vulnus efficiunt deteriùs: ideo acriusculi sunt subjiciendi: attemperanda tamen res est pro natura ægri, próque intestinorum sensu pigro vel acuto: *Ibidem.*

Clysteres blādi post lithotomiā, inutiles & noxij.

171. Quod ad vulnus attinet, detergentia & mundificantia vlceri non imponunt lithotomi, quia aiunt; ipsa vrina, quæ sensim per vulnus fluit, detergendi vim habet & supplet vicem medicamentorum detergentium: *Ibidem.*

Vulneri detergentia non imponenda.

In vrinæ ſuppreſſione.

Nõ omnis diureticis curatur.

172. Duo inſignes homines à ſuppreſſione vrinæ interierunt, chirurgus qui cadaver ſecuit, affirmat nil commemoratu dignum repertum eſſe (niſi quod caruncula in vno adeſſet) quod vrinam ſuppreſſiſſet: & tamen medici diureticis vehementiſſimis ægros valde exercuerunt: imò vni potui datæ Cantharides, hinc grauiſſima & valde terrifica ſymptomata ſequuta ſunt; ideò nonniſi cum magna cautione id faciendum; iſta ſuppreſſio, meo judicio, à quadam necroſi renum eſt, aut quia refunditur aliò ſerum, aut quia facultatis naturalis caſus eſt quidam & imbecillitas; &, pace doctiorum, dicam, in talibus ſuppreſſionibus venæ ſectioni locus non eſt, niſi præparcè: at dicunt, febris eſt, vnde ſuſpicantur inflammatoriam diſpoſitionem cauſam iſtius ſuppreſſionis; errant, nam ſuppreſſio ſeri & refuſio in genus venoſum facilè febrem advocat, & aliquantula eductio ſanguinis tolerari poteſt; Hippocr. 1. aphor. dyſuriam & ſtranguriam valde ſenibus proprios morbos aſſerit, quod ad imbecillitatem referre oportet, & ad facilem obſtructionem in illis, quia vaſa facilè collabuntur & connivent; Et ſi videmus quoſdam, etiam juvenes, cùm ægrotare incipiunt, ſtatim

statim imbecilles esse valde & νωθρούς, multò magis id senibus eveniet, quibus fortes non sunt febre, quia paucus calor, & frigiditas & siccitas est magna, vnde inepta sunt instrumenta: imò fieri potest, ut in principiis morborum sine calculo, aut renum proprio vitio sit vrinæ suppressio ab oppressione naturæ; & quia cùm multa sit cruditas, dum sese expedire vult, omnia confundit & perturbat: cuidam vrinæ suppressio contigit, prout purgatus est, ita facilè minxit. *Epid. lib. 2. pag. 166.*

Coitus vrinæ suppressæ causa.

173. Septuagenario febricitanti; vrina supprimitur, ad calculum causam revocant falsò: mortuo fibræ vesicæ vim passæ videbantur: vreterum & vasorum spermaticorum magna erat amplitudo: quomodo suppressio vrinæ contigerat? iam senex immoderatiùs coibat, & fortè ob inanem conatum vasa vim passa effœminabantur; sic non satis legitimè serum prolectabant & minimo obice vrina supprimebatur; An coitus immoderatus supprimit vrinam? Paræus id annotauit; credo authorem & rationem sabsidiariam habere. *Epid. lib. 2. pag. 156.*

In Gonorrhæa.

Intempestiuè suppressæ noxa.

174. Quidam Gonorrhæam patiebatur, suppressa est: adeo humor cuniculos egit ut peritonæum multis locis perforaverit, & horrendo morbo, tanquam per cribrum vrina iliac permanabat, *Epid. lib. 2. pag.* 217.

Veteris remedium.

175. Pilulæ ex Rheo, maza pilulæ sine quibus & castorco, veteres & consummatas ferè Gonorrhæas profligaverunt, *Epid. lib. 1. pag. 53.*

In inveterata quid agendũ.

176. Mulier à marito inita qui cum prostibulo impuro concubuerat, inquinatur, hinc Gonorrhæa virulenta, malè fluorem muliebrem repræsentans: quæ excernuntur, cum virore pallescunt jam fluxus ille per annos perseveraverat, illam à variis morbis vindicans: tamen propter contagionem massæque sanguinis labem valetudinaria est: quoniam, credo, non satis largiter virulentus ille humor decurrit: menses planè subsistunt, atque hinc illincque ingruit metus quidam: nam si supprimatur illud ἐρυσιπελατῶδες & virulentum, pernicies consequetur: sin fluat, tametsi suo exitu commoditatem affert, tamen in maciem ita laborantem conjiciet: quod plerisque vsuve-

vsuvenit, si quidem non potest non afficere partes per quas traducitur: ineunte vere, quo præsertim tempore omnia repuerascunt, summam in renibus grauitatem sentit; dejicitur appetentia, languet, munia non obit sua: dolores in ventre excitantur toto: quo medicamento ex rheo & syr. laxat. sæpe adjuta fuerat, eodem occurritur, malum recrudescit, tandem diu noctuque ita vexatur ut ferendo non sit, pulsus languidus & sepultus, facultatum omnium ferè concussio ac maximè vitalis, sursum deorsum fertur materia, quæritur quid sit opus? sensim atque sensim crescunt dolores, pungentes & ferientes divellentésque membranas: dolor turgens est & qualem Galenus describit 3. de loc. affect. in partibus quibusdam sentitur dolor veluti à remota alia parte, velut radice, derivatus: quod notandum est: falsò credunt colicum esse dolorem, proptereáque, ut ferè fit, liberales nos esse debere in vsu rerum calidarum, imò tali vsu ægrescebat magis: in eam sententiam ventum est in eo provocando fluore incumbendum esse, alioqui frustra operam daturos: atque ita provisum est, primò clyster injectus, eodem die excitatus vomitus materiei virulentæ & ejus quæ per inferiora olim dejiciebatur; non à ventriculo erat, sed à jecore & regione renum, ut conjecturis deprehendebatur:

Quæstio an esset sistendus an juvandus? non placuit juvare, ne materiam quæ per inferiora moveri debebat, aliorsum revelleremus: urgentibus doloribus coacti fuimus adhibere balneum, uti succo amygdal. dulc. cum vino hippocratico, cessabant statim dolores, è balneo egressæ redibant: secta vena in malleolo, adhibiti pessi ex Hiera diocolocynth. pulvere hieræ & galiopsi, addita styrace liquida & involuti sunt santalo: deinde usu pilularum de Hiera cum agar. & rheo consultum est: repetiti Clysteres primo similes, exhibita Terebint. cum Rhabarb. secta vena in brachio ob turgentem in lumbis dolorem: applicatæ cruribus cucurbitulæ, tandem ad decoctum sarsæpar. ventum est ad proliciendos sudores, provocati sunt, atque ij admodum fœtentes: utcunque convaluit. *consil. 68. lib. 1.*

In venere languidâ.

Calida nō sēm per libidinem accēdūr.

177. Non semper more medicorum Practicorum ad excitandam venerem impensè calidis utendum est, nam calidiora extinguunt semen, ut sabina & agnus castus: item quidam temperamento sunt calidiore & æstuantiora habent viscera, & hi sæpe minus, ob δυσκρασίαν istā, apti sunt ad explican-

plicandam venerem: deinde verò quæ sunt calidiora, flatus dissipant, quorum usus aliquis ad arrectionem, itaque hic judicio opus. *Annot. in cons. 6. lib. 3.*

178. Notandum est semen gignere nihil aliud esse, quàm id, quod non est, producere; ad quod etiam pertinent ea quæ seminis multiplicandi vim habent: Provocare autem, est aliquid quod in profundo corporis situm est, promovere, producere & emittere, ut sunt ea quæ ad libidinem excitandam instituuntur; alimenta calida flatuosa, multùm nutrientia, & tota substantia familiaria, semen generant; item & medicamenta calida & flatuosa: nam ad generationem aut extinctionem non est satis si alimenta medicamentáque idoneis ad id instructa sint qualitatibus, sed præterea quandam totius substantiæ consensionem aut ejusdem dissidium adesse oportet: Provocant calida & flatuosa sine desiccatione: supprimunt frigida, non flatuosa & desiccantia. *Lib. de virg. & mul. morb. cap. 10.*

Semen gignentia & id provocantia differũt.

179. Aliud præterea est homo insulsus, aliud fatuus: ille caret sale & non excitatur facilè ad Venerem: fatuus non potest facilè explicare & explere: *Annot. in cons. 61. lib. 3.*

Non idem Insulsus & fatuus.

In Hernia.

Interna remedia inutilia.

180. Pro Ramice non valde probantur remedia per os sumpta, quicquid obganniant impostores, qui vocem facto subliniorem habent, Pulvis tamen probari potest post usum topicorum, de quo Fernelius in lib. consil. egit. *Cons. 27. lib 3.*

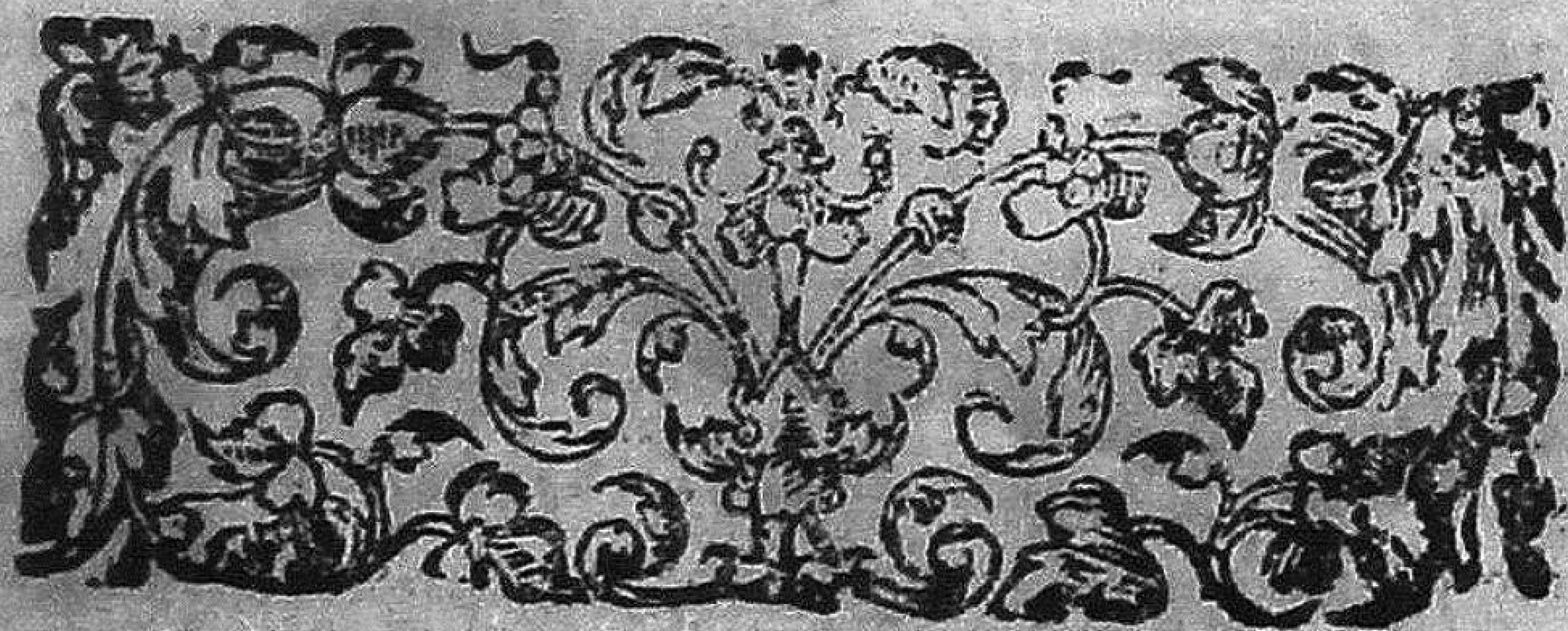
Ramicosi cur colicæ obnoxij

181. Ramicosi colicos dolores facilè patiuntur, id fit ob ligaturas & subligacula adstringentia: item aliquod vitium est in conformatione, in mesenterio & intestinis: fit æstus in intestinis, flatus generatio & impetus: alvi durities, unde caloris incrementum, imò motus περισταλτικὸς intestinorum vitiatur quodammodo, & ob flatus vernaculos calida ventri admoventur, hinc calor, hinc alvi durities & egestio laboriosa quæ intestinum expellit. *Ibidem.*

In Testium morbis.

Abscessus ad suppurationē innoxiè deductus.

182. Cuidam factus in Scrotum abscessus cum prolapsione intestini, intrepidè moliti sumus suppuratum, etiam in partibus istis quas tam facilè putrere dicimus: sed credibile quod in ijs multus calor nativus, qui impedit quominus, juxta omnium opinionem, tam facilè putredo accersatur, Nisi fortè materia sit valde cacoëthes. *Epid. lib. 2. pag. 170.*

CAUTIONUM, ANIMADVERSIONUM & Observationum Practicarum.

LIBER IX.

Continens eas quæ affectus muliebres spectant.

I. ERrant medici curantes morbos viriles ut muliebres, mulierum genus veretur suos morbos detegere præ inscitia & pudore: initia & progressus ignorantur, hinc morbi obstinati & versipelles. *Cons.* 40. *lib.* 3. Laborant mulieres, laborant & viri: sed hos acutiores morbi affligunt, illas diuturniores: huc enim facit & proventus ex-

Morbi muliebres aliter ac viriles curandi.

crementorum & temperamentum frigidius, excrementa facilè superfluunt ac congeruntur, tum ob sedentariam desidemque vitam, tum difflatus prohibitionem, unde exuviæ facilé retardantur ac resistunt: Est autem & illis densa cutis, & internum corpus obstructionibus intestinis facilè patens, quod morbis & fovendis & producendis occasionem porrigit: Sed ut facilé in morbos incidunt & diu fovent, ita non æque facilè fato desunguntur ac viri; est enim consentaneum occasionem non esse præcipitem in morbis mulierum ut in virorum morbis, cùm corpus virile faciliùs inaniatur liquescatque, quàm muliebre: occasionis autem celeritas in arte medendi, ex perenni illo effluvio & dissolutione pendet, &c. *Lib. de virg. & mul. morb. cap.* 3. Huc accedit quod diutiùs foveantur ob vernaculam earum infirmitatem & sæpiùs advocentur ob nativam ingenij imbecillitatem, quæ illas ad arcendas morborum tempestates minùs tutas reddere consuevit, &c. *Cap.* 4. *&* 5. *ejusdem libri. Annot.* 1. *in hist.* 2. *lib.* 2. *Eadem histor. pag.* 88. *cons.* 79. *lib.* 3.

Vterus an omniũ morbor. muliebriũ author.

2. Hippoc. lib. de loc. in homine, *Est*, inquit, *fœmineo generi pars una, uterus, omnium morborum virgineorum ac muliebrium, seminarium ac radix*; Quod fortassis

tassis indistinctè & minùs plausibiliter, præsertim apud eruditos, pronuntiatum est: mulierculis id placere potest, & ignaris medicis; ex quibus illæ quicquid obvenerit, quicunque sit affectus, vel etiam si in minimo digito sectio sit aliqua, mali authorem uterum contendunt, sylvamque remediorum paratam habent, tanquam πολύχρηστον, sed utero soli dicatorum: Hi verò ignari loci, non longè ab istis fallacibus mulierculis divertentes, quicquid mali contigerit, hujus remedium ab uno coitu frequenti repetunt, quod uteri languor & neglectus cultus, omnium in virginibus aut viduis morborum causa esse videatur: Itaque uteri ipsius ratione varias ægrotationum species & imagines animo fingunt, quarum nulla in viris conspici soleat, cùm ij utero careant, affectuum istorum penu ac seminario: Quod autem uterus suas affectiones proprias & vernaculas habeat, id nemo negaverit, cùm nulla sit in corpore pars quæ à morbo libera ac immunis esse possit: sed tot morborum ideas utero uni affingere, hoc φανταστικὸν & portento simile est: Si enim mas & fœmina nullo discrimine distinguuntur, Galeni sententia cap. 6. lib. 14. de usu part. nisi quod in fœminis illud lateat includaturque quod in viris promitur ac editur, cur non ab illa parte quæ in viris prodiit

foras, quæqúe voluptatis, ut & uterus in illis, promptuarium quoddam est, tot morborum genera derivabuntur? &c. *lib. de virg. & mul. morb. cap.* 3. Sed per ἐξοχὴν uterus omnium morborum author dicitur, *Ibid. cap.* 5. *&* 6.

Similitudo totius cum utero qualis.

3. Corpus totum utero omnino simile est, ait Gal. Aphor. 62. lib. 5. Quæ similitudo in duobus intelligitur, in vasorum constructione & excrementorum proventu: Si enim corpus reliquum temperamento frigidum sit, vasa angustiora esse consentaneum est, & proinde obstructionibus patere, nec non excrementorum proventui: Idem quoque utero contingit, nam & frigidiusculus est & venarum angustiam habet, subindéque excrementis & obstructionibus pervius est; nam totum corpus utero simile est; Alij eam similitudinem intellexere de consensu cum alijs partibus: cùm omnibus ferè cum corporis partibus uterus consentiat, quod ex magnitudine vasorum Galenus collegit; hæc similitudo à nobis explicata, nunquam alijs partibus reliquis tribuitur: nam sæpe corpus capiti non est simile nec caput corpori, utero autem peculiari modo hoc concessum est: *lib. de virg. & mul. morb. cap.* 6.

4. Mulie-

4. Mulieres decolores (quibus etiam bonus sanguis trahitur è vena) & cacochymæ malè habent à detractione sanguinis, ratio est, quia capillares venæ sunt plenæ virulento & seroso sanguine; & est morbus in habitu corporis, eo modo quo in Elephanticis: & incumbendum videtur in habitum ipsum, nam cùm pestifera morbi vis in habitum ipsum sit rejecta, toties demere sanguinem è majoribus vasis, calorem ipsum nativum est imminuere. *Epid. lib* 1. *pag.* 111. *Annot.* 14.

Mulieres decolores ma'è habent à detractione sanguinis.

5. In mulieribus fertilibus, quas Hipp. μυηστόκευς vocat, audacter sanguinem mittimus cùm desinunt utero gestare. *Cons.* 91. *lib.* 3. Cuidam cùm olim fœcundissima foret, utcumque per ætatem gestare desineret; esset tamen restibilis fœcunditatis, desijt esse menstrua, unde aphtæ in ore, siccitas, calor thoracis &c. temperamento erat sanguineo, consultum est ut bis terve anno vena incideretur, eoque frequentius ex Hippocr. lib. de superfœt. quo fœcundior fuit: natura enim solita erat multùm sanguinis absumere in nutritione & formatione foetus, nam molestior & periculosior erat ei mensium suppressio (licet naturalis) quàm si sterilis fuisset, ob consuetudinem & generandi multi sanguinis & foras in enixu emittendi, & nisi de demenso solitoque cibo detrahitur, ægrotabit, ut ij

Mulieri per ætatem sterili crebrò vena secãda.

quibus crus est mutilatum & dysenteriæ cruentæ sunt obnoxij, par enim est propemodum ratio: Solus namque sanguis temporarium sumit incrementum, ait Plinius, cap. 38. lib. 11. & citissimè generatur, siquidem hostiæ abundantiorem fundunt sanguinem si biberint, id etiam & nutrices docent, in quibus tam facilè & lac evanescit & exuberat. *Consil.* 77. *lib.* 3.

Betonicæ vires in affectibus uterinis.

6. Vires habet opinione majores Betonica, unde natum Italorum proverbium, Tu plus potes quàm ipsa Betonica: ad nullum non potest usum aptari, uterum purgat, corroborat, conceptum retinet, utilis est prægnantibus, quibus alba sordidáque eluvies ex utero manat, menses ciet &c. *Annot.* 25. *in hist.* 2. *lib.* 2. *consil.*

Columella in Sinu Pudoris.

Columella in Sinu Pudoris.

7. Recens nuptæ dolor ad sinum pudoris, ulceratio aliqua, caruncula increverat, accusatur maritus, tandem reperiunt affectum esse eum quem Hippocr. vocat Columellam: sub finem lib. 2. de morb. mul. *Epid. lib.* 2. *pag.* 152.

In

In Chlorosi.

8. Quicunque legitimam fœdorum colorum curationem instituere volet, ei multa consideranda erunt, ut non tam in unius affectus curam incumbat quàm multa symptomata inspiciat quorum quodq́ue medici consilium ad sese convertet; nec enim tam symptomatis quàm morbi rationem prę se ferunt. *Cap. 7. lib. de virg. & mul. morb. pag.* 111.

Multa symptomata comitātur quibus propria cura debetur.

9. Animadvertant quoque ij qui fœdatis virgunculis operam aliquam sunt navatari, cautos se hic gerere oportere, ac fortè sequendum consilium Galeni cap. 3. lib. 12. meth. & cap 7. lib. de sang. missione quod in succorum crudorum abundantia proponit, ut nimirum & in frictionibus consistamus & in unctionibus mediocriter calefacientibus & potibus crassitudinem humorum incidentibus; sed ita res sunt temperandæ, ut nec valde calefacientia nec impensè attenuantia usurpemus. *Ibidem. pag.* 96.

Curatio prudenter instituenda.

10. Et ut nocet plurimùm in arte medica exactam nimis methodum sequi, quod agendorum cognitio sit valde difficilis: ita in fœdis coloribus, est ubi secanda vena purgandumque est, est ubi negotium naturæ tradendum, & est sæpe locus medicamentis aperientibus, detergentibus, rarefacientibusq́ue, idq́ue pro re nata, *Ibid. p.* 98.

Agendorum indicationes non in omnibus eædem.

Hypochŏdriorum palpatio fallax.

11. Vt communitas est consensioqúe inter fœdos virginum colores & Hypochondriacam Affectionem, item & Icterum, ut vel Hepar vel Lien, vel utrumque in vitio sit, utinam sagacitate qua & Galenus se usum prædicat in dignoscenda affectuum sede ex solo colore, uti possimus, ut fœditate faciei inspecta de Hepate aut Liene constaret, ut ad tactum non concurratur, quo medici plerunque abutuntur, fatentes se contactu Hypochondriorum vel minimos utriusque visceris tumores & vitia & obstructiones consectari: hæc enim ludicra & inania sunt, ad delinien- dum potiùs medicorum animum, una corporis mollis, lævis delicatíque puellarum contrectatione inventa, quàm ut utilitatem aliquam afferre possent: hinc Galenus cap. 7. lib. 5. de loc. affect. aut summè extenuatos esse debere abdominis musculos, aut ingentem admodum inflammationem tumoremque esse debere: antequam tactu deprehendatur ac manuum appulsu. *Ibid. pag.* 62.

Splenis ratio habenda.

12. Affectus hic splenicum quid habet, videas enim maximam Virginum fœdis coloribus laborantium partem quippiam in sinistro hypochondrio dolitans habere: cùm ex Galeni sententia cap. 2. lib. 5. S. I. Viscus hoc maximè indutari soleat sanguine

ne in isto viscere concluso, qui exitum liberum cùm non habeat, facilè duritiem afferat, indéque tumorem, mirúmne sit si de ea potissimum parte virgines queruntur, & quæ patiuntur aliquid splenicum resipiant: Sive enim congestio fiat, sive refluxus ab imis ab superas partes, sive affluxus à superis in inferas, splen talia incommoda persentiscit, hinc imbecillitas, hinc durities: quod à nobis dicitur ne temerè affingamus semper splenis tumorem esse aliquem, quoties quis de sinistro hypochondrio queritur, quod factitant Erasistratæi quidam nostra ætate medici, qui quum de dolore in alterutro hypochondrio audiunt, maleàdmodum comminiscantur duritiem contractam: itaque si infirmitas in Liene contracta est, propterquam nequeat legitimè hepar repurgare, aut si durities est, aliud ineatur consilium; item & aliud cum febris adest, aliud cùm eadem abest: ideo Gal. legitimę Lieni medendi rationis summa attingens capita, primùm si incidere; tenuare, reseratéque consilium est, ita temperatos nos esse vult ut ijs utamur quæ vim tenuandi citra manifestam qualitatem habent, ne vehementiùs succus calefactus incrassetur obturetque magis: quoniam verò spongiosa pars est Lien, cujus attrahendi facultas (quam tamen validam esse oportet ut coloris suavitas

Sub fin. lib. 3. de nat. fac.

concilietur heparque defæcetur) facilè hebescit ac mollescit, ita natiui temperamenti ratio tenenda est, ut, quicquid moliamur, robur concilietur, alioqui humore nigro non profecto color malus fœdúsque corpori inuritur: *Ibid. pag.* 112.

Febris comitis natura obscura.

13. In fœdis coloribus nescio quæ febris species apparet, non symptomatica, non essentialis, ut ad se medentis curam trahat, & quam non possis nominare, fit autem ob peculiare vitium aut lienis aut hepatis aut alius partis internæ; non tamen symptomatica dicenda est, cùm per se symptomatica curanda non sit, & habeat aliquam intermissionem: nulla autem symptomatica propriè dicta intermissionis particeps est: ac veteres quidem practici cùm inflammatio est in parte aliqua, febrem continuam symptomaticam appellauerunt, sed cùm aliud peculiare vitiũ est in parte, quod febrem quandam lentam foueat, eam non dubitarunt lienosam mesentericámque appellare, ut eo nomine nos inuitent ad dicandam illi parti operam, tollendúmque vitium quod morbum tamdiu fouet; & hæc febris verè essentialis non dicitur, cùm febrium essentialium fundamentum in humoribus maximè stabiliatur, qui si fusi sunt per majora vasa, synochos continuásque febres efficiunt, sin per minora, ut habitum corporis, ferè contingant periodicæ, *Ibid. pag.* 110.

14. Pharmaciæ diætam anteponimus, quod illius vſus vix commodus eſſe poſſit, nam cùm vel extenuatio magna cum virore adeſſe ſoleat, quandam ἀπορίαν exprimens, vel tumor colórque plumbeus cacochymiam cachexiámque adumbrans, in neutro audacter medicationes vſucapiendæ ſunt: de cacochymia illud Hippocr. aph.36. lib.2. audiendum, qui prauo vtuntur cibo per medicamenta evacuati citò exoluuntur, quod paucos bonos habeant ſpiritus & calorem imbecillum: deinde dum praui humores exagitantur, tetros efferunt ex ſe fumos, à quibus leipopſychiæ inducuntur: 3. dum humores vitioſi per partes ſenſibiles deferuntur, pungunt feriúntque, vnde verenda ſequuntur ſymptomata: minus verò extenuatum corpus pharmacis vexandum, impenſè enim corpora hujuſmodi à medicamentis calidis divexantur, vnde major marcor inducitur & tabes: *Ibidem pag.*78.

Diætæ quàm medicamentorum potior ratio habenda.

15. Cùm non minus ea quæ ſolet adeſſe infirmitas cum quadam extenuatione, à Pharmacis nos debeat avertere, quàm ad eandem adducere tumida quædam moles cum pallore & cacochymiæ, aut potiùs cacoethiæ & cachexiæ ſignis copulata, videamus quid ea de re Hippocr. parte 115. lib.4. acut. literis prodiderit, *cognoſcere oportet quam ob cauſam quidam dolore capitis teneantur, item decolores, raucos, lienoſos,*

Purgatio prudenter decernendà.

exangues : item quibus contenta hypochondria, præterea morbo regio laborantes, quorum venter cruda egerit, deinde subdit, nulli horum medicamentum propinato : qui locus ad fœdatas virgines pertinebit, nam & hæ grauissimis capitis lacessuntur doloribus, præsertim verò ἐπιφορὰς ἐγγύην : sunt lienosæ, ut supra docuimus, decolores sunt & exangues, distenta hypochondria maximè habent, icteróque, cum cruda ventris egestione, deturpantur; itaque, decreto Hippocr. purgatione interdici debent, multò magis & venæ sectione : *lib. de virg. & mul. morbis cap. 7. pag. 82.*

Si ἄχροια non est purgandum, imò si κακόχροια.

16. An ἄχροοι & κείρασμοι purgandi vide librum 3. *Articulo* 29.

17. An lienosæ purgandæ vide librum præcedentem *Artic.* 114.

Lienis affecti causa an purgandum. Potiùs alterandum quàm purgandum.

18. Vt in melancholicis morbis aliquando purgationes officiunt plurimùm, præsertim cùm in mala partium diathesi potiùs quàm in copia materiæ morbus consistit, ita in fœdatis vtrumque considerandum, nam aliquando nescio quæ diathesis & praua impressio in partibus spectanda est, aliquando humorum copia; fit enim aliquando ut & alvo sint satis libera & humorum superfluorum nulla sit significatio, cùm tamen grauissimè laborent, hic purgare, mouere, agitare nefas est. itaque si lienis malè affecti signa sunt, si alvus adstrictior, de ea soluenda cogitandum est: ferè

ferè fit autem ut ſplenici alvuum adſtrictiorem habeant, maximè verò ſi lien ipſe, aut vaſa ad eum attinentia, cujuſmodi eſt vena quæ à porta in lienem porrigitur, aut quæ à liene in ventriculum tendit, ſint inflammata, aut obſtructa aut anguſtiora reddantur & conniveant. *Ibidem pag.* 116.

Capitis dolor comes purgantibus, præſertim pilulis irritatur.

19. In fœdis coloribus cum febre quadam lenta & obſtructione junctis, immedicabiles capitis dolores oriuntur, quibus tollendis medicorum opera nihil planè contulit; illi à vapore elato & à febrili calore ſuſcitato ſurgunt: Hippocr. loquens de diuturnis doloribus ibidem, ait *ſi caput purgaveris magis affliges*. hoc autem evenit cùm materia adhuc cruda eſt: nam ſi dantur pilulæ, aut alia medicamenta valida & validè humores è capite abducere ſolita, dum mouetur humor, pote crudus, magis ferocit atque irritatur, itaque expectandum donec manſueſcat, ita enim medicamento trahenti parebit: de iis Hippocr lib. de loc. in hom. dixit, *febricitanti caput ne purgato, alioqui furioſus fiet*: quod diligenter notandum eſt, ne fruſtra in fœdis coloribus, pilularum cephalicarum vſu, capitis dolorem rebellem profligare tentemus: nos enim aſſerimus id fruſtra ſæpe tentatum à medicis, qui non habita ratione doloris capitis virgines affligere ſoliti, ad pilulas confugerunt, dolorem auxerunt, nedum ſuſtulerunt, imò ne leniuere quidem: *Ibid. p.* 83.

Quibus splenicis purgatio præscribenda.

20. Hippocr. 1. de morbis admonet splenicis alvum valde turbatam conferre, sed addit, splenicis à piruita albâ detentis; hinc colligas fœdatas virgines agitandas medicamentis; sed intelligit moderatos alvi fluores vtiles esse, ad excretionem pituitæ albæ in venis contentæ, quæ prius hydropem accerseret quàm coqueretur, *Ibidem Annot.9.*

Sennæ vsus initio noxius.

21. Notandum initio morbi non probari vsum sennæ Orientalis, quod crassorum humorum proliciendorum vim habeat; at id initio facere non juuat: differatur ergo ejus vsus, atque existimo maxima ex parte fœdatas virgines ut incuratas relinqui, quod temerè nulláque methodo morbi curatio suscipiatur, at hic methodicos maximè esse oportet, *Ibidem pag.116.*

Cassia & catholicō noxia.

22. Nec valde probantur ea quæ majore leniendi facultate pollent, ut sunt cassia & catholicon, hæc enim, præsertim cassia, suo virore ventriculum subvertunt ac molliunt. *Ibidem pag.117.*

Syr. rosar. quādo locū habet.

23. Syrupus rosarum pallidarum in vsum venire non debet, nisi constet prouentum esse seri, quod *ἰχῶρα* Græci vocant, quod ut plurimùm cutim defœdat & vix gratiam naturæ recipit: *Ibid. pag.119.*

Hiera mirè confert.

24. Inter cætera purgantia laudatur pulvis hieræ & confectio ejus, nisi forte febris impediverit; si symptomatica, non impediet: sin essentialis, major causa dubitandi esse

esse debet ; confectio autem suspecta esse magis debet si dolores capitis adsunt, recipit enim multa aromata, quæ omnia penè grauitatem capiti afferunt ; ex hieris autem ea laudatur quæ Galenum authorem habet, non quæ Nicolaum, *Ibid. pag.* 118.

Enemata crebrò infundenda.

25. Præ cæteris juvat frequens vsus enematum, quoniam enim malum contumax est, & nonnisi temporis successu remediis cedit, tum ut ne in malam consuetudinem corpus adducamus, ventriculum lædamus, de cujus dolore querulæ sunt virgines, tum ut ne nimiùm simus ægris molesti, hypoclysmatis locus erit, atque id maximè fiet, quod in vitiis lienis & hypochondriorum eorum vsus sit peropportunus *Ibidem pag.* 120.

Vomitus quãdoque conducit.

26. Si ventriculus afficitur collectione aut affluxu colluviei humorum, aut consensu lienis, conferet vomitus jejuno stomacho. *Ibidem pag.* 120. Aurifabri filia annos duodeviginti nata sexennio ferè fœdos colores patiebatur : nil artis remediis contra contumax malum proficitur : dum peregrè profecta curru succussorio devehitur, nauseabunda tandem vomit incredibilem humorum variegatorum copiam : animam agere videtur : intra quatuor quinquéve dies deperditus faciei color recuperatur, nulla ope medica, sed solo vomitu spontaneo reuocatus : ut mirum non sit si tantopere in omni repletionis specie vomitiones

Hippocr. commendauerit: *Ibid. pag. 76. & Paradigmate 317.*

Venæ sectio quando locum habet.

27. An venæ ſectio ex vſu eſt? cùm in ea affectione, aut alimenti defectio ſit, aut ejuſdem, cum mole corporis, crudi aut corrupti & ſanguinis limites infra ſupravè excedentis, exceſſus aliquis, plenitudinem ad vires potiùs quàm ad vaſa inducens, non præter rem ea de re quæritur: pura plethora tutò ſectione tollitur; in impurâ cunctantiùs agendum, parciùs verò atque reſtrictius quò impurior fuerit: nam Galenus, cap. 4. lib. 4. de tuenda valetud. de laſſitudine vlceroſa diſputans rem definivit, *videndum, ait, an laſsitudo cum ſanguinis copia ſit, an cum crudis humoribus, an per ſe ſolus conſiſtat vitioſus humor laſsitudinis author, nam ſi eſt cum ſanguinis copia, aut ſecanda vena, aut aliquid ſuppar agendum, ut provocanda hæmorrhois aut ſanguinis fluor, quod ſi vitioſi tantùm ſucci, hique citra ſanguinis copiam, purgatio tentanda eſt: ſin crudi humores, mitificatione domabuntur.* cæterùm ſi corpus virginis probè ſit conſtitutum, ſed aut interno vitio, aut victus errore cacochymia contracta eſt, huc vſque tantùm demendus ſanguis, dum plenitudinis metus vitetur: calida bilioſaque plenitudo, tutò ſectione venæ minuenda, ob eam maximè quæ inde ſequitur refrigerationem: melancholica parciùs, quod verum quidem ſi refrigerationem ſpectes,

quæ

quæ tanta non requiritur quanta in superiore biliosa, sed ratione aut humoris fæculenti multi, calorem obruentis, aut adustionis modo geniti succi melancholici, ut in ijs contingit qui olim fuerunt floridi & prærubri, sanguine prædominante, temporis autem successu, corporis prohibita difflatione, melancholici redduntur: sed inter cæteras in pituitosa restrictiores esse oportet, cùm enim humor sit frigidus, sectione duplicatur frigiditas, hinc difficultas coctionis sequetur: acedit quod huic maxima ex parte comes sit virium imbecillitas, quæ vacuationem istam dissuadet, & cùm morbus longus sit, temporéque egeat ad mitificationem, aut sectionem venæ differimus, aut eam parcè celebramus: quod autem in copia crudorum humorum vires langueant, manifestè Galen. cap. 9. lib. de sem. explicat, docens illam impedimento esse quominùs sanguis mittatur, idque ratione virium: non tamen quoties à copia grauantur vires, à phlebotomia desistendum, sed si humores sunt laudabiles qui grauant, & pulsus inæqualitatem afferunt, necessariò ad phlebotomiam eundum, non item si oppressio sit à crudis succis: quanquam infirmitas omnis per se non dissuadet phlebotomiam, sed ea maximè quæ ab exhausto est, quæ à succorum pondere aut copia, nonnisi homonymus, in quo pulsus maximè sunt obseruan-

di, nam si inæqualitas est, ut modò magnus, modò parvus, modò tardus, modò celer, frequens aut rarus, mollis aut durus, videndum an plures majores, frequentiores, duriores, ordinati, an contra; & his obseruatis de virium potiùs futurarum statu conjectari oportet: atque hic prudentia medicorum elucet: ac de cruditate & ejus signis, præsertim cùm redundant crudi succi, qui turgentes præ copia periculum fortè translationis crearent, abundè Galen. lib. 4. de san. tuenda, cap. 4. *Sic ubi corpus albidius, pituitosum humorem arguit: item videas ceu plumbi colorem vel mistionem albi lividique vel lividum solum: ergo hi colores crudos dominari succos significant, qui cùm de genere sint pituitæ, minùs tamen humiditatis habent quàm ea quæ publicè nominatur pituita, plerumque ei nec lentor inest: sanguis autem velut medius est inter biliosos & hos crudos: illi ex sanguine nimiùm cocto fiunt, hi ex eo nondum satis cocto: itaque de pituitæ natura participat: & quoniam variæ species sunt, prout vel supra vel infra sanguinem restitutum, vel ultra processum est, audacter mittendus sanguis: ubi plus, consideratiùs agendum: ubi plurimùm, in his nullomodo mittendus sanguis: inspicies quantitatem, ut si bonus sanguis paucus sit, reliquus succus multus, à sectione temperandum: sin bonus multus, succus paucus, audacter secandum:* hinc idem Galenus partic. 43. sect. 3.

sect.3. lib.6. Epid. *Quibus copiosus sanguis & nondum insigniter in alterius humoris naturam versus, audacter detrahendus: contra agendum si iam mutatus est: Ibid.pag.87.*

28. An vbi paucus sanguis bonus & reliquus succus multus à phlebotomia sit temperandum. *vide lib.4. Artic.6.*

An in cacochymia vena secanda.

29. An in cruditate sanguinis vena sit secanda *vide eodem lib. Artic.7.*

An in cruditate sanguinis vena seco

30. An si in fœdis coloribus & cruditate plenitudinéque ad vires febris jungitur, ratione febris phlebotomia suscipienda, *vide eodem lib. Artic.9.*

An vena secanda si cruditas, plenitudo ad vires & febris illi jungantur.

31. Si febris ægras virgines detineat, cujus occasione humores corrumpuntur magis, ut difflletur calor qui in corpore squalente & minimum perspirabili continetur, non erit sanguinem mittere alienum, ídque partitò, si iterare consilium esse debeat, nec unam evacuationem paulò largiorem sustineat: *Ibid. pag.* 114.

Venæ sectio confert in præsentia febris.

32. Quibusdam placet venam quæ inter minimum digitum & annularem decurrit, aperire, ut minor virium jactura fiat, nonnullis veterinariorum morem sequentibus, videtur legitima aut apertio aut scarificatio venarum quæ ad lienis regionem

Quæ vena secanda.

feræ sunt, hæc autem topica potius sunt *Ibidem*.

Valde cal facientia & attenuantia suspecta.

33. Cùm sit crudorum succorum abundantia, ita res sunt temperandæ ut nec valde calefacientia nec impensè attenuantia vsurpemus, nam ab illis febris aut accersitur aut accersita augetur, indéque major vis facultatibus infertur: ab ijs verò periculum majoris obstructionis affertur & tumultus violenti, & quod in pituitosorum humorum copia Galenus cap. 3. lib. 12. met h.& 7. lib. de S. M. facit, abstineas à diureticis & ijs quæ sanguinem fundunt ac liquant, id ipsum sequendum est, cùm ijs quæ coquenda sunt magna & subita agitatio non quadret. &c. *Ibid. pag.96.* Probamus diuretica aut vretica potiùs, ne error contingat quem obseruat D. Rondeletius de cachectica & pallida virgine, quæ Paralytica facta est usu diureticorum, non priùs exactè liberatis obstructionibus: *Consil.35. lib 3.*

Consulendum vitiis hepatis & lienis.

34. Et quoniam sæpe vitium in gibbis hepatis, sæpe in simis, sæpe in corpore ipsius lienis, studendum ijs partibus, atque sequendum Ætij Consilium, vbi ad simas hepatis decoctum laudat Polypodij, mercurialis, chamæleæ cum absynthio, rad cyclaminis: galli veter. decoctum: ad Gibbas, decoctum amomi, floris junci odorati, rad. gentianæ, cortic. rad. lauri, absynth. comam, spicam nardi, quinquefol. Asarum &c.

&c. Ad lienem, veratrum, epithymum, polypod. scolopendr. &c. Et hæc remedia negliguntur à multis, quæ ab empiricis vsurpantur magna cum laude, *Eodem capite, annot.25.*

35. De cura febris Epialæ hujus affectus assecla, *vide caput proprium lib.5. de febribus, artic.66. 67. 68. & 69.*

Epialæ febris ferè comitis curatio.

36. Crocus martis hoc in affectu primas tenet, vnde remedia quæ eum recipiunt peculiarem vim habent ad fœdos colores & viscerum infarctus contumaces: quidam infundunt certam hujus quantitatem in vino albo cum sem. coriandri aut ligno Aloës & de eo propinant 4. aut 5. vnc. singulis matutinis. *Annot.1. in cons.7. lib.3.*

Croci martis vis.

37. Miraculo creditur fædos virginum colores tollere radix enulæ camp. in taleolas sectæ & vino albo maceratæ, valétque inter cætera in antiquis obstructionibus, *lib. de virg. morb. cap.7. pag.120.*

Enulæ campan. vis.

38. De vsu jusculorum crebrò quæstio esse potest, cùm sanguis sit serosus; nam cùm tumeat caro & leucophlegmatiam minetur, frequens jusculorum vsus videtur absurdus: sic est quædam eo in casu ἀντένδειξις, nam æstus internus est: *Cons.7. lib.3. ann.2.*

Iusculorũ vsus aliquãdo noxius.

Diæta qualis.

39. Assæ carnes solidiorem carnem præbent; sed febris, incendium interius, sitis, aliter suadent; hic judicio opus: tales virgines auriginosum corpus habentes, ut & ij qui pravis scatent humoribus, famem & sitim ferunt, quod maligno humore abundent qui ijs instar pabuli est: sic venenata animalia nec fame nec siti pereunt, quia in ijs nec calor, nec sanguis, nec sudor. *Ibid. Annot.* 3.

Aromaton usus non noxius.

40. In ijs omnibus quæ propinabuntur, aromaton debet esse paulò crebrior usus, tum quod naturam roborent illustrent ac recreent, & ventriculo robur addant, *Ibid. pag.* 117.

Ventriculi ratio habenda.

41. Maximè verò hic illius cura geri debet, quod ad ejus orificium dolorem sentiant, sæpe nauseent, vomituriant, imò & ijs quodammodo cor sauium, ventriculusque laxus & dissolutus esse videatur. *Ibidem.* Illius quoque distributio sæpe impeditur & coctio labefactatur, imminuitur, imò & corruptio fit chyli: cùm autem vel intemperies sit, eaque calida aut frigida, aut sicca aut inæqualis eóque (deterior) aut humorum excrementiciorum cumulus, sive per propriam affectionem ejus, sive ob venarum lactium obstructionem, unde distributio alimenti prohibetur

tur, quod in hypochondriacis usu venit, sive ob refluxum humorum aliunde, (quod ventriculo maximè convenit ob capacitatem, sed etiam facilè depellit, nisi adhæsus fiat) cauti erit medici hæc discernere: magni enim interest sçire an actio ejus læsa sit per propriam affectionem, aut ex eventu: in fœdis coloribus maxima ex parte ventriculo sua est prima vernaculaque integritas, sed afficitur aut collectione aut affluxu colluviei humorum aut consensu Lienis. *Ibid. pag.* 123.

42. Ad fœdos colores ex Lienis obstructione summa ortos, medicus nostras apprimè doctus, balneum instituit in quod recens mactati arietis intestina conjicerentur, *lib. de virg. & mul. morbis cap.* 7. *pag.* 146.

Balneũ valet.

43. Isto affectu liberata est quædam scabie multa oborta toto corpore, & præsertim in manibus, cum calore penè incredibili & intolerabili. *Eodem cap. Annot.* 17. *pag.* 150.

Scabie liberata quædam à chlorosi.

44. Magna adhiberi debet cautio cum virgines decolores aut gravedine laborant, aut cacoëthia habent in tibiis vlcera: hæc enim etsi mala sunt, juvant tamen, quia educitur materia quæ in aliam

Gravebo & ulcera in illis nõ curãda.

partem rapta n vum affectum pareret. At optabilius est inveterato uno malo detineri, quàm novam suppeditare occasionem generationi novi affectus : & hoc ex Hipp. desumptum est, qui ait minus aut hoc aut illo modo affici Lienem in ijs quibus gravedo adest ; quia, ut demonstrat Galenus, nunquam tam sui dissimile est corpus ut duæ partes æqualiter afficiantur. *Ibid. pag.* 145.

In Mensium suppreßione.

Quibus colorata facies facilius sanantur.

45. Decoloratio cutisque defoedatio, necnon rubor faciei ab una mensium suppressione potest contingere: quibus enim virginibus partes sunt robustiores & calore nativo præditæ majore, qui non facilè copia sanguinis strangulatur, in ijs coloris bonitas, vituperanda tamen, visitur, & plenitudinis ad vasa metus est maximus: Sin partium infirmitas sit, caloris paupertas, præsertim si servitutis jugo sub matribus addictæ vivant, ijs recursu sanguinis calor opprimitur, partes inficiuntur & plenitudinis ad vires metus adest; Imò cachexia, hydrops, atrophia & lienis tumores alijs oboriuntur : cùm ista coloris suavitas est, suffusa rubore facies, à suppressis mensi-

mensibus, multò minus afficiuntur quàm quibus cutis maculatur: imò & multas jam pubertatis annos egressas, imò & nuptas vidimus quæ nunquam menstruæ fuerant, incolumes satis vixisse, in solis quippe uteri venis prohibitio evacuationis consistit, quibus cùm consultum fuerit, eruptionis spes est major: has sectio venæ in malleolo juvat, usus apozematum aperientium; uni utero reserando operam suam addicentium, frictiones crurum; sed antequam ad sectionem venæ in malleolo accedamus, sequendum est Galeni lib. de sang. miss. cons. de secanda venâ gibberi ad plethoram minuendam; nullus verò qui sic affectis navare operam non possit, *Ibid. pag.* 109.

46. Sed in ijs in quibus foedata cutis, cautio major est adhibenda, nam si certis colligas argumentis menstruæ Purgationis tempus ingruere, & ob inanem naturæ conatum supprimi sanguinem, & ad superiora vergere, qui tandem & partes à quibus recurrerit & eas in quas influxerit vitiaturus est & oppressurus, nil debet impedire quominus ad ea recurramus remedia quibus incitandis mensibus vulgò utimur, communis enim est ea curatio. *Ibidem.*

Difficilius quibus foedata.

47. Mensium recens suppressio sectio-

Vena quando secanda.

nem quidem venæ hortatur, sed cùm morbus etiam ab ea suppressione natus jam affectus est, imbecilla est ea quæ à suppressione ista sumitur indicatio, nam contaminata est sanguinis molisque corporis œconomia, succrévitque cacochymia quæ ex se cathatsim indicabit: *Cons.* 24 *lib.* 1. Evacuatio suppressa & crudos & vitiosos humores potest inducere: Crudos dico infra sanguinem subsistentes, Vitiosos & incoctos, qui vix naturæ gratiam recipiunt: crudos humores inducit, dum, refluxu humoris vacuandi, calorem nativum aut minuit aut strangulat: quod in mulieribus quibus menses non respondent videre est: nam pinguescunt & crassiores redduntur, copia crudorum humorum, præ caloris paupertate, in corpore succrescentium: Vitiosos item inducit humores, dum qui sanguis humorve supprimitur inficit reliquum corpus atque contaminat: Si Cruditas humorum, propriè dicta, adsit ob caloris inopiam, in coquendo & mitificando incumbere oportet: imò si illam suppressa vacuatio induxerit, initio ut tuta est venæ sectio, ita calore itam obruto strangulatôque cautiores esse oportet: sin vitiosi succi sint ac contaminati, aliqua oneris parte levari potest natura ad reliquum evincendum; nec abs re in muliere extenuata largiùs sanguinem detraxit Galenus, ratus è re futurum

turum si detracta maxima pessimi succi parte, natura in reliquum sese accingeret: quod eum fecisse intrepidè credibile est viribus aliqua ex parte firmis, quanquam vix ac ne vix quidem fieri potest ut vel vitiosis succis redundantibus, vel crudis cum paucitate sanguinis, laudabilis virium aliqua sit firmitas. Credibile est in illa muliere potiùs τῷ συναθροισμῷ peccavisse sanguinem, quamvis qualitatem vulgò terrificam acquisiverat, quàm τῇ φύσει, Quod notandum, nam in hoc consistit distinctio. *Ibid. pag.* 93.

48. Si retinentur menses & febris oboritur, an non sectio venæ in Poplite aut malleolo facienda? tamen vulgò secatur vena in gibbero, annon id præter rationem est? *Epid. lib* 2. *pag.* 248.

Si iuncta febris vena poplitis nihilominus secanda.

49. Qui fit ut eæ mulieres quibus mensis supprimitur, de dolore (quem vocant) stomachi queruntur, dicantque habere se manifestum cujusdam ponderis ibi incumbentis sensum; An circum os ventriculi sanguis colligitur? nequaquam, sed id fit propter hepatis simas quæ sanguine oppleta sunt, & ita hepar quodammodo gravius redditur, & propter sanguinis conculcationem, & propter speciem quandam ἐμφράξεως non habent suum motum & impetus

Ventriculi dolor venæ sectione potius quàm aliis remediis curatur.

naturales ἰνόρμῶντα: Quæ causa est meo judicio cur ponderis gravitatisque sensus tantus in ea parte sit: sed cur non in partibus reliquis idem contingit? quoniam positis paribus causis doloris, in ea maximè aut dolor aut sensus gravitatis adest quæ exquisitioris sensus est: accedit quod cùm per uterum, pote aut vitiatum aut obstructum, non liber sit exitus, sursum fit refluxus, ut testantur vomitiones cruentæ mulieribus non menstruis consuetæ: mirum itaque non sit si hujus maximæ suppressionis primas notas & damna os ventriculi habeat ac ferat: imò initio febrium, cùm maxima est cacochymia circa ventriculum, dolores sunt maximi, quod circum eam partem primùm tumultus fiant: Hippocr. refert ad ipsius Hepatis & vicinarum partium quandam intumescentiam & elevationem. *Epid. lib. 1. pag. 96.*

Eruptione mensium instante nil moliendum

50. Mensium eruptionem orgasmus quidam præcedit, & multa symptomata quæ perturbationem à motu naturæ, aut potius conatu, in ciendis mensibus significant, unde Hippocr. parte 50 sect. 3. lib. 3. Prorrhet. *Quibus ex rigore febres laboriosæ, muliebria his decurrunt, & cervix dolens hæmorrhagiam significat*: & paulò post, *Quibus per nares spes est ut per caput gravitentia & sonitus sanguinem profundant*

pro-

profundunt hi & muliebria deducuntur, maximè si circa spinam æstus fuerit, fortè & id dysenterias facit. Si cum febriunt mulieres, & metus aliquis aut opinio eruptionis est, cave ne quid temerè tentes: imò & in plerisque post ista symptomata eruptionem mensium tempus præstitutum antevertisse vidimus. *Hist. 4. lib. 2. consil.*

51. Apud Hippocr. 1. de morb. mul. locus est valde memorabilis; docet mulieres biliosas non impunè evacuationem sanguinis per uterum ferre: Quia, credo, Arabum opinione, bilem sanguis frænat, à tali evacuatione incidunt in ὀλιγοψυχίαν, cibi fastidio, anxietate & vigilijs occupantur, at si alvus turbetur, bonum: Ex hoc loco collige sanguinis vacuationem in muliere biliosa, si immodicè feratur, statim debere supprimi nec eam temerè moliendam. *Histor. 2. lib. 2. cons.*

In biliosis vacuatio immodica debet sisti.

52. Imbalis virgo insigniter febricitavit, cum fœdis coloribus laboret, in ejus sanguinis massa virus est quoddam: quarto die menses erumpunt: omnia deteriora fiunt, omittitur phlebotomia: deinde omissæ illius nos pœnitet: tandem 5. aut 6. die aperitur vena: proficit detractio sanguinis: sçire oportet quod si febris non frangitur erumpentibus mensibus, non est

In febre cum fluore mẽsium vena secãda si illi febrem non finiant.

differenda phlebotomia, ſed ſtatim ea facta danda ſunt apozemata cientia menſes: *Epid. lib. 2. pag. 245.*

In menſium fluore.

Adſtringentia & frigida admota noxia.

53. Errant qui adſtringentibus & refrigerantibus abundè utuntur & applicant ventri; nam primùm non pervenit eorum vis ad interiora: calorem pellendo, intro eum cogunt, ſic calidior ſanguis fluxui paratior eſt. *Epid. lib. 2. pag. 204.*

Digerētia iuvant.

54. Hic interdum valent digerentia & metaſyncritica. *Ibidem.*

Quæ immodico fluori obnoxiæ vixerunt, valetudinariæ vivunt & cautè tractandæ.

55. Multas mulieres obſervavimus quibus immodicus ſanguinis fluor per uterum contigit aut nares: incredibile dictu qualia eis contingant, quorum tenenda ratio ut eis accommodatè medicina fiat: nam in earum morbis depellendis alia ſequenda via eſt quàm quæ vulgo teritur. Iſtæ mulieres catharris & refrigerationibus cerebri ſunt obnoxiæ: ſi quos patiuntur morbos, ij ſunt longiſſimi, & ſi calidiuſculo erant hepate, ferè hæmirritæis morbis tenentur; nam à prima conformatione calor iſte immodicus eſt

pro

est progenitor & procreator bilis acris: frigiditate cerebri & aliarum partium quarundam, præsertim ventriculi, qui est pars exanguis, pituitosus humor gignitur, &, à confussione vtriusque, hemitritæi nascuntur: & quæ eas molestant febres, calorem habent acerrimum, quia non retunditur calor & regitur ab illa humiditate nativa, quæ jacturam damnumque passa est ob immodicum fluorem sanguinis, in quo caloris sedes est: vnde enim contingeret laxitas alvi ob immodicum fluorem sanguinis, authoritate Hippocr. nisi vis calori naturali inferretur? Denique hoc verum est, vbi semel calor alienus inductus est, iis verè imprimitur hepati, quia nativo humido maximè destituitur; denique in ista corpora inducitur quoddam frigus positivum: & notandum est illud in talibus corporibus; si rigores aut horrores contingant periodici aut similes, durant diu valde, imò etiam dum febriant, ignorant an plus caleant an frigeant: quædam perpetuò queruntur de capite, narrantque se sensum glaciei similem in sutura coronariâ percipere, de ventriculi infirmitate & refrigeratione sunt solicitæ: quod cur eveniat mirum non est; denique horrores perpetuos ferè in rachitide percipiunt: his secare venam sæpe tutum non est, ut nec mulieribus siccis & squallidis, quas in leipothy-

mias videmus incidere, exigua etiam sanguinis detractione: *Epid. lib. 1. pag. 71.*

In fluore muliebri.

Fluor ex Articulis quis sit, Hippoc.

56. Inter cæteras species unus est fluor mihi valde incognitus, quem Hippoc. 2. de morb. mul. vocat ῥόον αἱματώδη ἐκ τῶν ἄρθρων. Est autem quidam fluor glutinosus & sanguineus à colliquatione partium spermaticarum & qui tabem Dorsalem tandem inferat: *Histor. 2. lib. 2. pag. 84.*

Nō omnis supprimendus.

57. An aliquis usus ejusmodi fluoris? Aristoteles cap. 4. lib. 2. de gener. disputans περὶ τῶν λευκῶν, ait ea in puellis apparere & alicujus esse usus, ac crudioris sanguinis sobolem hoc esse credit, ut non tam ῥοῦν significet quàm καταμήνια, de eoque ita sentit, *Excretio τῶν λευκῶν servat corpora integra, item & menstrua Purgatio, præsertim cùm ab excrementis vindicentur; sed si utráque evacuatio vel non fit vel immodicè fit, damnum evenit, aut enim morbi oriuntur aut corpus marcescit*: Itaque illa τὰ λευκὰ cùm superant, corporis prohibent incrementum: hæc autem ita fiunt, cùm natura coquere nequit; excrementum fit, non solum alimenti inutilis, sed etiam in venis,

nis, ut per tenuissimas venas exundando superet; atque illo loco τὰ λευκὰ significant καταμήνια ὠμά, ὕφαιμα, ob cruditatem & quandam cacochymiam quæ puellis inest, nam si verus esset ῥόος, non posset non esse malus. *Ibid.*

58. Mulieribus biliosis ῥόος χολώδης per uterum confert ex Hippocr. 1. de morb. mul. Sed non per multos dies fieri vult (alioqui ulcerationis uterorum metus esset) nec magna copia, tales non impunè evacuationem sanguinis per uterum ferunt, quia bilem frænat; à tali vacuatione incidunt in ὀλιγοψυχίαν, cibi fastidio, anxietate & vigilijs occupantur, at si alvus turbetur bonum: Hinc colliges fluorem muliebrem biliosum in muliere biliosa (idem de alijs in suo genere audiendum) aliquatenus juvare, nec statim reprimi debere, alioqui gravioris mali metus adest, verendum ne si statim supprimatur, refluxus ad partes nobiles suffocationem afferat: At uterus non est via conveniens? fateor, nec aures etiam, nec cor; ac natura sæpe tamen ijs vijs abutitur ut sese onere eximat & liberet: sed videndum ne uterus, pars nobilis, diu vexatus ista fluxione, graviter afficiatur. *Histor.* 2. *lib.* 2. *pag.* 85.

Biliosus non nimis citò sistẽdus.

Morbi origo noſcenda ut ritè medearis.

59. Morbi præſertim idæa agnoſcenda, cujus notitia apprimè ad medendum confert: aliter enim ſeſe gerere oportet toto corpore affecto, aliter ſi pars una vel vterus ipſe laboret; & diſpoſitionis varietas rem quoque variat: fluxus alius bilioſus, pituitoſus, melancholicus, item aliàs totius corporis mollities laxitáſque in cauſa eſt, ac præſertim pituitoſi aquoſiſque fluoris: aliàs hepatis prauitas, præſertim ejus qui bilioſus & ſubviridis eſt, aut alius deterioris coloris: in quibuſdam eſt frigiditas & humiditas multa, calorem natiuum obruens, cauſa hujus rei; in alijs vitium ventriculi & primæ regionis, ut in ijs quæ fœdos quoque colores patiuntur, & in talibus fœtet anhelitus, ructus adſunt, cachexiæ ſigna, luridi ſunt dentes, gravedo, tumor pedum aut corporis, eſt enim prava chyloſis: item, quemadmodum ventriculus & lactes malè ſuo funguntur officio, ita & hepar & ejus venæ, ſic ut cùm fiet mala hæmatoſis, necnon ob pravam ejus diatheſin extraneúmve calorem aut refrigerationem quandam, chylus in meſaraicis & ſimis hepatis corrumpatur, unde occaſio facilè naſcitur aut fluoris alvi, aut vteri, provt hic vel ille priùs iſtam καταῤῥῆξιν ſuſcipit: nec enim neceſſe eſt prauum fieri ſanguinem, ſed ſæpe medijs vijs impreſſione ipſius hepatis chylus inficitur, & maleficam acceſſit qualitatem, unde corpus nihilum proficit: euenit

nit etiam ut in ipso vtero infirma sit facultas concoctrix, unde vterus humentior frigidiórque factus, dum aquosa superfluitate proluitur, fluori vterino occasionem dat & principium *ibid. pag.* 91.

60. Sed, an fluor contingit quod vterus attrahat, an quod humores eò ferantur? controuersia enim est de vtero an attrahat; nam si vterus attrahit, minùs valida esse debent medicamenta quàm si non attraheret: Galenus docet distinctionem eorum quæ menses, lac & vrinam prouocant, quæ tametsi in nonnullis consentiant, tamen in natura specificâ plurimùm distinguuntur, nam lacti prouocando conferunt calfacientia non desiccantia: mensibus magis calfacientia, non valenter desiccantia; vrinæ calfacientia & desiccantia: valentiora in mensium prouocatione quam lactis vsurpat, 1. quod, ait, vterus nil conferat ad delationem sanguinis & attractionem, mammæ verò contra: nam mittitur sanguis menstruus in vteri venas, non attrahitur, in mammas non tantùm mittitur sed attrahitur, ideo leuiore præsidio opus est, adeo ut medicamenta lac in mammas conferentia, menses mouere non possent; præterea vteri venæ magis aperiri debent quàm mammarum, propterea calidioribus multò locus esse debet: 3. sanguis qui ad vterum fertur, materiam menstruam suppeditaturus, fluxilior esse debet quàm is qui est

An fiat vtero a trahente an suscipiente.

Cap. 22. lib. 5. simpl.

ad mammas futura materia lactis: itaque opinione Galeni vterus non attrahit: tamen cùm duplex sit attractio, una particularis, qua unaquæque pars sibi id quod proprium est allectat, altera communior, qua partes quæ commune quoddam officium habent attrahunt quoque tum familiare, tum excrementum, utraque ratione videtur vterus attrahere: nam cur non attraheret ut & reliquæ partes? & si in cerebrum humorum raptus fit & vaporum, cur non potiùs in vterum? propterea Hippocr. *Intra hominem partes alliciunt, vesica, caput, vterus in mulieribus, hæ enim omnes manifestè trahunt & semper plenæ sunt attractæ humiditatis*: quæ Hippocr. authoritas Gal. sententiam planè labefactat at tanta facultate tractus præditum esse, quantâ & mammæ, non est credibile, cordi enim propinquiora vbera attrahunt magis, vterus verò cum in fundo situs sit, potiùs fit humorum deturbatio quàm attractio. *Cons.62.lib.1.*

Quinam debere sisti.

61. An sistendus hic fluor? hoc in negotio animus in dubio vacillat; si perseuerat, magna incommoda sequuntur: si supprimitur, majora: maxima, si à toto corpore est: eo suppresso vidimus vterum gangræna affectum terret & Galeni decretum: totum corpus vtero ferè simile est, quod notandum est in hoc morbo: qui fluor fit per exonerationem partium malè affectarum, robore naturæ, tandem in colliquatiuum

ciuum funebrem terminatur, nam, aut cita mors, aut præ tabe & tabo, vita misera consequitur. *Consil.* 35. *lib.* 3. Malè de ægris merentur medici qui indicatione à morbo sumpta, de supprimendis effluviis cogitant, non rati periculosam esse suppressionem ejus fluoris qui multos annos ægrum occupauit: cuidam diutiùs fœtens putrisvè illuvies effluxerat, cùm annos 60. nata foret, vsurpato levi quodam remedio, inopinatè suppressa est, nec diu impunè tulit, etenim diabetes illius loco multò funestior successit, qui eam 4. menses exercuit & ad mortem comitatus est. *cons.* 56. *lib.* 1. Non continuò supprimendus fluor, sive fiat ob solam congeriem (ita enim facilè desinit) siue ob generationem, tunc enim praua dispositio significatur quam prius tollere oportet quàm excrementum quod inde immediatè manat: testis dysenteriâ quæ repente suppressa grauissimos morbos accersit; est ergo vbi fluor vterinus ad tempus juvat: *histor.* 2. *lib.* 2. *pag.* 85. Galenus in vxore Boëthi ab adstringentibus abstinuit, quoniam usu eorum ventris tumor sequutus est. annotat Altimarus ex Aëtio mulieres nonnullas hoc represso fluxu in hydropem incidisse, aliàs in nervorum affectiones aut capitis dolorem: *Ibid. pag.* 92. At si humiditas tantùm quædam simplex circum pudenda appareat, & certò colligas, aut ob humiditatem corporis multam, aut

ipsius vteri, id evenire, aut quandam vteri lævitatem esse, sine motu vllo ad supprimendas eos superfluitates acedere possumus: *Ibid.pag.*85.

Purgantia fluxum augent.

62. Primùm frequentes clysteres conveniunt, ne si forte medicamenta des, idem fiat quod & in arthritide, sæpe enim vi medicamenti solutiui ob καταῤῥοπίαν irritatur fluxus humorum in subditas partes: *Ibid. pag.*96.

Clysterum vsus.

63. Parentur præsertim ex Betonica (quæ vtero valde confert purgando) melissa, agripalma, artemisia, cypero, schoenantho, semin. fœnic. seseleos, pæon, rubentis, sem. lini, dissoluendo Terebinth. Diaphoen. Inter cætera mel mercuriale, mercurialis enim magnas habet vires ad proliciendos humores serosos, quos authores ῥοῦ γυναικείου statuimus: conueniet quoque dissoluere confectionem hieræ, si eluere velis istas sordes, & magnæ in venis vteri obstructionis subest suspicio: chamæmelum nunquam omitti debet: agaricus in nodulo positus mirificam habet vim: *Ibidem.*

Calid. & humidiorum vsus suspectus.

64. Cauendum ab ijs quæ calidiora sunt & quæ humidiora ut illa enim aperient plus æquò & fluorem incitabunt, hæc verò locos humectando morbum fouebunt: *Ibidem & conf.*62.*lib.*1.

65 Nec erit alienum in decoctione ipsa clysterum injicere fasciculum radicis sal. sæpar. aut ramenta aliquot ligni indici, ut desiccationi omnino studeatur : sunt qui decoctiones per os sumendas transcolant per cineres sarmentorum ut major desiccandi vis adsit, cur non & decocto enematon eodem modo parare licebit? *Ibidem.*

Omnivia desiccandum.

66. Ideo cauendum ab omnibus oleis præter Nardinum, Cedrinum, de Terebinthina & aliis id genus, *Ibidem.*

Olea clysteribus non indenda.

67. Quod si corpus calidius sit & siccius, ut ῥόος ab humore contingat acri, mordaci, unde dolores circum lumbos otiri solent vehementes, & metus exulcerationis est, clysmata parabuntur, ex nymph. aeizoo vtr. portul. polygono, tapso, intybo sylu. parthenio, vrtica molli (de cujus vi multa authores asseruerunt) mercuriali, betonica (quæ duo nunquam omittenda) semin. frigid. cydonior. chamæmelum, ut virè hystericum, non mittetur. Betonica verò & mercurialis maximè confert, quoniam albam sordidámque eluviem maximè eluit: æstate incoquentur rosæ pallidæ, & cùm tutiùs adstringere voles, magma earundem rosar. macerabitur in aquâ & erit pro clysteris decocto. *Ibid.*

Refrigerantes clysteres aliquãdo, prosunt.

68. Rondeletius, bonus medendi magister, in curando ῥόῳ abstinet præsertim à pilulis officinarum, quod constent ex calidioribus & ijs quæ tenuitatem partium

Pilulæ ex aromatibus conflatæ noxiæ.

majorem habent; ſed non omnino prohibet eadem remedia cùm fluor à pituita eſt: ſed ſic conciliandus: quod attinet ad Pilulas ex aloë & hieris, in materiâ tenui, ichore & bile venas matricis ad ῥοῦν faciundum appetente, temperandum eſt à Pilulis, quod metus eſſet ne moueatur magis ῥοῦς: & cùm non facilè avertatur ab vtero, licet omnia ex arte egeris, periculum eſt ne ſi incitaveris materiam & vteri vaſa reſeraveris, facilè non reprimas: item efferatur & acuitur magis materia uſu rerum acrium & tenuitate partium præditarum. 3. verendum ne ſi ad aloen & hieras concurras, menſtruam periodum legitimæ Purgationis perturbes, ut & una ῥοῦς & τὸ καταμήνιον confundantur: at ſi materia craſſior eſt & pituitoſior, non tantus adeſt metus: ideo in bilioſo ῥοῦ interdicit, in pituitoſo Pilulas iſtas amplexatur: *Ibid. pag. 95.* Quibus tamen ſolennis & familiaris eſt pituitæ prolapſio in partes ſubjectas à capite & maximè ad vterum, ijs tamen non conuenit Pilularum fortiorum vſus; nam is deſcenſus & διάθεσις ῥευματικὴ καὶ καταρροϊδὴς eſt ob ſiccitatem partium & prouentum excrementi: unde per quandam liquefactionem, aut potiùs diffuſionem, continenter pituita à capite fluit: has validis medicamentis agitare, partes erit colliquefacere. *Ibidem pag. 110. Annot. 28.* Sed ſi conſilium eſt

repreſſo

repreſſo aliqua ex parte fluxu ac impetu, purgare venas ad vterum pertinentes, ad aliquod tempus ea remedia poſſumus vſurpare : *hiſt 2. lib.2. pag.95.*

69. Si materia acris, mordax, ſi corpus πικρέχολον αἴω : ſi cacochymia leniter & ἐπικεραστικῶς emendanda, vtendum medicamentis leniter purgantibus : inter cætera laudat Trypheram Perſicam Rondeletius, quod & corroborando & leniter evacuando, mirificas vires habeat. *Ibidem pag. 99.*

In materia acri leniter purgandum.

70. Hic in medicamentorum ſerum & aquas educentium uſu moderatiores nos eſſe oportet, ea enim facilè exolvunt corpus, humiditate educta qua partes erant quodammodo delibutæ; &, quod experientia docuit, ventriculus facilè offenditur *ibid. pag.*100.

Hydragoga ſuſpecta.

71. Inter cætera valet ſyrupus ſolennis ex adſtringentibus & vterinis, addita vnc. Rhabarb. commun. aut potiùs, ſi ejus copia eſſe poteſt, Rhapontici : *ibidem annot.29.*

Syrupus magiſtr.

72. Rondeletius maximè laudat probatque pilulas de bdellio ſiue ladano; earum deſcriptio graphicè ab eodem facta eſt; addi poteſt terebinth. imò ex ea bolus conferet, *ibid. annot.* 31. Ac præpurgato corpore mirum in modum conferret, *ibid. annot.*26.

Pil. de bdellio vis.

73. Ad sistendum & repurgandum valet hic bolus 2. Tirebinth. venetæ ℥j. mastiches tritæ ℈. sacch. rosat. vnc. sem. cum syrupo myrtino fiat bolus, capiat bis in hebdomada: valent & pilulæ quæ parantur ex massa pilul. sine quibus, Rhabarb. & castoreo. *Ibid. pag.* 110. *Annot.* 35.

Nō omni. diuretica conveniant.

74. Diuretica instituit Altemarus à quacunque causa fuerit ῥοῦς, ad normam Galeni, at errat, si quidem summa erat in vxore Boëthi humiditas & frigiditas: sic ab vsu illorum quæ calore suo fundunt & tenuitate summa partium sunt prædita, nullum incommodum est insequutum: at si ventriculus imbecillior est; si biliosus & ichorosus & malignus: est fluor, si impensè calidum hepar & calore, acri præsertim, præditum, nunquid dictamnum, cassiâ, carpobals. sem. balsam. apium, petrosel. macedon. Phu, nocebunt? ita hercules: quorsum enim diuretica, cùm humor nimium sit tenuis & subtilis & ut sanies ichórve? verendum enim ne in diabetem conijcias: Prætereà quid est necesse usu diureticorum incidentium, attenuantium & fundentium, primùm sanguinem fundere & liquare, deinde secernere per vias vrinarias, cùm fluor muliebris sæpe à venis non sit? in summa sanguinis humectatione, ob ichoris admixtionem hoc quidem conferet; sed si fluor muliebris fiat ab humore se-

creto

creto à massa sanguinis, ut omnis ferè fit, superuacua est sanguinis colliquatio à diureticis, & eorum usu intruditur humor in vterum ipsum jam apertum, imò & is magis aperitur: imò verendum ne diuretica remisceant separatum humorem eius auhorem ipsi massæ sanguinis: denique læsio sequi posset usu impensè calidorum & colliquantium. Distinguendum enim an humor sit calidus an frigidus: *Ibidem pag. 92.*

Quando præscribenda.

75. Rondeletius tum demum aperientia diuretica usu venire putat cùm malum declinat & corpus repurgatum est: ac si dicat, cùm magno impetu humor non fluit, ad vias vrinarias humorem deriuato: ne si dum in motu est id fiat, & vterum moueas & fluxum magis incites: præterea requirit ut corpus bene purgatum sit, ne diureticorum usu obvias materias in renes intrudas, *Ibid. pag. 96.*

Adstringendi tempus.

76. Cùm corpus legitimè erit repurgatum, tum ad adstringendum concurrimus tum sumptis tum admotis; radix bistortæ addetur; quia vterum valde roborat. Apud Hippocr. summum remedium celebratur ebur vstum magna quantitate datum: potest addi sacchar. rosatum siccat impensè: filix, seu osmunda regalis, in senioribus

mulieribus *proue* parientibus conueniet, sed in junioribus sterilitatem inducit: maximè conueniet clematites, quam vincam pervincam majorem vocant *ibid. pag.* 110. *annot.* 27. Valent & ramenta loti arboris, Gallis Alisier: *ibid. annot.* 4.

Coagulũ quomodo confert.

77. Dioscorides cap. 68. lib. 2. ex aceto valde commendat omne coagulum, præsertim leporinum: quod mirum, cùm omne coagulum acris & digerentis potentiæ sit & desiccatoriæ: mirum quomodo acre medicamentum & calidum conferat ad affectum adstringi poscentem: fortè facultate quadam recondita hoc contingit, ut & in vrtica *ibid. pag.* 105. Vrtica sistit sanguinem, crustam ferè inducendo, & postea nescio quomodo ad adstringentium & sistentium classem revocatur: *ibid. pag* 110. *annot.* 30.

Tartarũ quomodo conducit.

78. Pari quoque ratione Tartarum ex vino albo, quod acre est & detergens, præscribitur in eundem scopum; & non abs re fortasse, unde primates medici hunc pulverem *epuo* sedare autumarant, ℞ lapid. hæmat. boli arm. ana. scrup. j. carabes, corall. vtr. ana. drach. sem. sem. agni cast. scrup. j. Antheræ scrup. sem. Tartar. vini alb. præparati drach. j. terræ sigillatæ drach. sem. ambræ gryseæ scrup. j. gran. 12. rad. bistortæ scrup. j. sacch. ros. drach. iij. diatragac. fr. vnc. j. ſ. misce. *Ibid. pag.* 105.

79.

79. Nunquam omittentur Cardiaca, quoniam in ista humorum eluvie facilè vapores summittuntur qui feriunt cor & inquinant spiritus: *ibid. pag.* 101.

Cardiaca semper vsurpanda.

80. Et quoniam impuritas magna venosi generis & mesenterij, præsertim verò hepatis & venarum, fouet fluxũ muliebrem, postquam colluvies expurgata erit, ad robur partibus conciliandum & genus venosum purgandum, conferet decoctum sequens. ℞. rad. cichor. benè mundat. drach. iij. rad. enul. camp. (quæ imprimis commendatur) drach. ij. pimpin. pug. j. macerentur & builliant in lib. iv. aq. addendo sub finem absynth. rom. pug. ij. aromatizetur totum pauco cinnam. & dulcoretur; dozis drach. vj. in aurora; addi potest lignum sanctum. *Ibidem pag.* 106.

Roborantia à purgatione.

81. Lubenter quærerem à doctis, an non pauca quantitas pulveris ligni s. aut rad. Chinæ cum ouo sumpti, aut cum aliis pulveribus mixti, addito, ut decet sacch. prõ conferre possit? *Ibid. pag* 10. *annot.* 33.

Pulveres siccantes prosunt.

82. Cùm alvi quædam laxitas & cruditas, imò & imbecillitas longi illius fluoris causa sit, ideo providendum maximè; imò à quacunque causa ortum malum, quoniam vel primariò vel secundariò læditur ventriculus, ei prospiciendum, hac cautione, ut si hepar incũbens & viscera calidiora videbũtur, à calidioribus abstineamus: *Ibid. pag.* 102. Sic Gal. in vxore Boëthi nardino vsus

Ventriculo consulendum.

oleo, nec est quod quis objiciat vsum ratione præsentis lypothymiæ cum algore partium externarum (quod certè commodè fit & fortè à nullo vnquam obseruatum:) sed satis patet illius rationem habuisse, cùm videret hypochondriorum summam laxitatem, nec non ab humiditate & refrigeratione ῥ.ωῦ istum pendere: itaque si suspicio est ab imbecillitate primæ coctionis malum oriri, in curam ventriculi incumbemus: *Ibid. pag.* 92.

Infusio per metrenchyten non semper inutilis.

83. Placet experientissimis Chirurgis inanem esse operam eorum qui per metrenchyten in vterum infundere aliquid conantur, quod nil subeat corpus ipsius: tamen quoniam per externas, ad collum vteri pertinẽtes, venas humor aliquis fluere constat, nos profectum aliquem ab usu injectionum adstringentium expectamus: *Ibidem pag.* 103.

Rasuræ eboris, vis.

84. Pro suffitu plurimùm commendant rasuram eboris carbonibus injectam. *Ibid. pag.* 104.

In fluxione acri quid agendũ.

85. Hippocr. 2. de morb. mul. in ῥῶ ab humoribus salsis, acribus & nitrosis sic ait, *si ea quæ effluunt bilis fuerint & salsago, & non solùm internas partes, sed & externas exulcerent, diætam transmutabis & humectabis, ut fluxiones quàm aquosissimæ fiant & minimè mordaces, Balneis multis calidis vteris &c. conf.* 114. *lib.* 1.

In

In sterilitate.

86. Pilularum ex Terebinthina vsus vere & autumno, frequenti satis ex usu, sterilitati medetur: nobilis mulier clarissima medicorum consilium secuta, hac arte & ingenio sterilitatem vitasse se, affirmauit: frequenter deuorabat Pilul. unam ex Terebinth. optima præsertim injunte vere, per tres menses, & exactè æstate, initio autumni, per tres alios menses: quod creditu non est difficile, maximas enim dotes & oportunitates terebinthina est consequuta: ut facilè in Pilul. formam reformetur, in decocto conueniente elixanda est ut faciliùs ducatur & consistentiam acquirat formandis pilulis vtilem *consil.* 30. *lib.* 3. *annot.* 3.

Terebinthinæ vis.

87. Mirum quod scribit Matthiolus de succo salviæ, si hujus heminam quarto à secubitu die, adjecto pauco sale, hauserit mulier, deinde viro misceatur, concipiet; aiunt in Ægypto post sævas pestilentias mulieres ab iis qui superfuerunt coactas fuisse, ut eum succum biberent, atque inde plurimi producti sunt fœtus, *ibidem annot.* 4.

Salviæ vis.

In Hysterica suffocatione.

Erysipelas in vtero aliquando causa.

88. Præter vulgares causas suffocationis hystericæ, ne decipiamur unum morbum pro alio supponentes, meminisse oportet posse eam contingere ob erysipelas in vtero contentum, ut Hippocr. lib. de nat. muliebr. docet : *annot. 20. in cap. 10. lib. de virg. & mul. morbis:*

Flatus aliquando maligni.

89. Flatus qui hystericum inducunt affectionem, aut sunt maligni, ut qui excitantur à semine : aut non sunt maligni, ut cùm post eruptionem mensium immodicam flatus succedunt, distendentes & hanc affectionem inducentes : *ibid. annot. 21.*

Fit à prauis humoribus in vetulis.

90. Non autem solùm semen retentum, aut exuberans menstruum, hujus affectionis causa est, sed & collecti pravi humores in vteris ipsis : hinc & sexagenariæ mulieres, annos & seminis & sanguinis egressæ, hystericæ fiunt ob cumulum : *ibidem pag. 234.*

In grauiditate aliter agendum.

91. Videndum an mulier grauida sit hysterica, quod alia medendi sit ineunda ratio, ne foetæ & foetui officiatur *ibidem pag.* 236. Ac de suffocatione quæ adoritur prægnantem Hippoc. abundè dixit 1. de morb. mul. *Ibid. pag. 254. annot. 17.*

92. Sive uterus loco dimoveatur, sive vapores sursum eleventur, non alienum erit (in Paroxysmo) cucurbitulas applicare, at non eo modo quo solent mulierculæ quæ figulina aut stannea vasa vmbilico adhibent; cohibent enim quominùs in suum locum recedat, & vasa repleta quodammodo sursum trahunt, nam ille situs superior est quàm deceat: præstat itaque Inguinibus affigere, quod uterum attrahant propter uteri ligamenta quæ illuc pertinent; juvat quoque illarum applicatio ad imum ventrem: *ibid. pag.* 157. In hystericis affectionibus, in quibus aut aboletur omnino respiratio, aut exigua manet [quod ad sensum spectat) an usus cucurbitularum tutus in musculis abdominis? nequaquam, nam dum illi intenduntur musculi, augetur difficultas respirationis, & ita exaugetur malum: *Epid. lib.* 1. *pag.* 44.

Cucurbitulæ inguinibus admovēdæ

93. Statim initio iuvat provocare vomitum, præsertim si mulier plena sit, nam malum auget: & hoc suadet Aëtius cap. de strangulatu uteri: quanquam dissuadet Avic. & alij Arabes, quoniam, ut ajunt, sursum vomitu retrahitur putris materia quæ syncopen adauget, *lib. de virg. & mul. morb. Annot.* 10.

Vomitus confert.

Suffitus sæpe noxij.

94. Cùm hysterica suffocatio fiat & ob semen, & ob exuperans menstruum, & ob collectos pravos humores in uteris ipsis, peccant qui falsa opinione de ascensu uteri persuasi, ut fugent uterum proliciantque, grata ac ingrata suffiunt; Quodsi si nulla Hysterica passio foret, sine aut perversione uteri, aut ejusdem ascensus, tolerabilius quidem hoc factum foret: sic majus multò incommodum inde consequitur, quod utroque suffitu caput impleatur quàm ex fuga uteri commodum, cùm uterus sæpe suo in loco consistat: at vulgaribus mulierum remedijs fidem facit quod unam aut alteram allevatam viderint: Ego verò suffitum suaueolentem ad os uteri ideo profuisse conjicio, non quod uterum aliorsum raptum attrahat alliciatve, sed quod illuviem in utero contentam prolectet vasis reseratis, aut quod crassam materiam attenuet incidatqúe &c. *Ibid. pag.* 235. Ac tandem ægras ipsas, satis tetro malignóque vapore infectas, desinamus suffire rebus ad os admotis quæ foetoris & nidoris excellentia cętera sunt superatura: hoc enim malè reique inscitia & simiarum more, imitatione tantùm & gestu hactenus est factitatum; quanquam is non sum qui non potiùs experientiæ certa ratione firmatæ assentiar, quàm meæ opinioni præjudica-

tæ

tæ: tamen vix mihi persuadeo, nisi ascensus manifesti argumenta adsint, tam fœdo tetroque suffitu quicquam adjumenti oppressis strangulatisque ægris afferti: Sed omnes hac in re suo utuntur judicio; Nisi fortè dicant ideo res foetidas naribus adhiberi, quod ingratus earum odor spiritum vitalem & animalem sopitum faciliùs moveat & naturam ad resurgendum facilius incitet ac impellat: at non animadvertunt oppleri cerebrum id genus vaporibus, qui si sanum replendo feriendoque lædunt, multò magis & ægrum. *Ibid. pag.* 234. Maximè commune remedium & ab antiquis & à recentioribus usurpatum est suffitus foetidarum rerum ad os, ingesta autem suaveolentium copia ad sinum pudoris, quod eò factum est quoniam omnibus persuasum, in ijs affectibus uterum de suo loco moveri, ascendere & comprimere præcordia: qui dum fugit graveolentiam rerum ori adhibitarum, sequitur amplectiturque ea quæ bonum fragrantemque spirant odorem, in quo duo animadverti debent, 1. si in hystericis strangulationibus non siruteri ascensus, sed sæpe eo in sua sede stanti, id symptoma ob vaporem solum contingat, qui partibus primarijs infensus sit, quorsum pertinet, suffitus rei jucundæ aut contrariæ? 2. cum cerebrum obsessum sit & veluti attonitum, minùs

quadrare videtur rerum foetidarũ suffumigatio, cum ea caput repleat plurimùm: omnis enim rerum calidarum suffitus καρηβαρίας inducit, ac gravitates capitis ad sopitam jam ejus vim, & veluti sensuum ligationem à vapore maligno & frigido, accedentes, plurimùm afferunt damni: imò & hoc Rondeletius annotat usu rei nidorosæ & graveolentis Epilepsiam induci. *Ibidem. pag. 236.*

Imi ventris repletio. πάθος simile suffocationi aliquãdo inducit.

95. Aliud consilium ineundum si affectio fiat ob ventris repletionem, aut propter viscus aliquod, cùm congeries humorum in ventre inferiore contentorum, præsertim qua parte major cum utero consensus & vicinia est, ob copiam molesta est, vel ob qualitatem infesta, cùm præsertim rerum jucundarum & ingratarum sensum quodammodo uterus habere videatur; maximè verò id fiet si venæ hepatis & splenis, & præsertim quæ ad uterum feruntur vasa, sanguine aut humore turgent, vel quod probabilius est, id ex vulgi opinione pendet, vulgò enim videmus ancillas & virgines nimium gulæ deditas, præsertim si pinguiori sint aqualiculo & horariorum fructuum usu delectentur, dolores incredibiles in imo ventre sentire, unde defectiones animi, pulsus inæqualitas, respirandi difficultas, & id totum hystericum esse putant, tamen vere non est, sed quoniam in isto humorum impetu per-

perturbationéque, ob partium cum partibus consensum, vix incolumnis uterus esse potest, qui peculiaria quædam inducit symptomata, politico potiùs loquendi modo, quàm quod res ita habeat, uterina affectio nominatur. *Ibidem. pag.* 231. *&* 236.

96. Est & aliud ineundum cùm viduæ sic afficiuntur, aliud cùm vetulæ sexagenariæ aut, virgines multa humorum colluvie scatentes: *ibid. pag* 236.

Non idē remediū viduis virginibus & vetulis cōvenit.

97. Si mulier gravida est, cavendum ab ijs quæ tetrum odorem spirant, quod ea aversatus uterus fortè vi ad partes inferas ferretur & abortionis metū minaretur: si ad vulvam adoleant aromata, verendū quoq, ne oris uteri apertione aqua effluerct, & una cū ea foetus, aut exuccus arensque in utero, non sine vitæ discrimine, remaneret, *ibid. pag.* 243.

In gravidis suffitus graveolentium noxius.

98 De Lauro, quę hic cōmēdatur, hoc scias folia & baccæ, cōferunt in hos scopos sed si conceperit mulier, caveatur à radicis lauri cortice, conceptū enim enecat, *ib. Ann.* 15.

Cortex radicis lauri afoetum necat.

99. Blattium Byzātium sive unguis odoratus strangulatū uteri, suffitu ad nares, prohibet, at dices, qui hoc fit cùm gratus spiret odor, imò odoriferum malabathrum olim redolebat, sic potiùs evocabit uterū sursum? Dioscorides ait quodammodo castoreū olere, cur ergo suaveolens erit? resp. suavē illum odorem partibus quidem tenuibus inhærere, qui vi ignis facilè exhalat, testa autem quæ remanet, grave quid respirat,

Vnguis odoratus an cōferat.

quò fit ut ea ratione strangulatum arceat: *Ibid. pag.* 138.

Odorata in os aliquãdo infundenda.

100. Annotat quidam non esse alienum etiam in os immittere, cum urget affectio hysterica, diambram, diamoschum, mithridatium, licet sint aromatica, metu uteri retractus ad superiora, quia hæc ratione syncopes dantur, & plus hinc commodi quàm incommodi: item certum est quod hæc, ut & Alkermes spiritus recreant ac instaurant, at non est verum certumque uterum ascendere. *Ibid Annot.* 11.

Pessi nõ omnibus indendi.

101. In virginibus & monialibus à pessis & priapiscoris temperandum, ne hymen & claustrum pudoris violetur: magna tamen vis est in pessulis, major si vir lacertosus ostiolo pessulum obdiderit: *Ibidem. pag.* 236.

Pilul. de sagapeno vis.

102. Pilulæ de Sagapeno hic non debent omitti, tum in Paroxysmo, si fieri potest ut exhibeantur, tum extra Paroxysmum: *Ibid. pag.* 239.

Pulv. agni casti vis.

103. Ad uterum fugandum dant ʒ. pulv. agni casti cum hydromelite repente, miraculo prodest. *Ibid.*

Castoreum valet.

104. Castoreum non omittendum, imò frequens ejus usus cum aqua mulsa vel

vel cum artemisiæ decocto fugat hoc malum. *Ibid. pag.* 248.

105. Veteres gravidas hystericas concubitu mariti à Paroxysmo vindicari asseverant; item & viduas si sese viro commiscuerint, nam ludi venerei intermissio eam calamitatem advehit. *Ibidem. pag.* 243.

Concubitus remedio est.

106. Probamus ab antiquis usurpatum remedium, ut caput primùm oleo de been, urino, de majorana, de Spica per embrochen foveatur. *Ibid. pag.* 243.

Olea capiti inuncta valent.

107. In summo suffocationis periculo cauterium adhibebis. *Ibidem.*

Cauterij vis.

108. Ad dissipationem flatus maligni, ventriculi litus & fotus ex ijs quæ discutiunt flatus, si prius omni modo tentaveris ut vomitio provocetur. *Ibidem.*

Flatus ventriculi discutiendi

109. Si post immodicum mensium fluorem uteri ea refrigeratio conting.t, ut inde strangul.tus uterini occasio nascatur, fovendus est uterus ex iis quæ roborandi vim habent, ne si ea quæ tenuium partium sunt usurpemus, menses moveantur, & ita maior perfrictio consequatur. *Ibid. pag.* 248.

In suffocatione à nimio fluore quid agendum.

110. In muliere gravida hysterica possunt quidem foris adhiberi quæ intempe-

In gravida hysterica agēdum.

riem minuunt: clysteres acres (fiant ex pauca terebinthina, aut ex theriaca, vino, ol. sesamino & confectione de baccis lauri) & sectio venæ vitanda: In uterum, aut per os, nil infundatur, nisi fortè ad cardiaca confugias. *Ibid. annot.* 14.

Agendorum indicationes.

111. Quibus non declinat aut aversus est uterus, pro humiditatis aut siccitatis ratione remedia adhibentur: mollioribus ratioribusque remedia sunto imbecilliora: junioribus leviuscula, provectioribus duriuscula: Si à flatu malum natum suspiceris, flatus discutientia, siu ob humores gravitas adsit, incidentia tenuantiáque usurpentur; Si humorum acrimonia vexat, mollientia laxantiáque in usu sunto. *Ibid. pag* 250.

Si sit Aversus quid agendum

112. Si Aversio sit uteri, aut Inflammatio, aut Inclinatio, remedia sint minùs efficacia, nam fortiora morbum exacerbant, prohibentque seminis excretionem, contra moderata utrumque præstant: *Ibidem.*

Alia curatio debetur menstruo suppres∫so alia semini.

113. Si fieri potest distinguas an sit menstruum suppressum an semen (quanquam in Paroxysmo ambigua est curatio) si menstrua subsint, Euphorbium suppositum peculiarem dicat operam: si semen, radix satyrij & horminum (quod utrumque ciet venerem Dioscoridi lib. 3.) mi-

imposita proliciunt illud, item fol. urticæ, item sal & nitrum; At priùs fricare corpus convenit, *Ibidem. pag.* 253. *Annotatione* 13.

114. Cùm mulier videt se quodammodo primæ restitui sanitati, ex eo quod minùs solito repetant Paroxysmi; non desinat purgari, menses provocare, parum seminis generare, sępe cucurbitulas fermoribus applicet, pectini cataplasmata remollientia; postea verò ea quæ sua acrimonia & calore vesiculas excitent, frequentes sint exercitationes & moderatæ, modulatio & vox clara, conferunt & naturalia balnea, tum calida tum frigida, maximè verò sunt ex usu insenus ex uterinis: potest addi adeps anserissus ad remolliendum uterum, cùm Balnea mulier ingressa fuerit, ut præcaveatur, non erit alienum inungere os Pectinis & perinæum oleo, in quo sub sole madverit semen rutæ, viticis, cassia, cinnamomm. cardam. piper quoque tritum & nigella rom. Hæc ex Aëtio. *Ibid. pag.* 249.

Continuanda medicatio, etsi affectus remittat.

115. Vbi à Paroxysmo liberata est mulier, quod fit maximè cùm aquosa quædam excrementa aut semen, rerum suppositarum vi, fluxerint, cogitandum ne morbus recurrat: Si menses subsistunt ac inde mali labem conjicis, in id incumbendum ut menses cieas, imò, contra quàm

Venæ sectiõni fotus crurum præmittendus.

fit in hysterica passione à semine; juvat plurimùm reserare venam malleoli aut poplitis, ac præmittere conveniet fotum crurum & tibiarum ex herbis hystericis, quia in hoc affectu calor ferè obruitur, ideoque sanguis & spiritus amne alveoque libero non fluit: ac nisi fluat, Aëthio peuelavas, præterea si qua te occasio ab hoc conatu avertat abducatque, aut sanguisugas aut cucurbitulas, majore cum flamma cæsutisque punctim factis, adhibebis quod sectionis vicem suppleat. I*bid. pag.* 244.

S. m. è brachio quando facienda

116. Imò si magna sit plenitudo, & morbus dat inducias, malleoli sectio advocans vi copiosum sanguinem tanquam conculcatum, ut sic loquar, majorem obstructionis causam afferat, è re futurum est si largiùs è cubito sanguis ducatur, ut sequenti die, aut maturius, ad malleolum propteretur. I*bidem.*

In Paroxysmo aliquando vena secanda.

117. Imò in Paroxysmo tutò id fieri potest, nisi fortè prægnans fuerit mulier: à sectione malleoli abortionis aut partionis metus foret, non tantus ex gibberi sectione: imò ne tentanda quidem in gibbero, licet menstruum suppressum mali author sit, nisi plenitudinis magnæ affuerint argumenta, ut propter eam magna suffocationis occasio nascatur. *Ibidem. pag.* 245.

118. Si

118. Si suppressum sperma sit, à sectione venæ temperandum, nec enim juvat, imò refrigerationem majorem adducit quàm ante fuerit. *Ibidem.*

In suppressio semine ab ea cavendū

119. Enemaiis (& Purgantibus) adjiciatur syrupus rosarum pallid. quod ejus usus plurimus sit ad serosos & acres ichores deturbandos, qui sunt omnis venenatæ qualitatis maximè subjecta materies: *Ibidem. pag.* 243.

Syr. ros. pall. vis.

120. Hysterica Passio expers fere febris est, nisi sit uteri aliqua phlogosis quæ adesse potest, & causa esse strangulatus uterini: si quidem authore Galeno, & perversio uteri & inflammatio Purgationem ejus sistere potest & proinde strangulatus causam accersere: *lib. de virg. & mulier. morb. pag.* 235.

Febris ut plurimùm abest.

121. Vxor Dom. N. à multis mensibus dolores sentiebat in ventre: alij uterinum quid, alij Mesaraïcum crediderunt: institutus syrupus ex agarico & folliculis, multùm & vehementer repurgata convaluit: In ejusmodi doloribus audacter purgandum est, nec dolores sunt blandiendi. *Ibidem. pag.* 244.

Purgatio valida confert.

In Doloribus uterinis.

Pilulæ uterinæ cum excitarunt

122. In uxore D. N. mirum fuit quod Pilularum uterinarum & blandarum usus, dolores excitavit in utero, inguinibus, suris tibiarum: adeo partium istarum maximus est consensus: & cavendum ne pigra & inefficacia sint medicamenta, alioqui dolores frustra excitantur: *Epid. lib. 2. pag. 215.*

Narcoticis sanatus.

123. Cuidam dolor erat implacabilis ad imum ventrem, isque internus, suppressio mensium erat: uterinus erat morbus, evacuatione multa, encathismatis, clysteribus cum decocto papaverum ei consultum est; Nam in morbis mulierum uterinis, præsertim cum dolores adsunt, maximè utendum stupefacientibus, & id primo quoque tempore facit Hippocrat. 2. de morb. mul. *Epid. lib. 2. pag. 206.*

In furore uterino.

Refrigerantium usus cōfert.

124. In eo minùs est formidabilis refrigerantium usus quàm in Phrenitide: in hac enim, præsertim si hypnoticum quid habent,

habent, præsertim cùm applicantur, reprimuntur intro ij tetri vapores qui mentis arcem magis labefaciunt: & cùm alioqui fluant refluantque, eorum motus sistitur, ut mirum non sit si in partem in qua sistuntur, tyrannidem exerceant, & pro affectu momentanco ac fugace, constans fixúsque inducatur: sed in vterino furore nil tale metuimus; eò autem magis immoderatos esse sæpe oportet hîc, medendíque seriem pervertere, quod cum mulierculis res sit quæ negata cupiant. *l.b. de virg. & mul. morb. pag.21*. Vtero foris applicari debent stuppæ cannabinæ in aqua frigidissima maceratæ, expressæ, deinde in butyro & oleo violato, aut rosaceo, aut nenupharino madebunt, eóque satiabuntur & toti ventri applicabuntur: *Ibid.*

Hypnotica exhibenda.

125. Plurimùm interest ut concilietur somnus, alioqui verendum est ne vigiliarum assiduitate, & consumptione spirituum animalium, partes ab exhausto laborent, unde augeantur cerebri symptomata, imò & phrenitis, aucta calidâ & sicca intemperie, contingat: itaque & caput & pedes humectandi sunt: maximè verò conferent emulsiones quæ ad ardorem vrinæ institui solent, additis herbis vterinis, *Ibidem.*

Philonii romani vis.

126. Philonium Romanum confert, ut & opiata zazenea, etsi enim utraque antidotus magnos usus habet in doloribus à causa frigidâ obortis; si recens parata sit, propter Opium in furiosis affectibus plurimùm est profutura: Sed præsertim Nicolai Requies, quod in acutis febribus affectibusque cum inquietudine agitationéque junctis, mirum afferat fructum. *Ibid. pag.* 216.

Narcotica suspecta.

127. At in Narcoticorum usu, sive utero consulamus, sive somnum conciliare studeamus, videndum est ne dum prodesse elaboramus, quid obsimus, Narcotica enim κατὰ τὸ χρηστικὸν tantum ἀνώδυνα dicuntur: sedant quidem dolores, sed partium magno incommodo. *Ibid. pag.* 220.

Anacollimata quando admovenda.

128. Notandum in usu τῶν ἀνακολλημάτων quæ fronti applicantur, si affectus calidus est & siccus, utendum esse iis potius quæ humida sint actu: Sin humidus affectus, ijs quæ sicca sunt; in delitio uterino utendum humidioribus. *Ibid. pag.* 217.

Semen extinguentia cal. quomodo conducant.

129. Semen extinguunt ruta, agnus cast. salvia franca, id præstant & siccandi vi & calore: tamen eruca, satyrium, alioqui calida, semen augent: agnus & ruta, quæ calida sunt, extinguunt, unde? satyrium & eruca non tam semen augent, quàm ad venerem excitant, & illa multáque

que alia, quod flatuosa sint: ruta & agnus cum calidiora sint, flatus discutiunt, semen extinguunt, proinde veneris ardorem extinguunt aut refrænant; *Ibidem cap.* 10. *Annot.* 18.

130. Rhotomago venit mulier à medicis relicta, hæc appetentibus mensibus angitur, dolet, furit melancholicorum more; Quid rei sit dubitant, Tandem colligunt eum esse affectum quem Hippocrat. in lib. de morb. mulierum vocat, Atram Bilem in uteris. *Epid. lib.* 2 *pag* 163.

Atra bilis in utero.

In uteri Prolapsu & Descensu.

131. Perversio uteri potest dolores Coxarios inferre, quos temerè solennibus ad Arthritim remedijs profligare studueris, quod fit ob ejus ἑτεῤῥοπίην, contorsionem aut perversionem in latus, Nam cùm ita intorquetur, dolores inguinis & coxendicis sæpe acerbissimi oriuntur, crus aliquando obtorpescit, unde sæpe mulieres claudicant ac si Ischiade laborarent: hoc primus Galenus 6. de locis affect. observavit in plerisque, quibus, cum suppressi men-

Uteri perversio Ischiadem mētitur.

ſes eſſent, in latus detorquetur inclinatque uterus, hinc dolor coxæ & ingrediundi difficultas: Imò & Tumores naſcuntur & uterus ibi putreſcit, De quo audiendus Aphor. Si uterus vergat incumbatqúe in coxam, neceſſe eſt linamentum fieri: Mulier quædam Iſchiade laborare putabatur, cùm tamen id totum à decubitu uteri in latus naſceretur: huic ſubſiſterant menſes: ad coxendicis morbum, ut credebatur, tollendum, omnis remediorum ſylva adhibebatur, in malleolo ſecatur vena, nil profectum eſt; tandem cum eluſam omnium remediorum vim medici conjicerent, fortè quæritur num menſes ſuppreſſi contorſionem uteri attuliſſent, obſtetricibus id muneris demandatur: comperiunt uterum in dextram magis partem vergere, fluxerunt menſes, in locum priſtinum uterus reſtituitur, convaleſcit: *Ibid. cap.* 11.

Aliter medendum in deſcenſu aliter in procidẽtia.

132. Magni refert an ſit Deſcenſus an Procidentia, quod ille à minimis cauſis fiat & ſæpe libidinis impetum conſequatur, & actio quædã ſit & hæc ἐνεργείας aliquid habet: Procidentia autem paſſio quædam eſt, cauſas vehementes ſequuta aut magnam reſolutionem partis, aut vim ab obſtetrice illatam, aut quoniam, cum violenta Secundarum extractione, eductus quoque eſt ipſe.

ipse. Dum instituendæ curationis initur consilium, videndum an ad Procidentiam ipsam faciat quædam ipsius uteri ὁρμὴ καὶ ῥοπὴ καὶ ἔφοδος, an verò aliqua alia ratione contigerit, quanquam enim prima quasi fronte communis curandi ratio sese offert, tamen ut sunt causæ diversæ, morbique unius diversæ Idææ, ita varia debent esse remediorum genera: Si Descensus propriè dictus, ob motum ipsius uteri quo provoluitur in pudendum ad remedia veniendum erit hystericæ affectionis, nisi quod ὕστερον πρότερον sunt usurpanda: nam quæ naribus admoventur, insuavitate odoris uterum fugantia, ea sinui Pudoris suffienda sunt, in suaveolentibus eodem modo se gerere oportebit: at cùm Prolapsus est uterus ligamentis solutis, videndum an id fiat per se an per accidens; an cum humore, àn sine humore, &c. *Ibidem.*

133. In uteri Prolapsu cautè, toto curationis progressu, observandum ne medicamentorum adstringentium usu, menses statis temporibus fluere soliti, sistantur, *Ibid. pag.* 267.

Astringentia admota removenda tempore fluxus menstrui.

Vteri cōplicatio.

1'4. Duci Lothatingiæ mortuæ, post dolores acerbissimos ad imum ventrem, repertus est omnino revolutus & complicatus uterus, Hunc morbum non omisit Hippocr. quem vocat Complicationem uterorum: *Epid. lib. 2. pag. 152.*

In Graviditate vera & falsa.

Repētina sanguinis per uterū effusio sisti non debet, cùm sit falsi conceptus nota

135. Mulier quædam fluxu sanguinis laborabat: deliquia animi aderant: Medicus imprudens à vacuatione esse putabat, at falsa erat imprægnatio: Quoties repente mulieribus effusiones sanguinis adsunt, suspicari oportet de falso conceptu quē natura abhorret; In talibus frustra laboratur in sistendo sanguine: donec id, quod contra naturam continetur, natura emoliatur ipsa, non is sistitur sanguis, & grumi multi sanguinis excernuntur: annotavit autem Hippocrates meliùs esse grumosum sanguinem effundi quàm omnino liquidum ac dissolutum: Ista ægra, tametsi sanguinem supprimentia data essent, tamen non habuit melius, donec excussa fuisset res in utero contenta, id quod notandum, quia hic errari solet, *Epid. lib. 2, pag. 242.*

136. Cui-

136. Cuidam, cum gravida esset, sanguinis ex utero multum fluxit, credebamus aborsuram: tamen ad justum pariendi tempus foetus utero gestatus est: Videndum expectandumque est quid eventurum sit, Obstetrix mihi affirmavit isto profluvio sanguinis conceptum & partum legitimum non fuisse impeditum. *Epid. lib. 2 pag. 267.*

Sãguinis ex utero fluxus abortũ nõ sẽper minatur nec semper siñẽdus.

137. In falsa impraegnatione, aliàs mola excernitur tertio aut quarto mense, tardius celeriusque: aliàs semen, quod justam figuram coaptationemque membrorum, vi prolifica evanescente, non est adeptum; cùm falsum est semen, seu Germen, ut vocant, falsa & ementita est impraegnatio, secundinas expectare oportet, sed cùm mola adest, secundinae nullae sunt: Itaque hoc valde diligenter distinguere oportet, ne aut tardius fluentem sanguinem reprimamus, aut citiùs quàm opus sit: Si de Secundis retentis suspicio est, cave sanguinem sistas; Cùm falsum germen est, id quod excernitur lacteum & veluti innatans esse videtur: cum Mola est, corpus informe & indigestum apparet; ut cuidam contigit, quae cùm larga sanguinis effluxione quadrimestrem molam

Narcotica suspecta.

exegit: sed miror cur non passa sit Purgationes pelliculosas & cassibus aranearum similes, cùm Hippocratis dicat ijs mulieribus, cùm pepererint, tales fieri excretiones si, dum gestarent, tumidiusculæ fuissent, aliàs atque aliàs febrijssent, caput doluissent, Quod huic mulieri maximè contigit: Hippocrates 1. de morbis mulierum, *Epid. lib. 1. pag. 63.*

Sanguis à pelliculis quomodo discernendus, in falsa impraegnatione.

138. In falsa imprægnatione discernendum an sit sanguis solum, an verò Pelliculæ sint, quoniam hic decipi facilè est, Si sanguis est, aqua calida solvitur: si caro, pelliculæ adsunt, restant post affusi sanguinis eliquationem. *Epidem. libro 2. pag. 154.*

ce conceptus opinione cum sanguinis per uterum profluvio, quid agendum.

139. Cuidam, cum conceptus opinio esset, maximum sanguinis per uterum profluvium: Obstetrix narrabat cogitandum esse de expellendo aliquo, quod in utero inutile existens, istius profluvij author esset: medicamentum datum, clyster, dolores cessaverunt: Quod dolores cessavissent querebatur: Expectare debemus donec, una cum tempore, res magis inclarescat, ut vel de perfecto conceptu, vel falsa imprægnatione, certiores simus; Nec dum quicquam statuimus, donec quid acciderit, intel-

lexerimus; Periclitatio fugienda est valde: Et quemadmodum conceptus, retentio mensium, conformatio, & omne circa σύλληψιν negotium, unum naturæ sit miraculum, ita retentio foetus & exclusio, imò & rei contra naturam expulsio, unum è Naturæ operibus maximum est, Et quod sæpe ars non facit, nec aggreditur quidem, id natura, magno omnium stupore, perficit: Sic medicos potiùs spectatores quàm actores esse oportet: cùm fluere desijsset, aliquo post tempore, majore impetu fluere cepit; & nil excretum est formatum: *Epidem. lib. 2. pag.* 210.

140. Gravidæ mulieri sanguinis fluor ex utero erat continuus, quærebatur an accelerandus esset partus, quod in eo salutis spes posita esse videretur, & ad id medicamentum abortionem facturum daretur? consentaneum erat consilium hoc sequi; contra in ancipiti omnia erant: hoc tutum negabant alij: alij verò danda suadebant oxypora, ita augeretur sanguinis ferocientis impetus; nam usu τῶν ὀξυπόρων auctum iri sanguinis fluorem asseverabant, nulla ratione ægram adjuvando: Præstat quiescere, cùm certiores simus quòd partus actio sit foetæ & foetus; Si effoetæ vires Gravidæ matris, quid confert medicamentum?

An partus promovendus in gravida superveniente sanguinis fluxu.

hoc controversum maximè est: *Epid. lib. 1. pag.* 7. Maximé laborant medici cùm mulieri gravidæ fluor sanguinis contingit; ferè enim adest abortus: Itaque consulendum mulieribus ut sese domi contineant: & omni ratione impediendus est cursus iste; & cùm adventarit pariendi tempus, tum medici erit prudentis videre an iste sanguinis cursus intercipiendus sit an non: *Ibid. pag.* 68. Quædam patiebatur fluxum sanguinis magnum, ante partum, & in ipso pariendi tempore, Quæsitum an Partus accelerandus? Quibusdam videtur æquum, quia tandiu natura molietur symptomaticè istam excretionem, quandiu frustra conabitur fœtum excludere: alijs non videtur; & si non adsunt tormina quæ excretionem juvant, arte excitanda quidam credunt, unde nonnulli argentum vivum deglutiendum dedere: hic prudentiam medicorum desidero maximam, quoniam nondum de ea re definitum est: Pleræque animam efflarunt non excluso foetu, ob istam evacuationem præcedentem copiosiorem, *Ibidem. lib.* 2. *pag.* 141. *Vide decisionem in obstetric. Gallicæ obs. cap.* 5. *pag.* 64.

Gravidis aliquando sanguinis liberalis vacuatio confert.

41. Cum gravida mulier morbo te-

netur

netur qui maximè sectionem venæ postulat; An graviditas à crebra sectione & & larga profusione sanguinis avocabit? cùm enixæ sunt, ingentem evacuationem sanguinis habent & impetum sustinent: imò mulieres crebriores & largiores venæ sectiones ferunt quam viri, hiéne restrictiores esse oportet? *Epid. lib. 1. pag. 23.*

Sectio venæ Purgatione tutior.

142 Tutiùs gravidis tunditur vena quàm Purgatio instituitur; Et multas observare licet mulieres plethoricas quibus nisi circiter quartum mensem reseretur vena, abortiunt, fœtusque copia obruitur: Et citra hanc, cùm febris aut inflammatio aliqua vehementius urget, gravidis tutò detrahitur sanguis, sequendumque ea in re Celsi Consilium, qui magnitudinis morbi & virium duntaxat rationem habet! *Firmus puer, inquit, & robustus senex, & gravida mulier valens, tutò curantur hoc præsidij genere:* Sicque uteri gestatio inter quantitatis duntaxat observationes habenda: Non enim perpetuum est quod ab Hipp. scribitur, *Mulierem utero gerentem secta vena abortire, idque magis si auctior est fœtus:* id duntaxat temperandum suadet à magnis vacuationibus tempore Hipp. fieri solitis, ne scilicet fœtus uteri latebris conclusus in lucem prodire, idonei alimenti defectu, cogatur: *Epid, lib. 1. pag. 25.*

Nō omnis alvi fluor periculosus.

143. Hippocr. Aphor 34. lib. 5. Si Gravidæ alvus plurimùm profluat, metus est abortionis: Quod verum, quia & ob dolores & defraudationem ipsius fœtus, magnæ corpori fœto mutationes contingunt; sed notandum illud 2. Prorrhet. vbi narrat duas esse dysenterias, unam cum febre, varijs excrementis, hepatis inflammatione aut præcordiorum aut ventris, cum ciborum aversione: Alia quidem sunt, sine his signis, cum ramentis quidem & sanguine, sed breviores & quas vocat χυντελίας, fructuosas commodásque ægris, quod aut à diuturnis aut brevibus morbis ægros asserant; de his posterioribus loquens ait. *Quæ uterum gestant, ab huiusmodi dysenteriis & ad partum & ex partu euadunt, fœtus sanos habent, etiam per multos menses, & sanguine & ramentis excretis*, est enim ubi dysenteriæ malæ sunt, cùm præsente partium naturalium praua dispositione perennis fit graveolentium excrementorum proventus, est vbi tantùm congeries facta est, excrementorum, quorum evacuatio & fœtum & fœtam in melioris valetudinis bonam spem adducit; *Cons 5. lib. 1.*

144. In Gravida Hysterica cavendum à fœdis odoribus vide supra num. 97.

Fœdi odores nocent gravidæ hystericæ.

145. Gravidas mulieres tormina, nephriticique dolores vexant, an clysmata, fotus & litus conveniunt? cavendum ne, dum id fit, effœminatio partium vterinarum consequatur, unde aborsus fiat. *Epid. lib.* 1. *pag.* 11.

In ventris & renum doloribus cautè vtendũ clysteribus & topicis.

146. In Gravida pleuritide detenta an partus provocandus vide lib 7. *artic.* 45.

In gravida pleuritica, an partus provocandus.

In Partu.

147. Dum partus instat, nunquid ante eum per octo aut nouem dies, mulier commodè vti potest vino Hippocratico, ut ejus usu sensim vasa aperiantur, sic partus facilior fiat, & à partu purgationes dictæ meliùs eant? fieri hercle id potest, tamen cavendum ne quid peccetur: nam si usus vini Hippocratici sit major, cavendum ne sanguis calfiat & ita febribus post partum occasio detur: imò majus inde incommodum quàm commodum sequatur, unde in quadam vidimus convulsiones Epilepticas in partu; ante satis liberaliter eo vino vsa fuerat, hinc sanguinis & humorum incitatus est cursus: *Epid. lib.* 1. *pag* 45.

Moderatus sit vsus vini Hippocrat. ante eũ.

Tormina medicamẽtum excitans.

148. Quoniam Tormina juvant partum, si quod medicamentum tormina excitans ex usu foret, illud sumus experti absente febre ℞. matricar. artemis. nepethæ ana. pug. j. hyssopi p. j. s. mercurial. agripalmæ, ana. pug. sem. semin. citr. pæon. ana. drach. s. cinnam. & rad. bistortæ ana. ℥j. f. decoctio in qua bulliant fol. Orient. ℥ij. fiat fortis expressio, ut terrestris pars remaneat, tormina exciret, adde vini albi parùm. *Cons. 20. lib. 2.*

Balneũ ex adstringẽtibus puerperis noxium.

149. Mulierculارum balneum ex fæce vini albi aut rubri, ex alumine & simil. vsurpari solitum in puerperis, interdici debet; balneo aquæ dulcis recreari possunt, & pro omni detersorio fiat puls ex amygdalis contusis & hordeo contuso qua corpus leniter fricetur, ita enim detergebitur corpus & nihil incommodi afferetur; nam balneorum usu caput vaporibus impletur, & grauiter in ijs vsurpandis peccatur, *cons. 40. lib. 2.*

In Lochiorum suppressione.

Lochiorũ suppressio periculosa etiã paucorũ dierum.

150. Suppressio menstruorum, etiam trium aut quatuor dierum molesta est: in conceptu, saltem cùm infans fruitur, non est: à partu suppressio lochiorum statim necat, quid id rei? Quia aliquando humor regitur, aliquando non regitur: idem de corporum nostrorum humoribus dici potest,

nam

nam quid est quod quibusdam, si semel alvus supprimatur, aut nisi sæpe purgentur, tam gravia eveniant symptomata, alijs non? quia humores habent aliquid ἄτοπον & naturæ contrarium: vnde quibus in humore est quædam qualitas salsa, nitrosa aut similis generis, ij leui de causa inhorrescunt & febricitant, aut destillationibus sunt ferinis obnoxij: contra quibus humores sunt magis morati & mansueti, ij non tam facilè in morbos incidunt, nisi grauiter in victu deliquerint. *Epid. lib. 2. pag. 230.*

Lochia cuidam innoxiè suppressa.

151. Quædam pudicitiam suam prostituerat, vteróque conceperat, conceptus ferè trimestris aut bimestris: cùm ea de re nulli suboleret, fortè cum joco multa faceret patereturque, in vicinum lectum conjicitur, in ejus ventrem incidit iuvenis, qui impetu lapsus & sua ipse mole opprimens, tantam vtero vim intulit, ut elisus fuerit fœtus: ingens copia sanguinis fluit: qui aderant, nil tale de conceptu cogitabant; advocatus medicus de amissa pudicitia ne cogitare ausus, totum id ad pressum istum referebat; ideo rogatus ut omni ratione sanguinem cohiberet, & supprimentia & sectionem venæ recens enixæ adhibuit: sequenti die Rhabarbarum præscribit, nil inde alienum consecutum: an vrgente necessitate recens enixas ad solennia remedia adigere audebis? *Epid. lib. 1. pag. 53.*

Vena secta in eorum suppressione.

152. Cuidam lochia non bene respondebant: dolor ad lumbos & regionem lienis implacabilis: audaciùs secta vena, profuit: *Epid. lib. 2. pag. 208.*

In Infantium affectibus.

Pueri quandiu lactandi.

153. Operæ pretium est ut lactere sinamus pueros annos duos integros cum dimidio: quod enim alimentum partibus solidis fouendis conuenientius? *Epid. lib. 1. pag. 8.*

Non statim ab exhibita pulte &c. somno tradendi.

154. Error maximus committitur in pueris, quod statim ab usu pultis & lactis, nutrices eos dormire faciunt: quid enim ad cruditatem generandam facilius? Hinc Epilepsiæ & consimilium occasio: *Annot. 1. in Histor 6. lib. 2. consiliorum.*

Morborũ puerilium cura difficilis.

155 Puerorum curam suscipientes tantò diligentiores in eorum morbis nos præstemus, quantò minùs certos de suarum affectionum idæa reddere nos solent: imò cum pueris tanquam mutis ægris nos rem habere existimemus, ut quoniam ex relatione, quæ tamen in dignoscendis morbis plurimi facienda est, nihil certi, nihilque pensi habemus, alijs conjecturis, signis & symptomatum obseruationibus nitamur, alioqui puerorum salus valde periclitatur: *Cons. 76. lib. 1.*

156. De venæ sectione in puerorum morbis vide librum 4. *Artic.* 41.

Vena potest illis aperiri.

157 Hippocrates vult Infantulorum nutrices sæpe sumere medicamentum, quale puello conscriberetur : nocent namque plurimùm scammoniata nutricibus, lactique admixta aliquando exhibita puerum convulserunt *Epid. lib.* 1. *pag.* 27 Cùm pueris mulierem, capram, & elaterium conueniens esse remedium ait Hippocr. non adeo sui obliviscitur ut elaterio lactantes pueros exagitandos esse censeat: sæpe enim non ad verba Hippocr. sed ad mentem attendere oportet, *libro de Calculo pag.* 78.

Nutricibus ut infante purgentur scā moniata non danda.

In Variolis & Rubiolis.

158. An commodè præscribi possunt medicamenta antequam morbilli sese prodant? an illa impediunt motum naturæ? imò inopinatò venam secuimus, & medicamentum purgans dedimus, quibus die sequenti, aut postridie, apparerent variolæ, & meliùs multò habuerunt quàm quibus non ausi fuimus idem exhibere : sic parùm probabile quod dicitur minùs affatim erumpere papulas si corpus ante purgaveris, *Epid. lib.* 1. *pag.* 36. Cuidam summa difficultas deglutiendi (quæ erat tantùm morbillorum latentium soboles, nos autem nil tale suspicabamur) insignis febris, eluimus alvum clysmate, venam metu

Purgantia ante eruptionem utilia.

synanches secuimus, sequenti die exanthemata apparent, & breui tamen conualuit, *Epid. lib.* 1. *pag.* 37. In sæuitia symptomatum, quæ erant prænuntia exanthematum, (sed hoc ignorabamus) medicamenta & phlebotomiam tentavimus, cùm ea eruptio præsto adesset, & tamen innocuum vtrumque remedium: ut jam sit anile credere nil in exanthematis tentandum: imò ex tribus pueris exanthemata passis, qui purgatus est, leuiùs habuit: cùm servæ cuidam exanthemata, eaque densissima, paruissent, necnon lingua intumuisset, flagrante etiam malo secta est vena, copiosus detractus sanguis, & hoc innocuum fuit: *Epid. lib.* 2. *pag.* 141. Imò dato medicamento (nisi fortè validius fuerit) & aperta venâ eruptio citatur & accersitur: quidam primarius medicus affirmat se sine vllo damno cuidam famulæ, jam apparentibus pustulis larga copia, venam aperuisse, sanguinemque plena manu detraxisse, cùm suffocationis esset periculum, cur non idem in cæteris factitari poterit, præsertim si quid sit quod vrgeat? Pulsus id testabitur, qui si paruus & frequens, cunctantiùs id fiet: si plenus, altus & magnus, audaciùs. Nec imbecillitate pulsus terreri oportet, si ea ab oppressione sit: sæpe enim tanta est oppressio, & ob plenitudinem conculcatio, ut sese pulsus non explicet: *Histor.* 5. *lib.* 2.

159 Si exanthemata apparentia κρίνοντα sunt, id est, si febris aliquam afferunt imminutionem, quiescere medicos oportet: si κρίσιμα sunt & apparent ἀνάξιος τῆς ἐκβολῆς, id est, non est digna excretio ea quæ fit ad circumferentiam corporis, quandoquidem natura ἐκβάλλει, id est, rejicit in habitum corporis, tunc naturam juvabis: juvabis aut medicamento in cutem pellente, aut medicamento eccoprotico aut phlebotomia: si enim febris magna est, & non sese frangit ac mitescit aliquantula ea excretione, καὶ τῇ ἐκβολῇ, ad phlebotomiam veniendum est, *Ibid. annot.* 11.

Quando promouenda, quando sinenda.

160. Sed cave ne decipiaris quoad febrem, nam aliquando augetur febris, sed id fit ratione suppurati materiei exanthemata facientis, aut ratione ipsius conatus, aut ratione impeditæ difflationis: aliquandò ita continua sunt exanthemata, ut videantur corpus incrustare, & tunc impeditur difflatio; Et quod diximus tempore ipsius conatus febrem videri auctiorem, illud vulgò obseruatur, etiam in sudoribus, pulsus enim elevatur & citatur, natura velut sese ad munus commemorabile accingente: Et quod fit in sudoris excretione, idem fit in exanthematis, ideo diligenter attendes ne decipiare. Item an fiat suppurati ratione, dum enim pus fit, dolor fit, & febris augetur, *Ibidem.* Cùm morbillis vagantibus febres ingravescunt, unum animadver-

Febris superueniens qualis.

tendum, an febris vrgeat ob morbillorum suppurationem, an aliunde proueniat: si primum, à medicamento abstineto, secus medicamentum juvat, nam in exanthematis locus est cathartico, *Epid. lib. 1. pag. 27.*

Vena quando secanda.

161 In Rubiolis & rubentibus pustulis, vbi potius quantitate res peccat quàm qualitate, & sanguinis fervor est, pulsus altus, magnus, plenus & frequens est, tunc phlebotomiæ locus est: sed cùm vitium potius est in qualitate, demissus, languidiusculus, & frequentissimus est pulsus; quod notandum, *hist. 5. lib. 2.*

Cùm ante febrem apparēt nil moliendū.

162. Itaque in ejusmodi eruptionibus cautos esse oportet, si ante febrem appareant, continere se lecto oportet, ut εὐφόρητον fiat corpus, & nil mouere, nisi fortè blandum enema subjiciatur: interea si qua vrgent symptomata, ut vomitiones, tussis & oculorum dolores, ea lenienda sunt, *Ibidem.*

Non solis alexiterijs curandi.

163. An morbilli τὸ τῶν θεῖον sunt? Reuera abscessus sunt maxima ex parte & sequuntur constitutionem corporis; quanquam temporis conditio vires nescio quas addit, sed reuera à corpore est id quicquid est; & si solùm esset hoc ab aëre, solis excretionibus & influxibus malignis id eueniret, & eas solis medicamentis alexiteriis oppugnaremus; at ingentia profluuia alvi quæ sequuntur, & quæ, nisi sequerentur, multò deteriùs cum ægris ageretur, declarant

rant cacochymiam corporis ad id maximè conferre, & oportere etiam solennia & vulgaria aliorum morborum remedia præscribere, & hujus cacochymiæ, quæ reuera habet aliquid præter communem communis cacochymiæ sortem, virus est id quod in cutem efflorescit: *Epid. lib.2. pag.169.*

164 Rubiolæ accedunt ad Erisypelatis naturam, morbilli seu variolæ ad Herpetem miliarem *Ibid.*

Rubiolarum naturã.

165. Epithemata regioni cordis applicari possunt; non probo ad regionem hepatis, quod impediatur motus naturæ & excretio materiei virulentæ, *Histor.5.lib.2. Cons.*

Epithemata regioni hepatis non admouenda.

166. Valde confert sudorem prouocare, ut malignæ qualitati humoris via pateat: si sub finem febris exanthemata appareant, & satis legitima quantitate, ut abscessum faciant, Theriacalis aqua remista alijs aquis Cardiacis conferet: si in vigore febrium, à calidioribus cavendum; sed si infra subsistat ea excretio, non alienum quoque erit cardiaca temperata dare, addito decocto squinæ: *Ibid.*

Hydrotica prosunt.

167. In Rubiolis, tametsi sitis vrgeat, cavendum ne potus sit frigidus, quia cùm corpus impurgatum est & obstructum, usu frigidæ augetur obstructio, & sic motus venenatæ materiæ impeditur: *Epid. lib.1. pag. 57.*

Potus in rubiolis exhiberi debet calidus.

Dolores quibus sedandi.

168 Dum urgent dolores in variolis & oboriuntur tumores, si illorum ratione in solis anodynis consistas, opera fortassis ludetur: si dum tumet pars, ad suppurantia festines, corruptionis metus major erit: videtur id consilij sequendum quod aliquando eadem in mali specie medici sequuti sunt: etenim dum quædam tempestas sæviret pustularum & eruptionum ferinarum ferax, oborti sunt tumores & dolores in variolis, quæ pueros necabant corruptis partibus solidis: itaque in eam sententiam itum est, ut emplastrum de vigo cum mercurio applicaretur, alijs levis litus ex Hydrargiro fieret: mirum in modum id remedij profuit, id quod negligi non debet, ne tam facilis & ad manum parati remedij contemptus, calamitatem ægris afferre videatur *Epid. lib. 2. pag. 265.*

Dyspnoea in pueris aliquãdo Rubiolarũ indiciũ.

169. Filio N. Dyspnoea erat & audiebatur strepitus magnus cum raucedine: id ad crudum succum referebatur, aut ad flatum malignum in Pulmone excitatum, at adventantis Rubiolæ id fuit indicium: *Epid. lib. 2. pag. 100.*

In Dentitione.

Quibus promouenda.

170. Nutrix vino abstineat, Aëtij consilio; Gingivæ melle anacardino, aut communi Narbonensi illinantur, aut lacte canino, & conferet cerebrum leporinum,

con-

consilio Aëtij : item circumlinetur oleum dulce partibus vicinis : item radix colocynthidis in cannula aurea aut argentea inclusa & gestata confert : aut jaspis viridis : nil mandat duriusculum, & omnino non est prohibendus alvi fluor, alioqui metus est translationis ad partes superiores. *cons.* 116. *lib.*1.

In Oris vlceribus.

171. Puellos dum lactant Aphthæ maxima ex parte exercent, id est, vlcuscula igneæ caliditatis, in modum herpetis miliaris : Galenus aph.24 lib.3. harum generationem ad molliticm partium internarum oris refert, quæ tanta est, ut si lac paulò amplius serum habeat, vix istam qualitatem ferre possint quin exulcerentur : sed Aëtius, cap.4. Tetrab.1. sem.4. (quod diligenter notari debet) ideo Aphthas plerumque generari ait, quod nutricibus mammarum papillæ breviores sint justo, & ita puellus ore non potest apprehendere, ideóque affliguntur maxillæ ; nec non lac ejaculatum, non autem probè attractum ob papillarum brevitatem, pelliculam toti ori & pharyngi obductam succingentemque ferit, & aphthas vlcerando generat ; sic cavere oportet ne ora puellorum impruden-

Papillarum brevitas sæpe earũ causa.

ter lædamus medicamentis, cùm curatio consistat potiùs in mutatione nutricis, *Epid. lib. 1. pag. 46.*

In Difficultate deglutiendi.

Quibus? ablata.

172. Puello difficultas deglutiendi & papillæ mammarum apprehendendæ: cornicula circum circa collum applicita, quàm mox restitutus est: *Epid. lib. 2. pag 145.*

In Lateris dolore.

Pueri pleur t. di obno. xi.

173. Puella cùm sub dio, partim in sole versata esset, dolere caput cœpit & tussire: febris prehendit acuta, & quæ tamen ex intervallis major esse videretur, tussis & tussiendi cupiditas illam perpetuò infestabat, nil è pulmone educere poterat, tametsi esset stridula; in pulmone humoris concursatio quæ obaudiretur, sitis ingens & implacabilis, frequens & breuis respiratio cum difficultate, postquam tussiverat, statim ejulabat, aliquando in partibus extimis febris mitescere videbatur: pugrabatur cum febre & tussi, quod eam partim à capite excitari crederemus, partim à resudatione ichoris à calefacta pituita in Pulmone: Octauo die symptomaticus alvi fluor, nono interiit: aperto cadauere, latus sinistrum purulentum erat, & pars Pulmonis quæ illud contigerat, imò & pus in capaci-

pacitatem fusum erat: Pleuritis fuit, nos valde decepti fuimus existimantes tussim à capite esse, sed quod tam frequens esset & sicca, & cum difficultate spirandi juncta, illud aut inflammationem in Pulmone, aut in latere, aut in vtroque satis significare poterat: tamen unum desiderabatur ut ægra de dolore lateris quereretur: hoc expectabamus, interea ignoratione rei, præsidium in inflammationibus Thoracis vsurpari solitum, magno incommodo omisimus; & si illud vsurpavissemus, certis signis nequeuntes assequi utra pars esset affecta, è latere dextro sanguinem, nullo profectu, detraxissemus: itaque puellæ peruicacia & morositas maximam periculi partem creauit: rubor genarum non erat, tamen ferè perpetuò adest in inflammatione partium Thoracis: item aliquando clauso ore dormiebat, quod nos in eam adduxit opinionem ut crederemus costas non esse obsessas: sed omnis ista ratio nos decepit valde; tamen vix excusari possumus quin sanguinem demere debuerimus, cùm inflammationis in thorace magna esset suspicio: ad sectionem venæ & insignis febris & inflammationis suspicio, & sitis inextinguibilis & jactationes ob incendium natæ, & maximè difficultas illa spirandi hortari debuerũt: cùm videremus, ingenti præsente æstu, puellam habere frequentem admodum respirationem & tamen parvum, ve-

luti oppresso & coangustato thorace; de inflammatione aliqua suspicari nos oportebat: tamen hoc asserimus sæpe nos observasse in pueris valde febrientibus frequentem parvámque respirationem, licet affectus Thorax non esset, *cons.76.lib.1.*

Lateris dolor à vermibus.

174. Puero dolor erat circum latera, detrahebatur audacter sanguis: dolores non concedebant; inopinatò vermes exclusi sunt, dolores quieverunt, an vermes id facere potuerunt? Ita prorsus, imò & innumeras doloris species excitare possunt in omnibus partibus, ac præsertim si ad ventriculum repant &c. *Epid.lib.1.pag.21.*

In Tumore Ventris.

Venæ sectio confert.

175. In eo, cùm præsertim sitis, symptoma ferè intolerabile, adest, ea maximè methodus sequenda est, ut latentis incendij ratio habeatur: caloris enim alieni dominatu tenentur interna, putredo est, ἀνάδοσις impedita, orificiorum venarum mesaraïcarum lactiumque ipsorum Phlogosis: itaque debet sanguis mitti, nec dehortari debet ætatula: deinde purgandum corpus senna & Rheo frequenter, vel syrupo Regis Saporis cum Senna: nec fortè omitti debet agaricum, & qui parcunt his medicamentis, parcunt & vitæ: *Epid. lib.1. pag.6.*

In

In obstructionibus.

176. Rheum conuenit, at non vulgari modo exhibitum, quia sic malum augetur: In magna aquæ copia maceratur (aut Senna) deinde ex ea aqua paratur aut decoctum, instar ptissanæ, aut simile aliquid, deinde mirifico profectu vsui datur: *Ibid. pag.* 60.

Rheum quomodo exhibendũ.

177. Cachectici sæpe fiunt obstructionibus laborantes, in eo statu constituti laborant sæpe fluxu alvi chyloso, non enim fit suctio, nec exugitur elicitúrque pars purior chyli, devehi solita ad hepar hæmatoseos officinam: dum medici albicantes & chylos..s dejectiones observant, trepidè purgant & cunctanter, cùm tamen hic audendum sit & diligenter purgandum: donec enim obstructio sublata fuerit, non est spes ægrum convaliturum: procuranda enim omni studio est ἀνάδοσις ipsius chyli non subeuntis anfractus viarum mesaraïcarum & eas tantùm salutantis: *Epid. lib.* 1. *pag.* 13. *Annot.* 2

Purgandum audacter.

In Nephritide.

178. Puella x 1. febris die interiit: repertus lapis in renibus, vomebat frequenter; cùm vomunt sæpe & contorquent cor-

Nephritidis in pueris signa.

pus pueri, loco non consistentes, de nephritide conjectura esse debet; & fomenta ad renes applicabis: quod notandum, ut prudentia medici infantium imbecillitati & infantiæ, ut ita dicam, humaniter succurrat. *Epid. lib. 2. pag. 245.*

In Hernia.

Hernia gentilitia spōte sanationem recipiens.

179. Familia Dom. N. aliquid habet συγγενὲς: sexdecim liberos ex vxore suscepit, omnibus ferè, aut majori parti, Hernia fuit familiaris recens natis: ad quintum aut septimum annū duntaxat ea infirmitas: exacto anno septimo nil ampliùs tale apparet: an quia relaxatio peritonæi ipsa per se sanatur? sic cùm matres queruntur de Herniis puerorum, non est cur tantopere in hoc curando laboremus: natura enim est medicus *Epid. lib. 2. pag. 242.*

In Tumoribus Vagis.

Pedum tumor medicamentis discussus necis causa.

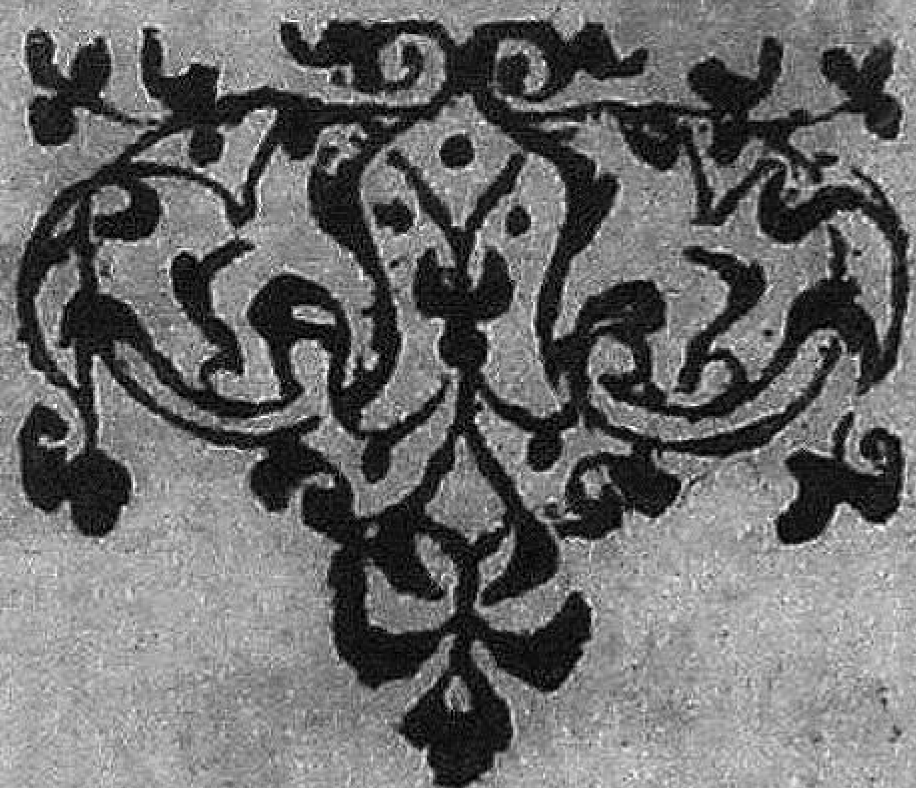
180. Filiolus D. N. tumorem quendam vagabundum patiebatur, tandem pedes appetivit: nutrix litu discutere voluit, superiora petiuit, febris, difficultas spirandi, mors, Hippocr. lib. de Aëre &c, meminit hydro-

hydropis testium in pueris recens natis ob usum aquarum crudarum : hic morbus aliquid affine habet : an non si flatus iste ad imas erumpit partes , hic cohibendus est? *Epid. lib.2. pag.248.*

In Vermibus.

181. Puero dolor erat circum latera &c. vide supra *Artic.*173.

Vermes dolore lateris excitantes.

CAVTIONVM, ANIMADVERSIONVM & Observationum Practicarum.

LIBER X.

Continens eas quæ affectus Artuum & Habitus respiciunt.

In Arthritide.

Humor ejus causa alijs qualitatibus quam primis peccat.

1 I Arthritis à frigido foret, facillimè calore curaretur, contra sæpe hoc malum calore irritatur: sæpe quidem humor generatione & ortu calidus est, at ob naturam articuli refrigescit, at semper caloris empyreuma remanet, irritam faciens calidorum administrationem:

nem : & in cerebrum vapores calidi effe-
runtur, frigore concrescunt, & qui inde fit
humor nec perspicuè calidus nec frigidus,
sed noua qualitas ex vtriusque pugna ac
concursu consurgit, ut inde humor salsus
aut nitrosus fiat, qui manifestis qualitati-
bus non cedat; ideo taxat veteres medicos,
ut nimis Physicos, Hippocr. lib. de vet. me-
dic. qui primas qualitates morborum cau-
sas nimis celebrabant, at salsum, acre, mor-
dax, & id genus, consideranda sunt, in qui-
bus tempera dis & oppugnandis, hoc
opus hic labor est: ideo cal. & frig. imbe-
cilles qualitates Hippocr. statuit contra
Philosophorum opinionem; facilè enim
mutuò sese domant, ideo sunt imbecillio-
ra; Non sic de amaro & salso: Si in febre
sola caliditas aut siccitas spectaretur, faci-
lè curaretur, sed succorum qualitates con-
siderantur, & damnat eos Hippocrat. qui
contenti primis qualitatibus Thessali me-
thodum sequuntur: Sed enim secundæ sunt
qualitates, non mirum si vis nostrorum re-
mediorum tanti mali immanitate eluda-
tur; quod nunc prodest, statim nocet, nec
calidum nec frigidum, nec quicquam ferè
agens manifestis qualitatibus proficit; id
quod pendet aut à natura humoris aut par-
tium; & si quid remedia ἐπιμερικά con-
ferunt, symptomata potiùs leniendo con-
ferunt quàm causam oppugnando. *lib. de
Arthr. pag.* 24.

Humor illius causa nõ semper frigidus.

2. Et si magna Arthritidum pars, siue per fluxum id fiat, siue per congestionem, ab humore frigido est, tamen errore non vacat asserere omnes ab humore frigido esse, eóque à capite emanante; in quo graviter in ægrorum commoda peccatur, nam est vbi calidis vtendum remedijs, est vbi frigidis, est vbi moderatis: quod si omnis à pituita esset, ad calfacientia perpetuò esset recurrendum: item aliud est agitare medicamentis caput, aliud aliam partem, at si solum caput author existeret, ad id unum dirigendum esset consilium: itaque magni interest, ad curationem morbi, constituere an sola pituita an ejus serum in vitio sit, ut vult Fernelius; fortè illi imposuit quod humor qui actu in articulo continetur quadã tenus frigidus aut frigefactus sit, quod ita comparata sit ratio articulorum, ut quia multas habent partes frigidas & spermaticas, affluentem humorem, etiam natura calidum & à calido loco derivatum, infrigident ac incrudent, ut ita loquar: sed constat & experiẽtia & ratione & authoritate Hippocr. (qui statuit lib. de internis eff. aliquas Arthritides esse à bile) præter pituitam, alias esse ejus causas: ac facilè mihi persuadeo ideo sæpe articulares dolores invalescere magis, ac ægrescere medendo ægros, quod audito arthritidis nomine, statim ad calida remedia deveniamus, eáque impensè calfacientia & digerentia: quod si semper materia

teria frigida foret, non esset verisimile ita malũ insolescere ac furere, cùm contrariorũ curatio per contraria legitimè instituatur, nisi fortè dicas (quod etiã probabile) dolorem quoque augescere quod usu rerum ita calidarũ, quibus statim vtimur sine judicio & distinctione, quod morbi nullæ sint induciæ, sæpe fluxiones irritentur, qua irritatione dolor quoq; increscit, dum enim humor turget fluitque, nil est deterius quàm fotibus aut emplastris ex rebus calidis uti &c. *cons. 91. lib. 1.* Peccant qui falsò persuasi causam esse humorem frigidũ aut frigus ipsum ad calfacientia impensè & olea chymica confugiunt, nam læditur nervosum genus, hinc nervorum contractiones, siccationes, contorsiones, vitiatæ figuræ, ut artus varij, curui, vari, inflexi & imbricatim facti evadant: quæ fortè olea medullæ nervorum conferre possunt, eadem membranis eorum nocent: &c. *lib. de Arthritide pag.* 4. Dolores à sanguine facilè mitigantur, item à bile (sola enim lactis affusio id facit) à pituita facilè, cùm pituita potiùs stuporem afferat: ita Gal. sanguis morbum faciens dolorem exhibet, pituita gravitatem: quæ arthritides, coryzas, dentium dolores facit, aliud habet ingenium & vim; & Platoni pituita salsa ac acida omnium affectionum [illegible] fons existit, in tali pituita est vis maligna & natura [illegible], ideo omnia spernit remedia. *Ibid. pag. 32.*

Fotuum calidorum noxa.

Oleorũ chymicorum noxa.

Non semper à capite fluit humor.

3. Non negamus à capite fluxiones oriri Arthritidis authores, sed omnes negamus, quibus caput humidius, ijs proclivis est defluxus in partes subjectas, hinc morborum proventus; *lib. de Arthrit pag.30.* Si semper à capite est, cur qui chœradas habent, quarum origo maximè tribuitur ab Hipp. capiti, non sunt podagrici, aut alia specie Arthritidis laborant? verisimile id esset si caput author esset mali &c. *cons 93. lib 1.* Si malè caput fons mali statuitur, dum Pilulis, fotu, catapl. hæc immerens pars affligitur, natiuum sic partis temperamentum corrumpendo, mala grauiora accersuntur: si enim humorem noxium non continet, medicamentis eliquatur, denique aliqua imbecillitas ei conciliatur: *lib. de Arth. pag.3;.*

A visceribus sæpe originem habet.

4. Sæpe à visceribus & venis origo est, Hippocr. enim eos quibus magna sunt viscera & quibus fuerunt frequentes hæmorrhagiæ dum juvenes forent, in ἀρθρίτιδα propensos esse ait, & experientia notat eos quibus prærubra est facies, quod ni sibi caveant, ætate inclinante in Arthritin propendeant: *lib. de Arthr. pag.13.* Cùm iniretur consilium pro quodam cui dolores Arthritici sunt familiares, & autumno & vere repetunt maximè, creditum est serum maximè putre, à visceribus manans, caussam reducis istius mali esse: declarat curatio,

tio, nam nulla habita capitis ratione, cùm primùm expurgata regio prima ventriculi, & educti multi serosi humores Elect. Diacarth. & Syr. ros. solut. præripiebatur occasio reditus, *Cons. 9. lib* 1. Si cruditates, crapula, & similia ejusmodi, Arthriticos efficiunt, quid causæ est cur caput accuses? *Annot.* 11. *in id cons.*

Focus in ipsis articulis sine humorũ transmissione.

5. Quid impediet quominùs dicamus nec à capite esse materiam Arthritidis, nec fortè ab interno corpore, sed eo modè, per dispositionem articularem generat in habitu corporis, quo elephas in aliis, & choerades. nam in habitu ipso vitium est, & cancrosa, & choeradica dispositio, & articulosa, ut sic dicam: *Annot.* 12 *in id cons.* Quibus læsus articulus, ijs in Arthritin est propensitas: an humor à capite descendit ad malum suscitandum aut alendum? In vlcere chironio est perennis affluxus seri & corruptio alimenti ob læsam partis ὑγιείας (nam malum τῆς ὅλης οὐσίας nominatur) & serum virulentum progignitur & nil à capite est: imò magna articularium dolorum pars fit à generatione seri & collectione in ipsa parte, non tam quanto quàm quali infestantis: est enim inexplicabilis ἰδιότης & velut febris lenta ipsius articuli, hinc alimenti corruptio, hinc tabes partis; & circa articulos tristis semper est sensus qui

ſtata periodo habet ſuas exacerbationes & in parte materia fovetur: nec placet omnino Galenus, qui neceſſariam articuli imbecillitatem præſumens, aliunde humorem affluere debere & in vitæ lege peccari ſtatuit, hic modus omnis congeſtionis tollitur, id quod miror non vidiſſe Galenum: imbecilla pars non probè alita, à ſuo ipſius læditur excremento: id Hippocrat. vidit, *Mucus in omnibus à natura eſt, cùm purus, ſani ſunt articuli: labor & dolor fit cùm à carnibus humiditas fluxit vitioſa, lib. de Arth. pag. 31.* Reuera Arthritin committens humor eſt μυξώδης & aſſimilis ſubſtantiæ nervoſæ, ſi ea liquaretur: & quod dolorem facit, ſæpe eſt ſubſtantiæ nervoſæ aut tendinoſæ alimentum, quod vitioſi excrementi vicem ſubit, aut ob intemperiem partis aut ob διάθεσιν, *Ibid. pag. 32.* Avicennas explicans illud Galen. in arte parva, habitudo corporis eſt in iis partibus quæ oculis ſubjiciuntur, vult quoſdam eſſe proprios ipſius habitus morbos, quod in Arthritide locum habet, nam peculiari generatione humoris aut in hac aut illa parte externa, vitio ipſius habitus morbus orietur: In Arthriticorum extimo corpore peculiaris humor generatur ut in Pulmone & Iecore, & apud Hippocr lib. de locis in Hom. à carnibus in articulos humor liquatur proprio vitio ipſius carnis &c. *Ibid. pag. 19.*

6. Quod

6. Quod utilis sit nonnullis Arthritis, & ratio & experientia verum esse deprehendit: quod pueris sunt exanthemata, iuuenibus hæmorrhogiæ, idem sunt ingravescenti ætati Arthritides, & etiam naturis nonnullis: ad hanc sententiam accedit Galenus; sæpe vidimus, inquit, interire quibus succi in dolore articulorum in artus delati, deinde expulsi in partem principem pervenerunt, ut una spes foret si ipsi humores ad artus reuocarentur, unde vulgò dicitur, longa est Arthriticorum vita: natura se exonerat in genus musculosum & nervosum *lib. de Arthrit. pag.* 36.

Non semper medendũ cùm à morbis vindicet.

7. Cùm de isto morbo tum cognoscendo tum medendo tam ancipites sint opiniones, mirum ne sit si magno medicorum dedecore pro derelicto habeatur; Non est tamen ita desperatus si loco & tempori provideatur: Cæterum minus rectè medendi occasionem rationemque deteximus ab ipsa rei ignoratione ortam, *lib. de Art. pag.* 35. Ac facilè mihi persuadeo ideo sæpe articulares dolores invalescere magis, ac ægrescere medendo ægros, quod audito Arthritidis nomine statim ad calida remedia deveniamus, quasi semper materia fri-

Cur ægrescit sæpe medendo.

gida foret: vel quod usu rerum ita calidarum, quibus statim utimur sine judicio & distinctione, quod morbi nullę sint induciæ, sæpe fluxiones irritentur, qua irritatione dolor quoque increscit, vel etiam usu nostrorum remediorum sæpe dolor augetur, quod materia sit ἀνομοιομερής, ut quod remedium uni humoris parti convenit, alteri plurimum obsit; ut quod remedium primo loco usurpandum duxeris, illo relicto, statim ad aliud confugias: accedit quod humor qui Arthritides efficit, maxima ex parte venenati cujusdam seri naturam resipiat, redoleatque, quod per se Pepasmum mitificationemque non admittit, imò usu remediorum, nisi valde sit anodyna, incandescit ferocitque magis. *Consil.* 21. *lib.* 1. Accedit substantiæ nervosæ ratio; medulla nervorum alius est naturæ quàm ipsæ membranæ, sic quæ uni naturæ prosunt, alteri nocent; accedit eorum sensus exactus ut etiam vel levi de causa & dolores & gravia insurgant symptomata: Itaque conditio humoris non tam habentis qualitates manifestas quàm occultas, partis natura, varietas substantiæ ejusdem, efficiunt ut Arthritis omnem ludat operam, *lib de Arthr. pag.* 33.

Venæ sectio & Purgatio sæpe nocent.

8. Ergo ut sunt variæ causæ & Ideæ Arthritidis, sic consilium mutandum est, Alij omittunt Phlebotomiam omnino, ut Fernelius, alij audacissimè detrahunt, &

exemplo

exemplo unius hominis, sanguine detracto adjuti, in sanguine fundendo sunt nimis prodigi; Et perperam videntur agere qui quoties quis de Articuli dolore queritur, ad Purgantia confugiunt, Si enim dolorem excitat aut ichor aut flatus, aut quid qualitate potiùs peccans, cur ei qualitati suum contrarium non opponitur? quorsum Purgatio? Sæpe sævus est dolor in articulo, aut suris tibiarum, nullo tumore conspicuo, nulla re sub sensum cadente; Subitus istius tantulæ rei in articulos motus & ὀργασμὸς nonnunquam vim venenatam arguit, concurrente sensu exquisito nervorum, ut facultas expultrix ad singula quæque momenta excitetur: Lassitudinum doloris ortus id quoque declarat, 10. simpl. lib. 2. Oritur, ajunt veteres, lassitudo sæpe & ulceris sensus, quia in motionibus magnis pinguedinis & teneræ carnis fit colliquatio, cujus pars foras transpirat, altera supprimitur: id quod suppressum, si acre & mordax, ulceris sensum infert, id si quod in paroxysmis arthritidis evenit, ut occasio referatur, non ad fluxionem, sed ad suppressionem tetræ fuliginis sua qualitate molestantis; & quod motus velut seditiosus, modò huc modo illuc, id qualitatem demonstrat infestam: exquisitus sensus partis cooperatur: contra ubi pars non multùm sentit, in ea facilè fit congestio abscessuum & tumorum frigidorum

parens, in senibus valde, & qui nunquam Arthritici facti fuerint, si Arthritis oritur, an non potiùs ab imbecillitate, caloris nativi inopia, spirituum defectu continget? Si ad remedia solennia recurras, liquefacies humores, frustráque ægrum senem fatigabis? Quædam cum conceptum vellet elidere, τὸ ἀθέρειν sumpsit ad provocandum sanguinem, fluxus sanguinis est consequutus, erosis potiùs quàm apertis venis: multo sanguine per sinum pudoris profuso, adeo refrixit omne genus nervosum, ut in summam imbecillitatem adductum sit: hinc cruciatus articulares, membrorum contractio, macies, mors: quæ immodica hæmorrhagia convulsionem ab inanitione affert, eadem articulares hos dolores excitare potest; Si ita est, quis adhibeat hic remedia solennia Arthritica? quis in ijs doloribus qui ἐν κενώσει oriuntur? Nemo, est potiùs utendum refectione. *lib. de Arthrit. pag. 34.*

Venæ sectio potior Purgatione.

9. An sanguis mittendus, An etiam manu Arthritica, dolore ferociente, tutò mittitur sanguis? an verò sinendum elabi tempus paroxysmi, deinde sub finem Purgandum? boni medendi magistri præferunt Phlebotomiam, ut quæ evacuato sanguine putri (qualis ferè semper in Arthriticis trahi solet) impetum humorum inhibeat, & dolorem demulceat, infla-

ma-

mationem minuendo, Imò, ajunt, si ineunte Paroxysmo medicamentum datur, humor concitatior majores molestias exhibebit, motus quidem sed non promotus: & vis medicamenti ad partes longinquas provecta, infirma tamen, in habitu corporis humorem excitat ferocioremque reddit; est enim quasi in habitu morbus ut in lassitudinum fit generibus. *Epid. lib.* 1. *pag.* 14.

Venæ sectio cur utilis.

10. Cùm in paroxysmo Arthritico fiat ut colliquatio, fusio in genere musculoso; exoneratio à vasis seri & sanguinis putris, quid tam frænat impetum humorum quam phlebotomia? item articuli ferè fiunt imbecilli, ac prima cautio esse debet ut non fiat exoneratio partium principum, ut ditiorum, in imbecilliores, ut pauperiores, contra quam fit in Rebuspublicis. *Epid. pag.* 14. Purgatio quidem valet si corpus sit cacochymum, si hepar sanguinem fervidiorem generat & multa bile scatet, ut purior minusque maleficus sit sanguis: *Epid. lib.* 1 *pag* 14.

Crebra venæ sectio utilis fuit.

11. Prudentis est Medici videre an non securè vena his in morbis aperiatur, an verò prudenter prætermittatur: Si facultatis retentricis imbecillitas est, prudenter omittitur: Si cacochymia, imò virulentia, quæ tantæ Tragoediæ author sit, audaciùs id faciundum, Cuidam fluxio Arthritica & valde dolorosa,

quinquennio antè eodem modo laboraverat, tunc à Procatarctico fuisse narravit, nuper uxoratus erat cùm id mali adoritur, incredibilis humorum rabies mox in has, mox in illas partes; quia & nervi & arteriæ & venæ sanie quadam scatebant: phlebotomia quinquies celebrata, meliùs habebat: *Epid. lib. 2. pag.* 193.

Aliquãdo noxia.

12. Multi sunt quibus Arthriticæ fluxiones sunt, & propter dolorem subinde sibi detrahi sanguinem patiuntur, An non peccant? ita sane, quia corpus & refrigescit & nervi debilitantur, & quod majus est, facultas retentrix infirmatur, imò & bis coquere natura cogitur, nam dum effunditur coctus sanguis, alium coctum vult sufficere; hac imbecilliore facta, dum humores in sua statione & præsidijs non sunt, dum statarij quoque non reguntur à naturâ, faciliùs in partes procumbunt, & hoc notandum est, *Epid. lib. 2. pag.* 182.

Purgantia noxia dum humor est in motu.

13. Illud vulgo observatur in Articularibus doloribus, dum humor est in motu, agitaturque huc illuc, à medicamentis Purgantibus magnam inferri noxam, nam rursum agitari à medicamento efferantur magis, & naturæ vis infertur, ut quę lædatur valde ob dolores varios, quos modò in hac parte, in quam repit humor, persentit: modò

modò in illa, in quam suam tyrannidem humor illabens exercet; imò fatiscit sæpe natura in ejusmodi Purgationibus repente factis, dum humor ὀργᾷ, nisi expectes sedationem aliquam & quietem ipsius humoris: Quod si tibi certò constaret medicamenti usu humorem vagantem variasque in partes deductum, in ventrem, liberumque spatium deductum iri, quò natura sese illo facile expediat, tunc tutò Purgabis: Sed quia sæpe dum tu intendis avocare humorem & in alvum intestináque, tanquam idonea & conferentia ad evacuandum loca, intruditur humor in partes inanes & membranarum interstitia, unde crudelissimi oboriuntur dolores; Præclarè consulunt, qui volunt ut coquatur humor, id est mitigetur, reprimatur, modificetur (nam coctio propriè dicta humorum est crassorum, non autem tenuium & effero-rum) ne impellatur quò non oportet, & majores in ea parte excitet turbas quàm antè, & vis naturæ inferatur, alioqui facilè quis persuaderi possit tum maximè Purgationi locum esse, cum turbatur & vagabundè incitatur humor: ideo dum in arthritide dolores implacabiles excitantur, modò in hac modò in illa parte, propter raptum humorum, conferret (dicet aliquis) humorem purgare, non expectare donec quiescat, quia fortè serò nimis id

fieret, & metus est ne, dum ita fuerit effrænis humor, nobilem partem obsideat, antéque illam suo virore contaminet quàm opem subsidiumque præsens afferre possis; ratio autem ista versatur in Aphor. 22. lib. 1. Hipp. Concocta medicari &c. dum addit, modo non turgeant, videtur insinuare occasionem purgandi, maximè dum jactatur humor nec consistit, nam motus iste quodammodo adjuvabit & attractionem & exclusionem: Contra si figi humorem siverimus, & tempore ad eum exigendum opus erit, & majore vi amoliente humorem jam consistentem & fixum: cui opinioni Gal. in comment. suscribit, admonens ut primo quoque tempore accingamur ad amovendos vacuandosque humores, qui insolenti motu & tumultuario, huc atque illuc moventur: atque ex hoc loco facilè adduci possumus vt in clamosis ipsis Arthritidis doloribus corpus repurgemus, tamen cavendum id est valde, alioqui dum commovebis humores, verendum est ne eos inflammes & in partem affectam impellas: Si dum Purgans medicamentum damus, nobis constaret mitificatum esse & quodammodo repressum humorem; & liberos esse exitus, tutò quidem id fieret, Sed cùm in artus, aut per vasa, aut per inanitates feratur, metus est ne augeatur fluxus; ideo videndum ut dolores

pla...n-

placentur, quos excitat materia conjuncta & è vasis elapsa, ac tutò tum ad antecedentem concurres. *cons.* 107. *lib.* 1. Quædam minanti Arthritidi obviam ire voluit, sumpto medicamento satis valido, impetu in humores facto, pro una parte dolente multæ doluerunt: An non tutò in Articularibus purgabis? Nequaquam; At dum materia turget purgandum? Verum qnidem de sequace materia, & quæ liberum habet exitum, Arthritidis materia nec sequax plerumque, nec liberos habet exitus; & in suis agitata sedibus, si à ventre longiores sint, deterior fit, agitatur enim & non educitur: *Epid. lib.* 2. *pag.* 129.

14. Quanquam concedimus Clysmata aut Eccoprotica, non ea quæ calore suo & vi incitent magis humores & commoveant. *Consil.* 107 *lib.* 1.

Clysmata nõ debent efficacria

15 In Articularibus morbis ab ijs diureticis est abstinendũ quæ impensè calfaciunt & sanguinem fundunt: *Ann.* 3. *Cons.* 3. *lib.* 2.

Verè Diuretica noxia

16. Fortè in cura Arthritidis unum omittitur quod tamen facile esset, nam Plinius cap. 9. lib. 28. ait inter exempla extitisse quosdam qui, lac Asininum bibentes liberati sunt Podagra & Chiragra: id quod non est præter rationem, nam acrimonia seri tantorum dolorum causa esse solet: quod si, aut proba victus lege, aut Asinæ lacte, aut alia arte

Lactis Asinini dotes.

corrigi emendaríque potest, huic quædam à sævis iis doloribus immunitas consequatur necesse est: *Annot. 4. in idem cons. & ann. 2. in Cons. 22. lib. 3.*

Cauterij in Inio vtilitas.

17. Notatu dignum plerosque Arthriticos à molestiis morbi, saltem incrementis, vindicari adhibito ad eam partem ruptorio quæ ἰνίον dicitur, ac præsertim ad extremum ejus, quod est initium ejus scrobiculi qui in fine occipitis est, quà multi nervi decurrunt; at revera nulla penè molestia nullóque incommodo id fieri potest, & hinc profectus maximus consequitur, *Annot. 5. in id cons.*

Vinum noxiū.

18. Si ventriculus hominis arthritici imbecillus, & facilè colligit excrementa, an dolores Artuum vinum circumcident? nequaquam, nam noua materia morbo suppeditatur: id experientia verum deprehendimus: *Epid. lib. 1. pag. 17.*

Illitio hydrargiri por. conferre.

19. An ad Arthritim curandam eadem curandi ratio potest adhiberi, tutò & jure, quæ & ad luem veneream? Si tanta affinitas vtriusque affectus & humoris; si ij maximè articulari morbo cruciantur quibus corpus μυξώδης καὶ αἱμώδη, cur non illita hydrargiro provocatio saliuæ ab Arthritide recidiuā afferat? nam quod objici possit de articulorum imbecillitate, siue ea sit contracta à natiuā, siue acquisititia, & quæ potissima causa est, & morbi, ut sic dicam, dispositiua, postquam colluuies ea humorum

rum euicta fuerit, quæ tandiu fouet morbum, robur articulis conciliari fortassis poterit. *Consilio 2. libri. 2.*

20. Dolor sæpe augescit quod vsu rerum calidarum &c. *vide supra Artic. 2.*

Foruum calidiorum noxa.

In Ischiadico dolore.

21. Multos videmus aut Ischiade laborare, aut alio articulo, cùm ne tantillum aut cervices doluerint, aut collum, aut guttur, aut clauiculas, aut occiput; an verò credibile à capite tam efferum humorem, tam serosum, tam indomitum, ut nullos dolores in mediis viis excitet, sed solùm cùm ad articulos venerit? ut idem faciat quod lepus marinus, qui cùm perreptet innumeras corporis partes, solos Pulmones vlceret? hoc non credibile; sic valere jubeamus Fernelium, & non temerè innocens caput medicamentis agitemus, nam sunt qui dolent articulos & nullus præcessit omnino dolor capitis, nec gravitas, nec aliud simile, *Epid. lib. 1. pag. 91.*

Caput nō semper vexandum remediis ut fluxionis author.

22. De falsâ Ischiade ab vtero in latera procumbente *vide lib. IX. Artic. 11.*

Ischias ab vtero

23. Mirum quod Galenus in Ischiade (licet à pituita aut à succo potiùs crudo) sanguinem demat non autem purget; imò præfert vomitum purgationi, quod supra revellat humores, quasi purgatio humores

vomitus egregiè confert.

deorsum impellat; *lib. de Arthrit. pag. 32. in margine.*

Mochlica pharmaca initio noxia.

24. Medicamenta per os sumpta initio non ita conferunt, præsertim si sint mochlica: hoc enim Therupeuticum præceptum, quæ per interiorem ventrem fiunt evacuationes, fluxiones ferè in partes vicinas commovent. *Consil. 81. lib. 3.*

Repellentia non admovẽda

25. Iisdem remediis curatur atque Arthritis, prætérquam quod repellentia non admittit, sed purgato corpore valenter ex profunda cotyle trahentibus, ut cataplasmate ex stercore columbino &c. & clysteribus acribus indiget: repellentibus autem non utendum, quia junctura in profundo sita est, & ex vicinis & ambientibus vasis, repellentium ope, ad illam humores protruderentur, *Cons. 45. lib. 3.*

Suppurato sanata.

26. Mulier quædam, post partum ægerrimum, Ischiadica facta ac crudelissimè divexata: varia remedia usurpata, modò anodyna, modò evocantia, modò digerentia, modò narcotica, nil profectum; materia erat diffusa, tandem collecta est, provocatum est suppuratum, pus multum & diu fluxit, convaluit: Cùm dolores isti ita crudeliter affligunt, conandum ut συνταξις fiat, postmodum adducenda est per Pepasmum ad suppurationem, alioqui

qui miſerè ægros torqueri ſinimus. *Epid. lib. 2. pag. 272.*

In Rheumatiſmo.

27. Eſt conferta eſt humoris ſeroſi diluvies non modò in Articulos, ſed in medios artus & externum corporis habitum irruens, vagoſque ac ſuccedaneos dolores inferens, verè Arthriticorum & eorum qui à lue venerea excitantur æmulos: Quem affectum committit ἰχὼρ φαῦλος κ̓ μοχθηρός, quatuor humorum proprius, à fervido Hepate genitus, qui dũ à robuſtis partibus in debiliores fertur, & ab ijs in omniũ maximè ignavas, æſtuãs in venis αἱματοποιητικοῖς fluctuat, à quibus evomitur modò in hoc modò in aliud latus, improviſo inſultu, ſæpe ſine rubore aut tumore, non ſine febre tamen, petioſtium membranoſumque genus acuto dolore exercens: Prout is humor tenuis eſt & calidus, quaquaverſum pervadit & ab una parte ad aliam ſubito decubitu tranſmigrat: prout acer eſt & mordicans, affectas partes pungit & lancinat: quod ſi quoque copioſus, quaſi piſtillo tundit, δυσκινησίαν parit & partes in modicum tumorem rubrum, inæqualem, excruciantem attollit, *lib. de Rheumatiſmo pag. 294.*

Deſcriptio.

Nec Catharrus est nec Arthritis.

28. A vulgo cathatri nomine donatur; etiam minus periti medici hoc genus morbi ignorant propter insolentiam & quia ab antiquis plerisque est prætermissus: falsò autem catharrus dicitur (nam id nominis κατ' ἐξοχὴν distillationem à capite significat) ideo à refrigerantibus & sanguinis detractione vulgus abstinendum putat, Sic infœlix curatio propter istam ignorantiam decerni solet. Nec Arthriticus dolor dicendus, qui certis periodis repetit certisque temporibus, hic ῥευματικῶς non item, nisi quod in ijs qui in vitæ genere peccarunt, ut nervis redditis infirmioribus, & succrescente cacochymia, tandem habitum aut Diathesin Arthriticam afferre posset: Melius ἀπόστασιν quandam vocabimus aut γαυσίασιν τῶν ὀλιβῶν, quia fit in habitum corporis ἰσχυρῶς, ἀποστάσεις &c. partim per abscedendi modum, ut in longis morbis & Quartanis febribus id evenire observavi critico modo: partim per ἀπόστασιν quandam symptomaticam, in ijs qui cum jamdiu malè haberent, & tamen ὀρθοστάδην viverent, tamen subesset cacochymia multa, symptomatica facta est in universum genus musculosum ἀθρόως: argumentum autem cacochymiæ residis in venis & habitu, est putris virosíque sanguinis, ejusque multi, vacuatio: fieri etiam potest ut natura ab interno

interno corpore ad externum materiem non pellente, dolores isti oriantur, calefacto, moto, putrente ac irritato habitus ipsius proprio humore & excremento *lib. de Rheumatismo.*

29. Hæc affectio ferè in naturas validas cadit & in eas maximè quæ synochas febres putres experiuntur: sic idem canon ferè curationis est in hoc affectu qui in lassitudine ulcerosa aut phlegmonode, & in febre synocho putri: in ijs autem affectionibus largè & sæpe sanguis mitti debet: Vulgus etiam medicorum (id quod medicos doctos dedecet, sed ob insolentiam morbi eis parci debet] quoniam videt partes omnes pariter æqualiterque dolere, ratum falsò catharrum esse, aut veritum ne provocetur fluxio in brachium è quo sanguis duceretur, ferè à sectione venæ abstinet, aut trepidè cunctanterque eam aggreditur: ægri enim eo se habent modo toto corpore quo Arthritici in suo paroxysmo, in una aut paulò pluribus partibus, videtur enim hæc affectio esse Arthritis universalis: tamen ab instituta vacuatione per luculentam frequentemque venæ sectionem id non debet nos revocare: imò etiam in Paroxysmo Arthritico utiliter laxatur vena

Venæ sectio ἡγεμονικόν.

id quod hæmophobis & parùm expertis medicis haud placet: maximè verò ad id invitamur, quòd impurus, imò planè corruptus ſanguis in eo affectu laxata vena detrahatur. *Ibid. pag* 279. Spes omnis ſanitatis in venæ ſectione poſita, quæ vacuando, revellendo, derivando, refrigerando eſt ἡγεμονικον *Ibid. pag.* 300. Andegavenſis Comes eo affectu per ſex integras hebdomadas laboravit: decies miſſus ſanguis, expertus eſt ſudorifica, deterius habuit: hic hæmorrhagijs copioſis erat obnoxius, tandem cum nullis morbus ceſſiſſet remedijs & deſperatus penè foret, ecce tam copioſa hæmorrhagia, & quæ credentis opinione major eſſet, ſupervenit, ut de funere cogitaretur, convaluit evacuato ſupra modum ſanguine: hinc patet morbum eum ad febres laborioſas referri poſſe aut ad laſſitudinem phlegmonodem: Quanti autem in febre laborioſa facienda ſit hæmorrhagia, docet Hippocrates 4. acut. 74. Quibus ſperatur in Articulos abſceſſus, liberat urina multa, qualis in febribus laborioſis: ſi verò ex naribus ſanguis fluxerit, brevi fit ſolutio. *Ibid. pag.* 281.

30. Sed,

Repellentia nocent.

30. Sed, An bonum est refluere humorem à robustis partibus ad infirmas (cujusmodi est universi corporis habitus) an contra ab infirmis ad robustas? nam robustis inest vis quædam vernacula & calor vegetus quo se tueantur ac vindicent, coctione digestionéque id præstabunt, Quæ opinio est Hippocr. parte 5. 2. lib. de natur. humana. *Qui morbi*, ait, *ab imbecillibus ad fortiores pervenerint, ij solutu sunt faciliores, influxus enim facilè à robore excludentur:* at meliùs est à partibus præcipuis in minùs præcipuas humores repere, Nam, natur, ait Galenus parte 5. lib. 2. de natur. humana. Sæpe visi sunt interire quibus succi, in dolore articulorum, in artus delati, deinde repulsi, in partem principem pervenerint, & una salutis spes erat si ijdem ipsi humores ad artus revocarentur? *Ibidem. pag.* 277. Dicat quis, Si universus corporis habitus est imbecillior, confirmetur, ut dolendi ægrotandíque pereat occasio; id quod in ἀρθριτικαῖς διαθέσεσι Galenus cap. 8. lib. de missione sanguis commendat. *Curationis scopus est, non vacuatio, sed totius habitus roboratio:* quanquam, ait, curationis initium à sanguinis missione fit; Respondendum, fine & intentione curationis scopus primus est partis

roboratio, tamen posterior est, vix enim robur corpori conciliaris nisi corpus vacuaris; Vbi enim pravus humor est, licet multitudine non lædat, tamen corpori gravitatem & morbosam dispositionem non desinit inferre: iste autem tam gravis & dolorificus affectus non solet accidere nisi jam & in vasis & extra vasa collecto pravo humore, id quod declarat frequens evacuatio pravi & impuri sanguinis: infirmitas quidem habitus valet ad ἐπιδεκτικὸν, sed non ad ποιητικὸν: Notandus enim est iste locus, 6. Sanit. tuend. & comm. ad aph. 286. *Qui nil colligunt superflui, his manent imbecillæ partes semper in tuto*, argumento est, quoniam aliqui sex mensibus infirmis pedibus laborant, quod si sola imbecillitas id faceret, perpetuò laboraret pars infirma, ut cui nunquam causa abesset ut laboraret; Et in Aphor. disces; Quod partis imbecillitas non sufficiat ad generandam affectionem ex intermedio tempore, in quo nulla ferè infestantur, licet nativa imbecillitas continua sit, si nil in vita deliquerint. *Ibidem, pag.* 281.

31. Laxitas cutis apprimè facit ad curationem istius affectionis, sed ægrorum procuranda.

ἀδιαφόρησις

impa-

impatientia non permittit ut se facilè lecto contineant, ne minimam quidem stragulam aut operimentum præ dolore ferunt: & ob copiam & inflammationem, nescio quam, toto corpore sparsam, vix ac ne vix saluber sudor manare potest, *Ibid. pag.* 279.

Cucurbitulæ & hirudines juvant.

32. Cornicula frequentia, & Hirudines copiosæ habitui corporis applicitæ, conferunt: *Ibidem.*

Purgatio noxia.

33. Morbus Purgatione irritatur, more eorum morborum qui in Inflammatione consistunt: *Ibidem pag.* 167. Medicamenta calidiora nocent, irritant humorem in partes inferiores: Pilulæ initio non tutæ, licet Arthriticarum nomen sibi falsò arrogent, non tam usu, furiente humore, quàm abusu, *Ibid. pag.* 291.

Enemata conveniunt.

34. Crebra tamen enemata conveniunt, refrigerantia & humectantia: blanda sub finem Cathartica ex senna, rheo, confectione universali, syrupo diarrhodon, *ibid. pag.* 295.

Thermæ & Hydrotica noxia.

35. Vidi qui Thermis & decocto ligni in dies uti voluerint, sed nullo profectu; imò omnia penè recruduerunt; saltem nisi diligenter toti corpori per sanguinis detractionem provisum fuerit, per clysmata, & inflammatio desierit;

ab ijs omnino temperandum est, imò tales ægrotantes febrientium more regere convenit. *Ibid. pag.* 181. Absorbendæ tam importunæ illuviei, frustra sudores sollicitantur, aut phænigmi, purpuratarum febrium inane præsidium, admoventur: frustra quæruntur hypocausta, frustra hydragoga, vel desiccantia medicamenta præscribuntur; *Ibid. pag.* 195.

Frigida admota nocent.

36. Aegri, quia sensum habent caloris acris, aliquatenus juvantur usu rerum frigidarum, sed nocent bifariam, partim quia difflatum prohibent; partim, quia ubi quis usus est paulo frigidioribus remedijs, remanet, domito morbo, major infirmitas nervorum, unde Arthritidis occasio postmodum nasci potest. *Ibidem pag.* 180.

Adstringentia valida noxia.

37. In hoc affectu Paregoricis remedijs est utendum: ab his quæ ὑποκρουστικὰ vocantur, præsertim à valentioribus est abstinendum, *Ibid. pag.* 181. Inter Topica, oxyrrhodinum & oxycratum morbi hujus contumaciam expugnant, quæ cùm omittuntur, effusi ad Articulos humores abscessus pariunt, movendíque libertatem artubus auferunt. *Ibid. pag.* 195.

Iusculorũ usus conducit.

38. A Iusculis non est abstinendum, ut falsò crediti Catharri nomine vulgus medicorum putat: quia enim tales ægrotantes eo fere se habent modo quo ij qui

ἀρθριτικὸν τρόπον nervos musculosumque genus habent irrigatum fluxionibus à capite manantibus, ideo falsò putant id à capite esse, & causam frigidam putant, ac verè ἀρθριτικοὶ non ita dolent, non ita febriunt. *Ibidem pag.* 181.

39. In Rheumatismo Genua maximè affliguntur, *Ibid. pag.* 190, cum valde laborant & tument, placet Emplastrum ex sigillo beatæ Mariæ crudo, Emplastrum de baccis lauri cum pulvere ireos: ichore replentur carnes, & muco maligno nervi & ligamenta, qui mucus cùm laudabilis est, aptè & sine dolore moventur partes, sin minùs, contra; & quò magis ægri extenuantur, partes replentur tetro ichore & muco, Et ex Gal. comm. in lib. 3. de Artic. iste mucus nec cataplasmate, nec medicamento attrahitur aut discutitur, sed coctione & mitificatione eget; potiùs valet cataplasma ex farinis in vino coctis, addendo sapam, fæcem vini, sigillum crudum Beatæ Mariæ; Experiundæ sunt stuphæ siccæ sub finem, Aquæ plumbares primas fortè tenebunt. *Cons. 67. lib. 3.*

Genuum tumor superstes quomodo curãdus.

In Tumoribus præter Naturam.

Suppuratione prohibet venæ sectio.

40. Cuidam in femore obortus tumor fortè ſuppurari prohibitus eſt purgatione & phlebotomia, & incredibile quantùm negotij id attulerit, *Epid. lib. 2. pag. 234.* Mulieri cuidam tumor infra mammam dextram, falsò ſuſpicabamur eſſe aliquid venereum, Empl. vigonium applicatum eſt nullo profectu, tumor erat frigidus, ſecta vena, credo quod nullo profectu, & ſi natura ſuppuratum molitur, idem retardat phlebotomia, pus procuratum, convaluit: *Epid. lib. 2. pag. 214.*

An venæ ſectio & purgatio ſuppurationem impediant, *vide lib. 4. numero 50.*

In Parotidibus.

An parotidibus imminentibus vena ſecanda.

41. Mulieri cuidam dolor inſignis ponè aures, Parotis minatur, quæritur an hoc in caſu ſanguinem ſæpius detrahere bonum? Nam impedire ne ad ſuppuratum tendat, bonum

bonum est, repellere nocet: Si vena secatur, & aliquid est egressum è vasis, & aliquid paratum est adhuc in partim fluere, retardamus suppuratum, refrigeratur & crudescit materia: sic occasio majorum post hac dolorum datur; contra si primo quoque tempore procuratur suppuratum (nisi fortè malum sit adeo leve ut nec hinc nec illinc periculum impendeat) non ita multo sanguine detracto, curatio est & facilior & brevior *Epid. lib.* 2. *pag.* 234.

42. Procurandum omni studio ne Parotides suppurent, nam & longitudine opus habent & sæpe in choeradas abeunt cùm suppurant, & tunc nec clysteribus nec catharticis peperceris: *Epid. lib.* I. *pag.* 23.

Parotides ad suppurationem deduci non debent.

43. Quædam tempestate Parotides, etiam fluente alvo, non cessarunt, unde copia materiæ significatur, quæ & ad alendas Parotidas sufficiebat & ad alvi profusionem; sed hominem alvo repressa necavisse quendam Empiricum observavimus. *Epidem. libro* 12. *pag.* 7.

Alvus debet esse libera iis qui Parotidibus vexantur.

In Bubonibus.

Audacter purgandum in Bubonibus.

44. Ex Hippocrat. Bubones sunt signa viscerum ἐν ἀσθενείᾳ ἐχόντων, nam cùm natura aut in emunctoria hepatis, aut alius partis sese exonerat, signum est quod ea vel qualitate vel quantitate humoris irritatur: Ideo quoties apparet de ejusmodi tumoribus in inguine, dum per ἀπόθεσιν id facit natura, audacissimè purgare oportet & frequentissimè. *Epid. lib. 2. pag. 170.*

In Erysipelate, Herpete, Impetigine.

Camphora noxa.

45. Sunt qui caphuram macerant in aq. plantagin. ad ignes sacros, hoc multis non placet: imò rodere ac calfacere Caphuram volunt: narrant quidam vsu rerum Caphuratarum coeundi impotentiam accidisse, imò omnes partes quæ generationi devotæ sunt, effœtæ languerunt, *Epid. lib. 1. pag. 68.*

Aqua sola valet in herpete & impetigine.

46. Miror cur in Herpetibus, Impetiginibus, in quibus humectandi & refrigerandi consilium est, non potiùs ad aquam solam recurrimus quàm ad aquam & succum plantag. & similia. *Epidem. lib. 2. pag. 106.*

In

In Strumis.

47. Quidam artis periti in Chæradum cognitione & curatione vacillarunt: à pituitâ illas nasci putant & ad calfacientia & siccantia recurrunt; item ad hydrotica calfacientia, hinc in malum Cancrum fit conversio & transitus, dum illa pituita incalescit plus æquo & exasperatur. At, ut ex Platone notat Galenus, pituita non quævis nocet, sed salsa aut acida: salsa est atræ bilis soboles & affinis, hinc quibus in facie Gutta est Rosacea, in ijs Chæradum & Cancrorum est seminarium, imò & Arthritidis: sic gravis error committitur in usu calfacientium & siccantium remediorum, & antiquitas prudentiùs præscripsit serum lactis, asinæ lac, syrupum Regis saporis: *cons.56. lib.3.*

Calidis nō sunt curandæ.

48. Strumas vnus alexicacos Hercules vincit & opprimit, sanat autem profusa per os maligna pituitâ quæ in capite redundabat, illincque in subjectas partes dilabens illarum causa fuerat, at verò Mercurius de quo hîc, is est quem dulcem aut dulcificatum vocant, *consil.34. lib.3.*

Hydrargirum solum remedio est.

Scrophularia nomine tenus sanat.

49. Scrophularia ipso nomine & fronte mirum quid promittit ad curationem, sed in exolvendo promisso languet: viribus æquat Aron seu serpentariam, calidam & siccam: *conf.56. lib.1.*

Conferentia Scrophulis.

50. Valet Ros solis (herba) & pes cati, sive pilosella minor. miraculo proficere aiunt Iaceam albam, (quam speciem violæ esse aiunt,) item papaver rubrum macerant in vino, contundunt, mucaginem tumori choeradico applicant: id remedium temperando prodest & eas habet dotes quas requirimus in remedijs strumatum, exclusis calfacientibus & nimium siccantibus. *Ibidem.*

In contumacibus quibus vtẽdum.

51. Si tumores sint contumaciores, valet hoc Empl. ℞. Empl. de vigo duplo mercurio vnc. sem. Empl. de Cerussa ij. dragm. malaxentur sine oleis: Emplastrum Divinum mirificè confert: radix gladioli contusa cum Rosato mesuæ: prodest tumoribus istis: *Ibid.*

Rad. gladioli vis.

52. Rad. Gladioli dragm. ſ. pulveris, per dies 40. miro eventu datur, *Ibid.*

In Cancro.

Cum cancro mitè agendũ.

53. Cancri sunt alendi, non curandi nec irritandi: inutilis opera est & ægri sequitur calamitas; mitigare, delinire, humaniùs, tutiùs: irritare, crudeliùs, periculosiùs; In his maximè habenda ratio adustionis & caloris

loris adurentis; nec simpliciter calor considerandus, nam est virus quoddam junctum cum adustione, quod plumbo solanóve emendatur quodammodo, aliísque vehementioribus magis ac magis irritatur, *consil.26.lib.3.*

Quomodo purgandum.

54. Pilularum vsus non probatur; opiata ex conservis, pulvere Sennæ, Rheo & simil. vtilior & tutior. *Ibidem*: Purgatio instituitur frequentior non vehementior,& sicubi aliàs, Epicrasis locum habet, ut sit nutritionis & purgationis gradus & vicissitudo. *Ibid.*

In Verrucis.

Portulacæ vis in verrucis exterendis.

55. Narrauit quidam, cùm verruca occupatam manum haberet, satis altâ & profunda, per dies aliquot assiduè locum affectum perfudisse & affricuisse succo, vi affrictus extracto ex portulacæ thyrso jam grandiusculo & lanuginoso, atque ita miraculo verrucam extabuisse. *Epid. lib.* 1. *pag.*46.

In Varicibus.

Apertio tuta varicum.

56. Mulieri cuidam in venis varicosis sanguis est collectus fusæ pici similis, & cùm dolores essent, consilio quorundam detractus est, magna copia, sanguis atramento similis, ac postea optimè illi cessit:

temperamento erat melancholico, *Paradigm.* 191. *Epid. lib.* 2. *pag.* 242. & 268. Alteri audio sanguinem nigrum ita concreviſſe in Iugularibus venis, ut carbones illic impacti crederentur; vbi venæ varicosæ turgent, evacuatio iſta particularis proficit plurimum. *Epid. lib.* 2. *pag.* 242.

In Vlceribus.

Vlcus vetus non claudendum.

57. Quædam febre aſſidua laborabat, cum dolore paulò ſupra hypochondrium dextrum: invaſio morbi fuit terrifica, menſes ſuppreſſi, ſuppreſſum & ſanatum vetus in tibia vlcus; ignorabant tamen medici: victa malo ars noſtra fuit; fortè ſi ſuppreſſionis virulentæ materiæ, ex vlcere manantis, ratio habita fuiſſet, non ita oppreſſa & extincta fuiſſet. an non reſerare tibiam oportuiſſet & emiſſarium facere? *Epid. lib.* 2. *pag.* 249. Multis vlcera in tibiis annua ſunt, ea ſi pura fiant, medicus ſedulò obſeruet, ne quid deteriùs eveniat; Quibuſdam dyſpnoeæ & gravia contigere, Hippocr. idem obſeruat, *Cuidam erat vlcus magnum in tibia, hoc cùm purum factum eſſet, lateris dolor & pectoris ſiniſtri è directo, & febris, mortuus eſt à febre,* annon in his ſcarificare partem &, vulnere inflicto, vetus vlcus reuocare ac renouare? *Epid. lib.* 2. *pag.* 130 Quidam vlcus antiquum in tibia habet, hoc aliquando cicatricem videtur:

detur capere, cùm evanescit, cardiogmos est & virium imbecillitas, & semper dolet cor ut ait; admiranda est suppressio excrementi fluere soliti: *Epid. lib. 2. pag.* 209.

58. Quidam febre quartana diu laborabat, in tibiis vlcera maligna & Telephia oboriuntur, febris perseverat, arte remediisque communibus non curantur, suspicio luis venereæ est, quod medicabilia non redderentur; tamen rebus diligenter expensis & rogatis, nil venereum inventum est: non desierunt tamen Medici suadere vsum Hydrargiri: plantis pedum & femoribus applicantur ceronea ex Hydrargiro & consimilibus, provocatur πτυαλισμὸς, curantur vlcera, curatur & febris, *Epid. lib. 2. pag. 131. & pag. 158.* Cuidam juueni vlcuscula erant nulla arte sanabilia, recrudescebant sanata, tandem visum est optimum si hydrargiro oblineretur, & tamen sputatio seu salivatio non procuraretur, sine relapsu conualuit. *Ibid. pag. 152.*

Vlcus pertinax usu hydrargiri sanatum.

59. Aquæ minerales, ut Mercurij, Auripigmenti, vlcera maligna, nomas, serpigines malignas & id genus cætera curant, an ob vim siccandi summam? an quia proprietate aliqua id faciunt? *Epid. lib. 2. pag. 268.*

Aquæ minerales vtiles.

In Vulneribus.

Partiũ nervosarum vulnera tardè ad cicatricem deducenda.

60. In omnibus vulneribus, sed in nervosarum partium & articulorum & articulis propinquarum præsertim, omnia tuta timeamus: quin etiam sanitas & curatio repentina omnis suspecta esse debet, ut magis vereri debeamus si vulnus expers & tumoris & puris sit quàm si particeps: & non tam citò ad inducendam cicatricem adduci debemus, ut ichor & virus latens exitum habeat: ac Hippocr. 2. prorrhet docet homines ab omni generis vulneribus interire; *histor. 3. lib. 2.*

Tumor in bonis duci debet nec citò discutiendas.

61. Si in vulneribus nec inflammatio, nec tumor, nec quid simile, imò nec dolor, id imperitus Chirurgus in bonis ducit: at talia bona suspecta sunt, & quæ sine ratione allevant, sæpe tandem terrere solent: Ideo quæstio esse potest, an tutò hodie, ut aliquid semper præstare videantur, tumorem qui adest, citò discutiunt Chirurgi, videtur id non tutò fieri: intercipere quidem cursum effluentis humoris, ne pars læsa affligatur magis, optimum quidem est; omni ratione circumscriptum tumorem, quem parit sanies & virus ab vlcere manans, conari digerere & resolvere, non ita tutum est. Vide Aphor. 65 lib. 5. Sed an necesse est adesse tumores ad securitatem? Revera

si fortè adsunt, tutior res est: sed adesse possunt ob affluxum materiei antecedentis, quæ per se & generatione bona est; quod si illa materia tumorem faciat & statim refluat, non ita metus mali est: sed si tumor fit ob materiam conjunctam, pote corrupto ob vlcus alimento partis, aut veluti quodam flatu Orgasmum faciente, maligno quidem & partem tumefaciente, non est dubium quin πολυνδρεμὴ illius tumoris exitialis sit: quod enim ibi continetur κακοήθες est, *hist.3. lib 2.*

In capitis vulnere ex opposito vena secanda.

62. Cùm vulnerato capite, pars læsa exolvatur, opposita convellatur, (resoluta enim pars è directo vulneris non habet potentiam depellendi saniei virulentæ, quam pars altera sana, etsi homonymως sana dicatur, sentiens istud virus & frustra depellere adnitens, convellitur) videtur ab omnibus graviter peccari qui in vulneribus capitis curandis versantur: nam si cui vulnus infligitur parte dextra, initio ad revulsionem ex eadem parte, laxata percussaque venâ sanguis detrahi solet; & increscente dolore auctisque symptomatis, ex cephalica ejusdem lateris laborantis detractio fit: quod paulò imprudentiùs fieri videtur; si enim ita frequenter pars laborans aperta vena exinanitur, dum vulneris ratio habetur, tantundem de partis viribus, evacuato spiritu & sanguine, detrahitur, hinc major occasio inducendæ Paralyseos: itaque è

re magis futurum videtur si in opposita parte laxetur vena : *Lib. de Convulsionibus.*

In vulneribus capitis purgandum metu abscessus in Iecore.

63. Obseruatum in plerisque eorum qui à vulnere capitis insigni interierunt, abscessum in concava Iecoris parte habuisse: ut ratio teneatur, sciendum illud esse verum, quod Hippocr. & Galenus scribunt, præciso cerebro & febrem & bilis vomitum superuenire; *bilis revomitur*, ait Gal. *affecto ventriculo, qui cerebro compatitur*, ad os enim propago nervorum insignis pertingit; unde ergo in concavo hepatis abscessus fiet? vulnerato cerebro, membranisque affectis, os ventriculi coafficitur humoresque perturbantur, unde bilis vomitio: si multa fit bilis evacuatio, ea ab abscessu vindicare potest; si pauca bilis vacuatio & frequens est nausea, aut quia æger vomere non consuevit, aut quia bilis crassior, motu difficilis & quodammodo incuneata, aut quia libertas meatuum non est, dum humor mouetur & non excluditur oppressionémque facit aliquam, potest in concavo hepatis colligi & inflammari, & præter symptomaticam febrem, quam facit τραῦμα capitis, essentialem febrem concitare; hinc collectio, hinc inflammatio, hinc abscessus: accedit q[uod] in vulneribus capitis negant dandum pharmacum, si daretur

retur, & vacuaretur bilis commota & non exclusa, ab abscessu liberararetur æger: nunquid in febribus essentialibus, abscessus in concavo hepatis fieret, nisi medicus daret operam purgationi; & quia os compatitur ventriculi, natura suas suppetias mittit ad eam partem, obfuturas, quia non excluditur materia: phlebotomia & purgatio esset vindex illius abscessus; & in quodam qui pugione vulneratus erat, tamen in internam capacitatem vulnus circa costas nothas, quà pertingit diaphragmatis extremum, non penetrarat, tamen in hepate repertus abscessus, unde id? forte eodem modo quo in vulneribus capitis. *Ibid.*

In trepano adhibêdo nimis faciles Chirurgi.

64. Faber Tignarius ex alto in sinciput incidit, læsum erat os & fissum; capitur consilium de admovendo modiolo, admotus est: media tantùm sui parte os erat fissum: itaque licet trepanum non fuisset vsurpatum, nil perinde erat periculi: Et tamen quis quærat, nonne & ratione interioris cujusdam contusionis caput fuit aperiendum? fortassis, & tamen ob ea incommoda quæ ossis apertionem sequi possunt, maturius consilium capi debet cùm agitur de trepano, & nostri Chirurgi, ut aliquid agere videantur, satis facilè id vsurpant remedij, *Epid. lib. 2. pag. 347.*

Vulnera Thoracis non nimis citò occludenda.

65. Comes de Reiles vulneratus est in Thorace inter quartam & quintam costam, Pugio rectâ quidem adactus erat & mediastinum penetraverat, dein paulùm inflectendo oppositam penè partem attigerat, & minima etiam sectione sedes ipsius pusionis indagari potuerat, & fluenti sanguini, deinde suppresso, exitus esse poterat, ac si contraria & opposita esset apertio; sed id neglectum tandem necis occasionem allaturum: ingens fuit hæmorrhagia, insignis alicujus venæ ἀζύγου argumentum cæsæ; jussus omnino quiescere, nulla tussis penè toto morbi tempore, difficultas respirandi exigua, poterat in vtrumque latus dormire: Quidam ex medicis experiri volebat num alacer esset æger in sese erigendo, jubebat ut sese paulùm erigeret, maximè ut detegeretur num aliquid in capacitate esset quod motu ipso detegeretur, sed alijs id non visum faciendum; & tamen id ad explorandum maximè fuerat oportunum: Post quartum diem initum consilium (quoniam ad cicatricem vulnus tendebat) super ijs quæ ad vulnus attinent, num tutò sineretur claudi, an verò dilatandum foret, an omnino claudendum: Alij omnino claudi debere censuerant, quod multum sanguinis & spiritus effluxisset; quod nil alienum videretur in capacitate contentum, quod Galeni & Guidonis consilio vulnera Thoracis primo quoque tempore essent ad ci-

catri-

catricem ducenda, alioqui fistulæ metum esse, & sphaceli alicujus in Pulmone, qui alioqui alieno aëri & externo non assuetus, facilè affici alterarique posset; naturæ negotium dandum, viam esse ad os, ad vrinas aut intestina; Pleuritides beneficio naturæ, transsumpta exsuctáque materia, curari: Alij contra nitebantur, suspecta esse ista ægri bona, & præter rationem allevationem: insigne vas incisum, sic non esse probabile ut intra quatriduum clauderetur, formidabilem esse cicatricem externam; quod cùm pars interna sit membranosa, proptereáque ampliùs vulnere diducatur quàm carnosa, & tardiùs coalescat quàm ipsa carnosa, metus sit ne falsa opinione internæ membranæ ad cicatricem perductæ, ne præter opinionem vulnus refricetur & refringatur; ac tum fortè non ampliùs locus erit Piulco aut evacuationi suppressæ saniei: dicebaur nil referre si bene habere videretur propriis diebus, sed expectandos alios dies criticos & quid serus vesper veheret: in his vulneribus tuta omnia timenda esse: non metum esse debere fistulæ nisi vulnus consenuisset: non ita ab externo aëre metuendum esse, quod plus detrimenti esset affuturum à suppressa sanie aut pure quàm ab externò ambiente; & quod dictum est naturæ opus committi debere, & alias tutiores vias confinxisse naturam, contra dictum brutam esse & no-

vercam naturam, & aliquando veluti consultò pus & saniem ad tempus seruare, quod cùm commodè excerni non potest, repentina mors obtingit: sic satiùs esse cùm vulnus hiet & pateat, si quid alienum sit, illac expurgare, quàm aut nouas vias comminisci, aut occlusum obseratumque vulnus denuo aperire, magna enim ignorantiæ esset suspicio & juncta crudelitatis opinio; imò & tutissimè & sectionem fieri illo loco, & vulnus patere affirmabant, & locum esse idoneum sectioni in purulentis: Qui præerat, omnia sic moderari voluit ut vtrique parti adblandiretur: at istæ blanditiæ & temperamenta ægrum perdiderunt: desitum est vulnus cicatricem contrahere, triumphus ante victoriam canebatur: Porro supprimitur sanies in thorace multa, febris perseuerat, alvi profluuium, macies, tandem derepente difficultas spirandi, ὀίσχος & inde mors circa 33. diem à vulnere: apertum cadaver, 3. aut 4. libræ sanguinis saniosi; corpus ipsius Pulmonis non erat vulneratum, sed tamen per ichoris contagionem erat velut tabo infectum, & membrana succingens erat siderata. *Cons.* 12. *lib.* 2. In Thorace, & frequentiùs in Pulmone, arescit sanies, &, calore in crustam versa, cicatricis falsò creditæ imagine nobis imponit donec ob Thoracis motum & partis mollitiem, levissima occasione excussa crusta, vulnus recrudescat: si exter-

na & interna pars simul sanescat, evadunt; si simul externa & interna, & cicatrix debilis fuerit, vulnus iterum aperitur. *Annot.3. in id consil.* Galenus ait se vidisse vulnera in cauum Thoracis illata, tribus conglutinata fuisse diebus priusquam inflammatio oriretur, largo sanguine effuso & per os rejecto: *Annot.6. in id cons. Paradigm 1.*

Dolor cruris & tibiæ Thorace læso.

66. Quidam similiter Thorace læsus, dolore cruris & tibiarum implacabili torquebatur, occasione læsi nervi insignis derivati à spinâ dorsi (quo loco vulnus inflictum fuit) prope apophyses vertebrarum dorsi & sensum partibus inferioribus impertientis: sic credibile virus aliquod conceptum fuisse in parte cæsi nervi, quod tam immitis doloris causa esset; ad paregorica & narcotica concursum est, sed frustra: tandem ol. arte chymica extractum calens infusum est, hinc allevatio doloris aliqua, at quia commodè instillari non poterat, ideo dolores immedicabiles fuerunt: sic cùm vulnus inflictum est, & dolor aliquis nulli cedens remedio obortus est, lustrandæ sunt diligenter partes, ut videamus num insignis nervus in partem implantetur quæ per communicationem dolet, *Eodem cons.22. lib.2.*

Vis ol. calidè infusorum in vulneribus nervorum.

67. In vulneribus nervorum & partium nervalium, instillata olea calidissima à convulsione & cæteris symptomatis terrificis prohibent, an quia summa attenuandi & penetrandi vi & facultate pollent, vulnerisque coalitum impediunt, sicque ichori à parte affecta mananti & maligno exitum præbent? An quia calidum nervosis partibus amicum? *Epid. lib. 2. pag. 268.*

Omnis morsus malignus.

68. In omni morsu cavendum, etiamsi non rabiat; dente canis omnis virus gerit: teneatur vulnus apertum per dies quamplurimos: parte morsa, si non sit nervus aut tendo insignis, scarificata, aut sanguisugæ admovendæ & cauteria sine magno dolore: applicanda cucurbitula aut Pullus per medium sectus: cataplasma valet ex allio, cæpa, Theriaca & momento salis, *consil. 63. lib. 3.*

Leipothymia hæmorrhagiã quando cohibet.

69. Est vbi in leipothimia fluit magis sanguis velut laxatis fibris; est vbi sanguinem sistit, dum revocatur calor & spiritus ad interiora: *Annot 7. in cons 22. l. b. 2.*

In

In morbis Habitus & Cutaneis.

70. An non malè consulunt ægris Medici, qui inspectis quibusdam rebus & affectionibus contra naturam in habitu corporis, ad internorum curam se convertunt? sunt enim vitia propria partium internarum; sunt & ipsius habitus corporis, & malè ex affectione corporis externi, de corpore interno judicas, quanquam color efflorescit similis alimento, sed illud alimentum tam de proximo quàm de remoto intelligi debet: *Epid. lib.* 1. *pag.* 111. In habitu est sua vis, sua natura regens & moderans; & partes externæ habent quandam vim actionis suæ, quam non mendicant ab hepate, ut cæteræ partes motum & sensum à cerebro: & cùm multiplex fiat elaboratio, ros quidam fit & extrahitur, quasi arte chymica, qui carnes & adipem generat: accedit quòd hæ partes externo aëri exponantur, qui repurgat, elicita fuligine, eas partes quæ faciunt τὴν ἕξιν corporis & τὸν ὄγκον, id est, molem; 3. labor quem hæ partes suscipiunt, & exercitatio, & frictio vegetans calorem, & excitans, efficit ut

In eius morbis internorum cura nō semper habenda.

fiat quædam depuratio & repurgatio; unde licet ſanguis origine nonnihil vitij & labis contraxerit, mutatione loci, labore, elaboratione multiplici, ſecretione facta fæculentioris & craſſioris materiæ, tenuior, purior ſinceriórque fieri poteſt: itaque ut habitus ipſe peculiarem quandam naturam habet, ſuáſque peculiares & vernaculas vires, ita videtur habere quoque ſuos morbos, non repetita origine à partibus internis: partes enim extimæ corporis dicuntur à Gal. naturâ imbecillæ, vtpote in quas partes internæ, ut primariæ & principes, in quas (inquam) ut depoſitarias ſuum virus amandent & ablegent: quin & habere ſuarum actionum vim, non ab hepate aut aliunde mendicatam, Galenus author eſt: ſic ſuam quandam naturam habent, ſuum miniſterium, ſuas vires & genium, ſuam ſanitatem, ſuos morbos: unde Paracelſus ridet medicos qui ſemper recurrunt ad partes internas, quas miris & crebris vacuationibus & eccoproticis agitant & exhauriunt, cùm habitui ipſi ſit prouidendum, prætermiſſis viſceribus: *Epid. lib. 1. pag* 30. Cùm quis malo inaudito tenetur & dolor aliquis mox hanc partem, ut crus, modò illam occupat, omnes ferè recurrunt ad corpus internum & ad viſcera; contra ſæpe malum eſt cutaneum, aut potiùs ſuperficiarium, ut non tam ſit conſulendum corpori

pori interno quàm externo, id declarat aura à pollice & pede epilepsiam inducens: & tunc malum in habitu corporis est: habitudo corporis autem est in ijs partibus quæ primæ oculis subjiciuntur, *Epid. pag.* 109. *lib. de Arthr. cons.* 88. *l. b.* 3.

Videndum in cutaneis eruptionibus morbi sint, an abscessus.

71. Ex ijs quæ in cutem erumpunt, alia morbi rationem habent, alia abscessus: in abscessuum nimirum veniunt ea quæ vi morbi aut naturæ emergunt & cutem contaminant, ut vitium solùm cutaneum dicatur, cùm corpus internum purum dicatur: sic Simonis 6. *Epid. pag.* 30. *sect.* 2. latæ pustulæ & pruriginosæ apparuerunt cùm cætera sanus esset: Et tuberculis apparentibus Hippocr. *Aph.* 15. *lib.* 2. tutum ait esse alere si dejectiones sanorum similes sunt, quasi velit virus morbi foras pelli & viscera minimè esse impura: Est etiam vbi Icterus criticus appareat, cùm solùm in vitium illud externum incumbere debeat Medicus, relicto corpore interno, & Hippocr. 2. prorrhet. clatiùs de his, *Impetigines & lepræ, quibus pueris aut iuvenibus quippiam horum fuerit, & paulatim conspectum in multo tempore augescit, tale ἐξάνθημα, id est, eruptio & efflorescentia abscessus nō est, sed morbus: si verò quid horum fiat multùm & de repente, tunc abscessus nominatur*, quā sententiā sic interpretor, Lepra, Impetigo & Vitiligo, (quæ morbus est totius substantiæ & in qua alie-

natio est substantię partiũ solidarũ Galeno) tribus modis apparent, vel ut morbi, vel ut abscessus, vi morbi aut naturæ facti, vel inter vtrumque ambigunt; ut Socrates cùm puer cutim puram nitidámque haberet, sensim illi mutari cœpit, deflorescere, conspurcari, imò malùm augescit in dies; tunc non abscessus dicetur, ac si morbosam interni corporis affectionem sequatur: sed morbus dicetur, vtpote contracto malo per vitium totius substantiæ, & per corruptionem proprij alimenti; & foris applicanda sunt remedia, nec sunt interna valde fatiganda, nam morbi οὐσία in partibus externis consistit: Sed si ista efflorescentia eruptióque derepente contingat, non morbi sed ἀποστάσεως appellatione donabitur, ut cùm vel die critico vel non critico, præeunte febre, auriginoso colore cutis maculatur, abscessus esse dicitur, non morbus: sic cum abdomen derepente intumescit, non morbus sed ἀπόστασις vocatur: sin sensim intumescat, tametsi forte in partibus imis vitium latens sit, à quo principium malum duxerit, abdominis morbus non abscessus dicetur: Eodem modo multa videmus in cutem efferri quæ dubitamus an sint morbi existimanda, an ut symptomata, an ut abscessus: ut tempore austrino aut pestilenti, cùm morbilli erumpunt vagantúrque, & variolæ & id genus reliqua, aliàs ut morbi, aliàs ut abscessus sunt: cùm aut incipiente

febre,

febre, aut aliquando febre non apparente, aut paulùm progreſſa, cutis puſtulis iſtis inducitur & inficitur, quibuſdam veluti initijs ac rudimentis, modò in ventre modò in Thorace, modò in facie apparentibus, talis eruptio morbus dicetur: ac revera febris quæ tum adeſt, ſymptomatica non eſſentialis eſſe dicetur: Sin die critico, provectáque febre, eruperit aliquod tale ἐξάνθημα, non morbus ſed abſceſſus nuncupetur: atque ideo Hippocr in hiſtoria de Pythione aut de Sileno narrat 8. die ecthymata paruiſſe quæ non profecerint, tantùm mortem diſtulerunt quæ paulò ante advenire debuiſſet, ſed tali excretione, licèt & toto excretionis modo, & naturâ ipsâ ſymptomatica fuerit, natura aliquatenus recreata eſt, atque iſta ecthymata in abſceſſuum numero erant reponenda: Galenus non profuiſſe iſtam eruptionem ait, quod ea non fuerit analoga nec digna morbo: oportet enim ἀξιολόγους eſſe abſceſſus, ſi modò ſint profecturi: Hippocr. 2. prorrhet. tria proponit ut explicet quomodo vitiligo aut impetigo (quod idem de cæteris affectibus audietur) dicatur morbus, 1. Si pueris aut iuvenibus vitij rudimentum apparuerit, 2. Si paulatim conſpiciatur, 3. Si multo tempore augeſcat: contra ut abſceſſus & nomine & notâ inſigniatur, quæruntur alia tria ſupe-

rioribus contraria, ut nil olim aut puero aut adolescenti apparuerit: ut repente oboriatur: ut multum, id est, ἀθρόως id fiat: tunc enim ἀπόστασιν vocabis ac symptoma, utpote cujusdam mali latentis ac intestini sobolem ac argumentum: sed in funestis morbis, ut in phthoë & cachexia consummata, si forte aut vitiligo aut aliquid vitiligini impetiginique simile apparuerit, (ut nos in phthisicis modò pedes & faciem valde intumuisse vidimus, modò totum corpus, ac si ὑποσαρκίδιος fuisset) illud tanquam promiscuum erit, ut pote & ad abscessus & ad morbi naturam simul accedens, sed propriè symptoma vocatur, *Epid. lib. 1. pag. 65. Histor. 5. lib. 2.*

Efflorescentiæ cutaneæ aliæ à cœlo aliæ à corpore.

72. Tuberculorum & efflorescentiarum quædam malignum quid habent, & cœlo tribuendum: quædam à corpore sunt: quæ à corpore, aliàs cacochymiam sequuntur, aliàs aliquid peculiare habent, & certam partis alicujus dispositionem sequuntur: ut qui sunt melancholici, aut hepatici, aut aliter affecti, aliquando aut tuberculis, aut maculis inficiuntur, quæ sunt notæ peculiaris affectionis partis, aut temperamenti corporis: sic in Pulmonicis suffusio genarum, in hepaticis, frontis & faciei florescentiæ quædam: in convulsione articulorum pulmonis, circulares notæ in tibiis apparent:

rent: in quodam fluore albo mulierum, & in morbo pituitoso appellato, eminentiæ quædam cutis apparent subtumidæ, quas Hippocr. 2. de morb. φύματα appellat: Ita & lienosi habent maculas quasdam nigricantes aut affecto lieni, aut toti corpori congeneres: Ideo Medici, cùm aliquid foras vident insolenter erumpere, non statim malum quid ominari debent: *Histor. 1. lib. 2. consil. pag. 55.*

Scabies per contagium nata, topicis tantùm curanda.

73. Dum quis cum scabioso concumbit & cutis inficitur, malum hoc verè cutaceum est, & superficiaria curatio esse debet; sed cùm ab imo corpore erumpunt tubercula, aut aliquid consimile, mali contagionem subesse in partibus internis fit verisimile: cuidam vetulæ homini peste occupato assidenti, cùm æger fortè revomeret assumptum jusculum, pestilentis veneni maculæ in facie contigerunt; & quot ferè guttulæ jusculi revomiti faciem attigerant, tot pestilentes nævi & maculæ fuerunt, nunquid hoc malum planè cutaceum erat? *Epid. lib. 1. pag. 73.*

Cautè tractandi externi affectus.

74. Cautos esse oportet medicos in externis affectibus curandis, quos tutiùs est sæpe alere quàm omnino exterere ac evincere: narrat Hippocrates de quodam Atheniensi cui erat cutis Psora scabrior

& exarata, usu aquarum naturalium eo affectu liberatus est, sed hydropicus factus suum diem obiit: vidi mulierem cui serpigo fœda manum sinistram occupabat: hæc concepit, à conceptu manui suus nitor, exulante ista serpigine, est restitutus, translatus est ichor malignus antiquus, mali fautor, ad partes vterinas: fœtus aborsu quarto mense exclusus est velut tabo infectus ac sideratus: *Cons. 4. lib. 2* Porro si Dartæ vulgò dictæ, si impetigines non tam sequuntur malam diathesin partium internarum quàm peculiare vitium externarum, an tanti refert, quanti interesse putant, si extinguatur prorsus quæ partem aliquam obsedit? nam si alimentum quod ad partem impetiginosam accedit bonum est, etiamsi in parte vicina subsistat, non perinde consimilem affectum generabit, aut in locum veteris mali extincti nouum excitabit: dicere autem diathesin ipsam à parte in partem manare & serpere absurdum est: *Epid. lib. 1. pag. 74*

Cutaneis vitiis detergentia convenium.

75. Serpigini, Psoræ scabiei &c à bile vsta aut succo melancholico, pituitáve salsa, aliisve cutis vitijs, aqua salsa, sulphur, lithargyrus, testæ ovi in aceto maceratæ donec mollescant consumantúrque, conferunt: an ea lex est contrariorum ut contrarijs elidantur & oppugnentur? annon potiùs ὁμοιοπαθῶς convenient, ut actibus mitigantia aptentur? temperantia conueniunt.

niunt per se, & mixta detergentibus & actiusculis, & nocent aliquando: id bellissimè explicauit Galenus cap. 12. lib. 11. de simpl. med. fac. *Acria*, ait, *medentur mordacibus humoribus*, quia educunt succum mordacem abluendo & abstergendo, non statim sanant, sed exasperant potiùs, sanitatem enim efficiunt ratione vacuationis, non ratione τῆς ὁμοιώσεως: imò contemperantia aliquando majorem mordicationem efficiunt ex accidente, ut si corrumpuntur, & unâ alunt fouentque cacochymiam; si humoribus acribus sunt superiora, juvant; si humorum majores sunt vires, lædunt; imò alitur fovetúrque cacochymia & acrimonia, quò fit ut medici ea misceant temperentque, *cons.* 104. *lib.* 3.

76. In Elephante morbus est ipsius habitus in quo prava fit assimilatio, & pars ἰδίαν ἰδέαν amittit, Hippocr. 2. de Nat. hum. Nec tam deficit facultas alteratrix tertiæ concoctionis quàm pravè officium facit, non per se, sed ob pravam qualitatem alimento proprio impressam: ideo qui medici curantes Elephanticos, sanguinem largiùs demunt, quia ab habitu non demunt, minuunt calidum natiuum & habitus facultatem deteriorem faciunt: *lib. de Arthrit. pag.* 30. Quanquam dubitari potest an sit vitium 3. an 2. coctionis: si vi-

In Elephante interiora sæpe sunt illæsa.

tium in viſceribus ipſis latuit, cujus ratione ſuccus & ſanguis pravæ qualitatis eſt particeps, optimo jure ad ſecundam coctionem referetur; Et cùm tertia coctio ſecundam non corrigat, perinde eſt ſi dicatur eſſe Elephas aut ſecundæ aut tertiæ coctionis, quanquam ipſius habitus morbus eſſe dicitur, & capillares venæ vitium contraxerunt, quod verum eſt ad perfectionem Elephantis; demum natura quam longiſſimè poteſt amandat hoc virus, ideo in capillares venas: *conſ.49. lib.2.*

Elephãti medetur hydrargirus.

77. Elephas, Lues venerea & Struma aliquid habent cognatum & [illegible], tres has Hydras unus Alexicacos hercules hydrargyroſis vincit & opprimit, *Epid. lib.1. pag.15.*

Lacte aſinino an curetur.

78. Lac aſininum arcet Elephantiaſin; caro aſinina proritat & advocat, unde hoc? an quia carnes craſſum ſuccum generant, lac autem ſeroſum & tenue: hoc autem videtur abſurdum, nam Hippocr. lib.2. de diæta ita ſcripſit, *quorum animalium lac tenue eſt & ſanguis ſimiliter, eorum etiam carnes ſunt conſimiles: Epid. lib.2. pag.182.* Et cùm lac aſinæ ſit potiùs ab hepate quàm ab habitu, & nutritio habitus ſit perfectior quàm partium internarum, conſentaneum videtur ut potiùs lac aſinæ accerſat Elephantem quàm caro ipſa aſinarum: *Ibid. pag.188.*

79. Castrati ferè sunt semiputres & ad album Elephantem accedunt, & tamen dicunt resectionem testium arcere Elephantasin & curare præsentem; Quomodo id fit, cùm castrati propter eam ipsam resectionem in aliquam Elephantiæ speciem incidant? *Ibid. pag.* 191.

Castratio illi non medetur.

80. Quædam sentit ex intervallis appulsum fuliginis aut vaporis calidi, ut est prædita visceribus calidis: extrema naris incalescit, intumescit; empirici calidis rem irritarunt & infecta planè res est: Nos ea ratione ei consultum voluimus: quia malum à visceribus, iis danda opera est: phlebotomia, purgatio cum cassia valet, lotio pedum, epithemata, cucurbitulæ, enemata refrigerantia, caveat topica frigidiora, eáque quæ moram in parte affecta trahant, ungu. citrin. cera virgin. lota in aq rosar. & nenuphar. vinum fragor. decoctum hordei quo mangones ad mangonium puerorum utebantur Hippoc. tempore. *Cons.* 73. *lib.* 3.

In rubore fugaci narium visceribus succurrendum.

81. Acetariorum usus & horariorum fructuum magnum seri ferè indomiti copiam generat, unde acris in eo calor succenditur, & si facies rubore suffundi solet, magis ac magis rubescit; hoc non observatum est, imò putant corpus refrigerari & sic occasionem huius suffusi ruboris tolli. *Epidem. lib.* 2. *pag.* 125.

Acetariorū & fructuū usus nimius insaluber.

Sudor noctu erumpens nō cohibēdus in sanis.

82. Videmus plerosque quibus de nocte corpus exudat, si fortè detectum, sublatis indumentis substratis, aëri exponitur, quia foras non prodit sudor, tunc aut corpus totum dolent, aut partem aliquam, si quâ forte sudatura erat, & videntur penè fracti: magna vis est seri suppressi: imò incredibile quot & quales ab eo excirentur dolores: cuidam sudor omnem dolorem sustulit: *Epid. lib. 2. pag. 121.*

Sudor particularis nō semper malus.

83. Plerique medici, sequuti Hippocratem qui Ephidrosin ubique damnat, cùm partem tantùm sudare vident, hoc in bonis non ducunt: errant autem plurimum, nam si ubi morbus, ibi sudor; & ubi sudor ibi morbus, cur in capite solo emanans sudor non erit ducendus in bonis: Et hoc experientiâ notum est, sæpe particularis sudor plurimum confert: Damnat autem Ephidrosin Hippocr. ubi generalis sudor esse debet: At videndum ne mador nos decipiat, veri sudoris opinionem faciens, sed perperam: *Cons. 26. lib. 1.*

Sudoris olidi remedium

84. Cùm à toto corpore sudor graveolens manat, quod symptoma ut plurimùm biliosis & rufo capillitio, cuteque subalbida preditis contingit, hac ratione corpus odorum redditur; præsertim æstate, quo tem-

pore cutis spiracula & pori patent, propter ambientis aëris caliditatem: coquunt radicem card. ben. in vino albo, quotidie manè propinant vnc. iij. vel iv, statim à potu vrina crassa & fœtens redditur; vel accipitur terebinth. Veneta ad quantitatem olivæ, cum pari portione mellis, coquitur modicè, deglutitur, vinumque insuper bibitur: alij magno profectu myrrhæ & serpilli pares portiones terunt, & ex ijs pilulas formant, quarum duas manè devorandas præbent, insuperque vinum bibendum exhibent: valent etiam hæc ad oris graveolentiam. *Consil.* 11 *lib.* 2.

85. Mulier præpinguis macrescere volebat, creta & aceto sæpe, muliercularum & empiricorum consilio, usa, hinc pylori constrictio insequuta est tanta, ut inde mors evenerit: *Paradigm.* 16.

Cretæ & aceti noxa usurpatorum ad pinguedinē nimiā absumedā.

In Doloribus partium Exteriorum.

86. Equitis uxori dolores atroces circum dorsum, ventriculum, scoptula operta; intercipiebatur aliquando respiratio: à maligno flatu id erat: febris successione allevatum iri putabamus, quod dixerit Hippoc. *Quibus ad Hypochondrium dolor absque*

Dorsi & scapularum dolor, quibus sedatus.

Inflammatione, febris succedens morbum soluit: item in Aphorismis, *Qui ex Dorso ad cubitum dolores descendunt, hos venæ sectio soluit*: fluxit spirituosus abundè, repurgata convaluit: *Epid. lib. 1. pag. 17.*

Dolor scapularum & spinæ quibus sedatus.

87. In Acerbis doloribus ad scapulas & Rachitidem ob fluxionem serosæ materiei efferæ, post purgationem, juvit litus ex axungiâ gallinæ, suillâ & succo salviæ cum vino albo extracto, *Epidem. lib. 1. pag. 45.*

Curatu difficilis

88. Incredibiles circum scoptula operta & Rachitidem dolores oriuntur, à delapsu crudi ac serosi humoris per partes posticas Capitis, & ij mulieres maximè exercent; in Domina N. per viginti menses perseverarunt, nulli cedentes remedio. Cuidam eos dolores perpesso, cum cadaver secaretur, omnes nervi & ligamenta musculorum humeralium erant oppleta sero pingui: Idem obseruatum in alijs similes dolores passis: Quid hic capias consilij, quæ medendi methodus? *Ibidem. pag. 46.*

Fluxio in spinam cum rigiditate

89. Cuidam mulieri in spinam fluxio, rigida penè erat; nutrix erat: & Topicis curata & Purgatione.

In-

lactandi diligentia & aſſiduitas occaſio
fortaſſe mali fuerat: datum medicamen-
tum potens: goſſypium cum oleo appli-
catum, brevi convaluit; ſecta vena
non eſt: lecti tepor & unctio Pepaſ-
mum procuravit: alius medicus for-
taſſe venam aperuiſſet. *Epid. lib. 2. pag. 263.*

90. Inuumeris de manuum dolore & brachiorum conquerentibus, vena eiuſ-dem partis dolentis aperta eſt, & nil in-de deteriùs evenit: Et in febribus labo-rioſis ex ipſis etiam partibus laborantibus ſanguis magna utilitate demitur: At cir-cumſpectus medicus eſſe debet, Si bra-chium per ſe infirmum aut caſu aliquo: ſi ſtupet aut ſenſus eſt veluti formicarum de-currentium, cautiùs & cunctantiùs ſectio facienda eſt: eſt enim ubi ſenſio iſta ab in-firmitate eſt, aut à defluxu à capite, & ſe-ctio venæ advehit aut νάρκην aut aliquid ſi-mile; Eſt ubi non à capite eſt, ſed à toto corpore, concurrente quidem tenui ſero à capite manante. idem in laborioſis febribus cernitur, ubi ne minimum quidem appul-ſum aut blandum affrictum ferre poſſunt æ-gri,& tunc ex ipſiſſimis etiam brachiis labo-rantibus tutò demitur ſanguis Sed magno hic opus iudicio, ne malè unum pro alte-ro ſumas: *Epid. lib. 2. pag. 186.* Cuidam fe-bris oborta, dolor incredibilis ad ſiniſtram

Manui dolenti, venæ eiuſdem brachii apertio profuit.

colli partem, ad humerum vſque pertinens: de phlebotomia conſulebatur, videbatur ex oppoſito potiùs facienda, metu attractionis in partem: contra factum eſt, ſtatim eſt allevatus, detractus eſt vitioſus ſanguis: fortè id non imitandum, quanquam ex oppoſito latere parùm confert: *Ibid. pag* 248.

Pyrotici vis in brachio dolente.

91. Puellæ cùm vtrumque brachium intumuiſſet à reliquiis variolarum, opinione alicujus ſupputati dextro brachio pyroticum adhibetur, nil eductum eſt; paucula tantùm fluxit ſanies: cogitabatur de altero pyrotico in ſiniſtro brachio, cùm nil ſatisfactum eſſet expectationi de priore pyrotico, non eſt alteri brachio adhibitum, mirum quod contigit, liberius, expeditius & indolentius fuit brachium cui pyroticum adhibitum fuerat, alteri metuebatur ne ignauum foret; ſic in ſuſpicione qualitatis malignæ, licet pus non ſit aut aliquid commemorabile, tamen magno profectu cauterium applicatur: *Epid. lib.* 2 *pag* 259. Sic in acerbis dentium doloribus, imò & colicis, pyrotica ex uſu ſunt, & mirum tam exigua materia & pauca excreta, tam acerbos dolores dentium ſedari: annon ſimili exemplo, ut intercipiatur curſus & impetus materiei in partes ruentis & dolores excitantis, pyrotica applicabimus in

his

his aut illis partibus? imò obſeruatum in multis corporis partibus, poſt ingentes dolores, tuberculum aliquod extitiſſe & apparuiſſe, quod in ſe videtur concluſiſſe & ſecum rapuiſſe id totum quod moleſtiam afferebat, dolores enim poſtea conquieſcunt: *Epid. lib.* 1. *pag.* 88.

92. Cuidam fluxio in brachium, nullis allevabatur remediis: ingraveſcebat malum, datum ſudorificum bis, convaluit, an non idem in ejuſmodi defluxionibus faciendum? *Epid. lib.* 2. *pag.* 244.

Fluxio in brachium cùm dolore hydrotico ſanata.

93. Cuidam ab aliquot menſibus doloribus brachij laboranti, miraculo profuit litus ex aqua vitæ cum Theriaca vetere: *conſ.* 41. *lib.* 3.

Litus ex aq. vitæ Theriaca vis in brachij dolore.

Vide multa huc pertinentia capite de catharro. *lib.* 6.

In Lue Venerea.

94. In judicio ferendo num quis Lue venerea ſit infectus, ad Momi lucernam obſeruare operæ pretium eſt; maximéque ad Medici & authoritatem & judicium examen hoc & cenſura pertinet, ut ne quid præcipitanter pronuntiet, nil ſtatuat de quo jam exploratum diligentérque quæſitum non ſit: maximè verò id difficile eſt, quoniam hinc & illinc multùm adeſt difficultatis: illinc quidem, quoniam parvi

In judicio ferendo num quis ſit infectus præceps ne ſit medicus.

non refert in æstimandis rebus istis præjudicata uti sententia, unde si in ejus suspicionem alterutrum conjugum vocaveris, veritatis odio, aut tibi confles inimicitias: aut, si non ritè pensitatis rebus quicquam absolutè pronunties, querelis, criminationibus ac jurgijs domum impleas: aut si securus, nimium, morbum minuas, opinionéque minorem dicas, dum adblanditi morbo volumus, ægrorumque levando opinionem tacitæ existimationi speciosum aliquid prætexere, periculum vitæ creemus, aut vitam infoelicem reddamus, tandem coacti usurpare illud, quod jam judicio & veritatis studio anticipandum & antevertendum erat. *Histor. 2. lib 2. consilior. pag. 65.*

Dolores partium exteriorum pertinaces ut plurimũ venerei.

95. Cùm querelas ægrotantium audimus de morbis intercutaneis, nobis exprobantium, quod nihil aut parùm levari videntur, quantumvis arte & consilio comparatis remedijs, recurramus ad θεῖόν τι, nam quoties de fugacibus morbis aut doloribus potiùs conqueruntur ægri, aut de fixis circum περιόστιον, suspicari oportet aut latens venenum, aut reliquias alicujus Luis venereæ; sive id ab hydrargyri, sive à morbi ipsius maligna vi ortum dicatur: ne teme-

temerè similitudinibus decepti malè exerceamus ægros, sumptibus minimè necessariis oneremus. *conf. 28. lib. 1.*

96. Quicunque Lue venerea laboraverunt, ijs consultiùs facienda medicina, & alexiteria nonnunquam sunt usurpanda, quia residet semper aliquid veteris fermenti, imò etiam levia vulnera & ulcera sunt ægrè sanabilia. *Epid. lib. 2. pag. 25.*

Fermentum venereum vix aboletur.

97. Notandum hoc quod valet ad Therapiam, nempe non solùm animadverti debere naturam ejus qui inficitur sed ejus etiam quæ infecit: nam quæ succulentæ sunt & sanguineæ, hæ non fovent aluntque tam acerbum & pertinax virus: contra melancholicæ & quæ serosiore abundant sanguine, & quibus cutis expallescit, hæ teterrimis scatẽt ulceribus & sanatu difficillimis: sic oportet eos qui ab his virus contraxere, multò sedulius curare. *Anno. 3. Cons. 2. lib. 3.*

Inspiciẽda natura infecti & inficientis.

98. Filius familias cladem Gallicam patiebatur; dum id clam esse vult, imperito Barbitonsori rem credit; hic rem parvi faciens, nil interesse putat quomodo morbus

Curatio clam facta infida.

curetur, nam æger toto die ad prima munia redibat, deinde serò bene cœnatus, duabus horis post, illinebatur hydrargiro, nox ita transigebatur, manè, circiter decimam, patris mensæ accumbebat, & ita morbo defuncturum se putabat, sed derepente centum penè locis tubercula apparuerunt atheromatis simillima, & parvarum lupiarum instar: Elephantiasis metuebatur, remedia ad Elephantiasin usurpantur, media curationis via obijt. *Paradigm.* 20.

Quidam fimo coopertus sanatus.

99. Quidam maligna vi Luis venereæ conflictatus, cùm remedia deessent, fimo stabulario, urinis jumentorum & equorum commixto putrique, corpus recondidit; Tota materia venenata exhalavit, curatus est. *Paradigm.* 155.

Hydrotico decocto purgantia malè adduntur

100. In ea profliganda Decoctum ligni Gajacini commendant, quod eo proliciantur sudores, maximum remedium illius venenati morbi: sed ei decocto turpethum, colocynthidem, folia Sennæ, agaricum adjiciunt; An hoc convenienter fit? forte eadem est ratio quæ & de Purgatione quæ sub cane instituitur, contrarij enim motus sunt, unus caloris externi, foras evocantis; alter medicamenti intro: idem de decocto ligni Gajaci cum solutivis medicamentis: *Epid. lib.* I. *pag.* 41.

101. Cui-

101. Cuidam ſemen Luis venereæ nondum erat extinctum, macruerat planè; Tabis magna ſuſpicio: quæſitum an ad diætam & decoctum adigeretur? non eſt viſum utile: Litus ex mercurio blandus, & ſuffitus eſt inſtitutus, convaluit: nam anima morbi non alio remedio erat tollenda: alioqui uſu hydroticorum in mortis periculum conjectus fuiſſet, *Epid. lib.* 1. *pag.* 58.

In marcore litus hydroticis potior.

102. Decocta ex vino ſolo optimè fieri vide lib. 3. Artic. 53.

Decocta ſudorifica ex vino poſſunt fieri.

103. Luis venereæ alexiterium eſt hydrargirus; hanc hydram ſolus vincit & opprimit; Mercurius enim cùm ſit frigidus & humidus, impendio ſupra omnia medicamenta calidorum humorem fervorem obtundit, furorem & impetum coërcet, ſiccitatem temperat, malignitatem cohibet, calida & ſicca viſcera ita humectat, ut bilis in poſterum minimùm colligant; dolores calidos per ſe mitigat, frigidos ex accidenti, purgatoriâ ſçilicet vi in alvum deturbans vel in os regerens, ſchirros emollit & reſolvit, ratione humiditatis tenuitati partium conjunctæ; at verò Mercurius, de quo hic mentio, is eſt quem dulcem aut dulcificatum vocant, non

Hydrargirus ſola remedio eſt.

crudus & minimè præparatus, qui plumbi fusi instar, partibus quibus adhæret, Paralysin inducit, ventriculum lædit, intestina diris cruciatibus torquet, corpus subtumidum & ἰκτερώδες reddit, gravissimáque symptomata invehit: Sic dulcatus Hydrargitus, exhibetur cùm morbi cacoëthia & pervicacia id genus præsidij expostulat, forma boli aut Pilularum, cum pilul. cochijs, trochisc. alhandal, &c. quæ vim ejus languidam & ignavam irritant, quibus admiscentur spica, cinnam. ambra, moschus, sed potissimùm folia auri aut ejus scobs seu limatura: nihil enim æquè est quod argentum vivum avidiùs imbibat quàm aurum, atque ita illud per alvum cum auro egeritur, cum quo maxima intercedit amicitia, nam ipsum purgat, sordes exspuit, crebro jactatu in vasis fictilibus: & quæ inaurantur, hydrargyro intercedente, Aurum pertinacissimè retinent, metalláque omnia hydrargyro supernatare observamus, ut aquæ ligna, præter aurum quod unum ad se rapit; At si ptyalismum provocare expedit, sine purgantibus exhibetur: *Epid. lib. 1. pag. 15. cons. 34. lib. 3.*

Qua vi medeatur.

104. Qui tutum ejus usum non putant, ajunt non oppugnare venenum, sed difflatu prohibere: verùm ejus usu proliciuntur sudores, tenuitasque ejus id facit attenuata materia

materia sibi quaquaversum exitum quærente: Nec obstat, quod quidam asserunt, frigidum esse quoad partes extimas: sed in imo calorem, habet summum & tenuitatem partium, quo vtroque tantam habet energiam *Annot. in cap.* 110. *lib.* 3. *Epid. lib.* 1. *pag.* 11.

105 Litui ex hydrargiro locus est in vetere morbo, & jam partes solidas obstinatè adorso; nam tam contumax malum non facilè cessurum nisi majoribus remedijs, tanquam vectibus quibusdam, ad amoliendum convellendúmque vtamur, *Consil.* 2. *lib.* 2.

Quando conuenit litus.

106 Sed ex eo quod aliquid efflorue-rit in cute, linendi occasionem captare, illud captiosum est & ignorantiæ plenum, & ad empiricos potiùs pertinet, quàm ad methodicos & eos quos non tam lucri cupiditas mouet, quàm conseruandi sui innocentis officij studium & cura: & cùm ea curandi ratio tanti sit, non ita ex præjudicata quorundam opinione pendendum est, sed videndum quid & quando & quomodo agendum: alioqui vix crudelitatis, inhumanitatis & inscitiæ crimen effugiemus, *Ibidem.*

Nō statim illinendum si aliquid efflorescat in cute.

Universalis litus suspectus in pueris.

107. An Pusionibus lue infectis tutus litus Hydrargiri universalis? De particulari quidem facilè admiserim: fortè pustularum ea sit pervicacia ut nulli alteri cedant remedio: Sed quorsum universalis litus? ut provocetur saliva, at expuere nequeunt: ut Sudent, at provocandi sudoris tutior alia est ratio; Sic dum corpore illito fusio & dilapsio humorum consequatur, si sursum repat humor & per os expuendi impotentia & insolentia non excludatur; multùm inde detrimenti eveniet, satius est itaque venenum pellere, & quò natura vergit, eò ducere: imò & fortè hoc in adultioribus locum habebit: *ibid.*

Febris adiuncta remediorum usum non impedit.

108. Nobilis annos 23. natus, temperamento satis bilioso, cladem eam patiebatur: aderat & febris Quartana (quàm à vitore venereo nasci putavimus) ad mensem Februarium: dolor erat ad nothas costas, qui nonnisi post illitionem evanuit, adeo varia ea sunt quæ afferre solet lues ista: præcesserat ulcus malignum in Pene, qua parte decurrit & situs est nervus ille insignis, tanquam tubus perforatus, erat dysepuloticum, quod à ferino esse demonstrabat: jam partes carnosas prehenderat lues & ad nervosas spermaticásque partes pervadebat: dubitabamus an cùm ista febris

bris adesset, illum ratione luis ad solennia remedia adigere deberemus; tandem vicit ea opinio ut crederemus satius esse augeri febrem, quàm sinere istud virus longiùs ac profundiùs serpere: hoc monitum velim, ut cautio magna adhibeatur ne contrariæ indicationes aliquando nos transversos agant. *Epid. lib.* 2. *pag.* 158.

Ab inunctione labes in pluribus partibus remanet

109. Quicunque (aut certè major pars) inunctionem ex hydrargiro passi sunt, in ijs ferè labes in Pulmonibus inexplicabilis delitescit; unde χλιάσμα λαμπρόν Hippocratis perit decutiturque: at latentem Pulmonis aut Hepatis labem pallor in facie designat, *Conf.* 46. *lib.* 3. Mirum quod cuidam mulieri contigit: hæc enim, imprudentis Pharmacopæi consilio, usa pilul. ex hydrargiro, ab eo tempore caput doluit, cerebrumque affectum ita fuit, ut perpetuò vacillare videatur, *Epid. lib.* 2. *pag.* 263. Nobili cuidam hydrargiri litus ptyalismi perennitatem attulit, *Ibid. pag.* 246. Mulier quædam Pilul. ex mercurio usa fuerat ad reliquias luis propulsandas; hinc Ptyalismus & tantus toto corpore ardor, ut metu mortis ob intemperiem, ad summè refrigerantia & humectantia concursum fuerit: inde crusta universo corpori inducta est: quæ ipsa integra, magna omnium admiratione, ablata

est, tergora, veluti boüm, imposita esse videbantur: adeo parum vsus tutus pilular. de argento vivo, quas tamen ab omni vetustate acceptas ferunt: *Ibidem pag. 24.*

Aquæ naturales nocent hydrargyrosin passis.

110. Iis qui hydrargirosim passi sunt, nocet aquarum naturalium vsus; ratio est, quod odium interuenit calcantho, quo illæ aquæ imbuuntur, & argento viuo, quod à calcantho dicunt cogi, coërceri & colligi, vnde postea id argentum viuum magis vires exercet in partes, & eas corrumpit. *Annot. 1. in consi. 82. lib. 3.*

Vlcera venerea vix curantur.

111. Obseruarunt peritiores Chirurgi vlcuscula, etiam levissima, imò, ut ita dicam, excoriationes ipsas, in ijs qui olim lue venerea laborarunt, & curati sunt, etiam difficillimè sanari: adeo veteris ipsius fermenti vestigium aliquod remanet, quod mala levissima exacerbat & deteriora reddit, quod animadvertendum est, ut cùm agitur de curatione vlcusculorum, corpora, olim isto tabo affecta, obsidentium, ne cùm eluserint remedia, alijs corporibus magno profectu & adjumento adhiberi solita, malum ægrescat medendo, magno eorum, qui talia vsurpant remedia, dedecore & vituperio, *Epidem. lib. 2. pag 219.*

112.

112 Doctor medicus certò affirmauit vidisse se quendam quartanarium, cui, in decursu febris, vlcuscula toto corpore paruerunt maligna: consilio quorundam frictiones ex hydrargiro vsurpantur, sanantur vlcera, imò & febris ipsa Quartana: *Epid. lib. 2. pag. 58.*

Vlcuscula & Quartana hydrargirosi simul sanata.

113 An non tutus vini vsus in lue venerea, & in Gonorrhæa præsertim? in hac quidem, quoniam cruditas tollenda est quæ fovet & alit eum fluxum: & cùm venenum sibi sedem in humore pituitoso crudóque deligat, quæ cruditatem oppugnant, quæ coquunt, alimentum distribuunt & digerunt, ea mirificè conferunt ad præcautionem & curationem: hujusmodi autem vinum est: at tollendus omnis excessus, mediocritas tenenda, atque in lue venerea, modò ne sit ingens capitis dolor, cur æger vino est abstinendus? vires retinet, quibus maximè opus est, venenum oppugnat: & cùm opiatis calidis & acriusculis vtamur, cur tantopere vinum fugimus, calidiusculum alimentum? *cons. 2. lib. 2.*

Vini vsus concedendus.

114. Mercatori lue infecto litus & frictiones adhibentur, imprudenter & temerè id præstabant Barbitonsores, ut in usu hydrargiri sunt valde liberales: post quintam frictionem repente sialismus

Litus intempestiui noxa.

suppressus, raptus ad cerebrum, deliria, convulsiones, mors, *Epid. lib. 2. pag. 157.*

Tumor in fronte Pyrotico sanatus.

115. Vxori N. Tumor eminens ad frontem; is nobis suspectus fuit, aliquid enim venereum redolebat: applicatione Empl. de Ranis cum mercurio remollitus est: tandem applicatum Pyroticum: facta via, sanies & ichor manavit, os subjectum affectum est repertum: desquammatam est, curatum est ulcus & bene habuit: *Epidem. pag. 194.*

Finis liber X. & ultimi.

IN-

INDEX.

A

Larga

D

Errhina.

F

Febres.

Febrilis

I

Cura-

L

Vni-

Melancholia.

Bal-

Frigi-

P

Dolor

Hy-

Cui-

T

T

V

Venus Languida.

Vertigo.

Vigiliæ.

Vinum.

Vlcera.

Exci-

Vterinus furor.

Vterina suffocatio.

Vulnera.

FINIS.

